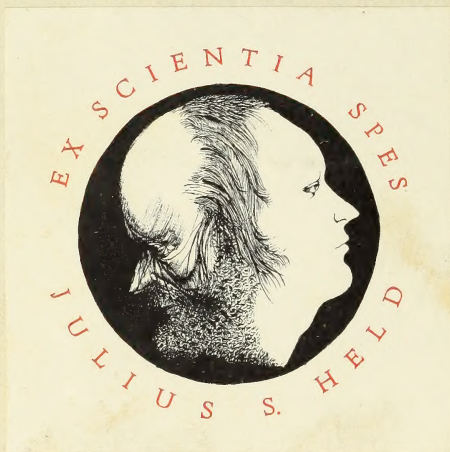
$58.-

coll
complet

p. 557: women-painters

enter errata from p. 585

3 octr 1763. by Gaillard in 'sHage bedongen voor f 15:15:-

The title page, by A. van
Diepenbeeck is dated 1661
but – see last two pages –
the book was published in
1662 (approbation of Feb. 18)

Donné à Mlle Van Lerius
par son élève
Octavie de Looz

1661

t'Antwerpen gedruckt by Ian Meyssens Const vercooper op de Eyermert inden goude Rex dalder

Abrah. a Diepenbeck delin. *Cornelis Meyssens sculpsit.*

HET GULDEN CABINET
VANDE EDELE VRY
SCHILDER-CONST

Ontsloten door den lanck ghewenschten Vrede tusschen de twee machtighe Croonen van

SPAIGNIEN
EN
VRANCRYCK,

Waer-inne begrepen is den ontsterffelijcken loff vande vermaerste Constminnende Geesten

ENDE

SCHILDERS

Van dese Eeuw, hier inne meest naer het leven af-gebeldt, verciert met veel vermakelijcke Rijmen ende Spreucken.

DOOR

Cornelis de Bie Notaris binnen Lyer.

DEN GEBOEYDEN MARS

Spreckt op d'uytleggingh vande Titel plaet.

El wijckt dan mijne Macht, en Raſerny ter ſijden?
Moet mijne wreetheyt nu dees booſe ſchant-vleck lijden?
Dat ick hier ligh gheboyt en plat ter aert ghedruckt,
Ontrooft van Sweert en Schilt, t'gen' my is af-geruckt?
Alleen door liefdens kracht, die Vranckrijck heeft ontſteken,
Die door het Echts verbont compt al mijn luſten breken,
Die ſelffs de wreetheyt ben, wordt hier van liefd' gheplaeght,
Den Dullen Orloghs Godt wordt van den Peys verjaeght.
Ach! d'Edel Franſche Trouw: (aen Spaenien verbonden:)
Die heeft m'allendigh Helt in ballinckſchap gheſonden.
K'en heb niet eenen vriendt, men danckt my ſpoedigh aff
Een jeder my verſtoot, ick ſien ick moet in't graff.
Nochtans ſal menich menſch mijn ongeluck beclaghen
Die was ghewoon door my heel *Belgica* te plaeghen,
Die was ghewoon met my te liggen op het landt
Dat ick had uyt gheput door mijnen Orloghs brandt,
De deught had ick verjaeght, en liefdens kracht ghenomen
Midts dat mijn fury was in Neder-landt ghecomen
Tot voordeel vanden Frans, die my nu brenght in druck
En wederleyt mijn jonſt, fortuyn en groot gheluck.
Alleen door liefdens kracht die my nu compt verachten
Die my nu ſelfs laet in't vergoten Bloedt verſmachten.
Ha *Venus* wree Goddin, vervloeckte voeſter vrouw
Van al dat liefde voelt, en oorſaeck van dees Trouw,
Hoe compt dat ghy mijn ſiel door af-keer ſoo laet krencken?
Ach! wilt mijn ſoete jonſt (bid ick) noch eens ghedencken;
Die ick u eenmael gaf, trots uwen Man *Vulcaen*,
Als wy in overſpel hebben den luſt verſlaen.

Waerom en ſtraft ghy niet, die door ſijn minne ſchichten
Doet Trommel en trompet, en't Krijghs Canonnen ſwichten
Cupid' u dertel Kindt, die *Spaenien* verweckt
Door't minnen-vier tot Peys, en *Vranckrijck* ontſteckt.
O wanckelbare Vrouw, die eerſten hadt gedrongen
In't hert van Nederlandt, *Anteros* uwen jonghen
Cupidos eygen broer, maer ongelijck van aert
Die door ſijn booſheydt eerſt t'landt had met nijdt beſwaert.
En ſiet, nu laet ghy toe *Cupidos* minne luſten
Die door een Echte Trouw de Landen brenght in ruſten.
Dat ick den ſchelm hier had; ick ſcheurden hem van een
Ick aet hem levent op van 't hooft tot aenden teen
Ick ſou ſijn dertel jeught te pletteren ſtracx botſen
Ghelijck *Saturnus* 't kindt ſmeet tegen d'herte rotſen
Want hy van mijn verdriet de rechte oorſaeck is
Den oorſpronck van mijn leet en t'ſiels bederffenis.
Waer is mijn blixems ſweert, waer ſijn mijn oorloghs knapen
Kloeckmoedigh inden krijgh, manhaftigh inde wapen;
My dunckt ſy zijn verjaeght, een jeder my verlaet
Niemandt en iſſer die mijn ſiele compt tot baet:
Ick ben nu aen het radt der wree Fortuyn gheteugelt
En van mijn ſnellicheydt oock heel en gans ontvleugelt,
Ick ſien het is om niet, de liefde is te groot
Die Vranckerijck beſit, en deſen Vrede ſloot.
Mijn aeders giftich bloedt begint de doodt te voelen
Mijn tygers vree ghelaet mijn jngewand doet woelen.
De prickel ſpoor des Nijdts tredt op mijn roemich hert
En ſchettert met mijn quael vol ingecropte ſmert.
Iae al mijn dullicheyt, mijn tieren, ſchreeuwen, raeſen
Eylaes mijn droef gheween, niet als met quellingh aeſen.
Schoon ick ſoo langhen tijdt 't landt heb gheſtelt tot roof
Den Peys en Vred' verjaeght, jae oock by-naer 't Geloof,

Die't

Die't heyligh Chriſtendom, by-naer oock had ontluyſtert
En al den hellen glans der deughden heel verduyſtert
   Door mijn bloedt-dorſtigheydt by-naer al doen vergaen
   Die de ſtaet-gierigheydt en pracht heb voorgeſtaen
In fin 't heel Nederlandt door mijn ghewelt gherengelt
Door wreedtheydt ende *Nydt* met grooten twiſt ghemengelt
   Met boosheydt, en bedrogh, met belghſucht, *dievery *jeloeſy
   Met onrechtveerdigheydt, en helſche raſerny.
En ſchoon ick ſelver heb *Pandoras* doos ontſloten
Waer door de Wereldt werdt met boosheydt overgoten,
   De liefde (die van GODT eerſt haren oorſpronck heeft)
   Is oorſaeck dat in ruſt weer alle dinghen leeft,
Is oorſaeck dat den *Peys* gecroondt wordt met laurieren
Is oorſaeck datmen gaet over mijn doodt nu vieren.
   Dat al de Conſten weer bethoonen henne deught
   En weeldigh leven in haer volle ruſt en vreught.
Voor eerſt de ſchoon *Pictur*, die met haer eel Pinceelen
Door Konſt vercrygen ſal veel gaven en juweelen,
   Daer by *Rethorica* met haer *Soet-Rijm* ghedicht
   Die menich droef ghemoet en ſwaeren geeſt verlicht,
Die ick had door't ramoer van mijnen Krijgh doen dolen
En allen hunnen luſt, jever, en gheeſt gheſtolen,
   Die ick ſoo had geplaeght, met arremoy verkracht,
   Dat niemandt vande Conſt by Menſchen wert gheacht:
Die compt de liefde weer van alle cant bejegnen
Die deſen nieuwen *Peys* met rijckdom gaet vertegnen.
   De wonder *Schilher-Conſt*, en Rijcke Coopmanſhap
   Die klimmen weder op Fortunas hooghſten trap.
Nu ſal *Poæſis* pen tot mijnen ſpot gaen ſchrijven
Om 's menſchen vrees des crijghs uyt het ghedacht te drijven
   Nu ſalder menich gheeſt krijghen haer grootſte jonſt
   De Meeſters ſunderlingh van d'Edel *Schildsr-Conſt*.

Den

Den *Peys* die ſal den gheeſt met jever nu ontſteken
En al mijn Wapen-tuygh in duyſent ſtucken breken.
  Den *Peys* en geeft my niet als droefheyt druck en pijn
  Als wanhoop' ſonder trooſt, om haeſt in't graf te zijn.
Den *Peys* en geeft my niet als quellingen met hoopen
Om als een bedelaer nu achter 't landt te loopen.
  Den *Peys* die heeft ontrooft, de weelde die ick had:
  Wanneer my rijck en arm om mijn ontſagh aenbad.
Den *Peys* die heeft ontrooft mijn jaerelijckſe renten
Die ick wiſt vanden boer te perſen met tormenten.
  Den *Peys* heeft nu ontrooft mijn pluymen vanden hoet
  Mijn kleedt met gout gheboort, en mijnen hoogen moet.
Compt hier *Megera* compt en laet de wolcken dondren
Laet over mijnen druck de wereldt eens verwondren.
  Iſſer dan gheen genaey; ſeght *Pluto* wreet gheſel
  Die ſijt den quaetſten Godt en dwingher vande hel?
Ghy cunt wanneer ghy wilt de ganſche aert doen beven?
Ghy cunt wanneer ghy wilt den menſch veel quellingh gheven?
  Waer is nu *Eolus* die Godt is vanden windt
  Dat *Bereas* nu eens my tot mijn wraeckluſt dient.
Sa helſchen *Charon* compt, haelt my onſaligh ſterver
Met u bebloeyde ſchuyt, die ben den Hel beerver
  Want *Iupiter* en wilt my niet meer by gheſtaen
  Die door ſijn blixems vier de Reuſen heeft verſlaen.
Den vred' en geeft my niet anders als pijnlijck voetſel
Als eenen haet en nijt vol boos fenijnich broetſel.
  Dat my nu vry ſlickt in den dry-hoofdighen hondt
  Die niet als vlammen ſpouwt uyt ſijnen helſchen mondt:
Compt wree *Fataelen* compt met u vergifte ſlangen
Compt helpt my *Titius* oft ick ſal my verhangen
  Want wie op d'aerde leeft, die heeft van my een walgh
  Men heeft my lanck ghenoegh ghewenſcht aen eene galgh.

Den

Den lanck verwachten *Peys*, die gaet de weth heirmaken
Sy brenght de ruste med' en doet den Krijgh versaecken:
Ick ben den Godt des *Moorts*, en isser niemant niet
Die my dan troosten sal in dit mijn groot verdriet?
Soo wil ick dan voor 't lest: Eylaes mijn graf-schrift schrijven
Dat by de menschen mach tot een memori blijven.
De *Liefde* en de *Trouw* hebben den *Krijgh* verjaeght
Die by de dertigh jaer heeft *Nederlandt* gheplaeght.
Wanneer de *Min* haer cracht aen *Vranckerijck* bethoonde
En met de *VVedermin* van *Spaenien* beloonde
Waer door den *Peys* en *Vred'* met vreughden is ghemaeckt
Waer door den *Oorloghs Godt* is in sijn doodt gheraeckt.

DROOM VAN DE BIE.

NAer dat ick *Floras* Hoff had lest eens overvloghen
En uyt haer blom-ghewas veel soete Const ghesoghen,
Soo socht mijn hert de rust door swaeren sluymer-sucht,
Daer mijn Natuer terstont op't hoochst' wert med' bevruht:
En qualijck had den slaep mijn siel oock niet becropen
Den Droom-Godt is daer oock met stilheyt by geslopen,
Die my heeft ingebeldt een wonder vrempt geval
Vol swaer becommernis, 't gen' ick u seggen sal.
Ick droomde dat ick was ghestelt in een valleye,
Beplant met groen geboomt en tuynen tusschen beyen,
seer aengenaem en fraey, daer ick twee weghen sach
Waer-by tot mijn vermaeck een vreughdigh lusthoff lach.
En soo ick stondt verstelt wat wegh ick in sou treden
Om al mijn Honingh-soet te moghen wel besteden
Te schencken aen de gen' die al haer deughden smaeckt
En naer haer lackerny met open Monden haeckt,

Om

Om mijnen ſoeten Coſt met vreughden op te dragen
Daermen geen hinder lijdt van 't winters felle dagen:
  Daer is mijn jverich hert met vreught naer toe-geſnort
  Daer noyt den grijſen tijdt het blom-gewas verdort.
Dit nacht-geſicht verdween, den droom is oock gheweken
En deſ' jnbeldingh heeft mijn hert met luſt ontſteken,
  Want ſoo den ſlaep ontſchoot met haeſten uyt 't ghemoet
  (Die menichmael 't ghedacht met valſche liſten voedt)
Soo heb ick metter daet een vrempt gheheym ghevonden
'Tgen' dient te zijn ontdeckt, 't gen' ick hier moet verconden
  Ter wijlen dat den Menſch al menichmael bevindt
  Dat eenen kleynen Droom tot voordeel dickwils dient.
Want ſiet door deſen Droom weet ick te onderſcheyen
Waer henen my den ſin van dit gheval wilt leyen,
  Dat is naer 't-vreughdich Hof daer geene Conſt ontbreckt,
  En die ons met genucht ſeer weſentlijck ontdeckt
Een geeſt van kloeck vernuft, een kender vande krachten
Die oyt de *Schilders* met Pinceel ten voorſchijn brachten.
  Daer ſocht ick mijne ruſt, naer dat ick al den ſchat
  Der honigh-ſoete Conſt by een verſamelt had.
Doen quam de raſſe Faem my uyt den ſlaep verwecken
En naer den vollen eys dit luſtich Hoff ontdecken
  Daer al de ſchoon Schildry beſchaemt ſchier de Natuer
  Door d'overvloedicheydt van d'edel vry *Pictuer*
Daer t'blom en t'fruyt ghewas op doeck ſeer levent ſchijnen
Nochtans geen winters kou en can haer kracht verdwijnen
  Hier vondt de *Bie* haer plaets om haeren honigh-graet
  (Die ſchuylt in deſen Boeck) te ſtellen inden ſtaet,
Te brenghen voor den dagh en naer dit Hoff te draghen
Daer menich Conſtenaer ſchept vreught en groot behaghen,
  Om al de ſeldſaemheyt van d'edel *Schilder-Conſt*,
  Daer (die dat Hoff beſit) is Rijckelijck med bejonſt.

WAERHEYT BAERT NYDT

ANTHOINE VAN LEYEN.
Grand amateur des artes, peintures, etc.

N'admirez pas icy la grace exterieur,
C'est l'ombre du subiect: considerez le coeur
Rempli de mille vertus, et l'invisible esprit,
Dont les perfections iamais burin n'acquit.

B

E. Quellinus pinxit.

Richard Collin sculpsit 1661.

ONTSCHULDINGH
Vanden Auctheur aen alle Rijm-lievende Poëten over d'uytheymsche woorden (doch eyghen Schilder-ſpreucken) hier in begrepen.

MVlta renaſcentur quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus
Quem penes arbitrium eſt, & jus & norma loquendi.

HORATIUS *in arte Poetica.*

SOo jemandt vande Konſt ſoeckt naer de hinder-palen
Van mijn cleyn rijm-ghedicht en tracht te achterhalen
Oft in mijn duytſch beſchrijf niet ongherijms en is
T'gen' vrempt in d'ooren luyt, oft niet uytheyms en is.
Daer een Poëetſe tongh mocht ſpots-ghewijs op ſpelen
En ſonder mijne weet d'eer van mijn wercken ſtelen:
(D'welck niemandt doen en ſal die d'eel *Pictuer* verſtaet,
En kent den handel daer ſy mede omme gaet)
Dus moet ick evenwel my hoeden voor hun ſtormen
En ſegghen dat ick niet mijn ſpellingh can heirvormen
Als *Cadmus* d'A. B. C. (die t'draeckx Tant-ſaeyer was)
Want ſoo *Pictura* ſpreckt compt in dit Boeck te pas.

OVIDIUS *Libro* 3.

Waerheyt baert Nijdt.

Op de ſpreuck des Auctheurs.
VVaerheydt baert Nijdt.

ALs waerheyts Sonne-ſtrael de Nijdt voor ooghen ſtelden
Haer grauwel, die ſy baert (tot eyghen ſpijt en ſtraf
Js ſy verdwenen voor de *Bie'ens* beldt der belden
Die levende en dôon herſtelden uyt hun graf.

N. OMASVRINVS
Omnia in Deo.

OP-

OP-GHEDRAGHEN

Aenden Conſt-minnenden, Deught-rijcken ende ſeer Diſcreten Heere

D'HEER

ANTHONIO VAN LEYEN

VVoonende binnen de Keyſerlijcke Stadt van Antvverpen, den 10. Februarij Anno 1662.

Enghesien ſeer weet-lievenden Heer ick lanck gheweten heb dat V. L. begaeft is met een uytnemende kenniſſe vande hooch-gheachte vry Schilder-conſt, *die van V. L. ten hoochſten bemint ende in weerden ghehouden wordt, ghelijck den coſtelijcken Schat van V. ſeldſaeme ende uyt-ghekeurde ſtucken van Schildry, daer van ghetuyghenis ghenoch gheven. Soo hebbe ick my langhen tijdt veel willigher als vermoghende ghevoelt, om V. L. (als rechten Beſcherm-heer vande Schilders) dit mijn* Gulden Cabinet *der* Schilder-conſt *op te draghen, het welck my niet onvoeghelijck en docht, aenghesien door deſen onbrekelijcken ende lanck verwachten* Peys *tuſſchen de twee machtichſte Croonen van* Spaignien *en* Vranckrijck *alle Conſten wederom ſullen floreren, nu ſy verloſt zijn uyt de bloedtdorſtighe ſlaverny vanden wreeden Oorlogh. Verhopende dat t'ſelve werck V. L. ſal aenghenaem weſen inſiende de liefde die mijnen jever (tot verheffinghe der vermaerſte Gheeſten ende Lief-hebbers der Schildry) heeft aenghedreven ende verweckt om den grondt van deſe wetenſchap eenichſints uyt te wercken, niet ſonder eerſt van V. L. vernuftheyt raedt ende oorlof ghevraeght hebbende, eer dat ick t'ſelve heb derven beſtaen, want volghende de Leſſe vanden wijſen* SALOMON : De Tonghe der Wijſe maeckt de Leere lieffelijck. *Soo en twijffel niet oft dit mijn werck ſal door V. L. beſcher-*

minghe aen een jeder aenghenaem ende lieffelijck bevonden, ja van alle Lasteraers bevrijdt worden. Ick bekenne dat mijn vleughels van verstandt te swack zijn, om de kracht van sulckdanighe Const te verheffen : Ick wete wel dat het ander Voorsnijders souden moeten wesen, om soo-danich werck voor te dienen ende op te rechten, eer jemandt den vollen smaeck daer van soude ghevoelen. Maer ter wijlen de loffelijcke Pictura *my soo veel wetenschap van haer verholen Const heeft mede ghedeylt, dat ick my eenichsints heb derven verstouten om haeren Loff ten voorschijn te brenghen, siende datter niemandt der Const-minnende Geesten met desen lust bevrucht en is. 'Tis waer dat jemant anders letter-condigher ende reden-rijcker als ick, dese eer der* Schilders *had connen uyt-drucken. Maer t'is grootelijckx te beduchten (by aldien hy selver gheen Schilder oft Kennis-hebber van dese Const en waer) oft hy de eyghenschappen van* Pictura *sou hebben connen treffen, niet dat ick hier mede wil doen verstaen dat ick my selven daer toe gans bequaem sou kennen, waer over ick my niet en beroeme, daerom en sal* Momi *tongh daer uyt gheen voetsel willen trecken, want t'selve sou wesen een specie van hooverdy, al oft ick hoogher sou willen vlieghen als een ander, waer door ick mocht comen tot eenen leeghen val. Maer midts een ander (sijnde vande Const) gheenen lust oft jever en heeft, om sulckdanighen werck met beter gheleghentheydt van wetenschap, ende grooter verstant aen te vatten, soo heb ick t'selve ghedaen. Hopende seer voorsinnich Heer dat t'selve werck, ghemenght zijnde met goedtjonsticheydt ende vervrempt van diepsinnighe reden, met een willich hert ontfanghen ende aenghenomen sal worden, des ick dit mijn cleyn vermoghende werck V. L. op offer, en stelle inde bewaernisse van V. L. rijpe voorsichticheyt, wensende hier mede aen V. L. ghesontheyt, peys, voorspoet, ende lanck leven op dese wereldt, ende naermaels d'eeuwighe Salicheyt.* blijvende

Seer Konst-lievende Heer

V. L. onderdanighen ende dienstwillighen Dienaer

CORNELIS DE BIE.

VOOR-

VOOR-REDEN

TOT DEN NIEU-LUSTIGHEN

LESER.

Ck wete ſeer wel Goedt-jonſtighen LESER, datter veel (dit Boeck openende, ende den jnhouden van het Werck ſiende) niet en ſullen aenghelockt worden, om den Loff der SCHILDER-CONST met verſtandt te aenmercken, uyt redenen datter veel Menſchen vyandt van deſe Conſt zijn, ende oock niet gheren hooren jemandts lof uyt ſprecken, als door een jngheboren belgh-ſucht ende hooverdy t'ſelve benijdende, ſal my nochtans trooſten met het Latijns ſpreeck-woordt ſeggende: *Ars nullum habet jnimicum niſi jgnorantem*, dat den onwetenden alleen vyandt vande Conſt is. Oft wel aldus: naer het ſegghen vanden gheleerden SIDONIUS APOLLINARIS: *Qui non norunt artes, non mirantur artifices.* Aengheſien dan, dat de edel vry SCHILDER-CONST met groote wetenſchap begaeft is, ſoo en iſt my niet mogelijck gheweeſt achter te laten de ſelve Conſt met mijn Rijm-ghedicht te vercieren, beſonderlijck overdacht hebbende datter ſtof ende materie ghenoegh is, om aende Poëtſche Lief-hebbers den lof der ſelver aenghename Conſt in't licht te brenghen. Want aenghemerckt dat eertijdts de Heydenen, jae de grootſte Monarchen des wereldts de Schildry in ſulcken weerden hielen, datſe daer voor groote ſchatten gaven, ghelijck ALEXANDER MAGNUS voor een Schildry aen APELLES gaf dry hondert Talenten: ende den Coninck ATTALUS kocht een Tafereelken (het welck den vermaerden ARISTIDES gheſchildert hadde) voor hondert Talenten, doende elcke Talent (naer de opinie van BUDEUS, ende ſommighe andere curieuſe Lieden) ſes hondert goude Croonen: boven dien ſoo was den voorſeyden ATTALUS noch bedroeft dat hem een Schildry wert gheweyghert voor ſes duyſent Siſterces. Ende meer ander ſulcken voorvallen ſouden connen by-ghebrocht worden, waert ſaken dat ick niet en hadde ghevreeſt den goet-willighen ende weet-lievenden

LESER daer door den luſt te benemen van voorder te gaen. Maer om met de oude anticke gheſchiedeniſſen niemandt verdrietich te vallen, ſoo en wil maer by-brenghen het koſtelijck CABINET oft ESCHORIAEL van ſijne Majeſteyt van Spaignien, ende overſlaet eens de weerde van alle de uytnemende Stucken die daer te vinden zijn, ende voor de grootſte ſeldſaemheyt des wereldts bewaert worden, om te ſien wat merckelijcke ſomme gheldts dat de ſelve ſouden uyt-brenghen, ick en twijfel niet oft ſult moeten bekennen dat deſe eerlijcke ende vrije SCHILDER-CONST is een treffelijcke Oeffeninghe die voor gheen ander Naturelijcke oft vrije Conſten en moet wijcken, die door den wreeden MARS ende raſende BELLONA ſoo lanck in vercleyninghe is gheweeſt, maer nu door deſen ghewenſten Peys wederom opghetrocken zijnde, heeft my den jever de Conſt-minnende ghedachten ſoo ontſteken, dat ick mijn MUSA niet en heb connen ontſegghen, om PICTURA te vergheſelſchappen naer den Bergh PARNASSUS, alwaer ſy vande Neghen Sangh-Goddinnen (als rechte Voedtſters vande ſeven vry Conſten) verwacht wordt, om haer te ſtellen in haer oude beſit-plaets tot vreucht van alle Pinceel-hanteerders, ende Leer-gierighe jeught.

Tot de neghen Muſen.

No ha ſot il Cielo &c.

1. GUlden Lauwer-dragher
Pithons eerſten Plagher
Prael van alle vreught
Die *Parnas* verheught
Met ſpelen, en quelen
Op u ſoete velen
Daer den Muſen ſanck
Door hun helle kelen
Paſt op U gheclanck.

2. STelt U loſſe ſnaeren
Om te connen paeren
Met *Amphions* fluyt
En *Eratos* Luyt,
Siringhen, wilt ſinghen
En u pijpen bringhen
Naer den *Helicon*
Daer de aeders ſpringhen
Vande water-bron

3. HOort hoe dat de Herpe
Vande eel Euterpe
T'Cabalins gheberght
Met haer thoonen terght
Plaiſirich en virich
Gheeſtich en manirich
Hout *Clio* de maet
Daer de ſtem heel ſwirich
T'ſpel te boven gaet.

4. MOeſels en Schalmeyen
Hoortmen tuſſchen (beyen
Orghel en Cornet
Spelen een Balet
Siet *Venus* en *Rhenus*
Luyſt'ren naer *Thymbreus*
Daer den ſoeten dranck
Vanden vrindt *Lyéus*
Ververſt het gheclanck

5. HIpocreen gaet vloyen
Nu de Konſten groyen
Op *Pegaſus* dal
Door dit bly gheſchal,
De dieren die ſwieren
Ende vrolijck tieren
Jn dit Muſen hof
Die door Konſt vercieren
D'eel *Picturas* lof.

6. DIaen mue van't jaghen
Krijght oock groot be-(haghen
Jn dit ſtil accoort
Dat daer wordt ghehoort
Des' trecken haer wecken
En het *Wilt* ontdecken
Dat ſy door den boogh
Anxtich ded' verrecken
Als het voor haer vlcogh.

Jn laudem Honestissimi jngeniosissimique Viri
CORNELY DE BIE
Civitatis Lyranæ Notary, Artiumque Magistri, nec non Poëtæ Dulcisoni Poæmata sua in lucem Proferentis.

CAstalidum cur turba gemit? cur tota querelis
Atria Parnassi, fluminis jnstar eunt?
An quod Apollineos nulli lustrare Cothurnos
Sit cura, & pereat Daphnide plenus ager?
Musa genas absterge precor: Nouus ecce Poëta
Phæbo non impar limina vestra terit
Sponte venit, sapidam carpens de flore medullám
Et sugit gracilis mellea sicut APIS
Dona petita diu vobis fert aurea, mille
Quæ vates versu non potuêre suo:
Dona refert totus multum quêis gaudeat orbis
Quêisque novum Pallas nomen ad astra vehat.
Audior: applaudunt Musæ lacrymasque remittunt,
Flebilis & cessat fusus ob ore sonus.
Pegasidum clamant pariter juga sacra Sororum
Huc, huc Corneli Noster alumne veni.
Lilia prênde manu cingat tua tempora laurus
Quæ dudum præses cinctus Apollo fuit.
Tu Decus Aony, nostri tu gloria Montis
Calliope Natum quem putat esse suum.
Diva Minerva tuis labris dedit vbera lactis
Clara vt Pictorum pandere gesta queas.
Melliferæ quamvis volucris modo nomina serues
Attamen excellens Carmine Phœbus eris.
Ergo age dulcis APIS *tua grata poæmata pande*
Prodeat in lucem Suada quod optat opus
Hinc tibi surget honos, surget quoque gloria vatum
Inclyta; quæ multis non adhibenda viris.

F. Guilielmus Carolus de Haze Ord. Præd.

TOT

TOT DEN AUTHEUR
Spelende op den Naem van
D E B I E.

DEn PAUS URBANUS voer dry Byen in sijn wapen,
Hy, die de plaets besat van die 't al heeft gheschapen,
En die de wetten gaff aen Godts vercoren Lie
Beseghelde Godts wil alleenlijck met DE BIE.
Sy spijst het Autaers licht, en leert oock aenden Coningh
De straf en de ghenad' door d'anghel en den honingh.
Behoeft daer dan den PAUS, den Coninck en Godts dienst
Soo is DE BIE het meest al is mijn schrijven t'minst.
Die niet een sier en cost, oft noyt een dicht en maeckte
Js die eerst door DE BIE aen dese Const gheraeckte.
DE BIE suyght Const des bloms, mijn schrift haer honing-graet
Soo ist ten minsten soet, al is het maecksel quaet.

Seght cort en al,
Soo heeft het val.

B.V. MEVRS.

Tot den Lof-weerdighen Auctheur
Op sijn Af-beldsel.

PICTVR' en can door Konst den gheest niet achterhaelen
Van hem (die door sijn Konst) PICTVRAM af can maelen.

EEN ANDER.

IN Coper staet ghesneën seer konstich naer het leven
CORNEEL DE BIE, wijns gheest nochtans gheest-rijcker is
Als hem oyt Konstenaer can in't graveren gheven
Soo veer de ziel van't lijf schilt sijn ghelijckenis.

EEN ANDER,

DE rijcke Konst-Goddin (behoeftich in haer vlercken)
Swicht hier als JCARVS voor PHÆBI licht verstelt
Wanneer sy t'hooch vernuft quam van DE BIE te mercken
Heeft slechts het wesen maer den gheest niet uyt ghebelt.

N. OMASVRINVS
Omnia in Deo.

TOT

CORNELIVS DE BIE

Neé dans la ville de Lyere l'an 1627. le x. de fevrier, Notaire, Procureur et Greffier de l'Audience Militair dans laditte ville, Aucteur de ce liure.

E. Quellinus pinxit. *I. Meyssens excudit.*

TOT LOF VAN M^R. CORNELIS DE BIE Autheur van desen Boeck.

FOPPE quam uyt verre landen,
En vertelden aen de liên,
Dat hy aen de Wester stranden
Wonder dingen had ghesien,
Bien groot als onse schapen.
TITER vraeghden, met een lagh,
Oft hy van dees vreemde apen
Oock haer korven niet en sagh?
En hoe groot dat die wel waren?
FOPPE seyde, meer, noch min
Als de onse. Wel hoe paeren
Dese bien dan daer in?
Daer laet ick haer meed' betijen.
Siet sijn stoeffen viel hier vuyl:
Ick laet FOPPEN dan besyen
Want ick acht hem voor een uyl.
'K heb een grooter BIE ghevonden,
Die met 't schrijven van sijn handt
Heeft in eenen tuyl ghebonden
Al de bloemen van het landt,
En daer uyt heeft hy ghesoghen
Al den honich, daer hy med'
Hemel hooch is opghevloghen
Hooger als oyt Bie ded':
Daer gheeft hy hem nu ten besten
Aen all' die de Const bemindt:
Seght nu eens in wat ghewesten
Datmen sulcken BIE vindt?
LIER sal u den korref wijsen
Van DE BIE, en van sijn Werck,
Die de dooden doet verrijsen
Wt het kerckhof, ofte Kerck,
Daer ist dát hy pluckt de bloemen
Die hy ons ten thoone stelt,
En der Schilders deught vol roemen
Met haer wonder Wercken telt;
Tot verquicking vande vromen,
Die met leersucht sijn belaen,
Tot een spoor' van die met dromen
Haeren tijdt voorby doen gaen.
Dat's den Honich die wy suyghen
Moghen uyt sijn SCHILDERS-BOECK,
Dats daer MOMVS voor moet buygen
En den Nijdt moet in den hoeck.
Desen Boeck die is mijn proeve
Van DE BIE en sijnen lof,
Soo dat ick niet en behoeve
Tot een toet-steen ander stof.
Laeten wy dan FOPPEN blijven
Met sijn bie soo soo wonder groot.
GROOTE BIE met u wel schrijven
Siet ghy s'allen over t'hoot.

E. Quellinus.

TOT DEN SNELLEN
B E R I S P E R.

Faemschender sonder Eer, die soo u prael bedeckt
En inden valschen list gheveynsdelijck confijt
Roem-drager, die fenijn uyt soete Consten treckt
Toomt vry in tijts u tongh hier wordt u rust ontseyt.

Op dat mijn MVSA aen u leugentael niet lijmt
Die den doorslepen aert bemomt met valscheyts schijn
Ist dat mijn cleyn gedicht naer uwen sin niet rijmt
Als niet naer Const gemaeckt, spouwt daer op noyt fenijn.

Verdooft haer reden niet met Nijdt suchts bitter gal
Eer uwen quaden gheest van jeder wordt versmaet
Rijmhater, die de liefd' der Const licht brenght tot val
Uboose lasteringh van FAMA wordt behaet
Midts u lichtveerdigheydt maer inden twist bestaet.

VRede brekers twist bereyders
Laster sprekers jeught verleyders
Die inwendigh wolven sijn
En ghelijck een duyf in schijn,
Momi vrinden die met loosheyt
Onder-winden groote boosheyt
Sijn door hunnen quaden wil
Arger als een Crocodil,

Const benijders, rust beletters
Deught bestrijders, horen setters
Op gheblasen door den haet
Die en wensche ick geen quaet,
Als twee langhe ezels ooren
Die Poësis Conste stooren
Oft een Sots-cap 'k geef hun keus
Die schoon fluyten voor den neus.

INLEYDINGHE.

LEſtmael liet ick mijn ghedachten
Eens van d'Erghwaen gans vercrachtẽ,
Om dat ick voor oogen ſach
Datter een verſchillingh lach,
Tuſſchen PALLAS die naer reden
Had een aerdich beldt gheſneden
En Pictura oock daer by
Had gemaeckt een ſchoon Schildry.
PALLAS liet haer Conſt aenſchouwen
Die in Marber was gehouwen
Naer het doots-hooft van een beeſt
Oft het leven had gheweeſt.
'T ſelf gerijmpt PICTVR' oock brochte
'Tgeẽ my noch veel ſchoonder dochte
Dat ſy met haer eel pinceel
Had gheſchildert op panneel.
Deſe twee van my ſtrax vraegden
Welcke Conſt my meeſt behaeghden
Die van hen was af-gebelt,
Maer ick bleef daer in verſtelt.
Stracx begoſt den NYDT te blaſen
En oock MOMI tongh te raſen
MIDAS daer het Vonnis gaff
En wees d'Eel PICTVRA af.
MOMVS riep den NYDT ter ſijen
Met de helſche raſernijen
MARS die hiel de handt oock aen
Om PICTVER te doen vergaen.
Hy beloofde te verjaghen
Al de Schilders door ſijn plagen
Vande booſe Orloghs cracht
Die hy had in't landt gebracht.
Maer PICTVRA heeft ontboden
Tot haer hulpe al de Goden
Om dat ſy van jeder een
Wert ghetreden op den teen.
Sy ded' aen IVPYN haer clachten
Om dat ſy haer ſach verachten
En dat PALLAS vande jonſt
Wert verheven inde Conſt.
Al de negen Sangh GODDINNEN
Waren oock verſtoort van ſinnen
Om dat MARS daer ſonder reen
Wou de Schilder-Conſt vertreen.
Siet de GODEN gingen ſamen
By malcand'ren om te ramen
Watter beſt moeſt ſijn ghedaen
Om PICTVRA by te ſtaen.
PALLAS Hooft van Marber ſteene
Werdt gethoont aen jeder eene
'Tgeen ſoo conſtich hun beviel
Dat het eerſt den prijs behiel.
Maer als Sy PICTVR' ghenaeckten
Hen noch meer verwondert maeckten
Want deſ' Conſt naer hunnen ſin
Had noch meerder crachten in.
Dit gerijmpt was op pineele
Plat gheſchildert met pinceele
Dat de Goden maeckte ſtom
Die daer ſtonden ront en om,
Want deſ' Conſt haer ſoo verhefte
Dat ſy PALLAS overtrefte,
Dat het ſteenen beldt daer by
Scheen te weſen een Copy.
Maer IVPYN den vrindt van PALLAS
Die den hoochſten Godt van al was
(Om te hebben geen verwijt)
Heeft verjaeght den haet en nijdt,

En

En in't by-ſijn vande Goden
Eenen blinden Man ontboben
Die niet eenen ſteeck en ſach
Schoon dat was in claren dach:
't Steenen hooft wert hem ghegeven
Dat gemaeckt was naer het leven
En men vraeghden hem wat t'was,
't Geen' hy ſeyde met den tas.
Hy ſprack vlijtich, ſoo ick ſpeure
T'is van achter en van veure
t'Dootshooft van eẽ muyl oft peert
Daer het vlees is af geteert,
Maer alſmen hem heeft ghegeven
D'eel Schildry, die ſcheen te leven
Daer het ſelve Hooft op ſtont
Ded' hy open ſiijnen Mont
Dit ſijn twee verſcheyde ſaecken
Want hier can ick niet af maecken
Dit is maer een enckel planck
In't heel geen twee voeten lanck.
Doen begoſten ſy te mercken
Dat de Edel Schilders wercken
Beldt-Sny'ry te boven gaen
Als ſy op paneelen ſtaen.
Al de Goden die daer waren
Soo ſy hoorden dit verclaren
Sagen dat PICTVRAS cracht
Wort in Conſt het hooghſt geacht.
Is het wonder lieve vrinden
Want geen Conſt en is te vinden
Dle ſoo inde ooghen ſpelt
Als een ſchoon PICTVRAS belt.
Want haer deelen ſijn ſoo crachtich
Haer pinceelen oock ſoo machtich
Dat een jeder tuyghen moet
Dat ſy veele luſten voet,
Sy verheft haer wel ſoo wonder
Soo van boven als van onder
(Schoon dat ſy by naer is rouw)
Dat een jeder ſeggen ſou
't Leeft al 't geen men in Schildry ſiet
En als ghy het maer van by ſiet
Is het plat en niet en ſier
't Gen' van vers is vol plaiſier.
Siet de Aerdighe Figuren
Schijnen dat 's hun ſullen ruren
Soo biſaert is't uyt geboetſt
En van d'eel pinceel getoetſt.
Boomen landtſchap, en proſpecten
Metſelrijen, Architecten
Soet in alle ſijn verſchiet
Siet wat Conſt Pictur' geniet.
Soumen niet van haere ſtucken
Schier de malſe fruyten plucken
En de boomen oock daer by
Leven inde eel Schildry,
Iſſer jemandt wel veel milder
Inde Conſten, als den Schilder
Want hy maeckt het gen' hy peyſt
En dat ſijn verſtant vereyſt.
Siet eens aen dit ſchoon ſpectakel
't Schijnt te weſen een mirakel
't Schijnt te weſen toovery
En t'is ſtomme Poẹſy.
Daerom laet ons dan betrachten
Deſe Conſt wel groot te achten
Want in haer geen Conſt ontbreckt
Die vol edel gaven ſteckt
Hier med' wil ick't laten blijven
En niet meer haer eer beſchrijven
Want ſy geeft my ſoo veel ſtof
Om te dichten haren lof
Dat my ſou pampier gebreken
Om ten vollen uyt te ſpreken
Haren lof met groote vreught
Die daer in bethoont haer deught.

F I N I S.

AEN-

AENMERCKINGHE.

OM aende Weetlievende Verſtanden het beginſel ende oorſpronck vande uytnemenſte Schilder-Conſt eenichſints te ontdecken / eer dat ick de Loffbaer Oeffeninge der over-vliegende Geeſten geruchtbaer maecke. Soo heb ick goet ghevonden hier voor oogen te ſtellen hoe dat PICTVRA haer eerſte Scheppinghe heeft ghecregen uyt een ydel ſchaduwe voortscomende door het helle licht der Sonnen / den Schijn des viers ofte Claerheyt des waters / want ghelijck de verſcheydentheyt der thoonen in het loffelijck Muſyck / is gheboren op den Aenbeldt door het gheluyt der hamer-ſlaghen / de letters (die de fondamenten der Lees ende Schrijf-conſt ſijn / ende door wiens gebruyck de Eeuwigheydt der memorie wordt onderhouden) zijn ghevonden in Egypten / Diodorus
die haer begin hebben uyt den omloop der ſterren eñ hemel-teeckenen: Andere ſeg- lib. 1.
ghen uyt de vremde gheſichten der Egypſche beeſten die verſcheyde ſinnen des ghemoets uytbelden. De Edele Druck-Conſt ſchijnt haren oorſpronck te hebben uyt de ſchorſe vanden beucke-boom waer uyt eenen Laurens de Coſter was ſnij- Adrian.
dende eenighe verkeerde letters die hy daer naer op papier wiſt te drucken. De Iun. Batau.
Geometrie (ghelijck Herodotus in ſijn 2. Boeck verhaelt) heeft oock in Egyp- pag. 255.
ten haer begin ghenomen door de menichte des waters die daer d'een jaer meer / cap. 17.
d'ander jaer min is te ſien / waer uyt ſy oordeelen oft de vruchten in dat jaer veel oft luttel ſullen weſen. Oock eenen Egyptenaer voelt ſijnen natuer tot blijſchap / droefheyt / ruſt / dorſt oft honger ghenegen met het op en afgaen vanden Nyl / waer uyt de Geometrie eerſt is gevonden. Het vier is by eenen Sone van Ciles gevonden in een key / gelijck 't ſelve daer noch inne te vinden is. Plinius ſeyt dat 't ſelve eerſt ghevonden is van ſommige Heyrders / de welcke (als hun ſteenen oft keyen waren ontbrekende) het vier hebben ghevonden uyt verſcheyde boomen / als Moerbeſie / Laurier ende Veil boomen: En ghelijck het hout door het vier wordt vernielt / wiſten ſy door den ſleet ende hert drijven vande voorſz. boomen vier voorts te doen comen. Ende meer andere (te lanck om te verhalen) Soo iſt dat Pictura oock haer weſen ende aert heeft opgenomen uyt een een enckel ſchaduwe / alſwanneer den herder Philocles in het ſant de ſchaduwe ſach van ſijn ſchapen door het licht der Sonnen / die hy vlijtichlijck wiſt af te teeckenen / waer door de Teecken-conſt (als zijnde ſiel van Pictura ende de verven het lichaem) wordt gheboren. Naer het ſegghen van Quintilianus: Niemant en moet hem verwonderen dat ſoo grooten Conſt is gheſproten uyt een ſchaduwe (die in haer ſelven Niet en is) aengeſien wy altemael voorts comen van ſlijm der aerden op dat wy ons ſelven ſouden leeren kennen / oytmoedigh leven / ende ſalich ſterven / want ons lichaem (dat ſoo delicaet wordt opghevoet) wederom in ſlijm en vuylicheyt moet vergaen / daerom behoorden wy wel met reden de Hemelſche dinghen meer te beminnen als te trachten naer de ydelheydt des werelts: ick ſegghe ydelheydt / door dien alle dinghen (behalven Godt te beminnen) maer ydelheydt en is. Om dit claerder te bewijſen ſult bevinden datter geen Conſt ſoo eel oft vermaert en is / oft de ſelve comen altemael voorts van Niet. Het Muſyck uyt een ydel geclanck

ende

ende Pictura uyt een verganckelijcke ſchaduwe die nochtans de bloem is van alle Conſten / waer op wel te pas compt de fabel van Narciſſus, den welcken (ſijnde op de jacht) ſeer dapperlijck werdt vervolght vande Nymph Echo, die eerſt een ſchoon jonghe Maghet was / ende nu eenen vliegenden galm.

Ouid. lib. 3.

Een lijveloose ſtem die nievers en wilt ſchuylen
Als in het eenſaem wout, in boſch en diepe kuylen
Oft by het hoogh gebou daer ſy de woorden breckt
Die eenich menſchen tongh ontrent haer wooningh ſpreckt.

Ende verlievende op ſijn eyghen ſchaduwe (die hy in een claer Fonteyn oft Springhbron was ſiende) is van droefheydt gheſtorven / ghelijck den blinden Tireſias aen Liriope ſijn Moeder voorſeyt hadde / ende is verandert in een bloem/ waerom de bloem aen Pictura niet qualijck en wordt toegheeygent / ter wijlen het water (uytbeldende de ſchaduwe van Narciſſus) de oorſaeck was van ſijn liefde ende doodt: ſijnde een recht voorbeldt datmen ſoo licht ſijn ſinnelijckheyt niet en behoorde te volghen/ en datmen door opgheblaſen behagen tot ſijn ſelff een ander niet en behoorden te verachten. Plinius verhaelt oock dat de Dochtee van eenen Potbacker (verlieft zijnde op eenen Jongelingh) den omtreck van ſijn tronie met een ſwerte cole ſeer aerdich wiſt af te trecken / de welcke door het keers-licht haer ſchaduwe gaf op den muer om altijdt ſijn ghedaente voor oogen te hebben / ſoo dat door de dry voorvallen eenichſints waerſchijnelijck can bethoont worden dat Pictura haren oorſpronck heeft uyt een ſchaduwe des viers water oft licht der Sonnen / ende vervolgens ſou de Schilddry geteelt weſen van dry Vaders / te weten: Phœbus, Neptunus, ende Vulcanus.

Plin. lib. 35. cap. 12.

De Edele *Pictur'* (die ſuyver is en teer
En treckt uyt niemants ſchad' haer hooch verheven eer,
Al terght ſy den Natuer, den jever wint haer gunſt
Wanneer alleen ontbreckt het leven inde Cunſt.
Die den ſichtbaren geeſt op de paneelen maelt
En uyt een aertſe verff met ſacht pinceelen haelt,
Iae ſchoon het Sonnen licht haer d'eerſte voetſel gaf
En 't flickerende vier trock hare ſchoonheyt af.
En 't ſilver clare Nat ontfongh oock haeren aert
Die in het levens ſchijn haer weſen openbaert
Nochtans en vintmen niet dat jemandt ſchade lijt
Als ſy in deſe dry haer ſpiegh'len gaet met vlijt.

Niemandt en ſal my ghelieven te beriſpen om dat ick ſoo Edelen Conſt noeme een ſchaduwe ende de ſelve ghelijcke by een bloem / wel wetende dat ons leven niet

niet anders en is als een weecke Veldt-bloem ende een wijckende schaduwe. Om voorders uyt te drucken waer uyt den Naem van Schildry haer beginsel oock is hebbende / dat can ick bethoonen uyt den voorseyden gheleerden Plinius, seggende dat de Schildry spruyt vanden Naem: Schildt: want eertijts hadden de Romeynen de manier/ dat/ alswanneer een Cloecke veldt-tocht was ghedaen/ tot meerder loff ende eer vande Cloeckste Helden in hunne schilden werden afgebeldt hun vrome daden om soo te climmen op den trap van meerder glorie. Als Minerva te veldt trock wapende sy haer selven met Jupiters harnas/ ende nam op haer schouderen sijnen schildt/ waer op de vrees ende verschricktheyt/ twist/ tweedracht ende ghekijf / gramschap en furie / ende in't midden het hooft vande Gorgonne seer grouwelijck gheschildert waren. Dien treffelijcken Poëet Homerus verhaelt / dat op den schildt van Agamemnon was gheschildert een ghewoel van alle wreedtheyt / om soo den vyandt de bleecke vrees des doodts aen te jaeghen. Op den schildt van Perseus was het hooft van Medusa daer hy Atlas in eenen bergh mede heeft doen herscheppen. Oock soo hadde Vulcanus eenen schildt gemaeckt voor Achilles met duysent derley versieringhen / te weten: hemel ende aerde/ de zee / den loop van Son en Maen ende die hemel-teeckens met alle de sterren. Men leest dat de Schildry eertijts in sulcken weerde wert ghehouden dat Candaules voortijts Coninck van Lidien cocht met ghewicht van goudt een Tafereel geschildert van eenen Bularchus, alwaer den Crijgh der Magnetes in was uytgebeldt. Waer uyt te gissen is dat dese Const wel van grooten ouderdom moet wesen/ aengesien dat de voorverhaelde Schildry moet gheschildert sijn ten tyde van Romulus, mits hy was levende als den voorseyden Candaules regneerde. Wyders wil ick spreken; ick lees dat ontrent 200. jaer naer de Diluvie / Belus Sone van Nemrot liet een beldt maecken / waer uyt is ontstaen de Afgoderije. De Troysche Vrouwe Helena wist naer het belegh van Troyen met sijn garen in haer weef-werck af te belden den heelen crijgh vande batalien / vechtinghen ende strijden tusschen de Griecken ende Troyanen. Siet hoe aendachtelijck dat Virgilius schrijft in't eerste boeck der Æneidos dat den Troyaen Eneas comende te Carthago in eenen Tempel van Juno, een Schildry vont vande belegeringe van Troyen daer hy Priamus, Achilles ende veel andere naer 't leven gheschildert sagh/ dat hy de selve altemael daer uyt wist te kennen / daer desen Achilles het doodt lichaem van Hector (om de mueren van Troyen ghesleept hebbende) vercoopt voor een deel goudt / ende meer ander omstandicheyt/ al het gene soo aerdich ende net gedaen was dat het Æneas sijn gemoet soo beweeghde dat de tranen uyt sijn oogen driggelden / ende sijn wangen bevochtichden. Eyndelijck soo canmen uyt dit voorschreven merckelijck bewijs genoech voelen dat de Schilder-const wel van groote cracht ende deught is: welcke Const voormaels by de Oude Romeynen van niemandt en mocht als van Edel Persoonen geoeffent worden / die onder de slaefachtige Ambachten / handt-werckers oft onvrije Consten niet en mocht gerekent sijn / gelijck nochtans de selve by plompe en onwetende Midas kinderen hier te landt wel wordt gevoeght by verachtelijcke ende grobe Ambachten/ daer de Const van Pictura by past gelijck eenen flaweelen lap op eenen ouden versleten doornaeyden ende vollapten mantel. Dese vry Schilderconst (die de Suster is vande levende Poësie) heeft haer eerste wesen ghehat in Chaldeen door

Plin. lib. 35. cap. 30.

Egypten in Griecken, van daer te Room ende ſoo herwaerts over is ſy verbreyt geworden / gelijck ick voorders hier ſal bewijſen met deſe naervolgende veerſen ſprekende vande Edele Teecken-Conſt / de voedſter van alle wetenſchappen/ ende de ziel van Pictura.

OP DE TEECKEN-CONST.

T'Is ſeker dat Natuer haer met den gheeſt ſal voeghen
Wanneer in eenich dinck den menſch ſchept ſijn ghenoeghen,
Als ſijnen gheeſt met luſt en jever is ghemenght
Al t'geen hy maecken wilt, door arbeyt licht volbrenght.
Ghelijck ick tot een preuff aen al de jeught ſal thoonen
Die in *Picturas* ſchool als voeſter kinders woonen
Hoe dat de edel Conſt wordt van Natuer verſterckt
Soo haeſt ſy door 't gheſicht in jemants ſinnen werckt.
Dit ſal u *Philocles* met rijper reden ſegghen
En door Ervarentheyt ons breeder uyt can legghen
Die eenen Herder was, en ſijnde op het velt
Heeft eenen vremden gheeſt in ſijn ghedacht gheſpelt:
Wanneer de gulde Son met haer goudt-geele ſtraelen
Quam op't ghewolde vee van ſijne ſchaepen daelen,
Soo ſach hy op de aert daer door hun doncker ſchaey
Het gen' hem in't ghemoet docht aenghenaem en fraey
Die hy in't drooghe ſant ſeer vlijtich af gongh meten
Waer door hy quam den gront der Teecken-conſt te weten
Deſ' proeff beviel hem ſoo dat hy van ſtonden aff
Hem tot deeſ' nieuwe Conſt met grooten luſt begaff.
En *Phidias* daer naer (hier door gans aenghedreven)
Heeft hem tot Teecken-conſt oock neerſtich gaen begeven
En alles wat hy ſach wert van hem ſoo ghevat
Dat hy heeft voor de jeught vergaert veel rijcken ſchat

Van

Van cloecke Teeckeningh, Omtrecken Meesterachtich
Seer snel, soet, eel en fraey, suyver en wonder crachtich
Waer door dat *Gyges* oock werdt inden gheest verweckt
Die heeft door sijn verstant de Schilderconst ontdeckt,
En *Cleophas* de verff, waer med' dat werdt gheschapen
De Edele *Pictur'* om lusten uyt te rapen.
Soo was't dat dese Const haer eerste voetsel creegh
Waer door de tongh vol nijdt van *Momus* schandich sweegh,
En siet door eene schaey is alles voorts ghecomen
Een schaey die heeft alleen des' gaven aengenomen,
De Constighe Schildry een schay heeft voorts ghebracht
Die Coninck, Keyser, Prins bemint en t'hoochsten acht.
Ist wonder; aenghesien dat 'tgen' noot was voor desen
Gheschapen is van niet, uyt niet eerst creegh sijn wesen,
Eer dat de wereldt stont, eer jet sijn selven sach
En dat (al watter is) in eenen *Chaos* lach
Eer datmen cost ghesien eenich volmaeckt ghewemel
Eer dat den reghen seegh van boven uyt den Hemel,
Soo heeft den grooten Godt naer sijnen wil en wensch
Geschapen d'aert van niet, van slijm gemaeckt den mensch,
Pictura van een schaey, diemen soo siet beminnen,
Waer op den Mensch soo vast stelt al sijn ydel sinnen,
Al 't gen' de wereldt ons stets prijst soo vlijtich aen
Is maer een schaey en sal ghelijck een schaey vergaen.
Daerom ghy jonghe jeught, die neerstich soeckt te leeren
De gronden van *Pictur'* wilt met de schaey verkeeren:
Leert dat des' diepe Const maer enckel schaey en is
Maeckt datse niet en streckt tot t'ziels bederffenis.
Wilt u in't teeckenen altijdt verstandich draghen
En in d'onnutticheydt en schept geen vuyl behaghen
Dat ghy niet naer en boetst litmaten naeckt ontdeckt
Waer uyt een suyver oogh onsuyver lusten treckt:

Want wee hun die de oogh van ſuyver zielen quellen
Met hen Figuren hier en daer te naeckt te ſtellen.
Leert dan van jonghs af aen beſtieren uwe handt
In Conſt met deught ghemenght, ſoo ſchouwt ghy veele ſchant.
En op dat ghy het Mergh der Conſten uyt ſout ſlorpen
Soo mooght ghy nimmer U aen traegheyt onderworpen
Want traegheyt is de Moer van alle ſondich quaet
Voedtſter van d'arremoy en ondeughts giftich ſaet.
Sijt inde Teecken-conſt eerſt wel oprecht ervaren
Soo ſal u cloeck verſtant veel Edel Conſten baren:
Eerſt alles op ſijn maet, en naer den reghel ſtelt
Eer dat ghy met Pinceel gaet toetſen eenich Belt
Want die gheen vaſte handt en heeft van Teeckeninghen
Can ſelden fraey Schildry volmaeckt ten voorſchijn bringhen
Soo dient van jeder een gheprent in ſijn ghemoet
Dat vaſte Teeckeningh alleen *Picturam* voet.
Hoe menigh ſchoon Schildry, die u ſchijnt aen te ſpreken
Waer in men ſiet de Conſt van teeckenen ontbreken
Hier ſietmen eenen arm, oft handen veel te ſtijf
Een been gheſtropieert, te groot oft cleyn van lijf:
Lichaemen hier en daer die ſtaen te crom en hellen
En alles by ghebreck van niet te connen ſtellen,
Soo dat de Teecken-conſt is 't lichaem van *Pictur*
En hare ziel alleen den omtreck der Figuer
En haer gheſteltenis des gheeſt, en tweede leven
Wordr vande Verf alleen aen d'eel Schildry ghegeven.
De oeffeningh daer van die opent het verſtant
En maeckt het werck vermaert en ſeldſaem t'alle cant,
Daerom wanneer ghy wilt u in deſ' Conſt vercloecken
En al haer wetenſchap gaet neerſtich onderſoecken
Soo ſalmen u voor eerſt voor geven een Ovael
Oft om-treck van een Ey dat recht is en egael,

Als

Als uwen A. B. C. en als ghy dat ſult weten
Soo ſalmen u daer naer ontdecken meer ſecreten,
En voorts een oor oft neus, een oogh, voet oft een been
Het gen' ten leſten compt met t'lichaem over een.
Nempt cryt, cool, enck en pen, en wilt met ſtille ſinnen
Op blauw oft wit papier deſ' Conſt dan gaen beginnen
Waer in de gratien te ſien ſijn vanden gheeſt
Die altijdt t'fondament der Conſten is gheweeſt:
Leert reuſelen met cryt, leert mette penne trecken
Soo ſult ghy uwe jeught tot meerder vreught verwecken,
Teeckent, arſeert, en waſt, naer Print oft ſchoon Schildry
Naer 'l leven, uyt den gheeſt oft naer boetſeerdery,
Let op u Muskels wel in't hoogen, diepen, ſchaeyen,
Dat can u teeckeningh met groote Conſt verfraeyen
En in de Cleedingh oock u hoochſels wel bewaert
Spaert wel u ploykens uyt, ſoo gheeft ghy't cloecken aert,
Geen Printen door en treckt, dat uwe conſt doet lieghen
En wilt met ruyten oock u ſelven niet bedrieghen,
Soo ſult ghy dan in't leſt gheraecken op den trap
Van deſ' ſeer edel Conſt, en meerder wetenſchap.
Beneerſtight uwen luſt, en leert hoe lancks hoe liever
En nimmermeer en laet verſlappen uwen jever
Soo ſult ghy meer en meer crijghen *Picturas* jonſt
Ghelijck als *Zeuxis* ded' door ſijn begaefde conſt.
Die eenen wijngaert had ſoo aerdichlijck gheſchildert
De druyven ſoo biſaert, de tacken ſoo verwildert
Soo levendich naer Conſt, ſoo aengenaem voor d'oogh
Dat hy het pluym ghediert des lochts daer door bedroogh,
Paraſius daer by, die ded' door Conſt verſchijnen
Op eenen blooten muer twee groote groen gordijnen
Die *Zeuxis* ſchuyven wou, maer ſelfs bedroghen viel
Soo dat *Paraſi* Conſt de grootſte eer behiel.

In

In fin de Teecken-conſt, waer uyt de Conſten ſpruyten
Die can het fondament van alle Conſt ontſluyten,
Wat Ampten datter ſijn die't teeckenen verſtaen
De ander Ampten al in Conſt te boven gaen.
Belthouwers, Muſiſiens, Smeders, Aſtrologanten
Plaetſnijders, Inſeigneurs, Slijpers van Diamanten
En alderhande Soort van eenich edel werck
Die niet op Teecken-conſt en nemen oogh ghemerck
Die connen in hun Conſt oprecht niet ſijn ervaren
Want d'edel Teeckeningh moet alle Conſten baren.
Nempt uwen tijdt wel waer, en oock beſteedt hem wel
Soo wordt ghy eens op't leſt *Picturas* Med'gheſel.

Tot Loff vande Edel
VRY SCHILDER-CONST.

SWijght Smeders weynich ſtil met u ſeer hert gheclop
Treckt d'yſer uyt het vier en hout u hamers op,
Op dat *Pictur'* haer Conſt met diep en ſtille ſinnen
Eens mach op't gladt pinneel met aerdicheyt beginnen
Die door haer ſoete Conſt een jeder overtreft
En hare Edelheydt boven de Conſt verheft.
Schoon de Beldthouwers al en geeſtighe Boetſeerders
Borduerders vol verſtant, Bouwmeeſters en Stoffeerders
Voeghen hen Conſt hier by en willen weſen een
Pictura boven al die heeft den loff alleen
Alleen ſpant Sy de Croon, Sy is te eel gheboren
Daerom heeft ſy altijdt de eenicheydt vercoren
Om met een rijp ghedacht en onbecommert hert
De vruchten van't verſtant te Schilderen op bert.

GHE-

GHESANGH

STEMME:

Si jauois les Cheuez blond, &c.

1.

GEest-rijcke jeught hoort met vlijt
Hoe de Schilders sijn verheven
Op dat ghy den schoonen tijt
Met neerstigheydt bemint
En soodanich eer verdient
Als die dese Const bedrijft
Maeckt dat ghy onsterflijck blijft.

De snijders in het Houdt, jn Marber oft Ivoor
Die sijn oock heel vermaert de ganse wereldt door
Die door hun wijs vernuft de menschen connen gheven
Een werck het gen' ghelijckt te wesen d'eyghen leven
Maer moet noch even wel uyt *Paris* oordeel gaen
Alsmen het selve werck op het paneel siet staen
Dat hem daer soo verheft, en schijnt u aen te spreken
Nochtans en voeldet niet, dat sijn de Schilders treken.
't Vry peysende ghedacht heeft wonder cloeckheydt in
Als't maer en jnventeert naer jeders hert en sin.
Men siet op eenen doeck veel werckelijcke boetsen
Seer lieflijck af-ghemaelt 't gen' de pinceel can toetsen
Daerom gheeft *Pallas* selff des' Const den hooghsten prijs
Om dat haer weerdigheydt gheacht wordt naer den eys.

2.

T'Is geen Ampt de Schilders Const
Die den Eeldom can bederven
Want den Eeldom meest bejonst
En begaeft d'Eel Pinceel
Als haer werck op het pineel
Cloeck naer Const wordt afghemaelt
Daer Coninck en Prins naer taelt.

Pictura

Pictura die begint, den Esel is ghestelt
En haer pallet ghemaeckt tot een seer Constich belt:
Sy nempt een swerte cool en geeft de cloeckste trecken
Om door het sacht pinceel met verven te bedecken
En tempert voor het eerst naer haeren eyghen sin
Wat Loot-wit of Seruys, en daer wat Ocker in
Een weynich Fermilioen, en weet dat soo te strijcken
Dat sy daer med' t'recht vlees en leven doet ghelijcken.
Hoe swierich staet dat werck vol schoon Poëtery
Seer aerdigh naer de Const gheploypt de drappery,
Bisaert, cloeck, en seer mals, gheschetst heel naer het leven
Gehooght en uyt ghediept, ghechommelt en verdreven,
Seer net op sijnen dach, een geestich wederlicht
Plaisant in het verschiet, vermaeck'lijck in't ghesicht.

3.

Hoe aerdichlijck en bisaert
Hoe eel en gheestich naer t'leven,
Met wat eenen cloecken aert
Wordt dese Const ghetreft
Die haer soo wonder verheft
Met een rijpsinnich verstandt
't Comt al vande Schilders handt.

Men siet hier in dit stuck *Nasonis* cloeck verstant
Soo dat haer rijpe Const de schoonste croone spant
Pictura heerst alleen boven de seven Consten
En wint door haere cracht Coninckx en Keysers jonsten
En hebben Pausen niet ghestelt hun hert en sin
Op *Michiel Angelo* en *Raphael Vrbin?*
Apelles had de jonst alleen van *Alexander*
Frans Floris, *Ian van Eyck*, *Holbeen* en noch meer ander
Die hebben g'hadt de jonst van menich Potentaet
Om dat des' Rijcke const boven al d'ander gaet

Van

Van Dijck in Engelandt, en *Rubbens* oock in Spangien
Freer Segers den blommist by Princen van Oraignen
In Duyts-landt *Aldegraeff*, daer sal de snelle faem
Tot inder eeuwigheydt verbreyden hunnen Naem.

4.

EDel Schilders cloeck van gheest
Die by Keysers, Coninck, Princen
Sijt verheven om ter meest
Door uwe wetenschap
Die besit den hoochsten trap
Van hun liefde jonst en eer
Die u maecken eenen Heer.

Waer is nu d'oude Const vanden Atthensen *Demon*
Melanthus Phidias, *Antitodus* en *Abron*
De Wercken van *Carats*, van *Sandro Bellicello*
Den wond'ren *Titiaen*, en oock van *Bandinello*
Van *Guido Bolloneis*, *Cleanthes*, *Tinturet*
Bassan en *Pollidor*, *Quintyn Messys* den Smet.
Mabeus, *Herri de Bles*, en *Rogier vander VVeyden*
Breugel, *Merten van Cleef*, *Franck* en *Lucas van leyden*
Blommaert en *VVillem Kaey*, *Spranger* en *Ieroon Bos*
Mostaert en *Hans de Vries*, *Grimmer*, *Marten de Vos*
Michiel Coxi, *van Oort*, *Vadder* en *Lenaert Bramer*
De Backer *Pauwels Bril*, *van Aken*, *Elsenhamer*
Frans Floris en *Verbeeck*, *Octavo Venus* oock
Sijn met den snellen tijdt te saem vergaen als roock.

5.

IS het wonder dat den Mensch
Des' Const bemint om haer gaven
Was't oock niet den wil en wensch
Van Godts Moeder en Maeght
Die des' Const soo heeft behaeght
Dat haer LVCAS met pinceel
Heeft gheschildert op pineel.

Dees Conſt heeft boven dit een liefelijck vermaeck
Den menſch ghebreckt daer in alleen maer ſijne ſpraeck
De beeſten, keucken goet, de nachten en de branden
De blommen en het fruyt, landtſchappen en waranden
Proſpect en metſelry, compartiment, ovael
Zee, water en Ruwien, grot, Kercken ende ſael
'T wordt al wat datter is naer 't leven uyt ghetrocken
En menich ſtaende werck de Menſchen aen can locken,
T'Is ſonder ſiel en ſmaeck, t'is ſonder reuck het cruyt
Al werckmen deſe Conſt ſoo weſentlijcken uyt,
Maer ſpeelt ſoo vlijtelijck in d'oogen vande menſchen.
Die dickwils van't pineel oft doeck de vruchten wenſchen,
Wie derft dan eenich Ampt ghelijcken aen deſ' Conſt
Die door haer edelheydt verwint een jeders jonſt.

6.

LUCAS Heylighen Patroon
Vande Schilders eel gheboren
Die beſit des Hemels throon
Wy hebben menich reys
U ghebeden om den Peys
Die nu met PICTVRA leeft
En den crijgh verdreven heeft.

Aurora Titans Bruydt nu uyt den ſlaep ontweckt
En haer hel claer gheſicht voor deſe Conſt ontdeckt.
Sy pronckt ſeer lieffelijck by *Thetis* hooge bergen
Beglinſtert vande Son, en compt de Schilders tergen.
Siet daer hoe dat *Pictur'* de ſchoone *Ceres* vleyt
En heeft een aerdich beldt tot haeren loff bereyt
Siet hoe de boomen ſtaen, en haer voor uyt verheffen
Van achter ſoet en flauw die deſe Conſt betreffen,
Iae *Flora* ſtaet verbaeſt, *Pan* wilter inne gaen
En meynt ſelfs dat het leeft ſoo wel ſtaet het hem aen.

De

De beeſtjens inde wey, Melck-meyſkens in prieelen
Fonteyn, beeck ende grot, Heyders, huys, en Caſteelen
Een ſchoon verdreven locht, 't verſchiet ſoo ſoet en licht
Dat 't ſchier noyt en verſaedt des menſchen hel gheſicht.

7.

SIet 't blomghewas vlijtich aen
Met ſijn ghevlamde Coleuren
En 't gheboomt daer neven ſtaen
Het gen' de Conſt al doet
Oft van Natuer waer ghevoet
T'is door't pinceel naer gheboetſt
En alleen daer aff ghetoetſt.

Den Schilder Conterfeyt den Menſch ſoo wonder naer
Oft hy het leven had en ſoo gheſchapen waer:
Maer d'oogh bedrogen valt hy is ſtaegh ſonder leven
Dat den Algever Godt hem maer alleen can gheven.
De bloem ſtaet op den doeck ſoo levendich in fleur
Het cruyt heel aengenaem en ſonder reuck oft geur
De vruchten op pineel ſoo geeſtich ſtaen en proncken
En ſchijnen voor de oogh u ſtadich toe te loncken
De druyf, peér, abricock, de appels krieck en nóót
De pers, vis en het vlees, radijſen en caroot,
Den wijn vers in het glas, t'is wonder aen te mercken
Al ſijn ſy ſonder ſmaeck, het ſijn al Schilders wercken
Den Grooten Schilder Godt hier af is't Principael
Den Menſch alleen Copy, Godt weet het altemael.

8.

GOdt die't al gheſchapen heeft
Den Hemel, Aert en de Menſchen
Die een jeder voetſel gheeft
En den Menſch in't verſtant
Sulcken Conſt en eer inplant
Om te Schild'ren naer den ſin
Maer ten heeft gheen leven in:

HET EERSTE DEEL,

Vande Vermaertſte Schilders in onſe Eeuvv gheſtorven zijnde.

MEn leeſt dat Cupido ende de Doodt ſamen eens hadden gheſlapen op ſekere plaets/ en ſmoꝛgens heel vꝛoegh noch half ſlaepluſtich opſtaende / nam de Doodt onwetende den Pijl-Coker van Cupido ende in teghendeel Cupido den Coker vande Doodt elck in't beſonder meynende dat hy ſijnen eyghen Coker hadde / ende elck ſijnen wegh nemende naer de wereldt om met hunne Pijlen de Menſchen naer ghelegentheyt te quetſen: ſoo iſt ghebeurt/dat de Doodt ſommige Menſchen (die dooꝛ verſleten ouderdom niet meer bequaem en waren om te leven / ende de welcke inde ghenuchten des wereldts geen vꝛeught meer en coſten ſcheppen) meynde van't leven te ontrooven / dooꝛ den bꝛandenden pijl van Cupido tot een nieuw leven heeft verweckt / ende 't hert met liefde ſoo ontſteken/ dat ſy in plaets van op het graff te dencken / dooꝛ de liefde een nieuw leven wilden aennemen: vanden anderen cant den verblinden Jongen van Venus heeft uyt dertelheydt dooꝛ de cracht van ſijn pijlen de liefde onder de jonghe jeught gaen ſoecken te dꝛingen ende hen herten met liefde te bevanghen/ niet beter wetende oft hy en was ghewapent met ſijnen eyghen Coker / heeft met de pijlen des doodts de jonghe jeught vooꝛ der handt omghebꝛacht / en in plaets van inde minneſijcke ghenuchten der liefde te doen leven / heeft de ſelve dooꝛ de verkeerde pijlen met grooté dꝛoefheyt ende geclach doen ſterven.

Om dan tot den inhouden van dit volgende Deel te comen / ſoo dunckt my dat in deſe ghelegentheydt de Faem in plaets vande Doodt, ende Pictura in plaets van Cupido ſamen ſijn op-gheſtaen uyt den ſlaep van veel onruſt des ooꝛloghs / voerende Pictura den Pijl-coker der Conſten ẽn de Faem den Coker der nieuwe marẽ verwiſſelende van pijlen. Dat is hoe Pictura dooꝛ den nieuwen Peys ende Vꝛede (daer Nederlant mede begaeft is) tracht de jonghe jeught vlijtich aen te wackeren ende met luſt tot haer Conſt te ontſteken/ en bꝛenght in dit Deel geen ander Conſt vooꝛ den dach als de Faem der roemruchtichſte Schilders die deſer wereldt overleden ſijn / ende de Faem in teghendeel meynende te verbꝛeyden ende met haer trompet uyt te blaſen den ongheſtadighen Ooꝛloghs handel tuſſchen Spaignien en Vꝛanckrijck (die de ooꝛſaeck vande ballinckſchap der Schilder-conſt ende de vꝛees vanden Vꝛede is geweeſt) en becommert den luſt der nieuſgierige Geeſten (die den inhouden van dit werck leſen) nievers mede als met de verholentheyt van Picturas Conſten ghelijck hier dooꝛ de Wercken van menighe Conſtenaers (in onſe Eeuw gheſtoꝛven zijnde) can beweſen woꝛden / welcke Wercken hun dooꝛ de Faem doen verrijſen.

ADAM VAN OORT

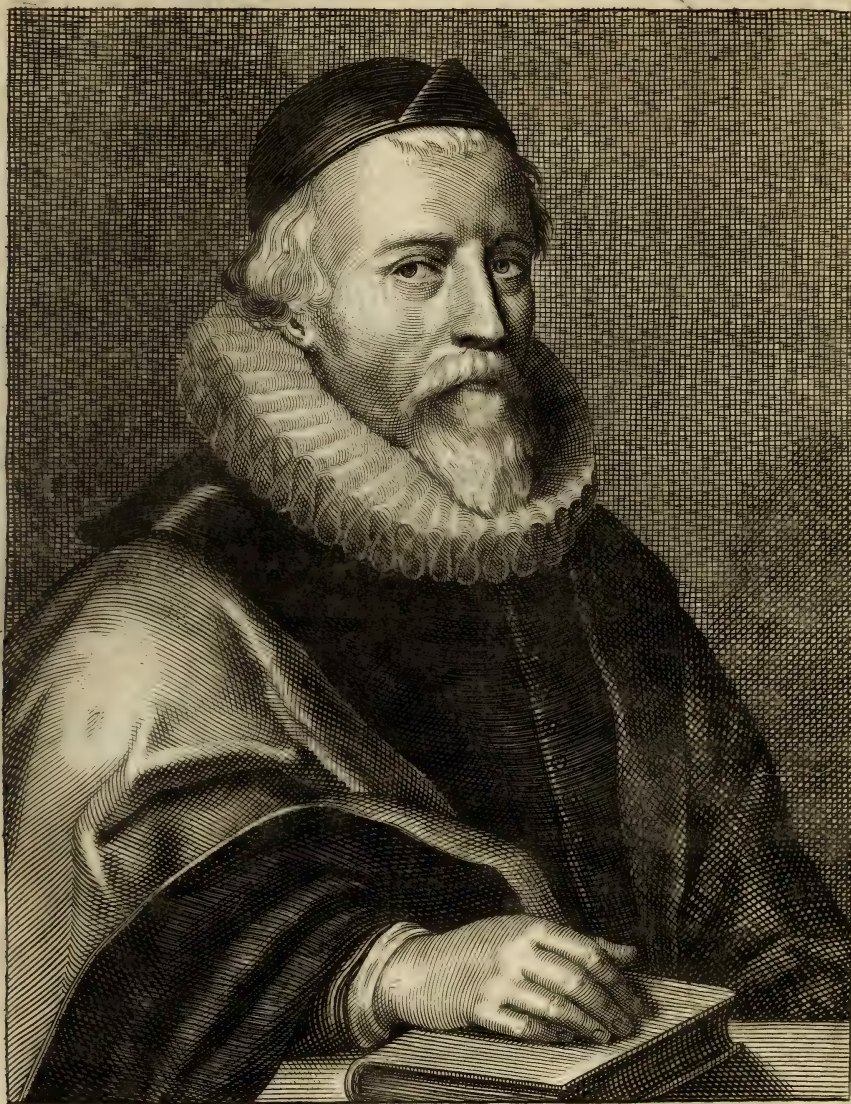
Fut un paintre renommé, en magnificques ordonances, ce qu'on peut voir per diverses ceuvres qu'on trouve entre les mains des amateurs. il at eu son pere pour son maistre, nommé Lambert van oort. il est né en Anvers l'an 1557 et il y mourut l'an 1641.

Iacobus Iordaens pinxit. *Hend Snyers sculp.* *Io. Meyssens exc.*

ADAM VAN OORT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1557.
Ende ghestorven Anno 1641.

T'Is waer Rethorica can door haer Rijm-ghedichten
Een droef swaermoedich hert met groote vreught verlichten
Als sy de fabels van *Ovidius* ontdeckt
Waer door sy menich Mensch tot nieuwe lusten weckt,
Maer siet een cloecke handt die met pinceel can leven
Die sal historien en fabels daer beneven
Seer geestich munten uyt, met sulcken aerdicheyt
Soo datmen siet voor d'oogh het gen' den Dichter seyt.
Het gen' den Dichter schrijft en u stets uyt wilt legghen
En can hy door de pen oft met den mont maer segghen,
Pictur' in tegendeel die doet u alles sien
In haer eel stomme Const al watter can gheschien.
Des' Const en is by't goudt van *Crœsus* niet te gh'lijcken
Sijn rijcken schat moet voor des' Hemel-gaeve wijcken
Des' Const die heeft van OORT soo wel en fraey ghedaen
Dat veele Geesten selffs daer af verwondert staen.
De vrinden vande Const sijn handelingh beminnen
Die hy heeft uyt ghewerckt met cloeck en rijpe sinnen
Die hy van jonckx af aen seer neerstich heeft gheleert
En met de eel *Pictur'* seer vlijtichlijck verkeert,
Want sijnen cloecken geest is daer aff voort ghecomen
Daerom heeft hy altijdt des' Const wel waer ghenomen
By *Lambert* sijnen Vaer, in't groot en in het cleyn
Die seer ghetrocken wordt midts sy is ongemeyn.
Waer af de snelle faem altijdt sal eeuwich melden
Want sijnen geest die was het leven af te belden
Soo dat sijn Const (die hy met sorghen heeft vergaert)
Wordt by een jeder een voor seldsaem Const bewaert.

OCTAVIO VAN VEEN

Estoit en son tempre, un de plus florisantes maistres de toute la paijs bas, comm' on peult cognoistre per un tableau dans l'eglise de Nostre Dame en Anvers, sur l'autel de la chappelle de St. Sacrament, étant la derniere cene de nostre Seigneur, avecq ses apostres. il a été paintre du prince de Parma, et de l'Archiduc Albert, et autres princes. il fut ne a Leyden, en l'an 1558. et mourut a Brusselles, l'an 1629: le 6. de maij. Gert. van Veen pinxit. Ægid Ruchol sculpsit. Ioan Meyssens excudit.

OCTAVIO VAN VEEN.

Schilder van Leyden gheboren Anno 1558.
Ende ghestorven Anno 1629.

ACh! waer is nu den tijdt, ghelijck den windt verstoven
Waer is het wonder werck van *Semiramis* hoven
Waer in *Afriquen* sich gheheel verwondert vondt
Waer is den rijckdom nu van *Cira* sonder grondt.
Waer is de schoonheydt al van d'eel *Zantippes* wanghen,
Die eenmael *Socrates* had soo met liefd' bevanghen,
Waer is het blonde hair van *Dido* helder wit
Waer op *Æneas* seer trouhertich was verhit,
Waer is de liefde van *Roxaen*, en *Alexander*
Van *Paris*, en *Helen'*, van *Hero* en *Leander*,
Waer is *Anthonis* liefd', waer is sijn vreught en heyl
Als hy *Cleopatra* sach met haer schip en seyl.
Waer is de liefde van *Hanibal* en *Thamira*
Waer is den fellen Camp, die om *Deianira*
Door *Achelaus* wert met *Hercules* bestaen
T'is met den snellen tijdt te saem als roock vergaen.
Soo gaeget met den mensch, die is terstont verbeten
Die is ghelijck als niet in corten tijdt versleten.
Octavio van Veen in Hollandt hooch gheacht
En groote Geesten meer sijn, vande doodt vercracht:
Nochtans hun wercken al die blijven in het leven
Die hebben menich hert tot grooten lust ghedreven.
De Conste van *Octaeff* (die haer soo hooch verheft)
Wert van hem soo ghedaen en gheestich wel ghetreft
Dat Keyser, Coninck, Prins, Bisschop en ander Heeren
Octaeff daer voor met jonst en loff quamen vereeren,
Die met *Octaeff van Veen* vergaen sijn als een bloem
Maer d'edele Schildry die draeght noch haren roem.

Schoon

SChoon dat mijn MVSA haer Dicht-pen hier schijnt op te houwen / ende daer mede de weerdicheyt van OCTAVO VENVS voor by te gaen / het welck sijn verdiende Eer niet toe en laet / my dwingende om wat meer sijnen onsterffelijcken Naem kenbaer te maecken. Soo wil ick hier voor oogen stellen hoe dat OCTAVO VAN VEEN, niet alleen en is ghewéést een uytnemende ende wijtvermaert Schilder / maer oock in gheleerthcyt wonderbaer heeft uytghesteken / als blijckt aen sijn schriften die hy heeft achter-gelaten/ ende door de Edele Druck-pers aen ons voorgehouden. Soo wanneer dat de Constighe Schilders de naeste Erffgenamen vande milde Natuer sijn / die stadich hen tot voordeel is dienende / als wesende de gene / daer sy alle gaven af ghenieten als sy de volcomen schoonheyt in verscheyde deelen naervoetsen. Soo acht ick dat OCTAVIO VAN VEEN daer van eenen is om dat hy de rechte oorsaeck heeft ghewéést vande Edele vry Schilder-const tot sulcken ghedaente ende wesen te brenghen (als de selve niet alleen in Italien/ maer oock in dese Nederlanden vande rampsalighe Cryghen ende ongheuallen soo over-loopen werdt / dat niet alleen de Schildry / maer selver de Schilders ontbraken) datse door hem in Nederlandt wederom is op-ghetoghen / ende in fleur gheraeckt / waer op dese naervolgende Poæmata niet qualijck en sullen wedergalmen / ende soude Octavio van Veen met volle recht hebben moghen segghen:

Dum quondam jngentes præfferunt prælia mentes
Dum tenuit plenas Belgica *fonte genas*
Nocte tenêbrarum visa est Pictura *ferarum,*
Ascendisse polum , deseruisse solum.
Picturæ *lator , sculpendi nullus amator,*
Nec, quæ blanda struit, picta tabella fuit.
Ast modo florescit, per me eius gloria crescit:
Et vehitur motis cuncta per arua notis:
Astra petit, sursum meditatur ad Æthera cursum:
Et cuicumque placet, captus amore, tacet.
Per me haud jmbelles lator sibi Pictor Apelles
Consimiles miros gaudet habere viros.
Duxi ad solertes animos OCTAVIVS *artes:*
Hinc me Fama manet, quæ mea facta canet.

BY-VOEGHSEL.

SChoon MARS verhongert was in alle snoo crakeelen
Om hem in't s'menschen bloedt op't grouwlijckxt te versaen
Den lieffelijcken lust van VENVS mins pinceelen
Heeft sijn crakeels ghemoet door liefde doen vergaen

 Sijn

Sijn Nijdt-ſuchts moet-wil is verkeert in ſoeticheden
Als ſijn bloedt-dorſtich oogh grimlaggende beſach
D'aenlockſel vande Min in VENUS naeckte leden
Die op natuers paneel naer Conſt gheſchildert lach.

ALs de beſte Voeſterlingen (die den Natuer tot deſe Conſt crachtelijcken aenlockt) comen te ſmaecken / ende met ſmaeck te ghevoelen de overvloedighe borſten vande onderwijſinghe / dan ſietmen datter grooten waſdom ende cracht gheſchiet / ghelijck in Octavio te beſpeuren is als hy met groote neerſticheydt de ſecreten van ſijn verſtant ſoo jonſtelijck heeft geopent ende mede ghedeelt aen ſijnen Diſcipel Petrus Paulus Rubbens, den welcken door de Leerſaeme Onderwijſinghe van Venus ſoo inde Conſt is op-getogen ende ervaren gheworden datter de wereldt noch over hondert en meer Jaeren af ſal ghedencken. Door deſen Doorluchtighen Octavio van Veen, door deſen Naem-weerdighen Man (die uytmuntich is gheweeſt in loffelijcke deughtſaem oeffeninghen ende gheleertheydt) heeft ons den hemel met een vrindelijck gheneyght toe-vlopen der Nature deelachtich ghemaeckt met de hoochſte eer der Schilder-conſt die Octaeff in Nederlandt wederom heeft doen verrijſen naer datſe door den wreeden MARS was vertreden ende gedoot / wiens weerdicheyt ick niet en wete hoe luyt-ſtemmich dat ick de ſelve ſal uyt-blaſen met het Trompet vande wijt-vlieghende Faem. Den Ervaren Poëet ende Schilder Carel van Mander, en heeft oock niet connen naer laten de weerdicheyt ende noot volpreſen Loff van Venus naer ſijn verdienſt in ſijn Schilder-Boeck ruchtbaer te maecken / ſeggende dat hy uyt een goedt Gheſlacht is gheboren tot Leyden / ende naturelijck aengheweent ſijnde vande Schilder-conſt / heeft Italien / Room ende andere plaetſen in ſijn leven beſocht / en is ſoo inde Conſt ervaren gheweeſt / dat hy by den Prins van Parma en de meeſte Heeren werdt in eeren ende groote weerde ghehouden. Oock in ſonderheydt by haere Hoocheden den Doorluchtighen Erdts Hertogh Albertus, ende Iſabella Clara Eugenia de Hertoginne / oock by den Coninck van Vranckrijck Saliger ghedachtenis. Hy heeft veel ſelſaeme ende fray conſtighe Conterfeytſelen ghedaen / oock de twee Conterfeytſels van haere voornoemde Hoocheden / de welcke gheſonden ſijn aenden Coninck van Engelandt Jacobus den tweeden in't jaer 1604. is oock van hem ghecomen een groot ſtuck weſende een Bachus Feeſt oft Triumph / ghelijck tot Middelbourgh een is ghedaen ende te vinden van Hems-kerck, oft oock de ſelve Ordonnantie / midts ſy in print is. Daer is van Octaeff oock te vinden eenen Zeuxis Schilderende naer 't leven vijf naeckte Vrouwen / ſeer uytnemende ende fraey om ſien / ende voorts meer andere ſelſame ſtucken die ick om cortheydt wille achterlaet / dan en can niet voor-by-gaen het Coſtelijck Tafereel het welck van hem te ſien is inde Heylighe Sacraments Choor in onſe Lieve Vrouwen Kerck tot Antwerpen / weſende een devote Avontmael Chriſti / ghetuygende ſijn uytnementheydt van inventie ende ordonnantien ſoo in Actitude drapperijen als Coloreren / waer in hy ghethoont heeft den uyterſten gheeſt der Conſten / ſijn overvloedicheydt in ordonneren heeft hy abundantelijck ghethoont aen diverſche printen van hem uytgegaen / de welcke meeſt gheſneden ſijn van Gijſbrecht van Veen, ende Q. Boel, die ſijn teeckeningen ſeer naer 't leven ende met loſſen aert hebben uyt-ghebeldt / namentlijck ghelijck te ſien is aen ſijn Emblemata Horatiana, het Leven van Sinte Thomas Acquinas, als oock aen ſijn Emblemata Amoris Divini, mede het leven der Batavieren ende noch veel ander door Anthoni Tempeeſt

Tempeest ghesneden / waer inne de Heerelijcke Inventien ende Constvloyende Verdicheden van Octavio ghenoech te speuren sijn. Hy is in Nederlandt het eenich licht van Pictura ghewéest / ghelijck sijn Discipels (die hy in groot ghetal heeft gehadt) ghenoech connen ghetuyghen. Soo dat ick met recht mach schrijven dat hy is ghewéest den nieuwen Phœnix der edele vrij Schilder-const. Want ghelijck den Phœnix (door het vier van het Sonnen licht ontsteken) tot asschen sijn self laet verbranden / ende daer uyt wederom eenen anderen voghel Phœnix opstaet. Volgens het singhen van mijn Sangh-goddin sprekende aldus:

Den *Phœnix* die het vier tot sijne doodt bereyt
En soeckt daer in sijn eyndt, terstont de Sonne vleyt,
Op dat haer heete strael het houdt stracx soud' ontsteken
Om soo door desen brandt sijn heel Natuer te breken,
Het vier is sijne doodt, het vier brenght hem tot asch
Dat weer een *Phœnix* wordt ghelijck als *Phœnix* was.

SOo ist dat Octauio van Veen de suyvere ende crachtighe Pictura (de welcke eerst door de bloedtdorstighe ende al vernielende Orloghen / ende in't 's menschen iever door onlust en quade tijden gans verslapt was) met sijn aenporrende neersticheyt ende licht van verstant wederom heeft ontsteken ende doen verrijsen / jae soo in voogen ende leven ghehouden / dat de selve Const in sijnen tijdt het hondertste paert meer wert geestimeert ende gheacht als in dese tegenwoordige tijden de selve wordt ghesocht / behalvens dat een jeghelijck door desen nieuwen Vrede wederom tot iever wordt verweckt die de eenighe oorsaeck is dat alle Consten wederom in't leven sullen comen: want al ist dat de doodt Octavio van Veen heeft den draet des levens af-ghesneden / de leeringhen ende verholen wetenschappen der Schilder-const die hy aen veele van sijn Discipelen als Rubbens en meer andere heeft naergelaten / sijn ghetuyghen ghewéest dat de selve Const wederom is verresen / ende sal altijdt leven.

ABRAHAM BLOMMAERT.

Schilder van Gorricum.

HEt goedertierent gheluck heeft ghedooght ende gevoeght dat d'aenporrende Natuer van inde lenten sijns jeughts heeft vercoren eenen uytsteeckenden ende vernuften geest by naeme Abraham Blommaert, weerdich becroont met de bloemen aller Consten / want Pictura heeft hem vergunt veel bloemaerdighe vercieringhen af te belden tot meerder lof ende vermaertheyt vande stadt Gorricum alwaer hy gheboren is in't jaer 1564. ende over 3. a 4. jaeren eerst ghestorven. Was een seer Constich Architect ende Inseigneur / sijnen Vader een Beldt-snijder gheboren van Dordrecht: den welcken sijnen voorschr. Sone (ontrent 15. a 16. jaeren oudt sijnde) heeft ghesonden naer Parijs / ende was aldaer by eenen Jan Bassot ontrent ses weken / ende van daer by eenen andren Schilder geheeten

Maistre Henry, waer by hy alles uyt den gheest was Schilderende / oeffende hem selven ondertusschen uyt den geest te Teeckenen. Eyndelijck Blommaert heeft hem inde Const soo beneerstight dat hy een overtreffende Meester ghewozden is. Hy heeft tot Amsterdam onder veel andere fray dingen ghemaeckt / een seer groot plaisant stuck / waer inne comen verscheyde Naeckten van Mannen en Vrouwen / soo groot als het leven / uytnemende wel ende met verstant ghehandelt / wesende de Historie van Niobe daer haer kinderen doodt ghescheten worden van Apollo en Diana. Van de selve Historie (doch van ander ordonnantie) is van hem oock by den Keyser / een groot heerelijck ende Constvloyende stuck / daer sijn Majesteyt ende alle Const-verstandighe groot behaghen in hebben. Desghelijckx is van hem oock gheschildert een seer schoon Goden bancquet seer wel gheordonneert ende uytghewerckt / d'welck by den Graef vander Lip eertijts heeft te sien gheweest / en misschien noch onder sijn gheslacht. Voorts sijn oock te vinden by verscheyde Lief-hebbers veele andere cleen stuckxkens die grooten welstant hebben. Onder andere dry tronien van Venus, Iuno en Pallas, voorts oock een doodts-hooft en ander byvoeghselen seer wel ghecoloriert ende net ghedaen / oock een Andromeda daer Perseus haer verlost. By de Const-beminders worden van hem oock ghevonden aerdige Lantschappen met eenighe boetserytje/ boeren / huysen / boerigh ghetuygh / boomen en gronden / die veel tot Uytrecht te sien sijn. Hy heeft gehadt een fraey handelingh met de pen / daer hy eenighe sappighe verven wist onder te menghen tot groote cracht van sijn werck. Ende ghelijck hy in alle deelen der Const seer ervaren was / gaff hy sijn dingen grooten aert ende schoonheyt / daer inne somtijts te pas brengende eenige sonneschijnen/ wederlichten/ duyster oft vierighe lochten naer den eys des werckx. Dese dingen (hoe wel niet overladen met werck) staen seer besonder ende uytstekende wel. Verscheyde dingen / ordonnantien en belden van hem gheteeckent met de pen / ende daer naer met wit en swert en van olie verff gheschildert sijn in Coper ghesneden door den Constrijcken Ioan Muller, ende noch meer door den vermaerden Sanredam die in sijn teeckeningen grooten lust had. Eyndelijck desen Blommaert (daer de Poeet-vloyende pen van Carel van Mander noch breeder van schrijft) was een Man van stil ende bequaem wesen die hertelijck verlieft en toe ghenegen was altijdt meer en meer naer te soecken/ de gronden/ crachten ende uyterste schoonheden van de volmaeckte Pictura, de welcke Blommaert om sijnen Blommen-aert (van hem bloemich verciert wesende) gheheelijck brindelijck toegedaen ende gunstich was. Sijn Const is d'eenighe oorsaeck dat sijnen Naem soo in Hollandt als Brabandt/ Vlaenderen ende meer wijder plaetsen / door de alsiende spraeck ende duysent tonghsche snel vliegende Faem wordt gheruchtbaer ghemaeckt / die hem in dit boeck figuerelijck heeft doen stellen / ende door de Rijm-constige Poesie vercieren.

De

ABRAHAM BLOMAERT
Un tres vaillant paintre, inventif en grandes, et petites figures, paisages, et animaulx. aussi un bon desseigneur: natif de Gorckom, en l'an 1564.

Her. Blomaert delin. *Hen. snijers sculpsit.* *I. Meyssens excudit.*

DE bloeme vande Conſt is BLOMMAERT uyt vercoren
Die oock als eene blom is inde lent gheboren.
Gorcum de ſchoone ſtadt die roempt op ſijne eer
Uytrecht, s'Hertoghen-boſch, en Amſterdam noch meer
De Eer heeft hem ghevolght in veel vermaerde Rijcken
Daer hy al menich Gheeſt ded' voor ſijn Conſte wijcken
Was een Belthouwer eerſt, en wonder Inventeur
Modern' in Architect, en fraeyen Inſeigneur
De doodt had hem gheſpaert ontrent de hondert jaeren
Om dat hy beter ſou de Conſt veropenbaren.
Was vloeyende van gheeſt in alle drappery
Cloeck, mals, en wonder los in teeckenen daer by,
En had veel gaven meer als *Mander* heeft gheſchreven
Ghelijck het Schilder-boeck ſpreckt van ſijn weerdich leven,
Heel Ordonnanti rijck in't cleyn ſoo wel als groot
Waer in hy heeft den luſt gheoeffent totter doot,
Meeſt heeft hy uyt den geeſt deſ' Conſt alleen becomen
En ſonder onderwijs deſ' wijſheydt waer ghenomen,
Iae ſijn weetlieventheydt was ſoo in als volmaeckt
Dat hy daer door oock is in't Schilder-boeck gheraeckt.
Daer *Mander* met verſtant u aenwijſt al ſijn wercken
Die *Blommaert* heeft ghemaeckt ſeer wonder aen te mercken
Daerom ſal ſijne Faem oock ſijn onſterffelijck
Om dat ſijn Edel Conſt ciert menich Coninckrijck.

De bloeme vande Conſt is Blommaert, &c.

TOBIAS

TOBIE VERHAECHT.

Peintre en peiſages fort renomme' par ſes rare tableau a'ſt eſte primiez maiſtre du' fameux P.Paul Rubbens eſt ne a' Anuers l'an.1566 et mourut.1631.

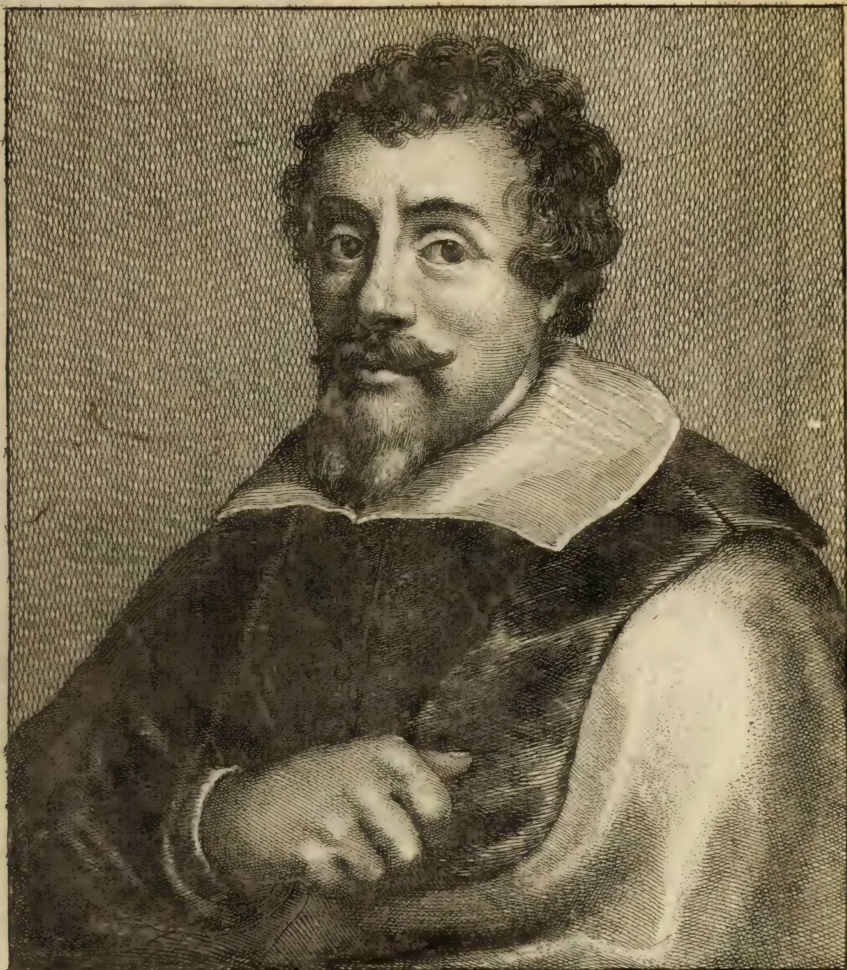
C. van Caukercken ſc.　　　*Octauie Venus pinxit I. Meyſſens excudit*

TOBIAS VERHAEGHT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1566.
Ende ghestorven Anno 1631.

HOe wordt den lossen lust des menschen hert gheterght
Wanneer de oogh aenschouwt, 't gheboompt en hoogh gheberght
Van onsen gheest VERHAEGHT, die in sijn jeughdich leven
Heeft wonder groote Const met d'eel Pinceel bedreven.
Ghelijck men aende cracht van al sijn wercken siet
Hoe fraey dat jeder stuck versoet is in't verschiet.
Sijn boomen schoon ghelooft en levendich gheschildert
De gronden los en mals, de tacken dicht verwildert:
Daer by in Metselry en netten Architeckt
Al wat hy heeft ghedaen heel naer het leven treckt.
Men siet hoe wonderlijck hy binnen t'stadt Florencen
Verbreydt heeft sijne Const tot aenlock vande Menschen
Alwaer hy in het Hof des Hertoghs heeft verkeert
Die hem met groote jonst heeft om zijn Const vereert,
Daer hy met cloeck verstant PICTVRAS diepste gronden
In't Jtaliaens gheberght heeft door't Pinceel ghevonden
Wanneer hy naer den eysch het leven volghden naer
Dat sijn Schildry haer draeght oft tweede leven waer.
De Edel Stadt van Room die can dat oock bewijsen
En thoonen dat hy was in sijne Const te prijsen
Die daer in Fresco is met wonderheydt te sien
Hoe fraey hy is gheweest in Landtschap en Ruien,
Waer hy oock heeft ghemaeckt den BABILONSEN thoren
Die daer meer wordt gheacht als eenich werck te voren
Ghelijck hy naermaels noch ghemaeckt heeft dry oft vier
Waer van men eenen vindt oock binnen stadt van Lyer.
Die FRANCK heeft ghestoffeert met aerdighe Figuren,
Waerom dat sijnen Naem door Const sal eeuwich dueren:
Om dat sijn vry Pinceel naer 't leven heeft ghewerckt
Die al de wetenschap van d'Eel PICTVR versterckt.

ADAM

ADAM ELSHEIMER

Natif de Francfort en l'an 1574, filz d'un Tailleur, faisoit son aprentisage a Francfort Chez Philippe Oudenbach, gran deseignateur, et tres bon painctre, neaumoins Surpassoit son maistre de beaucoup, estoit d'un Humeur melancolique, se trouent ordinairement dans les Eglises ou en quelque Viele Ruine, exersent de la facon, son estude, on troue peu de ses œuures mais extremement labourées auecque vne grande force et d'un diuin entendement, Il a peu dessaingue, mais tenant du grand maistre, Touchant sa vie at esté de peu de durée, mourut poure, laissent per le monde vne Renomée qui durera a jamais;

W. Hollar fecit. I. Meyssens pinxit et excudit,

ADAM ELSHAMER.

Schilder van Franckfort van het jaer 1574.

DEn gheeſt der Schilder-conſt wordt in't ghedacht gheboren
En t'gen' men maecken wilt inwendich compt te voren,
Eer dat een ſtoute handt, doeck oft pineelen toetſt
Waer op ſy met vermaeck haer jnbeldinghen boetſt.
En hoe den menſch meer is gheregelt in manieren
Gheſchickt, ſtil, en beleeft, hoe meer den geeſt ſal ſwieren.
FRANCKFORT de rijcke ſtadt in Duytſlandt wijt vermaert
Heeft door ELSHAMER dit wel rijpelijck ghebaert.
Die met ſijn Schilder-conſt en wonder ſeldſaem wercken
PICTVRAS geeſten al oock mede compt verſtercken.
Een Man in ſijnen tijdt vernuftich en gheleert
Sijn Conſt ghetuyghen can wat loff ſijn FAEM begeert
Was wonder in ſijn werck van groot en cleyn te maecken
Om ſoo naer ſijn verdienſt op't ſop van d'eer te raecken.
Hy was melancolijck en altijdt ſtil van geeſt
In d'eenſaem plaetſen daer bevontmen hem het meeſt.
In Kercken oft in Cluys, daer ſaeyden hy ſijn deughden
En als hy was alleen, dan ſchepten hy meeſt vreughden.
Melancoly ſoeckt ruſt in ſtillicheyt altijdt
Bemint de droefheydt ſeer en d'eenſaem eenicheydt.
'T gheſelſchap vluchte hy om daer geen quaet te leeren
Hy wiſt wel dat den dronck niet als ondeught coſt leeren
Hy volghden wel de leſ' die SENECA ons gheeft,
Als hy was uyt gheweeſt, ſeer wel gheſproken heeft
Als ick was by het volck heb niet als quaet vernomen
'K gingh uyt als eenen menſch, ben minder menſch t'huys comen.
Dit was een Heydens woordt een rechte redens ſlodt
Want deught en vintmen niet by menſchen maer by Godt,
Daerom had ADAM oock den gheeſt in eenſaem ſaecken
By rotſen en ruien, om ſoo wat fraets te maecken
Soo heeft hy ſijnen tijdt beſteedt tot inder doodt
Jn d'edel Schilder-conſt bekent by cleyn en groot.

GUIDO

GUIDO RHENUS

Excelloit engrandes ordonances, d'un eſprit abondant; ſes inventions ſont aſſez cognues par les eſtampes, qu'on voit de ſa main faictes, en eau fort. le iour de ſa natwite, a été, à Boloigne 1574; et mourut en l'an 1642.

Guid. Rhenus pinxit. I. Meyſſens fecit et exoudit.

GUIDO RHENUS.

Schilder van Bologne gheboren Anno 1574.
Ende ghestorven Anno 1642.

COmt MVSA ſoete Nymph met PALLAS, JVNO, VENVS
En ſinght met volle Stem den loff van GVIDO RHENVS
Hoe dat hy door de Conſt PICTVRAM heeft vereert
Met veel en ſchoon Schildry, die hedendaeghs floreert.
Hy heeft meeſt op het groot gheſtelt ſijn vaſte ſinnen
Waer door hy wiſt de oogh van menich menſch te winnen.
Soo dat de ſnelle FAEM, ſijn Rijpſinnich verſtant
Met 't hel trompet van loff verbreyden mach door't landt,
Veel ſchoon verſieringhen wiſt hy te weegh te bringhen
En liet in overvloet uyt ſijn Pinceelen ſpringhen.
BOLONIEN die gheeft ghetuygenis daer van
Wat GVIDO RHENVS was voor een diepſinnich Man,
Die met ſterck water oock ſeer aerdich wiſt te leven
Waer med' hy op de plaet heeft groote Conſt bedreven
Men mach daerom ſijn eer wel brenghen voor den dach
Mits ſijn Conſtvloyentheydt vry meerder lof vermach.
Den gheeſt der jonghe jeught haeckt naer ſijn cloecke ſchetſen
Om met een vollen luſt die vlijtich naer te etſen,
Hun hert verlanght naer ſijn Conſtvloyende Schildry
Die overloopt van Conſt en ſchoon Poetery.
Ghelijck een dorſtich hart ſal naer het water trachten
Soo ſietmen GVIDOS gheeſt van jeder een oock achten.
Soo ſietmen dat 't gheluck fortuyn en milde jonſt
Verheffen ſijne FAEM door ſijn begaefde Conſt
Om dat ſijn Edel werck was vol van ſoete trecken
Die (ſonder roem) de cracht van't leven gans ontdecken;
Leeft dan ſin-rijck vernuft tot inder eeuwicheyt
Want ghy 't recht voeſterlinck van d'Eel PICTVRA ſijt.
Men hoort noch uwen loff op den Parnaſſus ſinghen
By t'wit ghevleughelt peert, daer veele aders ſpringhen
Om dat U Cloeck verſtant in Conſt was werckelijck
In't leven heel volmaeckt, in alles redenrijck.

Een

EEn dinghen is weerdich met verstandich insicht te aenmercken / ende met verwonderingh te ondersoecken dat den Natuer soo verscheydentlijck inde menschen is werckende. Ende een jeghelijck met verscheyde Const begaeft / den eenen die uytsteckt in Lantschap sal verbrempt sijn van Figueren / in tegendeel de Figuer-schilders onwetende in Lantschap / den tweeden sal overvlieghen in Fruyt den anderen in Blommen / den derden in water / den anderen in vier en soo voorts / sal selden eenen Schilder in alles ervaren sijn/ schoon dat hy in eenighe particuliere Const d'andere overtreft. T'is ghelijck een coppel sleutels de welcke altemael van eenen oft verscheyde Smeders en elck naer de Const ghemaeckt ende ghevylt sullen wesen / nochtans altemael een slot niet connen open doen ghelijck het latijns spreeckwoort seyt / non omnia possumus omnes. Soo ist oock met de menschen en Constminnende verstanden ghestelt die altemael in een Const niet ervaren en sijn. Daerom behoorde een jeder mensch die van Godt begaeft is t'sy met particuliere Const oft rijckdom sijn selven te vreden te houden en niet verder sijn selven te verloopen als de pennen van sijn vleugels en strecken. Is hy bejegent met matighen oft soberen rijckdom/ oft armoede/ hy behoorde sijn selven te vreden te houden ende sich te dragen naer staet ende macht/ want non omnia possumus omnes, gaet sijnen naesten broeder oft ghebuer wat ijdelder verciert als hy / misschien dient hem de fortuyn beter t'sy door officie oft ander gheluck / dat sijnen staet wat beter dracht vereyst / non omnia possumus omnes, maer siet hedendaeghs de hooverdy der menschen wordt soo inghesogen datmen den Edelman uyt den boer qualijck meer en kent/waer door ons al veele straffen over het hooft waeyen/ al ist dat den mensch niet en wilt weten van waer sy comen / daerom machmen wel seggen met Job. Manus Dei tetigit me propter scelus populi mei. Wyders soo vintmen oock een groot ghebreck inde verstanden der menschen / als wanneer sy (ghelijck sommighe onervaren Schilders alles trachtende naer te trecken) van alle wetenschappen willen kennis dragen en niet te vreden sijn met 't gene hun van Godt verleent is / want somtijts sal een Ambachtsman willen berispen een vry Const varende verstant / eenen onwetende die lesen oft schrijven en can sal willen een ervaren Doctoor oft schriftgheleerden Theologant trachten te achterhalen in gheleertheyt oft sijn gheleertheyt naer te aepen daer hy bequaem toe is ghelijck om gout uyt steen te disteleren / andermael sal oock eenen anderen die niet verder en siet als den neus lanck en is willen sijn oordeel geven over een wel gestelt ende fray gecoloriert stuck Schildry dat niet naer een botte plompaerts oogh geflateert/ maer eygentlijck naer de Edel Const ghemaeckt is / en dickwils beter sou verstaen verckens te stouwen / als sulcke diepsinnighe Const te oordeelen. Want die dese wetenschap naer tracht / moetse soecken daer sy is te vinden/ de wetenschap en waerheyt connen sonder oordeel by den mensch sijn / en het oordeel can daer oock sonder kennis en wetenschap sijn ende de kennisse vande onwetentheyt is de beste ghetuygenis daer van. Appelles den Prince der Schilders / Schilder van Alexander den Grooten die seer aendachtich ende opmerckich in sijnen handel was / dat hy niet en verwirp menich slecht mans oordeel als hy 't selve op den toetssteen der reden vont goet te wesen/ daerom hadde hy een ghewoonte (als hy eenich stuck Schildry hadde opgemaeckt/ 't selve te stellen in een galdery oft ghemeyn wandel plaets by sijn huys in't ghesicht des volckx / en wist hem heymelijck daer achter te verborghen / om acht te nemen op de ghebreken diemen daer in vinden soude. Soo ist eens ghescheiet dat eenen schoenmaecker jet had ghevonden te segghen op een van Appelles Tafereelen datter aen eenighe schoenen te weynich stricken oft riemen waren om die te mogen dragen / want men moest op dien tijdt de schoenen met veel bindtleiren oft

stricken

stricken binden / ghelijckmen de selve noch in oude fray Schildryp can sien / Apelles, die van grooten gheest was heeft dit wel connen verdraghen berispt te wesen van eenen schoenmaker / de wijl hy maer en oordeelde dat syn ambacht belanghde / en vindende syn meyninghe oft Schoenmakers oordeel goet / heeft het stuck in huys ghenomen ende die schoenen verbetert ende met meer stricken ghemaeckt / des anderen daeghs werdt het Taefereel wederom uytgestelt ter plaetsen daer het te voren had ghestaen / ende den selven schoenmaecker wederom voorby het Tafereel comende / en siende de schoenen verandert / was wat hooveerdich om dat Apelles op syn oordeel was te werck ghegaen. Soo begost hy het stuck wat voorder aen te sien / en wilde oock wat seggen op de schene van het been van een naeckte Venus, immers Plinius seght een schene / ende Valerius seyt een been / dat in dat Tafereel was / dat den Schoenmaker seyde niet behoorelijck gheschildert te zijn / het welck Apelles niet en conde verdraghen dat hy hem dorst berispen over een dingen dat buyten syn Ambacht was en daer hy geen verstandich oordeel van doen en conde / heeft hem straffelijcken aengewesen dat hy hem niet verder en sou bemoyen als sijnen pantoffel oft schoen / waer van het ghemeyn spreeckwoort de wereldt door verbreydt is. Ne Sutor vltra Crepidam. Dat den Schoenmaker sijnen schoen niet voor by en gaet. Dit spreeckwoordt soo Plinius en Valerius ghetuyghen / heeft sijnen oorspronck van dien overvliegenden gheest Apelles, waer uyt te speuren is dat in dien tijdt oock wonder ende verstandighe Mannen ghevonden zijn. Welcken Apelles soo wonder was in het Schilderen dat hy op sekeren tijdt comende te Marcedonien daer hy vreemt was ende noyt gheweest en hadde / wert vande Schilders des Keysers Alexander Magnus (den welcken aldaer sijn Hoff hiel) seer behaet uyt vreese dat sy (soo wanneer den Keyser sijn Const sou comen te aenschouwen) uyt de gratie mochten gheraecken / hebben uyt een vervloeckte jalosie ofte ergwaen onder malcanderen raet gheslagen om desen Apelles van cant te helpen / en vonden goet dat sy hen souden cleeden inde livreye van sijn Keyserlijcke Majesteyt / ende alsoo met den avont by den voorschr. Apelles gaen om hem van 's Keysers wegen te gebieden by den Keyser sanderdaeghs te gast te comen / daer den Keyser niet van en wist oft den voorschr. Apelles niet en kende oft noyt en had gesien / wel wetende dat hy het ghebodt des Keysers (dat dese nijdige ende belghsuchtige Schilders uyt gaven) volbrengende / soude in groote schaempte ende vreese des doots gheraeckt hebben. Sy sijn dan onder dien deckmantel daer op toegegaen hen verthoonende voor Apelles als pagien oft lackeyen vanden Keyser met expres bevel dat hy sonderdaeghs by sijn Majesteyt sou te noen mael comen. Appelles in dit landt vreympt zijnde ende noot te voren de voorschr. Schilders (nu in schijn van lackeyen oft pagien) ghesien hebbende / heeft hem sanderdaeghs in't Hoff verthoont ende voor ghenooden gast ghepresenteert. Den Keyser Alexander aengedient sijnde dat sekeren vremdelinck by hem was ghenoot / is seer ghestoort ghewotden / seggende: wie dat hem dorst verstouten met den overwinner des werelts te comen noenmael houden ter wijlen noyt jemandt ghewoon en was met hem te eten / doch curieus zijnde om de uytcomste van dese stoutheyt te sien doet Apelles binnen comen ende ghevraeght hebbende wat hy begeerde / sach Apelles dat hy bedroghen was / hem voor de voeten vanden Keyser worpende badt sijn lijfs ghenade / ende seyde: dat hy van de knechten bevolen was 't gebodt des Keysers te onderhouden ende niet te versuymen / Alexander hier door beweeght ende by een doen roepen hebbende alle sijne knechten / vraeghden aen Apelles wie van hun / hem ghenoodt hadde / maer niet eenen daer af kennende / eyschte hy een swerte ghebrande kole om de persoonen (die hem ghenoot hadden) op den muer door sijn ervaren Const uyt te

mogen

mogen drucken: Ende siet watter ghebeurt is. Soo haest als aen Appelles door't Keysers bevel de versochte cole ghegeven was / wierden de tapijten op-ghelicht en hy heeft op den witten muer met sulcken geestichepdt de persoonen (die hem ghenoot hadden) af gebeldt dat den Keyser Alexander ende alle sijne Edelieden terstont merckelijck kenden dat de selve waeren de Schilders die Alexander in groot aensien hiel / maer door dese nijdige actie uyt het hof moesten verhuysen / ende Appelles bleef van stonden aen des Keysers gast / daer hy langhen tijdt de edel Schilder-const by heeft gheoeffent ende daer door den Keyser seer behaeght. Jemant van verstant dit eens overwegende sal verwondert staen dat eenen Schilder (als Apelles) jemant in sijn afwesen weet naer te boetsen oft hy leefden / besonderlijck jemandt die hy maer eens in sijn leven ghesien en hadde. Hier uyt blijckt de cracht ende groot vermogen van Pictura die de Oude Meesters hebben uytghewerckt. Ende om dat dese nu vanden tijdt versleten ende uyt menschen memorie schier verdwenen zijn / soo wil ick eens daelen op de onuytsprekelijcke Const die de wijt befaemde ende edele Schilders van dese Eeu ghehandelt hebben / die noch vers in 's menschen memorie woonen / ende niet alleen in Spaignien/ Vranckrijck/ Italien/ Duydtslandt en andere hooghe Coninckrijcken / maer in ons vredelijck Nederlandt te sien is/ waer van onse oogen sekere ghetuyghen zijn/ ende oversulckx de oogen sijn veel getrouwer als de ooren / want iet ghesien te hebben meer gheloof verdient als van hooren segghen/ daerom wordt een oogh ghetuygenis meer geacht als van't gehoor / ende seyt Plautus dat hier uyt spruyt dat het ghesicht by het verstant wordt vergeleken. Om dan de oude Meesters aen d'een sijde te stellen midts van hen wercken geen overblijffels meer en zijn/ soo wil ick voor het eerst aenwijsen de seldsaeme ende Constvloyende Schildrijen die Petrus Paulus Rubbens heeft ghedaen als binnen de Rijcke ende Keyserlijcke Stadt van Antwerpen in overvloedigheyt te sien sijn die de Const en Inventien der oude Meesters niet en wijcken. Ende ghelijck altijdts in verschepde Consten t'zy Metselry/ Poesie oft Schildery is gheweest ende sal wesen de Inventie de rechte Moeder van alle uytnemende Wercken die fray Geesten in't licht brenghen. Soo is dese sonderlinghe gratie der nature en te deele bevallen den wel-gheboren ende gheleerden Petrus Paulus Rubbens Edel Schilder van Antwerpen / gheboren in't jaer 1577. ende ghestorven Anno 1640. tot wiens meerder loff ende ontsterffelijcke Eer niet qualijck en sijn uyt Poest pen ghevallen dese volgende veersen.

PETRUS

PETRUS PAULUS RUBBENS.

Edel Schilder van Antwerpen.

DE ſchoon Schildrijen van de oud' Egyptenaren
Eertijts by't Griecxe volck in groote achtingh waren.
'T verſtant van *Ludius*, *Oreſtes* en noch meer
Van *Iphis* en *Leon* behaelden groote eer.
Ariſtiphonis Conſt was wonder aen te mercken
Als hy gheſchildert had *Anceus* met t'wilt vercken
Het gen' *Aſtiphale* met grooten ſchroom aenſach
Ter wijl hy in ſijn bloedt daer by verſlagen lach,
Den *Perſiaenſchen* ſtrijdt vol lancien en ſabels
Daer *Schillis* met ghewelt af ſnijt de ancker cabels
Die had *Androbius* ſoo gheeſtich af-ghebeldt
Dat een mirakel ſcheen ſoo wonder was't gheſtelt.
Antichides Eel Conſt ghehouden wert in weerden
Als hy gheſchildert had den wagen met twee peerden
Daer de victorie alleen den voerman was,
Siet wat een Conſt bedreef eenen *Oenias*
Eenen *Simonides* *Tauriſcus* en *Craterus*
Nealces *Cleſides*, *Artemon* en *Severus*
Daer by oock *Titiaen* uytſtekende van gheeſt
Die by de hondert jaer een Schilder is gheweeſt.
Maer als ick overloop de dry-en-ſeſtich jaeren
Die *Rubbens* heeft beleeft en was in Conſt ervaren
Soo vindt ick wel te recht dat hy heeft overtreft
De oude Meeſters die de Faem ons ſoo verheft,
Die door ſijn eel pinceel, de wereldt maeckt verwondert
De Faem in Nederlandt om ſijne Conſte dondert,
Die van het Spaenſche Rijck gehadt heeft groot faveur
Die wert van Engelandt ghemaeckt Amdaſſadeur

T'is

PETRUS PAULUS RUBENS

Tres renommée, mais encor plus noble per les rares dons, de les quelles il etoit pourveu: car cest lui pour qui toutes arts liberaux ont employée toutes leur sciences, pour amasser dans luj, le plus haut de leur pouvoir. certe la painture aijant faict un compact avec la fame (pour promulger ses louanges per tout l'univers) n'a point mancquee en son intention. mais l'Eloquence accompaignee de la Dignite, et Richesse, la tellement adornée, que le Roij d'Espaigne, le Roy de France, et le Roij d'Angleterre; en temoinage de ses merites, lui ont faict lhoneur de leur ordres de Chevalerie. Anvers est la ville de ceste heureuse nativite, le 28. de Iuin, 1577. aussi du deplorable iour de son trespas, lan 1640, le 30 de maii.

T'is *Rubbens* die ick meyn, die Edel is gheboren
Nochtans en liet hy noyt den tijdt eens gaen verloren
Die hy ſoo neerſtelijck in groote ſorghen nam
Dat hy daerom niet veel in het gheſelſchap quam,
Om dat hy deſe Conſt op't hoochſte ſou betreffen
Om eeuwlijck ſijnen Naem door Conſt te doen verheffen
Ghelijck hy heeft ghedaen, want die de Conſt bemint
En heeft geen groote Conſt daermen niet *Rubbens* vint.
Seght! wie en ſou dan niet op ſijne Eelheydt roemen
En hem het fondament van deſe Conſte noemen
Hy is van Edel ſtam, noch Eelder door de Conſt
Waer door hy oock vercreegh een jeders diepſte jonſt.
Wie iſſer oyt gheweeſt van over hondert jaeren
Die ſoo in d'edel Conſt van teeck'nen was ervaren?
En in Poëtery, jae alderhande tael
In't leven ende ſpraeck hy wiſt het altemael.
Hoe wonder wiſt hy niet van als te inventeren
Een ſchat-kiſt voor de jeucht om jevrich naer te leeren:
Hoe wonder heeft hy niet het licht van ſijn verſtandt
Ontſteken aen t'pinceel van *Titiaen* in brandt
Hy was in fin ſoo fray in groot en cleyn figuren
In Landtſchap heel plaiſant, wiſt alles uyt te vueren.
Gaet naer't Eſcoriael in Spanien vermaert
Daer heeft ſijn cloeck verſtant het merck der Conſt ghebaert,
Hoe menich geeſtich quant can ſijn verſtant verſcherpen
Als hy ſijn Conſte ſiet in d'edel ſtadt Antwerpen
In ons Lieffvrouwen Kerck, een recht Conſt Cabinet
Daer hy heeft menich ſtuck van ſijn pinceel gheſet
Tot Bruſſel, Mechelen, tot Gendt en ander ſteden
Iae in Italien wordt ſijn Schildry beleden
Te weſen d'uyterſte dat naer het leven treckt
Die door de Edel Conſt het leven ſchier ontdeckt.

Het

Het Keyſers Cabinet , des Coninckx groote Saelen
En't Princen Hoff daer by ſijn Faem ghenoch verhaelen,
Ten is hier niet van noy te ſegghen wie hy is
Sijn werck geeft ons ghenoch daer van ghetuygenis.
Sijn Ordonantien ſoo rijckelijck vercieren
En met een groot verſtant in een ſoo geeſtich ſwieren
Soo wel ghecoloriert en net op ſijnen dach
Dat niemandt laſteringh daer teghen ſpreken mach,
Want t'Werck verheft ſijn ſelf en ons can claer bewijſen
Dat *Rubbens* in't pinceel ten hoochſten is te prijſen,
Soo wel in drappery als in het poeſel naeckt
In Landtſchap en het Fruyt was *Rubbens* heel volmaeckt.
Room, en Florentien, Veneten en Milaenen
En noch veel plaetſen meer, die meeſt de weghen banen
Der diepſte wetenſchap van d'edel Schilder-conſt
(Die in Italien oprecht eerſt is begonſt,)
Die heeft hy met vermaeck in't eerſten al doorwandelt
Daer heeft hy deſe Conſt al lanck ghenoech ghehandelt,
Daer heeft hy ſijn vernuft met ſulcken cracht ghewet
Dat hy in d'eerſte plaets der Schilders wordt gheſet.
Schoon hy door ouderdom daer naer niet meer coſt reyſen
Hy ſach t'modernich werck van Room in ſijn ghepeyſen :
Sijn hooch begaeft verſtant (het licht van d'edel ſiel)
Ghedurich op de cracht der Conſten ſoo verviel,
Dat niet van ſijne handt ten voorſchijn is ghecomen
Oft t'ſchijnt dat al ſijn werck heeft t'leven aengenomen.
Waer door oock ſijnen Naem onſterff'lijck blijven ſal
Om dat ſijn ſoete Conſt nu uytſteckt boven al.

FRANCHOIS SNYERS.

Schilder van Antwerpen. Anno 1579.

DEn aenporrenden gheeſt can door de oeffeninghen
Veel wonder ſeldſaem Conſt voor d'oogh der menſchen bringhen
Hoe mild'lijck heeft Natuer haer gaven med' ghedeylt
En haere wetenſchap aen vremde gheeſten veylt:
Ghelijck waerſchijnelijck compt daghelijckx te blijcken
Hoe ſy met groote Conſt de Menſchen can verrijcken,
Den eenen met vernuft dat tot gheleertheydt ſtreckt
Den and'ren met een Ampt dat menich hert verweckt
Tot aenlock van veel vreught, en voorts tot groote dinghen
Die ſy in overvloet can inde Herſſens dringhen.
Maer ſiet oock ſonderlingh, hoe ſy den menſch begonſt
Met groote wetentheydt van d'edel Schilder-conſt.
Den eenen heeft den gheeſt te Schil'dren cleyn Figuren
Den anderen in't groot, vol gaven der Naturen
Den derden in Landou, den vierden in het Fruyt
Den vijfden in't ghediert werckt wonder boetſen uyt.
Siet SNYERS inde Jacht, hoe aerdich naer het leven
Wiſt hy deſ' ſoete Conſt een groote faem te gheven:
Het gen' hy heeft ghemaeckt, was altemael ſoo vlack
Dat daer maer enckelijck het leven in ghebrack.
De herten op den loop en honden die haer jaghen
De Swijnen, wolff en Stier, die Menſch en beeſt verſlaghen,
Coſt hy met geeſticheydt uyt-belden wonder ſnel
Dat niemandt ſijne Conſt can Schilderen ſoo wel.
Maer nu de bleecke doodt hem heeft de Conſt verboden
Als hem het levens cracht door't ſterven is ontvloden
Soo blijft noch even-wel in't leven ſijn pinceel
Die onſe jacht Goddin brenght op het Conſt-toneel
Haer honden ſtaen verbaeſt, als ſy deſ' vremde dieren
Soo naer het leven ſien in boſch en canten ſwieren,
MELIAGER op de jacht, NARCISSVS by fonteyn
Het is ſoo uyt ghehaelt oft waer een VENVS pleyn

ACTEON

FRANCOIS SNYDERS

Un tres excellent peintre, en chasses, poissons, et fruicts. il est ne en l'an 1579. en Anvers il a faict plusieurs magnificques ordonances des chasses, et autre admirables ordonances quel-les il a paint pour le Roy d'Espaigne, et ausi pour l'Archiducq Leopolde Wilhelme, et plusieurs autres princes. son maistre fut Henri van Balen, et il a este long temp en Italie.

Ant. van Dyck pinxit. Io. Meyssens exc.

ACTEON by de beeck (die met DIANA lachte)
Hoe dat hy ſich daerom in groote quellingh brachte,
   Hoe 't jacht ghetuygh verdwijnt en is heel wilt en fel
   Hoe 't lichaem wordt bedeckt met een rouw herten vel,
Hoe hy door wreetheydt wordt van al ſijn eyghen honden
Seer onghenadichlijck voor eenen hert verſlonden.
   Ghelijck in overvloet te ſien ſijn in het hoff
   Die door de ſoete Conſt bewijſen meerder loff.
Die SNYERS heeft verdient om de verheven crachten
Die ſijn pinceelen in Pictur' ten voorſchijn brachten.
   Voorwaer al wat hy heeft ghemaeckt was ſeer biſaert
   En levendich ghedaen, ſeer net en cloeck van aert.
Vier Wolven voor hun proy gaen daer een Peert verſcheuren
Daer ſietmen Torcken die den Struys en Leeuw nae ſpeuren,
   Den Luypaert en den Beir ſijn vande jacht omringht
   Daer menich ſnellen Wint en hitſich Brack nae ſpringht,
Daer t'Swijn verſcheurt het net met cracht en groote felheydt
Daer d'Herten loopen wech met een ghevreeſde ſnelheydt
   Soo dat ſijn dieren al ſoo geeſtich ſijn ghedaen
   Dat veele Menſchen daer af ſeer verwondert ſtaen.
By FON SOLDANI ſijn Schildrijen ſijn verheven
En LEOPOLDVS houdt ſijn werck voor't tweede leven.
   Hy heeft Jtalien door-reyſt wel treffelijck
   En is daer door vermaert in menich Coninckrijck.
De Viſſen en het Fruyt wiſt hy oock naer te treffen
Wie en ſou ſulcken gheeſt met loff dan niet verheffen,
   Wie en ſou met de pen beſchrijven niet ſijn eer
   Die door ſijn weerdicheydt verdient ghewis al meer:
Want d'eelheydt van ſijn werck en is niet af te meten
Soo wonder heeft de handt van SNYERS ſich ghequeten
   En ſchoon de handt is doodt, die veel gheſchildert heeft
   Haer werck vol gheeſticheydt tot onſe vreught noch leeft.

GUI-

GUILLAUME DE NIEULANT

Natif d'Anvers lan 1584. paintre renomé partout, il faisoit les ruines de Rome perfaitement bien, et adornées de petites figures, et paysages. il illuminoit, et faisoit de merveille en eau fort. il fut entre le meilleurs poëtes de son temps ayant apris son art chez Iacq Saveri a Amstelredam, l'an 1599 et il est allé a Rome, ou il demeuroit 3 aus aupres Paul Bril, et retonant de Rome, l'an 1607. il entré dedans la confrerie de paintres en Anvers. et aijant demeuré long temp en la dicte ville, il retournoit a Amstelredam, ou il mourut, lan 1635.

Iean Meyssens fecit, et excudit.

GUILIAM NIEULANDT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1584.
Ende ghestorven Anno 1635.

WAt Costelijck ghebouw van schoon al oude wercken
Werdt eertijdts al ghemaeckt, seer wonder aen te mercken
Daer d'overblijfsels noch aff binnen Roomen staen
Die nu by naer al zijn versleten en vergaen,
Van Piramiden, en van Naelden, Kercken, saelen
Van Welfsels en Ruien, van Arcken triumphalen.
Column', Brugh, Laborinth', van Rots, Fonteyn, Pileer
Van Graven en Paleys, en noch veel wercken meer.
Den grooten Obilisq' (seer weert om te vertellen)
Van eenen steen ghemaeckt, hoogh hondert twintich ellen
Daer by de Piramid' oft scherp Egypse Naeldt
Die hebben groote Eer de wereldt door behaelt.
Den Coperen Coloss' den Dool-hoff en Theater
Den Tempel van DIAEN, de Brugghe over t'water
Op Jster de Rivier (soo SENECA vercondt)
Die met haer boghen op twintich pilaëren stont,
Het Capitolium en noch veel ander bouwen
Met arbeydt op-ghemetst en uyt 't ghesteent ghehouwen
Den gheest van NIEVWELANDT soo fraey gheschildert heeft
En op de Plaet gheetst, al oft het had gheleeft
Sijn Rotsen en Ruien, sijn schoone Water-vallen,
Drijf-wolcken, steyl Gheberght, Hoven en oude stallen
Bewassen en bemost, ghescheurt en afghecalmt
Van oudtheydt schier vergaen, daer Echo teghen galmt
Dat wist sijn Cloeck vernuft, soo aerdich af te maelen
Dat sijne Const daer in de grootste eer cost haelen.
In't Landtschap heeft hy oock doen blijcken sijn verstant
En sich vermaert ghemaeckt in't heele Nederlandt
Die als PROMOTHEVS het leven socht te brenghen
In sijn begaefde Const, en met de verff te menghen
Die t'vier van d'eel Natuer soo crachtich heeft ghevleyt
Dat sy aen NIEVLANTS Const noyt leven heeft ontseyt.

BETRACHTINGHE.

DE Const van Schilderen spelt soo verschepdentlijck inde verstanden der Menschen ghelijck een accoort oft over-een-cominghe der clocken / want den eenen geest sal tot vermaeck ende voldoeninge des Menschen ghesintheyt sich oeffenen met lichtveerdighen aert heel plaisant te schilderen / den anderen seer delicaet en soetelijck met pinceel te handelen met het licht ende verdiepinghe wel vast ende seker op hun plaetsen te stellen tot meerder lof van sijn werck / andere doen in't verdonckeren en schaduwen hunnen geest claerlijck blijcken : Sommige hun verwen black aenleggen/ en veele metten eersten treck hun Const tot perfectie brengende / ende alsoo thoont een jeghelijck met groote behendicheyt des gheests de cracht van sijn verstant. Men sal oock bevinden datter veel seer ervaren / net en wonder eel inde Teecken-const sullen wesen / nochtans bot en sonder cracht in het pinceel / andere wonder geestich in't handelen der verven / en bot in het teeckenen. Soo dat segh ick / de verschepden ghenegentheydt der naturen vremt in aensien is. Ick hebbe in mijnen tijdt vande studie ghekent veele Studenten/ ende onder andere / sommighe / de welcke inde cleyn latijnsche schole waren uptstekende in Carmina oft Poætelijcke Poæmata te componeren / en nochtans seer slecht ende onervaren in Oratien ghelijck oock cenige in Oratien uptstekende/ ende plomp in Carmina sijn gheweest. Dit en is niet te verwonderen terwijlen de Menschen van verschepde voesters worden op-ghequickt ende hunnen aert upt diversche ouders wordt ghesoghen / maer ghedenckweerdich is te noteren dat Goulartius verhaelt van twee ghebroeders / die tweelinghen waeren ende die de gheleertheydt seer beminden / nochtans soo verschepden in hun studie / dat den eenen nergens lust in en hadde dan in Historien / vremde discoursen ende in het Musijcke / in tegendeel was den anderen alle het selve grootelijckx verachtende ende vyandt der voorschz. wetenschappen / en hadde alle sijnen lust ende upterste vermaeck in het ondersoecken der verholentheden vanden natuer / en beminde de eenicheydt soo seer als sijnen broeder het gheselschap.

ABRAHAM IANSSENS.

Figuer Schilder van Antwerpen.

ENde ghelijck Guiliam Nieuwelandt grooten arbeydt heeft ghedaen om met neerstighe vlijt / de oude vervallen Ruinen / Modernige wercken/ Berghen en Rotsen/ Landtschappen ende veer ghesichten af te belden (het welck hy meest naer het leven was doende :) Soo heeft Abraham Ianssens Schilder van Antwerpen in sijn Schilder-studie oock ghedaen / de welcke van Nieuwelants Const seer verschepden is / want hy heeft uptghesteken in Figuren soo groot als het leven af te malen dat hy niemandt in sijnen tijdt daer inne gheweken heeft. Al sijn wercken sijn upt een vaste handt ghestelt / seer aerdich in anotomie/ de verven wel

vermenght met groote const aengheleyt ende verdreven/ vol rijckelijcke gratie/ de verdiepingen der vercortselen en bouwen der drapperijen wel waer ghenomen / die sijn verstant inde Figuren soo heeft te werck ghestelt/ ende de Schilder-const door sijnen snellen gheest met verscheyde vindinghen soo heeft vermeerdert ende verbetert / waernemende de ghelijckformicheyt/ maet/ wesen ende ghestelteniſſe sijnder Beelden/ dat sijn Const van Pictura door het leven menichmael wordt aenghesien/ de welcke hy met groote aendachticheyt ende goede manier naer het eygen leven heeft weten naer te boetsen/ want het leven den vasten grontsteen van Pictura is/ het leven geeft de uyterste natuer ende wesen inde Schildry / het leven is sonder blancketsel van flateringhen verciert / het leven wijst den wegh van perfectie en gheeft den sin van Godts Mogentheydt. Het leven (dat alleen van Godt voortcompt) leert alle dinghen. Ergo soo moet de Const van Pictura (die naer het leven uytghewerckt is ende het leven afschaduwende) onghelijck meerder cracht hebben als het gene gecopieert wordt naer den schijn van het leven. De Gifte die my uyt de handt van eenen vrindt gheschoncken wordt/ is aenghenamer ende van meerder aensien als de gene die my vanden selven vrindt door eenen derden toegebrocht wordt. Den Constrijcken Druck sal aengenamer ende vry soeter om lesen sijn als de letter die uyt den druck met de pen gheschreven is / in tegendeel sal de nieuwicheyt van eenich beschrijf met de penne seldsamer gheweerdeert worden als het gene (door den druck ghecopieert sijnde) ghemeyn is. Daerom behoorde de leergirige jeught altijdt te trachten naer het leven te teeckenen (daer door een vaste handt crijgende) om naermaels uyt het leven te schilderen / soo sal de Const met een vermaeckelijck behaegen van alle Natien des volckx altijdt ghesocht worden. Hoe menich fraey Meester en worter niet ghevonden / die soo bisaert ende wel sal copieren eenich origineel stuck Schildry (naer het leven ghedaen zijnde) datmen de Copije daer uyt niet en sal connen kennen. En soo wanneer hem wordt versocht te maecken eenighe ordonantie uyt sijn eygen phantasie dat noyt te voren ghesien en is / die sonder het leven niet volcomentlijck en can uytgewerckt worden / sal beschaemt staen jae geen middel vinden als hem te behelpen met het gene hem door een ander Ervaren Schilder sal worden voorgheschetst. T'is ghelijck veele vrouwen die sonder patroon geenen werckcant oft breynaert / geen steeckletters / oft figuren en connen met de naelde af-malen. Daer nochtans allen de cracht der Consten in verborghen is / dat is de inventie/ hier af geeft Nieuwelant goede ghetuygenis door de gesteltenisse van alle sijn edel wercken die meest in druck sijn uyt-gegaen en seer dinstich en voordeelich by de Schilders worden gheestimeert ghelijck oock de crachtighe inventien van Abraham Ianssens, hoe wel verscheyden van Const ende wesen aen Nieuwelant, den welcken geen Ruinen / Landtschappen oft verschietende gronden en heeft uyt gebelt/ maer was seer ervaren in Figuren en Historien met pinceel soo uyt te drucken dat sijn Naeckten naturelijck vlees / ende de cleederen waerachtich het leven schijnen te wesen. Waerom ick niet en cost voor-by-gaen sijnen lof door dese volgende veersen wat breeder te ontdecken.

Hier compt een hoogh vernuft door onſe Landen rennen
Als eenen Arent met ſijn uytghekeurde pennen
  Ghevult met ſacht pinceel, die dienen tot de Conſt
  Wanneer ſy op den Doeck van *Ianſſens* wordt begonſt.
Siet ſijn Anatomi in't 's Menſchen naeckte leden
Naer 't leven uyt ghewerckt volgens Natur' en reden,
  De rimpels in het vleeſch, de ployen in't habijt
  De vouwen inden doeck vol ſoete aerdicheyt:
Daer by den grooten geeſt van't menghen der Coleuren
Waer in men 't minſten geen ontſteltenis can ſpeuren
  Soo crachtich ſtaet ſijn Conſt en grondich uytghewerckt
  Dat menich geeſtich oogh in Schilder-conſt verſterckt.
Beſiet het langh ghenoegh met opghetoghen ſinnen
Wat diep verholen Conſt dat daer al ſchuylt van binnen.
  Ghelijck de beſte vrucht is midden in het veldt
  Soo leydt de diepſte Conſt oock in *Picturas* beldt.
Als wel aen *Ianſſens* blijckt, een vande Cloeckſte Gheeſten
Die was ghelijck een vorm om herſſens op te leeſten:
  Sijn Conſte op panneel ghelijck een beke vliet
  Die hy voor al de jeught de wereldt over giet.
Een jeder ſtaet verbaeſt, want die deſ' Conſt beſichten
Ghevoelen dat ſy licht de ſinnen can verlichten,
  Om naer proportie en wel op ſijne maet
  Te volghen d'eel *Pictur'* ghelijck den regel gaet:
Als *Ianſſens* werck bethoont, dat ſelfs ontſluyt de monden
Om door 't gheſicht alleen ſijn eere te verconden
  Daer niemandt eenichſints af mach verwondert ſtaen
  Want 't werck ſijn ſelven prijſt, en wijſt de waerheyt aen.

Wie en ſou dan inde Schilder-conſt geen groote neerſt doen om tot ſoodanighen/ jae hondert-mael grooteren lof te geraecken / tot eenen lof die ontſterffelijck is / want jemandt die uytnemende Conſten can achterlaten (die dickils 300. jae meer jaren in fleur blijven:) daer moet de wijde Faem lanck af ghedencken ende de werelt door verbreyden / wat ſulcken verſtant in ſijnen tijdt heeft connen

uytwercken. Ende al ist dat jemandt van desen tijdt sijn Const ten hoochsten siet verheven / daerom en moet den Schilder der selve Const sijn selven niet verhooverdighen noch trachten naer de eer / maer wel nae een verstandich oordeel/ want ist dat hy hem verloopt met sich in te planten eenige laetdunckentheyt / soo compt hy nootsaeckelijck tot de hooverdy die den lust benempt vande Const ende de bederffenis vande siele is en in plaets van tot eer / rijckdom ende hoogen naem te comen / raeckt licht tot de grootste armoede ende spot vande wereldt. Daerom behoorden een verstandich Schilder te volghen de leere van Seneca die ick hier in rijm verduytse.

Hy rijck op d'aerde leeft die d'hooverdy veracht
En hy het meeste heeft die naer het minste tracht.

Die den minsten lof soecken verdienen de grootste eer / hoe veel en vintmen hedendaeghs niet die met de sieckte van laetdunckentheyt en hooverdy besmet sijn/ die hun soo veel toeschrijven dat sy het al meynen te weten (een teecken vande uyterste onwetentheyt) dat sy een jeghelijck verachten ende niet en verstaen de spreucke die ghemeyn is / Quantum est quod nescimus, dat is te segghen; hoe veel ist dat wy niet en weten. Voorwaer daer resteert al veel te weten dat wy meynen te weten ende niet en weten: dit ghebreck is meest te vinden in menschen die door een goede fortuyn wat ghemackelijck aenden cost gheraecken / by menschen die rijck sijn/ en meest by menschen die van niet tot jet ghecomen sijn/ want ter wijlen dat hun miltheydt voor de pluymstrijckers ende vleyers dan openstaet (die om een lecker brocxken van tafel te crijghen) sulcken Dedalische kinderen verheffen) suyghen de hooveerdicheyt ende ydel glorie soo in datse hun laten voorstaen gheleert te sijn al ist dat hun herssens dickwils geen aes swaer en weghen. Leert dan ghy Weet-lievende Schilder-jeught altijdt de hooverdy verachten / de vleyers haten/ ende die uyt vriendtschap u fouten aenwijst / beminnen. Want soo lanck ghy de vleyers in uwen voorspoet ghehoor geeft / soo lanck sullen sy u by-blijven ghelijck de swaluwen die den somer volghen / maer wilt ghy hun soecken in uwen tegenspoet dan sullen sy den rugh keeren/ daerom ghelijckt Plutarchus hun by de luysen die de dooden verlaten om dat sy geen bloedt meer en hebben / soo en comen de vleyers oock niet by arme maer by rijcke menschen die groot van vermoghen zijn. Hoe wel datmen niet en mach segghen / dat al die jemant prijst vleyers sijn/ want het prijsen bestaet oock in vrintschap doch eer den noot vereyst vrinden te ghebruycken moetse eerst leeren kennen / want de vrinden veelderley sijn daer Seneca wijt en breedt af verhaelt ende om cortheyt wille wordt achter-ghelaten

Die vrinden inden noot behoeven
Die moetse als het goudt eerst proeven.

En ghelijck dese loswaerde Edele Const de vrindinne vande eenicheyt is en volcomentlijcker inde eenicheyt veropenbaert wordt als in tegenwoordicheyt van eenich menschen gheselschap / aenghemerckt dat eenen Schilder de vruchten van sijn verstant niet wel tot rijpe uytbeeldinghe can brenghen alser luttel oft veel persoonen

soonen ontrent sijn / uyt redenen datter altijdt jemant is die daer over sijn vonnis sal willen gheven. Soo dient de jeught aendachtich opsicht te nemen dat sy het ghefelschap moet schouwen / eensdeels om door flateringhe van een ander niet te comen tot ydel glorie die de moeder van hooverdy is / anderdeels om door berispinghe den iver ende lust niet te verliesen/ want den lust ende iever hebben het meeste vermoghen om te leeren ende om wat goets in't licht te brengen/ gheducrich de jonckheydt aenporrende soo lanck den geest noch ongebonden ende in volle vryheydt leeft. Ende ist dat oock jemandt in't groenste van sijn leer jaeren sijn sinnen belast met liefde ende daer door vroegh gaet verbinden aen den houwelijck soo blijft sijnen wil ghetoompt / ende de vruchten vanden houwelijck beletten terstont sijn studie / den lust haeckt meer naer de winst om de schouw te doen roocken/ als naer meerder wetenschap. De vrouw bindt hem aen den block van de sorgh die de winst boven de eer stelt. En schoon den man het selve meynt te wederstaen en tracht (ghelijck in sijn jonckheyt en volle liberteyt) te studeren op de verholentheyt der natuer om't selve met smaeck iever en lust uyt te wercken / de liefde (die van meerder cracht is / can hun dat beletten. Want Petrarcha seght seer wel in sijn eerste boeck/ geintituleert de remediis vtriusque fortunæ, in dese woorden: Amor est latens ignis, gratum vulnus, sapidum fenenum, dulcis amaritudo, delectabilis morbus iucundum supplicium & blanda mors, hoe ist dan moghelijck dat jemant met dese sieckten overgoten sijnde sijn selven can begheven om de volmaecktheyt van Pictura met rijp verstant inde stille eensaemheyt te ondersoecken / wel is waer dat dese sieckten altemael schuylen in een bedeckt vier der liefde sonder nochtans het lichaem te verbranden oft te hinderen. Want naer onse duytse tael is de liefde een aenghename wondt een smaeckelijck venijn / een soete bitterheyt een lieffelijcke sieckte / een ghenochelijcke straf ende een plaisante doodt.

Die sijn vrijheydt vroegh wilt toomen
En de min in't hert laet comen
Set terstont sijn wetenschap
Op *Picturas* leeghsten trap
Want veel onghetemde sorghen
Ligghen dan in't hert verborghen
Boven al het Echte bedt
Grooten lust van Const belet.
Laetmen sijne sinnen spelen
Op het swieren der pinceelen
Tot meer loff van d'eel *Pictur'*
Daer ontbreckt terstont Natuer,
Die wilt wesen onbedwonghen
Niet gheport oft aengedronghen

Want in haer een leven ſweeſt
Dat in volle vrijheydt leeft.
Liefde doet den aert vergeten
Diemen eerſt wiſt af te meten
Inde Conſtighe Schildry
Oft de ſtomme Poëſy.
Daerom die *Pictur'* beminnen
Stelt u hert en teere ſinnen
Op de min niet voor den tijt
Eer dat ghy goet meeſter zijt:
Onderſcheyt eerſt wel u plichten
Eer CUPIDOS minne ſchichten
Dringhen in u jeughdich hert
En u aendoen groote ſmert.

Den hoogh vlieghenden ende gheleerden CATS ſeyt ſeer wel op deſe paſſagie te pas comende:

Vier en liefde trecken ſterck
En beletten menich werck.

DAT IS:

Si quis amore Calet, conſueta negotia ceſſant.

Wat iſſer ſtercker als de liefde tot de Vrou / de welcke als eenen Magneet-ſteen de ſinnen vanden Man ſoo tot haer treckt dat hy ſelden ſijn werck (namentlijck de Schilder-conſt die ſtudieus is) tot volle perfectie can brenghen.

Darius vraeghden eens aen veel van ſijne vrinden
Wat dat het ſterckſte was hier op deſ' aert te vinden
Gheloofde die 't hem ſeyd' met wel beleyden praet
Dat hy hem gunnen ſou een hoogh en ed'len ſtaet.
Den eerſten heel vernuft begonſt daer uyt te treden
En gaf den Coninck ſtracx deſ' wel ghegronde reden:
Dat niemandt ſtercker was als eenich Potentaet
Waer onder 't heele landt alleen ten dienſte ſtaet.

Den

Den tweeden heeft aldus *Darium* aen gheſproken
En door ſijn reden daer het eerſt relaes ghebroken
  En ſprack op s'weteldts boom geen ſtercker dinck te zijn
  Als den ghemenghden dranck van eenen ſoeten wijn,
Den wijn heeft menich Vorſt ghevelt en overwonnen
Is *Holofernes* eyndt door wijn niet af-gheſponnen?
  Den derden ſeyd' noch wijn, noch Vorſt tot dit en dient
  Maer ick ſegh dat een Vrou het ſterckſte overwint.
Een Vrou het ſterckſte is die can Monarchen temmen
Schoon dat hun ſinnen wel in ſtraffe gramſchap ſwemmen.
  Siet hoe de groote cracht van *Eſters* lief ghemoet
  Aſſuerum heeft ghetemt en ſijnen torn' verſoet.
Wert *Sampſon* niet ghevelt, van *Dalila* beſtreden?
Als ſy hem met de ſcheir het hayr heeft af-gheſneden:
  Siet *David* quam tot val om eender Vrouwen ſchoont
  Door *Barſabea*, die hem heeft van ruſt ontcroont.
Een Man die wordt bcheerſt van eens Vrouwen aenſchouwen
Die can qualijck 't verſtant in ſijn balance houwen.
  Dit was het redens eynd', het ſlot en rechte grondt
  Waer door dat jeder een de Vrou het ſterckſte vondt.
Het is een cloecken Man die hem van ſond' can mijden
Noch cloecker die de oogh van Vrouwen can beſtrijden,
  Die dan verwonnen wordt van een oprechte min
  Mint met de ſuyver deught ſoo iſt een goet begin.

Maer iſt dat jemants geeſt in't groenſte vanden tijdt ghedreven wordt tot eenighe edele Wercken als tot de vry hanteringhe der Schilder-conſt / die moet ſijn verſtant van alle minne-luſten / en ſonderlingh oock van andere handt-wercken af-trecken en nievers naer trachten te ſchieten als naer het wit daer de glorie van ſijn eere in verborghen leydt/

Want wilt hy meer als een beminnen
Soo wordt hy licht verſtroyt van ſinnen

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.

De Edele Pictura is vyandin van het gheselschap/ van de sinnelijcke liefde tot de Vrouwen ende den eenighen schroom vanden overdaet / maer in tegendeel de voester vande eenicheyt welvaert der Consten ende vrindinne vanden arbeydt. En ter wijlen datter niet sonder arbeydt en can verereghen worden dat eenige volmaecktheyt voortbrenght (ghelijck het latijns spreeckwoort seyt : Par est fortuna
Saluſt. Catil. labori : vigilando , agendo , bene consulendo prospere omnia cedunt. Soo ist datmen geenen arbeydt en mach ontsien om de uyterste verholentheyt der Schilder-const te vatten.

De Art. Poët.

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam
Multa tulit, fecitque puer : ſudauit & alſit.
Abſtinuit venere, & vino qui pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimauitque magiſtrum.

Adoleſcens Bachum & Venerem fugiens, recta ad honoris & quietis metam tendit, dum vigilat, currit, & cæli ac fortunæ jniurias inuicto fert animo.

DAT IS

Die tot de volmaecktheyt vande eer ende glorie soeckt te comen / die moet van jonghs af door hitte ende kou geenen arbeydt ontsien van syn hersens te breken ende abstineren van wellust ende overdaet / labor enim est bonæ gloriæ pater, want den arbeydt is den vader van een goede glorie. Daerom seyt Ovidius seer wel.

Dum vires annique ſinunt, tolerate labores
Nam veniet tacito curua ſenecta pede.

Verdraeght den arbeyt als het de crachten ende jaeren toelaten / want den crommen ouderdom allenskens aencompt. Oock niemant en is tot ontsterffelijcke Eer ghecomen door luyerdy en sonder den arbeyt lief te hebben.

Salluſt. *Nemo vnquam ignauia eſt factus immortalis.*

Daerom segh ick noch eens behoort de leergirighe jeught d'occasie van groot gheselschap ende wellust te schouwen. Want d'occasie maeckt over al den dief.

Ghelegentheyt maeckt roof, en die d'occaſi mint
Seer licht een open deur van veele ſonden vint.

Laet jemandt in't vlopen van sijn leer-jaeren syn sinnen verleyden door occasie vanden minnen-lust / soo verdwijnt syn wetenschap ghelijck den roock / ende blijft een slaeve des wereldts. Soo dat somwijl de occasie van eenich quaet de bederffenis der weet-lievende jeught is.

Malitia tantum occaſionis indiget.

Le trou appelle le larron.

Een

Een open gat roept ſelf den dief
En wijſt den wegh naer ſijn gherief.

Daer op ſpreckt den voorſeyden CATS oock ſeer wel:

Een open deur oft open cuyl
Daer in ſteckt licht een hont ſijn muyl.

Iſt dat jemandt ſich te vroegh laet vervallen op de minne-luſt / de occaſie brenght hem ſoo ver dat ſijn luſten) tot de Conſt verkeeren in minne-ſpel en wordt door de cracht der Vrouwen aenlockſel overmant / die de eenighe oorſaeck is dat het verſtant alſdan verdooft wordt van ſwaere ſorgh ende achterdencken: die inde luſt ontteken is, die is als een brandende vier ende en hout niet op tot dat hy verbrandt. Sir. 23. 22.

Al die dan trachten wilt naer d'hoochſte eer der Conſt
Hebt lief den arrebeyt en vlucht CVPIDOS jonſt
Schouwt de ghelegentheydt van eenich ander werck
Als ghy op d'eel *Pictur* hebt d'uyterſte oogh ghemerck.

Hier mede wil ick eens openen ende aenwijſen den coſtelijcken Toets-ſteen der uyterſte Conſten die ons den waerachtighen Phœnix van Nederlandt (te weten Anthoni van Dyck) heeft achterghelaten / die te ſien is in ſijn Edele Schilder-Conſt tot verwonderinghe van alle menſchen.

 ANTOH-

ANTHONI VAN DYCK

Schilder ende Cavailler vanden Coninck van Engelandt CAROLVS *den* I. *gheboren Anno* 1599. *ende ghestorven binnen Londen Anno* 1641.

HOe wonder wordt den Geest der menschen aengedreven
Om rijpelijck te sien al watter wordt beschreven:
Den eenen die bemint den oorloghs handel seer
Den and'ren ondersoeckt den Eeldom pracht en Eeer.
Siet hoe 't Romeynsche Volck, Aerts-helden *Mavors* kinders
Die door hun macht alleen ghebleven sijn verwinders
Van 't heel werelts ghebou, door hun scherp blickxems sweert
Een jeders cloecken moet hebben in crygh verteert.
Ghelijck *Suetonius* ons claerder uyt can legghen
Waer van dat *Curtius* en *Livius* oock segghen.
Hun crachten sijn voor-by, vergaen als eenen schijn
Daer geene vruchten van meer op de wereldt sijn
Hun ingegriften *Mars*, bloetdorstighe *Bellone*
En Thermodonschen strijdt wraecklustigh' *Amasone*.
En canmen met de pen soo wel niet drucken uyt
Ghelijck de Eer vereyst en hunnen Lof beduyt.
Nochtans ben ick misnoeght, om daer af veel te praten
Om dat sy niet een sier en hebben naer ghelaten,
Als enckelijck een Faem, die van hun daden spreckt
Daer sy ons geene vrucht in't minste van ontdeckt.
Maer als ick d'edel Const der Schilders gaen doorgraven
Die overvloedich is van wonder rijcke gaven,
Soo vind' ick onder al, een man van groot verstant
Eenen *Van Dyck* ghenoempt vermaert in Engelant,
Die door sijn stoute handt vol cracht van cloecke trecken
Den grondt van d'eel *Pictur'* wist aerdich te ontdecken:
Die (segh ick in ons Eeuw niemant gheweken heeft
Iae aende Schilders al een nieuwe leeringh geeft,

Wanneer

ANTHOINE VAN DYCK CHEVALLIER DU ROY DANGLETERRE

Est ne a Anvers lan 1599. le 22. du mois de mars, a este le vray Phænix de nostre siecle. on voit par tout de ses merveilles soit en pourtraicts ou en tableaux, dont il a monstré son esprit divin, c'est dommage que la mort nous a ravij d'un tel miracle de la nature en un si bas age, il mourut a Londres l'an 1641.

Ant. van Dyck pinxit. *Paul. Pontius sculpsit.* *Ie. Meyssens excudit.*

Wanneer dat jemant ſiet ſijn hooch verheven wercken
Waer med' hy heeft verciert, Paleyſen, Huyſen Kercken.
Sijn vruchten ſijn ſoo fraey, ſoo ſeldſaem en ſoo raer
Datmer af ſpreken ſal naer ſeven hondert jaer,
Soo crachtich, mals en ſoet, ſoo los, ſoo cloeck en ſwierich
Soo levendich in Conſt, ſoo hel, verlicht en vierich,
Soo wel geobſerveert en vlijtich aengetaſt
Vleeſachtich in het Naeckt, ſoo fortſich ſterck en vaſt
Datmen 't jugeren ſou te weſen enckel leven
Soo aengenaem en net is ſijn Schildry verheven:
Notoirlijck in pourtret en oock in taeffereel
Daer leeft ſijn cloeck verſtant, daer ſietmen ſijn pinceel
Dit ſal de raſſe Faem noch breeder u verconden
Reyſt maer naer Engelandt in d'edel Stadt van Londen
Daer hy den Coninck ſelf met d'Edel Coningin
Seer wel gheſchildert heeft naer jeders hert en ſin,
Dat hy als Cavailler oock Ridder werdt gheſlaghen
Om dat hy ſijnen geeſt ſoo wel heeft op-ghedraghen.
Hoe menich cloecken Helt en machtich Edel Heer
Heeft hem om ſijne Conſt begaeft met lof en eer?
En ſchoon dat hem de doodt tot Londen quam vercrachten
Den Roem van ſijne Conſt en coſt ſy niet verſmachten.
De vruchten van *Pictur'* en ſijn noch niet vergaen
Die op de wereldt noch ghelijck mirakels ſtaen.
Hoe menich Tafereel ſtaet op Godts dienſt Altaren
Die ſijnen weerden naem en Faem ghenoech verclaren
En ſeggen wat *Van Dyck* was voor een Edel-man
Daer niemant inde Conſt ſoo by gecomen can
Daer compt de Cloeckicheydt alleen van hem te blijcken
Schoon dat ſijn vrome handt daer af heeft moeten wijcken.
De daet van d'edel werck noch inde oogen blijft
Daer menich cloecke pen veel loff en eer af ſchrijft.

Iae

Iae dat ick waer begaeft met hondert duysent tonghen
Die sijne eer in Const van d'eel *Pictura* songhen,
Ten waer noch niet een sier, daer sou ghebreken stof
Om uyt te spreken eens ten vollen sijnen lof.
Men leest van al 't gherucht van Trommels en Trompetten
Van Sabels, Lancien, Harnassen en Casketten
Van Peerden heel verwoedt, van Schilden Pijl en boogh
Het scheen dat jeder een vier ende vlammen spoogh
Waer med' dat quam te veldt het volck van *Macedonen*
Dat snorcken ded' 't ghewelt der strijtbaer *Schipionen,*
Hoe dat hun groote Macht de heele wereldt dwongh
Iae door hun snelheyt schier door muer en vesten drongh,
Nochtans en sietmen niet verschijnen van hun vruchten
Waer in den mensch met vreught can scheppen sijn ghenuchten
Daer en is geene schets oft overblijffel af
'Tis altemael vergaen, ghesmolten in het graf.
Maer siet de vruchten vande crachtighe Pinceelen
Ghetoetst met oli-verf op gladde Taefereelen
Alleen van d'edel handt van onsen Geest *Van Dyck*
Die niemant inde Const can vinden sijns ghelijck.
Die al de Roomsche macht, van wapens doet verdwijnen
Als hy met sijne cracht van Conste compt verschijnen.
Al ist dat hem eylaes; is 't leven af gheruckt
Daer wordt veel leeringh uyt sijn eel Schildry gheplukt.
Die hedensdaeghs floreert en wordt seer hoogh verheven
Om dat sy door de Const compt aldernaest by 't leven.
Soo dat hy is gheweest den Phœnix van ons Eeuw
Daer Fama van verhaelt, en roept met luy gheschreeu
Den stouten toets *Van Dyck*, en is niet af te meten
Soo overvloedich is sijn Const van fray secreten.
Ist wonder, aengesien dat 't spreeckwoort ons verclaert
Dat meestendeel den Mensch treckt naer sijn voesters aert

Het

Het gen' ick claerlijck can hier in *van Dyck* bewijsen
Diemen van jeder hoort in Const ten hoochsten prijsen.
Sijn Moeder was begaeft met groote wetentheyt
In't steken mette naeld ghelijck de Faem ons seyt.
Sy wist door teeckeningh te stellen heel figuren
En dan met soet coleur der sijden te borduren,
Ghelijck sy met vermaeck heeft meesten-deel gedaen
Besonder als sy van, *van Dyck* heeft groot gegaen.
Soo heeft sy mette naeld' seer aerdich net ghesteken
Een Schou-cleet wonder fray, en vol van cloecke treken
Seer wel gecoloriert en wonder wel ghestelt
Dat de Histori van de schoon Susan af belt.
Leeft dan cloeckmoedich Geest eeuwich in eeuwicheden
Want uwen Naem die leeft in veel vermaerde steden:
Al menich stuck van U dat op Godts Passi treckt
Veel sielen tot berou van hunne sonden weckt:
De deughden die daer door u fijn pinceel quam saeyen
Die hop' ick dat u siel, op't lesten af quam maeyen
Als sy ghescheyden is uyt dit droef tranen dal
Waer door sy in Godts Rijck eeuwelijck woonen sal.

Graf-Schrift op de Sepulture van ANTHONI VAN DYCK.

HIER LEYT DEN ROEM VAN D'EEL PICTVR'
EN GROOTSTE CRACHT VANDE NATVR'
DIE DOOR HVN HOOCH VERHEVEN CVNST
DIE TOT HAER TROCKEN JEDERS GVNST
WANNEER SY SWEEFDEN IN VAN DYCK
DIE IS VERGAEN IN STOF EN SLYCK,
DEN HEMEL HEEFT SYN SIEL GHEMAEYT
EN D'AERDE MET SYN CONST VERFRAEYT
DIE HY AEN FAMA ACHTERLAET
WAER IN DEN GEEST GHESCHILDERT STAET.

Galenus. De manieren volghen de ghematicheyt van het lichaem. Welcke ghematicheyt ghebouwt is op het goet voetsel, en ghelijck de humemren ghestelt zijn, soo sijn oock de manieren.

GILIS

GILIS MOSTAERT.

OP dat dan het vier der aenghename Schilder-Const (voortbrenghende soo menichderley soete effectien) mach volherden / ende haer volcommen vlammen vermeerderen in't huys vanden vlytighen iever / inde saele vande liefde / ende in't Salet vanden Natuer / die haeren levenden geest aen Pictura mede-deelt / als synde de rechte voester-vrou vande Edel Pinceel. Soo en cost ick niet voorby gaen in't licht te brenghen de wyt-befaemde Const die aen ons is achter ghelaten door Gilis Mostaert Schilder van Hulst in Vlaenderen / soo seer te prysen door de volmaeckte ghesteltenis soeten aert en wel gecoloriert wesen van plaisantie als oock door de aerdighe en vremde Boetsertjen die den selven Mostaert heeft uyt-ghewerckt. Waer in te speuren is dat hy eenen rechten Aep der natueren is gheweest / om dat hy alle natuerelijcke dinghen vlytich wist naer te aepen. En soo hy was in het leven soo was hy in syn sterven. Qualis vita, finis ita, sulcken leven sulcken eynt / ons Godt ghemeynelijck toeseynt. Syn leven leerden veele onnoselen om sich voor slimme streecken en valse bedrigertjen te hoeden / ende aen de quaetdadighe hun fout te verbeteren. Die alle syn actien ende vremde manieren naer ghelegentheyt van tyde met goet fatsoen sulcken verf wist te gheven / dat al de wereldt door syn gheestige slagen hem moest beminnen. Hoe wel dat hy van opgheblasen en staetgirighe menschen dickwils wert veracht / om dat hy de ydelheydt des wereldts versoeyde / hy werdt vande vrecke girigaerts ghehaet / om dat hy liberael was / vande dobbelhertige Momi vrinden verstooten om dat hy openhertich was : eyndelijck oock vande eersuchtighe gheblammeert om dat hy ootmoedich was. Hy trachte meer naer eenen ontsterffelijcken naem als naer verganckelijcken rijckdom. Curtius die sprongh gewapent in den brandenden put op de Roomse merckt om eenen ontsterffelijcken naem achter te laten en seyde : Pro patria mori dulce est. Als den Coninck Porsena de Stadt Roomen belegert hadde / wilden den Cloecken Scevola met dry hondert Jonghmans de selve Stadt ontsetten / ende den voorschz. Coninck om hals brenghen / dan Scevola de selve moort meynende uyt te wercken / ende door eenen misslach doodende den Secretaris in plaets van den Coninck / weet ghevanghen ende ghedoemt / syn rechte handt met syn sweert in't vier te laten verbranden / daer hy den Coninck meynde mede te vermoorden : waer op hy met een groote cracht des ghemoets (in't branden van syn handt) antwoorde : al heeft dese handt ghemist / daer isser noch dry hondert die het connen doen. Waer op Martiales gheleerdelijck spreckt : Si non errasset fecerat ille minus. Had hy niet ghemist hy sou het minst ghedaen hebben. Voorwaer een groote cloeckheyt om eenen ontsterffelijcken Naem achter te laeten. Den stouten Erostratus naer 't schrijven van verscheyde Schrijvers stack den tempel van Diana (die een vande Mirakelen des werelts was) in brandt / om als eenen Phœnix uyt de assen vanden selven Tempel op te staen ende ontsterffelyck te leven. Eenen Romeyn (synde op zee inden zee-slach) hiel met syn handt des vyants schip teghen het syn ghedrongen / om dat het volck te wacker soude vechten / en niet tegenstaende synen arm wierdt af-ghecapt / trock met den anderen het schip naer hem / en den selven arm oock

verliesende

verliesende viel met sijnen mondt ende half lichaem op het schip om sijn volck aen te wackeren tot dat hy 't leven verloor.

Ende Mostaert en heeft sijn leven oock niet overgebrocht met veel farsen en drollighe hanteringhen uyt te wercken) als allenelijck om eenen onsterffelijcken naem achter te laten / sijn leven is soo wonder gheweest als sijn Const / sijn manieren nochtans waren in de deught ende goedertierentheydt ghefondeert / hy was met sijn fortuyn te vreden / ende vyandt van den overvloedighen rijckdom / wel wetende dat den Rijcken altijdt ongherust van gheest is / hy en wilde met Icarus niet te hoogh vlieghen / om ghelijck eenen Dedalus te vallen / hy volghde
Socrates. de leere van Socrates die seyt: Eenen Mensch die met weynich te vreden is die gaet eenen liefelijcken wegh die veel ghemack ende luttel moyt heeft. Ende voorwaer allen het selve wel considererende soo moet men bekennen dat de overvloedicheyt den mensch tot groote slaverny brenght / want den mensch houwt ondertusschen met sijn goeden al qualijck huys en stellet soo aen oft hy eeuwich wilden leven. Sommighe verquisten hun goet met bouwen en timmeren de welcke hun in groote sorgh brenght en niet en peysen dat sy eens moeten verhuysen / en dat die meest bouwt selden sijnen bouw bewoont / een teecken dat Godt sulcken wercken moeten mishaghen. Mathusalem die tot den ouderdom van 969. jaren ghecomen was
Gen. 5. cap. en wilde noyt om soo cleynen tijdt een huys bouwen. Die van het edel ghslacht van Este hadden in Italien voor sijn huys doen stellen in goude letteren: Nulli certa domus, dat niemant hier op dese wereldt een seecker wooninghe is hebbende. Voorwaer een reden die ghebouwt was op groote wijsheydt. Sommighe verquisten hun goet met processen aen te vatten / het welck het alderquaetste leven is / want dat is een leven vol sorgh en onrust. Sommighe ghebruycken hun goet in overdaet en alle schelm-stucken / de welcke het arghste ende perijckeleuste is ter wijlen sy beulen sijn van hun eyghen lichaem het welck sy door overdaet oncuysheyt / vechterye en hondert ongelucken soo raeybraecken datse somwijlen in eenen oogenblick uyt de wereldt gheruckt ende inden afgrond der duysternissen worden ghemorpen. Mostaert alle dese perijckelen schouwende / was te vreden met sijn nootelijck behoef / wel wetende dat den overvloedighen rijckdom de bederffenis vande siel is. Want selden rijcken oft hy is al beseten met de giricheyt dat eenen ongeregelden appetijt is die de menschen meest quelt om rijcker te worden
Seneca. als sy sijn sonder jemandt van hun goet mede te deylen / peccunia non satiat sed irritat, & idcirco auarus ipse miseriæ suæ est causa: Eenen girigen is selfs de oor-
Aristot. saeck van sijn eyghen miserie. Desiderium diuitiarum viuit in infinitum. de begeerte naer het geldt is oneyndelijck. Mostaert wert liever van sijn geldt ghedient als het geldt te dienen / en was met sijnen staet te vreden om dat hy naer een goet ghe-
Seneca. rust en salich eyndt hoopte. Nemo alius est Deo dignior, quam qui opes contempsit. Quarum possessionem tibi non jnterdico sed efficere volo vt illas intrepide possideas. Jngentis animi est qui diuitias circumfusas sibi multum diuque miratus, quod ad se venerint, ridet, suasque audit magis esse quam sentit. Niemandt en is aengenamer aen Godt als die de rijckdommen veracht / nochtans en verbiede ick u niet de selve te besitten / maer wil maecken dat ghy die sonder vrees besit. T'is een cloeckmoedich Man den welcken de rijckdommen (rontom hem aengevloyt) veel en langhen tijdt verwonderende / schier laght datse tot hem sijn ghecomen / en

eerder

eerder van dander hoort datse hem toebehooren als dat hy dit selver is ghevoelende. Eenen Rijcken (die qualijck het eyndt van sijn goedt en weet) is door de vervloeckte begeerlijckheydt altijdt ongherust om meer en meer in sijnen pot te crijghen. Quo plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ. Soo is oock een gierich mensch/ hoe satter dat hy is van rijckdom hoe meer hy naer rijckdom dorst heeft. Eyndelijck bevanght dit ghebreck den mensch soo dat hy sijn selven berooft van sijn eyghen liefde. Sinte Augustinus ghelijckt den girigen by de helle/ om dat sy nimmermeer upt en spouwt en noyt en seyt datse ghenoch heeft; en waerlijck seyt den Sophist Bion dat de giricheyt het hooft-stuck is van alle boosheden. Heeft den girigaert een officie daer hy twee peerden met een Coets can op houden/ hy tracht naer hoogher om vier peerden in sijn Coets te voeren/ altijt trachtende naer beter. Sinte Ieronimus seyt dat den girigen soo behoeftich is van 't gene dat hy heeft als van 't gene dat hy niet en heeft / ende dat de giricheyt altijdt wast ghelijck het vier onder het droogh hout. De stoische Philosopen seggen dat de behoefelijckheyt ende nootsaeckelijckheden van armoede niet en comen / maer vande overvloedicheydt / want hoe eenen mensch meer heeft hoe behoeftiger hy is. Besluytende dat het goet is luttel te hebben om niet behoeftich te sijn / waer op Iuvenalis wel spreckt: sommighe winnen ende profiteren alleenelijck om het leven te onderhouden / maer ander die leven om te winnen. Altijdt trachtende naer meer en niet en overlegghen dat sy op het lest maer en winnen een handts vol aerde. Weert is te noteren de fabel vanden Esel die t'elckens van Meester veranderde om altijt eenen betteren stal te hebben. Ende sijnde eerst by eenen Hovenier verdroot hem altijdt den mageren cost te eten ende den sueren arbeyt te doen. By den Potbacker wert hy moe altijt cley en steen te draghen. Eyndelijck by den Leertouwer claeghde hy van altijdt gheladen te gaen met huyden van peerden koeyen en sijn naeste maeschap / vreesende oock op't lest eens sijn huyt te verliesen / somma noyt gherust om altijdt beter en beter te crijghen / ghelijck de girighe menschen die altijdt naer meer en meer trachten tot op het eyndt des levens als sy wel wenschen te sijn den armsten om altijdt te leven. Hoe seker en handelt den mensch dan niet die met eenen cleynen staet te vreden is met hope van een goet eyndt te hebben / want hy alsdan hem met geen rijckdommen en moet becommeren / daer in tegendeel eenen rijcken in giricheyt sonder hope leeft / want die met de onversadelijcke giricheyt is beseten en heeft geen hope / die hy verliest door de becommernis van rijckdom. Als Alexander den grooten vraeghden aen Diogenes (sittende inde Ton) oft hy wilde mede gaen naer sijn hoff dat hy hem daer sonde gheven al dat hy begeerde/ waer op Diogenes uytviel en seyde: wie van ons beyde heeft meer van noode / ick die niet meer en begeer als ick heb / oft ghy die u niet en vernoeght met u Vaders Rijck / maer u leven in ghevaer stelt om de heele werelt te crijgen: daer-en-boven beneempt ghy my dat ghy my niet gheven en condt te weten het licht en schijnsel der Sonnen. Waer op Alexander met een verstelt ghemoet antwoorde/ vtinam non essem Alexander, sed vnus Diogenes, och oft ick waer eenen Diogenes in plaets van Alexander. De reden (beminden Leser) was alleen om dat hy wel wist dat Diogenes gherust van geest was / en dat hy in sijn selven vondt eenen cnagenden worm van onrust. T'is waerachtich ende seker dat eenen armen mensch / die met sijn sober fortuyn te vreden is / die geen processen en heeft/ oft geen sorgh moet

[Margin notes: August. (beside "Sinte Augustinus"); Bion. (beside "Sophist Bion"); Ieronim. (beside "Sinte Ieronimus"); Iuvenal. (beside "Iuvenalis"); Fabel vanden Esel. (beside the fable of the ass); Antwoort van Diogenes. (beside "Als Alexander … Diogenes")]

 hebben

hebben over sijn schatten en rijckdommen als eenen rijcken wreeckgirigen mensch die door sijn staetgiricheyt noyt versaeyt en is die liever de hellicht van sijn middelen om eenen hoogen staet sou verproccderen als te wijcken aen jemandts anders opinie daer ter contrarien eenen armen liever sou gheven sijn rechtveerdich goedt aen eenen ongerusten onrechtveerdighen mensch als daerom te procederen. Nochtans wordt hedendaeghs eenen onrechtveerdighen die rijck is meer gewcerdeert / geeert ende verheven / als eenen armen die vol deughden / Consten / ende gheleertheyt is. De armoede is hedendaeghs een alghemeyne verachtinghe / een verstootelingh vande vrintschap / een arm mensch staet van achter / hy eet het laetst / het slimste ende het dierste / sijn reden worden voor sot ghehouden / sijn wijsheydt wordt voor ondeught beschuldight / niemandt en beschermt sijn recht / niemandt bewijst hem gunst / niemandt en troost hem in tegenspoet / en al uyt reden dat hy berooft is van rijckdom. Ende in teghendeel eenen rijcken al waer hy sot / men acht hem wijs / is hy plomp / men hout hem geestich / is hy overdadich / men seyt dat hy liberael is / in fin al had hy al de ghebreken des wereldts inghesogen / soo soumen sijn feyten verbeteren ende hem aenhanghen. Met dese sieckten heeft altijdt de wereldt besmet ghewecst / waer door datmen can sien hoe bedrieghelijck

Petrus Bessæas. de vrinden des wereldts zijn. Mundus impoſtor & falſarius eſt, omnes ſiquidem decipit, omne hominum genus excæcat & faſcinat vbi fugerit, nihil eſt, cum videtur mera eſt vmbra cum ſuſtollit ſe & effert, fumus & mera vanitas. De wereldt is een bedrieghster ende falsaris / want sy bedrieght een jeghelijck / sy betoovert ende strijckt het menschelijck gheslacht uyt / waer sy vlucht oft niet / als sy ghesien wordt / is een waerachtighe schaduwe / als sy haer verheft ende verhooveerdicht / een rechte ydelheydt ende verganckelijcken roock: Al 't gen' de wereldt is en prijst ons blijtich aen en is maer ydelheydt / en moet als roock vergaen. Die de werelt veracht en verliest niet / maer wint al veel meer als hem de wereldt can gheven. Al heeft Alexander den Grooten de heel wereldt onder sijn macht gehadt / hy en heeft niet ghewonnen als een cleyn leemen huysken / eenen mieren nest in plaets van het Costelijck Paleys des Hemels daer de rijckdommen (die oneyndich sijn) ende de eeuwighe glorie altijt verschijnen naer het seggen vanden Prophet Psal. 3.

Matth. 16.

Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur,
animæ vero ſuæ detrimentum patiatur.

DAT IS

Wat helpt den menſch de heel wereldt ghewonnen te hebben,
iſt dat hy ſijn ſiele verlieſt.

Wonder is te aenmercken dit volghende Lijck-dicht op de doodt vanden voorschreven Alexander den Grooten, het welck naer mijn duncken voor sijn graf-schrift niet qualijck en sou passen.

DIE HEDEN DOOR SYN MACHT D'HEEL WERELT HAD GHEWONNEN
EN PAELDE DAER DE AERT VERLIEST HET LICHT DER SONNEN,
DIE D'AERDE SCHEEN TE CLEYN, EN WAS DAER BY SEER DROEF
DAT HY GEEN WERELT MEER EN VONDT TOT SYN BEHOEF.

DIE

DIE LEYDT HIER IN EEN GRAF BY VUYL EN NAECKTE WORMEN
DIE 'S WERELTS DWINGHER NV TOT IN'T GHEBEENT BESTORMEN
EEN GRAF VAN CLEYN BEGRYP BESLVYT SYN HOOCH GHEMOET
DAER D'AERD' SYN ROEM VERSLYT EN 'T LICHAEM D'AERDE VOET.

Om dan in dese Materie niet te verwerren ende vast te gheraecken/ soo wil ick (om tot ons voorstel te comen) hier by voeghen dat het verachten des wereldts op verscheyden sin moet verstaen worden: dat is/ verachten de wereldt om deught te winnen oft om tot sijn eyghen ghemack de sinnelijckheyt te volghen. Want sommighe versmaden de wereldt en haeten den rijckdom/ om daer door niet te comen tot hooverdy ende andere wellusten. Andere verfoyen de staetgiricheyt/ en verstooten de ydel glorie om hun gelt-sucht sonder belet van een ander beter uyt te wercken/ uyt wat reden den Constrijcken Gilis Mostaert de wereldt als eenen Democritus bespotte ende haer ydel pracht verstiet en staet my niet toe te ondersoecken/ doch canmen uyt sijn belaggelijcke aventuren en geestighe snaeckerijen wel merckelijck sien dat hy al menichmael den grondt des wereldts wanckelbaerheydt heeft doen blijcken. Hy was een Man seer uytnemende fraey en versierlijck van belden en historien in't cleyn te schilderen/ namentlijck in devotie oft de gheschiedenissen van het oudt en nieuw Testament seer aerdich uyt te belden/ met sulcken lossen aert en goede Teeckeningh dat niemandt in ons eeuw den natuer van perfectie soo naer en compt/ emmers die hem overtreft. Dat hy seer vermaeckelijck in manieren ende spraeck was/ canmen bewijsen uyt een vreemde actie die hy ghespelt hadde aen seker Edelman die van Mostaert was uytgheschildert seer constich en wel ghedaen dat de spraeck en leven in't Conterfeytsel maer en ontbraken. Dan den Edelman door hooverdy ontsteken sijnde/ was de Const verachtende/ en seyde dat hy in t pourtret niet en ghelceck/ dat het te bruyn was/ en soo Mostaert 't selve niet en wilde verbeteren/ dreyghde hem 't selve aende handt te laten. Desen Mostaert dit liedeken niet geren hoorende ter wijlen hy ghewoon was naer het werck gelt te ontfangen om de weerdinne den penninck te gunnen/ en cost in het stuck niet vinden als een volle perfectie/en denckende datter veele Menschen waeren die soecken gheflateert en ghepluymstrijckt te worden/ heeft ghelooft de Troni te veranderen/hoe wel hy daer aen niet en toetste/maer wist om het hooft een geestighe Sots-cap met water verf te schilderen/ settende alsoo het stuck dagelijcks voor sijn deure: ende alsoo den Edelman inde stadt ghenoech bekent was/ waren alle de passanten seer verwondert siende sulcken treffelijck Man met een Sots-cap/ ende 't selve aen hem ghewaerschouwt zijnde/ is met grammen moede naer het huys vanden Schilder gecomen om oock sijn eygen af-beltsel inde figure van eenen Sot te sien/en 't selve siende wert insulcken colair ontsteken dat (by soo verre Mostaert hadde onder sijn ooghen gheweest) hy den selven sou 't leven ghenomen hebben/ ende naer den selven vragende/ wert gheroepen/ den welcken terstont sonder eenighe ontsteltenis ende met een ongeplopt aenschijn (siende den Edelman) wist sonder vraghen wat hy begeerde/ ende daer by comende vraeghde den Edelman uyt wat reden hy hem ghelijck eenen Sot hadde gheschildert/ ende alsoo ghelijck eenen Sot noch voor sijn deur op straet ten thoon stelde/ sulcks dat hem alle de wereldt kende: heeft Mostaert terstont daer op met een statich wesen

Aerdige antwoort gheantwoort: verwondert te sijn dat hy sijn selven nu was kennende ter wijlen hy de Sots-cap aen hadde, en dat hy sijn selven niet en kende als hy ghelijck een wijs Man gheschildert was. Voorwaer een oprecht voorbeldt aen veele Menschen die staet-girich en wellustich van leven sijn / en hun selven niet eer en kennen voor dat de fortuyn hun den rugh keert. Hoe veel sijnder inde wereldt die in voorspoet soo opgheblasen en hoovaerdich sijn datse hun naeste vrienden (die wat minder van staet sijnde / qualijck aenden cost connen gheraken) niet en willen kennen. En comende tot de nederlaegh van armoede / als sy door hun bancquetteren / de mode te volghen / en al te hoogh willende vlieghen / ten lesten vande Crediteurs over-vallen / en in't opbreken vande merckt worden ghekent / ende tot spot des we-reldts gheraecken / dan kentmen eerst sijn selven.

Op eenen anderen tijdt ist ghebeurt dat jemandt van sijn naeste vrinden stont op het houwelijck / ende vreesende datmen hem niet te gast-mael en sou roepen uyt dien hy sich vande wereldt seer vervremt ende eenich hiel / meer beminnende een slecht gheselschap van goede Cnuysen om met de selve in een cleyn pistaverne vrolijck te zijn / als d'opgheblasentheyt van staet / oock om dat hy niet naer de mode en pracht in't habyt en was d'welck hem de bier-can meer belette als de Edel Const daer hy den rijckdom hadde door connen winnen. Soo heeft hy noch-tans (om de wereldt eens te proeven) een opset ghenomen sijnen tijdt beter waer te nemen ende naer een goede winst sijn selven in een eerlijck habijt te stellen / ghe-lijck hy heeft ghedaen. Sijn vrinden siende dat Mostaert begost wereldts te wor-den / dat Mostaert de mode ginck volghen / peysden by hun selven dat hy door sijn groote Const ende rijcke winst hun eenen schat sou achterghelaten hebben / en die Mostaert te voren niet en hadden willen besien oft kennis draghen / begosten Mo-staert nu te caraseren / en een jeder was jalours om hem het meest te behaghen. Het gheschiet dat Mostaert met sijn cleeren van pan ghenoot wert / en sittende inde volle Bruyloft van sijn Nichte oft Neve / sach voor hem eenen malschen vetten Capoen op de tafel staen / die daer in't schotel in sijn vet lach met een aenghenaem behaghen van alle de ghenoode. Mostaert desen ghebraden Capoen uyt schotel nemende streeck den selven tegen sijn nieuw pannen cleedt / sulcks dat 't selve gans bedorven was / ende d'andere vrinden hem soeckende 't selve te beletten / meynende dat hy dwaes ende sot wert / sprack den selven Mostaert / en seyde: Hola vrinden ick en ben niet dom van sinnen, ick wete seer wel wat ick doen, waert dat ick dit pannen cleedt niet aen en hadde ghehadt, men sou Mostaert niet ghenoot hebben, oversulcks ist reden dat het pannen cleedt mede eet, ter wijlen dat het cleedt maer niet den Meester van het cleedt alhier te Bruyloft gheroepen is: waer mede Mostaert alle de gasten den mont in't slot sloegh / en ginck naermaels sijn oude ganghen. Dit wel gheconsidereert sijnde / sal een jeghelijck moeten bekennen dat hedendaeghs met de menschen noch al veel argher gaet: want men siet daer duy-sentderley exempelen af / daer het gene voorschr. is een vande minste is. De we-reldt is hedendaeghs soo dobbel ende vals / soo prachtich en hoovaerdich / soo dwaes en sot / datse nerghens als by een recht dulhuys moet gheleken worden: datse dobbel en vals is blijckt by duysent exempelen die wy daer daghelijcks af sien / hoe den eenen mensch besich is / om den anderen te bedrieghen en uyt te strijcken / ende datse prachtich en hoovaerdich is blijckt oock uyt de daghelijckxse

Cluchti-ghe ant-woort.

expe-

experientie. Eyndelijck datse dwaes en sot is en ontallijcke meer ghebreken is hebbende/ canmen bewijsen uyt de nieuwe moden die inde Cleedinghen der Mans en Vrouwen alle daghen opstaen / jae al waert dat een Sots-cap met bellen te draghen de mode waer / het sou ghevolght worden / hoe wel dat de sotte maecksefen der Cleederen al veel argher als Sots-cappen sijn / want eenen dwasen diemen met een Sots-cap can payen die houdt sijn mode / dat is altijdt een manier van Sots-cap. Al hadden de Cleermakers hedendaeghs (in plaets van vijf) hondert sinnen om alle daghen wat nieuws te practiseren noch en souden sy de hoveerdighe menschen niet contenteren / welcke hoveerdigheyt (het ghene het arghste is) by de slechtste menschen ende vande vernedertste qualiteyt / jae by arm handtwerckers die qualijck sout en broot en winnen om daeghs te verteren/ meest is te vinden ende in alles den Rijcken in sijn mode willen naervoetsen en geenen cost en sparen om oock te dragen dat een Edelman draeght / en het grootste ghebreck dat de menschen nu hebben dat is dat sy hun beter en schoonder willen maecken als Godt hun heeft gheschapen / en niet en dencken dat sy naeckt op de wereldt sijn ghecomen en daer naeckt sullen afgaen / sietmen niet dat het hayr ghepoyert/ het aenschijn gheblancket / ende met swerte plaesters beplackt is / jae in plaets van menschen hun selven als monsters maecken/ en schoon dat het Godt mishaeght en qualijck staet en voor de wereldt stinckt / soo moet het ghevolght worden om dat de mode leert.

De sotte en hoveerdighe statue van Nabuchodonosor (die in Babilonien opgherecht was) hadde het hooft van goudt / de armen van silver / het hart van coper / ende de voeten van slijck oft leem / het welck is een waerachtich af-beldt vande sotte wereldt: want het gouden hooft ende silvere armen / dat is het ciersel en blanketsel van een ghepaleert hooft ende een lichaem naer de mode des wereldts ghecleet / maer het coperen hert wilt aenwijsen het boos en quaedt leven dat den mensch daer door overbrenght / ende de voeten van slijck oft leem / wijsen aen de ydelheydt en dwase sotticheydt die den mensch door sijn modich en hooveerdich leven aennemt / ende dat allen het selve maer en is ydelheydt en vuylicheydt. Als een Pauw op haer voeten siet dan wortse bedroeft / meynende de schoonste te sijn / en siende op haer voeten (die de slimste deelen van't Pauwen lichaem sijn kent haer selven. Och oft de menschen somtijts eens overpeysden wat den mensch is / niet anders als een riet dat in slijckachtighe en vuyl plaetsen op-wast / schijnende schoon inde ooghen / sterck en hert van buyten / en van binnen maer ydel vuylicheydt / niet meer als eenen droom die vergaet ende vergeten wordt. Als iemandt in het bed der wellusten leyt en slaept / hy droomt dat hy rijck/ gheluckich ende den salichsten des wereldts is / en wacker wordende bevint dat den droom vals is / dat al het gene hy meynden te besitten maer ydel droomen en sijn gheweest. Siet dat ghy dwase menschen die ghedurich leeft inde droomen van wellust en rijckdom / dat ghy daer in niet en versticht oft en blijft hanghen / maer keert u hert tot Godt die oneyndich en seker is / ende de rijckdommen verganckelijck en onseker. En droomt niet ghelijck den Coninck Sisara die van Jahel met eenen naghel wert door t'hooft ghesmeten en in sijnen droom ghestorven is. Holophernes Prince van den crijgh van Assyrien/zijnde in sijnen droom en droncken van alle wellust des wereldts / wert van Judith onthalst. Siet dan dat

Dan. 2.
Iudic. 4.
Iudith. 13.

dat ghy (in wellust des wereldts verdroncken zijnde / niet en vergeet op te staen en die te verlaten : want sy en connen u niet gheven als een quaet eyndt tot bederffenis vande siel / hebt Godt dan lief en haet de wereldt / de wereldt en can u geen vrintschap thoonen inwendich voor de siel/maer wel uytwendich voor het lichaem. Mostaert die naer den voorseyden treck die hy sijn vrinden hadde ghespelt / wilde thoonen en leeren dat eenen vrindt aenden anderen geen eer en moet bewijsen oft eenighe liefde draghen / ter oorsaecken dat hy daer voordeel ende profijt af sou comen te ghenieten / maer dat hy hem moet beminnen liefhebben ghelijck sijn eyghen selven/ dat hy soo seer naer sijn welvaert moet verlanghen als naer sijn eyghen / dat is oprechte vrintschap / want de vrintschap en moet niet uytwendich/ maer inwendich toe ghedraghen worden. Daerom seyt Lilius Giraldus in sijn Histori der Goden seer wel / dat de Romeynen eertijts de vrindtschap bloots hoofts en jongh van ghedaente hebben afghebeldt / ende voorts ghelijck u Poesis hier sal aenwijsen :

Lilius Giraldus

HOort wat *Giraldus* seyt in sijn beschrijf der Goden
In *Belgica* verbreyt, jae 't blijckt by d'Antipoden.
Hoe vrintschaps eygendom wert eertijdts afghebeldt
En by 't Romeynsche Volck aen jeder voorghestelt
Voor een Geestrijcke Maeght, blijhertich in haer wesen
Maer armelijck ghecleet, waer op dat stont te lesen
Veer ende By altijdt, op 't hert *leven en doodt*
Een spin-rock inde handt, naeckt voets en cael van hoot
Waer 't dobbel wijs vernuft een weynich op moet spelen
Eer dat de helle tongh hier af den sin can quelen,
Waer van *Pitagoras* een claerder uytlegh heeft
En *Lilius* daer af het redens oordeel gheeft,
Die van dit diep begrijp ontschakelt dese reden
Met wel beleydt verstant vol wijsheydts goede seden
En uytghemunte prael ; hy seyt dat t'jongh ghelaet
Beteeckent vrintschaps cracht die nimmer en vergaet.
Als hy in s'menschen sin can vast ghestadich blijven
Soo sal sy't spoockich quaet van haet en nijdt verdrijven
Die boven dien verhaelt en brenght ons in het licht
Dat d'ongheveynsde hert bestaet in het ghesicht.

Door't

Door't ſchrift: *veer ende by* wilt ons oock claer bethooghen
Dat vrintſchap niet alleen moet ſchijnen voor de ooghen
Maer in afweſentheyt oock haere cracht verweckt
En naer den trouwen vrindt ſonder gheveynſtheyt treckt.
Naeckt voets en cael van hooft, vervrempt van dobbel ſinnen
Ontmaskert, onbecleet, onramſtochtich van binnen.
De liefde ſonder feyl, in't leven totter doodt
Bepeylt die even ſterck, en altijdt meer vergroot:
Noch nijdt noch tegenſpoet en connen haer verarghen
Haer rouw habijt weerſtaet het nortſich afgunſts terghen.
Hoe Conſtich dat Natuer haer gaven ons bediet
Nochtans men hedendaeghs die qualijck volghen ſiet
De wereldt is ſeer dom, en can ſeer qualijck ruſten
Voor dat den duyvel wieght en boet haer geyle lnſten,
Haer vals vermomde gunſt die is vol loos beleyt
Gheanckert op bedroch, ghehecht aen dobbelheyt,
Ghelijck den traghen kreft gaet by de oeſter ſlapen
En vleyt haer als een vrindt tot dat hy haer ſiet gapen
Daer hy behendich dan een cleyne key in worpt
En ſonder vrees den vis ſoo in ſijn maeghe ſlorpt,
Het gaet ſoo hedendaeghs in Dorpen en in Steden
By al het wereldts volck, het ſijn hun oude ſeden,
Die vrindtſchap loopt ſoo dweers die by de menſchen is
Dat die ghy liefde thoont, ſoeckt u bederffenis.
De vrindtſchap is beſtroyt met ſuycker als de pillen
Die ſchoon ſijn voor de oogh maer doen den buyck licht ſwillen
De vrindtſchap laght u aen, en ſchijnt in d'ooghen ſoet
Maer 'thert tracht naer n doodt, naer deylingh van u goet.
'T ſchijnt dat de vrindtſchap voor u waghen ſal haer leven
En dickwils in haer hert u vonnis ſtaet gheſchreven.
Dat is des wereldts loop, ſoo datmen ſelden ſiet
Dat jemandt ſlaet ſijn oogh op d'uytlegh en bediet

Het

Het gen', de vrintſchap thoont, die ons den wegh can leeren
Hoe datmen op deſ' aert met vrinden moet verkeeren,
  Hoe dat de vrintſchap ſtaegh moet weſen ongheveyſt
  Ghelijck den mont bemint dat ſoo het herte peyſt.
Soo ſal *Aragne* noyt u vanghen in haer webben
Die by *Erebi* vliet haer ſwerte wooningh hebben
  En vroeten met den nijdt in't phlegetonſe bron
  By Cocitum den Stix, ontrent den Acheron.

Soo en was het niet te verwonderen dat Gilis Moſtaert (miſſchien ſijn ooghmerck ſlaende op de bedriegheliȷckheyt des wereldts) ſomtijts de vrinden eens proefde om daer door ſijn ſpeculatien voetſel te gheven / ende meeſt om eenen onſterffelijcken naem achter te laten. Noch een ghedenckweerdige Comedie heeft hy ghespelt aen eenen Portugies die hem had doen ſchilderen een Avontmael ghelijck hy oock met goet verſtant ende naer de Conſt had uytghewerckt ſeer devoot ende bewegelijck om ſien. Dan alſoo den Portugies hem 't ſelve ſcheen aende handt te laeten midts hy niet om en ſagh / was Moſtaert ſeer gheſtoort die liever het geldt van ſijn Conſt ſach in ſijn borſſe als het werck in huys te houden. Heeft overſulcks met lijmverf dit Avontmael overſchildert / waer op hy maeckte daer de Apoſtels ſamen met de caert ſpelden / en onder malcanderen vechten / ſlaende ons Heer ten huyſen uyt ſeer ſchandeleus en tot ſpot vande HH. Apoſtelen / het welck niet en betaemde / ondertuſſchen den Portugies comende om ſijn ſtuck te haelen / en ſiende ſulcken ſpectaeckel wert ſeer toornich / en Moſtaert niet vindende (die hem had doen looghenen t'huys te weſen) heeft 't ſelve ſtuck van achter met een merckelijck teecken gheteeckent / ende is ſoo datelijck by den Marckgrave Paſtoor vande Parochie ende andere Officieren ghegaen hun biddende met hem te comen ten huyſe van Gilis Moſtaert om te ſien het ſpectakel dat den ſelven tot ſpot ende ſchandael vande H. Kerck / aldaer had gheſchildert ende hun den inhouden verclaert hebbende ſijn mede gegaen / Moſtaert door de venſter ſiende den Marckgrave dito Portugies ende Paſtoor met meer andere Officiren naer ſijn huys comen / heeft het ſtuck (dat hy alreede met eenen natten doeck had uytghewiſcht) met den rugghe vanden muer gheſet / en is ſonder achterdencken en gheruſtelijck aen ſijnen Eſel ghevallen / om ſijn ander werck (dat hy by de handt hadde) te vervorderen. De Perſoonen ghelijck voorſchz. is boven comende / en vragende aen Moſtaert waer dat alſulcken ſtuck was als hy voor den Portugies hadde gheſchildert / heeft het aengheweſen / den Portugies ſeer jeverich ſiende naer ſijn ghemaeckt teecken d'welck hy daer op noch vondt / heeft het ſtuck omghekeert / en daer niet anders als een devote Avontmael op vindende / meynde 't ſelve enckel toovery te weſen / waer door den Portugies beſchaempt ſtont / en Moſtaert proteſteerde van injurie / ſoo dat den Portugies het meeſte ongheliȷck ende ſchaempte was halende die ghenoech te doen hadde om Moſtaert te ſtillen ende volle ſatisfactie te gheven. Meer vremde boerticheden heeft hy uytghe-

werckt

werckt te lanck om hier te verhalen / hy hadde oock eens gheschildert een Oordeel daer hy syn selven inde helle brocht / en met syn Cameraden sat en tick-tackte. In syn sterven liet hy aen syn kinders achter de heele wereldt / segghende dat sy daer inne ghenoech souden vinden / maer moesten het sien te winnen. Hy is ghestorven in goeden ouderdom in't jaer 1601. Syn Wercken syn by de Const minnende Gheesten veel te sien / en worden by de Lief-hebbers in groote weerden ghehouden.

PEETER BREUGHEL.

IN't jaer 1552. isser binnen Antwerpen oock gheweest een Constich Fraey Meester inde Schilder-const / by naem Peeter Breughel soo Carel van Mander beschrijft. Gheboren van een Dorp ghenaemt Breughel, niet wijt van Breda. Welcken Naem hy met hem ghedraghen heeft / ende syn Naecomelinghen achter ghelaten. Den Natuer heeft wonder wel haren Man ghevonden / ter wijlen hy (onder de Boeren gheboren synde) een groot Constenaer was in Boeren kerremissen en boertighe actien naer te schilderen / daer ons wed-samich Nederlandt met recht op roemen mach. Hy heeft dese uytnemende ende noot-volpresen Const ghelecrt by eenen Peeter Cock van Aelst, wiens Dochter hy naermaels trouwde / hy hadde veel gheleert uyt de handelinghe van Jeroon vanden Bosch en maeckten oock seer drollighe en viese spoockerijen / waerom hy van veel wert gheheeten Peeter den Drol. In syn reysen heeft hy veel ghesichten naer het leven ghedaen / soo dat hy (wesende in d'Alpes, al die berghen en rotsen had ingheslocken) en t'huys comende wist de selve op doecken en panneelen soo aerdich te spouwen dat het ghelijck mirakels syn op de wereldt door de Const ende soete manier van handelingh die daer in uyt-ghewerckt zijn. Ende om niet buyten de spore van mijn voorghenomen grondt-stuck te loopen / om niet / segh ick / buyten den wegh van onse eeuwe te dwaelen / soo laet ick de ver aenden voorschr. Constrijcken Mander die van desen ouden Breughel wijder en breeder in het Boeck der Neerlandtsche Schilders ghesch̄reven heeft. Maer om den Lof van Peeter ende Jan Breughel (des voorschreven Peeters Sonen) gheruchtbaer te maecken / daer Mander niet af en spreeckt als dat sy gheweest syn goede Schilders / dat Peetet Breughel is gheweest een goet Conterfeyter naer het leven / die gheleert heeft by Gilis van Coninckslloo en Peeter van Aelst. Soo wil ick daelen op den top der Consten die Ian Breughel (diemen hiet den Flaweelen Breughel) soo heeft ten voorschijn ghebrocht / my soo veel materi ghevende / dat ick de penne te swack kenne om syn verholentheydt van Pictura ten vollen in Rijm te stellen / want hy niet alleen en was ervaren in cleyn Figuren en ghesichten van Lantschap soo uytnemende te maecken daer den Natuer niet voorder en can comen / maer heeft oock uytsteekende gheweest in Blom-schilderen / daer hy door edelheydt en soeten aert (die in dese Const verborghen syn het leven schier afronteerde. Ghelijck aen veele van syn Wercken compt te blijcken / ende namentlijck aen den Const-barenden Geest van Daniel Zeghers die synen Discipel is gheweest / en soo heeft aenghenomen dat syn blom-

men onweerdeerlijck door hun groote cracht worden gheestimeert.

Ten selven tijde heeft oock gheweest eenen Ioos de Momper die seer ervaren en wonder uytstekende was in't Schilderen der Ruinen / Steenrotsen / Watervallen en gronden. Soo dat ick tot sijn meerder eer wel mach singhen dese naervolghende veersen.

SOo haest den mensch besiet de Const van *Mompers* berghen
Den lust sal hem terstont met grooten jever terghen.
Om dat sijn edel werck soo geestich is ghestelt.
En door het veer verschiet soo fraey in d'ooghen spelt
De Rotsen steyl en hoogh, hier en daer af-ghemortelt
Daer somtijts compt een beeck van water door ghebortelt.
Steen-gronden wonder net, beset met groen gheboomt
Waer by een claer Rivier tusschen de Bruggen stroomt,
Van achter blauw gheberght soo wijt de oogh can draghen
Daer med' wist *Momper* seer de menschen te behaghen,
Iae tegenwoordighlijck sijn Const soo wert bemint
Dat sy vry meerder lof en grooter eer verdient.
Besonderlijck wanneer hy toetsten de panneelen
Uyt eenen cloecken aert met sijne gout pinceelen
En dat sijn Conste was van *Breughel* ghestoffeert:
Met kleyne Boetsery oft Ruyterkens te Peert
Met Muylen hier en daer, met Schaepkens inde weyden,
Met Pellegrims beschelpt en huysken tussen beyden
Een blauwlijvighe locht, daer 't Sonnen licht door straelt
Dat uyt een lichte wolck op *Mompers* berghen daelt;
Dat is het uytersten dat ons *Pictur'* can gheven
Soo wonder schijnt des' Const te wesen 't tweede leven.
Wie isser oyt gheweest van over hondert jaer,
Die oock in't cleyn soo net ghelijck als *Breughel* waer
De soetheydt van sijn Const en is niet te waerdeeren,
Soo scherp, soo snel en mals, was hy in't ordonneren.
Gheen Diamant en gloyt in jemandts oogh soo schoon
Als *Breughels* Const die hier verdient een Lauwer Croon.

Daer

Daer by ſijn Blommen ſijn ſeer ſoet en wel ghetrocken
En menich Gheeſt tot Conſt en nieuwe luſten locken
Om haere Edelheydt die daer van binnen leyt,
Die den Natuer beſchaempt wat dienter meer gheſeyt?
Soo maelde *Breughel* af in ſchijnſel van het leven
Al wat Natuer vermocht in't blom-ghewas te gheven
En maeckt door ſijne Conſt de ſnelle bie verſtelt
Als ſy 't gheblompt beſiet, en ſweeft plat teghen 't belt.

ADRIAEN BROUVVER

Schilder uyt Vlaenderen.

WAt een ſtadich voornemen met een vlijtich volherden al vermach om te comen tot den upterſten ende hooghſten graedt van den Natuer / is wel ghebleken aen Adriaen Brouwer die in ſijnen tijdt is gheweeſt een vande beſte over-vliegers der Schilder-conſt / die alle ſijn ſtudie ende vermaeck des gheeſts hadde in't Schilderen van aerdighe ende ſeer vremde boetſerijen en boertighe converſatien. Deſen Brouwers (gheboren in Vlaenderen) en heeft niet minder ſijn ſpeculatien ghenomen inde vremde hanteringhen der menſchen als den voorſeyden Gilis Moſtaert: ſoo dat ſijn leven door geeſtighe aventuren (die hy heeft ghehadt) noch langh inde ghedachtenis ſal blijven. Sijn verſtant was ſoo groot / dat hy onder den deckmantel van ſpots-ghewijſe/ redenen en manieren/ de ſotte dulheydt des wereldts wiſt aen jeder te ontdecken. Hy ſpelden tot Amſterdam eens eenen gauwen treck daer veel leerſaem leſſen coſten upt ghetrocken worden: als wanneer hy (op Zee gheweeſt hebbende) vanden vyandt gans berooft was / ende met groot gheluck ſijn leven behouden hadde / ende geen middel vindende om by te leven / boven dien naeckt ende bloot / heeft de handt aen het palet gheſtelt ende door ſijn ervaren wetenſchap der Schilder-conſt terſtont geldt weten te becomen/ en heeft van grof ſlecht lijnwaet doen maecken een cleet ende mantel naer de mode / d'welck hy daer naer ſeer geeſtich wiſt te witten met lijmverf ende daer op te ſchilderen ſeer fraey ende aerdighe blommen dat het kleet ſich verthoonde oft het vande beſte ende coſtelijckſte ſtof des wereldts hadde ghemaeckt gheweeſt daer Brouwers alle dach mede ginck proncken: de Damen ende modige Joffvrouwen op deſe ſtof ſeer jeloers zijnde / trachtende de ſelve in eenighe winckels van Amſtelredam te vinden/ om hun ſelven daer mede op te cieren / en luttel peynsden dat Brouwers ſelver den wever der voorſchr. ſtoffe hadde gheweeſt / ghelijck daer naer is ghebleken. Want Brouwers (zijnde in een Comedie / die inde Academie van Amſtelredam werdt gheſpelt) ſprongh naer het eynde van de ſelve Comedie op den Theater/hebbende in elcke handt een natte ſchotel-vodde (en ſeyde teghen alle

 de

de Omstaenders die daer in groot ghetal vergadert waeren) in dese oft dierghelijcke woorden: vrinden vande wereldt / en weest niet verwondert over de seldsame costelijckheydt van mijn Cleedt / daer soo menighe oogh der Amstelredamse Joffvrouwen ende Edele Damen hebben op gheloert: jae ghetracht om vande selve stoffe te vinden / ghelijck de selve nievers en is te becomen / uyt dien ick alleen daer van den wever ende inventeur ben / en om te thoonen dat het niet en is als vuylicheyt / bedroch / ende ydelheyt / soo sult ghy vinden en moeten bekennen dat het met de wereldt aldus ghestelt is als met dit Cleet / die bedrieghelijck ende vals is. Waer mede hy het selve Cleedt af-wiesch / en met de voorseyde twee schotel-vodden de blommen en helle coleurkens soo schoon dede vergaen datmen niet meer en sach als het grof ende slecht lijnwaet. Siet hoe veer de verstanden van perfecte Meesters sijn swierende. Hoe veer dat hunnen gheest de stoffe gaet soecken om de ydelheydt des wereldts aen hoovaerdighe menschen voor ooghen te houden.

Mundus exteriora rerum ostendit, interiora tegit.

Voorwaer de wereldt thoont haer van buyten soo aengenaem en schoon voor d'ooghen / als sy van binnen grouwelijck en schroomich in aensien is. Al het gene sy weet te bedecken tot op het lest/als wanneer den Mensch soo diep in haer wellusten verdroncken leyt/ dat hem onmoghelijck daer is uyt te raecken.

De wereldt is een ydel schijn
Van binnen valscheyt en fenijn.

De woeste Zee thoont haer aenden Schipper somtijts calm en stil / maer hout van onder bedeckt de clippen en steenrotsen die het schip dreyghen / en daer naer ten grondt treckén. De wereldt schenckt den mensch lichtelijck eer/staet/ ende wellust / maer houdt bedeckt de perijckelen die daer in gheleghen sijn. Soo heeft de
2. Reg. 19. wereldt oock verthoont aen Absalon den glans der Coninckliјcke digniteyten / de ghehoorsaemheydt der ondersaten / de Regeringhe der Provintien / de Coninckliјcke Macht over de leghers en al den wensch der wellustigheyt / maer heeft bedeckt de perijckelen die in elck besonder verborghen laghen / sy en heeft hem den boom niet ghethoont daer hy met sijn gout-geele hayr sou aen verweirren / noch de lancie niet laten sien daer hy door Ioab mede sou doorloopen worden. De wereldt heeft de ooghen van Judas verblint door de vermaledijde penninghen die hy inde
Math. 27. Sinagoge had ontfanghen ende daer voor onsen Salighmaecker verkocht / en heeft hem niet ghethoont den boom daer hy hem daer naer aen sou verhanghen. My dunckt dat onsen Constrijcken Brouwers sulckdanighe gheschiedenissen en duysent meer ander die door de bedrieghelijckheyt des wereldts comen te gheschieden / niet qualijck met sijn beschildert lijnwaeten cleedt te pas en brocht. Waerom ick voorder sijnen handel van Rijm-const sal ontdecken.

Den smaeck van *Brouwers* Const, die *Brouwers* heeft ghebrouwen,
Die sal de wereldt noch ghewis al lanck onthouwen,
Die arm van gheeste was, maer inde Const heel rijck,
Seer wreck aen al sijn werck, in't gheven mindelijck.

Hy

Hy menghden ſijn vermaeck door Conſt met wonder voordeel,
Hy trachten naer gheen Eer, maer naer een vlijtich oordeel,
Om dit met claerder ſin te dringhen in't ghemoet
Hy heeft altijdt veracht al 's wereldts ydel goet.
Was traegh in't Schilderen, en milt in het verteren
Met 't pijpken inden mont, in ſlechte pis taveren,
Daer leefden ſijne jeught, ſchoon hy was ſonder gelt
Ghelijck hy meeſtendeel was al den dagh gheſtelt,
Maer ſijne wetenſchap, daer hy ſijn hop' op bouwde,
Op 't leſt ſijn voordeel was, daer hy hem op betrouwde.
Hy loegh met 's wereldts pracht en achte meer de Faem
Die hy door Conſt vercreegh, tot lof van ſijnen Naem.
En ſoo hy was in't werck, ſoo droegh hy hem in't leven
En heeft tot 's wereldts ſpot veel aepery bedreven.
En als hy was in noot by eenen ſtueren weert
Daer hy had eene ſom van vyftich pont verteert
En had hy cruys noch munt om hem dan te betaelen,
Soo ded' hy wat papier, wat enck, en pennen halen
Om niet tot ſijne ſchandt te ſpelen broecxken uyt
Die dickwils niet en was weert een ſes dobbel duyt.
Daer hy met cloeck verſtant een aerdich beldt op ſtelde,
En ſoomen hem daer voor gheen hondert daelders telde,
Soo wierp hy ſijne Conſt met haeſten in het vier
Schoon datmen twintich pont hem bode voor 't papier.
En woumen hem voor een van ſijne teeckeninghen
Gheen hondert pattacons oft hondert croonen bringhen
Geringh liet hy ſijn werck verſengen inden brandt,
En liever bleef hy cael, jae ſitten in veel ſchandt.
Al ſijne ſnaeckery waeren miſmaeckte boetſen
Die hy ſoo aerdich wiſt met d'eel pinceel te toetſen
Dat niemandt ſijns ghelijck in onſe Eeuw en is
Die ſoo compt over een met ſijn gheſteltenis.

Hier

Hier ſietmen eenen Boer van ſatticheydt ſtaen ſpouwen,
En 't wijf met eenen ſtock, om ſijne huyt te touwen,
Daer eenen Boots-gheſel met 't pintjen inde vuyſt
Hier eenen Fielen-roth dat met de caerten tuyſt.
Daer ſtopt een vieſe ſnaeck de verſe toeback-pijpen
Hier ſietmen eenen quant naer 't meyſens voorſchoot grijpen.
Daer vechtmen om 't ghelach met pot, ſtoel, ende banck,
Daer ſietmen boers ghevry, daer vreught ghemenght met ſanck
Hier vaeght een wijf haer kindt dat hem heel heeft beſcheten.
Daer ſietmen eenen hondt den heelen huſpot eten;
In fin al 't gen' men ſiet in ſijne ſchoon Schildry
En is niet als ghewoel van alle apery.
Waer in dat *Brouwers* noyt jemandt en heeft gheweken,
Iae altijdt door ſijn Conſt daer in heeft uyt-gheſteken.
Als *Rubbens*, en *Van Dyck*, en ander Meeſters meer
Beleden dat hy heeft behaelt de grootſte Eer,
Door ſijne Edelheydt en geeſtighe Manieren
Waer med' hy ſijne Conſt ded' in malcand'ren ſwieren,
Diemen noch hedendaeghs voor d'alderraerſte hout
En noch ſeldſamer wordt, hoe datſe meer verout.
Men ſach naer ſijne doodt niemandt om 't goedt crackeelen;
Want hy niet achter liet als eenighe pinceelen,
Met eſel en pallet, maer ſijne Schilder-conſt
Die wordt van jeder een door d'edel Faem bejonſt.

GRAF-

GRAF-SCHRIFT
Op den ontſterffelijcken Gheeſt van
ADRIAEN BROUWER.

SIET DESEN SARCK BESLVYT BROUWERS VERTEERDE LEDEN
DIE MET HET CLOECK PINCEEL MEER ALS APELLES DEDEN.
EEN GEEST VAN HOOGH VERSTANT, DIE 'S WERELTS PRACHT VERSTIET,
EN ACHTEN HET GHEWIN EN RYCKDOM MIN ALS NIET.
MAER NAER SYN BLEECKE DOODT DE CONST NAER D'EERE DRAEFDE
WANNEERMEN SYN GHEBEENT VYT D'EERSTE GRAF OMTGRAEFDE.
DEN ROEM VAN SYNEN GHEEST SOCHT DE ONTSTERFFELYCKHEYDT
ALS 'T LICHAEM WERT MET LOF IN'T TWEEDE GRAF GHELEYT
NIET OM SYN EDELDOM OFT CLOECKE ORLOGHS SLAGHEN
WERT BROUWERS NAER DE KERCK VAN'T KERCKHOF GHEDRAGEN:
MAER D'EERSTE GRAF DAT SCHEEN TE WESEN NIET GHENOEGH,
OM DAT SYN GROOTE CONST NOCH AL VEEL SWAERDER WOEGH.

GEERAERT

GEERAERT SEGERS

Constich Figuer-Schilder van Antwerpen, ghestorven Anno 1651. *den* 18. *Meert.*

SEGERS die is vermaert in veer en vremde Landen
Om sijne cloecke Const, het puyck van veel verstanden
Hy was seer lieffelijck en mals in al sijn werck,
Seer krachtich in pinceel, devoot, en wonder sterck,
Die dickwils 't s'menschen hert in't aensien heeft bewoghen,
Jae menich snelle oogh voor 't leven heeft bedroghen.
JTALIEN bekent sijn hooghe weerdigheyt
Die sijne Schilder-const de wereldt door verbreydt:
Waer op Antwerpen roempt daer SEGERS was gheboren
Die was een Constich Gheest van duysent uytvercoren.
En schoon de bleecke doodt hem nu begraven heeft,
Sijn Const vol wijs vernuft noch op de aerde leeft,
En in het hemels Rijck daer leven al sijn deughden
Die hebben sijne siel van hier ghehaelt met vreughden.
De wereldt erft sijn Faem met grooten lof en prijs
Sijn deught won voor de siel het eeuwich Paradijs.
Sijn Const sal dickwils noch, jae over hondert jaeren,
Aen menich goede siel veele devoti baeren:
Midts hy de Passi Godts soo wel heeft af-ghemaelt
Dat sy uyt s'menschen oogh al veele tranen haelt.
Wanneer men sterck beloert haer soet en suyver wercken
Wat daer al groote cracht en aert is in te mercken
Waerom den Spaenschen Vorst hem thoonden groot faveur;
De la maison Royale te wesen Serviteur.
Soo wordt des' Const bemint, dat al de hoochste Heeren
Haer met den elsten staet en grootste pracht vereeren.
Gheen Keyser is soo Eel, soo rijck oft hoogh van macht
Die meer den Eeldom als de Schilder-conste acht,
Soo haest den Edelman wordt van Fortuyn verlaten
En dat hy arm (als Job) moet bed'len achter straten,
Soo hy het Edel werck der Schilder-const hanteert,
Den Eeldom t'minste niet daer door en wordt onteert.
Maer gaet hy door den noodt een ander ampt beginnen,
Al werckt hy dach en nacht, om sijnen cost te winnen.
Het schijnt dat hy daer door den Eeldom doet te cort,
Ghelijck het hedendaeghs dickwils bevonden wort.

GERARD SEGERS

Tres expert peinctre en grand il a faict beaucoup de belles pieces principalement en devotion, a long temps demeure en Italie comme aussi en Espaigne dont le Roy lui a honnore du tiltre de serviteur de la maison roiale, tient sa demeure a present en Anvers ville de sa naissance faisant illec de belles œuvres.

Ger. Segers pinxit. *Pet. de Iode sculpsit.* *Ie. Meyssens excudit.*

LOVVIS DE VADDER

Landtschap Schilder van Brussel.

SOo haeſt als *Cibele* den ſomer had ontſloten
En dat *Tellurus* ſchoot met luſt was overgoten,
  Van *Cloris* ghepalleert, van *Veſta* op-gheciert,
  Van *Flora* met gheblompt op't ſchoonſt ghecoloriert.
En dat het vruchtbaer hooft van *Ceres* werdt beſchenen
Door *Phœbi* ſtralen licht, en ſwinters kouw verdwenen,
  En dat den groenen Eyck met bladers was gheloofd
  Den grijſen tijdt vergaen en van ſijn kracht berooft,
Dat al de *Driades* en Somerſe vrindinnen
De ſchoon *Caſtalides* en ſoete boſch Godinnen,
  Sijn in haer volle vreught en uyterſte ghenucht,
  Dan ſachmen VADDERS gheeſt maeyen des Somers vrucht,
Dan ginck hy naer het wout in't dichtſte vande boomen
Om hunnen loſſen aert in't leven by te comen,
  Als *Titan* lach en ſliep en dat *Auroor* op rees
  Die hem in't groene wout veel ſchoon gheſichten wees,
Ter wijl hy met pinceel de cracht des booms ginck ſoecken,
En ſtelden die ſeer fray op fijn en effen doecken
  Van voor ſterck uyt-ghediept dat 't leven ſchier gheleeck,
  Soo wonderlijck ghetoetſt dat 't leven niet en weeck.
De beecxkens hier en daer met cruyt en lis bewaſſen
Daermen de boomen oock ſiet ſchijnen inde plaſſen,
  De gronden wel verdeylt, 't gheberght ſoet uyt ghehaelt
  Daer 't flickerich gheſcheen van't Sonnen licht op-ſtraelt,
Dat wiſt de VADDERS gheeſt ſoo aerdich te verdeelen
Seer crachtich naer de Conſt met ſijne verf pinceelen,
  Dat niemandt in ons Eeuw ſijn werck ſoo naer en compt
  Beſonder in het groot daer ſijne Faem op-roempt.

AEN-

AENMERCKINGHE.

DRy dinghen ſijnder inde wereldt die den Menſch meeſt tot de Schilder-conſt beweghen: dat is / het geldt / de eer / ende de liefde. Maer die beweeght wordt tot de Conſt ter oorſaecken van het geldt / die wordt op't leſt vande giricheydt beſeten / daer hy een ſlave van wordt / en dickwils verlieſt de volmaecktheyt en diepſte wetenſchap van Pictura. Ende die ghene aenghelockt wordt tot de Schildery door de eer / die wordt beſeten vande ydel glorie / hoe wel hy de uyterſte wetenſchap der volmaecktheyt hier door niet en verlieſt / maer wordt licht berooft van ſijn wijsheydt. Eyndelijck die tot deſe Conſt wordt ghetrocken alleen door enckel liefde / die en verlieſt gheen wetenſchap / om dat de neerſticheyt verduldicheyt ende ghewillighen arbeyt hun ghedurich by blijven en hun leyden tot de verholentſte volmaecktheydt der natueren. Deſe leſte gaeve heeft ghehadt eenen Michiel Mierevelt gheboren van Delft, wiens Vader was eenen Silverſmidt / ende om dat hy was uytſtekende fray in't Conterfeyten / werdt van Mauritius Prins van Oragnien ſeer bemint / ende voor ſijnen Schilder aenghenomen. Eenen Wenſlaus Coebergher die Prefect is gheweeſt vanden Bergh van Bermhertícheydt tot Bruſſel / ende eertijts menſchelijck Figuer-ſchilder van Albertus Aerts-Hertoghe van Brabandt / was ſeer wonder in ordonneren ende naer het leven te ſchilderen / dat hy niemandt in ſijnen tijdt en heeft ghewecken. Eenen Gaſpar Raveſtijn Conterfeyter en fray ordonnantie Schilder inden Haghe / heeft ſijnen naem niet min als de voorgaende door ſijn ſoete handelingh der pinceelen ruchtbaer ghemaeckt / als oock eenen Palamedes Palamedeſſen Batali-ſchilder in Hollandt / de welcke ſoo aenghenaem en fray in ordonnantien ſijn gheweeſt / dat hun Conſte by alle Lief-hebbers in groot aenſien en vermogen wordt ghehouden. En noch meer andere / die ick om cortheydt wille heb goet ghevonden in Rijm te ſtellen: om de Weet-lievende ende Conſt-minnende jeught ondertuſchen een veranderinghe te gheven / ende door langhe Proſa den luſt niet te benemen.

Michiel Miere-velt.

Wenſlaus Coeber-ger.

Gaſpar Rave-ſtijn.

Pallame-des Pal-lamedeſ-ſen.

SIet eens den cloecken aert in d'edele Schildrijen
Van *Palamedeſſen* vol oorloghs vechterijen.
En ſteenwijckx proſpectif, en netten architeckt
Daer d'uyterſte der Conſt wordt weſentlijck ontdeckt.

De Ordonnantien van gheeſtighe Figuren,
Die *VVolfaert* en *Pepyn* met hulpe der Naturen
Af-maelden op den doeck oft fijn gheſchaeft panneel,
Beſchamen 't leven ſchier, ſoo cloeck was hun pinceel.

De

De ſoete Conſt daer by van *Henderick van Balen*
Can menich droef gheſicht uyt 's menſchen herte haelen
Wanneer de oogh beſiet ſijn Conſte, heel devoot
En gheeſtich uyt-ghewerckt, ſoo wel in't cleyn als groot

Rombouts heeft oock de Conſt der vry *Pictur'* doen leven
En heeft haer eenen glans door haer pinceel ghegeven
Als van hem 't Crijghs ghetuygh wert aerdich af-ghebelt
Wacht-huyſen daermen tuyſt en met de caerten ſpelt.
Daermen ſtaet ſinternel oft dobbelt op de trommel
En leyt de wachten af met ſchrickelijck ghedommel
Oft daermen in het ront ſiet gheven 't ſtille woort
En daermen ſlaet revel op't ſluyten vande poort.

Niet min en was vermaert *Ian VVildens* inde boomen
En *Rijckaert* in't gheberght, en loſſe water ſtroomen,
Dat al het geen Natuer can ſchencken aenden Menſch
(Beſonder inde Conſt) dat deden ſy naer wenſch.

Van Lier. *Peeter van Avont* was in't Naeckt oock poeſelachtich
In kinders ſonderlingh ſeer ſoet en wonder crachtich,
Seer mals in het pinceel, in't oogh heel aenghenaem
Waer door hy heeft verbreydt ſijn eere ende faem.

Daer by van *Lonius* ſeer vrempt in't ordonneren
In ſijn figuren vaſt, waer uyt de jeught can leeren.
En *Iſack Mijtens* is gheweeſt fray in pourtret
In't Conterfeyten ſoet, plaiſant en wonder net.

Wel hoe can mijne pen ſoo lanck den beck bedwinghen
Om oock den lof van *Franck* hier in het licht te bringhen
Eerſt hoe *Sebaſtiaen* met rijpe aerdicheyt
Te ſchild'ren wiſt 't ghewoel van Oorlogh ende ſtrijt

In

In landtſchap en figuer heeft hy oock uytgheſteken
En heeft in ſijnen tijdt niemandt daer in gheweken,
   En daer by *Gabriel* was ſoo in Conſt volmaeckt
   Dat hy *Picturas* gront in alles heeft gheraeckt.
Den *Ionghen Franck* in't cleyn ſoo geeſtich en manierich
Soo los en abondant, ſoo crachtich, eel en ſwierich,
   't Ghen' ſijnen lichten dach naer Conſt ſoo wel ontfanght
   En met een goet fatſoen in een ſoo geeſtich hanght
Dat ſijn vermaerde Conſt aen niemandt en ſal wijcken
Soo naer compt ſy Natuer, jae 't leven ſchijnt te g'lijcken
   Iſt in Hiſtorien van 't Nieuwe Teſtament
   Oft oudt Romeynſche volck, 't ghewoel is ſonder ent.
Het gen' ſijn eel pinceel daer in wiſt af te malen
En met een loſſen aert ſeer crachtich uyt te halen,
   Waer af de wereldt noch al lanck ghedencken ſal
   Want daer geen ſchimpers tongh op ſpouwen can haer gal.

VVENSLAUS COEBERGER

Van Bruſſel.

SChoon dat de bleecke doodt, *VVenſlaus* herte trof,
Sijn Conſt het leven houdt, en wordt begaeft met lof.
Den *Erts-Hertoch Albert* die heeft oock wel gheweten
Dat ſijn Conſt overliep, van wonder fray ſecreten.
   Daerom namp hy den geeſt, van *Coeberghs* Conſte waer
   Die was in ſijnen tijdt, den grooſten Conſtenaer
Te hand'len met pinceel, beſonder in Figueren
Die ſchier het leven gaf aen alle ſijn Poſtueren
   Hy is door ſijn verſtant en Conſt begaeft pinceel
   Gheworden 's wereltds eer, en nu des Hemels deel.

GASPAR

GASPAR RAVESTYN

Schilder vanden Haeghe.

HEt huys van *Ravestyn* placht eertijdts te floreren
Door al het groot besoeck van d'Eeel gheboren Heeren,
Die daer met grooten lust, jverich dronghen aen
Om door *Picturas* Const op het panneel te staen.
Die *Ravestyns* pinceel soo levendich af maelde
Dat hy in het pourtret de meeste eer behaelde.
Waer in den Prins van't Landt oock schepte sijn vermaeck,
Midts dat in *Gaspars* werck het leven maer ghebraeck.

PALAMEDES PALAMEDESSEN

Batalie Schilder in Hollandt.

IS PALAMEDES op-ghekoestert
Van Mars, oft wel de wree Bellon
Oft vande furien ghevoestert
Het schijnt hy is des Crijghs-Godts sōō.
Om dat sijn Cloeck vernuft het leven
Soo heeft door sijn pinceel ontdeckt,
En sulcken cracht aen Const ghegeven
Dat daer maer 't leven in ghebreckt.
Wanneer hy in sijn wonder belden
Heel legher-tochten druckten uyt,
En 't Crijgs-volck in slagh-ordē stelden
Daer jeder tracht naer roof en buyt.
'tSchijnt datmē hoort de trommel roerē
En 't moort-trompet gheblasen wort
Daermen siet de standaerts voeren
En menich herten Coghel snort.
Den rooc door al het grausaem schietē
Verdooft de ooghen met torment,
En al het droevich bloet vergieten
Het schijnt te nemen noyt geen endt.
Daermen menich helt siet sterven
Door het spelen der Canons
Door het houwen ende kerven
Daermen breckt heel schadrons.

MIC-

MICHIEL MIEREVELT

Schilder van Delft.

DE Mier, die heele ſomer daeghen
Is beſich in het groene veldt,
En ſchier door aerebeydt verſtelt
Om Coren-graentjens wegh te draeghen.
(Proviſie voor de winters kouw)
Op dat ſy die dan eten ſouw.
Soo ſachmen *Miereveldts* ghedachten
Oock ſwieren op het glad panneel
Door Conſte van ſijn eel pinceel,
Waer med' heel daghen ende nachten
Hy was becommert inden gheeſt
Oft hy een Miere had gheweeſt.

CORNELIS SCHUT

Schilder van Antwerpen.

EN had de Eel Pinceel van *Schut* niet cloeck gheweeſt
(Waer uyt Natura ſoogh het leven vanden Gheeſt)
Den roem van haere Conſt en waer hier niet gheſtelt,
Van Dyck en had oock noyt ſijn weſen af ghebelt.
Midts d'overvloedigheydt van *Nazos* Poeſy
Leeft ordonnantich-rijck in alle ſijn Schildry.
Het werck bethoont de daet, wat dient het meer gheſeyt?
De Druck-pers wijſt oock aen ſijn Conſt vol aerdigheyt.

IOANNES SNELLINCKX

Schilder van Antwerpen.

DEn Snellen gheest in *Snellinckx* wercken
Compt ons *Pictura* oock verstercken,
Die door haer cracht der Conſt bedroogh
Al menich ſcherp' en ſnelle oogh.
Wanneer men ſach het tweede leven
In ſijn Tapecery gheweven,
Waer in met ſnel en ſtouten aert
De ploeyen cloeck ſijn uyt-gheſpaert.

CORNELIS DE VOS

Schilder van Hulſt.

HOe can mijn penne ſtille ſtaen
En haren jever doch vergaen
Ter wijl' de Gheeſten ſoo vermeeren
En door hun Conſt dit boeck vereeren,
Ghelyck de wercken vande *Vos*
Seer aerdich, ſwirich, ſterck en los,
Die my ſoo veel materi ſchencken
Om hunne cracht te doen ghedencken,
Dat ick daer af niet veel en ſegh,
Midts Faem al langh hun eer heeft wegh.

HORATIO GENTILESCO

Italiaenſchen Schilder.

HOe geeſtich en gentiel, hoe fray in't ordonneren
Was *Gentileſco* niet in doecken te ſtofferen,
Te ſchild'ren naer de Conſt, naer reden en Natuer
Beſonder in het groot, in Landtſchap en Figuer.
Soo fray en aenghenaem, ſoo mals en ſoet verdreven
Dat hy het leven ſchier aen ſtof en aſch coſt gheven,
Daer ons de raſſe Faem ghenoegh van openbaert
Die ſijn eel Schilder-conſt de wereldt door vermaert.
De vrinden van *Pictur* beminnen ſijn Pinceelen
Om hun gentiligheyt, die ſy ons mede deelen
En ſchencken aende oogh van die de Conſt bemint
Daermen jentilen aert (als inden Naem) in vindt.

ANDRIES VAN ARTVELT.

Zee Schilder van Antwerpen.

HEt ſwalpen vande Zee, en 'truyſchen vande baren
Waer op men ſiet ſoo veel bepeckte Schepen varen,
Daer geene weghen ſijn, die jemandt ſpeuren can
En waer in dat verſuypt, ſoo menich oorloghs man.
Die ſomwijl calm en ſtil, en ſomtijts wel ſoo wonder
Door 't heete blixems vier, den wint en hollen donder
Door onweer en Tempeeſt haer ſoo grammoedich thoont
Dat ſelver, die het diep van haren ſchoot bewoont.
Wordt bangh door kille vrees, en al ſijn leden beven
Het gen' *Artvelt* ſoo fray gheſchildert heeft naer 't leven,
En ſelfs ghejnventeert, ſoo crachtich en ſoo ſoet
Oft hy van jonghs af aen waer op de Zee ghevoet.

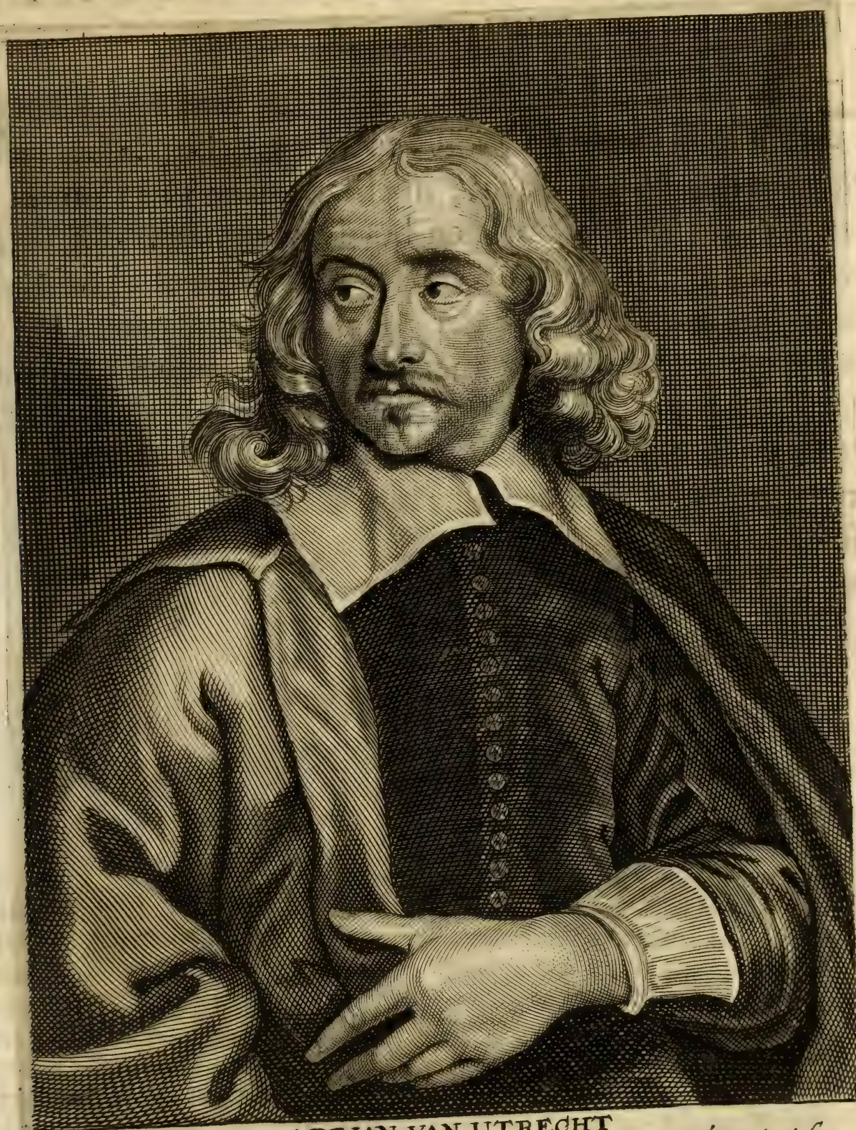
ARIAEN VAN UYTRECHT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1599.
Ende ghestorven Anno 1651.

OM dat Adriaen van Uytrecht was een Schilder seer vermaert door de naturelijcke Const die hy wist uyt te wercken in vruchten / soo levende als doode Beesten / ende besonder : Indiaense Vogels en ander Pluymghediert. Soo heeft de faem hem oock willen ghenoeght hebben onder het ghetal der onsterffelijcke Geesten / want sijn wercken meest te sien sijn by de grootste Monarchen vande wereldt. Uyt dien dat hy Vranckrijck / Provensen / Italien / Duydtslandt / ende meer ander deelen des wereldts ghesien en door-reyst heeft daer hy al menighe vruchten van sijn pinceel tot een eeuwighe ghedachtenis / ende tot roem van sijnen Naem heeft achter-ghelaten / waer in te sien is / hoe goedertierentlijck den natuer hem moet gehandtreyckt hebben / die door de lichaemelijcke schoonheyt / ende uytterste bevallijckheyt in sijn Const af te belden in groot aensien / ende weerde by den groote Vorsten gheweest is. Waerom werdt den grooten Schilder Apelles anders op-ghetrocken by Alexander den Grooten als om dese Const / waerom werdt den Thebeschen Arristides in weerden ghehouden / ende van Mirason Coninck van Elatea bemindt als om dese Const. Waerom werdt Ian van Eyck vanden Graef Philips van Charlois verheven als om dese Const. Waerom heeft Carolus Quintus Albert Duret de grootste eer bewesen als om dese Const. Hans Holbeen heeft om sijn Const het uyterste weldaet ontfanghen van Henrick den Achtste Coninck van Engelandt, eenen uytghemunten Schilder by Naeme Geeraert Dou placht Jaerelijckx te trecken vanden Agent van Sweden duysent guldens / om maer alleen te hebben het eerste ghesicht van sijn Conste die hy met de Edele vry Pinceel ten voorschijn bracht / ende meer vremde weldaden hebben verscheyde Const-minnende Schilders van veel Monarchen des werelts ontfanghen. Ghelijck oock onsen Voorschreven Adriaen van Uytrecht groot gheluck heeft ghevonden by den Coninck van Spanien en ander Heeren alleen om sijn cloecke handelinghe inde eel Pinceel.

Hy heeft door sijne Const in beesten en in vrucht
Bewesen sijnen aert tot menich gheests ghenucht,
Want waer dat al sijn werck by jemandt heeft ghebleken
Is by de handelingh van *Snyers* vergheleken :
In Duydtslandt vintmen veel van sijn Const-rijcke handt
Van groote cracht en prijs, gheschildert met verstant.

GUI-

ADRIAN VAN UTRECHT

Ne en Anvers, lan 1599 le 12me de Ianuier, il est un paintre fort renomé pertout. ſon excercice est en fruicts, animauls mortes, et viſs, admirabilement, princepalement les poulees, cocqs d'Indes, et autres oiſeaux. on voit de ſes œuvres aupres l Empereur, le Roy de Eſpaigne, et pluſieurs autres grandes princes. et au paiſ d'Hollande. il at eté en France, Provence, Italie, et en Almaigne. et il ſe teint en la Ville d'Anvers. Ioan Meÿſſens pinxit et excud. Coenr. Waumans ſculp.

GUILIAM EN GILIS BACKEREEL

Schilders van Antwerpen.

HOe wonder heeft Natuer twee geeſten op ghekoeſtert
Twee Sonen van *Pictur'* en aen een borſt ghevoeſtert,
Die voerden eenen Naem, nochtans geen een Pinceel
Verſcheyden inde Conſt, en beyd' ghenoempt *Backreel.*
Den Eenen wiſt den gheeſt in Landtſchap te ontdecken,
Den And'ren de Natuer der Menſchen te voltrecken.
Den Eenen hiel den ſot met 's wereldts domme pracht
Den And'ren heeft al meer den ſtaet en d'eer gheacht.
Den Eenen ſtierf te Room, t'Andtwerpen ſtierf den And'ren
En ſijn ghewis al veer begraven van malcand'ren.
Nochtans hun beyder Conſt noch inde wereldt leeft
Die aende jonghe jeught al groote leeringh gheeft.

IAN DE VVAEL

Schilder van Antwerpen ſterft Anno 1633.
oudt ſijnde 75. jaeren.

VOorwaer men behoeft gheen ſonderlinge proeve om te bethoonen dat Pictura is verciert met veel gaven die ſy door de ſoete en ſtille Oeffeninghe ſchenckt aende Conſtenaers / ende doet de jonghe jeught op haer ſchoonheyt verlieven / de welcke gheen moyt oft arbeydt en ſal ſparen om de volmaecktheydt van haer achtbare Conſt ſoo veer te verleyen dat ſy op het leſte de ſelve eens compt te winnen/ haer gheduerich met een ſoet vermaeckelijck behaghen aenſiende/ om tot de hoochſte eer der glorie te gheraecken / dit can ghetuygen het leven van Ian de Wael die ſijnen tijdt inde handtteringhe van Pinceel ſoo wel heeft waer ghenomen by den Ouden Franchois Francquen van Herentals (waer by hy ghelcert heeft) dat hy ſijn ſelven op corten tijdt bequaem vondt met ſekeren Ian de Mayer te reyſen naer Parijs, welcken Ian de Mayer oock een goet Schilder is gheweeſt alwaer hy (niet door de fortuyn van gheluck) maer door ſijn Conſt alleen/ rijckelijck werdt begaeft met veel eer / lof / ende groot vermoghen. Want hy heeft in ſijnen tijdt veel frap en nette dinghen ghemaeckt en hadde een gratie van ſeer plaiſant / ende lieffelijck te ſchilderen naer reden ende natuer.

IOOS VAN CRAESBEECK.

MEt het selve gheluck is oock ten hoochsten vereert gheweest sekeren Ioos van Craesbeeck den welcken van sijnen stijl was eenen Backer gheboren tot Brussel, ende ghelijck Quinten Mathijs door de cracht der liefde (die eerst eenen Smidt was) quam tot de oeffeninghe der vry Schilder-const ghelijck sijn grafschrift tot een eeuwighe memorie binnen Antwerpen ghetuyght / ende seyt aldus: Conubialis Amor ex Mulcibre fecit Apellem. Dat is: naer onse Tael op desen sin te verstaen: dat de houwelijckse liefde van eenen Mulciber (oft smet) eenen Apelles heeft ghemaeckt. Soo is desen Ioos Craesbeeck niet door de cracht van sijn pael maer door den drinck-pot ghecomen tot den vollen smaeck van Picturas soetheydt/ want ondertussen met dien grooten Meester Abraham Brouwers eliebende een stoopken en stoppende een toebacx-pijpken / heeft hy allenskens de Schilder-const aenghenomen ende den oven verlaten/ siende segh ick ondertussen Brouwers dese Const handtteren / die hy met een wonderlijcke opmarckinghe soo wel wist naer te volghen datmen hem voor den tweeden Brouwers heeft ghehouden / ende ghelijckmen seyt voor een spreeckwoordt: soo d'oude songhen / soo pypen de jonghen / soo is de handelingh van Craesbeeck inde ghesteltenis des gheests ende Ordonantien met Brouwers Const over een ghecomen. Niet alleen in wercken / maer oock in manieren met boertighe aperijen te schilderen / en kluchtighen handel van leven te bedrijven / en ghelijck hy eenen gauwen snaeck en drolligen grol was / soo heeft hy eens (aenden esel sittende) een viese inbeeldinghe ghecreghen / latende hem voorstaen dat sijn vrouw liever een ander sach als haeren man / en om eens te proeven oft 't selve oock waer was / soo heeft hy sijn wambas van voor ontcnopt ende op sijn bloote borst gheschildert een seer afgrijselijcke wonde met roode verf haer verthoonende soo natuerelijck ofter een waerachtighe wonde in sijn lichaem hadde gheweest / en sijn temper-mes oock met roode verf beschilderende / gonck plat op de camer uytghestreckt ligghen en schreeuwende seer grouwelijck om hulp al oft hy de doodt op de lippen hadde / sijn vrouwe comende met verbaestheydt boven gheloopen / en siende haren man daer ligghen (die haer wijs maeckte dat hy by ongheluck in't mes ghevallen hadde) begost te lamenteren ende de wonde te cussen. Waer op Craesbeeck in dese oft dierghelijcke woorden antwoorde: Nau ghy sottin houdt u backhuys ick sien wel dat ghy my lief hebt ick en ben noch niet doodt. Sulcken ende meer ander cluchtighe trecken heeft desen Craesbeeck in sijn leven uytghewerckt / en om datmen naer sijn doodt sou sien uyt de af-beeldinghe van sijn wesen wat leven hy heeft ghelept / emmers van wat conditie oft natuer hy is gheweest en heeft hy met geen beschrijf vande pen / maer met de pinceelen ghethoont in sijn poertret / daer hy sijn selven niet en flateert met schoonheydt/ maer meer mismaeckt schilderde als hy in sijn selven was / sijnde somwijl gheschildert gapende / andermael spouwende oft maeckende eenighe grillen en treckinghen in't aensicht door het tongh-bijten vanden annijs / op eenen anderen tijt met een plaetster op de een ooghe / en voorts ontallijcke schijters / spouwers/ tuysers/

tuysers / dronckaerts / bordeelders / lysers / slapers / sangers / en andere drolligheden heeft hy gheschildert met groote neerstigheyt ende studie die by de Constkenders seer worden ghepresen : waer op wel past dit volghende veers :

Al 't gen' werdt af-ghemaelt door Const-pinceel van *Brouwer*
Was eenen satterick, n'en schijter ofte spouwer,
En soo den Meester was soo was oock sijnen Knecht
Want *Craesbeeck* Schilderden oock tuysers oft ghevecht.

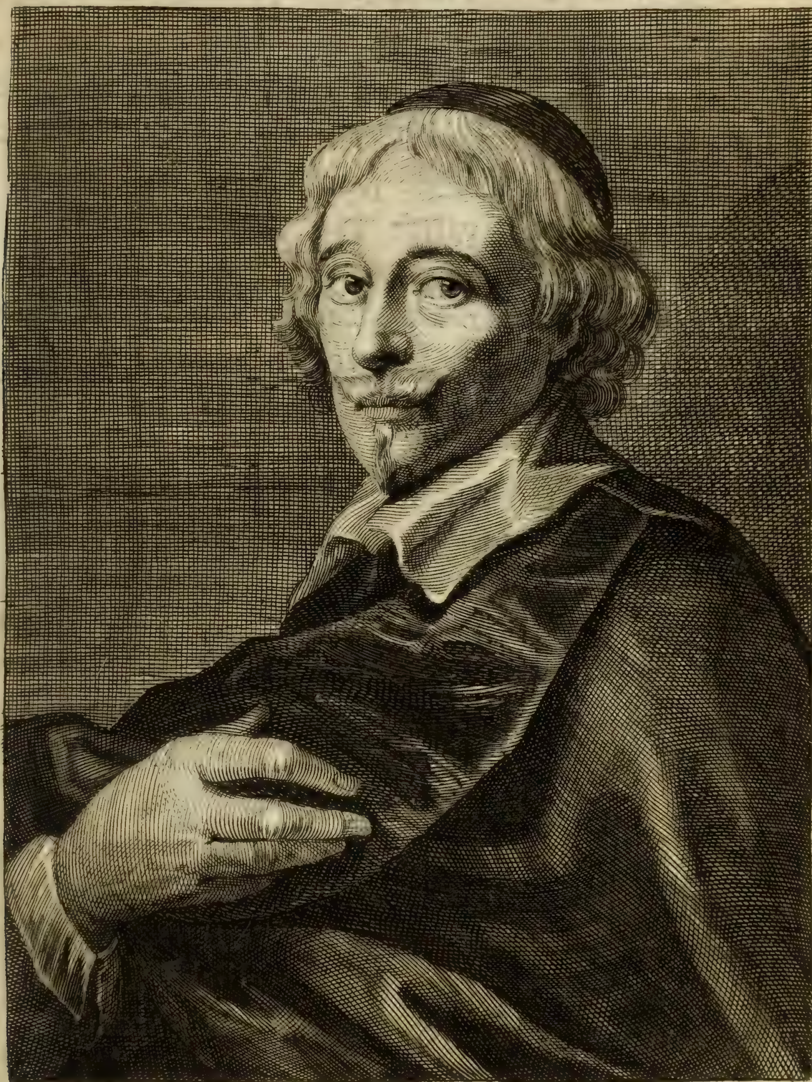
ABRAHAM MATHYS

Van Antwerpen.

TEn is niet te verwonderen dat in voorleden tijden in onse Nederlanden de Edel vry Schilder-const werdt gheoeffent sonder gheleertheydt oft studie/ die de Italianen uyt de Antieque Belden hebben bespeurt. Soo is nochtans te verwonderen vanden welstandighen aert en crachtigh wesen die sy soo vroegh lieten sien in hun belden soo fray ghestelt ende wel ghecoloriert als oft sy het uyt den Natuer gheleert hadden / ghelijck ghemerckt can worden aende Wercken van dien grooten Gheest van Abraham Matthijs / die met sijn weerdighe pinceelstreecken en lossen aert tot de volmaecktheydt van Pictura is ghecomen als ghenoech aen al sijn wercken binnen de stadt Antwerpen ende meer andere plaetsen te sien is.

ADAM

ADAM WILLAERTS
Gentil paintre de mers, bateaus,et de petites figures, ſur le rivage, ports, et dans les petites barcques. il eſt né en Anvers en l'an 1577. et il a pris ſa demeure dans la ville d'Utrecht.
Ad Willaerts delin. — *fr. vande ſteen ſculpſit.* — *I. Meyſſens excudit.*

ADAM VVILLARTS

Van Antwerpen, ende ghestorven tot Vytrecht.

ONtwaeckt mijn slap vernuft, wilt uwe Consten drijven
Om uyt een goede jonst een geestjch rijm te schrijven
Tot lof en meerder eer van *VVillarts* cloeck verstant
Die door sijn eel pinceel de jeught heeft ingheplant
Veel leersaem onderwijs, van 't leven 't achterhaelen
Om 't leven met pinceel in verven af te maelen.
Want *VVillarts* Schilder was daer by oock goet Poeët
Die wist *Picturas* cracht, die eenich Schilder weet.
Daerom wanneer den gheest wordt tot des' Const ghedreven
En tracht door sijn verstant te comen by het leven.
Soo dient hem een ghemoet vol rijpe raetsaemheyt
Waer in het jnnich mergh van alle reden leyt,
In dese Const daer is een wetenschap verborghen
Die menichmael 't ghedacht perst met veel diepe sorghen,
'T ghepeys dwaelt hier en daer en staet gheheel beroert
Om dat somwijl den lust een strenghen oorlogh voert
Teghen den swacken gheest, wanneermen vroegh wilt weten
Picturas diepe cracht, en soeckt haer deught te weten
Want haer verholen deught heeft seker al veel in
Haer Const die wordt verstaen op veel verscheyden sin.
Des' Const vol rijpe deught wist *VVillarts* wel te vatten
Als blijckt aen d'eel Schildry vol rijckelijcke schatten
Die hy ons achter laet soo fray en wel ghedaen
Dat sy op't plat panneel ghelijck het leven staen.
In water, brandt, figuer, Zee-haven en Rivieren
Daer med' wist hy seer net sijn handelingh te cieren
Besonder in het cleyn, t'gen' *Vytrecht* tuyghen can.
Die sijne selsaem Const maeckt kenbaer alle Man.

IEAN

IEAN GUILLAUME BAUUR

Natif de Strasburg, il faisoit merveille en la miniature, il a demeuré a Rome chez le duc de Brassignano. l'an 1637. il estoit a Venise; et de la il est venu vers l'Empereur d'Almaigne Ferdinand, à Viene: estant son paintre, mourut l'an 1640.

Io. Guilielmus Bauur pinxit. *I. Meyssens fecit et excudit.*

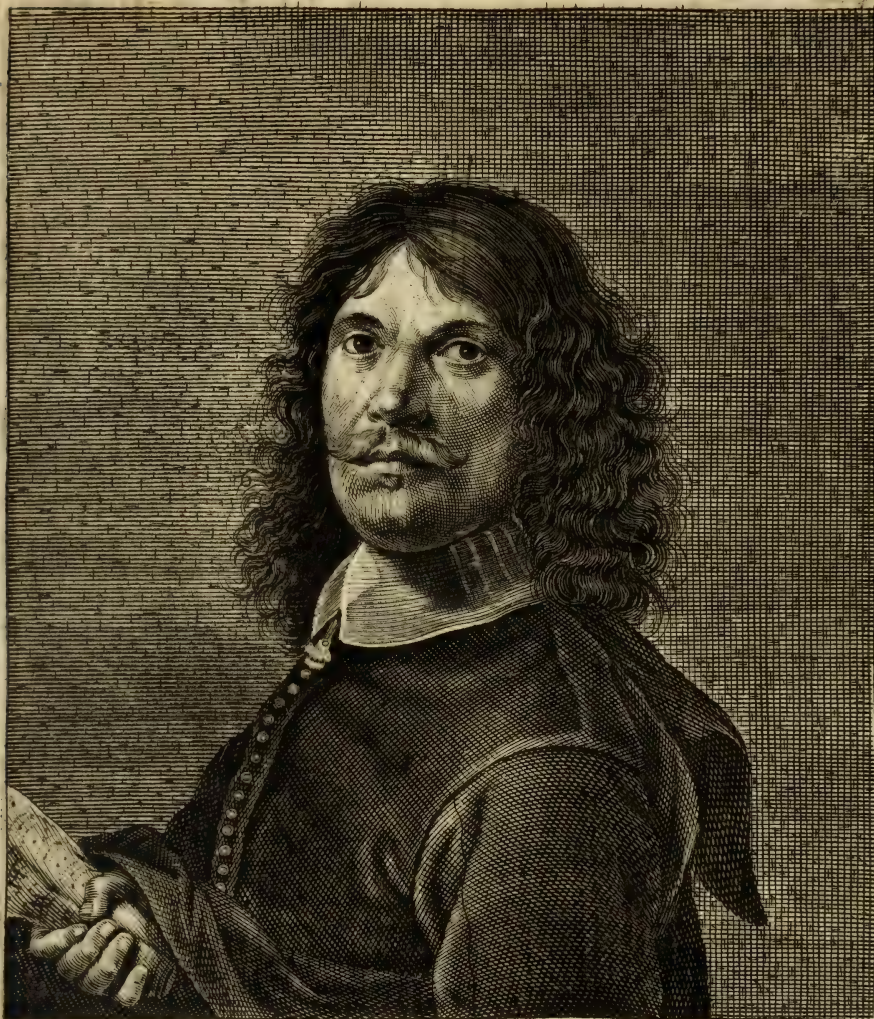
IEAN GUILIAM BOUVVER

Constigh Schilder van Straesborgh, sterft Anno 1640.

OM te thoonen wat de edele Schilder-const oock in waterverf oft verlichterije vermach / can ghespeurt worden uyt de uytnemende Wercken van Jean Guiliam Bouwer, die mirakels vande Natuer schijnen te wesen / welcken Bouwer door sijn Const Schilder is gheweest vanden Keyser Ferdinandus den III. ende den Hertogh van Brassiano tot Roomen. Welcke Const den selven Bouwer heeft willen ontsterffelijck maecken; want de nettigheyt / suyverheyt / edelheyt / snelligheyt ende ghewoel van cleyn Figuerkens soo verr' als de ooghen connen draeghen / en soo cleyn als sy connen sien / en is met de pen qualijck te beschrijven / en soo seer niet uyt te drucken als de eer van sijn werck wel verdient. By d'edelste Princen des Landts en de jeverichste Const-beminders zijn sijn wercken in groot aensien / ghelijck Anthonio van Leyen Mecenas van dit Boeck oock doet ghetuyghen door twee edel en suyver Ordonnantien in water-verf verlicht / af-beldende den Legher van David, daer Absalon aenden boom hanghende wordt van Ioab doorloopen / ende noch een ander vande selve grootte / de welcke schier alle Consten des wereldts beschamen door de edelheydt en supuer nettichheyt die daer in te bespeuren is. Waerom den selven Willem Bouwer noch al meer lof verdient / en behoorden toeghewijt te worden als ick hier met mijn cleyn vermoghende pen voorts brenghe; waerom niet qualijck en wordt ghevueght by sijne Const dit dus luydende ghedicht.

Can *Bouwers* cloeck Pinceel soo ed'le wercken bouwen
Op een soo cleyn begrijp van weynich parckement,
Waer op heel Leghers staen, die vechten, kerven, houwen;
Iae schier ontelbaer zijn en woelen sonder endt;
Soo moet de rasse Faem van *Bouwer* eeuwich roemen
En blasen met 't trompet tot een ghedachtenis,
Dat jeder *Bouwer* moet den overvliegher noemen,
Daer niemandt schier soo by in Const ghecomen is.

NICO-

NICOLAS KNVPFER.

Peintre artificieux en figures. Il fit son apprentißaige a Lipsic, chez Emmanuel Nÿsen, l'an 1603. et du depuis a Magdembourg. Il vint l'an 1630. tenir sa residence en Vtrecht, chez Abraham Blommart, ou il at mis au iour quantité de pieces admirables tant pour le Roÿ de Dannemarc, comme pour aultres grands Princes et personnes curieuses.

Nicolas Knupfer pinxit. *P. de Iode sculpsit.* *Ioannes Meÿssens excudit.*

NICOLAES KNUPFER.

Nicolaes Knupfer is ghebozen van Lipsic Anno 1603. van Eerlijcke Ouders/ die dese treffelijcke Schilder-const van jonghs af is aenghebozen upt de Natuer; want sijn Vader hem ter studie ghestelt hebbende/ was meer gheneghen om mannekens op papier te maecken als te schzijven den Thema die hem vanden Meester ghegheven was / en al was sijn Meester hem somwijl daer over berispende / ende dat hy niet min vanden Vader ghecastijdt en wierdt / ende menighe statighe roede creegh/ om dat hy de boecken van binnen en buyten beeladde met Figuren / Peerdekens / en alderhande Beestjens soo hem de Natuer aenwees/ soo en waren de muren van sijn huys daer oock niet vzp af. Onder al hadde hy op de muer van sijn camer seer gheestich af-ghebeldt de Histozie van Ulysses, daer Homerus af schzijft/daer den selven Ulysses naeckt is comende by Nausica, waerom hy oock vande Meydt leelijck afghetrocken werdt / midts de muer (naer haer oozdeel) met de swerte col' bedozven was / tot dat den Vader (siende hem meer gheneghen tot de Schilder-const als de studie) hem alle de Ambachten die hy bedencken cost / gheschzeven hadde op het papier/ en sijnen Sone vooz hiel om daer upt een te kiesen die hem behaeghde: die niet anders en verkoos als dese vzy Schilder-const die hem aenghebozen was / en eerst besteedt zijnde by eenen Schilder ghenaemt Emanuel Nijsen, daer hy twee Jaren by woonde/ werdt meest ghebzuyckt vooz eenen Knecht om den deghen achter hem te dzagen; dan t'selve Ampt moe zijnde/ quam tot Maeghdenbozgh/ daer hy sijnen cost won met Pinceelen te binden: daer naer by eenen Cladder gherakende nam hy daer in cozten tijdt soo aen/dat hy daer by ghebleven is tot sijn 26. jaren/en comende in't jaer 1630 wederom tot Uytrecht, en siende hier en daer seer fray en aenghename dinghen van Pictura, werdt tot de Const soo ghepzickelt/ dat hy sijnen iever ende lust te kennen gaf aen Abraham Blommaert, den welcken hem in sijnen winckel een plaets verleende / alwaer hy eerst dooz neerstighe oeffeninghe ende goede onderwijsinghe is gheraeckt op den trap van Picturas volmaecktheyt ende is soo verre ghecomen/ dat hy vooz den Coninck van Denemarcken ghemaeckt heeft dzy constighe Stucken af beldende sijn Gheslacht en andere Velt-slaghen/ daer sijn Vooz-ouders in gheweest en de victozie behouden hadden. Voozts heeft hy noch seer veel seldsame Schilderijen ghemaeckt die tot Amsterdam / Uytrecht / ende meer vermaerde plaetsen te sien zijn.

Homerus.

Hoe can *Picturas* school dan oyt eens gaen verloren,
Ghemerckt noch daghelijcks des' Conste wordt herboren?
Soo daer maer eenich gheest door ouderdom vergaet,
Soo sietmen dat al weer een nieuw verstandt op staet.

IEAN BYLERT

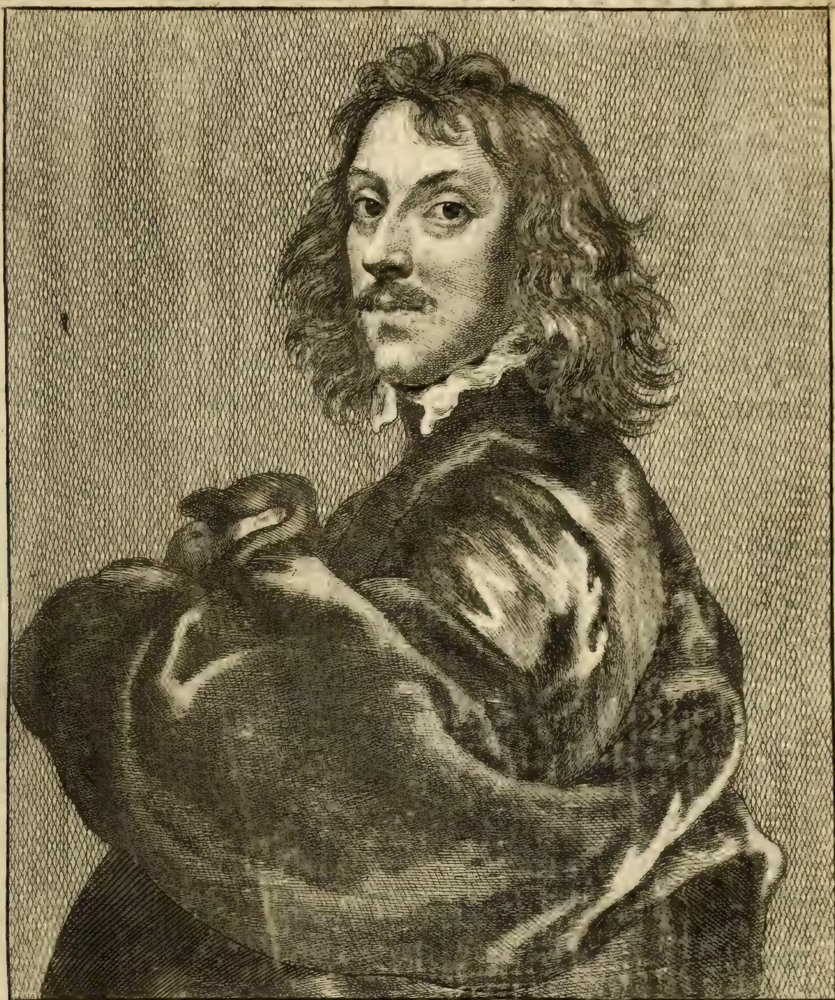
Paintre fort adroict en ſon art, il faict bien ſes ordonances. ſes figures ſont mediocrement gran-des, et extrement douces. il eſt fils d'un viturier, natif de la ville d'Utreht.

Io. Bylert pinxit. Petr. Balleu ſculp. Io. Meyſſens excudit.

IEAN BYLERT

Schilder van Vytrecht.

HEt jnnich vanden lust en is niet t'overweghen,
Soo haest hy inden Mensch tot Consten is gheneghen:
Als 't pandtcier van sijn Deught beschanst wordt in't ghemoet,
Van liefd' en jever, dan wordt d'edel Const ghevoet.
Dit leert ons d'oude Faem van over langhe jaren,
En compt met goet fatsoen ons claerlijck openbaren,
Hoe altijdt inden Mensch erft eenen lossen lust,
Die in het goedt oft quaedt soeckt sijn volcomen rust.
Maer soo hy buyten spor' van neersticheydt wilt springhen,
Soo schijnt het traegh ghemoet den jever om te bringhen.
Voorwaer die eens de cracht van dit verwert gheschil
Met rijpheyt overleyt wat dat ick segghen wil,
Sal vinden metter daet hoe dat den roep des Heeren
Sich anckert inden Mensch, om tot de deught te keeren
Van eenich edel werck, oft tot Godts eyghen dienst,
Waer in dat samen steckt een over-groote winst.
Dit sien ick wel te recht in BYLERTS soete dinghen,
Die hy met sijn pinceel wist geestich voorts te bringhen,
Dat hy van joncks af is tot Consten aen-gheport,
Midts sijn seldsame Const voor goedt ghehouden wort.
Dat sijnen jever-lust den tijdt heeft waer ghenomen,
En is door neersticheydt in grooten naem ghecomen,
Tot eenen naem die is by ons onsterffelijck,
N'en naem die is bekent in menich Coninckrijck.
Die daer van jeder wordt ten hooghsten op-ghetoghen,
Midts dat sijn weerde Const is van veel crachts vermoghen
Die noyt vergaen en sal uyt 's wereldts ghedachtenis;
'T gen' UYTRECHT best ghetuyght, daer hy gheboren is.
Sijn dinghen zijn soo soet en lieffelijck ghedommelt,
Soo wel ghecoloreert, verdreven en gheschommelt,
Dat de Natuer daer voor is menichmael verstelt,
Wanneer sy als Copy staet neven BYLERTS belt.

IOHANNES VAN BALEN

Bon Painctre en petit et en grand, il a este quelque temps en Italie, a pris son Commencement, aupres son Pere Henderic van Balen, Il fut ne en Anuers l'an 1611, ou il se tient mentinant,

Iohannes van Balen pinxit ; W. Hollar fecit ; I. Meyssens ex.

IOANNES VAN BALEN

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1611.

VAn *Balen* (die in Conſt oock ſeer ervaren was,
En brocht het leven ſchier (door Conſt) in doode aſch,
'T gen' hy met d'eel pinceel ſeer geeſtich maelden af)
Is door de bleecke doodt ghetrocken naer het graf.
En ſchoon hy deſe Conſt had vanden Vaer gheerft
Die op deſ' wereldt blijft, en nimmermeer en ſterft:
De handt is doodt en vrot, die wel gheſchildert heeft,
Maer ſiet van *Balens* gheeſt in hare Conſt noch leeft.
Sijn Conſt leeft door den gheeſt, den gheeſt verweckt de Faem,
Om door de Conſt te doen verrijſen ſijnen Naem.

AEngheſien de vry Pictura oft Schilder-conſt van ſoodanighe cracht is/ dat ſy naer hondert en meer jaren den Schilder (in manier van ſpreken) can doen verrijſen/ dat is de wereldt door verbreyden den Naem van ſoo grooten Conſtenaer/ die nochtans alsdan inde werelt noyt gheſien oft in Perſoon bekent en is; want buyten alle twijfel ſoo verandert de wereldt alle hondert jaren/ en naer hondert jaren can den Naem van eenen Schilder door Conſt noch leven ende bekent zijn / ghelijck de ſeldſaeme Schilderijen / ende gheſneden Beelden tot Roomen ende meer andere plaetſen de namen van ſoo veel Conſt-hanteerders (die nu dry hondert en meer jaren overleden zijn) tot op den dach van heden noch doen leven/ daer ſoo menich ghelcert Man van ſchrijft ende hunnen lof tot verſterckinghe der Schilder-conſt verheft. Want hunne wercken de heele wereldt beroeren om van hen te ſpreken; en hoe wonder van conſt en cloeck van geeſt ſy gheweeſt zijn/ ende hoe langh ſy gheleeft hebben / het eynde is gheweeſt de doodt. Dien grooten Meeſter Giotto, die door ſijn vremde ordonnantien ende uytmuntende Conſt vanden Coninck van Napels ſoo werdt in weerden ghehouden dat hy hem verſach met honderdt goude Croonen jaerlijcks uyt de incomſt vande Stadt / boven t'gene hy met de Pinceel noch verdiende; heeft nochtans door de doodt alle deſe gaven moeten verlaeten ende ghewonnen eenen onſterffelijcken Naem. Eenen Leonardo Davinci heeft door ſijn treffelijcke Conſt het hert vanden Hertoch van Milanen ſoo becoort ende tot hem ghetrocken/ dat hy van hem voor een teeckeningh creegh ontallijcke giften; en op d'eynde van ſijn leven ſlau wordende is inde armen vanden Coninck van Vrancrijck ghe-ſtorven; ſoo veel vermocht de edelheyt van ſijn Pinceel dat ſoo grooten Monarch des werelts ſijn armen niet en heeft gheſpaert om te laten dienen in plaets van het doodtbed van eenen Schilder. Anthonio Corregio, Raphael Zanſio van Urbijn,

Polidor,

Polidor, Michiel Angel, Iulio Romain, Pierijn del Vaga, Baccio Bandinelli, Baſſan, Tinturet, ende meer ander hebben door hun mirakeleuſe Wercken ende wonder Conſten / Pauſen/ Keyſers/ Coninghen/ Hertoghen/ en Princen tot hun ghetrocken/ ende de Conſt ſoo doen verheffen / dat ſy onweerdereliyck wordt ghehouden by de gene die de ſelve door dieren prijs heeft connen coopen. De Edelheydt en vaſte gheſteltenis der Conſten die oock eenen Carats, Franciſco Primatrice, Georgio Mantuaen, Franciſco Salviati, Julio Bonaſſoni, Andreas de Monteigne, Petro Teſta, Guido Rhenus, Paulo Verroneus, Dominiquin, Iean Benedetti, en menighe andere hebben uyt-ghewerckt en is met geen goudt te betaelen door de aerdigheyt en wonder cracht die daer in te ſien is / waerom dit cleyn en cort veers tot hunnen Lof niet qualijck en paſt / het welck ick in wijder Materie en overvloedigheren ſin ſou uytghevelt hebben / dan aenmerckende dat ick qualijck het eyndt van hunnen Lof ſoude connen vinden / en hebbe t'ſelve niet noodigh ghevonden / uyt redenen oock dat hen wercken ghenoch bekent ende door haer ſchrijven van verſcheyde ghelcerde Italianen onſterffelyck ghemaeckt ſijn.

Italien dat roempt op 't puyck van haer Schildrijen,
Die menich Neerlandts gheeſt gaet als een Vrijſter vrijen,
En ſoeckt daer in ſijn luſt te ſpijſen naer den eys,
Gheen ſandt oft hooch gheberght beſwaren ſijne reys.
Om dat hy winnen ſou de Roomſe Schilder-jonſten
Alwaer den Tiber laeft *Picturas* diepſte Conſten,
Ghelijck aen d'eel Pinceel van *Raphael Vrbien*
En *Michiel Angelo* ooghſchijnlijck is te ſien.
En noch veel gheeſten meer tot Room op t'hoochſt verheven
Daer ſy door hunne Conſt onſterflijck ſullen leven,
Om dat gheen leven in hun edel Conſt ontbreckt
Waer aen heel Nederlant haer cloeck Verſtant ontſteckt.

Fruſtra fit per plura quod per pauciora fieri poteſt.

'Tis te vergeefs met veel gheſeyt, t'gen' worden can in't cort verbreyt.

Aenmerckinghe op de doodt

Die het eynde is van alle dinghen.

Nil aliud ac vmbra, atque flatus est homo. Sophoc.

ECce sumus puluis, sumus ecce miserrima tellus
Et nostri fugiunt (vt levis aura) dies.
Solvimur vt nebulæ, surgens & in aëra fumus
Lamp. *Et veluti solui sola pruina solet.*
Carpimur vt stipulæ rapido carpuntur ab igne,
Nil nisi viuendo somnus & vmbra sumus.
Vnde igitur fastus venit, vnde superbia nobis?
Quos fatum, præter tot mala, triste rapit.

Quand au cercueil la Mort le Corps faict deualler,
Helas qu' est ce de Nous? si non vne fumée,
Vn ombre, ou vn fantosme esuanouy en l'air,
La vie humaine est courte & de peu de durée.

Lib. 1. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum*
Od. 4. *Tabernas regumque turres.*

Als ick met rijp verstant eens neerstich gaen bemercken
Het leven vanden Mensch en al sijn ydel wercken,
Soo vinde ick anders niet als slechts een handt vol stof
T'geen met den wint vergaet, als blommen vanden hof.
Ist Paus oft Cardinael, sijn't Bisschops oft Prelaten,
Sijn't Keysers, Coninghen, Princen en Potentaten,
Hertogh, Graef oft Baron, sijn't Oversten in strijt,
Ist edel oft onedel, de doot hen niet en mijt.
De doodt de schrale doodt compt voor Paleysen cloppen
En brenght de Princen om, sy mijdt geen edel coppen:
Sy viert geen Constenaers, hoe rijck oft hoogh gheleert,
Al wat eens leven creegh, wort vande doodt verteert.

Het

Het leven gaet voorby ghelijck de water ſtroomen,
Al wat het leven is, ghelijck ick by de droomen,
[a]Oft by een gulde handt die op den wijſer ſtaet
En wijſt ons aen 't getal van elcke ur' die ſlaet.
[b]Soo gaet den tijdt voorby, den tijdt cant al vernielen;
Den tijt verſlijtet al, de doodt cant al ontſielen:
Het gene dat beſtaet int lichaems eygendom,
Is brooſer als een glas en weecker als een blom.
[c]Een ſchaduw' eenen damp, ſegh ick, iſt s'menſen leven,
Dat (als den dicken roock) is inde locht verheven,
En als een bobbel ſchoon in jemants ooghen ſchijnt
Die op een oogenblick vergaet en weer verdwijnt.
Hoe jeughdich, ſterck en vroom, de doodt cant al verraſſen,
Sy brenget al tot ſtof, tot wormen aes, en aſſen.
Ons erfdeel is de doodt, die niemant niet en ſpaert:
Ons eynde is wat ſtroy, een planck, een ſchupken aert.
Gaet jemant maer voorby daer menſchen beenen leggen,
Ick vraegh' hem oft hy wel aen my ſou connen ſegghen,
Wie daer van gheeſtelijck oft weerlijck is gheweeſt,
Was arm oft rijck van ſtaet, was plomp oft cloeck van geeſt.
Daer jeders ooghen ſijn van wormen uytgheſoghen
Die nu ſijn ſonder ziel en ſonder nachts vermoghen;
Daer leyt den Bedelaer by Coninck ende Prins,
Daer ſietmen dat den menſch maer is een blaes vol wints.
Wat heeft het lichaem doch naer t'leven al ghewonnen,
Als haren webben draet van t'leven is volſponnen?
Niet als een duffe graf, en 't gen' de ziele wint,
Is vreught ofte groote pijn daermen geen eyndt en vint.
Waer dwaelt mijn los ghepeys met al deſ' buyten-ſprongen
Hier dient een ander liedt met droeuer ſtem gheſonghen,
Wanneermen overleyt hoe menich Conſtenaer
De doodt op corten tijt ghetrocken heeft tot haer.

a *Vt Cuſpis ſic vita fluit dum ſtare videtur.*

b *Tempus edax rerum tuque inuidioſa vetuſtas.*

c Ons leven is als een ſchaduwe op der aerden. *Pſalm.* 102.

Hoe menich cloeck verſtant, maer-ſedert vyftich jaren
En brocht de doodt niet om, t'gen' was in conſt eruaren
Eruaren in pinceel, int ſchilderen ſeer cloeck
De Conſt mirakel ſcheen die t'maelden op den doeck.
Van Oort die is vergaen en vande doodt doorſchoten
De ooghen van *Octaef* en *Blommaert* ſijn gheſloten,
Elshamer en *Verhaeght*, *Rubbens*, *Snijers*, *van Dyck*
Ianſens en *Nieuwelant* verkeert in ſtof en ſlijck.
Adam de Keuſter, die fray ſchilder was van nachten,
VVolfart, *Steenwijck*, *Delmont*, die quam de doodt vercrachten:
Is *Peeters* oock niet doodt! en *Gaſpar Raveſteyn*?
Van Avont, *Rombouts*, en *Van Balen*, en *Pepyn*.
Iae noch veel ander meer te veel om hier te tellen
Het is te grooten hoop om hier in rijm te ſtellen
Hun wercken leven noch die ons ſtets wijſen aen
Hoe menich cloeck vernuft is met den tijt vergaen.
Hoe menich wijs verſtant als *Moſtaert* ende *Brouwer*
VVouters en *VVilleborts*, *Honthorſt*, en *VVillem Bouwer*,
De VVael, *Craesbeeck van Hoeck*, *VVildens*, *Cornelis Schut*
Cnupfer, en *Artvelt*, ſijn gheſmolten inden put.
VVaerop ſal ſich den menſch dan moghen vaſt betrouwen
VVaerop ſal hy dan oock ſijn hope moghen bouwen,
Als op den goeden Heer die t'al gheſchapen heeft
Die al de wetenſchap der Conſten aen ons gheeft.
Leert dan ghedurichlijck al levende te ſteruen
Op dat ghy naer de doodt het leven eens mooght erven
En ſien cont daer u hert ſoo menichmael om peyſt
Sterft dan op dat ghy leeft als uwe ziel verrijſt.

ROELANT SAVERY

A été un paintre extraordinaire des animaux, et autres oyseaux; et les paissages les quelles il faict, sont bien estimées de les amateurs de la painture il est natif de Flandres. il a este peintre du l'Empereur Rudolphe second.

Adam Willaerts delin. *Io. Meyssens fecit et excudit.*

ROELANDT SAVERY

Schilder uyt Vlaenderen.

HOe wonder heeft den Heer door ſijn almogentheden
Den Menſch begaeft met Conſt, verſtant en diepe reden,
Ghelijckmen daghelijcks ſtets over al beſpeurt
En ſiet wat groote Eer den Schilder al ghebeurt.
'T verſtant dat valt ſeer vremt in veel verſcheyde Gheeſten
Ghelijck aen SAVERY fray Schilder inde beeſten,
Den welcken het ghediert ſoo wel gheſchildert heeft
Al oft het op panneel had in natuer gheleeft.
Waerom al menich gheeſt moet voor ſijn Conſte buyghen
Ghelijck den grooten Vorſt RVDOLPHVS ſal ghetuyghen,
Die, als hy Keyſer was, van Duytslandt wijt vermaert
Heeft vele ſoete Conſt van SAVERY vergaert.

IOANNES PARCELIS

Zee-Schilder van Hollandt.

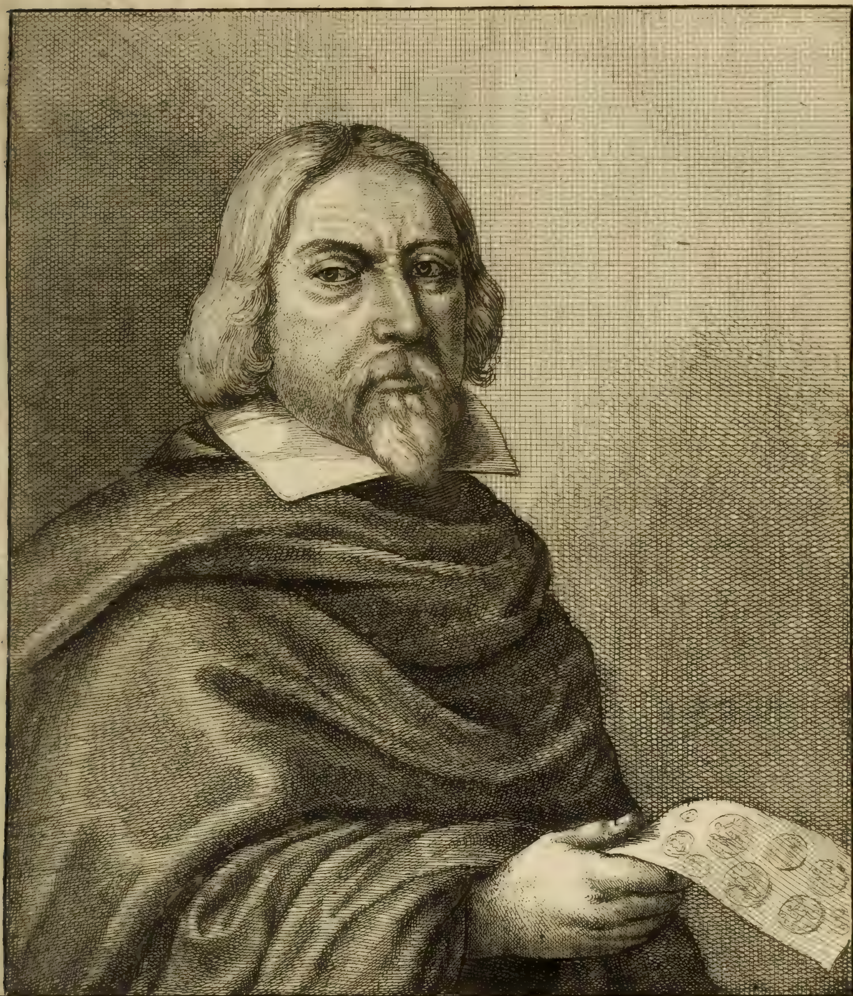
HOe ongheſtadich dat den windt de Zee doet raeſen,
Hoe luy de Tritons oock hun holle horens blaſen,
Daer GLAVCVS met vermaeck cuſt ſijne ſtroom Goddin,
En is in't koude nat ontſteken vande min;
PARCELIS wiſt door Conſt haer ſoet-ghecrulde baren
Met ſijn pinceel op doeck ſoo geeſtich t'openbaren,
Dat, die de loſſicheydt van ſijne baren ſiet,
Moet lijden dat ſijn Conſt en wijckt voor 't leven niet.

IOANNES VVILDENS

Landtſchap Schilder van Antwerpen.

HEt groen ghelooft gheboomt' en ſchoon bewaſſen velden
Wiſt WILDENS naer de Conſt ſeer geeſtigh af te belden,
En ſoo door d'eel Pinceel (ter eeren van PICTVER)
Sijn ſinnen heeft gheſcherpt op't voorbeldt van Natuer,
Dat ſy de groote cracht van RVBBENS niet coſt hind'ren
Oft oock den loſſen Aert in ſijn Schild'ry vermind'ren,
Als WILDENS had den grondt by RVBBENS Conſt gheſtelt,
En gaf het leven ſchier aen RVBBENS edel beldt.

HEN-

HENRY VAN DER BORCHT,

De Brüſſelles ou il naquit l'an 1583, d'où il fut emmene en Allemaigne par les troubles l'an 1586, et apres il at appris la Peinture Chez Gilles de Valckenborgh. Estant retourne d'Italie il a demeure a Franckendael iusques en l'an 1627 quil est venu demeurer a Francfort au Palatinat, estant aussi un amateur admirable de toute sorte de raretez et antiquitez aussy, que le Conte d'Arondell le Cherischoit pour les rares pieces et Curiositez quil avoit en de luy, tant en Medalles que Peintures et autre sortes d'Antiquitez,

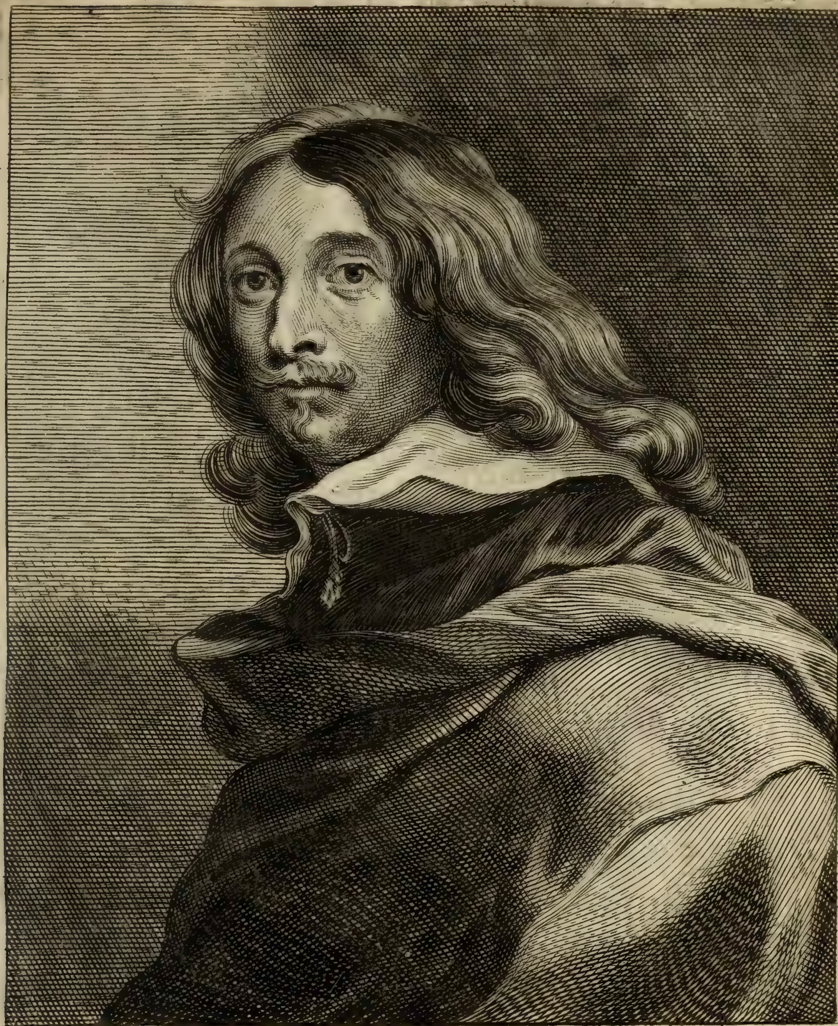
Henricus van der Borcht iunior pinxit, W. Hollar fecit, 1650. Ioannes Meyssens excudit.

HENRICK VANDER BORGHT D'OUDE

Schilder van Brussel.

HEnrick vander Borght is ghebooren tot Brussel in't jaer 1583. van waer dat hy is gheuoert naer Duytslandt door de troubelen die in t jaer 1586. hier te Lande waren / ende heeft daer naer de Schilder-const gheleert by Gilis Valckenbourgh. is oock gheweest in Italien / hy heeft tot Franckendael ghewoondt tot het jaer 1627. ende daer naer tot Franckfort / hy was een wonder beminder van alle rariteyten ende antique dinghen / soo dat den Hertogh van Arondel sijn rariteyten soo van Schilderijen als curieuse Madaillen en ander soorten van fraeyheyt in groote weerden is houdende.

Ten is niet te verwonderen dat de grootste geesten / Personagien des werelts de seldsaeme Consten (die eenighe sonderlinghe gheest) uyt-wercken / grootelijckx beminnen ende in weerden houden / aenghesien een jeghelijck met sulck gheluck niet begaeft en is om door sijn verstant eenighen Monarck te behaghen daerom en hebben de Coninghen geen meerder miltheydt ghetoont als aen uytghelesen Meesters die door eenighe vremde wercken / hun mildtheyt ghemeyn maeckten. Alexander den Grooten gaf aen Aristoteles boven alle noodighe middelen acht hondert talenten / dat is de weerde van vier hondert tachentigh duseut Croonen / om dat hy de natuer der dieren soude beschrijven. Men leest dat den Ghenees-meester Teombratus ontfingh sestich dusent Croonen om dat hy den Coninck Antiochus van seker sieckte ghenesen hadde: sekeren Tadeus die Doctoor te Florencien was creegh sulckenen Naem om sijn Const ende gheleerdtheydt dat hy alle daeghen eens uyt de stadt gaende / om sijn Const te pleghen / won vyftich Croonen soo dat den rijckdom / eeldom / oft schoonheyt (daer den Mensch mede begaeft is) van soo grooten cracht niet en sijn als alleen de wetenschap van Const oft gheleerthept / hoe menich arm Jongman die van een cleyn nederich gheslacht ghebooren is / wordt om sijnen geest ende besondere gratie in eenighe wetenschap te pleghen / by Coninghen en Princen niet op-ghetrocken ende bemint ghelijck HendricK vander Borght oock vanden Hertogh Arondel om sijn eruaren wetenschap ontallijcke weldaden heeft ontfanghen die van goeden ouderdom ghestorven is doch het jaer aen my onbekent.

IACOP BACKER

Est un excellent paintre en grand, fort inventif, et bon couloreur qui ſ'entend tres bien pour faire un bon nud; et il eſt fort adroict pour faire un portraict, il est natif de la ville de Haerlinge, en l'an 1608 et il ſe tient à Amſtelredam.

Iac. Backer deln. *Pet. Balliu ſculp.* *Io. Meijſſens excud.*

BACKER

Schilder van Haerlinghen Obijt Anno 1638.

O Bleecke wree fatael, ô afghecnaeghde doodt;
Die menich fray verstant brenght inden lesten noodt:
Hoe menich constich Gheest moet voor u strafheyt beven
Als ghy in haren fleur ontruckt het jeughdich leven.
O schrick van t'rijcke volck, ô lanck versochten wensch
Voor die hier op de aerdt is een catijvich mensch.
Want uwen boosen nijdt die heeft u oock verwonnen
Als ghy de *Backers* eyndt soo haest hebt af-ghesponnen.
De Backers weerden naem voor eeuwich dueren sal
Schoon ghy hem door u kracht brocht al te haest tot val,
Soo ghy hem niet en had soo haest sijn jeught benomen
Hy had noch op't Toneel der hoochste eer ghecomen.
Soo levent is sijn Const in't naeckt en drappery
Dat t'leven maer ontbreckt in *Backers* eel Schildry
In Spanien schreeuwt de Faem ghenoch van *Backers* wercken
Die daer al sijn te sien in Huys, Paleys, en Kercken.
Was dertich jaren oudt als hy liet t'leven af
Als hem de bleecke doodt quam trecken in het graf.
Daer leyt den cloecken gheest beroofte van alle krachten
Om niet meer door sijn Const naer hoogher eer te trachten.
Om niet meer door sijn Const Natuer te belden uyt
Die nochtans in schildry de grootste kracht besluyt:
Die aenden Schilder gheeft den vasten levens seghel
En wijst hem efter aen *Picturas* rechten reghel.
Die soo wel op haer maet de *Backer* volghden naer
Dat sijn *Pictura* leeft oft van *Appelles* waer.
En had de doodt soo vroegh sijn kracht niet doen verswacken
Hy had al meerder kracht in dese Const ghebacken.
Die soo wel had ghesmaeckt en aenghenaem gheweest
Midts daer in was te sien *Van Dijck* oft *Rubbens* gheest.

PAU-

PAULUS MOREELSE

Schilder, Raedt ende Schepen van Vytrecht
gheboren Anno 1571. *en ghestorven Anno* 1638.

En der Schilders luyster bloemen
Was Moreelse door sijn Cunst
Daer mijn penn' wel op mach roemen
En hem schencken lof en gunst.
K'hoor de Faem al hooger schreeuwen
Met een sterck en hel gheluydt
Om sijn eer noch langhe eeuwen
Over al te roepen uyt.
Midts sijn Const ghelijckt het leven
Door de krachten van Natuer
Daer den gheest staet in ghedreven
Tot verheffingh van Pictver.

D'oordeel laet ick aende ooghen
Als sy sien sijn eel Schildry
Voor die d'eer niet wilt ghedooghen
Uyt een boose jelosy.
Schijn ick wat te hoogh te vlieghen
Voor die sijnen roem behaedt
Oft Poételijck te lieghen
Voor die d'edel Const versmaet.
En wilt hare deught vertreden
Die en moet gheen kender sijn
Van Pictvras edel-heden
Die uyt Consten suyght fenijn.

Ad Eundem.

Pictorum laudes sonitu dum Musa refundis,
Quos tenuere altos sæcula nostra viros;
Corpora sunt quorum mesto tumulata sepulcro,
Splendidior quorum sydere lucet honos:
Sume Chelijn, *cantare iuuat præconia* Pauli,
Quem canit astrei turba novena Chori.
Hunc Vltraiectum *vidit grauitate* Catonem,
Atque Senatorem, deliciumque suum.
Obstupuêre omnes, huius dum signa notabant
Artis: nam visa est picta tabella loqui.
Parrhasio *maior, sumpsit* Timantis *honores,*
Et cum præclaro Zeuxide *compar erat.*
Hinc tremulo volitans super Æthera Fama volatu,
Dispersum Pauli *nomen ubique tulit.*

 Cuncta

Cuncta quis effari poterit? quis viuida mentis
Munera diffuso promet ab ore sono?
Quis plausus memoret, suum quibus jncola civem
Vltraiectinus *semper honore colit?*
Plurima restabat tibi gloria Paule, *ferenda;*
Pallida sed nimium mors jnimica fuit.

HENRICK VERBRUGGHEN

Schilder van Vytrecht ghestorven Anno 1629.

DEsen Verbrugghen is gheweest een vande vermaerste ende gheruchtbaerste Schilders van sijnen tijdt / seer fraey in Historien ende naer 't leven te Schilderen / die veel vremde Landen door-reyst ende besien heeft / was oock seer ervaren in het Conterfeyten ende alles soo naturelijck uyt te belden dat sy gheen stucken in Consten en moeten wijcken daer de Stadt Uytrecht ghenoch ghetuyghenis af gheven can / alwaer veel van sijn seldsame Pinceel-vruchten te sien sijn / ghelijck op meer andere plaetsen / die met goedt verstandt sijn uytgewerckt / daer de ghemeyne Faem onder de Const-kenders meer van spreckt tot sijnen grooten Lof ende Eer als ick hier can schrijven / hy was twee-en-viertich jaren Oudt ten daghe van zijn overlijden.

De Const wijckt voor de doodt, hoe wijs, sterck, eel, oft groot
T'moet al eens onderstaen den doodts-pijl, vande doodt
Schoon dat het overschot des menschen Const noyt sterft
Den mensch verdwijnt in stof, de Const sijn Faem beerft
De Conste noyt vergaet al wijckt sy haeren Man
Sy draeght nae hondert jaer noch haeren roem daer van.

DEODA-

DEODATE DEL MONT

Noble-domestiq, du Duc de Nieuborg, son peintre et architecte generale, pour quelques annees, par l'aduoy des Sereniss.^{mes} Archiducs Alberte et Isabelle, des quelles il fut entretenu sa vie durante, mourut en Anvers l'an 1643.

Deodatus del Mont pinxit. *C. Waumans sculp.*

DEODATUS DEL MONT

Edel Schilder van S. Truyen gheboren Anno 1581. ende binnen Antwerpen ghestorven den 25. Novemb. 1634.

VEel gheleerde Mannen en bethoonen niet alleen dat Pictura is een vry Const maer bewijsen opentlijck dat het is de Alder-edelste Const die by den mensch gheoeffent can worden: ghelijck de selve niet alleen van ghemeyn volck maer van Coninghen en Princen is ghehanteert gheweest sonder nochtans hunnen Edeldom daer door te hinderen. Ende alsoo den Edeldom naer d'opinie van verschepde Schrift-gheleerde schijnt te bestaen in diversche qualiteyten soo canmen bethoonen dat de Schilder-const met eenighe der selve qualiteyten begaeft is / ergo soo en can niet faelgeren oft missen dat sy moet wesen de Alder-edelste Const.

Ende aenghesien dat Pictura begrepen wordt in jeder een van dese voorschr. qualiteyten / oft edelheden soo moetse wel verbrempt zijn van alle grof handtwerck dat de Latijnen noemen Ars Mechanica. Daerom soo segghen de Rechts-geleerde aldus van Pictura. [Bart. in d. l. 1. & 10. pla: ibi col. 2. c. de dignit.] Est qualitas illata per principatum tenentem qua quis vltra honestos plebeios ostenditur: dat is: het is een jnghebrochte qualiteyt vande gene die heerschappije heeft / met de welcke jemandt sich verthoont ofte uytsteckt boven het eerlijck ghemeyn volck. Waerdoor men moet verstaen dat door dat woort (principatum tenentem, heerschappy hebbende) worden begrepen Keysers Coningē en Princen. Wiens ampt is den Edeldom voor te staen: te volmaecken ende te bevrijden: [Plin. in Panegyrico.] Cæsaris est nobilitatem conservare & efficere. Dat sy oock behoorden de ghemeyn opinie der menschen een weynich in te volghen ter wijlen den Edeldom meest bestaet inde opinien ghelijck de Latinisten segghen. [Tiraque de nobil. cap. 10. num. 6.] Nobilitatem ipsam opinionibus consistere & Famam publicam constituere aliquem quasi in possessione jngenuitatis. Soo bestaet den Edeldom oock inde opinie ende al ghemeyne Faem. Waermede ick can bewijsen dat de Schilder-const (hebbende van over langhe veroude tijden) ende alsnu soo danighen reputatie / mach politiquelijck edel ghenoempt worden. Welcken naem sy heeft verkregen door verscheyde Princen / jae [Plutar. de fort. Alex. lib. 8. cap. 10. Plin. lib. 35 c. 11.] Philippus Maredo ende Alexander den Grooten zijnen Sone hebben de Schilder-const soo verheven dat sy de selve hebben edel gemaeckt/ die den Schilder soo grootelijcks eerden (geen opsicht nemende op zijn hooghe macht ende sinnelijcken appetijdt) gaf aen Appelles zijn Alder-schoonste Vrindinne Campaspe, want als hy de selve ten versoecke van Alexander soude uytschilderen werdt om haer schoonheydt ēn volmaeckt wesen soo beroert dat hy de Pinceel uyt de handt liet vallen/ hem latende voorstaē dat haer soedt wesen vriendelijcke ghedaente / ende overgroote schoonheydt de heel wereldt wel soude hebben in brandt ghesteken. Soo veel heeft de Const vermogen by de oude Romeynen ende Monarchen des wereldts / dat sy geen dinghen soo lief en in weerden en hielen oft hebben t'selve wel aende Schilders vereerdt ende hun daer mede begift. Plinius schrijft dat in heel Griecken-landt de selve Const werdt edel ghenoempt / ende Plutarchus seydt dat de selve Const de vermaerste/ schoonste / ende volmaeckste was / ende Plinius alsoo by een voeghende d'een reputatie by d'ander seydt noch meer [Plin. lib. 35. c. 1.] Arte quondam nobili cum expeteretur Regibus popu-

populisque &c. dat de Const edel is als sy vande Coninghen ende Princen soo ghesocht wordt: datse natuerelijck is midts de selve van Philosophen ende de gheleerste Mannen uyt den Natuer is voordts ghebracht ende gheoeffent. Eyndelijck dat sy gheestelijck is / midts dat sy oock van verscheyde Heylighe ende gheestelijcke Mannen is in't licht ghebrocht gheweest niet anders als geestelijcke dinghen af-beldende tot groote devotie van veel menschen ende wel behagen van Godt. Ghelijck ick in't volghende tweede deel noch naeder sal bewijsen ende met verscheyde waeracht ighe exempelen bethoonen. En ghelijck veele Schilders van desen tijdt door hun ervaeren Const zijn Ridders gheslaghen ende edel ghemaeckt soo is den voorsz. Deodatus del Mont om zijn groot verstandt inde edel Const van Schilderen/ Geometrie Astrologie / en ander wetenschappen oock genobiliteert vanden Hertoghe van Nieuwenborgh volghens de Patenten daer van zijnde. Daer hy langhen tijdt by heeft ghewoondt. Sijn groote wetentheydt in verscheyde natuerelijcke ende heerelijcke Consten was van sulcken vermoghen dat hy in zijn jonckheydt ten dienst van den Coninck van Spaignen is gheweest Inseigneur / waer over hy alle zijn vrijdommen heeft ghenoten nochtans sonder eenighe obligatie van dienst / ende als den selven vrijdom hem oock ontnomen was ten tijde dat veele plaetsen waeren gheboreerdt soo heeft zijn voornoemde Majesteydt van Spaignien aen sijnen Broeder Ferdinandus den Prince Cardinael by expresse missive bevolen datmen de plaets vanden voorsz. Del Mont soude goet houden ende hem laten volghen de mercede oft vrijdommen ende andersints die hy door zijn ghetrouwe diensten meriteerde / in sulck aensien was den selven Deodatus del Mont by zijn voorsz. Majesteydt om zijn groodt verstandt dat hy in verscheyde Consten hadde doen blijcken. Hy is gheweest Discipel / ende den besten vriendt van Petrus Paulus Rubbens, waer mede hy gereyst ende alle de plaetsen van Italien met groodt vermaeck doorsien heeft/ volgens de loffelijcke ende heerelijcke ghetuyghenis die dito Rubbens aen hem tot meerder vasticheydt van zijn groote wetenschap ende neerstich ondersoeck der verholentheden van Pictura, heeft verleendt ende met eedt de selve bevesticht. Waer van ick de Copije naer de Autenticque Copije geschreven ende gecollationeert hier hebbe ghevoeght luydende aldus.

In Dei Nomine Amen,

NOuerint vniuersi præsens publicum instrumentum visuri, inspecturi, vel legi audituri quod Anno a Christo nato Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Octavo, indictione vndecima Die vero Decima Nona Mensis Augusti, in mei Petri de Breuseghem *Notary ac Tabellionis Publici Regio Consilio, in Ducatu Brabantiæ ordinato admissi & approbati, testiumq; infra scriptorum præsentia personaliter comparuit, Illustris Dominus* Petrus Paulus Rubbens, *Nobilis Domesticus Serenissimæ Infantis harum Regionum fælicis Gubernatricis, vniuerso fere terrarum orbe celeberrimus, Pictorumque huius sæculi omnium facile Princeps, qui condescendens honestæ petitioni, Nobilis Domini* Deodati vander Mont, *nempe vt testimonium veritatis daret juramento solemni in manibus mei Notary tamquam personæ authenticæ ac publicæ præstito dixit, affirmavit, ac testatus est verum esse. Quod ipse, eundem Dominum* Deodatum, *quoad vitam, mores religionem, nomen ac famam omnino novit.*

Has

Hac de causa, quod scilicet multis abhinc Annis eum in domum suam & victum recepit, vt apud ipsum Dominum comparentem artem pictoriam disceret, quam quidem dictus Dominus Deodatus *ab ipsis fundamentis ita amplexus est, vt brevi tempore mirum in eadem arte progressum fecerit ipso Domino comparente varias interim Regiones, præsertim Italiam aliasq; mundi partes, ac loca perlustrante, quo ipse Dominus* Deodatus *eum semper secutus ac per itinera vbiq; comitatus est, nec non semper ac vbiq; locorum ita obtemperantem integrum, veracem solertem, suæ aliorumq; bonarum artium, studiosum, probum, honestum, ac denique humanum, & precipue veræ orthodoxæque catholicæ romanæ religionis amatorem atque sequacem se præbuit vt non tantum dicto Domino comparente Domino suo Magisto charus omnino satis fecerit, sed etiam omnibus eum cognoscentibus gratus & acceptus fuerit. Constituto demum tempore elapso, dictus Dominus* Deodatus *convocatis Parentibus eius cum honore amicitia ac summa laude ab ipso Domino Comparente discessit denique Matrimonio junctus ita recte, honorifice ac laudabiliter in hac vrbe se gessit, vt omnium cum eo tractantium sibi amorem ac benevolentiam paraverit, præcipue dicti Domini comparentis cum que indies fere versatur de quibus omnibus consentijt dictus Dominus Comparens, & petijt præfatus Dominus* Deodatus *publicum sive publica vnum vel plura, optima forma sibi confici instrumentum vel instrumenta, quæ acta vel gesta sunt Antverpiæ in domo dicti Domini Comparentis præsentibus ibidem* Justo Egmont & Guilielmo Paneels *testibus ad præmissa vocatis habitis atque rogatis. Et signavit Dictus Dominus Comparens suo nomine notam huius in Registro mei Notary jn quorum fidem præsens instrumentum signavi, rogatus & requisitus. Et erat subsignatum* P. de Breuseghem *Not. Publicus.*

Paulo inferius scriptum erat, Nos jnfrascripti testamur fidemque facimus Petrum de Breuseghem *(qui præcedens instrumentum scripsit ac signavit) esse Notarium Publicum in hac Civitate Antverpiæ residentem, boni nominis ac famæ scripturisque per eum ita signatis omnino fuisse adhibitum, & adhuc adhiberi plenam fidem in judicio & extra illud. Datum Antverpiæ Die Vigesima Sexta Augusti Anno Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Octavo subsignauerunt* J. Waerbeque: *Notarius.* L. de Halle *Notarius*; Mr. van Couwenberghe *Notarius.*

IEmandt die curieus ende nieulustich is om de Const van dien uytnemende Schilder ende Const-beminder te sien / ende te aenschouwen de brome ende vaste handelinghe die hy inde pinceel ghehadt heeft / die en moet maer zijn ooghen slaen op een wel ghecollorcert vast ghestelt ende kloeck gheordoneerdt stuck soo groot als het leven binnen Antwerpen in't klooster ghenaemt de Facons staende op den hooghen Altaer aldaer wesende een offerhande vande dry Koninghen. Ende noch een ander in Onse Lieve Vrouwe kercke afbeldende de trans-Figuratie Christi. Boven dien alnoch inde Sodaliteyt vande PP. vande Jesuiten eenen Cruys drager ende dry Koninghen / mitsgaders in vele andere kercken / soo in Vlaenderen / Henegouw / Artoys / ende meer andere die van zijn handt soo in Italien ende veel vermaerde deelen des werelts te vinden zijn. Hy is ghestorven Anno 1634. in't selve jaer dat hy door zijn ervaeren Const van Astrologie dickwils voorseydt hadde / ghenoempt by de Gheleerde Annus Climatericus, dat is het 7. mael neghenste oft neghen-mael sevenste jaer van zijnen ouderdom. Waerom ick niet en heb connen verborghen houden dit volghende tot zijn meerder eer in't licht te brenghen.

Wie

Wie leefter naer ſijn doodt in't vry ghedacht der menſchen
Als die den naem door Conſt ontſterffelijcken wenſchen,
    Als die de vruchten van hun onverlempt verſtant
    Soo vaſt in het ghemoedt van *Fama* ſien gheplant.
Dat hunnen hooghen Naem door 't ſwerte ſpor' der pennen
Gheperſt wort op papier om naer de doodt te kennen,
    Die altijdt door de Conſt hier op del' wereldt blijft
    Daer tot ghedachtenis al menich gheeſt af ſchrijft.
Als wel in *Deodaet* kompt claerelijck te blijcken
Daer *Fama* van verhaeldt in vele Koninckrijcken,
    Die hy met jever heeft ſeer vlijtichlijck beſocht
    En groote wetenſchap der Conſt van daer ghebrocht.
Een wetenſchap die can ſijn heel gheſlacht vercieren
Een wetenſchap die nu ſoeckt 't leven in lauriren,
    T'geen heeft de Conſt verdient van *Deodaet Del Mont*
    Waerin men al de kracht van t'weede leven vondt.
T'ſcheen 't puyck der wijsheyt was van *Pallas* hem gheſchoncken
En had van jonckx af-aen uyt *Hijpocreen* ghedroncken,
    Om dat ſijn Schilder-conſt gans op het leven treckt
    Die al de kracht; en deught van d'eel Natuer ontdeckt.
Om dat oock ſijn vernuft had ſulcken hooch vermoghen
In't kennen van t'gheſtarnt en marber reghenboghen,
    Den loop van Son en Maen in't op en onder gaen,
    Iae de Planeten die verdeylt in d'hemels ſtaen.
Wiſt door d'Aſtrology ſeer conſtich uyt te legghen
En 't jaer van ſijne doodt oock waerlijck te voorſegghen,
    En ſoo hy had gheſeyt iſt oock alſoo gheſchiet:
    De doodt heeft hem vercracht, maer ſijne Conſt noch niet.
Die blijft ontſterffelijck en ſal al langher leven
Midts dat ſijn weerde Conſt ſtaet op 't trompet geſchreven,
    Van d'alghemeyne Faem, die onverganckljjck is
    En hout altijt de Conſt in haer ghedachtenis.

Anders.

C*Elſa ſtupet* Montis *quicumque cacumina cernit*
Dum nullis meritis aſtra ferire videt.
Aſt ne mireris dum noſtra Poæmata voluis
Dumque Deodati *culmina celſa notas.*
Fama hunc euexit licet jnuida, Montis *acumen*
Eſt, habeat dignus, quod videatur, ait.
Hiccine mons tantum conclamat Pallas Olijmpho?
Altius extollas, ſit Pharus alta micans.
Intonuit tandem Regis vox ſumma Philippi:
Sit par cum reliquis Nobilitate viris.
Talia quis meruit? minimum num forte putatis
Eſſe Pharum, montem, nobilibuſque parem?
Maxima ſunt (fateor) meruit ſed maxima cuius
Nomen pingendi nobilitavit opus.
Dira ſed (heu) morſu parcæ mors ſtamina mordens
Illi tam celſum non ſinit eſſe locum.
Bis ſex cum medio vitæ vix luſtra tenebat,
Quin (vt prædixit) mors ſubeunda foret.
Vt dictum, eſt actum: ſubijt nam fata ſuprema
Pictor & Aſtrologus nobilitate vigens.
Sijdera qui novit, nomen protendat ad jlla,
Atque Deodatus *ſit datus ipſe Deo.*

PEE-

PEETER VANDE PLAS

Schilder van Hollandt.

Hy verdient in de Schilder-const een loffelijcke Eer / en af ghescheyden te wesen van alle Const hatende Berispers die in veele deelen van Pictura andere overtreft / ende te boven gaet / waerom de reden vereyst om hier te ghedencken de treffelijcke ordonnantien die Peeter vande Plas heeft in zijnen tijdt voorts ghebrocht met het Pinceel van zijn verstant / tot verwonderinghe van alle Lief-hebbers / midts daer in te speuren is dat den Nature hem mildelijck heeft beionst met de gaven van de uyterste volmaecktheyt die in't leven can ghesien worden ghelijck tot Brussel en meer andere uytlantsche steden te vinden zijn / soo dat zijn wercken ghetuyghen dat hy sonder beroeminghe niemant in ons eeuw in grooter volmaecktheyt naer reden proportie ende eysch van eenighe Schilder-const en heeft moeten wijcken / den welcken binnen Brussel ghestorven is.

IACOB BLANCHAR.

Oock isser gheweest binnen Parijs over eenighe jaren eenen uytnemenden gheest by naeme Iacob Blanchar seer uytstekende fray in het handelen der Pinceelen soo in Figueren als Landt-schappen / waerdoor hy in het Frans Hof onder den Edeldom in groot aensien was om de lossicheydt / liefelijcken aert / ende nette ghesteltenisse die hy tot wel behaeghen van een jeders oogh inde Edel Schilder-const wist uyt te wercken. Sijnen sterf-dach ende plaets van overlijden is my onbekent.

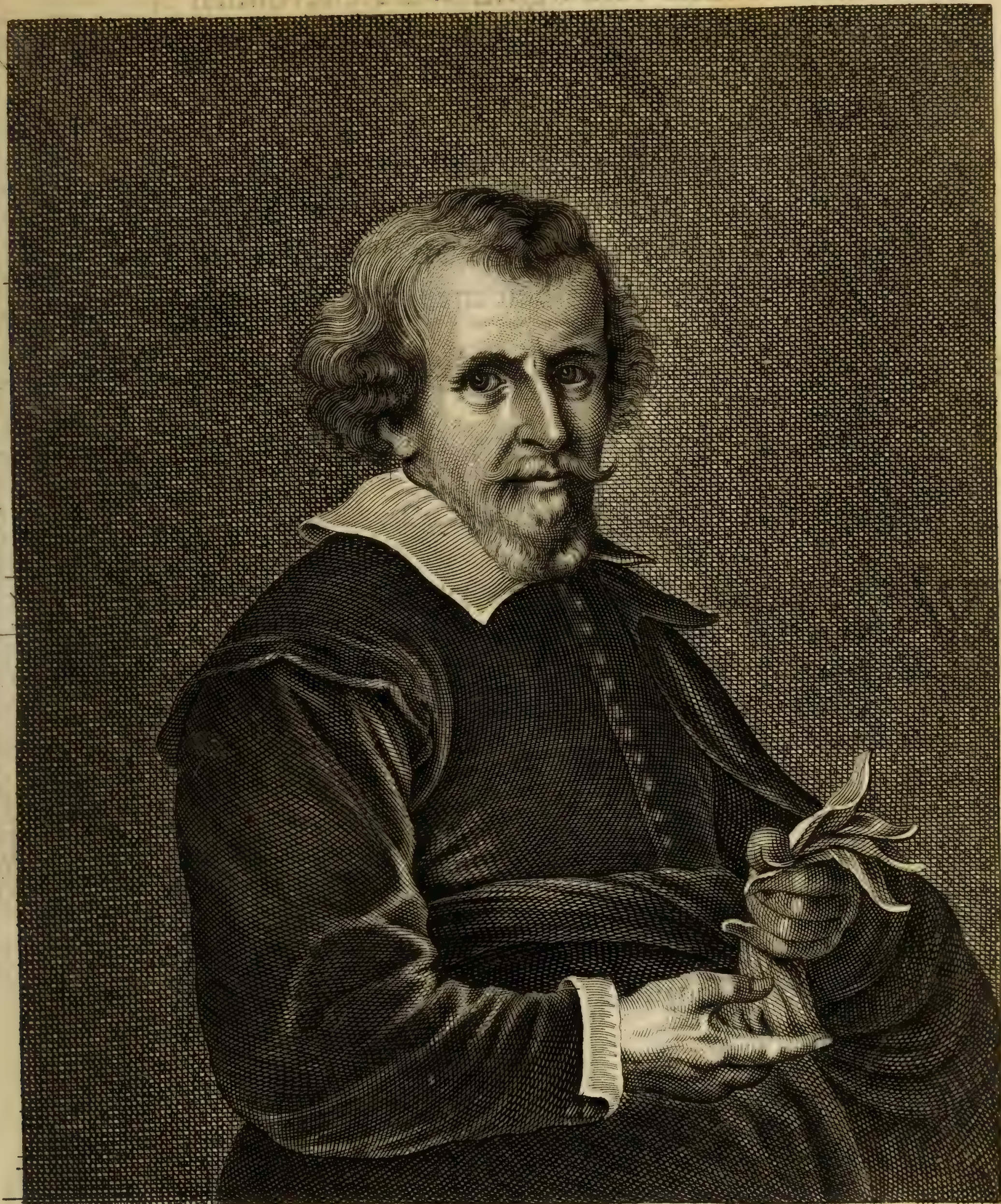

DAVID TENIERS DEN OUDEN.

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1582.
Ende ghestorven Anno 1649.

DEsen David Teniers is Discipel gheweest vanden Edelen ende Constrijcken Petrus Paulus Rubbens, ende daer naer in Italien komende heeft thien jaren ghewoont by Adam van Franckfort ghenoempt Elsenhamer, hy was een treffelijck Schilder in't groot ende in't kleyn op de manier ende met soo grooten aert als den voorsz. Elshamer zijn t'weede Meester / seer aenghenaem ende plaisant / ghelijck over al en sonderlingh by de Const-beminders ende groote Heeren des Landts te sien zijn / d'welck soo seer niet te verwonderen als te prijsen en is. Nademael hem een groot voordeel is ghewees als zijn natuer ende lust het gheluck hebben ghenoten van te hebben sulcken vermaerden ende befaemde Meesters als voorsz. is / die zijn handt-leyders ende wegh-wijsers waren om de volcomentheyt van Pictura te onderwinden / om uyt te wercken zijn aenlockende voor-beelden / zijnde verghesel schapt met goet / vast seker ende verstandich onderwijs / welck onderwijs ende vernuftighe leeringhen hy oock heeft achterghelaten aen David Teniers zijnen Sone oock een kloeck ende uytnemende Schilder daer in't tweede deel noch naerder af wort ghetracteert. Sulckx datmen wel mach segghen aldus.

Die stets daer stappen heen' naer Room en ander landen
Om daer tot spor der Const te wetten hun verstanden
 Te raecken op den trap van d'Eel *Picturas* throon
 En soecken inde Const eeuwich een Eeren kroon.
Ist dat u op den wegh den lust ontvalt in't reysen
Wilt vrijlijck wederom te rugh naer Neerlandt deysen
 Daer vintmen soo veel kracht in d'Eel Const van *Teniers*
 Als daer ghevonden wort by al de Room Scholiers.
Elck een vindt hier sijn les der Const verholentheden
Die ons diep-geestich wijst den reghel vande reden,
 Elshamers vaste handt en *Rubbens* los pinceel
 Die vintmen overal in eenich taefereel.
Ghefchildert van *Teniers*, soo groot ghelijck het leven
Seer wel gheordonneert, ghestelt en net verdreven
 Soo dat sijn eel Pinceel van Const noot is ontmaeght
 Door al het gen' *Pictur'* in haeren boesem draeght.

DAVID TENIERS SENIOR.

Nasquit a Anvers l'an 1582. ou ayant appris l'art de peinture ſoubs PP. Rubens, et Adam Elsh etc. devint Maiſtre tres excelent et renommé en toutes ſortes de grandes, et petites figures, et paÿsages, et mourut l'an 1649.

P. v. Mol pinxit P. V. Leyſebetten ſculp

En in haer Cabinet verborghen wort ghevonden
Dat wort door ſijn Pinceel voor jeders oogh ontbonden:
Daer ſietmen al het gen' Natuer ons geven can
Daer ſietmen wat *Teniers* was voor een geeſtich man.
Soo dat ſijn wetenſchap vry haren roem mocht dragen
Want niet en can in't oogh der menſchen ſoo behagen
Als t'gen' door het Pinceel wort conſtich voor gheſtelt
Waer in het leven van den menſch wort uyt-ghebelt.

DAVID DE HAEN

Schilder van Rotterdam.

WEl wilt de Faem noch lanck
Mijn jnnighe ghepeynſen
Door haer trompets gheclanck
PICTVRAS Conſt doen veynſen.
Om door dit rijm ghedicht
Te brenghen voor den dach
Tot voetſel van t'gheſicht
Al t'gen' de Conſt vermach.
Schoon dat de Faem al raeſt
Met noyt vermoeyde tonghen
En t'Schilders lof uyt blaeſt
Ghelijck veel Rijmers ſonghen.
Die nimmermeer en ſal
Verſlijten oft vergaen,
Men hoort noch boven al
Het kraeyen vanden HAEN.

Die uyt het Hollants-landt
Naer Roomen was ghevloghen
Alwaer ſijn groot verſtant
Wert jevrich op-ghetoghen.
Door al de wonder kracht
Die hy met d'eel Pinceel
Naer Conſt ten voorſchijn bracht
Op doeck en plat panneel.
Waer voor NATVRA wijckt
En ſtaet ghelijck verſlaghen
Die t'leven ſoo ghelijckt
Tot jeders wel behaeghen.
Dat wie ſijn conſt beooght
Moet lijden dat ſy is
Daer t'leven ſchier voor booght
Door haer gheſteltenis.

VIN-

VINCENT MALO.

PIctura sou met reden haer moghen beclaghen ende seer grootelijckx jelours zijn dat de Faem hier niet en vermelden ende den lof uyt en riep van dien grooten Meester Vincent Malò seer frap ende uyt-nemende in't groot en cleyn en sonderlinghe in het naeckt dat zijn Const voor gheen Meesters in dese Eeuw en hoeft te wijcken soo aenghenaem / en crachtich is alles daerin uyt gewerckt. Hy heeft eenighen tijdt tot Genoa ghewoont by Cornelis de Wael ende by hem gheschildert / sulckx dat zijn Const niet te verbeteren en is en wel staen mach op het toneel van Picturas uyterste wetenschap / uyt dien geen Const daer in en ontbreeckt maer gans op't leven treckt.

FRANCISCUS PERREER.

MEde was Franciscus Perreer een konstich Schilder die ghebooren is tot Parijs alwaer hy Gheetst heeft hondert al oude statuen oft anticquen die seer frap ende aenghenaem om sien zijn / daer alle de deelen ende verholentheden van het leven ende natuer seer constich in uyt ghewerckt staen. Hy is tot Parijs ghestorven / maer in wat jaer oft van wat ouderdom is my onbekent.

IAN VAN HOECK

Schilder van Antwerpen, ghestorven Anno 1650.

OP dat de eerlijcke Stadt Antwerpen in onse Edel Schilder-const mach behouden een dobbel vercieringhe door de menichvuldighe geesten / die sy voortbrenght / als schijnende te wesen de vruchtbaerste Voester van alle wetenschappen / soo dient hier in't licht ghebrocht den gheestrijcken Ian van Hoeck die niet minder als Petrus Paulus Rubbens sijnen Meester / by Keysers Coninghen en Princen om zijn diepe wetenschap in aensien en ghewardeert is ghewees / den welcken in zijnen tijdt meer Crediet hadde binnen Roomen by den Paus ende Cardinalen als alle de andere Schilders ende constighe verstanden die daer woonden. Want ghelijck de Schilder-const soo eel is / dat sy veel meer als eenighe andere juweelen wordt in weerden ghehouden / ende by Keysers en Coninghen voor het hooghste ciraet des Rijckdoms is gheoordeelt ende op den opperstenn trap ghestelt ghewees: tanquam ars super omnia excellens, ghelijck een Const die boven alle Consten uyt steckt: jae die de selve met woorden niet en costen prijsen / die hebbense met verwonderinghe aensien. Soo ist oock ghebeurt met desen van Hoeck dat hy by de Cardinalen tot Roomen in sulcken reputatie was om sijn uytnemende verstandt / dat sy egeen seldsaeme juweel-stucken van

Pictura

Pictura in hun secrete Cabinetten verborghen en hielen / oft lieten de selve aen van Hoeck besien ende van hem copieren / schoon dat niemandt anders inde wereldt het vermoghen en hadde om sulck-danighe Rariteyten te moghen aenschouwen / als alleenelijck dienende tot hun eyghen ghesicht.

Artificum quæ facta manu, si rara, Monarchæ
Illa solent valuis clausa tenere suis:
Sed licet occludant, nulli sint peruia luci,
Attamen aspiciens, dulcis amicus erit.

Ofte wel:

Niet worter by den Mensch soo lief oft weert gheacht
Om sijn seldsaeme Const, en diep verholen cracht
Oft 't wordt aen eenen vrindt noch somtijdts uyt-ghereyckt
Ghelijck aen *Ian van Hoeck* hier voor ghenoeghsaem blijckt.

Het licht van sijn wetenschap heeft in Italien ende Duydts-landt sulcken luyster ende schijnsel ghegheven dat sy al menich oogh der nieulustighe Const-beminders verlicht tot voetsel vande jonghe Schilder-jeught tot verwonderingh van veele gheleerde Mannen / ende tot vreught der Edele Heeren. Het Paleys vanden Keyser ende meer andere edel huysen van Keurvorsten in Duyts-landt gheven op den dach van heden ghenoeghsaem ghetuyghenis van sijn wercken / daer de selve mede verciert sijn. Hy is met sijne Keyserlijcke Hoocheydt den Arts-Hertogh Leopoldus in Nederlandt ghecomen / daer hy Domesticq ende Schilder van het Princelijck Hof langhe jaeren is gheweest / door de vaste handelingh / cloecke manier / ende vloyende Ordonnantien die hy ghehadt heeft / als over al aen sijn weert-befaemde Schildrijen ghenoech te speuren is.

Soo wie ontluycken doet sijn tintel bruyne ooghen
En laetse spelen op den weerschijn van Natuer
Die ons *van Hoeckx* pinceel soo gheestich can vertooghen
In de ghesteltenis oft wesen van *Pictuer*,
Moet lijden dat sijn Const door vast ghestelde trecken
(Vol levens nutticheydt, vol sins beteeckenis)
In schijn van 't leven schijnt het leven te ontdecken
Door al den levens Aert die in sijn Conste is.
Wie isser doch verrijckt met wijsheydt oft met reden
Die niet op 't eerlijck fray van sijn *Pictuer* en vlampt

Midts ſy van *Zoilus* noyt worden can beſtreden
  Oft van een Schilders oogh in eenich deel beſchampt:
Den roem van ſijne Conſt en Hoorens weerde Maeren
  Die m'over al van hem ſiet melden door de Faem
D'onſterflijckheyt van d'Eer ghenochſaem openbaeren
  Die ſijn Pinceel verdient tot lof van ſijnen Naem.

AUguſtijn Brun, ende Hans Holſman fraey Schilders van Ceulen. Midtſgaders Frederick Brentel ende Jacob vander Heyden vermaerde Schilders van Straesborgh. Hebben door hun groot verſtant ende diepſinnighe wetenſchap menighen Prins ende Hertogh beweeght door den liefelijcken Aert die ſy tot hun wel-behagen inde Schilder-conſt uytwerckten/ ſulckx datmen wel mach ſegghen:

Augustijn Brun. Hans Holſman Frederic Brentel. Iacob vander Heyden.

HAns Holſman ende *Brun*, *Brentel* en *vander Heyden*
Die coſten menich Vorſt door hunne Conſt verleyden
  En *Heſſelien* daer by oft *Crabbeken* ghenoempt
  Op Landtſchap en Figuer en ſijn Ruinen roempt.
Die wonder cloeck en los gheſchildert ſtaen naer 't leven
Waer door Natura ſchijnt (door cracht van Conſt) te beven.
  Die 't Landtſchap ſiet daer by van *Peeter Meulenaer*
  Sou ſegghen dat ſijn Conſt oock in het leven waer
Soo geeſtich uyt-ghewerckt beſonder in Batali
Oft daermen voorraet haelt, proviſi oft victali,
  De Ruyterkens te peert d'Infanteri te voet
  Oft Crijghs-volckx peſtery, 't ſtaet altemael ſoo ſoet
Soo mals en wel gheſtelt, ſoo meeſterlijck ghemalen
Uyt t'verf coleurich aſch dat Faem daer op mach pralen
  Als oock van *Raphael Coxi* Soon van *Michiel*,
  Die door des Vaders geeſt ſoo op de Conſt verviel.
Dat hy ſeer wonderlijck in Conſt heeft uyt-gheſteken
Daer geenen levens aert in't minſt en ſchijnt t'ontbreken.
  Daer by oock *Spaniolet* die wonder heeft gheſchetſt
  In't grauw met ſijn pinceel en net op plaet gheetſt.

Heſſelié van Amſterdam.

Peeter Meulenaer van Antwerpen.

Raphael Coxi van Mechelé

Ioſeph Ribera alias Spaniolet.

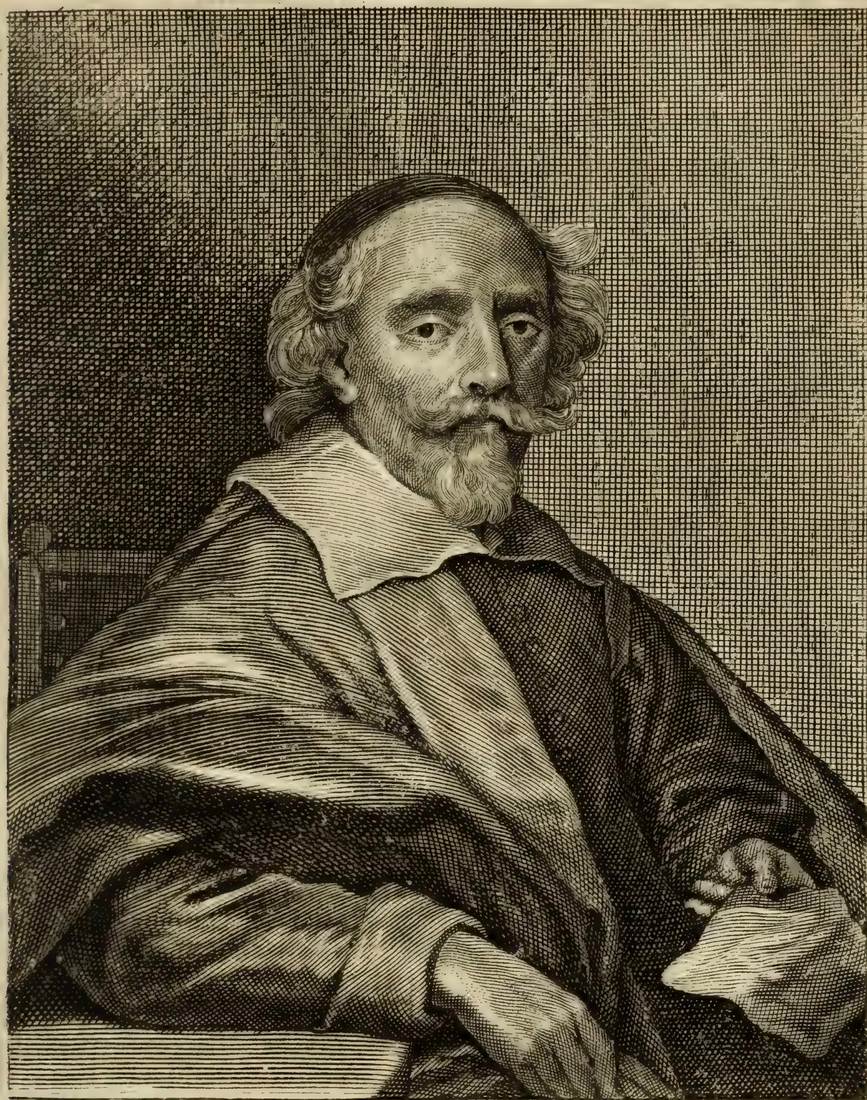
Gilis Peeters van Antwerpen.

En *Gilis Peeters* in't Gheboompt en groen Landouwen
Seer eel in het verſchiet, ſoo veer d'oogh can aenſchouwen
En lantſchaps achter-werck, het leven gans ghelijckt
Soo dat ſijn ſoet pinceel geen Landtſchap-Schilders wijckt.

ADRIAEN NIEULANDT

Schilder van Antwerpen.

DIe dickwils ſich begeeft om buytens landt te reyſen
Moet altijt onvermoijt gaen baden in ghepeyſen
Midts dat in't reyſen ſteckt veel ſwaer becommernis
Waer van *Voorſichticheyt* den beſten Leydtſman is.
Want die ſich buytens landt op t'ſop van d'eer wilt brengen
Moet ſijnen handel met ghetrouwe deughden mengen
En al het gen' hy doet moet eerſt wel ſijn bedacht
Ghelijck een kieckxken drinckt dat elcken teugh wat wacht.
Dit heeft bedencken in voor die *Pictuer* hanteren
Wanneer ſy gaen een beldt naer t'leven ordonneren
Wanneer ſy met de col' gaen ſwieren op panneel
Om eenich edel werck t'ontdecken door Pinceel.
Dat alles op ſijn maet gheſtelt ſy naer de reden
Op dat de Conſt door fout noyt worden mach beſtreden
Soo in gheſteltenis als t'menghen van t'coleur
Want ſulcken fouten gaen met d'eelheyts luyſter deur.
Soo ſalmen met vermaeck daer in veel kloeckheyt vinden
Veel gaeven van verſtant by d'eel *Picturas* vrinden
Soo ſal de Conſte zijn ghegrontveſt op de eer
Die ſonder weergae is en groyt noch meer en meer.
Dit heeft oock *Nieuwelant* al langen tijt gheweten
Eer hy noch op den trap der Conſten was gheſeten
Dat in *Picturs* Pinceel ſteckt groote wetentheyt
Die met verſtant en ſin moet worden overleyt.

ADRIAN VAN NIEULANT

Tres bon paintre en petites figures, et paiissages, il a faict beaucoup des histoires du vieulx testament, il est natif d'Anvers son commencement á esté a Amstelredam, chez Piere Isacx, et aupres Francois Badens, 1607. et maintenant se tient á Amstelredam, agé de 59 ans. *Cor. Ianssens pinxit. C. Waumans sculpsit I. Meyssens excudit.*

Moet worden wel bedacht om niet uyt t'loot te wijcken
Van een ghesteltenis die t'leven doet ghelijcken.
T'gen' *Nieuwelant* seer fray met reden en fatsoen
Vyt eenen lossen aert soo geestich wist te doen.
Dat hy door al de Const van zijn Pinceele treken
Geen Constenaers en heeft in dese eeuw gheweken,
Besonder in het kleyn dat grooten welstant heeft
Waer in geen Const ontbreckt maer schijnt dat alles leeft.
Soo in historien als groen gheloofde boomen
Is sijne Const bekent tot binnen Stadt van Roomen
Die hy met jever heeft, gheleert tot Amsteldam
Alwaer hy inde school der Edel Schilders quam.
Om soo het fondament van des' vry Const te leeren
En altijt met vermaeck haer weerde deught te eeren
Soo als hy heeft ghedaen met een seer kloeck verstandt
Tot dat sijn ziel vertrock naer t'hemels *Nieuwe-Landt*.

Aenmerckinghe.

De wijse der Griecken segghen datter niet en is dat tegen de weerderinghe van Pictura can op ghehanghen worden / en niet sonder reden ter wijlen datter niet nutter / plaisanter / en eerlijcker by den Edelman voor oeffeninghe en can ghevonden worden als de voor verhaelde teecken oft Schilderconst. Want sy is de oprechte moeder van alle vercieringhe / de oorsaecke is / dat alle Constighe wercken door haer de upterste volmaecktheyt ende hoochste schoonheyt komen te ghenieten / om dit te beproeven / soo moet een verstandich Oordeelder bekennen en toestaen datter niet en can ghebouwt / ghesmeedt ghegoten / ghehouwen / ghesteken / ghetimmert / gheweven / ghenapt / gheborduert oft andersints ghewrocht worden oft de grootste nerstichept ende beste schoonheyt diemen daer in sien kan heeft zijnen oorspronck uyt Pictura. Heeft jemant een kopere plaet die beschildert ofte door den Plaetsnijder besteken is met eenich konstich werck / ghewis sal de selve Const veel meer gheweerdeert worden als de valeur van het koper / soo dat de materie daer alle konstighe hantwercken van worden ghemaeckt / van soo grooten aensien niet en is als wel de Const diemen daer in sien can. Weert is te noteren het leven van Albert Durer uytnemenden Schilder / Plaetsnijder / ende Bouw-meester van Norenborgh / den welcken zijnde in't werck voor den Keyser Maximiliaen die Grootvader was van den Keyser Carolus Quintus ende voor den selven teeckenende

kenende jet groots op eenen muer ende soo hooch niet en kost reycken als zijn inventie tot de Const vereyste / soo heeft den Keyser bevolen aen een van zijn Edelmannen die daer teghenwoordich was dat hy de schabel sou vasthouden daer Albert Durer ginck op staen / op dat hy niet en sou vallen / waerover den Edelman zijn excues oft ontschuldingh doende aenden Keyser als willende segghen dat hy sijnen Edeldom sou verkleynen met te dienen eenen Schilder inde manier om onder desselfs voeten te moeten knielen om de schabel te houden. Soo ist ghebeurt dat den Keyser (segghende dat hy meer estimeerde sulckenen Constenaer als een Edelman) aen Alberto Durer voor hem ende zijn naccomelinghen / gaf een wapen / om by hem ende alle Schilders gheuoert te worden te weten dry silvere oft witte Schilden in een blauw velt. Welcke wapen by alle Schilders tot hen loffelijcke ghedachtenis ende Edel-teecken op den dach van heden gheuoert wordt / sulcke ende dierghelijcke andere weldaden (die de Schilders by de grootste Monarchen des werelts ghenoten hebben) sou konnen by brenghen doch te lanck zijnde om te verhaelen sullen ons ghenoeghen met t'gene voorsz. is / in dit teghenwoordich deel tot inde volghende deelen daer den Leser seer frap ende ghedenckweerdighe verhalen sal vinden / ende om niet te vergeten de treffelijcke Const van Remigius van Rheni gheboren tot Brussel die met grooten iever zijnen tijt waergenomen heeft om te vatten al het gene de grootste kracht van Pictura can uytwercken / sulckx dat hy een uytnemende Schilder is gheweest in frap ordonnantien blijckende aen zijn stucken die van hem gheschildert zijn voor den Grave van Wolfegh in Duytslandt / waerby hy in't jaer 1600. ghewoont heeft ende voor den selven seer veel seldsame ordonnantien vol diepe wetenschap ende Consten / ghedaen heeft / als oock voor meer andere Hoochduytsche Heeren / waer van oock in Nederlandt eenighe te sien zijn / hy is eyndelijck in Duytslant ghestorven naer dat het Casteel vanden voorsz. Grave van Wolfegh (by naeme Henricus) met alle de Const door de Swetsche gans verbrandt ende gheruineert was.

Remigius van Rheni van Brussel.

PEETER VAN LOON.

Oock isser gheweest in onse Eew eenen seer uytstekenden geest by naeme Peeter van Loon die een ander handelinghe hadde als de voor verhaelde / want hy was uyter maten cloeck ende vernuftich in ordonneren ende te Schilderen Perspectiven / Architecten ende sulckdanighe loffelijcke wercken die seer net sijn en in groote achtinghe ghehouden worden om de suyverheydt ende aerdicheydt die daer in te sien sijn. Hy is ghestorven tot Antwerpen daer hy oock gheboren is gheweest.

FRAN-

FRANCHOIS PADOANINO

Italiaenſchen Schilder van Padoa.

NU de reden my gaet leyden
Teghen ſtroom van mijn gedacht
Om de waerde te verbreyden
Vande Italiaenſche kracht.
Buyten ſpor der Neerlants gheeſten
Als hier voor meeſt is ghethoont
Midts PICTVR in die gheweſten
Noch al treffelijcker woont.
Soo dient hier met jnck beſchreven
D'eel werck van PADOANIEN
Daer Natuer en t'weede leven
Door de Conſt in zijn te ſien.
Hooch verheven ſoet ghedommelt
Wel verdreven, en gheſtelt
Vaſt gheteeckent ſacht gheſchommelt
Niet ghebreckter in zijn beldt.

Sonderlijck in groote ſtucken
T'ſy Hiſtory oft Pourtret
Wiſt hy t'leven uyt te drucken
Wat hy ded' t'ſtaet even net.
Leeft dan naer dit tijd'lijck leven
In het eeuwich hemel-rijck
Die u had deſ' Conſt ghegeven
Om te leven eeuwich-lijck
By de menſchen die beminnen
D'edel Conſt van u PICTVER
Daer den gheeſt van uwe ſinnen
Noch in ſpelt als in Natuer.
Daer den gheeſt van u ghedachten
Sal in ſweven langhen tijt
Daermen ſiet de Faem naer trachten
Om te ſegghen wie ghy zijt.

LUCAS

FRANCISCO PADOANINO

Natif de Padoa, paintre admirable de grandes figures, il est superflux aux inventions, bon portraicteur, ce qu'il at monstré per les põrtraicts du Conte d'Arondel, et de sa femme, il se tient ordinairement à Rome, et maintenant il tient sa demeuré a Padoa.

F Padoanino delin. *I Meyssen fecit et excud.*

LUCAS ENDE PEETER FRANCHOIS

Schilders van Mechelen.

DE Philosophen leeren ons dat de wetenschap (al ist dat sy / van verscheyde conditien ende naturen is) maer en can wesen eenderley / dat is soo wanneer jemant het een gheleert heeft terstont het ander sal begrijpen. Alsoo leert ons de vry Schilder-const den aert van groote en kleyn dinghen te verstaen / de Teecken-const leert Pictura ende Pictura de Teecken-const / die de wetenschap heeft van belthouwen moet nootsaeckelijck verstaen op zijn maet ende naer den reghel te teeckenen: uyt reden dat d'een uyt het ander is spruytende. De gheneest Const oft medecijne die in haer selven maer een Const en schijnt te wesen handelt nochtans beyde van ghesontheyt en sieckte van maticheyt en overdaet / van ghetempertheyt ende onghetempertheyt / ghelijck oock Pictura soo vande verdeylinghe der verven als vande Teecken-const is handelende met dese Const / is oock ten hoochsten begaeft gheweest Lucas Franchois gheboren tot Mechelen in't jaer 1574. op den 25. Januarij / die van jonckx af aen zijn verstant soo vlijtich ende met groote neerstichheyt heeft gheoeffent om de verholen wetenschap ende kracht der Schilder-const te ondersoecken / dat de Faem my oock heeft aengheloct zijnen ontsterffelijcken Naem gheruchtbaer te maecken / Spanien en Vranckrijck (daer hy sesse jaren dese edele Const gheoeffent heeft) gheven ghetuygenis ghenoch wat lof zijn Pinceel ende diepsinnich verstant verdient heeft / welcke Koninckrijcken / Nederlant ende meer andere plaetsen met zijn prijsbaere ende Constrijcke Schilderijen genoch verciert sijn tot verwonderinghe van alle Lief-hebbers. Sijn studie brocht groote volmaecktheyt / nerstichheyt / suyverheyt ende levende ghesteltenis voorts in't groot als in het kleyn was seer uytnemende in ordonneren van conterfeyten gelijck inde voorghemelde plaetsen en sonderlijck binnen Mechelen / soo in kercken gulde kamers ende andere Huysen ghenoch te sien zijn / by wie dat hy heeft gheleert en is my niet seker bekent / hy is ghestorven binnen Mechelen den 16. September in't jaer 1643. achterlaetende twee Sonen den eenen by naeme Peeter ende den anderen Lucas Franchois, desen Peeter is gheboren tot Mechelen in't jaer 1606. den 20. October ende ghestorven den 11. Augusti 1654. gheleert hebbende de voorsz. Schilder-const by zijnen voornoemden Vader / ende daer naer by Gerart Segers binnen Antwerpen. Sijnen geest was uytstekende in het cleyn te schilderen / Lantschap te stofferen en andere seer aenghename ordonnantien tot groote voldoeninghe ende contentement van alle Const-beminders / uyt te wercken / oock seer frap in konterfeyten / daer veel Edel ende Hooch-vermoghende Personagien van konnen ghetuyghen die hy naer het leven heeft gheconterfeyt met sulcken kloeckheyt nette en suyver manier dat door de kracht zijnder Pinceelen daer in het leven maer en ontbreeckt. Hy heeft voor Sijne Hoocheyt den Arts Hertogh Leopoldus oock gheschildert en voor andere Edele

PIERRE FRANCHOYS,

Il estoit fort bon peintre natif de Malines, et mourut le 11. d'Aoust l'an 1654.

Lucas Franchoÿs pinxit *C. Waumans sculp.*

France Heeren binnen Parijs daer hy oock eenighen tijdt sijn woonplaets heeft ghehouden / de wetenschap die hy hadde van wonder te Copieren ende crachtigh te Teeckenen wordt daghelijckx vande alghemeyne Faem by de Lief-hebbers inde memorie ghebracht ende ten uytersten verheven / hy en is noyt ghehouwt gheweest / en spelde by naer op alle instrumenten plaisant ende vermaeckelijck in't gheselschap / soo dat de verscheydentheydt der Consten (als Musica ende Pictura, die by naer alle Consten te boven gaen) in hem te vinden waeren / ende werden met een wonder volmaecktheydt uyt-ghewerckt / waerom dat ick wel segghen mach :

De waerheydt moet van 't werck sijn eyghen vonnis uyten
De proef moet oock de daet van jemants werck besluyten,
  Soo als hier Vaer en Soon bethoonen met pinceel
  In hun loflijcke Const op doeck oft plat panneel.
De handelingh van Vaer en wilt den Soon niet wijcken
Den Soon doet sijne Const, oock met den Vaer ghelijcken,
  In Ordonnantien soo wel als in't Pourtret
  Al watmen van hun siet het staet al even net.

PEETER SOUTEMANS

Schilder van Haerlem.

TEn is niet te verwonderen dat uyt den Const-rijcken Winckel oft Schilder-school van Petrus Paulus Rubbens sijn voorts comen soo veel constighe Meesters / die als jeverighe Leerlinghen soo cloecken ende verstandighe borsten van de uyterste volmaecktheydt hebben ghesoghen als waeren de lessen ende gheestighe onderwijsinghen van dien Edelen ende weert befaemden Petrus Rubbens, daer onder menichte van meer andere desen Peeter Soutemans eenen Discipel van is gheweest / waer by hy soo heeft aengenomen ende sijnen lust verboordert datter geen secrete verholentheden in Pictura te vinden sijn (comende naest by het leven) oft de selve connen in sijn belden ghevonden worden / was seer fraey in't Conterfeyten ende excellent goedt Meester in groote Ordonnantien / sulckx dat hy langhe jaeren is Schilder gheweest vanden Coninck van Polen / wiens Hof ende meer andere Coninckrijcken met sijn ervaren Schildery verciert sijn. Hy is ghestorven tot Haerlem.

PEETER NEEFS

Schilder van Antwerpen.

VVAt Pauſelijck portael, perſpect oft galderijen
Wat Tempels, Kercken oft verheven metſelrijen
Ons Room aenwijſen wilt van Net Architectuer
Dat thoont de *Neeff* ons hier in ſijne Eel *Pictur*.
Sijn welf-ſels in't vercort, baluſters en grottiſſen
Uytſpronckſels net verdeelt, pileeren en corniſſen,
Met boghen fray om ſien ſeer net in het verſchiet
Waer in men 't minſte geen vergaderingh en ſiet.
Soo veel als 't leven can in eenich deel ons gheven
Dat ſietmen van de *Neeff* door ſijn pinceel ghedreven:
Het ſuyver baſiment, en netten Capiteel
Ovael en parckiment, thoont *Neef* met ſijn pinceel;
Sijn weert befaemde Conſt is vrempt om aen te mercken
Soo jemandt maer en ſiet naer 't leven al ſijn Kercken
Waer in niet eene Choor oft Ommegangh verſchijnt
Tot de Hooch-ſaelen toe, ſtaen in ſijn Conſt verclijnt.
'T plaveyſel van beneëen, het welf-ſel, en pilaeren
De deuren en portaels, jae tot de ſy Altaeren
Men ſiet in ſijn Schildry ſoo 't leven uyt-ghebelt
Al oftmen in perſoon waer inde Kerck gheſtelt.

THEODOR BABUER

Van Hollandt.

DE Conſt van *Theodor* die thoont de Schilder-jeught
En al die Conſt bemint, hier een gheleerde vreught
In ſijn Conſt-Tafereel ſeer wel gheordonneerr
En op ſijn maet gheſtelt, die meerder lof begeert
Als ick hier ſchrijven can, om dat daer niet ontbreckt
VVant 't ſchijnt in ſijn Schildry het eyghen leven ſteckt.

IAN BOTH

Schilder van Vytrecht.

MEt wat een lauwer loof, oft groen olijve ſpruyten
Dient nu het geeſtich Breyn van onſen *Both* ghehult,
Met wat Poëſij pen wil ick ſijn roem beſluyten;
Die ſoo den lof en d'eer van ſijne Conſt vetvult.
T'herdencken gans beroert al mijne vry ghepeynſen
Soo ick mijn ooghen ſlaen op ſijn verheven werck
En mijnen luſt ontwaeckt jae doet gheheel ontveynſen
Midts ick daer in niet als Naturas cracht bemerck,
Waer uyt te ſpeuren is het leven van ons leven,
Waer op ons leven ſteunt, en t'levens hope baert
Dat is het ſoet ghewas t'gen' daegh'lijckx wordt ghegheven
Door Godes zeghen uyt de groen en vruchtbaer aert.
Dit wiſt *Both* met t'pinceel ſoo wonder af te maelen
Dat al ſijn maelery door haere geeſticheyt
Den menſch (die Conſt bemindt) met jever can beſtraelen
En menichmael het hert tot haere deught verleyt:
De dreven des warandts veer uyt t'gheſicht gheleghen,
Het blader-rijck gheboompt, valley, en hoogh gheberght,
Het ſtraelen vande Son langhs onbevolckte weghen
En noch meer lieflijckheydt t'gen' jeders gheeſten terght
Dit alles ſaem ghevoeght door cracht van *Boths* Pinceelen
Wel op ſijn maet gheſtelt en fraey gheordonneert
Op eenen effen doeck oft fijn gheſchaeft panneelen
Wijſt aen het uyterſte dat ons *Pictura* leert.
T'waer herſeloos ghebroet vol haetighe ghebreken
Dat ſonder oordeel is van *Midas* overſchot
Soo wie uyt bot verſtant de Conſt wou teghen ſpreken
Die ons ten thoone ſtelt den gheeſt van *Ian de Both.*

Een

IEAN BOTH

Bon painctre en paÿsages bien ordōnées, a la veue bien douces, les devants forts,et bien coulerées garnies des figures, et animaux bien entendües. se tientmiantenant a Vtrecht ville de sa naissance.

Abr. Willars pinxit. C. Waumans sculpsit. I. Meyssens excudit.

Een Conſt die niet en ſoeckt van jemandt eenich voordeel
Om die te prijſen oft te blamen teghen reën,
Maer midts de ooghen ſijn voorloopers van het oordeel
Soo dunckt my dat dees Conſt noyt worden can vertreën :
Schoon dat mijn pen te vroech laet haeren beck beſnoeren
Om meerder (naer verdienſt) den weert befaemden lof
Van *Both*, om ſijn vernuſt hier claerder uyt te voeren
Ter wijl my overſchiet noch veel bequaeme ſtof,
Waer-in gheleghen is t'wit, om van hem te roemen
Daer ons de daet hier gheeft ghetuygheniſſe van
Sulckx datmen hem hier mach wel een groot Meeſter noemen
Midts t'ſelf' ons daeghelijckx ſijn werck bethoonen can.

PETRUS TESTA

Van Roomen.

ALs het oudt vermaert Roomen langhen tijdt berooft had gheweeſt van Schilder-conſt / midts den jever der Schilders door Martis wapen-roem gans verdort en van luſt ontbloot was. Soo is even wel daer naer door verſcheyde Cloecke verſtanden en Roomſche Geeſten het ſelve wederom in fleur ende welſtant ghebrocht / als van Peeter Cavallini Giotto, ende meer Andere / ghelijck Petrus Teſta haeren roem door ſijn uytnemende Conſt oock vermeerdert ende aen doen groeyen heeft / die ſeer frap is gheweeſt in ordonnantien naer t'leven / ende met cloecken Aert uyt te belden / ghelijck over al in Italien en hier te Landt oock veel te ſien ſijn / beſonder aen ſijn Printen die hy ſelfs met ſulcken wonder gheeſtichèydt Gheetſt heeft / dat ſy voor ſeer ſelſaem ende ongheme yn by de Liefhebbers worden ghehouden. Ick laet den Leſer oordeelen hoe veel te meer ſijn Schildry in weerden wordt ghehouden daer de Faem in Nederlandt noch al lanck af ſal ghedencken / aengeſien dat uyt geetſte Printen en andere Drucken (die maer als ſchaduwen van Pictura en ſijn) by eenen Conſt-kender ooghſchijnelijck can gheoordeelt worden/ met wat diepſinnighe wetenſchap den principalen Meeſter moet begaeft ſijn / ghelijck den voorſz. Teſta altijdt is gheweeſt / hy is tot Roomen overleden / doch in wat jaer is my onbekent.

CHRISTOFFEL IACOB VANDER LAENEN

Converſatie - Schilder van Antwerpen.

DE handelinghen der Schilders ſijn veelderley en vremt / als wanneer den Schilder door den Natuer daer toe ghetrocken wordt / ende niet door een bedwonghen onderwijſinghe de ſelve heeft gheleert. Dit blijckt in Chriſtoffel vander Laenen, die ſeer verballen is gheweeſt op de Converſatien van vrijagien/ balletten / en andere ghenuchelijcke tijdt-verdrijven van malle Jonckers ende Jouſvrouwen ſeer aerdich uyt te belden die ſeer aenghenaem en lieffelijck gheſchildert ſtaen/ en meeſtendeel niet anders en heeft gheſchildert als de ghene:

Die met mallen en met rallen
  Brenghen over hunnen tijdt
Jn balletten en bancketten
  Daermen geenen coſt en mijdt.
Hier met danſen daer met ſchranſen
  En veel ander ſotterny
Hier met loncken en met proncken
  Tuſſen beyden vrijery
Siet de Speellie voor de Eellie
  Toetſen baſſen, en viool
Daer s'op ſinghen danſen ſpringhen
  t'Schijnt het is een danſers ſchool
Schroſſen broſſen, ſchincken drincken
  Sonder reghel ſonder maet
Nijghen ſtuypen, droncken ſuypen
  Soo't al inde wereldt gaet
Hier Monſeuren, daer Monkeuren
  Hier wat praten vande min
Hier wat pruylen daer wat muylen
  Jeder naer den tijdt en ſin.
Hier wat vrijen daer wat lijen
  Om te winnen Joffers hert
Hier wat ſlaghen daer wat claghen
  Vande liefd' en minne ſmert
Hier wat wand'len daer wat hand'len
  Van het rijcke Coopmans goet
Hier wat ſpelen ſinghen quelen
  Tot trooſt van een ſwaer ghemoet,
Hier wat clappen, daer eens tappen
  Van het beſte kermis vat
Hier wat doppen daer wat ſoppen
  Tot datmen is vol en ſat.
Van te ſmeren en te teren
  Van te clincken op den pot
Van te cannen en te pannen
  Van te maecken heel den ſot.
Van te tuyſen en te ruyſen
  Schoon dat Godt den Heer mishaegt
Van te boeven en te troeven
  Daermen naer geen geldt en vraegt.
Van te koken en te ſmoken
  Van te ſwemmen in veel quaet
Van te ſlaepen en te gaepen
  Van te leven boven ſtaet:
Wiſt ſoo loflijck en ſoo hoflijck
  Soo biſaert, ſoo cloeck en eel
Vander LAENEN uyt te maenen
  Met ſijn liefelijck pinceel,
Heel manierich, los en ſwierich
  Daer Natuer maer in ontbreckt
Soet verdreven, t'ſchijnt dat t'leven
  In ſijn eel Schildrijen ſteckt.

DAVID

DAVID BECK

Schilder van Delft.

SOo veel vermach PICTVR' door onghemeyne trecken
Die ſy met d'eel pinceel weet claerelijck t'ontdecken,
Dat ſy al menichmael een man'lijck hert beroert
Wanneer ſijn oogh maer eens op haere Conſt en loert,
Wanneer de Aerdicheyt van wel gheſtelde leden
In weſen en ghedaent vol ghemanierde ſeden
(Beſonder in een vrouw) bethoont wordt op Schildry
Daer dickwils neven ſtaet het leven als Copy :
Soo ſchijnt dat jemandt voelt Cupidos minne ſtraelen
Soo diep doet u t'gheſicht den luſt in't herte daelen
Ghelijck als DAVID BECK heeft met pinceel ghedaen
Waer van den Roem noyt ſal verſlijten oft vergaen.
Daer ſietmen een Pourtret vol Meeſterlijcke douwen
'T geen wel een Keyſers oogh mach om ſijn Conſt aenſchouwen
'T geen wel mach ſijn gheſien door al den cloecken aert
Die ons den gheeſt van BECK daer in veropenbaert.
Een weſen heel volmaeckt, ghemarbert met twee blooſen
Jae op-ghepronckt ghelijck gheſermilioende rooſen,
Daer op de borſtjens naeckt ſoo menich croltjen ſwiert
En daer t'heel lichaem is op t'ſchoonſten op gheciert,
Vol bagghen oft gheſteent en d'alderfijnſte perels
Ghelijck een VENVS oft een Afgoddin des werels
Daer t'leven maer ontbreckt ſoo gheeſtich weet t'pinceel
Van BECK, naturas cracht te brenghen op't tonneel.
Dit wiſt CHRISTINA wel, de Coningin van Sweden
Die ſoo wert in't ghemoet van DAVIDTS Conſt beſtreden
Dat ſy hem in haer Hof heeft minnelijck verſocht
En hem tot groote eer en hooghen naem ghebrocht.
Om dat ſijn rijp verſtant deſ' Conſt wiſt uyt te vueren
Soo dat ſijn weerde Faem ſal eeuwichlijcken dueren
En nimmermeer vergaen ſchoon t'lijf in d'aerde leyt
Sijn werck verbonden blijft aen de onſterfflijckheyt.

NICO.

DAVIT BECK

Peintre, et Valet, de Chambre de la Sereniſſime Reyne de Sweede, enuoié de Sa Ma: pour peindre les perſonnes Illuſtres de la Chreſtienté. natif de Delft en Hollande.

Dauit Beck pinxit *Ant. Coget ſculpsit* *Ioan. Meyſſens exc.*

NICOLAES VANDER HORST

Schilder van Antwerpen.

WAs een seer excelent Schilder soo in Ordonnantien als Contersfeyten / die gheleert heeft by Rubbens, ende daer naer ghereyst naer veel Coninckrijcken / Landen en Steden / daer sijn handelingh in groote weerde wordt ghehouden. Ende wederom keerende heeft hem langhen tijdt tot Brussel ghehouden / alwaer hy veel fraey ende nette Teeckeninghen ghemaeckt heeft soo van Tytels als andersints die in print uytgaen ende ghesneden zijn van Cornelis Galle den Ouden / als oock van meer andere. Hy is Partsier gheweest vanden Arts-Hertogh Albertus ende d'Infante Isabella Clara Eugenia saligher ghedachtenis. Voor wien hy veel seldsaeme ende cloecke Teeckeninghen ghemaeckt heeft / seer aerdich ende diepsinnich ghehandelt. Is ghestorven tot Brussel Anno 1646.

MATHIAS KAGER

Schilder van Ausbourgh.

DE Printen die Ian ende Raphael Saedeler seer uytnemende Net ende Cloeck ghesneden hebben naer de vermaerde Teeckeningen Schildrijen ende Schetsen vanden gheruchtbaeren ende Roemweerdighen Mathias Kager gheven meer ghetuyghen wat Meester ende edelen geest hy gheweest is als mijn pen hier can beschrijven waerin te sien is dat hy de uyterste volmaecktheyt ende diepste wetenschap van Pictura in alle haer deelen heeft verstaen / soo in't groot als in't kleyn / soo in't ordonneren als kopieren / in't vercorten als andersints / waerom dat hy is gheweest Schilder vanden Hertoch van Beyeren die grooten lust ende behaghen was scheppende inde eelheyt van zijn Pinceel / ende niet sonder reden uyt dien hy alle de Landen ende plaetsen des werelts (besonder daer de Const in weerden ghehouden wordt) meest ghesien heeft met groote studie ende vermaeck / den welcken tot Ausborgh ghestorven is.

De doodt die scheen jalours te wesen op sijn Const
Waer door dat *Kager* wirdt van jeder een bejonst,
Want had sy hem soo vroegh van t'leven niet berooft
Misschien had sijne Const Naturas roem verdooft.

THEODOR ROMBOUTS

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1597.
Ende ghestorven Anno 1637.

GElijck voortijts de schoone Stadt van Florentien in Italien placht te wesen een Moeder der Constenaeren / soo is in Nederlant de Rijcke Stadt van Antwerpen een oprechte voester vande vornaemste: (emmers ten deel) der meest vermaerste ende Const-oefenaers die in Pictura wonder ghedaenten van leven hebben aenghewent / ghelijck desen uytnemenden Theodor Rombouts oock een van haer beste scholieren ende voesterlinghen is gheweest / door zijn groot verstant ende neerstighe ondersoeckinghe der Natueren/ die hy in groote Figuren boven het leven wist uyt te wercken / soo ende ghelijck aen veel van sijn stucken hier te Lande te sien zijn. Hy heeft Italien en meer ander Landen doorreyst ende tot het eynde des levens de Const met grooten jever waergenomen/ zijnde ghestorven binnen Antwerpen in het jaer ghelijck voorseyt is.

HENRICK DE CLERCK.

NIet min en is begaeft gheweest met groote wetenschap der Schilder-const Henrick de Clerck Schilder van Brussel die gheleert heeft by Marten de Vos, ende was seer aerdich ende fraey soo in't groot als in't kleyn af te belden alle poëtery ende oock devotie ghelijck in veel en verscheyde Taefereelen van hem tot Brussel in verscheyde Kercken te sien is / die seer Ordonnanti-rijck ende met neerstich opsicht gheinventeert ende uyt ghewerckt zijn. Hy is ghestorven tot Brussel.

ANTHONI SALART

Schilder van Brussel.

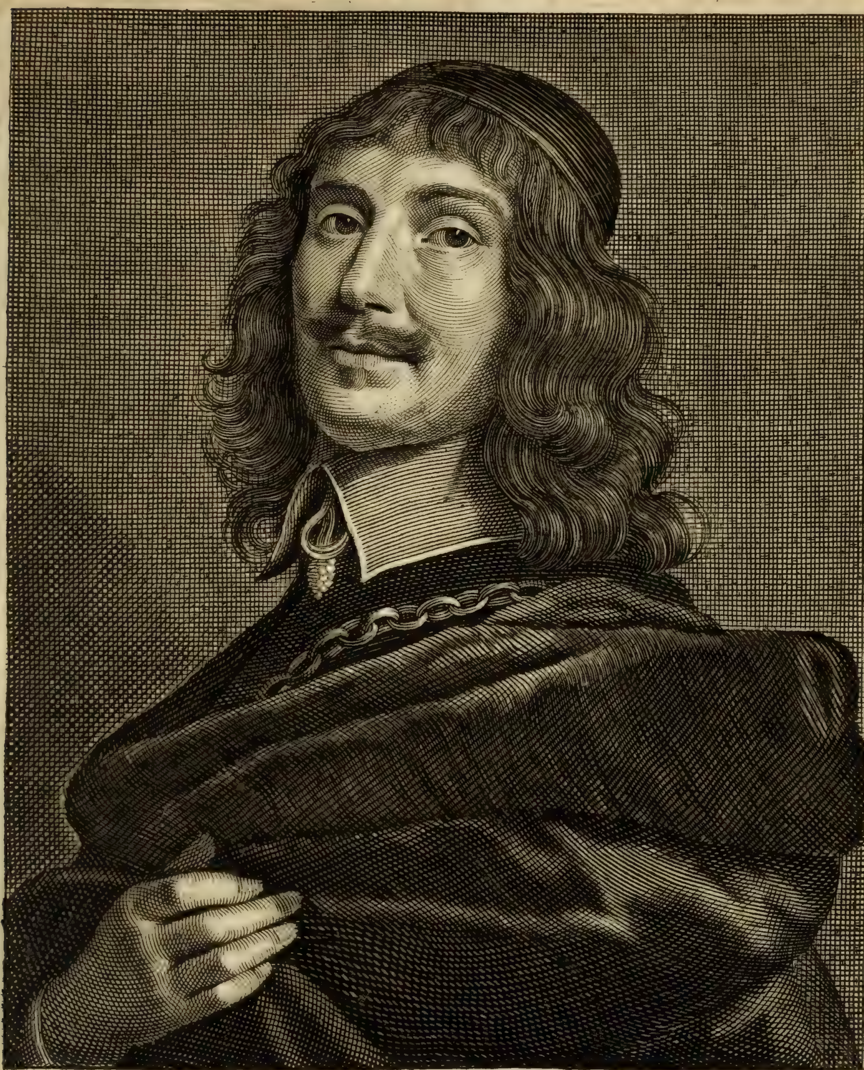
HY is gheweest seer overvloedich in Ordonnantien / sulckx dat in het leven niet te vinden en was / oft hy kost het selve door zijn ervarentheyt met Pinceel door zijn treffelijcke Const uytwercken / die noch teghenwoordich in groote achtinghe / ende voor seldsaem ghehouden wordt: want d'aenlockende begeerlijckheyt des soeten ghewins ende den smeeckenden lof (diemen door Const verrijght met natuerelijcke liefde tot eenen onsterffelijcken naem) brochten hem door een vlijtighe oeffeninghe tot sulcken volmaecktheyt dat hy in zijn leven Niemant in ordonneren / koloreren / vaste stellinghen ende malschheyt des Pinceels en moest wijcken. Hy is tot Brussel ghestorven daer zijn Const in't leven is ghebleven ende sal noch langh inde memorie des menschen onsterffelijck ende bekent blijven.

GEERAERD HONTHORST

Schilder van Vytrecht.

O Edel Enghels Hoff verciert met ſeldſaemheyt
Van d'Edele Pinceel vol vrome gheeſticheyt
Door *Honthorſt* afghemaelt, waerin hy naer het leven
Aen Coninckx ooghen heeft ſeer groot vermaeck ghegeven.
Want al ſijn werck dat was ſeer aenghenaem en net
Als hy den menſch alleen mocht ſchild'ren in't Portret:
Waerin hy jeder een ſoo aerdich wiſt te vatten
Dat niemant wie het ſiet de weerde can gheſchatten,
Soo gheeſtich is ſijn Conſt ghediept en uyt ghehooght
Vleeſachtich ſterck en ſoet daer veele Conſt voor booght
Soo als Italien en ander Coninck-rijcken
Hem by *Appelles* gheeſt om ſijne Conſt ghelijcken.
Daer hy heeft langhen tijt in't *Pauſen* Hoff verkeert
En in Italien de meeſte Conſt gheleert.
Italien de ſchool van veele wetenſchappen
Heft menich fray verſtant op d'Eel *Picturas* trappen:
Ick ſegh Italien, midts ſy ons can doen ſien
Een wonder vrempt Natuer, van Rotſen en Ruien.
Haer Berghen die ſchier niet, als vier en vlam en ſpouwen
Soo menich ſchoon Paleys, en koſtelijcke bouwen,
Die trecken menich geeſt en uytghekeurt verſtandt
(Om al t'ſeldſaeme werck) naer haer vruchtbarich landt
Naer *Roomen*, die de ſchool is van veel vrije Conſten
Want die R*oom* noyt en ſach, kreegh noot *Picturas* jonſten.
De groote ſtadt van *Room*, omringht van t'Tybers vocht
Die heeft al menich geeſt tot hooghen ſtaet ghebrocht
Soo als aen *Honthorſt* blijckt, die om ſijn trotſe wercken
In't Hoff van *Enghelant*, en oock van *Denemercken*
Werdt hooghelijck gheacht, en rijckelijck bejonſt
Om ſijn verſtant alleen, en weerde Schilder-conſt.

THO-

GERARD HONTHORST

Eſt ne a Vtrecht l'an 1592. tres bon peinctre en ordonnances et pourtraicts, a eſté long temps en Italie y faiſant pour pluſieurs Cardinaulx des choſes exquiſes, comme auſſi il a faict en Angleterre des œuvres tres belles pour le Roy, lon voit encores en la cour du Roy de Denemarcque beaucoup de ſes tableaux, il ſe tient a preſent a la Haye au ſervice de ſon Alteſſe le Prince d'Orange. ſon maiſtre eſtoit Abraham Blommaert.

Ger. Honthorſt pinxit. *Pet. de Iode ſculp.* *Ie. Meyſſens excudit.*

THOMAS VVILLEBORTS BOSSAERT

Schilder van Berghen op Zoom.

VVAt aengenaem Pinceel, heeft *VVilleborts* ghehandelt
En daer med' tot ſijn eer al menich Rijck doorwandelt:
Al wat hy heeft ghemaeckt was los en cloeck van aert
Vol wijs en diep verſtant, dat *Berghen* heeft ghebaert.
Sijn Conſt wordt groot gheacht in Duytſlandt en in Spanien
Tot Roomen, Enghelant, by Princen van Oraignien
Daer hy ſoo menich ſtuck naer t'leven heeft ghemaeckt
En is daer door alleen in grooten naem gheraeckt.
Was wonder in Pourtret, Hiſtorien naer t'leven
In't groot te belden uyt en goeden aert te geven,
Henricus Frederic Prins *Guiliam* en noch meer
Om ſijne wetenſchap hem thoonden groote Eer.
Al wat hy heeft ghedaen is wonder aen te mercken
Waer med' dat ſijn verciert Paleyſen en veel Kercken,
De ſtadt *Berghen* op Zoom, roempt tot ghedenckenis
Op ſijn ſeer Edel Conſt daer hy gheboren is.

THOMAS WILLEBORTS BOSSAERT

Peinctre tresrenommé, travaill admirablement bien en grandes figures, estimé pour pouvoir faire un pourtraict exactement bien, son Altesse le Prince d'Orange Henry Frederic luj a faict faire beaucoup de pieces, comme aussi son filz le Prince Guillaume, aussi pour d'autres Monarques, son maistre estoit Gerard Segers, est ne de Bergue sur le Zoom l'an 1613. et demeur a present a Anvers.

Tho. willeborts pinxit. *Coenr. Woumans sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

DANIEL VAN ALSLOOT.

DE ervarentheyt van Daniel van Alsloot (besonder in het kleyn met Pinceel eenighe Lantschappen en ghesichten uyt te wercken) en is met geen pen te beschrijven als wel de daet daer van verdient uyt reden dat het leven inde aerdicheyt van zijn Const maer alleen en onbreeckt. Hy heeft veel schoon wercken ghemaeckt voor den Arts-hertoch Albertus een sonderlingh Beminder van Pictura oock veel andere seldsame stucken en proeven heeft hy gedaen voor meer andere Monarchen des werelts die hun gheneghentheyt vande Const qualijck ghenoch en kosten versaden om de selve te sien en voor dieren prijs te coopen.

Een Landtschap daer m' in siet een groot vermaeck voor d'ooghen
Kost ons *Van Alsloot* naer natuer en leven thooghen
Seer net in het gheboompt en licht op sijnen dach
Soo dat sijn Const bewijst al wat den aert vermach.

IACQUES FOCQUIER

Lantschap Schilder tot Parijs.

DE edel Schilder-const (voor soo veel raeckt de wetenschap van Lantschap naer t'leven te schilderen / hadde haer wel te belgen soo ick niet ten voorschijn en brocht de krachtighe handelingh van Iacques Focquier die Niemant in ons Eeu oft voorgaende Eeuwen (aengaende den malsen en krachtigen toets van bladeren verschieten / berghen en roetsen) en moet wijcken / soo aengenaem en aerdich staen alle zijn Schildrijen / die in groote weerde ende voor seldsaem by de Const-kenders ghehouden worden om de suyverheyt en grooten aert van netticheyt die daer in te speuren zijn.

Al wat de Eel Pinceel brocht van *Focquier* in't licht
Staet krachtich uyt ghewerckt en soet in het ghesicht,
De gronden wel verdeylt, het loof heel aenghenaem
En geestich in't verschiet tot lof van sijne Faem.

GUILIAM MAHUE.

VOorders soo isser tot Brussel oock gheweest eenen seer konstighen Conterfeyter by naeme Guiliam Mahue die inde selve handelingh van Pinceel seer excelent was ende uytnemende wel het leven in zijn Conterfeyten dede gelijcken daer veel en menichvuldighe stucken noch ghetuyghenis van geven alwaer hy oock ghestorven is.

PEETER

PEETER VAN LAER
Ghenaemt van Boets,
Schilder van Vytrecht.

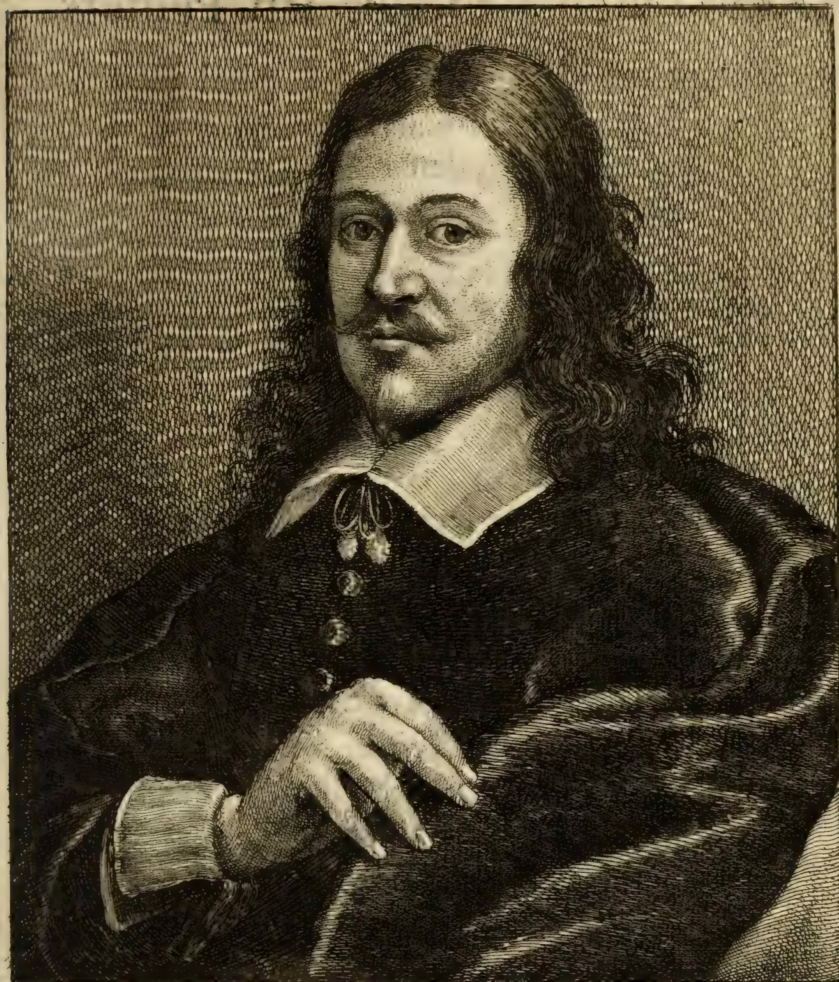
DIe al te geren hoort den Lof van Schilders ſinghen
Beſonder alſmen ſpreckt van ſeldſaem oude dinghen :
  Van die de vinders ſijn van Verf en Teecken-conſt
  Waer in verborghen leydt des Schilders grootſte jonſt.
Dat hy vry naer den roem *Van Laers* Pinceelen luyſtert
Want t'licht van ſijn verſtant de oude Conſt verduyſtert
  Van *Zeuxis* en *Apel* door al den ſtouten toets
  Die ons *Van Laer* bethoont oft handelingh *Van Boets.*
Die ſoo verliefelijckt *Picturas* Edelheden
Dat ick wel ſegghen mach met ongheveynſde reden :
  Van Laer is die Natuer van t'leven ſchier ontmaeght
  Van Laer is t'Hollants licht daer hy den naem afdraeght.
Wijns naem noch inden Boeck van *Clio* ſtaet gheſchreven
Die op den *Helicon* ſal eeuwich blijven leven
  Waerop *Caliops* dicht met reden roemen mach
  Door al den cloecken geeſt die m' eertijts in hem ſach.
Want t'gen' *Van Boets* wiſt met ſijn eel Pinceel te toetſen
Dat was vol aerdicheyt, vol wel gheſtelde boetſen
  Bandiets, en Bedelaers, jae Boeven op Galey
  Sulck-danich meer ghewoel van ander ſnaeckery.
Niet min in't eel Muſijck en t' toetſen alle ſnaeren
Daer was *Van Laer* door Conſt op t'hoochſt oock in ervaren,
  Soo dat d'onſterflijckheyt van ſijnen grooten naem
  Belouwert is met eer' by d'alghemeyne Faem.

BONAVENTURA PEETERS

Zee-Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1614.
Ende ghestorven Anno 1652.

DEn straffen *Eolus*, die Godt is vande winden,
Door *Boreas* ghehuyl, de Zee schijnt te verslinden,
En met t'grammoedich weer *Neptun'* ten vollen stoort
Als maer den Zeeschen Godt de donder vlaghen hoort.
Die in het fel tempeest, en diepe water golven
Doen menich kloecke Schip versincken en verdolven.
Men snijdt de Cabels los, hier worptmen Anckers uyt
Daer strijcktmen seyl en lul, men vlucht in't achter schuyt.
De visschen sijn verbaest en stooren al de baeren
De Schepen vallen om, en weten niet waer vaeren
De Zee die raest van spijt, en onghestadich slaet
Waer door dat Locht en vier meynt dat de Aerdt vergaet.
Bonaventura heeft dit alles soo gheschildert
Tempeestich, calm en stil, jae somtijts oock verwildert,
Dat jeder segghen sou, dat enckel water waer
Soo gheestich mals en los, staet elcke baer op baer.
Seer constich uytghehaelt, ghediept en soet verdreven
Soo datmen t'oordeelt oft het is het tweede leven,
Hier vlieght een witte Meeuw, daer swempt den Wallevis
Hier drijft een koopmans pack dat uyt gheworpen is:
En somtijts is sijn Const, verciert met zeesche haven
Met schip, pleyt en geley, met naeckt ghesch oren slaven,
Vol dapper oorloghs volck, die naer den Zee-slach staen,
Hier rotsen wonder hoogh, daer baeren teghen slaen.
Soo dat zijn deftich werck wort over al ghepresen
Midts niemant sijns ghelijck in Const en schijnt te wesen,
Want niemants Const in Zee soo op het leven treckt
Als *Peeters* cloeck Pinceel, die t'leven gans ontdeckt.

GRAF-

BONAVONTVR PEETERS.

Tres bon Peinctre de Mers, Calmes, et Tempestes il sentent bien aux nauires, galeres, et Batailles sur Mer. Cognoſt l'orisont, ses eſloignements sont douces, faict bien les Villes, et Chateaux, on voit par tout, Beaucoup de ses œures, dans les Maisons des amateurs, il est natif d'Anuers, et fut ne en l'an 1614.

Ioannes Meyssen pinxit et excudit. *W: Hollar fecit,*

GRAF-SCHRIFT
Door ſijnen Broeder Ian Peeters.

Dees aert begrijpt een van des werelts wonderheden
Zee Schilder en Poët, ſoo groot als d'aert oyt lede:
Peeters ſijn toenaem was, den naem *Bonaventuer*
Sijn lof eeuwen verſlijt, al rot dees ſepultuer.

Ende om naer mijn ghevoelen den ſin te volmaecken dunckt my niet qualijck op het graff van dien uytnemenden Zee Schilder ende ſoet-vloeyenden Poët Bonaventura Peeters te paſſen dit naervolghende graff-ſchrift ende lijckſangh.

Beſprinckelt en bedauwt uyt een oprecht medooghen
De doot van *Pallas* Soon met traenen van u ooghen,
Die hier begraven leydt, en is van kracht berooft
De fackel van *Pictuer* die leyt hier uytghedooft,
Die *Themis* aen haer borſt met hulp van *Thetis* voyde
Sulckx dat zijn groot verſtandt in alle Conſten groyde,
Die van Poëſis werdt ghelaeft uyt d'Hypocreen,
Soo als een ſchemer licht van d'aerde hier verdween.
Neptun' die in een ſchelp van *Tritons* wordt ghedraghen
En doet ghedurich niet als ſuchten, ſtenen, klaghen,
De ſchoon *Nereides* ſijn inden rouw becleet
De Zee benevelt is met droefheyt druck en leet.
Apollo wilt ſijn herp in *Lethes* vliet verſmooren
Die over *Peeters* doot oock haer gheclanck laet hooren,
Van *Peeters* die door Conſt met ſijn Poëtſe tongh
Soo ſoet en liefelijck ghelijck als *Naſo* ſongh.
Die oock door ſijn Pinceel noyt heeft Natuer gheweken
En ſonderlingh altijt in zee Conſt uyt gheſteken:
Waer van den hoochſten roem door Faem noyt ſal vergaen
Maer altijt meer en meer ontſterflijck groyen aen.

LYCK-

LYCK-SANGH,

Stemme:

Le flots n'auront point de rigeur, &c.

DE jammer klacht doorſcheurt mijn hert
Die uyt gheſtort wordt door de ſangh Goddinnen
En vande Zeeſe Mereminnen,
Met droef gheſchrey en over groote ſmert,
Inden verbolghen OCEAEN
Daer al de water Goôn verſlaghen ſtaen,
Om dat de Son nu is verduyſtert
Van PICTVRAS kracht,
En haeren glans ontluyſtert,
Die dit graff verſmacht.

ICk ſien de aert in't ſwert becleet
Met druck bevanghen ſoo veel trouwe vrinden
En vrome gheeſten die hem minden
Om dat hy was kloeck Schilder en Poeët,
Den eerſten Soon van d'Eel PICTVER
Vol ſoeten gheeſt, met naem BONAVENTVER
Die ons op d'Aert-rijck heeft ghegheven
Van ſijn Conſt een deel
Jn ſchijnſel van het leven
Door Pen en Pinceel.

WAt treurt ghy Vrinden vol verdriet;
Staeckt uwen druck en wilt u wanghen drooghen,
Vaeght af de tranen van u ooghen
En gunt ghy uwen vrindt den hemel niet?
Den roem van ſijn onſterflijckheyt
Sal altijt leven inder eeuwicheyt,
Al leyt ſijn lichaem hier begraven
En vergaen in ſlijck
Sijn deughdelijcke gaven
Sijn in't Hemel-rijck.

EYNDE.

FRAN-

FRANCISCUS VVOUTERS

Schilder van Lyer, ghestorven Anno 1659.

DE Edele Schildry can 's menschen hert vermaecken
En jemants swaeren geest door haere Const ontwaecken,
De liefde dwinght den lust als eenen drooghen dorst
Die menichmael bestrijt met bangheyt jemants borst.
Soo port de liefde oock de noyt versaeyde lusten
Van een Const-minnend' hert dat nimmermeer can rusten
Soo saen *Pictuer* haer Const de Minnaerts toebereyt
En brenghtse voor den dach in overvloedicheyt.
T'gen aende Edel Const van *VVouters* is te mercken
Seer liefelijck in't naeckt en mals in al sijn wercken
Seer los gelijck *Van Dyck*, seer soet als *Titiaen*
Soo net en aenghenaem ded' hy zijn stucken staen.
Het aensien gans becoort den gragen lust van d'ooghen
Die dickwils door des' Const valt in den sin bedroghen.
Siet *Venus* by *Adoon*, oft ander hey Goddin
De naeckte gratien, oft eenich Saters min,
Diana op de jacht, oft daer sy haer gaet wasschen
Oft daer den Satur *Pan*, *Sieringa* wilt verrassen,
Oft daer naer t'leven compt een stille wildernis
Al wat hy heeft ghemaeckt het schijnt dat t'leven is.
Daer veele Const voor moet haer glori laeten buyghen
Soo als ons Engelant met reden can betuyghen,
Daer *VVouters* in het Hof heeft langhen tijt verkeert
En van het Coninckx bloet wert om sijn Const ghe-eert.
Sijn soet vlammighe oogh en Const verrijckte sinnen
Die hebben by den Prins hem hooghe Faem doen winnen
Om sijn welsprekentheyt, gemenght met grooten gheest
Waer door hy in het Hof in aensien is gheweest.

LYCK-

FRANCOIS WOUTERS

est né a Lyere lan 1614. faict extremement bien les petites figures principalement nuës, et aussi des paisages, il a esté disciple de Paul Rubens, et par son addres est faict peinctre de l'Empereur d'Allemaigne Ferdinand le 2.me s'estant allé avec son Ambassadeur en Angleterre, ou estant arrivé rceut la novelle que sa Maj.te Imperi.le estoit mort l'an 1637. en apres fut peinctre et homme de Chambre du Prince de Galles, ayant demeuré quelque temps a Londres s'est retourné a Anvers s'y faisant valoir par son art. Fr. Wouters pinxit. Pet. de Iode sculp. Io. Meyssens exc.

LYCK-DICHT
Over de doodt van F. VVouters.

DEn menſch ſterft als hy meyndt het ſekerſte te leven
En ſnelder loopt den tijdt als wel een bie can ſweven,
Soo als aen *VVouters* blijckt, die door ſijn hooghe Cunſt
Trock s'werelts eer naer hem, jae Prins en Coninckx gunſt.
De doodt die heeft de hop' van meerder gunſt ghebroken
Als hy in't ſterf-bed had ſijn leſte woort ghesproken:
Den afghecnaeghden nijdt, die ſchonck hem doen den vred'
T'gen' ſy uyt booſen haet in't leven noyt en ded'.
Ghedurichlijck nochtans ſijn hert naer vrede trachte,
Den vred' van Engelant was 't die ſijn ziel verwachte
En oock ghevonden heeft in't Enghelijck Palleys
Daer noyt geen eyndt en is maer altijt blijden Peys.

HENDRICK ANDRIESENS
Ghenoemt Mancken Heyn.

Schilder van Antwerpen, ende gheſtorven in Zeelant in't Iaer 1655.

AL iſt dat den Naem van Mancken Heyn aen een yeghelijck verachtelijck ſal duncken te weſen / ende my ſullen willen beſchuldighen van sottigheyt uyt dien Mancken Heyn ſchijnt eenen naergheworpen naem te ſijn ghelijck ick oock oordeel / doch ter wijlen hy ſelver niet en ſchaemden ſijn Conſtige ſtucken met ſoo daenighen Tijtel te teeckenen / ſoo en hope niet te miſdoen / uyt reden oock hy by de Lief-hebbers alſoo bekent is / ende al iſt dat den naem ſchijnt manck te gaen / ſoo en gaen zijn Conſt-rijcke Schilderijen niet kreupel / want alle de ſtilſtaende dinghen die hy met groot verſtant gheſchildert heeft worden in groote weerde ghehouden / door de nettigheyt en levenden aert / die daer in te ſien zijn.

T'Pinceel van *Mancken Heyn* heeft ſoo veel voorts ghebracht,
Dat ſy niet om den naem, maer wordt door Conſt gheacht:
De daet bethoont het werck, het werck verheft den Naem
En blijven allebeyd' onſterff'lijck by de Faem.

Het

BY-VOEGHSEL.

HEt sterven is ons aengheboren ende alle menschen ghemeyn. Al ist dat Alexander den Grooten de heel Wereldt heeft in sijn macht gehadt / hy is ghestorven. Al had Salomon de grootste wijsheydt/ hy is ghestorven. Al had Cræsus den overvloedighsten rijckdom/ hy is ghestorven. Al had Appelles de diepste Const van Schilderen / hy is ghestorven. Al had Helena de hoochste schoonheyt sy is ghestorven. Al hadde Sampson de vroomste sterckheydt/ hy is ghestorven. En al had jemandt allen dese gaven alleen hy moet sterven. De doodt compt ghelijck eenen dief inden nacht / en meest by menschen daer sy minst verwacht wordt. Den stercken Milo bleef met sijn handen tussen eenen op-ghescheurden boom soo vast gheperst en toegenepen dat hy daer van hongher en pijn moest sterven. Den Poeet Eschilus sittende in een veldt onder de Sonne om hem te verwermen / is ghestorven een vreede doodt door de Schildt-pad die den Arent op zijn cael hooft liet vallen meynende dat het eenen steen was. Den Coninck van Navarre by naeme Carolus seer sieck in al zijn leden zijnde / werdt door ordre van de Medecijnen / in een lijnwaeten laecken ghewonden dat in den ghebranden wijn ghetempert was / en comende wat te naer by de keersse is de vlam in't laken ghestaghen ende alsoo miserabel ghestorven. Philemon siende aen taefel eenen Esel komen die de vyghen socht te eten die daer op laghen/ is van laggen ghestorven. Den Keyser Tiberius wert van zijn Vrouwe Agrippina vergheven en is ghestorven. Iulius Cæsar werdt sonder achterdencken van de doodt door Bruto Cassio omghebrocht. Vitellius werdt in den Tyber ghevvorpen en is ghestorven. Den Herder Crates werdt in den slaep van eenen Boeck (die hy met zijn andere Schapen weyde) ghedoodt. Henricus den IIII. Coninck van Vranckrijck wert in zijn Coets vermoort / ende meer andere diemen in groot ghetal sou connen by brenghen waer uyt men can bewijsen dat de doot seker en de ure onseker is / ende dat de Coninghen en Princen de doodt soo wel als de arme menschen onderworpen zijn. Franchois Wouters dien plaisanten Schilder is door eenen pistool scheut by ongheluck ghestorven. Ontallijcke gheesten der Schilder-const zijn uyt de werelt ghetrocken ende ghestorven. Ist dan wonder dat eenen mensch / daer op somtijts wel behoorde te dencken / want die daer minst op dencken die worden van de doodt eerst besocht; Om dan in dese droeve materie niet te blijven hanghen ende daer mede de overledene cloecke Meesters van Pictura de eeuwighe rust te wenschen / soo heb ick voorgenomen eens te ontdecken den onsterffelijcken Loff / die de Edel Hanteerders der vrij Pinceel (noch in't leven zijnde) verdienen / die ick met mijn swacke pen / soo seer niet en can herheffen / als hunnen roem vereyst. Ick soude hier meer neerstichevt ende vlijtighen iever ghebruyckt hebben / om oock in't licht te brenghen de uytnemende Eer diemen de Italiaense Meesters van dese eeuw in de Schilder-const schuldich is. Doch om in gheen verschil te commen met den gheleerden italiaenschen Schrijver Georgius Vassari, den welcken het leven/ Georg. manieren / ende ontsterffelijcke Consten / van de italiaensche Schilders in eenen Vassari.

 beson-

besonderen Boeck heeft beschreven / ende dat Carel van Mander sijn groot verstant heeft ghecopent ende laeten blijcken in het beschrijven der uytnemenste italiaensche Meesters / soo heb goet ghedocht daer niet meer af te schrijven als voorschz. staet / laetende Italien behouden den hoochsten roem van alle Landen. Ende niet sonder reden / aenghesien de Schilder-const nievers meer als in Italien en wordt ghewreerdeert. De Venetianen achten haer door de Schilders soo vereert te zijn/ dat sy aen jeder Meester (die in dese Const uyt-staecken) plachten te gheven drij-hondert goude Croonen jaerlijckx / op datse de selve door sulcken begiftinghe binnen hun mueren oft palen mochten behouden. Als Raphel d'Urbijn eerst ghestorven was / heeftmen den Paus Iulius den II. sten weenen / en sijn wanghen met traenen overdecken. De moort van Polidoor heeft den Raet van Roomen soo hoogh op-ghenomen / datse den moordenaer soo swaerlijck straften oft hy eenen Coninck omghebrocht hadde. Baccio Bandinelli wert vanden Paus Clemens den VII. (door de liefde die hy tot dese Const droegh) het Ridderschap van S. Peeter ghegheven / en daer naer van Carolus Quintus oock Ridder ghemaeckt. En om uyt ons paelen niet te gaen / en den Leser te overlasten / soo wil ick weder keeren tot de Schilders teghenwordich in't leven zijnde / daer ons vredsaem Nederlant ghenoch af versien is / ende sulcken luyster van Loff en Eer af ontfanght dat sy de gheheel wereelt door / voor de beste Voester-vrouw der Vrij-consten wordt ghehouden. Ende al ist dat Pictura eerst oprecht in Italien werdt opghetrocken / ende door Michiel Angelo, Titiaen, ende Raphael Vrbijn, meest is in staet ghesedt / de welcke uyt de oude antique wercken gingen soecken de volmaeckthepdt vande natuer / brengende by een menichvuldighe ghebrocken lichaemen / soo van hout ghesneden / als uyt marmer en steen gehouwen oock van coper ghegoeten / om uyt thien armen / vyf-en-twintich beenen / veel schouders / ende andere deelen des lichaems een volmaeckt lichaem te maecken (ghelijck sy oock met cloeck verstant hebben ghedaen) het welck wy heeten de antiquitept. Soo ist nochtans dat onse Nederlantsche Schilders / als Rubbens, Van Dijck, Michiel Coxi, Floris, en meer andere door hun wonder maenieren/ ende gheestighe inventien: de vrije Schilder-const tot meerder perfectie / ende volcomender leven hebben ghebroght / als de oude antique Schilders hebben ghedaen / het gene ick de beste Kenders der Consten laet oordeelen / daer de Keyserlijcke Stadt van Antwerpen het principaelste bescheedt af soude connen geven. Ick segghe Antwerpen om dat sy de vrughtbaerste Moeder is vande kloeckste verstanden der vrij Consten voorts te brengen: ende met haer natuerelijcke borsten van wetenschap op te voesteren / daer het ghetal der Antwerpsche Schilders ghetuyghenis af gheeft. Antwerpen (die het hert is van Brabant) is oock de rechte handt van Picturas volmaeckthept: daerom schrijft den Eerw. Pater Adrianus Pooters Priester der H. Societeyt JESV seer gheleerdelijck in een van zijne boecken behelsende het leven van de H. Rosalia, ende seydt onder zijn honingh-vloeyende Poësi, dese woorden die hy ghevoetseert heeft naer het schrift van den Eerw. P. Scribanus in Antverpia folio 136. aldus:

Neder-

Nederlandt, den rinck vande wereldt,
ende den Diamant van desen rinck is
Antvverpen.

Nederlandt, de ooghe vande wereldt,
ende den appel van dese ooghe is
Antvverpen.

Nederlandt, het bosch vande wereldt,
ende den Lavrier van dit bosch is
Antvverpen.

Nederlandt, het Paradijs vande wereldt,
ende het lieffelijckste van dit Paradijs is
Antvverpen.

Nederlandt, eenen hemel vande wereldt,
ende de Son van desen hemel is
Antvverpen.

Ende ick soude moeghen segghen aldus tot haer
meerder Eer, Roem ende Glorie.

SOo lanck als *Phœbus* ſal, met ſijn vergulde toomen
Beſchijnen t'ſilvre nat van *Schaldis* water ſtroomen,
En daelen met ſijn licht uyt t'hemels claerſte wolck
Op al de menichte van t'vredſaem *Antwerps* volck;
Soo ſal de ſnelle Faem, noyt houden op van raſen,
En met haer hel trompet de werelt door te blaſen:
Dat *Antwerpen* is t'hert van t'heele Nederlandt
En oock daer by den glans des Neerlandts diamant,
Den toom des vyandts cracht, door al haer ruym gheweſten
Bewatert, ſterck Caſteel, en ſchoon bemuerde veſten.
De rijckſte Have van, den grooten *Oceaen,*
Daer t'ſilver en het gout op t'coſt'lijckſt' comen aen:
Dat Spanien haer ſeyndt, uyt d'Indiaenſche Mijnen
Daer ſy haer waeren veylt, en doet haer Conſt verſchijnen
En drijft haer coopmanſchap, in overvloedicheydt
Die over haere cruyn haer rijcke vlueghels ſpreydt.

EYNDE
Van het eerſte Deel.

HET

HET TVVEEDE
DEEL.
Jnhoudende
den weert befaemden Lof vande vermaerſte
SCHILDERS,
Zijnde teghenwoordich in't leven,
de welcke door hunnen kloecken
Aert ende Geeſt-rijcke Oeffe-
ninghe de Edele
PICTURA
in Conſt verſtercken.

Alles tot vermaeck ende luſt der Conſt-jeverighe Lief-hebbers
ende Rijm-minnende Poëten by een vergadert
ende beſchreven

DOOR
CORNELIS DE BIE, Notaris tot Lyer.

VVaerheydt baert Nijdt.

VOOR-REDEN.

Ieu-Luſtighen *Leſer* aenghelockt ſijnde door liefde tot de Doorluchtichſte vry Schilder-conſt ſoo en hebbe ick niet connen laeten haeren uytſteckende Lof en Eer (die onſterffelijck ſijn) inde tegenwordige levenve Gheeſten van deſen tijt wat claerder te bewijſen ende hoogher te verheffen, wel wetende dat het ſelve voor de jeught leerſaem ende aende Schilder-conſt-minnende Liefhebbers aenghenaem weſen ſal. Ter wijlen dat elcken Schilder ende uytnemenden Gheeſt teghenwoordich vlamdt om ſijn eyghen werck inde Couſt te ſien floreren, ende te gheraecken op het Toneel vande oude ervaren Meeſters. Ende al iſt dat in mijn voorgaende deel eenighe wijtvermaerde ende Conſtvloyende Schilders vergheten ſijn, oft dat ick in het begrijp van dit teghenwoordich boeck, ſommighe ſoo overledenen als levende Gheeſten (die de Conſt oeffenen oft gheoeffent hebben) mocht voor by gaen, ſult my gelieven te ontſchuldigen, ende daer over niet beriſpen, uyt redenen dat ick my hebbe ghevoeght, naer den Plaetſnijer den welcken my gheen platen meer als daer in ſtaen en heeft ghelevert, uyt oorſaecke oock dat ick niet veel met de uytſtekende Meeſters en hebbe verkeert, en overſulckx my onbekent ſijn, hopende dat ſy daerom hun t'ſelve niet en ſullen aendragen aenghesien hunne wercken ende loffelijcke vruchten vande edele Pinceel hunnen Lof meer ſullen verbreyden, als ick ſou connen doen door de pen van Poëſis, jae waert oock ſoo dat ick de moyt hadde ghenomen om naer ouderdom ende oorden alle de achtbaere Naemen ende verſcheyde Conſten van onſe eeuw op te ſoecken, ick en twijffel niet oft de druck-perſſe ſoude te ſwack ghevallen hebben, om ſoo menighvuldighen Loff der overvloedige Conſtenaeren te drucken. Het dunckt my genoch te weſen dat ick in het beghin van mijnen boeck hebbe geſeyt

wat ſchoone vruchten de Edel *Pictura* is barende. Ende waert ſaecken dat jemandt oock ſich beneerſtichde om haer deughden in wijder materie te beſchrijven, ſou qualijck een eyndt vinden, maer wel een ſoete belooningh, vande ghene die haer ſoet aerdicheyt lief hebben en beminnen. Overſulcx en moet niemant hem voor laten ſtaen dat ick al het gene (tot lof van *Pictura* hier in't licht wordt ghebrocht) ſou gheſchreven hebben, om den Leſer meer te doen verwonderen als te gelooven: dan alſoo ick door beveſtinghe van veel exempelen en waerachtighe teeckenen can bewijſen dat de Schilder-conſt is de oudtſte ende aenghenaemſte Conſt, die by Coninghen en Princen ten hooghſten ghe-ſocht wordt, waer mede ick wil te kennen gheven de onſterffelijcke Eer die ſulck-danighe Oeffenaers verdienen, op dat inde toecomende tijden de ghedachten der menſchen niet en ſouden verlieſen de Faem die de teghenwoordighe Schilders hebben en ſullen achterlaten aen alle hun naecoemelinghen de welcke ick door mijn beſchrijf, beſtandiger ende vaſter hope inde memorie te doen blijven ende verſer voor ooghen te houden, wenſchende overſulckx dat hier uyt gheenen nijdt-barenden achterclap oft jeloſie en worde ghetrocken, maer wel eenen nieuwen luſt en ſmaeck tot de Schilder-conſt, die in het leſen van mijn werck U. niet en ſal ontbrecken, doch waertſaecken datter jemandt (met een verkeerde oogh t'ſelve werck aenſiende) my daerinne wilden beriſpen ende verworpen, daerom en ſal den glans van *Pictura* gheenſints ontluyſtert worden, maer meerder aencomen, en met den teghenwoordighen vrede tuſſen *Spanien* en *Vranckrijck* groeyen, door de menichvuldige gheeſten die teghenwoordich opghevoedt worden inde *Academie*, ende ſchole van *Pictura*, want t'is met deſe oeffeninghe gheſtelt, als met de fenijnighe Water-ſlangh van *Hidra* naer het ſchrijven van den ſoet vloeyenden *Ovidius* de welcke, als ſy vanden ſtrijtgierighen *Hercules*

een

een hooft ontrooft wert, wederom ſeven andere cregh. Gelijck t'ſelve oock blijckt inde Oeffenaers van *Pictura*. Ovid. lib. 9.

Schoon dat Apelles *is vergaen*
Daer compter ſeven ander aen.

T'is waer den vreeden oorloghs Godt heeft door zijnen onrechtverdighen Crijgh de ſeven vry Conſten lanck onder de voeten ghehadt. Maer aengheſien ſy door eenen onbreckelijcken vrede wederom hunnen aedem herſchept ende hun krachten hebben aengenomen, ſoo is dit werck aenghevat om de Conſte daer mede te bejeveren inde ervaeren Geeſten van deſe eeuw in't leven ſijnde, waer van de uytſteckende ende roemruchtichſte hier inne meeſt ſijn afghebelt, om te thoonen wat ſeldſaeme wercken hun cloecke Pinſeelen ſijn voortl-brenghende, ende oock naer eenen onſterffelijcken naem trachtende, blijvende hier mede als voore Weet-lievenden *Leſer*.

V. E. Dinſt-willighen ende
gheaffectioneerden Dienaer.
Cornelis de Bie.

EER-DICHT
OP DE POESIE
VANDEN
Weet-lievenden ende Rijck-konstighen Meester
CORNELIS DE BIE,
Spelende op de Spreucke:
De beste Bloem en plucktmen niet,
Het beste Hout en kaptmen niet,
Den besten Voghel en schietmen niet.

GHeen Maeght-en-monster *Sphijnx* met diep-verholen sinnen
Stelt u dit raedtsel voor om t'leven af-te-winnen;
De vraegh en dreyght geen doot, men waeght hier lijf noch goet,
Maer scherpt wat u verstandt, en wet hier u ghemoet.
Ick seggh': de beste *Bloem* die niet en wordt ghetrocken,
En t'beste *Hout* dat noyt ghekapt en wordt tot blocken,
Den besten *Voghel* oock die noyt en vreest den bout,
Dat sijn de *Terwe-bloem, de Bie* en t'*VVijngaert-hout*.
Al stont in uwen hof het puyck van alle bloemen,
Waer op dat *Flora* self hooghmoedich soude roemen;
Al broght ghys' een voor een en stelden die ten toon,
Het *Bloeysel* vanden terw' spant boven al de kroon.
Den Fyck, den Noortschen Mast, de groen Cypressi-boomen,
Den Palm in't jootsche Landt die boordt de Ceder-stroomen,
Dees buyghen haere kruyn voor d'eed'len Wijngaert-ranck,
Die ons schenckt jeught en vreught door sijnen soeten dranck.
Laet vry de trotse Paeuw met haeren steirt gaen swieren,
En dat den Nachtegael sijn stemm' doet tierelieren,
Nochtans *de Bie* verdient den eersten prijs en lof,
Die hoonich en geel wasch voert in haer strooyen hof:

En

En of dit niet en deed' een *Bieken* van Hijmetten,
Ick weet' een *Bie* tot *Lier* die ſoud' ick boven ſetten,
Een *Bie* die onvermoeydt door-vlieght het heele Landt,
En ſoeter ſuyght als ſoet uyt bloemen van t'verſtandt.
Wat dient hier noch gheſeyt? ghy ſtelt met jnct voor ooghen,
Wat met verſcheyde verw' *Pictura* koſt vertooghen:
Ghy doot-verwt jeder een in uwen boeck met ſwert,
En uwe doot-verw' maeckt dat jeder levend' wert.
Hier leefter naer hun doot, hier leefter in hun leven,
Die naer den dootſ-pijl oock u penn' ſal t'leven geven,
De Bie ſteckt op de doot, en ſtraelt dit maegher Dier,
Dat het moet aen de *Bie* ghedooghen den Laurier.
En waerom ſouwſe niet? *Picturas* oli-verwen,
En ſullen noyt de Conſt noch Meeſter laeten ſterven,
Noch verder gaet u penn', dat hun Conſt toe-ſtaen ſal,
Want ghy eeuwt in u werck de wercken van hun al.
Mijn *Spreuke* gaet dan vaſt, dat voor gheen *Doot* noch ſchichten,
Den *Beſten Voghel* oyt het *Bieken* en moet ſwichten,
Vlieght, vlieght *Europa* door, noch iſt een kleen Tonneel,
Voor die *Pictura* ſchonck haer Conſt, en haer Pinceel.

Per Amatorem Picturæ.

P. A. P.

LOF-DICHT.

Tot den Honingh-vloeyenden Schrijver,

Op de ontsluytinghe van sijn Gulde Schat-Camer

CORN'EEL DE BIE,

Notaris ende Practisijn tot Lyer.

C*Orn'eel* den Horen duydt van over-vloedt en welden
Kan min *De Bie*, als t'soet des Honing'-graets uyt-belden,
U weventrooſtendt Ampt, thoont d'openbaere Trouw
Waer-med' ghy t'onrecht weirt soo wel van Man als Vrouw.

L*Yer* u gheboortens plaets, houdt groot ghewicht en maeten
Dies vintmen wel te recht (in spijt van die u haeten)
Een overvloedt van gheeſt, en soetheyt in u dicht
Met trouw oprechticheyt, en t'rechte *Lyers* ghewicht.

CORNELIVS DE BIE.

ANAGRAMMATA.

1. Nobile Decvs Rei.
2. Bene dices Livor.
3. Bene Livor cedis.
4. Liber vince Deos.
5. J re nobile decvs.
6. E lvce bonis ride.
7. Nvbes coeli ride.
8. Dvlci is ore bene.
9. Relvcebo indies.

EPIGRAMMA.

Nobile pando *decus rei*, *bene Livor* inique
Dices, dum *cedis* quin *bene*, *Livor* habes.
Vince Deos liber, ipse tonas, tibi gloria surgit,
I cito, *re* cresces, *nobile* & inde, *decus*:
Ride E luce bonis, *Coeli nubes* quoque *ride*:
Nam totum *is dulci* promis ab *ore bene*.

Duyt-

Duytsche Letter-keeren
uyt den selven Naem:
CORNELIS DE BIE,

1. BEELD-RYC SONE. | 2. SOEN RYC BEELD.

OFT

CORNELIUS DE BIE.

3. SIN EDEL BICORVE. | 5. BELDEN CIER VOIS.
4 EEL VREDENS BICOI. | 6. LEVEND BIE CROIS.

UYTLEGGINGH.

DE *Bie*, *Apollos* Soon doorsweeft gebloemde velden,
Om voor haer *Biencorf* te saemelen Honingh-raet:
Dat is dit edel Boeck, soo *Rijck* van Kunst als *Belden*,
Daer menich veers vol gheest en cloecken *Sin* in staet.
Hier wordt elck *Beeld'* ghekent door Rijm-kunst dusent jaeren
En jeders lof ghehoort van *Musas* soete *Vois*
Soo als *De Bie* ons kan seer *Cierlijck* openbaeren
Wiens penne groeyt als t'Cruydt, of t'*Levend'* water *Crois*.

Uyter herten
DOOR
R. de Mont
Advᵗ. tot Antwerpen.

OP

OP 'T GULDEN CABINET DER SCHILDER-CONST

Vanden Rijm-vloeyenden

Mr. CORNELIS DE BIE.

TOen *Mavors* Nederlandt door wapens quam verdelghen,
Wierdt d'edel *Schilder-kunſt* vertreden in't ghevecht:
Maer nu *Vulkaan* t'gheweer (verzaadt van bloedt te ſwelghen)
Tot minne ſchichten ſmeedt, wordt zy weer opgherecht:
Want *Venus* Zoon deurwondt het hooft der Franſche Rijken
En Dochter van *Philips*, tot ſchrick van t'Krijghs gheweldt,
De min is machtich om het Oorlogh te doen wijken.
Dit wiſt *De Bie*, en heeft de Kunſt hierop herſtelt.
Wie dat de Kunſt beſchrijft zal leven door ſijn blaaren:
Dit is gheen *Bie* die op *Himet* ſijn honing gaart,
De ſtrijdtbre *Scheldt* zoo rijck van Kunſt als Kerck Outaaren
Verthoont het oogh, een *Bie* van loffelijcker aart.
Wie zucht tot Maal-kunſt heeft is waart om op te roemen,
Waer dat *Mecenen* ſijn wordt alle Kunſt ghevoedt,
De *Neet-Bie* ſuyght geen zap uyt levelooſe bloemen:
Maer uyt beſielde verff doormenght met vlees en bloedt.
De verven weeten t'oogh door Kunſt naer ſich te trekken,
Al wat-aanminnig is, heeft onghemeene kracht:
De Bie komt haar, voor ronnen, met vleughels over-dekken,
Zy biedt *De Bie* tot loon van ſijn ghetrouwe wacht
Haer gulde hulſel van Paletten en Penſeelen:
Wie dat de Kunſt herſtelt behoort met haar te deelen.

Ian Vos.

AEN

AEN DEN
Gheleerden ende Konſt-rijcken
Mr. CORNELIS DE BIE,
Op het uytgheven van ſijn Schilder-boeck.

DE Kunſt ghenooten die naer de volmaecktheydt trachten
En d'edel Poëſy verr' boven alles achten
En raecken nimmermeer het doelwit van hun hert
Ten zy een houwelijck by hun voltrocken werdt.
Een houwelijck dat noeyt d'Echt ſcheydingh koemt te vreeſen
Van twee zeer Edele, dogh evenwel maer weeſen
De Rijm-en-Schilder-kunſt, die ſchoone kinders van
Den gheeſt, en wetenſchap, t'vermaeck van jder Man.
Die wondere, daer zich *Appollo* van laet troet'len,
En ſonder welck ons doen verandert in een hoet'len,
Verſamelt, en vereent in een rechtſchapen breyn,
Dat heden flickeren al om laet ſijnen ſchijn.
En vraeght ghy wie dit is? doorloopt de boeckerijen
Gaet by die kennis heeft van Kunſt en Schilderijen,
En is u dit te ver? zoo luyſtert naer de Faem
Die aende kinders ſelf gheleert heeft ſijnen Naem.
Appelles, en *Appoll'* zijn by hem jngheſwolghen,
Hy komt den eenen, en den anderen te volghen,
Te volghen ſoo naer by, dat ghy hun beyd' verlieſt
En dickwils de Copy voor t'Principael verkieſt.
Het is die waerde *Bie* die *Hibla*, die *Himetten*,
Met hunnen honich-ſchat, ons komt als voor te ſetten,
Van wiens was ons wordt ſoo lichten keers ghemaeckt
Dat alle man daer naer, als naer ſijn dachlicht haeckt.
Die 't Cabinet ontſluyt van d'edele verſtanden
Die naer den Lauwerier met open herten branden,

En t'edele Penceel in't hooghſte glori-top,
Door hunne neerſtigheydt, ghedreven hebben op.
Die ſoo een omtreck heeft van hun bedrijf ghegheven,
Dat ſy, naer hunne doot daer in onſterv'lijck leven,
Die ſoo heeft afgheſchetſt hun daden, en verſtandt,
Dat hy het bloeyend' ſchier ons voor ons ooghen plant.
Hoe ſtaen ick niet verſtelt wanneer ick kom te dencken
Dat ick jet levendighs hem ſoude konnen ſchencken
Iet daermen ſijnen aerdt ſou kunnen inne ſien
Soo, als hy is bekent, by letter-rijcke lien.
Ick treck my achter-waerts, mijn aderen vervrieſen,
En ſtollen tot een ys, ten ſy ſy hun verlieſen
In hunnen eerſten ſtandt, ſoo word' ick roere loos
En alle mijn beſtaen is oft heel rot oft voos.
Maer houdt; ick raecker door hy die t'al af kon maelen
Liet in ſijn maelerey den omtreck van ſijn ſtraelen
En weſentheydt ſijns gheeſt, ſoo levend' als hy is,
Sulckx dat ick hem dit ſchenck, tot een ghedenckenis.
Gheen douwen naer de Kunſt, als die ghy ſelf kunt gheven
En kunnen t'Taefereel, van uwen gheeſt, doen leven.
Hy die dit wonder hem wil hebben voor gheſet
Gae d' eerdichten voor by, en lees u Cabinet.

Vovebat Amico ſuo ſpeciali
Claudius de Grieck Procor.
Cauſarum Fiſcalium Curiæ
Metrop. Mechlinienſis.

AEN-

AENDEN VROMEN VVeet-lievenden ende Rijm-minnenden HEER ANTHONI VAN LEYEN.

ALs jemandt dickwils meynt op t'hoochſt te ſijn gheſeten
Wordt op den leeghſten grondt van d'arremoy geſmeten.
Wanneer men ſiet den menſch heel dick en ſwangher gaen
Van ſotte hooverdy, eerſucht en ydel waen,
Soo ſal hy anders niet, als ſchandt en onneer braken
Iae onder t'ſprocke rat der wree fortuyn gheraken:
Dat is, die hem verheft, wordt meeſtendeel verneert,
Die hem het ſterckſte kent is dickwils eerſt verteert.
Als *Phaeton* eens ſou den ſonnen waghen voeren Ovid. lib. 2.
En door de hooghe locht lancx de Planeten toeren
Brocht ſich, en d'aerd' in brandt, om dat hy quam te by
Sijn Vaders heet Paleys, uyt enckel hooverdy.
Ghelijck als *Dedalus* ſijn ſelven vondt bedroghen
Om dat hy al te hooch was by de Son ghevloghen
Die hem in't diepſte ſmeet van *Thetis* natten ſchoot Ovid. lib. 8.
En ſtirf door hooverdy een grouwelijcke doot.
Is niet den rijcken Vreck door ſijn hooveerdich mallen
In't diepſte vande hel voor eeuwich neer ghevallen;
Heeft niet de hooverdy uyt t'hemelſche plaiſier
Den trotſen Lucifer ghedreven naer het vier?
Dit leert ons d'oude ſpraeck: die hem tot t'hôochſt wilt poogen
Licht valt, en die hem neert, die ſietmen meeſt verhoogen
Den handel vanden AL, den alghemeynen tucht
Is t'gen'men ſchout,ons volcht,en t'gen'men volcht ons vlucht
Om het oprecht bediet van deſen ſin te raecken
Men hoeft maer in te ſien den plicht van alle ſaecken:
Dat is hoe dat de Eer volght ſtadich naer de deught
Die t'cierſel en den glans is vande jonghe jeught.

De Eer volght die haer vlucht, uyt een oytmoedich leven
Sy vlucht die tot haer wort door hooverdy ghedreven,
 Ghelijck een ſchaduwe, die wandelt op den padt
 Van hem, daer ſy het beldt van ſijnen lommer vat.
Iſt dat den menſch die volght, ſy ſal ſtets voor hem vlieden
Iſt dat den menſch die vlucht, ſy ſal hem naervolgh bieden,
 En ſchoon hy dapper vliet en neerſtich henen ſpoet
 Sy blijft hem even naer en hanght hem aenden voet.
My dunckt ick t'ſelve aen *Van Leyen* ſien ghebeuren
Daer gheene ſchaduw' maer de Eere naer compt ſpeuren,
 Waermed' hy deſen Boeck belommert en beſchaeyt
 En door ſijn deught alleen met alle Eer verfrayt.
Tis waer hy ſocht deſ' Eer met ſoeticheyt t'ontſegghen
En haren nieuwen keus met vlijt te wederlegghen,
 D'oytmoedicheyt die was in hem ſoo diep gheplaetſt
 Dat hy deſ' nieuwe Eer eerſt lanck had afghecaetſt,
Maer neen het was om niet hy coſt de eer niet hind'ren
Oft haren jever door de weygheringh vermind'ren
 Sy was te vaſt ghebouwt uyt een verplichte jonſt
 Op hem, die is oprecht Beſcherm-heer vande Conſt.
De liefde vondt daer in haer uyterſte behaghen
Om d'eere van dit werck *Van Leyen* op te draghen
 Van Leyen die de cracht van haren ſin verſtaet
 En beſt is onderricht hoe 't met de Conſt al gaet.
Hoe compt dan weerden Vrint, dat ghy ſocht af te weeren
Het wit van mijnen wenſch en t'eenich herts begheeren;
 Deſ' eer die volght u naer al vlucht ghy noch ſoo ſeer,
 Die uyt oytmoedicheyt ſijt vyandt van de eer.
Nochtans en cunt ghy niet den glans van d'eere ſchouwen
Al iſt dat ghy haer vlucht ſy can u teghen houwen
 Ter wijlen dat u deught al meerder eer vereyſt
 Den lommer vande eer noot van u deught en deyſt.

Waerom

Waerom dan dit ontſeyt en vlijtichlijck ontſpronghen
Iae uyt oytmoedicheyt op anders hals ghedronghen
Die eelder is van ſtam, oft heeft meer wetenſchap,
Die grooter is van ſtaet, oft ſit op hoogher trap.
Ick bid u ſijt hier in in't minſten niet verbolghen
De hoochſte weerdicheyt die can u noch al volghen
Midts dat ghy ſijt verrijckt met een ſoo cloeck verſtandt
Als jemant hebben can in't heele Nederlandt.
Waer door ghy ſijt bequaem om ſteden te beſtieren
Door uwen wijſen raet en gheeſtighe manieren
Wat reden heeft de eer om u te laeten dan?
Te loopen buyten wet naer eenich ander man.
Die (ſchoon hy was begaeft met d' hoochſte eer der ſtaten)
Waer vyant van *Pictur* en quam haer Conſt te haten,
Daer d'eer van deſen Boeck beldt uwe ſchaduw' af
Den oorſpronck dat ſy haer voor u ten beſten gaf:
Die al de crachten kent die jemant uyt can legghen
Van d'edel Schilder-conſt, oft haren lof wilt ſegghen:
Want al het gen' Pinceel, de pen, oft cool vermach
Dat is by u te ſien, dat brenght ghy voor den dach.
En kent de Conſtenaers elck aen ſijn vaſte trecken
Die ſy met cool en pen, oft met Pinceel ontdecken,
Daer van gheeft uwen ſchat der Conſt ghetuyghenis
Die in u Cabinet ſeer overvloedich is.
En wijſt my aen de Eer die uwen gheeſt belommert
Die uwe deughden volght, en mijn ghemoet becommert
Hoe dat ick naer den eyſch u Eer beſchrijven ſou
Op dat ick uwen vrint en dienaer blijven ſou.
Want die den glans van d'Eer gaet neerſtich overweghen
Moet lijden dat haer cracht is inde deught gheleghen.
De deught is Voeſter-vrouw van hare edelheyt
En heeft den eerſten ſteen op haren gront gheleyt;

De Eer wort door de deught, de deught van d'eer ghekoeſtert
De deucht beſchermpt de eer, van d'eer wort deucht gevoeſtert
  De Eer aen d'edel deught altijt trouhertich blijft
  De deught als d'oli oock gheſtadich boven drijft.
Ten is gheen rechte deught tot deught te ſijn gheneghen
Maer t'is een vaſte deught de ſuyver deught te pleghen
  Ghelijck de liefde crijght haer voetſel door t'gheſicht
  Soo wort de eerbaerheyt oock vande deught verlicht.
Het gen' ick ſpeuren can en clarelijck bewijſen
Aen die de waere deught op 't hoochſten ſullen prijſen
  En ſelfs ondeughdich ſijn, maer die de deught bemint
  Is deughdich alſmen oock de deughden in hem vint.
Deſ' reden ſtel ick in de ſchael van menich oordeel
Het gen' my dienen can tot baet en wonder voordeel,
  Wanneer ick al den dach van d'alghemeyne Faem
  Verbreyden hoor den lof van d'Heer *Van Leyens* Naem.
Hoe dat den grooten Al hem mild'lijck heeft ghegheven
De grati' om met ruſt in rijcken ſtaet te leven
  Den welcken is ghemenght met de oytmoedicheyt
  Vervrempt van hooverdy wat dienter meer gheſeyt.
De hooverdy nochtans die ſietmen ſelden wijcken
Van menſchen die fortuyn met rijckdom compt verrijcken,
  Van menſchen die naer wenſch ghenieten s'werelts luſt
  Die vyant is van deught en moortſter vande ruſt.
D'oytmoedicheyt beſit den hoochſten throon der deughden
D'oytmoedicheyt die baent den wegh des hemels vreughden
  Die in *Van Leyen* ſweeft en aen ons allen leert
  Met hoe veel deughden meer hy daghelijckx verkeert.
Hoe coſt my het gheluck dan meerder voordeel brenghen
Als deſe Poëſy met ſijne deught te menghen
  Te menghen met ſijn jonſt die haer beſchermen ſal
  Dat *Momus* noyt daer op can ſpouwen bitter gal.

En

En ſchoon d'ootmoedicheyt deſ' Eer niet wou ontfanghen
Den jever bleef altijt aen ſijne deughden hanghen
En heeft ghedurichlijck hem met ghewelt beſtreên
Ghevolght als eene ſchay niet ſonder groote reên.
Schoon dat *Van Leyen* ſocht haer vanden pad te leyen
Sy wou van haeren man noot ſonder reden ſcheyen
De eer die bleef hem by uyt een ghetrouwe jonſt
Midts hy recht kender is van d'edel Schilder-conſt.
Sal jemant een robijn gaen aende Boeren veylen
Wilt jemant (die is blint) op zee gaen leeren ſeylen
Wilt jemant d'oorloghs volck in oorden leeren ſtaen
Die noyt en heeft gehoort trompet oft trommel ſlaen.
O neen het is om niet van Schilder-conſt te praten
Aen die haer niet en kent, jae die haer deughden haten
En daerom weerden vrindt, de eere van dit werck
Die heeft al lanck gehadt op u haer oogh-gemerck.
Om dit beſchrijf der Conſt uyt jonſt u op te dragen
Midts dat ghy in *Pictur* ſchept d'uyterſte behagen
Wiens weerdicheyt is weert met meerder eer gheloont
Door al den jever die ghy tot de Conſt bethoont.
Die al *Picturas* cracht en haer verholentheden
Verſtaet, en geeft daer van een uytghemunte reden.
Wie iſſer die op d'oogh *Van Leyen* niet en bouwt
En op ſijn oordeel niet ten vollen en betrouwt
Om eenich ſtuck van Conſt op ſijn ſcherp oogh te coopen
Want ſonder ſulcken oogh men wel verdoolt can loopen
Om voor een Principael te coopen een Copy
T'gen' noyt gheſchiet als is *Van Leyens* oogh daer by.
Dit blijckt aen al de Conſt die hy ons voor can ſetten
En brenghen voor den dach uyt ſijn Conſt Cabinetten
In overvloedicheyt, ſoo datter niet een man
Ervaren was in Conſt, oft hy en heefter van.

Gaet

Gaet naer ſijn vreŭghdich Hof, daer veel fonteynen ſpringen
En ſiet wat wonderheyt hy ſal ten voorſchijn bringen:
Twee ſtucken daermen op can ſien een groot gewoel
Van beeſten, ende fruyt, ghemaeckt van *Peeter Boel.*
Die daer ſoo crachtich ſtaen en ſchijnen hun te rueren
Waer in *Quellinus* heeft geſchildert twee figueren,
Seer aerdich uyt-gewerckt, ſeer los en wel ghedaen
Die ſchijnen door de Conſt ſchier vanden doeck te ſtaen.
Daer ſietmen noch al meer Conſt-rijck vermaerde ſtucken
Die ſchijnen door pinceel het leven af te drucken,
Waer med' van *Leyen* is ſeer rijckelijck bejonſt,
En daer bÿ is ſijn huys vol van *Picturas* Conſt,
Die weerdich is beſaemt en door de pen te prijſen,
Daer hy Schildry en print, jae Teeckeningh can wijſen,
Van *Iulio Romain*, *Lanfanck* en *Titiaen*
Van *Michiel Angelo' Georgo Mantuaen*,
Van *Teſta*, *Spaniolet*, van *Paulo Pherrinato*
Andreas Schauion, *Franciſco Saluiato*
Van *Paulo Veronees*, *Baſſan* en *Caſtilion*
Dominiquin, *Carats*, van *Franco* en *Corton*
Van *Bacci Bandinel*, *Barots*, *Perin del Vago*
DaVinci Tinturet, *Parmenſis* en *Canjago*,
Van *Theadeo* en oock *Roſſo Florentien*
Van *Campegnola* en van *Raphael Vrbien*.
Camillo Procaſsin, *Pordenon*, *Guido Rheni*
Franciſco Primatris, *Ventura Salimbeni*
Van *Rubbens* en *van Dyck* ſoo Printen als Schildry
En veel al oude Conſt van eel Boetſeerdery,
In Coper Hout en Steen geſneden naer het leven
Verlicht op Parcquement, en in het Gout gedreven,
De wercken van *Tempeeſt*, van *Holbeen* en *Calot*
Van *Alborduer*, *La Bel*, *Focquier*, *Lorain*, en *Bot*.

Van

Van *Israel* en *Bril*, van *Swanevelt* en *Bouwer*
Van *Breughel*, *Sadeleer*, en noch veel Conſt van *Brouwer*,
  Van *Peeters* en van *Boel*, van *Snyers* en *Quellien*
  Ghelijck op't luſtich Hof *van Leyen* is te ſien.
Veel meer als Muſa hier naer Conſt in Rijm can ſingen
Veel meer als mijne pen u hier in't licht can bringen,
  'T Ghetal dat is te groot, my ſou gebreken ſtof
  Om eens ten vollen uyt te ſpreken al den lof.
Die ſijne Conſt verdient, waer uyt men ſou bethoonen
Dat hy geen geldt en ſpaert om d'Edel Conſt te loonen.
  Die noyt del' Conſt en heeft by Conſtenaers geleert
  Is met de wetenſchap der hoochſte Conſt vereert.
Die naer veel Schilders doodt, thoont t'leven in haer wercken
Daer hy al menichmael can d'ooghen med' verſtercken
  En openen 't verſtant aen die del' Conſt beſiet
  Midts ſy door haere cracht en wijckt ſchier 't leven niet.
Mijn Muſa ſtaet verſtelt, Sy wilter uyt gaen ſcheyen
Want al de wetenſchap van haeren Heer *van Leyen*
  Die maeckt haer bot en ſtom, midts dat *Picturas* geeſt
  Soo wel (ghelijck van hem) noyt is doorſien geweeſt.
Een Man die haet en nijt can door ſijn deught bedwelmen
Die de rechtſinnicheyt met reden can behelmen
  Want ſijn genegentheydt geeft aen *Pictur* een ſpoor
  Te worden heel vernaemt de ganſe wereldt door.
Die ons bethoonen can den wegh van goede reden
Door wijſe Raetſaemheydt en fray geregeltheden
  Die de gheveynſtheydt vlucht en booſe ontrou haet
  Begeerich tot de deught, af-keerich tot het quaet,
Leeft dan *Apelles* vriendt, die door u Conſt vermogen
Schijnt lanck *Picturas* borſt te hebben uyt-geſogen
  Op dat u liefd' altijdt mach groyen meer en meer
  Met jever inde Conſt tot Muſas grooter eer.

U. Eerw. verplichten Dienaer C. DE BIE. *Waerheyt baert nijt.*

Mengel-

Mengelrije op de verſcheydentheydt der Schilder-Conſt.

Lief-hebbers van PICTVR' die haer pinceel beminnen
En die haer eer bewijſt met op-ghetoghen ſinnen,
Jck wil u voor het leſt noch brenghen voor den dach
Dat u nieuſgirich hert tot vreughden trecken maeh.
Daerom ben aenghelockt om noch wat meer te ſegghen
En om deſ' wetenſchap ten vollen uyt te legghen,
want al het gen' ghy ſiet in Conſtighe Schildry
Js ſonder ſiel en lijf, maer ſtomme Poëſy,
Die menichmael de pen der Dichters can doen ſpreken
En leyt u conſtich uyt wat daer aen compt t'ontbreken.
Soo heeft van nieuws den luſt my virich aengheport
Soo ſeer dat mijne pen daer toe gheneghen wordt.
Om dat haer eel Pallet der Conſt niet ſou verdrooghen
Soo moet ick even-wel my noch tot dichten pooghen
En brenghen op't Tonneel de Schilders van dit Landt
De Schilders van ons Eeuw, ervaren in verſtant.
En ſegghen dat de Faem voor eeuwichlijck ſal dueren
Van RVBBENS en van DYCK fraey Schilders in Figueren
Van CRAEYER en QVELLIN, JORDAENS en LANGEN Jan
Van WILLEBORTS en SCHVT, van FLORIS en BASSAN.
En in Batalien oft vremde Vechterijen
Leeft PALAMEDESSEN, en SNAYERS wonder ſtrijen,
Sijn Ordonnanti Rijck, daer by oock MOLENEER
VERMEVLEN en noch meer, verdienen groote eer,
Jn Beeſten BOEL en FYT, in ſatte Boeren, BROVWER
En in Verlichtery, FRVYTIERS, van DYNEN, BOVWER
Van DELEN en COLON ſeer net in Metſelry
MALTEES en SNELLINCX oock in ſchoon Tapecery.
Siet SNYERS inde jacht met op-gheſpannen netten
De HEEM, van ES, van SON in aerdighe bancketten:
ARTOYS en oock de WIT in Landtſchap ſeer plaiſant
BRONCKHORST, GERBIER, van HEYL ſeer aerdich inden brant.
De DVYTS, en WOVTERS in het naeckt ſeer cloeck van gheeſte
Van KESSEL, SAVERI in cleyn cruypende beeſte,

BECK, TYSENS en GONSAEL ſeer gheeſtich in pourtret
VERBRVGGHEN en QVELLIN, die ſnijden wonder net
De KEYSER, NIEVWELANT ſeer fray in Architecten
SAFT LEVEN, keucken goet, DE VRIES in ſchoon Proſpecten.
Jn't ſnijden op de plaet, de HONDT, LABEL, de BOTH
BOSBOOM, de CORT en WIRCKX, de JOD' en JAECK CALOT:
Niemant in Zee-conſt can aen PEETERS Conſt ghecomen
Van THIELEN en van NECK, en ZEGHERS inde bloemen.
Dat dan PICTVRA leeft in't vredſaem Nederlant
Nu ſy haer vint verloſt uyt MARTIS wreede handt
Die haer ſoo langhen tijt heeft trachten te verjaghen
Door ſijnen oorloghs brandt en veel-der-hande plaghen
Die haer ſoo langhen tijt benomen heeft den luſt
Door al het krijghs ramoer gheſtoort in haere ruſt.
Poëſis ſoete Conſt gheen voetſel coſt becomen
Uyt t'ſilver claer Criſtal der Hypocrene ſtroomen
De boosheyt was te groot, wat coſt daer teghen ſtaen
De liefde was verjaeght, men trock gheen Conſten aen.
De werelt was vol nijdt door t'weedrachts Voeſterlinghen
Men hoorden gheenen rijm meer vande Muſen ſinghen,
Het dulle moort trompet verdoofden hun gheluyt
En 't ſchrickelijck ramoer van t' ſchroomich dondercruyt
Verjoegh de liefde wegh, den nijdt beſat haer ſtede
Het gen' nu is verkeert door eenen vaſten vrede
Gheſproten uyt de trouw, die heeft ghebaert den peys
Die ons gheſonden is uyt t'Goddelijck Paleys.
APPOLLO ſtelt ſijn herp en menght ſijn lauwerieren
Met groen olijven loof om d'edel breyn te cieren
Van onſe vry PICTVER (ſoo langhen tijt verjaeght
Verſtooten door den krijch en met onluſt gheplaeght,
Die nu eens leven ſal en haere deught bethoonen
Aen die haer weerde Conſt naer reden wilt beloonen
Die nu bragheren ſal, in pan en ſacht flauweel
Door al de Edelheyt van haer biſaert Pinceel.

F I N I S.

Aenmerckinghe op den Peys,

Dienende tot jnleydinghe van dit volghende

DEEL.

ALsoo ick hier voor claerelijck heb bewesen dat jemandt (meynende te sitten op den hoochsten trap van eer ende glorie) dickwils het leeghste valt. Sy worden menich mael om hooch ghetrocken op datse eenen swaerderen val souden vallen. Tolluntur in altum vt lapsu graviori ruant: naer t'segghen van Claudianus. Soo en hebbe niet connen voor by gaen het teghendeel oft de wederproef vanden voorsz. sin hier oock voor ooghen te stellen/ dat is wanneer den mensch meynende te wesen in sijnen grootsten noot hem alsdan naeckt het meeste gheluck. Dit bevintmen seer wel in ons Nederlandt het welck soo langhen tijt met het Rou-cleedt van oorlogh is ghecleedt geweest/ om dat den bloet-dorstighen Mars al te seer haer paelen besat/ niet door haer eyghen schult maer door het misdaet van haer jnwoonders/ dat is/ de sonde. De sonde vanden mensch was d'oorsaeck dat Zodoma en Gomorrha in vlam en vier sijn vergaen/ ende de sonde is den oorspronck dat de Landen van Belgica door bloedighe crakeelen sijn ghecomen tot groote armoede/ die te vooren door de groote weelde van vruchtbaerheyt en over-vloet de menschen brochten tot hooverdy/ overdaet/ wellust ende alle soorten van boosheden/ die de grondt steenen gheweest sijn dat Belgica ontrooft wert van rust en voorspoet/ ende dat de verweerde twist clancken verdoofden den glans vande rechtveerdicheyt/ de staet-gierichheyt verstiet de liefde en eendracht. Soo dat Nederlandt was verdroncken in een rasende zee van oorlogh/ die niet anders uyt en spoogh als schuym van alle boosheden/ die niet anders voorts en bracht/ als een modder van bedriegheliickheyt ende rooverye: het scheen dat een nieuw Megera was opghestaen om het Landt te overloopen met den vloet van grouwelijcke ongheluckren/ vloeckerye/ brandtsticht/ ghewelt ende onrecht. De Son die scheen te duycken en haer te verborghen inde wolcken door allen het gheruys/ gedommel/ ghesmoor/ ghetier en ghedonder/ van Martis verVaerelijck Kanon/ ende door den stanck van alle de doode lichaemen daer de aerdt alle daghen mede werdt bedeckt. Het vier van dien onmenschelijcken oorlogh sloegh over al haer heete vlammen: de wraeck was soo ontvonckt datse niet te blussen en scheen te wesen/ ende sijnde alsoo ghestelt inde grootste benautheden om seffens in grondt te gaen is in haeren meesten druck ghecomen tot haer grootste gheluck. Als wanneer den al sienden Heere de ooghen van sijn oneyndelijcke bermhertigheyt heeft gheopent ende het Landt beseghent met eenen peys ende vrede/ die niet alleen in ons Nederlandt/ maer in veel andere ghewesten des werelts op corten tijt ghecomen is/ eenen vrede die met de liefde begost heeft en hopende dat hy met liefde sal eynden op dese werelt ende in het eeuwich leven/ sonder eyndt naer dit leven beginnen. De liefde heeft Godt onsen Heere verweckt tot bermhertigheyt/

Claudian.

Gen. 19.

hertighept / ende de bermhertighept heeft oberwonnen sijne gramschap ende het Landt bergunt een lanck ghewenste rust.

Quo magis jnteritum sibi quisquam instare putabit,
Hoc magis accedit prosperitatis opus.

Die meynt dat hem de doodt naeckt door veel pijn en druck,
Crijght dickwils inden noot een onverwacht gheluck.

De liefde / die door Godts schickinghe haer woonplaets heeft gaen nemen in het hert vanden alderchristelijckstеn Koninck van Vranckrijck / ende d'Edelste Princesse Royael jnfante van Spanien / heeft het sweert van straf (daer den mensch om sijn boos leven mede ghedreyght wert) doen opsteken ende het Landt doen beseghenen met vrede. Als den Koninck Assuerus (sijnde op het jodts ghestacht door de valse oorblaesinghe van dien hooverdighen Aman, ten Ester 3.
uytersten vergrampt) op den hals verboden hadde / niemant onder sijn ooghen 4. 5. 7.
te comen sonder dat hy gheroepen werdt oft de gulde roede tot teecken van cap.
goedertierenthept tot hem uytghesteken sach / om alsoo de wraeck den vollen toom te gheven tot verderbinghe der joden / is nochtans door sijn Echte Koninghinne Esther (die sonder gheroepen te sijn) by den Koninck is verschenen met vrees vande doodt te moeten onderstaen volghens sijn ghebodt / versoent / als sy het leven van haren Oom ende Behoeder Mardocheus ende het heel jodts ghestacht trachte te verbidden / ghelijck sy oock heeft ghedaen. Soo is oock door de liefde van die twee machtichste Monarchen des werelts / te weten / Spanien ende Vranckrijck den peys ende vrede aen Nederlandt ende meer andere plaetsen vergunt: als die uytmuntende ende deught-rijcke Jnfante van Spaignien als een tweede Esther door haer weder-liefde tot Vranckrijck den vergramden Heere onsen Salichmaker heeft versoent / het bedruckt hert van Nederlandt met vrede versterckt ende haer jnwoonders door den vrede / van meerder straf verbeden / die door den wreeden oorlogh gheschapen waren tot hun uyterste verderbinghe ende ruine te comen.

Tempora qui reputat sua tristi plena dolore,
Gaudia multa loco sæpe doloris habet.

Die meynt dat sijnen tijdt is op het leste endt,
Crijght d'aldergrootste vreught, die d'eynt is van allent.

Als den Heylighen Petrus Apostel met onsen Salichmaecker ende andere Apostelen op zee schipbreuck leden / (drijvende op de ongheſtadighe baeren van den vreeselijcken springh-vloet) met vreese van te gront te gaen / werdt Petrus met sijn mede Discipels inden meesten noodt van het onweer verlost / ende raeckt in sijn grootste vreught / want ongthetwijffelt en can den mensch gheen meerder vreught hebben als verlost te worden uyt een verbaerelijck ongheluck

 dat

dat hem met de doodt is dreyghende / soo heeft Nederlant oock ghedreven in de zee van oorlogh met vrees van te gront te gaen / en is door den vrede vande grootste miserie ghecomen tot haer hoochste gheluck.

In maxima miseria,
Recepit summa gaudia.

Daniel sittende inden diepen kuyl der Leeuwen met vrees van alle ooghenblicken verslonden te worden werdt in sijnen meesten noodt ende perijckel des
Daniel 14. doodts van Habacuc (die eenen Propheet in Judeen was) door hulpe vanden Enghel des Heeren ghespijst / vande hongherighe Leeuwen ghestreelt sonder hem te hinderen / ende door Godts hulpe verlost. Nederlandt ghestelt zijnde inden kuyl van alle droefheyt / inden put van alle miserie onder de wreede ende Barbarische Leeuwen van oorlogh ende dieren tijt om verslonden ende haer Roomsche Religie vande ketterije verdruckt te worden / krijght inden meesten noodt door Godts schickinghe den blijden peys ende vrede.

Quo magis interitum sibi quisquam instare putabit
Hoc magis accedit prosperitatis opus,

Die t'naeste meynt te sijn by d'onverwachte doot
De meeste welvaert crijght in sijnen grootsten noot.

Als de drij jodtse Mannen Sidrach, Mysach ende Abdenago ghestelt waeren
Daniel 3. in het brandende Fournays door bevel van den Coninck Nabuchedonosor, om dat sy de gulden Statue niet en hadden willen aenbidden syn in het meeste perijckel des doodts van het vier door de hulpe vanden waerachtighen Godt bevrijdt ghewordden ende verlost. Ghelijck Nederlant (inden brandenden Oven vanden lanckdurighen krijgh ghestelt zijnde) is door de hulpe Godts (inden meesten druck) ghecomen tot haer grootste gheluck van peys ende vrede.

Tempora qui reputat sua tristi plena dolore
Gaudea multa loco sæpe doloris habet.

De kinderen van Israel vanden hertneckighen ende bloetdorstighen Pharao vervolght zijnde / syn in hunnen meesten druck ende vreese des doots door Godts hulpe verlost alswanneer de Zee haer selven heeft gheopent / ende aende
Exod. 14. kinderen van Isarael drooghen doorganck verleent / en wederom toesloot als Pharao met alle syn oorloghs volck daerinne zijnde verdronck. Nederlandt vanden wreeden Pharao des oorloghs vervolght sijnde / heeft haer de verbaerelijcke Zee der tribulatien gheschepden die den oorlogh heeft verdroncken ende door peys en vrede Naderlant verlost.

Nederlandt is ghecomen tot haer grootste gheluck ende hoochste vreught door den vrede. Want aenden mensch niet gheluckigher / beter / nutter en salig-

gher

gher en can overcomen als op dese werelt vrede te hebben / om naemaels oock den eeuwighen vrede te ghenieten. Waerop wel te pas comen de woorden vanden Heylighen Augustinus / sprekende aldus: *Tale bonum est pacis vt in rebus beatis nil solent audiri gratiosius, nil delectabilius concupisci & nil vtilius poßideri:* dat is: Den peys is sulcken grooten goet, dat in gheluckſalighe saecken niet gratieuser en can ghehoort worden, niet liefelijcker beghcert oft niet profijtelijcker en can beseten worden. Waer op den Heylighen Coninck David singht aldus tot Godt: Grooten vrede hebben sy Heere / die uwen vrede lief hebben. En voorwaer die den vrede heeft met de werelt en niet met Godt / waer beter altijt gheperst / verstooten / berooft en ghebannen vanden krijgh ofte tijdelijcke oorlogh als hier op dese aerde rust ende vrede te hebben en naemaels de eeuwighe oorlogh van verdoemenis. Daerom behoorden de menschen door hooverdy wellust en onghetoomde sonden den vrede niet te misbruycken op dat den Heere (die ons den vrede gheeft) ons niet besoeckt met dieren tijdt / pestilentie ende andere plaghen / ghelijck hy ghedaen heeft aen het volck van Zenacherib alswanneer op eenen nacht soo veel duysent menschen werden uyt de wereldt gheruckt om dat sy ghesondicht hadden. Ist dat wy zijnen vrede lief hebben ende niet en d'waelen uyt de spore van sijn gheboden / soo sal hy ons in rust en vrede laeten volherden ende ghebenedijden / soo sal hy ons gheven een lanck durich leven ende saligh sterven. Soo sullen de vruchtbaer ackers eens met rust doorploeght worden ende van overvloedighe vruchten swangher gaen / soo sullen de Schepen door de onbekende baeren der Zee moghen seylen en met rijcke schatten gheladen wederkeeren: soo sal den Heer over het vee ende vruchten sijn benedictie seynden ende besonderlijck de vry Consten laten in achtinghe comen / soo sullen de Schilders van alle Const-minnende Heeren eenen onsterffelijcken lof crijghen ist dat sy Godts dienst ende de neersticheyt lief hebben / nu sullen sy hun Consten ten hoochsten gheweerdeert sien ter wijlen alle de Landen op eenen corten tijdt door Godts bestieringhe in vrede ende rust zijn gheraeckt. Ick segghe op corten tijt / uyt redenen op den 18. dach van Meert 1660. den vrede tusschen Hispanien ende Vranckrijck in Nederlandt werdt ghepubliceert. Op den Sesden van Iunij werdt het houwelijck van Spanien en Vranckrijck gheconsummeert / ende den 7. Iunij inden selven jaere werdt den vrede tussen de twee Croonen van Denemarcken ende Sweeden met alle vreught verondicht. Op den 8. der selver Maendt heeft Iacobus Stuaert Coninck van Enghelandt zijn incomste ghedaen binnen Londen, alwaer hy met groote blijschap vande inwoonders is inghehaelt. Psalm. 119.

Wanneer ons NeerLant stont VersLagen Door VeeL DrVCk
BroCht haer een soete troVW een onVerWaCht gheLVCk.

MEn seyt voor een spreeck woort datter selden gheluck oft ongheluck alleen compt / soo canmen bewijsen dat niet alleen Nederlandt door het gheluck van het houwelijck en is begaeft ghewoorden met den peys ende vrede / maer oock de voor verhaelde Landen / die andersints door hun twisten ende bloedighe crakeelen Nederlandt grooten afbreuck inde Coopmanschap ende dier-

dierghelijcke welvaert souden verweckt hebben. De Trou alleen is d'oorsaeck dat alle Consten sullen opghetrocken ende ten hoochsten ghesocht worden / ter wijlen de machtighe Coninghen in plaets van hun Steden en de upterste palen met oorloghs volck ende chrijghs ghetuygh te versien / hun Paleysen / de Gheestelijckheyt hun Kercken / den Edelman en Coopman hun Saletten / ende den Borgher zijn huysen sullen vercieren met den costelijcken Schat van Picturas Const / met de Const die de naervolghende vermaerste Gheesten met eenen gherusten lust sullen afmaelen en ten voorschijn brenghen. Daerom ghy Constbarende verstanden en laet u niet meer voorstaen om vanden rasenden bloedt hondt Mars overvallen te worden / oft door den soberen tijt tot armoy te comen ist dat uwen Gheest de neerstichent lief heeft om de gaven van u verstant op doeck oft paneel af te belden. De neerstichent moet wesen uwen eenighen schicht om te schieten naer het wit vande onsterffelijcke Eer / men can sien hoe veel de neerstichent vermach soo men de vremde wercken (die den Natuer voorts brenght) aenmerckt. Siet de water druppelen die op de herte steenen vallen/ ende door den sleet upthollen. Het yser en coper verslijt door het ghedurich handelen vanden mensch. Die de keest soeckt moet de note craken / dat is die de Eer soeckt en moet gheenen arbeyt sparen maer de neerstichent beminnen ende de ledicheyt versoyen: want die altijt ledich ende doenieten zijn (niet anders doende als den adem upt en in den mondt laten gaen) ghelijck de beesten/ sijn misbruyckers vanden costelijcken tijdt. De Leegh-ganghers die te luy te wercken waeren ende de gaven (die Godt hun hadde verleent) misbruyckten werden eertijts door Dracus Weth-gheuer van Athenen ter doodt verwesen. De peerden soo die van jonghs af met arbeydt ghewent zijn / worden den mensch ghehoorsaem / en soo men hun niet en teemt soo wassen sy soo wilt op datter gheen nut oft dienst af en can comen. De Poëten segghen dat Pallas de Goddinne van wijsheyt gheen behaeghen inden mensch en hadde / om dat hy schoon / rijck oft sterck was / maer om dat hy wijs / rechtveerdich en neerstich was. Daerom behoorden eenen Schilder de neerstichent meest te beminnen om dat hy daer door de meeste Eer soo in zijn leven als naer zijn doodt can becomen/ alswanneer upt zijn menichvuldighe constighe wercken naer de doodt ghesien can worden met wat een cloeck verstant / neerstich opsicht ende diepsinnighe gheestichent hy de selve heeft uptghebelt / hoe vast dat zijn Figuren gheteeckent staen / hoe mals dat sy ghescildert zijn / hoe fray verlicht / hoe net verdreven/ gheschaept / ghehoocht en uptghediept / hoe los en aerdich dat alles is op sijn plaets ghestelt / welcke Const als dan in meerder achtinghe ende bewaernisse sal ghehouden worden als oft hy noch leefden / midts de doodt het beletsel is van niet meer sulcken wonderbaren Const van zijn handen te becomen. Waer upt compt anders desen onsterffelijcken lof voorts als door neerstichent de welcke den grootsten dienst aen het verstant vanden Schilder doen can. Ende ghelijck de beste vruchten vanden wijngaert menichmael onder de tacken ende bladers verborghen zijn jnvoeghen datmen die niet en siet / soo sijnder oock inde lessen ende reghels vande Schilder-const veel nutte / verholen / en noodighe waerschouwinghen die eenen Schilder van zijn selven niet bespeuren en can/ maer moet die door neerstichent soecken om de upterste volmaecktheyt van het

leven

leven te vinden ende naer te volghen / noot daer af wijckende maer volstandich blijvende in alle dienstighe secreten met neerstichept te vinden / ende zijn selven alle daghen meer en meer te verbeteren / want noot en can den Schilder in sijn werck volmaeckt wesen / upt reden dat hy alle daghen meer en meer nieuwer volmaecktheyt can vinden ende daerom is Pictura by ons ghenoempt een vrij Const. Wilt jemant de neerstichept sich laten verdrieten meynende dat dese verstandighe Const hem al droomende ende met ledich te zijn / sal aencomen is inder waerheyt al veer verdoolt. Pictura is ghelijck een Vrijster die upter maten schoon is hebbende veel Vrijers om haer volmaecktheyt te connen ghenieten die sy aende swaermoedighe en traghe Gheesten niet mede en deylt/ maer schenckt aen de ghene die gheen moyt oft arbeyt en sparen om haer ten lesten in't verstant te vatten. Men leest dat Iacob Laban seven jaeren ghedient hadde / om dat hy de schoone Rachael tot sijn vrouw soude crijghen / en om dat hem naer den dienst van seven jaeren Lia wert ghegheven / hem noch eens seven jaeren in Labans dienst heeft verbonden om dat hy Rachel sou connen winnen. Gen. 29.
Gaet jemant seven jaer de edel Schilder-const hanteren ende Picturas volmaecktheyt tracht te ghenieten / en scheedende van sijnen Meester eer hy de selve oprecht verstaet oft de volmaeckte schoonheyt van Pictura can winnen / en can zijn leven maer een Martelaer der Consten blijven / die qualijck aenden soberen cost sal connen gheraecken om dat hem de neerstichept van voorder ondersoeck ende studie heeft verdrooten ende niet en heeft volhert / om tot de diepste verholentheyt van Pictura te gheraecken ten sy hy door de grootste neerstichept gheenen dobbelen dienst en ontsiet om de beste vruchten der Consten op 't lest te vatten. Leert dan ghy edel Schilders de neerstichept lief hebben ende de ledicheyt haten soo lanck den goeden Heer u verleent verstant / sterckheyt ende ghesontheydt/ want het leven is cort ende als den ouderdom compt verblieght de wetenschap ende den lust vergaet / ter wijlen het Landt nu ghestelt is in peys ende vrede/ soo cont ghy door Const veel schatten vergaeren die inden ouderdom u sullen dienstich wesen / ende sult boven dien achterlaten een oneyndelijcke Faem. Daniel Arts Bisschop van Ments ende Keurvorst des rijckx had met sijn eyghen handt in sijn ghebede boeckxken gheschreven dese woorden: het leven is cort/ de schoonheyt bedrieghelijck / het gelt verblieght / de heersingh is hatelijck/ d'overwinningh onseker / den ouderdom allendich / de doodt ghelucksaligh/ de Faem van wijsheyt ghedurich. Datter veel dese les in het boeckxken van hun memorie prenten sy en souden gheen moeyt oft neerstichept sparen om hunnen costelijcken tijt beter over te brenghen die sy door ledichept soo licht voor by laten loopen / daer sy op het eynde van hun cort leven sullen moeten rekeningh af gheven / sy en souden hun sinnen op de schoon en ydel wellusten des werelts (die soo bedrieghelijck is) soo vast niet stellen / sy souden meer de gaven (die Godt hun verleent heeft) uptwercken ende daer door eenen onsterffelijcken naem crijghen als ghedurich trachtende naer hooghen staet om (jevers een kleyn ghebiedt hebbende) ledich te gaen ende met hunnen tijt geen profijt te doen / niet eens peysende dat alle heersinghen schadelijck ende hatelijck sijn. Niemant en valt oock den ouderdom soo swaer en allendich die in sijn jonckheyt alle neerstichept heeft ghedaen om sijnen tijt met eenighe vermaeckelijcke

ende

ende hoogh begaefde Consten over te brenghen / als die niet en heeft uytghereecht ende door ledichheyt altijt gaen steenen treden. Wiens doodt als dan terstont is vergheten / maer de doodt van een cloeck verstant die t'selve door neersticheyt altijt heeft doorploeght ende ghebruyckt achterlatende veel vruchten van zijn neersticheyt / laet achter een gheduriighe Faem om altijt inde ghedachten der menschen te leven. Hier mede wil ick daelen op de cracht der verven daer de Const-barende Schilders mirakels vanden Natuer schijnen door voorts te brenghen / dienende t'eenen weghen tot een lesse voor de leergirighe jeught om eenigh onderwijs te vinden hoe sy de selve verven ende coleuren sal ghebruycken/ ende met neersticheyt verdeylen.

Op den Natuer oft Cracht der Verven.

AL t'ghene datmen vindt oft op de aert can speuren
Heeft sijn besonder cracht, verscheyden van coleuren
Tot voetsel van 't ghesicht dat Godt gaf aenden mensch
Om dat hy hebben sou sijn vollen herten wensch.
T'ghesicht verlicht t'verstant, wanneer het lust mach rapen
Uyt menich aerdich dinck van Godt den Heer gheschapen.
Als jemandt overleyt wat dat de vruchtbaer aert
Uyt haren swerten schoot al wonderheden baert,
T'is buyten ons vernuft, vervremt van ons ghedachten
Hoe dat het aerts ghewas ghestelt is in sijn crachten,
Ghelijck voor eerst de verff met haer coleur beduyt
Waermed' een Schilders handt werckt groote Consten uyt.
Waermed' een Schilders handt can aende menschen gheven
En thoonen op den doeck, een schets van't s'menschen leven,
Dat menich edel oogh versaeyt en gans vernoeght
Midts alles door de Const is op sijn plaets ghevoeght.
Nempt op u plat Palet van alderhande verven
Goet en gheringh van aert die nimmermeer versterven,
Met olie ghemenght, als root oft fermilioen
Wat omber, masticot, wat oker, heylsaem groen.

Lack,

Lack, ſchetgheel, en ſeruys, oulter marin en ſmalten
Aſuer en menie, loot-wit en oock aſpalten,
  En noch veel verven meer die ons den Schepper gheeſt
  Waerin dat jeder een verſcheyde crachten heeft.
Sult vinden dat daer in ſijn aenghenaeme jonſten
Die dienen tot een beldt en hulp der Schilder-conſten,
  Laet ons wat voorder ſien waer ſy toe dienen mach
  En wat de edel verf noch meer brenght voor den dach.
De verf ciert oock de ſtof, de ſijd' en t'wolle laken
Sy can het coopmans goet daer door ſeer vendtbaer maecken,
  Den Eelman oft Herhoult daermed' ſijn wapens menght
  En thoont wat jeder ſtaet daer door ten voorſchijn brenght.
Voor eerſt het gheele goudt ſchijnt eeldom uyt te belden
En de gherechticheyt door wit en ſilvere velden,
  Het blau de wetenſchap, het root den hooghen moet
  T'purper oytmoedicheyt, jonſt en den overvloet.
Het ſwert by ſimpelheyt, by t'groen de ſchoonicheden
De goetheyt en de vreught de ſterckheyt en de reden,
  Den Minnaer die een Maeght uyt groote liefde vrijt
  En om haer lieve ſchoont wel duyſent ſorghen lijt.
Die doet tot haer vermaeck veel nacht baletten ſpelen
En tot haer meerder eer veel nieuw' gheſanghen quelen,
  En ſchenckt haer een adres van alderley coleur
  Om dat hy winnen ſou ten leſten haer faveur.
Om dat hy ſijn Meeſters ten vollen ſou behaghen
Door t'root certijnen lint ſijn liefde op gaet draghen,
  En met het edel groen de hop' van ſijn gheluck
  Met blau de jeloſy, met t'ſwert ſijn vrees en druck.
Gaet ſomtijts oock ſijn pen' een gheeſtich rijm-dicht ſchrijven
Tot teecken dat hy haer wilt onderdanich blijven,
  Sal hy de *Poëſy* gaen menghen met ſijn min
  En al het gen' hy doet dat heeft verſcheyden ſin.

Soo can de edel verf oock t'Schilders gheeſt verſtercken
Op t'menghen van t'coleur in ſijn lof-rijcke wercken,
Wanneer hy kent de cracht van haere Edelheyt
Die hy met alle vlijt naer reden onderſcheyt.
Om dan met goet verſtant tot d' eel *Pictur'* te comen
Soo dient de Schilder-conſt wel vlijtich waer ghenomen.
Nempt aenden lincken duym u platte fijn Palet
Hout u Carnati ſchoon en u Pinceelen net,
En wilt de naecktheyt oock met enckel wit niet hooghen
Want anders ſou u werck mishaghen aende ooghen.
Menght oker met het wit, en weynich fermilioen
Maer geenen maſtecot om alles wel te doen:
Stelt purper by het geel en t'geel by blou aſſuren
Het wit met lack ghemenght, verciert oock heel Figuren,
Het blou by t'ſuyver wit dat belght *Pictura* noot
Het groen by t'wit en geil, en t'blou oock by het root.
Mijdt lamſwert als de peſt, want ſy de Conſt doet ſterven
Te veel ſpaens groen can oock de eel Schildry bederven,
Soo ſult ghy op het leſt gheraecken eens het wit
Van d'edel Schilder-conſt daer uwen gheeſt op ſchit.
Siet hoe het blom-ghewas ſijn ſelven can ſchokieren
Dat door ſijn ſoet coleur heel Hoven compt vercieren,
Als een tapijtich cleedt van Godt den Heer bereyt
Daer hy med' naer de Conſt de ſwerte aert beſpreyt.
Soo moet de Schilder-jeught met gheeſt del' Conſt dan vatten
Eer ſy recht vinden can *Picturas* rijcke ſchatten,
T'verdeylen vande verf *Picturas* Conſt verfraeyt
Als elck is op ſijn plaets, en gheeſtich uyt gheſchaeyt.
En wilt met geele gout u ſtucken noot becladden
Midts t'gout de Conſt onteert, daer Conſtenaers op ſmadden,
Maer vry u werck verciert met Leyſten heel vergult
Want een volcomen leyſt de eer der Conſt vervult.

Naer

Naer dat de Conſt vereyſt, want ſchoon en lichte ſtucken
Die ſou een gulde leyſt verdooven en verdrucken,
Maer aen een bruyn Schildry een gulde leyſt gheſtelt
En een ſwert ebben leyſt dient aen een lichte belt.
Soo ſal den Schilder aen de Conſt het leven gheven
Soo ſal de eel *Pictur'* op t'hoochſten ſijn verheven,
Den reghel vande Conſt wijſt ſelf haer eel beleyt
En voeght haer met Natuer wat dienter meer gheſeyt.

FINIS.

DANIEL SEGHERS
Onder het ghefelfchap vanden H. Naem Iefus.

Conftich Blom-Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1590.

ALs ick *Picturas* Hof met vreughden had doorwandelt
Al waer de fchoon Pinceel der Schilders wort ghehandelt,
En dat mijn liefde had haer Conften verghefelt
Door d'aenlock der Schildry en menich deftich belt.
Den gheeft verhonghert bleef om noch wat meer t'aenfchouwen
Midts mijn Conft-gierich hert van *Flora* wert weerhouwen,
Die daer de gulde poort van haren hof ontfloot
Waer *Gloris* al t'gheblompt met water ftaegh begoot.
Dat fy aen een Fonteyn met filvre gieters haelde
Om dat het fonnen licht t'ghewas te feer beftraelde,
Den fchoot der vruchtbaer aert was heel ghecoloriert
Met alderley coleur gheverft en opgheciert.
De roofen ftonden daer als gloyende robijnen,
Die t'glanfich hemels licht feer conftich quam befchijnen,
Alwaer dat *Zeghers* fat in *Floras* luft Prieel
En boetften aerdich naer t'gheblompt met fijn Pinceel.
Vol fchoon vermenght coleur heeft hy de Conft ghedreven
Al oftfe had gheweeft in't bloefem van haer leven,
Want hy wift door den gheeft te maelen alles af
Dat hy een jeders oogh haer volle voetfel gaf.
Sijn Animonien, Pinceen, Tullipanten,
Renonckels en Garnaet, jefminen en Tillanten,
Harffouwen, Collebloms, jenoffels en jenet
Picenen Lelien, Acqleyen en Filet.
Lisblommen Winter-roos, Narciffen, Hiacinten
Doorweven met groen veil en helle fije linten,
Trompons, en Ridderfpoor, Violen Maternael
Regatten en Ionckils Croonen jmperiael.

Sijn

DANIEL SEGERS FRERE IESUITE

Un de premiers painctres de nostre temps, en fleurs natureles: il a faict son aprentisage chez Iean Breugel. l'on trouve de ses chefs d'œuvres, dans les courts des grandes seigneurs. l'Empereur d'Alemaigne, et l'Archiducq Leopolde Guillelme ont beaucoup de ses pieces. S. Ae le Prince d'Oraigne Henri Fredericq luj a faict deux presents pour deuz pieces de sa main, une dixiesme et une crois d'or masif, toutes deux de grande valeur. il teint maintenant sa residence en Anvers dansla maison de proffesse des Peres Iesuites.

I. Livens pinxit. — I. Meyssens excudit.

Sijn Caſsidonien, Maeghdlieven Affricanen
Eul-blommen, Simbolins, Felieren en Pavanen,
Staen altemael ſoo ſoet en aerdich afghemaelt
Soo gheeſtieh, mals en net, jae grondich uytghehaelt.
Soo fraey ghecoloriert dat t'leven ſchier doet wijcken
Door d'edelheyt der Conſt, die t'leven ſchijnt te gh'lijcken,
Vol cloecke ſachticheyt ſeer aenghenaem en ſoet
Dat *Breughel* vol van gheeſt daer voor noch wijcken moet.
De ſnel ghewiechte Faem met lof ſijn Conſt beperelt
En maeckt Freer *Zeghers* naem ſeer kenbaer al de werelt,
Het edel Hollants Hof dat gheeft ghetuyghenis
Hoe t'Princen Cabinet daer med' behanghen is.
Henricus Frederick ſijn jonſt oock wilde thoonen
Aen deſe ſuyver Conſt als hy haer quam verſchoonen,
Met menich ſchoon juweel van lauter gout gheſmet
Als hy aen *Daniël* gaf een aerdich fraey Palet.
Een Thientien met een Cruys en twelf Pinceele ſtecken
Waer med' hy *Zeghers* Conſt quam tot nieu' luſten wecken
Een Maelſtock van fijn gout, dat d'eel Princers hem gaf
Daer op een doots hooft ſtaet, tot teecken van ſijn graf.
Tot een velt teecken dat het leven vande menſchen
Moet als een weecke bloem in corten tijt verſlenſen,
Iſt wonder cloecken gheeſt terwijl ghy al t'gheblompt
Met veel vervich coleur ſoo by het leven compt.
U weerdicheyt is weert naer alle recht en reden
Met grooter lof en prijs of ghiften aenghebeden,
Ghy hoogh begaeft verſtandt van Princen weert bejonſt
Seer mildelijck verrijckt van t'margh der Schilder-conſt.
Uyt muntende vernuft, u hooch verheven ſinnen
Doen u door deſe Conſt de grootſte eer verwinnen,
Ghelijck de blom verſoet de locht door haren geur
Soo is oock u Pinceel in haren hoochſten fleur.

Soo

Soo ciert oock u Schildry des Coninckx Cabinetten
Voor d' aenghenaemſt juweel dat jemandt voor can ſetten,
  T'ghevoelen en den reuck ghebrecken maer daer in
  Het leefden anders al naer jeders hert en ſin.
De biekens ſouden ſtrackx naar hun volcomen luſten
Met groote vreught daerop in volle ſoetheyt ruſten,
  Want ſchoon den levens aert in ſijn Schildry ontbreckt
  T'is meerder als de Conſt dat in ſijn blommen ſteckt.
De Conſt en can ons maer een levens ſchijnſel geven
Maer die ſijn blommen ſiet die ſietſe aen voor t'leven,
  Die gheenen worm oft mol in't minſt beſchaden can
  Want ſy is afghepluckt, de wortel iſſer van.
En ſonder wortel wort gheſaeyt op ſijn Paneelen
De wortels moeten dan ſijn *Zeghers* eel Pinceelen,
  Dat is den rechten gront, ſijn doode verf bethoont
  Dat door Freer *Zeghers* Conſt het leven in haer woont.

Tot een teecken dat den ſoeten aert der blommen die door deſen godtvruchtighen ende Conſt-barenden Appelles t'heel Nederlandt door verbreyt jae in verſcheyde Coninck-rijcken bekent is ſoo en heeft den ghel eerden ende vermaerden Poeët wonende tot Amſtelredam in Hollant by naeme Joos van Vondel niet qualijck tot lof van Zeghers uyt de pen laten vallen deſe veerſen luydende in corten ſin aldus:

DEn gheeſt van ZEGHERS is de By
Waerop de Neerlanders roemen
Sy ſuyght haer honingh lackerny
En geur uyt alderhande bloemen.
Een Bie quam op ſijn Schildery
En geur en kleuren aenghevloghen
En riep Natuer verghevet my
Dat Blom-pinceel heeft my bedroghen.

Waer teghen de Nederlanders oock met volle recht tot ſijnen lof moghen ſegghen ende ſinghen aldus.

Arte ſua haud ſimiles Flores pinxiſſet Apelles,
  Quos toto acceptos Daniel *Orbe dedit.*

IOAN-

IOANNES DE HEEM

Fruyt-Schilder van Vytrecht.

GHy vroukens gaende groot en wilt ſoo ſeer niet kijcken
Op het gheſchildert fruyt dat t'leven ſchijnt te g'lijcken,
Op dat u malle oogh u herte niet en quelt
En voor u teere vrucht een ſchets daer van en ſtelt.
Want t'aenlock van deſ' Conſt ſal ſtrackx den luſt beroeren
Als ghy de wercken gaet van *Ian de Heem* beloeren.
Die hy afmaelen can ſoo ſoet op effen bert
Dat ſy een ſwangher Vrou beroeren t'luſtich hert.
T'is wonder dat hy weet met ſulcken wonder trecken
Het leven ſoo het blijckt in vruchten te ontdecken,
Sijn Kriecken ſtaen ſoo ſoet, ſoo rijp de Muſcadel
Garnaed, Pers, Abricock en alles ſtaet ſoo wel.
En ſoo natuerelijck al oft het waer ghewaſſen
Soo wel doet hy des' Conſt op d'eyghen leven paſſen.
Den Gouverneur van t'Landt, en Hertoch hoogh van macht
Die houden deſe Conſt in groote eer en acht.
Sijn werck is meeſtendeel een glas vol wijn gheſchoncken
Waer in dat leyt de ſchel van een Lamoen gheſoncken,
Daer by een Ceteroen, Oragni, Druyf, Granaet
En alderhande Fruyt dat naer het leven ſtaet.
Veel ſchoone ſilver werck gheſtelt wel in ſijn oorden
Een taefelcleet van pan met louter goude booden,
En daer by oock een Luyt beſtrickt en wel gheſtelt
Op eenen bruynen grondt in d'ooghen vlijtich ſpelt.
Des' Conſt wort ſoo gheacht en wonderlijck gepreſen
Om haren cloecken aert en liefelijck net weſen,
Die door haer malſicheyt Natura niet en wijckt
Ghelijck aen haer Pinceel en edel wercken blijckt.

Dat

Dat wie haer vruchten ſiet moet ſich daer in vernoeghen
Midts datter niet ſoo wel can by het leven voeghen,
By t'leven van het fruyt oft eenich blomghewas
Des' Conſt brenght alles op het leven wel te pas.
Men ſiet ghemeynelijck, dat jemant (naer het ſterven
Van ſijnen naeſten vrint) wel ſwerelts goet can erven,
Maer noot de gaven van de diepe wetentheyt
Die jemant crijghen moet door groote neerſticheyt.
Ghelijck de *Heem* nochtans doet in ſijn gheeſtich leven
Die heeft aen ſijnen Soon veel wetenſchap ghegheven,
Van d'edel Schilder-conſt, en menich fraey ſecreet
Vol ſoete aerdicheyt het gen' den Soon oock weet.
Hier leven twee door Conſt, den Sone en den Vader
Die niemant can ſoo by in't leven comen nader,
Waer door oock mijnen gheeſt is virich aengheport
Om dat de werelt door hun Conſt verheven wort.
Den Soon doorploeght ſoo wel, ſoo ſuyver en ſoo wacker
(Ghelijck den Vader doet) *Picturas* vruchtbaer Acker,
Waer op ons Nederlant nempt daghelijckx ghemerck
Op d'edelheyt van gheeſt in al hun Conſtich werck.
Die t'werck van Vaer en Soon gheſtelt ſiet by malcand'ren
Can geenſints ſpeuren dat ſy in Pinceel verand'ren,
De blommen, ſilver-werck en ſijde drappery
Iae Lantſchap, vis en vlees en alle fruyt daer by.
Seer net gheordonneert op doecken en paneelen
En aerdich uytghewerckt met hunne fijn Pinceelen,
Sijn weerder als het gout, midts al de edelheyt
Van Conſt, die met veel cracht in hunne vruchten leyt.

Men leeſt dat de oude Meeſters vzempt van conditien waren en daer by wonder van verſtant om dat ſy gheen naeturelijcke dinghen en hebben naer-gheboetſt oft elck heeft ſijn beſonder Miſterie ghehadt. Den grooten Schilder Giotto ſchilderde inde afweſentheyt van ſijn Meeſter een vlieghe op den neus

 van

van een Figure / soo naturelijck / datse den Meester wilde afjaghen / meynende dat het leven was maer vondt sich bedroghen. Hier mede wilden hy uytbelden dat eenen mensch in sijn wetenschap sich niet en mach verhooverdighen en hem niet laten voorstaen datter niemant het leven soo naer en can comen als hy. Ende ghelijck de Schilder-const soo allenskens is opgheclommen tot de volcomentheyt ende verheven door vlijtighe Oeffenaers / soo canmen sien dat Joannes de Heem sich niet alleen en heeft vernoeght / om te wesen den opperstien Phenix van alle fruyten af te belden / maer de selve Const aen sijnen Sone Cornelis de Heem soo ingheStort dat hy naest sijnen Vader daerinne niemant in Nederlandt en behoeft te wijcken: want den Vader heeft hem met levende lijf daermede begift / welcke gift alle giften te boven gaet want t'is een gift die hem niemant en can nemen als de doodt / een gift die hem ontsterffelijck sal maecken / schoon dat hy de selve door t'sterven sal verlaten. Eenen Francisco Monsignori Schilder van Veronen wist soo naturelijck te schilderen dat hy eenen Torckxen hont die aenden Marquis van Mantua vanden grooten Torck voor een seldsaem gift was vereert / had gheconterfeyt teghen eenen muer op eenen gheschilderden steen/ ende was soo wel ghedaen dat eenen anderen levenden hondt die op den torcksen hondt seer vyandich was / en by het voorsz. belt ghelept sijnde / onttrock sijn selven los / en is met een furie naer de voorsz. schilderye gheloopen meynende dat hy leefden om hem te verscheuren / maer wert selver verplet met het hooft teghen den muer. T'is te beduchten waert datmen eens teghen den muer door de handt van die vermaerde Schilders de Heem, liet schilderen eenen wijngaert met haer rijpe muscadellen ghelijck ten tijde van Parasius, ende Zeuxis, oft de voghels oock hun niet en souden bedroghen vinden meynende dat het leven waer. Den voorsz. Francisco Monsignori had op eenen anderen tijt gheschildert een Marien belt daer het Kindeken den arm om hooch heeft om sijn Moeder te omhelsen waer by dat een seker jofvrou quam by haer hebbende haer cleyn Soontien die op een cruckxken had een vogheltien dat ter handt quam / ende t'selve onredelijck vogheltien siende het Marien Beldt vloogh naer den arm van het Kindeken/ meynende dat het oock leefde / ende dat meer is tot dry reysen toe. Eenen Joannes van Udine had in jtalien teghen den muer van een gaelderye gheschildert een tapijt soo natuerelijck dat (den Paus inde selve gaelderye comende) een van sijn Palpheniers voor liep om het Tapijt-cleedt op te heffen op dat den Paus soude daer door passeren / doch vondt hem bedroghen / en meer andere soodanighe gheschiedenissen soumen connen by brenghen / waer door te speuren is dat de Schilder-const groote cracht heeft. Ende aenghesien datter menighe swangher Vrouw siende een aerdich fruyt-stuck / oft afbeldende eenich ghevoghelt t'sy Patrijsen / Vincken / Quackels / Sneppen oft ander aenghenaem eedtbaer ghedieet door lusten wordt gheneghen om t'leven daer van te ghenieten / welcke Const / schijnende te leven / haer voor t'leven niet en can dienen : oft haer lusten versaden / en haer vrucht ter wereldt comende / daer van een merckelijck teecken sal draghen / ghelijck menichmael door de natuerelijcke Const van de Heem ghebeurt / ick segghe natuerelijck uyt dien sy voor den Natuer niet en wijckt en daerom passen dese Carmina seer wel op sijn Const. Segghende

D'Heem

D'Heem pingit, Natura stupet sua poma potenter
Vinci, & fallaces prævaluisse dolos.
Æmula dextra Midæ lento dominatur in auro.
Artificem dextram, quis variare potest?

Waer van men den sin aldus can uyt legghen ende in onse tael tot sijnen Lof ende Eer segghen. De Heem is soodanich schilderende dat den Natuer stom staet midts sijn Fruyten door Pinceel het leven schier overtreffen.

Wie canmen dan meer lof op dese werelt schencken
Als daer de snelle Faem ons lanck doet af ghedencken,
Die singht gedurichlijck met een seer soete stem
De gantse werelt door alleenlijck vande *Heem*
Alleen om sijn vernuft, de neghen sangh Goddinnen
De *Heem* (om sijne Const) meer als *Apollo* minnen.
D'jnwoonders alghelijck van t'louwer-Rijck ghebergt
Die worden aenghelockt en door sijn Const gheterght
Die met hun hel gheclanck der soete jnstrumenten
Met groote vreucht en eer verlaten al hun tenten.
Om oock tot sijnen lof te maken een gheluyt
Alleen om dat den gheest soo werckt sijn Consten uyt
Soo dat ick segghen mach de *Heem* met sijnen Sone
Verdienen alle twee een groene lauwer Croone.
Om dat hun edel Const soo op het leven treckt
Die menich mensch tot lust en oock tot smaeck verweckt.

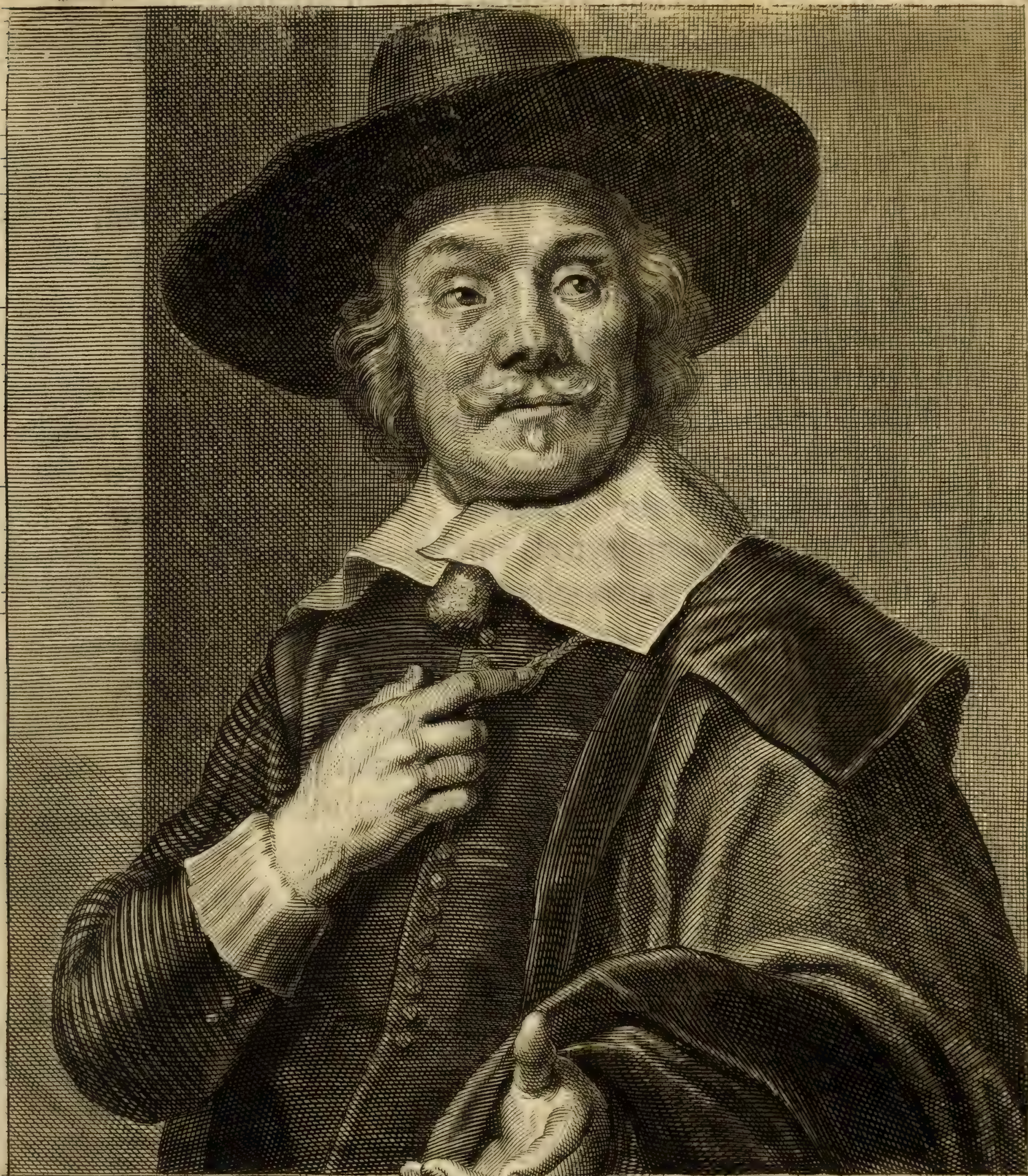
PEETER

PEETER SNAYERS

Batali-Schilder van Antwerpen, oudt 68. jaeren.

Die noyt vier ſpouwen ſach uyt d'oorloghs wree Canonnen
Oft in ghelitten ſtaen des vyants Schaderonnen,
Daer den verwoeden *Mars* niet eet als menſchen vlees
En menich anxtich hert bevanght, met naere vrees.
Daer heele velden ſijn beſaeyt met doode peerden
Met menſchen vers ontſielt, en gans bebloeyde ſweerden,
Die noyt een Crijghſ-man oock, ſach houwen over t'hoot
Oft vallen achter-rugh door eenich hitſich loot.
Weet *Snayers* met Pinceel nochtans ſoo af te belden
Al had hy ſtadichlijck verkeert met d'oorloghs Helden,
Waert dat hy met *Bellon'* (in plaets van ſijn Palet)
Ghedraeghen had altijt een Sweert oft Hellemet.
Soo coſt hy door de Conſt niet beter afghemalen
Den handel vanden crijgh, die jemandt can verhalen,
Soo coſt hy door de Conſt van d'edele *Pictuer*
Niet beter volghen naer het weſen van Natuer.
T'is *Snayers* die noyt ſach een open ader leken
Noyt Man ſach ſchieten doot oft met t'rapier doorſteken,
Die noyt en is gheweeſt met wapens in het velt
Al waer men plondert en vermoorde menſchen telt.
En daer ſoo menich Vorſt (door t'treffen vande ballen
(In't ſcheut vry ſtael ghecleet) moet vande peerden vallen,
Daer Waghen noch Caros half dood' ſoldaten mijt
Maer ſonder om te ſien op hun lichaemen rijt.
Daer veel ghejammer is en crachteloos gheſpertel
Sielbraeckingh en gheſchrey, veel droefheyt en ghemertel,
Veel ſuchten en ghekerm, ghekreun, en bangh gheween
Soo dat ſchier berſten ſou een hert al waert van ſteen.

Hier

PETRVS SNAYERS

Nasquit en Anuers l'an 1593, tres bon Paint[illegible] de bata[illegible] Paysages en grande et petite forme extre-mement bien renommez, qu'il fut Paintre de l'Archiducq [illegible] et Isabelle, aussy Domesticq de Son Altesse le Prince Cardinal Infante d'Espaigne et dez plus autres Princes &c.a demeurant a Bruxelles.

D. van Heil pinxit. *Corn. Coukercken fecit.*

Hier leyt een Edelman ghequetſt en half gheſtorven
Met eenen arm oft been miſmaeckt en heel bedorven,
Daer jemant ſoo ghetreft dat hy ſijn jnghewant
Voelt ſincken uyt het lijf en taſt met ſijne handt.
Hier eenen ſoo gheraeckt doorſchoten en doorſteken
Dat hy niet anders wenſcht als om ſijn bicht te ſpreken,
En niet en rieckt als ſtanck, en niemant laes en hoort
Midts al die by hem ſijn, ſijn jamerlijck vermoort.
Daer ſietmen jemant noch ſijn bleecke lippen rueren
En ſwemmen in ſijn bloet, vol vremde avonturen,
Hier leyt een cloeck Soldaet met handt en voet vermenckt
En ſterft van pijn als hy op Vrou en Kinders denckt.
Het ſchijnt dat daer de doot heeft t'leven uytghebannen
Iae niet een ſier ghemaeyt als onghevreeſde mannen,
En die dit droef vertoogh wilt ſien ghelijck het gaet
Dat hy maer eens ſijn oogh op *Snayers* belden ſlaet.
Die ſchoon hy noyt en was ontrent de Legher tochten
Oft teghen het ghewelt des vyants heeft ghevochten,
Die ſal u wijſen aen op doeck oft plat paneel
Hoe t'met den crijgh al gaet door Conſt van ſijn Pinceel.
Die heel Velt-ſlaghen baert, Batalien, en Steden
Die vaſt beleghert ſijn, en worden ſtets beſtreden,
Bevochten en beſtormt, begraven en berent
Met vreetheyt opgheheyſt, beſchoten ſonder ent.
De peerden als verwilt, door t'briſſen, ſlaghen, crabblen
En daermen d'Helden ſiet in't vyants wonden dabblen,
Daer t'al is op de been te voet en oock te peert
Daer jeder ſijnen moet bejevert met den ſweert.
Daer al den dicken roock ſchier Son en Maen verduyſtert
Daer al het dul ramoer naer weth noch oorden luyſtert,
T'Canon gheduerich niet en baert als vier en loot
En is van t'poyer ſtrackx beſwanghert even groot.

T'ſchijnt

T'ſchijnt dat aertbevingh is van boven en van onder
Door t'vlammen van t'gheſchut als blixemen en donder,
T'is t'voorborgh vande hel, oft droef oordeels ghevaer
Daer ſy malcanderen ſijn gheclift vaſt in het haer.
De furi noyt vermoeyt, de moort is uytghelaten
De ſtraf is los ghebraeckt, ſiet hoe de vree Soldaten,
Daer vechten handt aen handt, al waer het roode bloet
Vergoten wort ghelijck een ſtroomend' water vloet.
Daer ſy malcanderen ſien knerſſen op de tanden
Verſtooten uyt de ſael en brenghen t'al tot ſchanden,
De wreetheyt noyt en ſlaept, ſoo dat ick ſchrijven mach
Al t'gen' in crijgh gheſchiet, brenght *Snayers* voor den dach.
Weet *Snayers* door de Conſt ſoo grooten cracht te geven
Dat al ſijn wercken ſtaen ghelijck het eenich leven,
Dit wiſt *Albertus* wel Artshertoch van het Landt
En Prince Cardinael, die *Snayers* eel verſtant.
Om ſijn diep-gheeſticheyt en wel volmaeckte Conſten
Met Princelijcke Eer begaefden en bejonſten,
Iae creegh ſoo grooten Faem en weert verdienden lof
Dat hy den Schilder wert en Domeſtiq van t'Hof.
O dat den Cardinael noch eens uyt t'graf mocht rijſen
Hoe ſou hy *Snayers* nu in ſijnen handel prijſen,
Wanneer hy quam te ſien met eenen nieuwen moet
Een ſtuck van hem ghemaeckt, lanck meer als viertich voet.
Daer hy met d'eel Pinceel weet aerdich te ontdecken
Hoe dat de France Macht naer *Valencijn* gaet trecken,
Daer ſy haer Tenten ſlaet in't midden van het velt
En meynt dees ſtercke Stadt te dwinghen met ghewelt.
Daer ſegh ick t'France Heyr leyt onder aende wallen
Begraven en verſterckt om ons te overvallen,
Van alles wel verſien van Bommen en Garnaet
Soo dat het Landt ſchier hongh aen eenen ſijden draet.

Daer

Daer onſen Prins *Don Ian* gaet ſijne proef bethoonen
En wilt de ſtoutheyt van den Frans met ſlach beloonen,
Wanneer hy met *Condé* hun macht gheheel verplet
En des' benoude ſtadt van dit belegh ontſet.
Daer ſietmen een ghewoel van moedighe ſoldaten
Die door de Spaenſe Macht des' edel ſtadt verlaten,
Die ſwemmen door het nat van menich water-plas
En loopen tot den hals door vrees in't wack moras.
Hier ſietmen Prins *Condé* vermoeyt door t'houwen kerven
Die menich Frans Cap'teyn van onghenucht doet ſterven,
Het geen u *Snayers* thoont ſeer aerdich afghebelt
Seer ordonnanti-rijck, ſeer fray en wel gheſtelt.
Seer ſoet in ſijn verſchiet, meer als ick can beſchrijven
Waer door hy by den menſch ontſterffelijck ſal blijven,
Want *Snayers* thoont daer in door ſijnen cloecken gheeſt
Hoe naer dat *Valencijn* heeft t'vyants buyt gheweeſt.
Die deſe Conſt bewaert tot ſpieghel van haer lijden
Tot een ghedachtenis van die haer quam bevrijden,
Ick laet nu *Valencijn* en wil eens voorder gaen
In't Princen Cabinet daer *Snayers* ſtucken ſtaen.
Ey ſiet eens op't portael wat fray en nette dinghen
Dat ons ſijn cloeck Pinceel hier compt ten voorſchijn bringhen,
In een verheven belt daer t'gildt den voghel ſchiet
En daer den Hertoch ſelf een groote vreught gheniet.
Als hy behaelt de eer, niet door een anders gunſte
(In't ſchieten met den pijl) maer door ſijn eyghen cunſte,
Want die den voghel treft en drijft van boven neer
Moet vaſt gaen inde Conſt, de Conſt gheeft hem de eer.
Siet eens het groot ghewoel van menichte der menſchen
Die *Leopoldus* daer gheluck en voorſpoet wenſchen,
En grabbelen naer t'gelt dat hy ten beſten gheeft
En worpt daer onder t'volck, dat in veel vreughden leeft.

Den hoop ontelbaer ſchijnt van die hun rollen ſpelen
Van die ſijn afghemaelt door *Snayers* eel Pinceelen,
  Noch veerder loopt ſijn Conſt en brenght ons voor den dach
  Al t'gen' de vry *Pictur* met haer Pinceel vermach.
Dat is den ſoeten aert die ſy ons laet ghenieten
In Lantſchap oft landau verciert met veer verſchieten,
  In rotſen en gheberght *Modern'* en oock *Aloudt*
  Waer in dat *Snayers* gheeſt ſoo crachtich ſich verſtout.
Dat al het gen' hy maeckt en moet Natuer niet wijcken
Die hem met deſe Conſt op t'hoochſten compt verrijcken,
  Soo dat ick niet ghenoch ſijn Conſt afpaelen can
  Want d'edel *Bruſſels* Hof, bewaert den roem daer van.
Men ſiet noch daghelijckx ſijn wetenſchap vermeeren
En is ghecomen op den hoochſten bergh van eeren
  Daer hem het ſoete vocht van Hypocreen beſproyt
  Daer *Themis Snayers* ſelfs aen hare borſten voyt.
Die *Pallas* ſtadich compt met hare wijsheyt laeven
Om ſijn welſpreckentheyt, het wit van alle gaven,
  Soo dat ſijn groote deught gheen lof-trompet behoeft
  Midts dat ſy door de Faem wort daghelijckx beproeft.
Die lanck naer ſijne doot ſijn deught noch op ſal halen
En ſijnen weerden lof in eeuwicheyt doen pralen,
  Hier med' wenſch ick hem vred' gheluck en ſalicheyt
  Soo jet vergheten is vergheeft mijn botticheyt.

IACOB VAN ES

Fruyt-Schilder van Antwerpen.

HEt fruyt van *Iacq' van Es* oft een bisaert banket
Dat staet soo wonder fray, soo aenghenaem en net,
Dat al het gen' ghy siet is puer het tweede leven
Iae can licht aenden mensch een watermontien geven.
  Den Creft, Garnaed en Crab die schildert hy soo raer
  Dat jeder segghen sou dat soo ghewassen waer,
Een schoon gheroockte tongh op groene wijngaert bladen
Moerbees in porseleyn, in doosen marbeladen.
  En alderhande vrucht wort van hem soo ghedaen
  Dat menich siecken mensch tot smaeck sou locken aen,
Natuer staet self verstelt om dat sy door Pinceelen
Soo aerdich wort ghevat in al haer masse deelen.
  Om dat haer rondicheyt tot op de kern' en steen
  Soo diep wort uytghehaelt en compt wel overeen,
Met al haer rijpicheyt, want siet de muscadellen
Hoe levendich sy staen, men sou haer kernen tellen:
  Soo gheestich can de Const haer voeghen naer den eys
  Als sy de vrucht ontdeckt en alderhande spijs.
Al die belust sijt op *Pomonas* horen-schatten
En soeckt daer uyt een vrucht nae uwen sin te vatten.
  Om jemant een vermaeck door dese gift te doen
  En om daermed' den lust van jemants oogh te voen,
Coopt maer een stuck vol fruyt van *Iaecq' van Es* gemalen
Daer u Const-girich oogh veel lusten uyt can halen.
  Veel lusten sonder smaeck die jemants tonghe proeft
  Maer geeft den vollen smaeck soo veel als d'oogh behoeft.
Leeft dan geest-rijck vernuft van *Pallas* soch gevoestert
Picturas eyghen Soon van *Ceres* op-ghekoestert,

Pomona

IACOBVS VAN ES

Peinctre Excellent en fruicts poissons oiseaux et fleurs les quelles il faict extremement bien au naturel il demeure a Anuers y estant ne,

Ioannes Meyssens pinxit et excudit, *W. Hollar fecit*

Pomona vlecht een crans van Palm en Roosmarijn
Orani en Olijf voor u verstandich Breyn.
Ops opent haeren schoot en schenckt u al haer vruchten
Om dat ghy daer in schept u uyterste ghenuchten,
Om dat ghy t'leven brenght in onse vry *Pictuer*'
En oock daerin ontdeckt de deughden van Natuer'.

ADRIAEN STALBEMPT

Schilder van Antwerpen, oudt 80. jaeren.

DE edele Schilder-const is ghelijck een schoon jonghe Dochter die over haer Vrijers seer jelours is / want wie haer niet neerstich en soeckt die en sal haer niet vinden / en die haer ghetrouwt heeft en niet en oeffent / noch en bemint / verliestse: maer die haer lief heeft ende ghetrouw blijft aen die sal sy haer ghewillich over gheven ende haer gaven laten ghenieten. Sy is teer daerom wiltse soetelijck ghehandelt wesen / ghelijck een christelijnen glas / dat is met rijpe ende ghestadighe sinnen / met verduldicheyt ende neerstich opsicht. Ende ghelijckmen ghemeynelijck aen sijn Bruyt opdraeght een juweel-coffer het welck is verciert en opgheproncht met verscheyde schoonheyt van costelijcke juweelen / die de Bruydt / naer het volcomen houwelijck tot ghedachtenis van haren Bruydegom is draghende: soo ist dat Pictura (die de Bruydt wort met een Const-minnende verstant het welck als eenen Bruydegom haer deughden ende verholen Consten tracht te ghenieten ende daer inne met liefde te volherden) vanden selven moet begaeft worden met een juweel-kist waer in geen costelijcke schatten en moghen ontbreken en soo wanneer sijn Bruydt (dat is Pictura) (daer jemant hem wettelijck heeft aen verbonden om tot het eynde des levens sich daer in altijt te oeffenen) een van dese gaven compt te verliesen / soo verflouwt de liefde / de deughden ende verholen wetenschappen vergaen. De juwelen dan van Pictura sijn eyghentlijck dese: suyverheyt / neersticheyt / stantvasticheyt / verduldicheyt / goetwillicheyt / met liefde / jever / ghenucht en sonder verdriet. Met dese gaven is van jonckx af altijt verciert gheweest Adriaen Stalbempt constich Schilder van Antwerpen ghebozen in't jaer 1580. op den 12. Junij daer hy teghenwoordich noch is woonende ende dese heerelijcke Const oeffenende / daer hy soo fraey / gheestich en net in is dat selden Constenaer hem inde Const soo naer het leven comen can / besonderlijck in Landtschap ende cleyn Figuerkens die soo aerdich en levendich staen / dat den Coninck van Enghelandt hem heeft versocht ghehadt om te comen naer Londen, alwaer hy wonder dinghen heeft met Pinceel uytghewerckt / die onweerdeerelijck sijn door de groote Consten ende snelle aerdicheden diemen daer in can sien.

Natuer staet selfs verbaest en voor sijn Conste schroompt
Midts *Stalbempt* net Pinceel soo by haer leven compt.

LUCAS

LUCAS ENDE CORNELIS DE VVAEL

Ghebroeders ende Schilders van Antwerpen.

LUcas de Wael heeft in ſijn jonckheyt gheleert by den vermaerden Schilder Jan Breugel, daer hy ſoo heeft aenghenomen ende ſy ſelven ſoo beneerſticht om de uyterſte tracht der Schilder-conſt te vatten / dat hy in zijnen jonghen tijt Vranckerijck ende Italien heeft doorreyſt / alwaer hy veel fraey Landtſchappen in Freſco als oock in Olie-verf heeft ghemaeckt / die by de Liefhebbers ſeer gheſocht ende ghewaerdeert worden om hunnen loſſen aert ende ſoete verſchieten die ſy hebben / zijn rotſen ende gheberghten met hunne bewaſſen ſchommen / en fraey water-vallen / ſtercke voorgronden / en nette ghetempeerde lochten / ſonne ſchijnen en weerlichten / en connen niet verbetert worden midts ſy met groote ſtudie ende vlijtighe opmerckinghe van hem gheſchildert ſijn ende noch daghelijckx worden ghehanteert binnen Antwerpen plaetſe van zijn wooninghe / zijnde nu oudt 69. jaren.

Sijnen Broeder Cornelis de Wael is oock een vermaert Schilder wiens / beyder Vader is gheweeſt Jan de Waele, die in't jaer 1633. is gheſtorven oudt 75. jaren daer ick in het eerſte deel af hebbe gheſchreven. Deſen Cornelis is eenen uytſtekenden gheeſt en Conſt-rijck Schilder in cleyn Hiſtorien / Batalien ſoo te water als te landt / en beſonder in opbrekinghen van Leghers / in refreſſen der Soldaten en dierghelijcke actien / die ſeer grooten welſtandt hebben en wel uytghehaelt ſijn met het Pinceel ſijnder Conſten / het welck Hiſpanien ende oock heel Italien tuyghen can daer ſijn wercken in groote achtinghe ende voor ſelſaem ghehouden worden / alwaer hy veel gheſchildert heeft / namentlijck voor ſijne Majeſteyt van Spanien Philippus den III. als oock voor den Hertogh van Aerſchot doen ter tijt in Spaignien weſende : is noch in't leven ende woont te Roomen oudt 68. jaeren.

Wie can mijn gheſicht bedrieghen
T'waer door Conſt van toovery
D'oogh en can nochtans niet lieghen
T'gen' men ſiet in d'eel ſchildry
Die de Wael ons compt verthooghen
Daermen op een cleyn Panneel
Siet verſchijnen voor de ooghen
Wonder wercken van t'Pinceel.

Crijghs ghewoel vol vremde ſtrijen
Daermen niet als dooden telt
Oft des Leghers peſterijen
Die eerſt comen uyt het velt
Daermen t'oorloghs volck ſiet trecken
Naer den ſlach oft guarniſoen
Dat can ons de Wael ontdecken
Dat can ſijn Pinceel al doen.

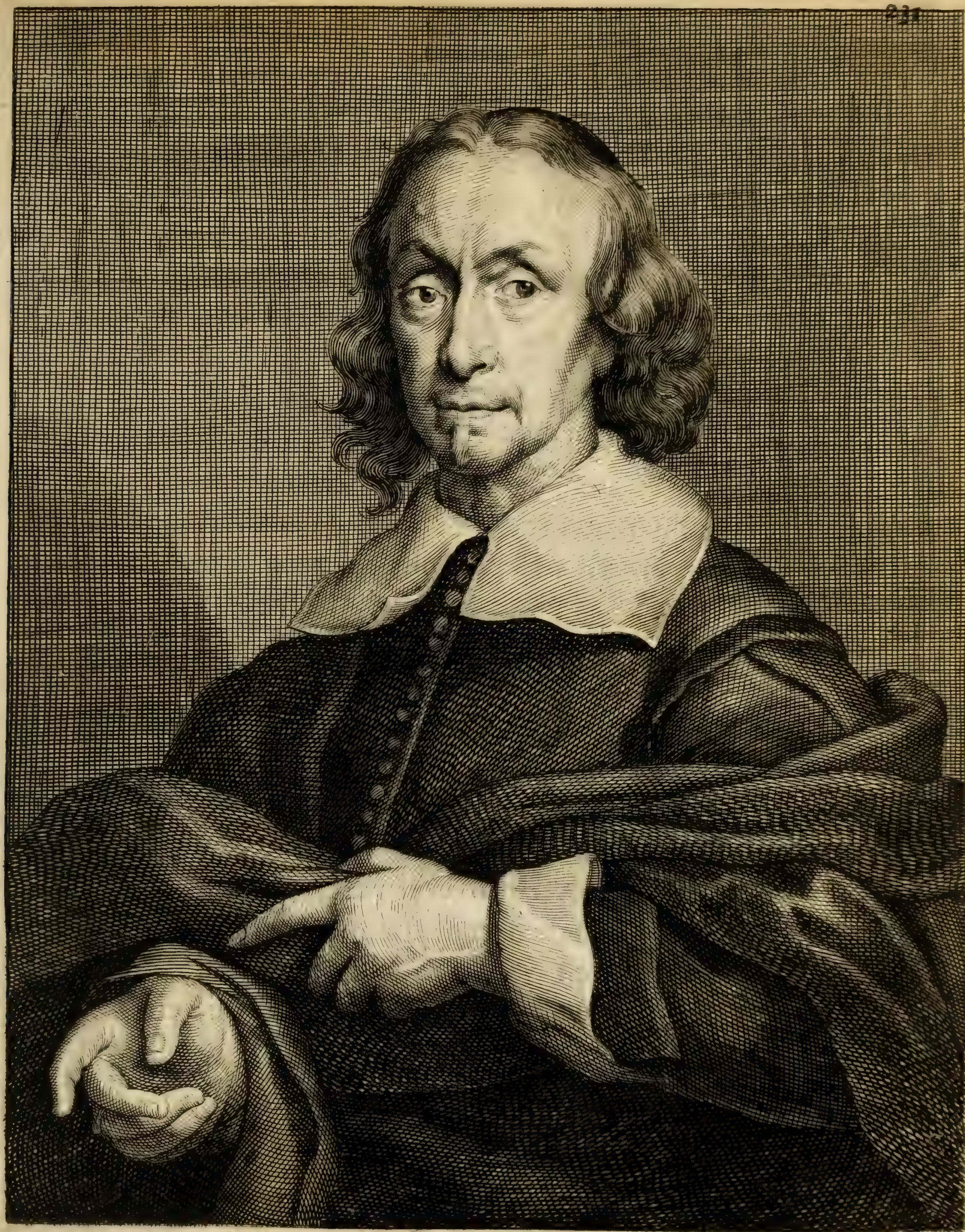
ADRIAEN DE BIE

Schilder van Lyer, oudt 68. jaeren.

DEsen Adriaen de Bie den Vader des Autheurs van dit teghenwoordich werck / is ghesproten uyt een eerelijck gheslacht binnen de Stadt Lyer, alwaer hy noch is woonende ende de edel Schilder-const hanterende / wiens Vader was een Coopman / rijpsinnich ende goet van leven / die noyt en is gheboren maer uyt sijns Moeders lichaem ghesneden gheweest ende mirakeleuselijck in't leven ghebleven / stervende in redelijcken ouderdom / oudt ontrent 80. jaren. En om dat selden Schilder tot hooghen naem compt oft de Schilder-const oprecht can vatten die Roomen (als sijnde de eerste Academie van Pictura) niet en heeft ghesien / soo is Adriaen de Bie van zijn achthien jaeren ghetrocken naer Parijs, alwaer hy by eenen Rudolphus Schoof Const-rijck Schilder vanden Coninck van Vranckrijck 2. jaren heeft ghewoont ende dese Const met groote neerstichheyt gheoeffent ende van daer ghetrocken nae Roomen daer hy sesse jaren heeft sijnen tijt bestedt inde uyterste cracht van dese treffelijcke wetenschap te ondersoecken / hy heeft op den tijt van neghen jaeren alle de vernaempste plaetsen van Italien besien ende veel fray dinghen in't cleyn soo op goude als silvere platen / mede op Porphier / jaspis ende andere costelijcke steenen voor Cardinalen ende Camerlinghen vanden Paus gheschildert die daer in groot behaghen hadden om de suyverheyt / nettichheyt ende cloecken aert die de Bie daer in heeft bewesen / hy is in't jaer 1623. naer Brabandt weder ghekeert / alwaer hy veel fray Conterfeytsels / Tafereelen en andere cloecke ordonnantien soo voor Steden als Dorpen heeft ghemaeckt. Oorsaecke dat dese volghende veersen niet qualijck en passen op sijne Const tot meerder lof ende eer van sijnen Naem ende Familie.

Dat *Cypres* soo derft op *Aristomachus* roemen
En *Tatien Philuscus* een aerdich Bieman noemen
Is om dat dese twee gheen moeyt hebben ontsien
Om te bespieden het huys-houden vande Bien:
Want sy vermoeyden dat den Schepper der natueren
Iet seldsaems had ghestort in des' cleyn creaturen,
Als sy aenmerckten met wat aerdicheyt en Const
Dit cleyn ghewormte hun Architectur begonst,
Sy maeckten korven van seer dun en claren horen
Waer door sy kosten hun Gouvernement besporen,
En saghen niet alleen in dese Republijck
Een opper heerschappy en statich Coninckrijck:

Maer

ADRIANVS DE BIE

Paintre bien estimé en grandes figures et aultres ordonnances, Pere de l'Auctheur de ce liure, qu'il at demeuré long temps en Italie etc.ª né dans la ville de Lijere en l'an 1594.

Petrus Meert pinxit. *Lucas Vorstermans iunior sculpsit.*

Maer oock goed' policy en borgherlijcke wetten
Waer door een jeder moest op sijn ampt vlijtich letten.
T'is vremt om sien met wat een onderdanicheyt
Ider volbrenght t'ghebodt van sijne Majesteyt:
Dees bouwen het Paleys, en woonplaets voor den Coninck,
En ander oock hun huys de schatkist vanden honinck:
Dat altesaemen wordt soo constichlijck ghedaen
Dat het kloeckste vernuft daer op verstelt moet staen.
Daer sietmen aen de poort de schiltwacht inde wapen.
Om niet betrapt te sijn door roovers, als sy slapen,
Daer vlieght een machtich Heyr te velt op cruyt en blom
En swaer gheladen keert met honich wederom,
En soo daer jemant wordt ledich oft traegh bevonden:
Wort uyt ghebannen en in ballinckschap ghesonden.
Oock is dit edel dier van sulck'nen suyv'ren aert
Dat het tot gheenen tijt met eenich mann'ken paert,
Maer broeyen uyt het wasch hun jonghs-kens al-te-gader.
Ist daerom denck ick dat *De Bie* oock sijnen Vader
Niet schijnt te kennen in sijn *Gulden Cabinet*
Daer hy elck Schilder heeft soo fraey ten thoon gheset
En d'edel Schilder-const soo hoogh'lijck heeft ghepresen
Oft en soud sijn Pinceel soo veel niet weerdich wesen,
Dat s'aen hem gheven can ghenoeghsaem re'en en stof
Om hier met eeren oock te dichten sijnen lof.
O neen; ick weet hy dit alleen heeft laten blijven
Op hop' dat jemant vremts soud' sijnen lof beschrijven
Hy wist wel dat den nijdt hem soud' begrijpen licht
Als hy sijn Vaders lof woud' stellen self in dicht.
Uyt dese reden quam my mijne *Musa* quellen
Dat ick tot sijne eer hier soud in rijmdicht stellen
Hoe dat hy eerstmael heeft by *VVouter Abts* gheleert
En by *Rudolphus Schooff* langh tot *Parijs* verkeert,

Die

Die aldaer Schilder was van *Lovis* den derthienden
Wiens cloeck Pinceel men nu noch in ſijn werck can vinden,
  In het achthiende jaer van ſijnen ouderdom
  Trock naer Italien dees' ſoet Aprilſche blom,
Daer hy ginck ſijnen tijt ſeer vlijtichlijck beſteden,
Soo langh tot dat de Son had achtmael door ghereden
  Den grooten *Sodiac*, ſes jaeren gheſtudeert
  Tot *Roomen* en ſoo voort door al het Landt verkeert:
Daer hy ſeer conſtich werck tot lof heeft naer ghelaten
Gheſchildert op panneel op goud' en kop're platen,
  Op jaſpis, op Porphier, en Marber, dat al om
  Seer hoogh verheven wort by Prins en Edeldom,
Tot dat hy weder is van Italien vertrocken
Want hem ſijn Vaderlandt ſeer ſoet begonſt te locken
  Naer ſijn gheboorte Stadt, Ouders, en vrienden, die
  Op't hooghſt verlanghden naer de cômſte van *De Bie*,
Wiens naem de Faem aldaer terſtont ſeer hooch verhefte
Om dat ſijn cloeck Pinceel naer t'leven conſtich trefte
  Soo in het cleyn als groot ſeer los en cloeck gheſtelt
  Sijn Taeffereelen oock ſeer conſtich uyt ghebelt.
In Brabant ciert ſijn Conſt veel Huyſen, Camers, Kercken
Ghelijckmen can tot *Lyer* in *Sinte Gommaers* mercken
  Aen *Sint Eloys* Altaer, daer by de edel Guldt
  Den groyenden boom ghenaempt, is met ſijn Conſt vervult
En noch veel plaetſen meer, ſoo dat ick wel mach mellen
Met reden ſijnen lof, en ſijnen Naem oock ſtellen
  In't *Gulden Cabinet*, en ſegghen voor ghewis
  Het werck bewijſt altijt wat dat den Meeſter is.

H. de Pooter.

ADRIAEN VANDEN VENNE

Schilder van Delft, gheboren Anno 1589.

DE loffelijcke ervarentheyt van Adriaen vande Venne en heeft niet ghedooght achter te laten de vermaerde wetenschap der Schilder-const daer desen vanden Venne mede is verrijckt gheweest / die ghebooren is inde roem-weerde stadt van Delft hoe wel dat sijne Ouders (de welcke achtbare lieden en van vermoghen waren) ghesproten sijn uyt Brabant. Ende ghelijck de Latijnse studie grootelijckx dienstich is voor eenen Schilder / overmidts daer door het verstant gheset wort ende overvloedigher ordonnantien can voortbrenghen als iemant die (tot de Const natuerelijck aengheweent sijnde) gheen studie en heeft/ soo ist dat Adriaen vanden Venne met de Latijnse studie sijn verstandt heeft gaen scherpen ende is daer door ghevallen inden schoot van onse edele Pictura, waer van hem de fondamenten eerst aengheweesen zijn van eenen Sr. Simon de Valck, Goutsmidt ende Schilder tot Leyden. Alwaer hy eerst hem neerstelijck heeft gheoeffent met teeckenen ende verlichten ende daer naer de selve Schilder-const grootelijckx vervolghende en trachtende door een ander handelingh te sien wat vruchten ende verholen secreten in dese Const waren schuylende / begaf hem daer naer by eenen Jeronimus van Diest uytnemende fray in het wit en swert te schilderen / ende naer dat hy hem daer by eenighen tijdt ghehouden hadde/ heeft hem daer naer voorts gheoeffent by sijn selven sonder Meester / met neerstich ondersoeck van de uyterste crachten der edele Schilder-const door de hulpe van zijn wetenschap der Latijnse-tael daer hy hem in't begin seer vlijtich had inghequeten. Om dan tot een proefstuck te comen van zijn groot verstant soo moet ick hier aenwijsen een vrucht die zijnen cloecken gheest ghebaert heeft waer uyt te bespeuren is een groot licht van wetenschap / te weten een afbeldinghe vande gheestelijcke visscherije der mensen sielen vol werck. Ten tweeden met wit en swert gheschildert den heelen stam van het Huys van Nassou van den ouden Prins Willem, tot desen Prins toe/ zijn Hoocheyt van Oraignien ghelijck te sien is inden Haeghe. Noch een memorie stuck dat vol werck ende seer aerdigh ghehandelt is / moet ick hier in't licht brenghen ende ruchtweerdich maecken dat hy voor sijne Coninckliijcke Majesteyt van Denemercken heeft ghemaeckt met rijckelijcke omstandicheyt / daer den vrede is uytghebelt met de Herhoulten/ ende alle Potentaten van Christen-rijck dat seer fraey ende met groot verstant ghedaen is het welck inde Gulck Stadt te sien is. Hy heeft noch verscheyde stucken gheordonneert / verciert ende uytghewerckt voor andere Hoochmachtige Heeren/namentlijck oock een groot heerlijck stuck voor den Raedts-Heer Reynier Pauw ende meer andere van groote qualiteyt daer de Const verstandighe af ghetuyghen in verscheyde Landen en Steden. Onder andere is oock een stuck van sijn handt te sien binnen Antwerpen by den Heere Franciscus Enghelgraeff afbeldende den Trevis met veel cierelijcke uytbeldinghen en by wercken d'welck ghemaeckt is in't jaer 1616. wijders soo en heb ick niet connen voor by loopen een wonder fray stuck van twaelf ellen lanck daer in den slach van Vlaen-

deren

ADRIAEN VAN VENNE

Natieff de Delft en l'an 1599 a pris son Commencement aupres de Simon Valck a Leyden et de la chez Ieronimus van Dist. Excellent Paintre en blanc et noyr quitant son Maistre, s'est exercé de telle facon en son estude quil a faict des Chefs d'oeuvres pour le Roy de Denemercq ausi Son Altesse le Prince d'Orange a desbelles Chases de sa main et Beaucoup d'autres Princes, et grandes Seigneurs, mais ces plus belles oeuvres ont esté en blancq et noyr il est bon poete cet quon trouue per ces liures qui il a faict il tient sa Residence a la Haye,

A van Veen pinxit, W: Hollar fecit, I. Meyssens excudit.

deren by Nieupoort uytghedruckt is / daer alle de Nederlantsche steden seer net en gestich rontom ligghen tot groot cieraet van het werck / het welck hy ghemaeckt heeft voor eenen Poolschen Graef / ende meer andere te lanck om hier te verhalen. Ten is niet te verwonderen dat desen Adriaen vanden Venne, is een Const-rijck Schilder ter wijlen dat de Poësie de Voester is van Pictura, en dat selden goedt Poëet een slecht Schilder is en selden slecht Schilder oft hy is door sijn Poësie fray in't ordonneren schoon hy door Pinceel naer de oprechte Const de selve soo wel niet en can uytwercken als hy die can aenwijsen. Dese twee gaven spelen inden gheest van Adriaen vanden Venne seer wonderlijck / want boven sijn uytstekende Schilder-const is hy seer aendachtich ende lieffelijck inde Poësie door rijmdichten en veersen by een te voeghen / in ghedenckweerdighe sinne-belden te versieren daer sijn wercken in Hollant ghetuyghenis van gheven inde boecken die van hem uytghegaen sijn. Soo dat sijn heerelijcke oeffeninghen ende vruchten van sijnen tijt sullen leven inde ghedachten der Lief-hebbers veele jaeren naer sijn doodt.

Wanneer Poësis Const haer voeght met d'eel Pinceel
Soo is *Pictura* noch wel thienmael meer soo eel,
Als wel te blijcken compt aen *Adriaen van Ven*
Die dese Const bewijst soo met Pinceel als Pen.

Dese onderschreven Weet-lievende Const-beminders hebben het gheluck om de Fackel van hun verstant te ontsteken aen het licht der diepsinnighe wetenschap van dien vermaerden ende roem-weerdighen Adriaen vande Venne die soo goeden Poëet als Schilder is / namentlijck twee van sijn Sonen den oudtsten Peeter ende den jonckisten Huybrecht vanden Venne, den oudtsten die is bysonder uytnemende fray in blompotten te maecken conterfeyten en ander heerlijcke inventien / ende den anderen die oeffent hem dagheliickx om te comen tot dese hooch beroemde ende ghewenste wetenschap om alsoo meer en meer den naem van vande Venne de werelt door te verbreyden ende de vruchten van hun gheslacht te saeyen door de Meesterlijcke wercken die sy alle daghen voortbrenghen.

PAULUS DE VOS.

Schilder van Hulst in Vlaenderen.

PAulus de Vos is oock een uytghemunt ende vermaert Schilder in beesten / jachten en crijgh-wapenen daer menich Cabinet der Princen ende Constminnende Heeren ghetuyghenis van gheeft / overmidts de selve seer op het leven trecken ende met goet verstant sijn uytghewerckt / rijck van ordonnantien ende vollijvich gheschildert: daer Spanien / Duytslandt en andere Coninckrijcken ghenoch af connen ghetuyghen / die voor sijn Keyserlijcke Majesteyt ende voor den voorsz. Coninck van Spanien / oock voor den Hertogh van

Aerschot

Aerschot heel Cabinetten met sijn Const heeft gheciert/ sulckx dat hy eenen vande ruchtbaerste ende grootste Meesters inde Schilder-const teghenwoordigh is.

Roempt vry Natura roemt op d'Edel Const Pinceel
Die u soo wel betreft op doeck oft glad pineel,
Dat daer niet aen ontbreckt als t'leven en de spraeck
In t'gen' de *Vos* uyt-beldt tot jeders oogh vermaeck.

SYMON DE VOS

Schilder van Antwerpen.

MEn behoeft gheen sonderlinghe proeve oft ghetuyghenis te leyden/ om waer te maecken ende te bethoonen dat de oeffeninghe van het Pinceel soet ende lieffelijck is/ om alsoo den jever der jonckheyt daer op te doen verlieven/ ghemerckt de selve niet van een aengheport verstandt maer van Coninghen en Princen wort gheoeffent ende met een vermaeckelijck behaeghen aenghesien. Dese Const is soo eel dat sy niet alleen van vermaerde Poëten, gheleerde Philosophen en andere vrome verstanden en is ghehandelt ende haer cracht met de penne van gheleertheyt beschreven/ maer vande hoochste Monarchen des werelts is verbreyt ghewordden. Den Keyser Adrianus is in sijnen tijt een uytnemende Schilder gheweest/ Marcus Anthonius Philosooph, den Keyser Nero, Valentinianus, ende Alexander Zeverus oock Keysers van Roomen hebben in dese loffelijcke Const oock groot behaghen ghehadt ende selver ghehanteert. Boven dien den Keyser Constantinus den VIII. van dien Naem/ zijnde uyt het Keyser-rijck van Griecken verdreven in't jaer Neghenhondert achthien/ heeft sijn selven met de oeffeninghe van d'edele vry Schilder-const onderhouden/ en meer andere uytnemende ende ghedenckweerdighe sulckdanige voorvallen sou connen by brenghen waer door ghethoont can worden met wat eer de selve Const niet alleen by ghemeyn Persoonen/ maer oock by sulcken Potentaten vermach. Sulckx can oock waer maecken Symon de Vos die noch teghenwoordich binnen Antwerpen is woonende / ghebooren in't jaer 1603. ende de Const met goedt fondament ende cloecken aert is hanterende/ soo in't groot als in't cleyn daer zijn wercken goede ghetuyghenis af connen gheven/ midts de selve seer wel ghecoloriert/ vast ghestelt en wel ghehandelt zijn: als te sien is aen verscheyde stucken die hy met groot verstandt en goeden gheest soo tot Antwerpen als andere plaetsen heeft ghemaeckt te lanck om de selve hier aen te wijsen.

Aurelius Victor. Ælius Spartianus. Ælius Lamprid. Jul. capitolin. tiraq de nobit. C. 3. 4. num. 3. figisb. in Cronic. nu. 918. Plin. lib. 35. cap. 4.

IACQUES

IACQUES IORDAENS

Schilder van Antwerpen, gdeboren den 19. Mey 1594.

DIe aenvanght d'edel Conſt, ſal alles wel doorgronden
Wanneer natuer en luſt t'gheluck hebben ghevonden
Van neerſtich onderwijs, verſtandich, cloeck en vaſt
Daer meeſt de jonghe jeught ſeer jeverich op paſt:
Ghelijck het aen *Iordaens* ooghſchijnlijck compt te blijcken
Die niemant in des' eeuw en ſal in Conſten wijcken,
Soo crachtich, eel, en cloeck is alle ſijn ſchildry
Beſonder inde Conſt van d'eel Poëtery;
Want d'eerſte fondament heeft hem *Van Oort* ghegeven
Daer hy by heeft gheleert te ſchild'ren naer het leven.
Sijn liefde tot *Pictur*, heeft hem tot min gheport
En creegh door ſijne Conſt, de Dochter van *Van Oort.*
Iſt wonder naerdemael hy met ſijn ſoete trecken
Can menich edel Prins door ſijnen gheeſt verwecken
Ghelijck hy heeft bethoont in't rijcke Sweeden hof
Dat door ſijn Conſt-ciraet *Iordaens* begaeft met lof.
En t'Hollants eel Palleys mach op ſijn eer wel roemen
En hem den derden gheeſt van deſe eeuwe noemen:
Om dat hy is vernaempt door ſijnen vaſten aert
Die hy in't Princen Hof met cloeckheyt heeft ghebaert,
Die *Rubbens* niet en wijckt in fabels af te malen
Die d'edel handelingh *Van Dijck* can achterhalen,
Is crachtich in ſijn werck, heel ordonnanti-rijck
Seer cloeck in drappery, in't naeckt oock lieffelijck,
En in hiſtorien naer t'leven uyt te drucken
Daer hy af heeft ghemaeckt veel fraey en ſeldtſaem ſtucken
En in devotie leeft oock ſijn eel Pinceel
Waer door hy is gheraeckt op t'Schilders Conſt Toneel.

LUCAS

IAECQUES IORDAENS

Excellent peinctre en grand; faict connoistre son esprit relevé par sa belle maniere de peindre, est inventif en toute sorte dordonantc es, soit en poësie histoires, en dévotion et dautres, il a faict des belles choses racourtantes pour le Roy de Suede, et plusieurs autres princes et seigneurs. est ne a Anvers lan 1594. le 19. de May, a faict son apprentisage chez son beaupere Adam van Oort, tenant sa demeure en la ville de sa naissance.

Ia. Iordaens pinxit. Pet. de Iode sculpsit. Ie. Meyssens excudit.

LUCAS VAN UDEN

Schileer van Antwerpen, gheboren den 18. October 1595.

OM te bewijsen dat Lucas van Uden een vande vermaerste gheruchtbaerste ende weert befaemde Landtschap Schilders is van desen tijt / die niemant door sijn dommelachtighe ende soete handelinghe inden welstant van boomen/ gronden / verschieten / lochten / en al het ghene daer toe versocht wordt / naer het leven met goeden aert ende verstant af te belden / en hoeft te wijcken/ den welcken teghenwoordich binnen de Stadt van Antwerpen sijn woonplaets is houdende / soo heb ick goet gedocht tot sijnen meerderen lof ende ontsterffelijcke eer dit volghende rijm-schrift aenden Weet-lievenden en Const-soeckenden Leser voor ooghen te houden behelsende de uytghesonderste lessen oft reghels die een ervaren Landtschap-Schilder in sijn verstant behoorden aen te teecke- nen ende sijn Const naer de maet der selver uyt te wercken ghelijck Lucas van Uden met eenen cloecken gheest is doende.

Die een Lantschap wilt gaen stichten
Moet het levens aert besichten
Moet gaen buyten naer het wouwt
Daer het groen gheloovert hout
By de blau en hooghe berghen
Can de oogh der Schilders terghen
En t'ghebeckt musijck daer by
Thoont daer sulcken melody.
Dat sy qualijck connen rusten
Door de aenghedreven lusten
Die hun gheeft den soeten tijdt
Midts hy t'Schilders gheest verblijdt.
Den blom-rijck cortnachtsten somer
(Vyandt vanden swaeren Droomer
Die de langhe slaeplust mint)
Js des Schilders besten vrint:
Die haer wesen af gaen belden
Jnde groen bewassen velden
Die vroegh met AVROR' opstaen
En naer ÆSTAS wooningh gaen,
Daer t'ghediert seer vrolijck huppelt
T'gras is vanden dau bedruppelt
Daer de claerheyt vande Son
Spieghelt haer in beeck en bron.
Daermen siet t'Palet bereyden
En de verven onderscheyden
Daermen schildert t'Wout soo naer
Oft een groene wereldt waer.
CERES met haer rijpe aren
OPS met al haer groene haeren
TELLVS oock soo vlijtich pronckt
En het Schilders oogh belonckt
Met haer onghebonden vlechten
Die des' Const hier op siet rechten
Thoont haer wesen al soo bly
Om te staen in d'eel Schildry.
Door t'vermind'ren en vercorten
Sietmen dese Const uytstorten
Door het soet en veer verschiet
Anders waer de Const al niet.
T'voorwerck doet t'verschiet verdwij- (nen
Schoon door helle sonne schijnen
En verciert oock boven al
Met Fonteyn oft water val.
Somtijts door den reghen vochtich
Door het onweer donckerlochtich

Somtijts

Somtijts hitte somtijts kou
Somtijts soet en somtijts rou
Somtijts aenghenaeme daghen
Somtijts droef door reghen vlaghen
Somtijts smoor van dicken mist
Alsmen Cabeljauwen vist.
Sneeu en haghel, blixem, donder,
Hysel, rijm, ten is geen wonder
Dat hun crachten der Natuer
Staen ghe schildert van PICTVER.
Die haer eel Pinceel ghelijcken
Rots en Bergh, oock Heuvels Dijcken
Huysen, Steden, oft Casteel
Wort ghe schildert van Pinceel
Als van UDEN can bethoonen
En door sijne Const verschoonen
Want al t'gen' Natuer vermach
Brenght van VDEN voor den dach
Jn Landtschappen en Waranden
Jn verschieten, Berghen, Landen
Jnde Velden, Wout en Bosch
Wat hy doet t'staet even los.

THEODOR VAN THULDEN

Schilder van s'Hertoghen Bosch.

HEt is weerdich te aenschouwen en neerstich in't ghemoedt te bedencken met wat schoon seghenteeckenen de vermaeckelijcke ende vernuftbarende Pictura verciert is / de welcke de edel Schilders door hun Const connen ghenieten ende de vruchten daer van achterlaten tot verwonderinghe van alle menschen die de selve comen te aenschouwen tot vreught van hunne naercomelinghen oft erffghenamen alswanneer sy soo lanck naer de doodt van hun ouders oft naeste vrinden (die Schilders sijn gheweest) hooren spreken / het spreeckwoordt seyt *Melius est Nomen bonum quam divitiæ multæ*, Beter is eenen goeden Naem achtertelaten als veel rijckdommen: Dese twee gaven can eenen Schilder achterlaten / dat is rijckdom die vergaet / ende d'eer van zijn Const die noyt en sterft. Dese eer can oock achterlaten Theodor van Thulden siende selfs voor ooghen den grooten lof die hem alreets van alle Const-beminders ghegeven wort / door de geestige wercken die hy heeft uytghebelt ende noch daghelijckx is oeffenende / de welcke nu in sijn leven worden in groote weerde ghehouden hoe veel te meer sullen sy naer zijn doodt worden gheacht als de handt sulckdanighe Consten niet meer en sal connen in't licht brenghen / gelijck te sien is aen verscheyde Altaerstucken (die neerstich ende met verstandt gheordonneert en van hem ghemaeckt zijn) Als segh ick te bemercken is inde geestighe boetseryen van Kerremissen Boeren bruyloften en andere aerdighe inventien / als te aenschouwen is aen den wijtvermaerden Arck Triumphael-boeck afbeeldende de incomste vanden Prince Cardinael, Infante van Spanien hoe fraey en met wat eenen cloecken aert allen de Princen (staende in't selve boeck) naer de teeckeninghen van Petrus Paulus Rubbens van hem zijn gheetst / alsmen oock siet den Ulices van Primatisco van Bolognien den welcken tot Parijs van hem is gheetst ende seer wel ghedaen / desen van Thulden hout zijn woonplaetse nu teghenwoordich tot s'Hertoghenbosch daer hy om zijn Const in groot aensien is.

IUSTUS SUSTERMANS

Schilder van Antwerpen.

IUstus Suftermans Schilder vanden Hertoch van Florencen is seer uytnemende fraey in konterfeyten ende andere ordonnantien / die hy soo ghelijck-matich ende naer proportie weet uyt te belden dat den Hertogh van Florencen (als wesende een uytnemende groot Const-Beminder) den selven Suftermans meer in weerden hout als jemant van sijn Edel-lieden oft Mignions : wel wetende dat Coninghen Princen en Hertoghen wel Edel-lieden connen maecken maer gheen sulckdanighe ervaren oft andere ghemeyn Schilders / ghelijck Henricus Coninck van Enghelant antwoorde aen eenen edelen Graef die aen hem clachtich viel over seker affront dat des Coninckx Schilder by naeme Hans Holbeen hem hadde ghespelt / en versoeckende daer over justitie oft arbitrale correctie ghedaen te worden / antwoorde dat hy sou verduldich zijn en liever had eenen Graeff te verliesen als soo eenen uytsteckenden Schilder ghelijck Holbeen was: overmidts hy wel Ridders cost slaen ende Graeven maecken maer gheen Schilders. Door de eer dan die desen Suftermans is ghenietende met te wesen den Domesticq. ende Schilder van den groot machtighen Hertoghe van Florencen is hy ghecomen tot den hooghsten trap van sijn gheluck / d'welck niet te verwonderen en is. Aenghemerckt desen Suftermans aen sijn ordonnantien geen nutte en omstandighe deelen des eyghentheyt van natuer en laet ontbreken / door de lossicheyt ende gratieuselijcke stellinghe die hy daer in uyt wercht / soo datter gheen swaere manieren / maer door de verscheyde werckinghen een leven schijnt in te schuylen / ende dat de ghelijckenis van het leven daer in te sien is / blijckt by zijn edele ende vleesachtighe Conterfeytsels die hy alle daghen is naerboetsende de reflectien / reverberatien / teghenschijnen oft weerglans in sijn Figuren / de drapperijen wel gheploypt / de coleuren wel verdeylt / gheschickt en gheschockiert / vast gheteeckent ende ghestelt sijn / soo danich datter niemandt eenighe wederspraeck teghen moveren en can / soo datmen segghen mach:

aerdighe antwoort vanden Coninck van Enghelant.

De vaste Schilder-const van *Iustus Sustermans*
Verdient een lauwer croon oft een olijven crans
Midts sijn vernuft oock is met Poësy bejonst
Die rechte Suster is van d'edel Schilder-const.

IOANNES LIEVENS

Schilder van Leyden.

Het is wonder dat de vry Pictura van sulcken cracht ende deught is dat sy niet alleen door de Const van haer Pinceelen en diepsinnighe wetenheyt ons en doet sien en voor ooghen houdt de avonturen en vremde ghevallen soo van historien / als ander gheschiedenissen die over duysent en meer jaren/ jae van het begin des werelts ghebeurt zijn / dat sy segh ick / (t'ghene u een pen neerstigh heeft beschreven) u t'selve in't wesen en ghelijck het leven doet sien. Maer noch meer ist te verwonderen dat dese Const van sulckenen aert is dat sy den mensch op plat paneel oft doeck soo doet verschijnen oft hy in't leven waer / ghelijck ick hier voor heb bewesen in veel exempels / hoe menige verstanden door de waerachtighe ghesteltenis sonder leven nochtans / door de Const bedroghen waren als sy haer voor het seker leven hebben aensien. Ist niet een fraey ghedachtenis voor de kinders en het thienste lidt van hun Nacomelinghen / door de cracht van dese Const te connen sien het wesen / ghesteltenis / manier ende den aert van zijn voorouders oft andere vrome mannen die naer t'leven over veel jaren gheschildert zijn waer door niet alleen hun goet leven / deughden en handelinghe van doen / en worden inde ghedachten ghehouden (die door lanckheyt van tijdt uyt de memorie verdwijnen) maer ghedurich voor ooghen cont sien de schaduwe van hun leven oft sy in't leven noch waeren levende / wat een fraeye gheanologie oft waerachtighen boom ist te sien de Conterfeytselen van zijn gheslacht / ick laet staen de wapenen oft teeckenen die sy in hun cachetten ghevoert hebben / ick laet staen de naemen / die malcanderen naer ouderdom / en staet vervolghen / daer niet in te sien en is als de letters die u alleen bethoonen de manieren ende staet van hun leven ende niet het wesen van hun eyghen leven. Dit tuyght ons de edel Const van Joannes Lievens, de welcke soo in ordonnantien als conterfeyten seer excellent Schilder ende groot van gheest is / ghelijck menighe edel huysen in Hollant connen betuyghen die met zijn schildery verciert zijn / en in groote weerden worden ghehouden om de levende colooringhe / en vleesachtighe soeticheyt die daer verborghen sijn.

SYMON VOVET

Schilder van Parys.

Die vlijtich wilt de Const bemercké
In al de eel en suyver wercken
Van Simeon Vovet ghedaen
En moet niet seer verwondert staen
Dat hy door cracht van sijn Pinceelen
Pictvra soo weet te verdeelen
Wanneer men siet in sijn Schildry
Devoti en Poëtery.

De leughen can met deught verkeeren
Nochtans daer door geen sonden leeré
Als hy Poetery ontdeckt
En met sijn const veel deucht verweckt
Die hy weet sulcken cracht te gheven
Dat schijnt Natuer daer in te leven
Daer t'France Hof op roemen can
Midts hy den Schilder is daer van

GASPER DE CRAYER

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1585.
woonende tot Brussel.

RAs op mijn Sangh-goddin en wilt de lusten drijven
Om hier tot *Craeyers* lof een gheestich rijm te schrijven:
Een rijm en soet ghedicht dat sijne Faeme raeckt
En hem in d'edel Const noch meerder ruchtbaer maeckt.
Want al het ghen' hy doet is lieffelijck ghedommelt
Seer swierich soet en mals, verdreven en gheschommelt
Die in devotie al menich ziel verweckt,
Om dat hy door sijn Const daer toe veel herten treckt.
Siet hoe dat sijnen gheest tot *Brussel* is verheven
En wort van jeder een den hoochsten lof ghegheven,
Om dat sijn losicheyt is *Rubbens* wel ghelijck
Sijn stoutheyt in Pinceel treckt op de Const van *Dijck*.
Het blijckt dat menich gheest moet voor sijn Conste buyghen
Ghelijck het *Brussels* Hof can claerelijck ghetuyghen
Dat van sijn eel schildry is gheestich opgheciert,
Daer sietmen hoe sijn Const soet in malcand'ren swiert.
Den ouden *Raphael Coxi* quam met des' Conste
Sijn nieuwsgirich ghemoet van jonghs af aen bejonsten,
Waer by dat *Craeyer* heeft seer neerstichlijck gheleert
Die nu daer door den Naem oock van *Coxi* vermeert.
De groote Stadt van *Gent* roempt op sijn eel Pinceelen
Al waer hy heeft ghestelt veel schoone Taefereelen,
Seer net en cloeck ghedaen, ghelijck tot *Nazaret*
Gheleghen vast by *Lyer* daer hy oock heeft gheset
Al menich constich stuck, soo groot ghelijck het leven;
Waer door dat sijnen naem noch hoogher wort verheven,
Waer door sijn weerdicheyt is weerdigher beloont
Met meerder lof en eer als ick hier heb bethoont.

PEETER

GASPAR DE CRAYER

Natif d'Anuers en l'an 1585. a'esté diciple de Raphael Coxcij demeurant a Bruselles, et at tellement surpassé son Maistre en l'art de Paincture, q'uil s'est rendu vn des milieurs maistres de nostre ciecle, dont ces cheff d'œures q'uon voict per tout en sont les tesmoins, principalement a Brussel les, ville de sa demeure, il a esté painctre de son Althest le Prince Cardinal Ferdinandus, a saict son Portraict, et aussi de beaucoup d'autre Princes, il est encor florisent en son estude faisent des belles œures.

Antonius van Dyck pinxit. Iacobus Neefs sculp. Ioan. Meyssens excudit.

PEETER SAENREDAM

Gheboren in't jaer 1597. den 9. dach van Iunij, binnen het Dorp van Assendelft in't Graefschap van Hollandt.

DEsen Peeter Saenredam verloor vroegh zijnen Vader den welcken stirf den 6. April 1607. ende quaem daer naer in't jaer 1608. met zijn Moeder woonen binnen de Stadt Haerlem ende is aldaer gheraeckt by eenen Meester Frans Peeters de Grebber waer by hy heeft leeren teeckenen in't jaer 1612. op den 10. dach May / En voorts oock by den selven tot schilderen ghecomen sijnde heeft hem daer in soo neerstich gheoeffent tot het jaer 1622. dat hy gheen onderwijs meer van doen en hadde / ende scheydende van zijnen voorschreven Meester heeft de Schilder-const by sijn selven soo vlijtich waergenomen dat hy in't jaer 1623. op den 24. dach vande maendt April als vry Meester in't Gulde Boeck is opgheschreven / ende begaf hem eyndelijck ontrent den jaere 1628. gheheel tot schilderen van perspectiven / kercken / saelen / galderijen / ghebouwen / en andere dinghen soo van buyten als van binnen soo naer het leven doende / dat het leven ende natuer gheen meerder volmaecktheydt en konnen bethoonen als hy met het Pinceel seer constich weet uyt te drucken: ghelijck de Stadt van Uytrecht can ghetuyghen alwaer hy den tijdt van twintigh weecken met grooten yver besteedt heeft om dese Const aldaer te voltrecken ghelijck aen sijn teeckeninghe en schilderijen (afbeldende seer schoone perspectiven / Kercken / en Saelen) met verwonderinghe te sien is / ende by alle Kenders seer gheestimeert ende voor het curiuste gheoordeelt worden / waerom ick met volle recht sou moghen segghen:

Wat hoeftmen pen oft inck op wit papier te setten
Om door de Cijffer-const vast op de maet te letten
Van eenich groot ghebou, wat dienter loot oft ry
Dat thoont ons *Zaenredam* ghenoch in sijn schildry
Hoe lanck hoe hoogh en breedt dat staen de Capeteelen
Van Kerck oft Perspectif, dat wijsen sijn Pinceelen
Dat thoont hy door de Const, sijn Const die wijst u aen
(Eer t'werck noch is begonst) hoe dat het werck sal staen.

ABRA-

ABRAHAM VVILLARTS

Schilder van Vytrecht.

IS een fraey Schilder ende Teeckenaer / ghebooren tot Uytrecht in't jaer 1613. hy heeft syn eerste fondamenten gheleert by synen Vader Adam Willarts, ende daer naer een jaer min oft meer by Jan Bijlert, ende reysende naer Vranckrijck heeft synen tijt neerstich waerghenomen by eenen Simon Vovet tot Parijs daer ick hier voor hebbe van gheschreven / ende wederom naer huys ghekeert zijnde is van zijn Excelentie Graeff Maurus in Bresel ontboden om aldaer alle vremdicheden te teeckenen ende te schilderen / den Graeff sondt hem met de Vloot naer Africa ende marcheerde beneffens de Soldaten naer de Stadt S. Paule in Angoola, darr hy eenighen tijt de vremde manieren van het Landt ende conditie der uytlantse menschen ghesien en leeren kennen heeft. Van daer wederom comende quam inden dienst vanden voorseyden Graeff / en wert veel aenghenamer ende willecommer by hem onthaelt als te vore / uyt reden dat syn verstant door t'ghesicht der vremde plaetsen / al vry wat scherper ende cloecker ghewooden was / hy heeft langhen tijt gheschildert te Amersfort onder het beleyt van de Heer van Campen ende de wetenschap der Const soo waerghenomen dat gheen Const-minnende Gheesten (de selve siende) syn lossicheyt in Pinceel / cloecke ordonnantien en vaste teeckeninghen moeten lief hebben ende stellen onder het ghetal vande vermaerste en geruchtbaerste geesten des werelts. Hy is tegenwoordich noch woonachtich binnen Uytrecht daer hy de eel Pictura vlijtich waerneemt.

IAN THOMAS

Schilder van Ypren.

DE pen en heeft oock niet willen vergeten te beschrijven ende hier met reden mentie te maecken van Jan Thomas ghebooren tot Jpren die de edel Schilder-const gheleert heeft by den voorseyden Rubbens daer hy zijnen tijt soo waerghenomen ende daer naer in verscheyde Landen soo diep en veer ghesocht heeft dat hem de fortuyn het gheluck heeft ghejont om Schilder gheweest te hebben vanden Bisschop van Ments ende nu vanden Keyser Leopoldus, ick laet den Leser oordeelen oft sulcken Monarchen ende edel Potentaten sullen begaven met soodanighe eer ende gheluck eenighe Schilders van kleyne wetenschap / ter wijlen by hun geen schatten soo costelijck en zijn om de selve mede te deelen aen de beste Constenaers ghelijck desen Thomas eenen is / die voor gheen ervaren Meesters van d'edele Pinceel en moet wijcken / uyt reden syn wercken soo in Jtalien / Spanien / Duytslandt als Nederlandt ghenoch aenwijsen wat costelijcke wetenschap daer in verborghen leyt. De Faem heeft my meer van syn daden ende wercken voorghespelt als synen ouderdom my onbekent / die noch in't leven is en woont in't voorsz. Keysers Hof.

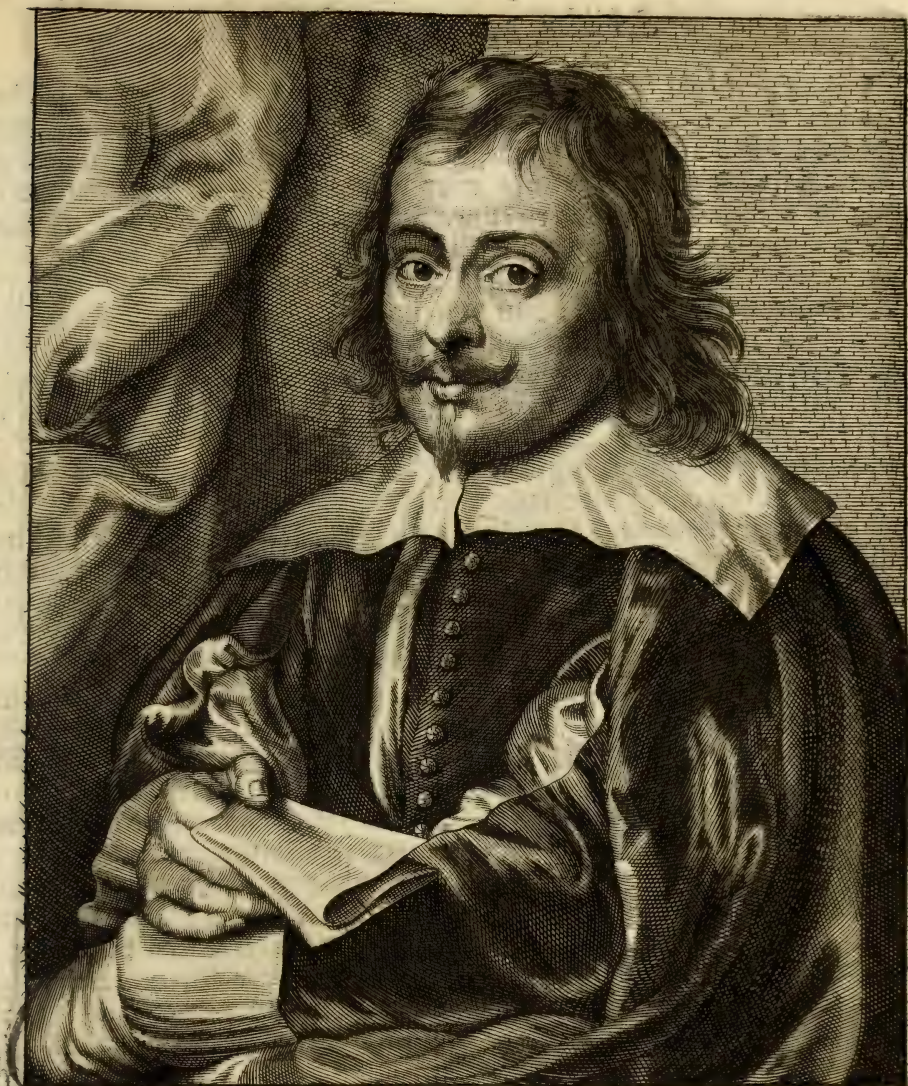
BAL-

BALTHAZAR GERBIER

Schilder van Antwerpen Anno 1592.

DE lanck veroude ſpreuck van over hondert jaeren
Schijnt weer een nieuwe proef in deſe eeuw' te baeren
Hoe dat in ouden tijt *Picturas* Conſt Pinceel
Het hoochſte wert gheacht in jeder s'werelts deel.
Van daer de Son oprijſt met haer vergulde ſtraelen
En daer ſy wederom gaet in haer ruſt-plaets daelen:
Ten is niet wonderbaer, want niet in't ooghen ſpelt
Soo aenghenaem en ſoet, als een goet Schilders belt.
Dit is in *Balthazar Gerbier* ghenoch ghebleken,
Die inde Schilder-conſt heeft wonder uytgheſteken,
Wanneer hy Schilder wert van t'Huys van *Bockingam*
Daer naer van t'Enghels Hof tot vreught van ſijnen ſtam.
Al waer hy Meeſter wert der hoffse cermonien
Eelman des Coninckx huys, Baron in Normandien
Die oock ten tijde van den Prince Cardinael
Door ſijne wetenſchap van alderhande tael
In't edel *Bruſſels* Hof is wonder opghetoghen
Daer hy om ſijne Conſt oock had een groot vermoghen.
Al deſe hooghe eer vercreegh hy door *Pictur*:
Want hy oock Meeſter was in d'eel Architectur,
In Mathematica, en in Gheometrie,
Seer fraey in Perſpectief, en oock Coſmographie:
En in Geographi een wonder jnſeigneur
Iae in veel Conſten meer een gheeſtich jnventeur.
Soo dat in't cort gheſeyt ſijn conſtighe manieren
Noch ſullen t'hienſte lit van ſijn gheſlacht vercieren
Om dat ſy metten glans van Eeldom ſijn ghemenght
Het gen' de ſuyver Conſt van d'eel *Pictur* med' brenght.

SALO-

BALTHASAR GERBIER

Il y faict merveille en illuminature, et a demeuré long temps en Italie, il fut paintre du Duc de Bocquingam et apres du Roy d'Angleterre le quel lui faiſoit Chevalier, par ſa vertu; et apreſſon Agent a Bruſſelles, en l'an 1630 et a Londres maiſtre de la cermonie, il eſt natif d'Anvers l'an 1592.

Ant. van Dyck pinxit. *Ioan. Meiſſens excudit.*

SALOMON CONINGH

Schilder van Amstelredam.

HY is ghebooren in't jaer 1609. wiens Vader was Peeter Coningh juwelier/ van Antwerpen gheboortich de Schilder-const seer toeghedaen zijnde/ besteede hem Anno 1621. om sijn begin inde Teecken-const te nemen by David Colijn, Schilder tot Amstelredam, ende inde Schilder-const ghecontinueert hebbende by Franchois Vernando en eyndelijck by Nicolaes Mooyaert, en voorts by sy-selven beginnende te practiseren is in Schilders Gild tot Amsterdam ghecomen Anno 1630. sijnen lust meest treckende tot het historiael / beneffens het contersepten naer het leven: van zijn handt is tot Haerlem by den Heer Lodewijck van Jaersveldt Balliu van Kennemerlandt een Historie/ daer Pilatus den Phariseen ende Joden weyghert te herschrijven het opschrift des Cruys Christi. Tot Antwerpen by de Heer Taxis vermaert Liefhebber van Pictura en Flora is oock een oudt Vrouwen Beeltie / en eenen Student met boecken seer aerdigh gheschildert. By zijne Majesteyt van Denemarcken twee groote doecken vol wercks / den inhoudt zijnde oude zeeusche gheschiedenissen: tot Breda ten huyse van den Heer Theodorus Huyghens saligher ghedachte: (in zijn leven Commandeur aldaer) over de dertich Contersepytsels van verscheyde Ritmeesters en Capiteynen. Tot Amsterdam tot den Heer Schepen Johan Huydecoper eenen tamelijcken doeck / zijnde eenen Tarquinius en Lucretia: tot Lodewijck van Ludick befaemt Liefhebber / onder verscheyden andere eenen David en Bersabea, welck stuck nu is in 's Graven Haghe in handen vanden Ambassadeur van Portugael: ten huyse van Ian Peeterssen Bruyninghen is een stuck daer Iudas de dertich penninghen voor des hooghe Priesters voeten nederwerpt. Tot den Constkennenden Marten Cretser een Ceres by nacht haer Dochter Proserpina soeckende. Tot Heer Ian Tingnaghel, eenen Jeronymus in heremitagie soo groot als t'leven tot Sr. Anthoni de Brul een Danaë midtsgaders een Bersabe lesende eenen brief. Tot Sr. Geraerd Luycke een stuck van redelijcke grootte / daer Salamon de Affgoden offert / ende eyndelijck in't jaer 1646. heeft hy voor den Const-lievenden Sr. Joannes de Reynealmo ghemaeckt een stuck met kleyne beldtjens tamelijck vol wercken / den inhoudt / daer CHRISTVS Mattheus vanden thol roept/ midtsgaders een MARIEN beldt / met eenen Ioseph en S. Anna levens grootte / ende noch voor de Princers van Denemarcken in 's Graven-Haghe een stuck afbeldende eenen ouden man / alles soo fraey en cloeck ghedaen dat het leven daer in maer en schijnt te ontbreken / woonende noch teghenwoordich binnen de Stadt van Amsterdam tot groote vreught van alle Liefhebbers die sijne schildry met groot behaghen daeghelijcks aenschouwen.

Stercker als de macht des CONINGHS
Soeter als den graet des honinghs
Js des CONINGHS eel Pinceel
Als sy maelt op het panneel

Die de CONINGHEN beminnen
Met hun hert en gansche sinnen
Midts dat vanden CONINGH compt
Daer des CONINGHS Faem op roempt.

IUSTUS

IUSTUS D'EGMONT

Schilder van Leyden Anno 1602.

TEn is niet te verwonderen dat den Coninck van Vranck-rijck Lowis den XIII. desen Justus d'Egmont voor sijnen Schilder hiel ende in zijn Conste groot behaeghen hadde / aenghesien de selve was overloopende ghelijck een Bron van overvloedighe weetenschappen / de welcke in Picturas Cabinet verborghen zijn. Daer wert eertijts een mudde vol gout voor een stuck van Apelles bereyt: op eenen anderen tijt voor een schildery die Timomachus gheschildert hadde / ghegheven tachghentich talenten ende meer sulcksdanighe giften zijn bereert aen verscheyde Constenaers. Soo ist dat d'Egmont oock in Vranck rijck soo vanden Coninck als andere edele Heeren niet alleen met groote giften/maer mette hooghste eer ende princelijcke jonste (die alle rijckdommen te boven gaen) begift is / en ter wijlen Italien / Vranck-rijck / en andere plaetsen die met sijn Const verciert zijn / ghetuyghenis ghenoech gheven met wat lossen aert de selve door de edele Pinceelen van Egmont soo in't groot als cleyn is uytghewerckt/ soo doght my onnoodich ende om corthepts wille des selff schildrijen naer den sin ende wesen hier aen te wijsen / den welcken om zijn ervarenthept inde oeffeninghe der selver Const noch teghenwoordich is Schilder / ende Domestiq van het Franse-hof onder het ghebiet van Lowis den XIIII. alwaer hy daeghelijcks door verscheyde afbeldinghen der historien en andere voorvallen den Edeldom tot nieuwen lust verweckt om sijn handelingh te beminnen.

CAROLUS CRETEN

Van Prage.

TEn tijde van dien uytnemenden Schilder Willem Bouwer, die seer fraey ende aerdich in verlichtery was / ghelijck in't eerste deel is verhaelt/ heeft Carolus Creten met den selven Willem Bouwer ghewoont in Italien en creegh tot Roomen voor sijnen bendt-naem het Slach-sweert, den welcken seer fraey is in't schilderen / ordonnantien / conterfeyten soo groot als cleyn / dat sijn Const van veel Heeren des Landts werdt opghetrocken ende in groote weerden ghehouden woonende teghenwoordich tot Prage, daer hy in groot estime is ende dese bzy Schilder-const noch daeghelijcks oeffent.

Die soeckt *Picturas* cracht en edelheyt te weten
Die sy den Schilder schenckt, en mildelijcken geeft
Ontdeckt, en siet maer aen de Const van *Carel Creten*
Die wel het meeste van *Picturs* volmaecktheyt heeft.

LEONARDUS BRAMER

Schilder van Delft Anno 1596.

GHelijck het ronde wiel verandert door het draeyen,
En oock den kouwen wint met ſtil en fel te waeyen,
Soo gaget dickwils oock met menich loſſen menſch
Die ſijn ghevoelen volght en uytwerckt ſijnen wenſch.
Dit compt ooghſchijnelijck in BRAMER wel te blijcken,
Die heeft met groot vermaeck door-reyſt veel Coninck-rijcken.
Daer hy de Schilder-conſt ſeer neerſtich heeft gheleert,
Waer door hy over al van jeder werdt gheeert,
Als hem van achthien jaer den jever vlijtich porden
Om ROOM te gaen beſien en uytlandich te worden.
Den wenſch verlockt den gheeſt thienmael op eenen dach
Die menichmael veel meer als haeren wil vermach.
Hy had veel wetenſchap in ſijn vernuft ghecoffert,
Die hy brocht in het licht en heeft aen ROOM gheoffert.
Van ATRECHT in Artoys trock hy naer AMIENS
En om PARYS te ſien dat was eerſt ſijnen wenſch.
Js van MARSELLIEN te GENVA ghecomen
En te LIGORNEN oock, en ſoo tot binnen ROOMEN
Daer hy gheteeckent heeft ruinen wonder net,
Daer naer oock menich belt op het panneel gheſet
Als hy het Rooms ghebou en veel al oude wercken
Met een verwonderingh ginck neerſtelijck bemercken,
Soo wert t'verſtandt verſterckt in Conſten door t'gheſicht,
Dat menich Conſtenaer in ſijn ghemoet verlicht.
Hy heeft voor eerſt ghemaeckt een LAZARVS verweckingh
Heel ordonnanti-rijck, met wel gheſtelde treckingh,
Oock eene loocheningh van PETRVS ſoo ghedaen
Dat aenghenaem beviel aen menich JTALIAEN;
Soo dat VENETIEN, FLORENS en MANTVA
SEINA, BOLOGNIEN, NAPELS, en PADVA,
En noch veel plaetſen meer vermaert in t'Duytſlant
En oock het Hollants-hoff wel kennen ſijn verſtant.

IAN

LEONARD BRAMER

Natif de Delft, en l'an 1596. il a demeuré long temps en Italie dedans la Court du Prince Mario Fernefo, ou il a faict beaucoup des ses œuvres en grand, et en petit. il a faict aussi quelques pieces pour le Cardinal Schalie. d'Italie il est revenu a Delft, et il a faict quelques pieces a Rysewyc pour son Altese le Prince d'Orange Fredric Henri: et pour son Exc^ce Conte Maurice de Nasou, et autres Princes.

Leon. Bramer pinxit · Ant vander Does sculpsit · Io. Meyssens excud.

IAN VAN BOCKHORST

Ghenoempt Langen Ian, Schilder van Munster.

GHelijck noch veel jaeren inde memorie der menschen sal blijven het lanck ghewenscht gheluck dat ons de Stadt van Munster heeft ghebaert door den vasten ende onbrekelijcken vrede ghesloten tusschen de Machtighe Croon van Spanien ende Hollant / die in dese Princelijcke Stadt tot blijdschap van alle Borghers / tot welvaert van het Landt / tot meerder deught van alle geestelijckheyt / tot troost der benouwde en bedruckte herten / tot rust van het buyten volck / tot hulp der vremdelinghen / tot al-ghemeyn profijt ende tot nederlegghinghe van alle bloetstortinghen is opgherecht (daer wy de vruchten af ghenieten) den 5. Junij in't jaer 1648. ghelijck tot ghedachtenis niet qualijck daer op en past dit tijdt-schrift oft Chronicon.

Inter HIspanIæ RegeM & VnItas ProVInCIas PaX InIta qVInta IVnII DenVntIata.

Soo ist dat de voorsz. edel Stadt van Munster oock wel roemen mach op haeren jngheboren Jan van Bockhorst van eerlijcke ende treffelijcke Ouders/ midts redenen dat hy door zijn groote wetenschap inde handelinghe van Pictuer niemant in dese eeuw en hoeft te wijcken; want de netticheyt / suyverheyt ende vaste ghesteltenis (die de deughden der Schilder-const zijn) daer in te sien is. Daer menich Princelijck Cabinet ende loffelijcke Kercken soo tot Antwerpen als andere Provintien van versien en ten hooghsten opghepronckt zijn. Die niet alleen ervaren en is in treffelijcke ordonnantien / in costelijcke Tafereelen uyt te wercken met soo grooten cracht ende stercke handelingh als van Dijck oft Rubbens opt hebben connen doen / maer wort oock in conterfeyten ghehouden voor een vande alderbeste Meesters diemen teghenwoordich jevers te Landt can vinden / soo dat segh ick de handelingh van Langhen Ian, noch langh by de wereldt sal bemint ende om haer Const ghesocht worden die gheleert heeft by Jacques Jordaens.

Die thoont het gen' hy is door cracht van edel Consten
Die sietmen vande Faem verheffen en bejonsten
Die langh ghedenckt, schoon dat de Const al dickwils lieght
Ghelijck de doode verf het leven wel bedrieght.
Dit comt in *Langhen Ian* hier metter daet te blijcken
Die noot door sijne Const en schijnt Natuer te wijcken
Want niet soo crachtigh ons Natura thoonen can
Oft t'wort met doode asch verthoont door *Langhen Ian.*

FRAN-

FRANCHOIS EYCKENS
ENDE
IAN EYCKENS
Schilders tot AntWerpen.

ALs de Natuer aen jemandt goedertierelijck de handt reyckt ende behulpsaem is / soo can den Schilder met groot weldaet ende gaven vande Princen des Landts begift worden ende door zijn volmaecktheyt inde eel Pinceel te handelen achterlaten veel loffelijcke eer / ghelijck Franchois Eyckens, die in het fruyt / bloemen ende andere stilstaende dinghen een groote Faem heeft midts hy de selve daghelijcks tot groot behaghen van alle Kenders ooghen weet uyt te wercken. Niet min en is oock vernaempt den voorsz. Jan Eyckens, die eerst een Belthouwer is ghweest / ende niet teghenstaende hy daer in groote Const bedreef en gheestich de selve Const wist uyt te wercken: soo heeft hem Pictura verlockt (als schijnende jelours te zijn op de edel Teecken-const die een Belthouwer moet verstaen en met de Schilder-const in't teeckenen over een comen) dat desen Jan Eyckens in't ordonneren ende colloreren van Pictura soo fraey is dat zijne dinghen vande Const-lievende grootelijcks wort gheacht.

PEETER VANDER BORGHT
Schilder Van Brussel.

ALsoo desen Vander Borght sy-selven in't eerst langh heeft gheoeffent in't schilderen der Figuren die hy met grooten welstant ende met geestighe manieren uytbelde / is ten lesten vervallen ende inden gheest door de natuerelijcke gheneghentheyt aenghedreven tot het Landtschap / daer hy seer fraey ende uytnemende in is ghelijckmen aen veel en menichvuldighe wercken (van hem ghedaen) can oordeelen.

Pictura scheen jalours oft belghsuchtich te wesen,
Dat *Peeter Vander Borght*, ghestadich was voor desen
 Vervallen op *Figuer*, daer t'leven schier voor weeck
 Om dat sijn Schilder-const het leven gans gheleeck,
Daerom heeft sy den lust van hem soo aenghewackert,
T'verstant met Const doorploeght en wetenschap doorackert
 Dat niet een verr' ghesicht in eenich Lantschap is,
 Oft t'schuylt in sijn Pinceel en Consts ghesteltenis.

CORNELIS POULENBOURGH

Schilder van Vytrecht.

EEnen vande gheruchtichste van desen tijdt is Cornelis Poulenbourgh, ghebozen van Uytrecht, seer ervaren om met de Pinceel in't cleyn te schilderen soo figuren als beesten / en besonder naeckte kinderkens / soo bisaert en fraey oftse eerst inde bakermat door de Voesters wel ghetroetelt ende ghevìert waren / soo mals / poeselachtich / swirich en los staen hun vollijvighe lichaemen / soo wel ghestelt en vleesachtich ghehandelt / dat de natuer geen volmaeckter schoonheydt in't leven en can voort brenghen als Poulenbourgh met zijn Pinceel weet aff te belden: hy is oock seer gheestich in ruinen / lantschappen en verschieten / die by alle Const-kenders in groote weerden ghehouden worden. Zijnen uytstekenden gheest en was oock niet vernoeght / ende in rust ghestelt door hy en had de school van alle Consten (dat is Roomen en meer vermaerde plaetsen van Italien) besocht daer hy langhen tijt dese treffelijcke Const gheoeffent heeft / ende van veel Cardinalen en edel Heeren wert besocht om de mirakelen vande Natuer door zijn Pinceel dadelijck te sien uyt belden. In't jaer 1637. heeft den Coninck van Enghelant (door zijn edel handelingh aenghelockt zijnde) hem naer Londen ontboden / alwaer Poulenbourgh tot groot contentement van het heel Hoff veel Tafereelen ende andere nette wercken heeft ghemaeckt tot dat den lust hem dreef naer zijn voorschreven gheboort plaets / en woont noch teghenwoordich tot Uytrecht.

Ghelijck de waere deught verheft des menschen Naem,
Soo wordt de Schilder-const vervoordert door de Faem.
De Faem is rechte spor' om jemant aen te wack'ren
Die neerstich met Pinceel doorploeght *Picturas* ack'ren,
Ghelijck als *Poulenbourgh*, die soo de Const ontdeckt
Dat *Fama* noyt en swijght, maer van sijn wercken spreckt,
Van al sijn schoon landauw en beestjens wonder crachtich,
Van naeckte Kinderkens seer mals en pouselachtich
Vol cloecke aerdicheyt, soo dat Natuer niet geeft
Oft t'is daer in te sien, en schijnt dat t'leven heeft.
De stadt van *Roomen* heeft dit oock al langh gheweten,
Alwaer hy open vont den schat der Const-secreten
Die hy aen *Enghelant* oock heeft veropenbaert
En daeghelijcks bethoont noch sijnen cloecken aert.

OSTA-

CORNELIO POULENBOURGH

Natif d.r Vtrecht, paintre tres perfaict, et admirable, en petites figures, et animaux: et les enfans nuds il les faict fort naturelles, ses ruines, paysages, et eslongements sont fort beaux. il a demeuré long temps en Italie; et en l'an 1637. il fut demandé per le Roy d'Angleterre a Londres, ou il a faict pour le Roy, quelques tableaux, et la il s'est retiré a Vtrecht.

Cor Poulenbourgh delin. *Coen Waumans sculp.* *Io. Meyssens exc.*

OSTADI

Schilder van Haerlem.

T Is wonder dat des menschen gheest altijdt jevers toe gheneghen is en in het een meer sal uptsteken als in het ander/ ghelijck inde nieuvindighe edel verstanden der Schilders te bemercken is/ die door hunnen jever ende vlijt hun in eenighe deelen van nieuws met vremde en ongheme yne ghedaenten van werck Pictura vercieren ende haer cracht vermeerderen / ghelijck desen vermaerden Ostadi van Haerlem dagheliickx is doende door de uptnemende gratie die in sijnen gheest te vinden is / ende t'selve met Pinceelen soo uptwerckende/ dat sijne Schilder-const by de Const-lievende gheesten om haeren vremden aert ende goede ghestelteniss grootelijckx ghesocht ende in weerden ghehouden wort. Sijn gheneghentheyt tot dese vry Const is meest vervallen op Boere kermissen/ Boeren ghetuygh / huysen / stallinghen ende andere snaeckerijen tot landtbouwery dienende / allen het welck hy soo aerdich ende aenghenaem weet te schilderen dat de selve niet te verbeteren en syn oft naerder het leven en connen comen; waerom tot sijnen loff niet qualijck en past dit volghende veers.

Hoe neerstich slaet OSTADI ga
Het Boeren Nut, en boetst het na
Daer t'schaepken voetsāẽ graskens weyt
Oft daer een sneghe boersche Meyt
Haer vuyl becrosen ketels schuert,
Oft waer dat Fop de meſtkair vuert
Oft brenght de peerden op het landt
Die hy daer inde ploeghe spant
Dat wijst OSTADI met Pinceel
Soo aerdich op het fijn panneel
Dat buyten schier niet can ghe schien
Oft t'wort in sijn schild'ry ghesien.
Daermen hoort t'kermis veeltjen gaen
En op de trommel wort gheslaen:
En daermen met den standaert rijt
En hier wat danst en daer wat vrijt
Vol uytghelaten, heyl en vreught
Naer de manier der jonghe jeught.
Een jeder maeckt een groot gheschal,
Men is daer vrolijck over al
Daer jeder pap en eerten smeert
En daer den spaerpot wort verteert
En veel verwaende kueren doet
Met pluym en veeren op den hoet
En soo t'al inde kermis gaet
Hier wonderlijck gheschildert staet
En naer PICTVRAS Const ghestelt
Soo jemant siet OSTADIS belt
Dat noyt door Const en sal vergaen,
Maer door de Faem meer groyen aen.

HER.

HERMAN SVVAENVELT

Ghenoemt den Heremyt tot Parys.

HIer ruckt een nieuwe *Swaen* haer beste wiecken uyt,
Daer sy het sachtste hayr der beesten in besluyt:
Op dat door *Swaenevelt* ontdeckt sou worden t'leven
In't gen' den Somer-tijt can aende menschen geven,
Om dat sijn edel Const sou worden eens ontoompt
Om stets daer in te sien den aert van het gheboompt
En ander groen ghewas van t'Somers lichte daghen
Daer *Swaenevelt* door Const den mensch med' can behaghen,
Het gen' hy altemael seer werckelijcken stelt
En crachtelijck bethoont in sijn *Picturas* belt,
Hier eenen Heremijt met wortelen ghelaeyen
Daer eenen die het velt oft sijnen hof gaet spaeyen;
Hier eenen sich castijt, daer eenen inde Kerck;
Hier eenen sit en vist oft doet een ander werck.
Soo datter niet in't wout van Cluysneers wort bedreven
Die daer ten dienst van Godt in d'eensaem plaetsen leven,
Oft t'gen' men speuren can in bosschen oft warandt,
Het wordt by hem verthoont door Const van sijn verstant.

HANS HARINGH

Schilder van Praegh.

HEeft *Praegh* wel oyt een gheest van beter Const-schildrijen
Uyt haeren schoot ghebaert, oft wel soo veer sy paelt
Als *Haringh* die den lof met sijn Pinceel behaelt?
De Const die *Zeuxis* plach in d'oud' verloopen tijen
Te brenghen in het licht die was seer wonder fraey
Naer t'segghen vande Faem, maer als ick gaen door-gronden
Dat d'oli-verf alsdoen noch niet en was ghevonden,
Soo is hun Const gheweest aen *Haringhs* Const een schaey.

ERASMUS QUELLINUS

Schilder van Antwerpen van het jaer 1607.

T Is waer, *Pythagoras* beſchrijft de deught der ſeden
Met een volmaeckt verſtandt en wel gheraemde reden
Daer by d'onſterflijckheyt der zielen oock bewijſt
En hoe den gheeſt van d'een in d'ander lijf verrijſt,
Maer ſoo den rechten ſin van ſijn ghevoelen waer is,
Oft want ſijn oordeels wit waerachtich en ſeer claer is,
Soo dunckt my dat den gheeſt van *Zeuxis* oft *Vrbien*
Ghemenght is met de ziel in't lichaem van *Quellien.*
Uyt reden dat ſijn Conſt heeft ſulcken crachts vermoghen
Oft hy het eerſte ſoch had uyt *Pictur* gheſoghen,
Soo wonder ſchemer-ooght ſijn Conſt op t'punct van d'eer
Die hy noch daghelijckx doet groeyen meer en meer,
In't cleyn en in het groot vol gheeſtighe manieren
Vaſt inde teeckeningh, en deftich in't verſieren,
Waer van de waerheyt ſtets het oordeel gheven can
Wat dat *Quellinus* is voor een Conſt-barend' man,
Daer Griekenlandt voor ſwijght ſoo ſy op Conſt wildt ſtouffen
En meynt de werelt door de Schilders t'overpouffen,
Om dat *Protogenes* in niet een Coninckrijck
(Soo 't ſcheen) in d'eel Pinceel had niemandt ſijns ghelijck.
Maer neen, *Eraſmus* can hun roem-luſt ſtil doen ſwijghen
Wanneer men van ſijn handt een proeff-ſtuck op ſiet ſtijghen.
Daer hy Natura's kracht ſoo werckelijck in thoont
Dat daer van noyt ghenoegh den eyſch can ſijn beloont,
Soo alſmen ſpeuren magh en weſentlijck bemercken
Aen printen en ſchildry en noch meer ander wercken
Die van hem ſijn ghedaen, en in het licht ghebrocht,
Die worden over al gheeert, en ſeer gheſocht.

ERASMUS QUELLINIUS

Né d'Anvers l'an 1607, le 19 novembre. il at été disciple de Monſ.r P.P. Rubens, estant premierement devenu maiſtre dedans la Philoſophie, il et auſi dans la Peinture devenu un maiſtre excellent, ſi bien en grand que en petit: et il ſe entend fort bien a la perſpective, et il eſt un grand desſeignateur et Architecte.

Er. Quellinius delin. Petr. de Iode ſculp. Io. Meyſſens excudit.

Gheen Lie vol ieverſucht oft haetighe Momiſten,
Gheen Stouffers ſonder Conſt, onwetend' Zoiliſten
En connen noyt daer in bevinden eenich ſtoff
Om ſoo door fout der Conſt te hind'ren 's meeſters loff.
Den nijdt moet croppen in haer ſpijt, en ſtopt haer kaken,
Midts dat des' Conſt van nijdt haer eyghen ſchaey can maken:
In deſe Conſt verſchijnt het leven als het is
En blijft naer hondert jaer noch in ghedachtenis,
Die ons *Quellin* herbaert, en thoont ghelijck het leven
Waer in het leven gheen volmaecktheyt meer can geven
Als t'gen' men daer in ſiet, vol crachten der Natuer,
Vol gaeven vanden gheeſt die ſchuylen in *Pictuer.*
Sijn letter-rijck vernuft en meeſterlijcke toetſen
(Die hy weet op t'panneel met d'eel Pinceel te boetſen)
Die wijſen efter aen den Philoſophſchen aert
Die ſoo wordt door ſijn tongh als in't Pinceel ghebaert.
Midts dat ſy haere deught ſoo wijt en breedt laet blijcken
Tot in het Noort-quartier en Indiaenſche rijcken,
Alwaer de heete Son verkeert doet haeren loop
Daer ſietmen ſijne Conſt verheffen over hoop.
Daer wort ſijn eel Pinceel gheacht in ſulcken waerde
Als oyt de Conſt-Goddin tot lof der Schilders baerde,
En in Italien, daer hy noyt is gheweeſt,
Daer leeft oock inden Soon ſijn hoogh verheven gheeſt, Ioannes Eraſmus Quellinus Eraſmus ſoon oudt 27. jaeren.
Die t'leven door de Conſt ten voorſchijn ſchijnt te bringhen
Door al den aert van ſijn Schildry en Teeckeninghen
Die hy oock met Pinceel ontdeckt ſoo weſentlijck
Soo los als oyt ghedaen heeft *Rubbens* oft *van Dijck.*
Vol ſins en deftícheyt, vol onghemeyne vonden
Die hy al menichmael naer Neerlant heeft gheſonden,
Soo dat *Quellinus* naem ontſteffelijck blijven moet
Door al de groote Conſt die Soon en Vader doet.

Wanneer

Wanneer t'ramſalich ſpoock van tweedracht moeſt verdwijnen
Soo haeſt in *Belgica* den vrede quam verſchijnen,
Doen ſachmen oock des' Conſt voortbrenghen op panneel
De grauſaemheyt van *Mars* gheſchildert door Pinccel,
Die ons *Eraſmus* wiſt ſoo aerdich voor te ſetten
Als uytghebla ſen werdt den peys met veel trompetten.
Daer ſachmen *Martis* druck en uyterſte allent
Het loon-recht van ſijn quaet dat hem uyt Neerlant ſent,
Daer ſachmen inde Conſt ſijn wreetheyt vaſt gheketent
En ſonder meer crediet ſijn dach-ghelt afgherekent.
Bellona ſucht en ſteent en haere handen vringht
En meynt door kille vrees dat haer de ſiel ontſpringht.
Hel brandich bloet compt uyt den neus en mondt ghedrigghelt
En t'ſiltich tranen vocht van ſpijt uyt d'ooghen bigghelt,
De Furi *Mars* noch eens met droefheyt wederooght
Die haeren ſchralen neck oock voor den vrede booght,
Hun luſten die vergaen, hun ſenuwen verſtijven,
Midts *Venus* wicht hun compt met ſijnen boogh verdrijven
En jaeght naer *Candien* en heete Moorenlandt,
Alwaer dat ſonder eyndt het oorloghs fackel brandt
Tot trooſt van Nederlandt en haer welvaert beſorghers;
Tot ruſt van t'buyten volck, en veel benouwde Borghers,
Bellon is trooſteloos, haer wanghen over weent
Om dat *Cupid'* op *Mars* blijft even hert verſteent,
Wiens onghebreydelt quaet had ſoo veel moort vergadert
Soo menich arme Wees ont-Moedert en ont-Vadert
Om dat de dulle wraeck ſijn tyghers hert beſat
Die niet als bloet en dronck, en vleeſch der menſchen at,
Soo dat den hemel noyt ontwolckten vande plaghen
Die ſijn trompets gheluyt verweckte om te ſlaghen
Die al de Landen had beremmelt en door-rotſt,
Iae met vervloeckt ghedreygh ſchier jeder een ghetrotſt,

Die

Die ſonder vrees van t'recht vrou, weef en maeght ontſchaeckte
En menich anders goet t'ſijn onrechtveerdigh maeckte
Door allen het ghehuyl en vreeſſelijck ghebas
Dat op des' droeve aerd' in *Martis* bloet-hondt was.
Dit ſachmen altemael ſoo van *Quellien* ontdecken
Naer t'leven uytghewerckt door ſijn Pinceele trecken
Dat niet op t'ſtuck en ſtaet oft t'heeft verſcheyden ſin,
Het ſchijnt dat ſijn *Pictuer* heeft *Martis* leven in,
Daer by hoe dat den peys compt Nederlant beermen
En haer jnwoonders t'ſaem van alle quaet beſchermen,
En noch veel wonderheyt, ſeer vaſt naer Conſt gheſtelt
Dat coſtmen op t'Tooneel ſien in dit vredens belt.
Iſt wonder, aengheſien *Quellini* Conſt ghedachten
Sijn overhoopt van gheeſt die ſy ten voorſchijn brachten
Van over dertich jaer als hy des' ſoete Conſt
Diepſinnich uyt den gheeſt heeft jeverich begonſt,
By *Rubbens* voorts gheleert, ghelijck wel is te mercken
Aen d'overvloedigheyt van al ſijn trotſe wercken
Soo dat ſijn edel Faem ſal nimmermeer vergaen
Maer (ſchoon hy ſterft) ſal door den Soon noch groyen aen.

Ad Eundem.

Vos ô Caſtalides ſacro deſcendite monte
Et tu Lauripotens Muſarum Rector adeſto,
Nec non Sicelides Nymphæ Driadeſque *Puellæ*
Tollite in aſtra ſonos, jucundo plaudite cantu,
Plectra movete lyræ, Cælo date munera laudum,
Laurifero vatis circumdate tempora ſerto,
Fert animus laudes artis celebrare decoræ,
Quam Pictura *parit penicillo ſemper abundans*
Et ſuperans vitam coloribus ecce fluentem
Vix imitanda manu, vt magnus teſtatur Apelles

Quâ

Quâ Natura ſtupet profundens omnia ſinu:
Nam Pictura *docet fallacis tempora vitæ*
Atque hominis mores quæ vnquam doctrina per artes
Vt patet ex multis formis ſculptoris ahenis
Et tabulis pictis Quellino *maximè fictis,*
Cuius honos nullo eſt vmquam periturus in Ævo,
Lactea qui ſemper hîc Palladis vbera preſsit
Quo viget inſignis ſua ſtirps & Patria gaudet.

GLAUDE LORYN.

DE groot-dadighe en werckende Natuere inde jonghe jeught is den gheeſt allensKens ende ganſchelijck voortdrijvende met ſulcken cracht dat ſy t'ſaedt (datſe in ſulckenen boeſem heeft gheſtort) naer ghelijcke miltheyt met waſdom ende vruchtbaerheyt doet voortcomen / en openbaerlijck beclijven. Met deſe gaven ende gulde jonſt is oock van jonckx verciert geweeſt Glaude Lorijn Italiaens Schilder/die noch de paelen van Italien met groot contentement is bewoonende/ ſijnde verciert met uytnemende wetenſchap in Picturas crachten te onderkennen/ ghelijck blijckt aen alle ſijn fraey en cierelijcke Landtſchappen die van ſijn Pinceel voortcomen ſeer cloeck en Meeſterlijck uytghewerckt / daer inne te ſien is/ al het ghene de Natuere/ oft het leven can gheven en voor ooghen ſtellen.

Ghelijckmen 's morghens vroegh den nevel ſiet verdwijnen
Soo haeſt het gulden licht der Son begint te ſchijnen,
De kou vlucht voor de Lent, de wreckheyt voor de jonſt
Soo iſt dat hier den nijdt moet buyghen aende Conſt;
Moet buyghen haeren neck, voor d'eel Pinceele trecken
Die ons *Loryn* op doeck in't Lantſchap can ontdecken,
Met ſulcken gheeſticheyt en dommelende cracht
Dat daer niet anders in als t'leven wort verwacht.

IOANNES COSSIERS

Schilder van Antwerpen van het jaer 1603.

AL die Schild'rijen mint en schept daer in ghenuchten,
Proeft hier met u verstant de seldsaem rijpe vruchten
Die ons *Cossiers* ontdeckt door cracht van sijn Pinceel
En brenght ons daeghelijckx op *Fama's* Const-Tooneel.
Hoe mals en wel ghestelt, hoe sterck vol fraey manieren
Seer cloeck gheordonneert, en soet in't colorieren
Staen al sijn wercken niet, begaeft met groote Const
Die van veel Princen wort met loff en eer bejonst?
Meest in devoti wort sijn eel Pinceel verheven,
Om dat sy schier bethoont in haere Const het leven;
Waerom oock sijnen Naem sal nimmermeer vergaen,
Maer neffens sijne Const lanck op de werelt staen.
Naer dat hy heeft ghereyst in verr' en vremde Landen,
Is hy verheven van Const-minnende verstanden
Die kennen al de deught die d'eel *Pictura* heeft,
Want die haer kennis draeght, daer van goet oordeel geeft.
Sijn Const is inden fleur, om door sijn wetenschappen
Op't rijck *Pictur's* Tooneel lanckx *Famæ* gulde trappen
Te climmen, en aldaer te crijghen meer en meer
U'en naem die altijt leeft en swemt in loff en eer.
Men siet in't Hoff sijn Const den Eeldom seer behaghen
Die hem van alle cant compt groote jonst opdraghen,
Als hy oock heeft behaelt op't groot Begijnen-hoff
Tot *Mech'len* inde Kerck, daer roempt sijn Const met loff.
En op veel plaetsen noch, wat dienter meer te schrijven?
Den naem van *Ian Cossiers* sal oock onsterf'lijck blijven:
Die alles blijcken doet niet met den naem oft schijn,
Maer inde eyghen daet, geen schijn is sonder sijn.

Mercke-

IOANNES COSSIERS.

Peinctre, naturel d'Anuers, est neé l'an 1603. Il a eu au commencement de ſon art pour maiſtre Cornil, de Vos. Il eſt devenue fort excellent. Ce que tesmoignent aßez ſes peinctures quil a fait en pluſieurs Eglise tant pour le Roy d'Espaigne, que pour le Prince Cardinal et pour l'Archiducq Leopolde Guiliame et pluſieurs aultres Princes et Seigneurs.

Ioannes Coſſiers pinxit — *Petrus de Iode ſculpsit* — *Ioannes Meyßens exc.*

Merckelijcke Aenwijsinghe

Vande Excellentie, Deughtsaemheydt, ende Weerdigheydt van PICTVRA.

GHelijck den Dief doodelijcken is haetende het licht / soo benijdt oock de ledicheydt de exercitie / oeffeninghe en den arbeyt. De grootste sonde (daer alle sonden uyt connen spruyten) is de ledicheyt / *Otium pulvinar Diaboli*, Want de ledicheyt is het oorcussen vanden Duyvel, ende de grootste deught die Godt meest behaeght / is de exercitie oft eerlijcke oeffeninghe die met alle voorsichticheyt ende op sijnen tijt moet ghehanteert ende waerghenomen worden / dat is een bepaelinghe watter ghedaen oft ghelaten moet sijn. Zeno ghebooren van Citta helt een weynich naer dit ghevoelen en seyt dat de voorsichticheyt de middelmaet moet wesen van alle dinghen / t'gen' den mensch soeckt uyt te wercken / die een jeder toedeelt dat hem toebehoort / en leert watmen lijden en verdraghen moet / soo dat de voorsichticheyt ende eerlijcke oeffeninghe sijn de crachtighste ghestelteniffen vande voornaemste deelen des ghemoedts / d'welck de reden is als een leydt-sterre van 's menschen gheneghentheden om alles wel te doen. Eenen mensch die sy selven oeffent in eenich handtwerck daer hy profijt ende deught can mede doen / moet sy-selven gheluckich achten / aenghesien datter veel menschen met hunnen arbeyt profijt ghenietende dickwils groote sonden verwecken tot quaet exempel van hunnen even naesten ende verdoemenis van hun eyghen selven. Ick lees inde sedighe wercken oft Moralia van Plutarchus, daer hy handelt vande sonde ende deught / datmen niet verwondert en moet sijn over de wercken der Timmerlieden / Landtbouwers / Smeders en diergheliijcke die deughdelijck volmaeckt en onberispaer sijn / en als sy tot alle plicht en behoorelijckheyt ghefchickt ghehouden worden / dat daer mede profijt voor het lichaem en voor de siele te winnen is / en in teghendeel als sy verduystert en vervalscht worden met bedrogh (even als een goede vrucht met het bybroeghen van wilt voetsel ontsteIt en bedorven wort) soo canmen daer door becomen een tijdelijcke schande voor het lichaem / ende een eeuwighe onrust voor de ziel. Hoe menich Constenaer die ervaren is in't schilderen can door devote afbeldinghe menighe godtvruchtighe siel beweghen tot berouw van sonden en voor sy-selven vercrijghen groote verdiensten tot verlichtinghe sijnder siele / ghelijck hy oock met eenighe lichtveerdigheyt / onnutte wellusten oft naeckte oncuysheyt te schilderen / menigh suyver hert sal beeruysen en veel sielen doen vallen / uyt dien de menschen door hunne arme cranckheyt daer door verweckt werden tot sonden (daer den Schilder oorsaeck van is) en sy-selven daer door baent den helschen wegh van eeuwighe verdoemenis / soo dat eenen Schilder met het Pinceel sonde ende deught can doen. Ghelijck eenen sekeren Italiaen / die ick om reden niet en derf noemen / had in Italien gheschildert een schildery van naeckte en oncuysche Mannen ende Vrouwen / uytbeldende een onruut Bordeel daer hy soo veel sonden door verweckte aen alle de ghene die t'selve quamen te aenschouwen / dat den Paus (suclx ter ooren ghecomen sijnde) t'selve stuck heeft doen verbranden: als den Schilder ghewaerschout was / ende aenmerckende

kende door de beroerte sijnder conscientie dat allen dese sonden hem naermaels souden toe-gerekent worden/heeft wederom een ander gaen schilderen/maer gans verschillende aen het eerst / in welck stuck hy heeft afghebeelt een seer devote ende droeve mysterie der Passie Christi, d'welck soo wonderlijck ende uytnemende druckelijck gheschildert was / datter niet een versteent hert in eenen sondighen mensch ghevonden en cost worden oft het moest sich bewegen / soo wanneer jemant t'selve werde verthoont: waermede desen Schilder soo veel deughden verweckte als hy te voren met het eerste had menschen tot sonden verleydt. Sulcken verschil isser te vinden in sulckdanighe hanteringhen der Consten als oock inde beeltsnijderije/ en sulckdanighe can uytghewerckt worden / daer in het derde deel breeder van ghetracteert wordt. Sekeren Franciscus Cardinael van Veronen, die van een heylich leven was en vyandt van alle quaet / heeft in zijnen tijt een groot Liefhebber ghewest vande edele Pictura, die hy mede hanteerde ende in't Pinceel seer ervaren was / doch en wilde noyt eenighe lichtveerdicheyt / oft wereltlijcke dinghen uytbelden / schoon hy menichmael daer toe van groote Potentaten en wereltsche Heeren is versocht ghewest. Hy hadde eenen Broeder ghenoempt Jeronymus Predicheer oock vervremt van alle aertsche dinghen ende eenvoudigh van leven/ die van ghelijcken een vermaert Schilder is ghewest. Eyndelijck en can ick niet voor-by gaen eenen Jnnocentius van Jmola, Joannes Anthonius Sogliani, ende den Eerweerdighen Heere Don Bartholomeus Abt van Sinte Clemens, van Aresso, de welcke waeren van eerlijck ende deughdelijck leven / ende vermaerde Schilders / die noyt eenighe ydelheyt des werelts en hebben gheschildert / maer wel veele beelden van godtvruchtichejt/ om daer door den mensch tot Godt te trecken ende in't aensien der selver te doen bewegen ende daer uyt de deught te leeren. Weerdich is te noteren ende neerstich insicht te nemen op de vermaerde ende alderedelste Schilder-const van Petrus Cavallinus Roomschen Schilder die oock van een heylich ende godtvruchtigh leven is ghewest / den welcken ghemaeckt heeft het Crucifix in Sinte Paulus Kercke tot Roomen het welck teghen de heylighe Brigitta ghesproken heeft / ghelijck in haer leven is te vinden.

Nelle vite de Sancti del ordine de Predic. F. Seraf. Razzi.

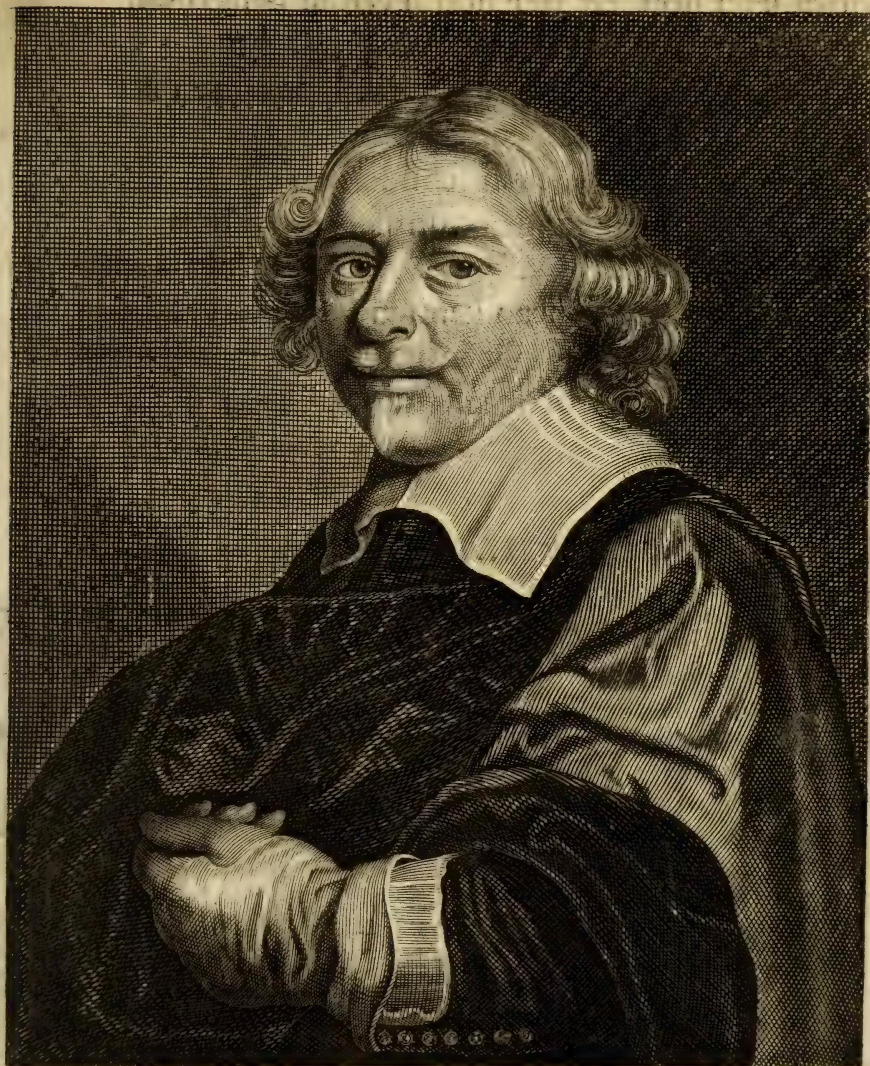
Waer uyt te mercken is dat den Oppersten Heere Onsen Salighmaecker Jesus Christus dese Const moet aenghenaem wesen / aenghesien dat sijn Goddelijcke Majesteyt ende Opperste Goedtheyt ghelieft heeft in sulcken Beldt sijn Mirakel te thoonen ende daer door sijnen heylighen Gheest te openbaeren/ hoe wel dat de dwalende Ketters sulckdanighe gheschiedenissen niet en ghelooven/ laetende hun voorstaen dat wy de Belden aenbidden en alsoo afgoderye ghebruycken / d'welck nochtans verre verschilt aen hun obstinate opinie / die vals ende onwaerachtigh is / ghevende te kennen door sulcken verdoemde laetdunckentheyt dat sy onsen Godts dienst met verkeerde en dobbelhertighe Judas ooghen aenschouwen / ende den uyterlijcken noch inwendighen lof ende eer van Godt niet en connen lijden / aenghesien hun met gheen reden van verstant en is wijs te maecken dat wy de selve Belden maer en ghebruycken tot ghedachtenis van Godts Passie ende zijn heylich leven / daer sy hun vooroudery Belden en Contrefeytselen nochtans oock tot een memorie voor hunne kinderen in groote weerde sijn houdende / en soo jemant dit verstont teghen te gaen/

en

en t'selve ghelijck voorsz. is / niet en gheloofde / blijvende even hertneckich in sijn opinie / die moet nootsaeckelijck bekennen dat hy dwaelt buyten alle reden en door sijn cranckfinnicheyt behoorde ghestelt te worden in een dulhuys. Wilt jemant oock niet gheslooven datter door de Belden Mirakelen connen gheschieden / die moet notoirlijck niet weten dat Godt almachtigh is / uyt reden dat hy is teghensprekende den eersten articule van sijn gheloof. Aenghemerckt dan dat mijn werck niet en is in dese materie te verwerren en naerder solutie daer van te gheven ghelijck ontallijcke exempelen en bewijsinghen tot confusie der Ketters / van t'ghene voorsz is / door verscheyde schriftgheleerde Mannen is ghedaen / soo dient dese materie voor-by te gaen ende te daelen op het vervolgh van onse vry Schilder-const / die oock wonderlijck uytnemende gheoeffent heeft den Godt-minnenden Broeder Ioannes Fiesole Enghelijcken Vader / den welcken / eer hy begost te schilderen / altijdt eerst sijn ghebedt stortte / en noyt en maeckte eenich devoot Crucifix oft andere Mysterie vande heylighe Passie ons Salighmaeckers / oft hy bedouwde sijn wanghen met overvloet der traenen. Voorders eenen Broeder Bartholomeus ghebooren van Florentien niet min van een soo heyligh leven als den voorschz. Ioannes Fiesole, is gheweest een vermaert Schilder vande orden der Eerw. Paters Predicheeren / van ghelijcken Laurentius Lotto van Venetien, die excellent Schilder was in devotie / daer hy veel deughden mede heeft ghesaeyt onder de menschen die de Const besaghen / den welcken oock in't eynde van sijn leven sich teenemael Godt toeeyghende ende is inden Heere saligh ghestorven. Waer mede ick wil bewijsen / dat dese Const bestaet in dry qualiteyten van Edeldom / dat is politiq / naturelijck / ende gheestelijck / ghelijck meerder in het eerste deel bewesen is / als willende met de voorsz. leste qualiteyt oock bethoonen dat de selve Const van gheestelijcke ende heylighe Persoonen is ghehanteert / soo ende ghelijck de selve oock van Edel-lieden ende wijse Philosophen eertijts gheoeffent werdt. Ende comende voorders naer onse eeuw soo heeft mijn Musa my aenghepordt om hier te beschrijven de weert befaemde Const die David Bally Schilder van Leyden daeghelijcks is uytwerckende in het conterfeyten seer aenghenaem ende wonder om sien / soo seer te weerderen door den cloecken aert en suyvere ghesteltenis / als de nettigheyt die naer het leven daer inne verborghen is en voor het leven menighmael worden aenghesien / waerom ick wel magh segghen :

Georgio Vassari nelle vite loro.

Ist wonder dat den mensch sijn wesen af doet belden
Om lanck naer sijne doodt van sijn gheslacht te melden,
Soo alsmen inde Const van *David Bally* vint
Die door den levens aert de hooghste eer verdient,
Midts hy den mensch soo naer het leven doet ghelijcken,
Dat wie het staegh bemerckt, voor t'leven sou bekijcken.
Het wesen vanden mensch ghefchildert op panneel
Is een memori-stuck en loffelijck juweel,

DAVID BALLII
At eu ſon origine a Leyden ou il tient encor ſa reſidence. il eſt un fort bon peintre en pourtraicts, et en vie coye: eſtant fort en la deſſeinne a la plume etc.

David Bally pinxit. *Coenr. Waumans ſculp.* *Io. Meyſſens exc.*

Het gen' men laeten can aen ſijn Erffghenaemen
Om noch naer hondert jaer hun leven te beſaemen,
Wat cander fraeyder ſijn tot een ghedachtenis
Als daer een rijck ſalet ſeer ſchoon behanghen is
Met alderhande ſoort van eel tapiſſerijen
En conterfeytſels in verheven ſchilderijen ?
Waer uyt een teere kindt onnooſel ſpeuren can
Wie ſijn voor-Vader was, en thoont een ſchets daer van
Die t'weſen en ghedaent can kennen van ſijn vrinden
Dat lanck, naer hunne doodt is in ſchild'ry te vinden,
Als *David Bally* can bethoonen inde Conſt
Die om haer edelheyt gheſocht wort en bejonſt.

Betrachtinghe.

DE onmetelijcke liefde die ick ben draghende tot deſe hooch-weerdighe Schilder-conſt/ en heeft niet willen ghedooghen langher te toeven om te bethoonen tot confuſie vande Conſt-hatende Zoiliſten/ dat de ſchildry niet alleen voorts en compt tot voldoeninghe van s'menſchen gheſicht ende ſinnelijcken appetijt/ maer om haer nutticheyt ende profijt die ſy is baerende/ verdient gheſocht ende bemindt te worden/ ghelijck ick hier ſal bewijſen: ick wil den Nieu-luſtighen ende Weet-lievenden Leſer dan bethoonen ende merckelijcken goet doen met ghegronde redenen/ dat de ſchildry nut is ten dienſt van Godt/ profijtelijck voor ſijn eyghen ſelven/ ende vruchtbaer voor ſijnen even-naeſten/ beſtaende alle dry inde cracht vande oprechte liefde.

Om dit claerder te ontdecken ſoo dient gheweten dat den helſchen vyandt (benijdende totter doodt het menſchelijck gheſlacht ende behatende onſe ſalighevt) ſelver is ſchroomende voor een devote ſchildery/ uyt reden dat hem wel bekent is dat de ſelve groot profijt can doen aen een Chriſtelijcke ſiele/ die daer door beweeght ſijnde/ compt tot berouw van ſonden/ ſoo dat de ſelve ſchilderijen ten dienſt van Godt ſeer nut ſijn om den menſch ſomtijts te trecken van ydel gheyeyſen en in't aenſien der ſelver beelden te doen overdencken de Myſterie die in't ſelve ſtuck wort afghebelt; waerom den helſchen Draeck al menighmael heel Leghers heeft opgheſtockt ende de ooren volgheblaſen om Kerckbrekerijen/ brantſticht/ moort/ en beldtſchenderijen te bedrijven/ om den menſch alſoo te beletten ſijn welvaert voor de ſalighevt der ſielen daer in te ſoecken; ſoo dat eenen Schilder nootſaeckelijck mede moet deelachtigh weſen vande verdienſten die ſijnen even-naeſten in't aenſien van ſijn werck can becomen/ ende de vruchten die hy tot profijt van ſijn ſiel (als eenen ſomerſchen Oogſt) is bewaerende.

rende.

rende. Waermede overbloedichlijck ghenogh bewesen wordt dat de schildery nut voor de siel is / als de selve uytdruckt eenighen gheestelijcken sin / ende schadelijck is soo wanneer de selve uytbelt onnutte oft wereldtsche ydelheyt / behaeghende d'een aenden Heere onsen Saligh-maecker / ende d'ander aenden duyvel.

PHILIPPUS CHAMPANI

Schilder van Brussel.

IS seer uytnemende in contrefeyten ende cloeck in't ordonneren en alles soo te schilderen uyt den gheest en naer het leven dat hem de Fortuyn soo gunstich is gheweest om Schilder te worden vanden Groot-maghtighen ende Alder-cristelijckisten Coninck van Vranckrijck daer hy teghenwoordigh noch by is woonende.

Nu vintmen in des' eeuw sulck een Const-vroedich gheest
Als oyt in hondert jaer in Vranckrijck is gheweest
Soo als *Champani* door sijn cloeck verstant bethoont
Die in het Coninckx Hoff als Coninckx Schilder woont.
Wat dienter meer verhaelt oft met de pen' gheseyt
In sijn schildrijen schuylt Naturas gheesticheyt.

ALEXANDER ADRIAENSEN

Schilder van Antwerpen.

HOe mals en aenghenaem staen *Alexanders* dinghen
Die hy met t'Const Pinceel ten voorschijn weet te bringhen
Besonder inde vrucht en alder-hande fruyt
Daer in werckt sijn verstant Natuer en leven uyt
En meer stilstaende werck seer liefelijck voor d'ooghen
Can hy op plat panneel ghelijck het leven thooghen
Besonder inden vis en dierghelijcken aert
Daer in ist dat hy oock seer groote Consten baert.

Aenmerckinghe.

DEn oppersten Heere onsen Salichmaecker de eeuwighe waerheyt en wijsheyt siende dat sijn Cudde door de oeffeninghe van verscheyde constighe wercken was gheneghen tot liefde en deught die aen haer eyghen selven aenghenaem is / ghelijck hy in't oudt Testament Belebeel uyt dat gheslacht van
Exodi. ca. 31. Iuda Sone van Vrihuls, ende Oeliab uyt den gheslachte Dan met sijnen gheest vervult hadde / om met verstant / wijsheyt ende kennisse in alderhande werck te verdencken alle dinghen diemen constelijck maecken mach / (in teecken dat hem de Const aenghenaem is) Soo ist oock ghebeurt dat den Heere onsen Schepper op dese werelt wandelende ende siende de liefde tot de Schilder-const oock ontsteken inden Coninck Abagarus, die een vermaert Schilder was / ende onsen Heere had ontboden met eenen brief om in sijn Palleys te comen nemen zijn comoditeyt ende woonplaets met ghelofte van hem daer te bevrijden van het hertneckich vervolgh der joden / den Almoghenden Heer (die den Hert-kender is van alle menschen) siende de groote liefde vanden Coninck heeft hem verneder t te gaen logeren in het Paleys van Abagarus, en wel wetende dat den selven groote liefde had tot de Schilder-const / heeft van hem versocht gheschildert te wesen / daer den Coninck sonder uytstel terstont toe bereet was / en bereyt hebbende eenen doeck / om dat Goddelijck blinckende Wesen naer te conterfeyten / heeft sijn uyterste vermoghen ghedaen om t'selve naer het leven
Nicef. lib. 1. Capit 7.10 Danasc Lib 4. C.17. wel te treffen / hoe wel dat hy het eeuwich leven dat voor hem stont soo niet en cost naer boetsen als andere Schilders wel connen doen het verganckelijck leven / tis ghebeurt dat Abagarus (siende sulcken goddelijck licht en straelende ghedaente jae onuytsprekelijcke schoonheyt voor ooghen) onmoghelijck was t'selve naer te schilderen / door de volmaecktheyt die daer in te sien was (alle volmaeckte schoonheyt te boven gaende) en heeft met sijn sterffelijcke handen
Eusεb lib 1. Capit. 15. en verganckelijcke wetenschap allen t'selve niet connen naer belden / hoe wel dat sijnen yever daer toe grooter als de cracht sijns verstandts vermoghende was. Waer over onsen Saligh-maecker den doeck nam en den selven in zijn ghebenedijt Aenschijn druckte soo dat sijn heylich Wesen daer op stont / op de wijs ende manier als t'selve ghedruckt bleef staen inden Doeck van Veronica als den ghebenedijden Heere was draghende het Cruys ende pack van onse sonden / soo aenghenaem is de Schilder-const aen Godt gheweest dat hy selver die heeft op soodanighe manier als voorsz. is gheoeffent ende ons achterghelaten tot een eeuwighe ghedachtenis / waer uyt blijckt dat dese Const oock is verciert met gheestelijcken Edeldom die alle Edeldommen door de deughden te boven gaet. Hier mede wil ick eens aenwijsen ende tot vervolginghe van dit werck in't licht brenghen de uytnemende en vremde manier van Pictura die
Herman Saftlevé. Herman Saftleven Schilder van Rotterdam noch daeghelijckx is voorts-brengende met het Pinceel der uyterste wetenschap daer niet anders als het leven ende Natuer in en ghebreken soo aenghenaem staen alle sijne dinghen besonder in Boeren huysen / stallen / schaepen en ander vee / oock in Lantschap / plaisante verschieten ende sulckdanighe wercken daer hy in is uytstekende ende alle Meesters

HERMAN SAFTLEVEN
Natif de Rotterdam en lan 1609. un bon paintre en paijsages.
au commencement il faisoit paijsans, paijsanes, et granges:
mais à present il a sa seule delectation en paijsages sa residense
est en la ville d'Vtrecht.

H. Saft leven pinx. Coen. Waumans sculpsit I. Meijssens excudit.

ters in sulckdanighen stijl overtreffende. Hy is gheboren in't jaer 1609. en hout sijn woonplaets teghenwoordich tot Uytrecht daer sijn Const in groote estiem ende weerde is.

Wat heeft *Pictur'* verholen weghen
Wat is daer in al moyt gheleghen
 Om haer paden in te gaen
 Als *Sastleven* heeft ghedaen
Die in Landtschap, Bosch, en Landouwen
Wort door Const seldsaem ghehouwen
 Die het leven overtreft
 En als t'leven sich verheft,
In bergh en rots in water-vallen
In alle Vee en Boeren stallen
 En t'gen' raeckt lantbouwery
 Thoont *Sastleven* in schildry,
Datmen t'schier sou voor t'leven achten
Door Const en d'eyghen levens crachten
 Die *Sastlevens* cloeck Pinceel
 Ons can thoonen op't panneel.

IACOB SANDRAET

Schilder van Amsterdam.

DEsen Sandraet is noch teghenwoordigh Schilder vanden Hertogh van Beyeren / om den grooten welstant die in sijn handelingh van Pictura te sien is / soo in't ordonneren als conterfeyten daer den natuer en leven (door de verheven Const die daer in te sien is) schijnen in te woonen / sulckx dat niemandt inde werelt eenighe kennis van Consten draghende / en can ghebonden worden / oft hy moet belijden dat Sandraet een vande gheruchtbaerste Schilders van dese eeuw is / soo dat segh ick / den overvloet vande eer ende rijcke winst soo veel wint van ontsterffelijcken roem in't seyl vande Faem blaest dat het onmoghelijck is het Compas van sijn glorie te verliesen / die hy door dese edel vry Schilder-const daeghelijckx compt te winnen soo dat ick de volcomen suyverheyt ende volmaecktheyt die in zijn Pinceelen verborghen zijn soo seer niet en can naer den vollen eysch beschrijven / als sy verdienen.

GEE-

GEERAERD' DAU

Schilder van Hollandt.

WAt ſoet en leerſaem vreught (vol lieffelijcke weelden)
Schept onſe Schilder-jeught in d'aenghenaeme beelden
Ghetoetſt van *Geeraerd' Dau*, door cracht van ſijn Pinceel
Die daeghelijckx *Pictur'* brenght op het Conſt Tooneel,
Die al de donckerheyt van het verſtant ontwarren
En voeren s'menſchen gheeſt ſchier hoogher als de ſtarren,
Soo maer de oogh beſiet ſijn Conſt ſeer weert befaemt
Midts dat ſy door haer deught ſchier den Natuer beſchaemt.
Door d'ooghen leeft den gheeſt in't 's menſchen teere leden
Soo en ghelijck oock wel wiſt den Agent van Sweden,
Die duyſent guldens s'jaers gaff aen *Gerardus Dau*
Om dat hy d'eerſte oogh van ſijn Conſt hebben ſou.

IAN VVEENINCX

Schilder van Vytrecht.

GHeen Landtſchap oft perſpect, gheen Arcken triumphalen
Gheen metſelrijen van Palleyſen, Kercken, Saelen,
Oft ander ſchoon ghebouw', gheen beeſten oft Figuer
Al t'gen' dat worden can beweſen van *Pictur*:
T'ſy water, vier, oft locht, de vruchten vander aerde
Goudt, ſilver, en gheſteent, van cleyn oft groote waerde
Al t'gene dat beſtaet in eenich werelts deel
Dat wort ons voort-ghebrocht door *VVeenincx* op panneel
Dat can ſijn cloeck verſtant ons weſentlijck ontdecken
In d'eelheyt vande Conſt met ſijn Pinceele trecken,
Wat dienter meer gheſeyt, ſijn Conſt ſoo veel bethoont
Dat in ſijn Conſt (ſoo t'blijckt) het tweede leven woont.

IAN VAN BRONCKHORST

Schilder van Vytrecht van het jaer 1603.

Als desen Jan van Bronckhorst elff jaeren oudt was soo is hy besteedt by een goet Glaes-schrijver gheheeten Jan Verburgh om te leeren teeckenen/ midts dat de Teecken-const den eersten gront-steen is van Pictura, alwaer hy sijn jonghe jeught met groote neerstichept den tijt van een jaer en halff heeft gheoeffent en van daer by twee andere ghemeyn Glaes-schrijvers soo lanck tot dat hy in't jaer 1620. hem bequaem vondt om naer Vranckrijck te reysen/ alwaer hy over Brabant meynde te comen / doch is by gheval onder weghen ghebleven te weten tot Atrecht, alwaer hy by eenen Peeter Mathijs excellendt Glaes-schrijver / oock ontrent een jaer en half heeft gheleert / ende veel fraey dinghen (in't glas schrijven) naer de Const uytghewerckt ? den voorderen lust van dese treffelijcke wetenschap trock hem naer Parijs daer hy oock by eenen goeden Meester is gheraeckt ghenoempt Chamu ende van daer wederom naer Hollandt ghecomen te weten tot Uytrecht, alwaer hy met grooten iever de Const van glas schrijven heeft verlijticht. Ende ter wijlen zijn vaste Teecken-const hem den lust soo aendreef ende den gheest vermeerderde om voordere wetenschappen te ondersoecken / waer toe hem grootelijckx dienstich was de treffelijcke conversatie van Cornelis Poulenbourgh, soo ist dat de handelingh van schilderen (die desen Poulenbourgh hadde) zijn ghemoet heeft ghetrocken om de selve Const te oeffenen ghelijck hy heeft ghedaen/ eerst verscheyde dinghen etsende totter tijt toe dat Sr. Poulenbourgh naer Enghelant trock / in't jaer 1637. ondertusschen hanterende noch het glas schrijven/ ende resolveerde eyndelijck het schilderen / ghelijck hy in't jaer 1639. met eenen oprechten iever heeft begost te doen by sijn selven sonder eenich onderwijs van Meester / soo dat hy teghenwoordigh anders niet en is doende / blijckende aen verscheyde groote stucken die hy ghemaeckt heeft ende noch daghelijckx is uytwerckende met sulcken verstant / en goet opsicht dat sijn Figuren en andere stilstaende by-wercken door hun volmaeckte ghesteltenis geen perfectie vanden Natuer oft leven en wijcken. Sijn groote neerstichept is eenen spieghel aende jonckhept/ om de edel Schilder-const met neerstichept en blijtighen iever naer te volghen. Ende al ist dat hy noot in zijn leven een volmaeckt en uytstekende Meester en heeft ghehadt / soo weet hy met Pinceel soo te handelen / dat alwaert hem het gheluck van het cloeckste verstant inde onderwijsinghe / had moghen ghebeuren niet beter inde uyterste wetenschap van Pictura en sou connen sijn ervaren. Hy is teghenwoordigh oudt ontrent de 58. jaeren.

T'gen' aende Teecken-const bestaet in eenich deel
Dat wort terstont ghemeyn en vrindt van d'eel Pinceel
Ist in Geometri, Borduren, Glas te schrijven
Oft eenich ander werck, men siet de lusten drijven
Ten lesten tot *Pictuer* die sy terstont volmaeckt
Als hier aen *Bronckhorst* blijckt die haere vruchten smaeckt.

GOO-

IEAN VAN BRONCHORST

Natif de la ville de Vtrecht en l'an 1603. aijant apriz chez paintres en verre, mais des petites maistres, sans quelque bone instruction, per sa grande diligence est devenu un tres bon paintre. en figures. il est bon deseigneur comme on peut voire par ces œuvres.

Io. van Bronchorst delin. *Pet. Balliu sculp.* *Io. Meyssens excudit.*

GOOVAERT FLINCK

Schilder van Cleeff, Anno 1615.

TEr wijl dat u Pinceel ſoeckt t'leven in laurieren
Soo moet mijn ſwacke pen oock haeren glans vercieren
Door jever van mijn jonſt in u af weſentheyt
Die door u edel Conſt ſoo menich gheeſt verleyt.
Het ſtopſel van u eer, wil ick dan hier ontſluyten
En t'oordeel van u werck tot u gheluck wenſch uyten,
Op dat ghy leven mooght, op dat tot voor de poort
Van *t'Hollants* Cabinet dit loff-dicht wort ghehoort.
Want d'ordonnantien van al u eel figueren
Veel die de Conſt verſtaen in hunnen gheeſt berueren
Om al u cloeckicheyt en fraey gheſteltenis
Waer van dat jeder-een al even werck'lijck is.
Sulckx dat ghy trotſt den Nijdt die noyt en can verdraghen
Dat jemant inde Conſt ſchept vreught oft groot behaeghen
Die altijt is vol ſpijts, en door den haet gheperſt
Als t'duyvels broodt op t'veldt daer menich menſch af berſt.

PETRO DE CORTONO

Italiaenſchen Schilder.

HOe menich cloeck verſtant en ſtaet niet ſteke-blint
Soo haeſt het maer de Conſt eens van *Cortono* vint
Soo haeſt het maer de cracht van ſijn Pinceel beooght
Daer al de wetenſchap der menſchen ſchier voor booght,
Om dat ſijn handelingh heeſt ſulcken ſoetheyt in
Ghedachten wonder fraey en vol verſcheyden ſin,
Sulckx dat Italien op hem wel roemen mach
Door al de wonderheyt die hy brenght voor den dach.

DIRICK

DIRICK VAN DELEN
Schilder van Heusden.

OM de ghedacht oft Memorie-camer der wijt-beruchte Faem voor eeuwich te vercieren met Picturas Consten op dat haere deught / uytvere cracht ende weert befaemde eer nimmermeer en moghen vanden tijt versleten worden. Soo heeft my den iever seer vlijtich aengheport om ernstelijck in't licht te brenghen de ervaren Const van Dirick van Delen, die teghenwoordich noch een uytnemende Constenaer ende Schilder is / soo seer te weerderen door zijn gheleerthept als om zijn handelingh inde edel Pinceel / woonende noch teghenwoordigh tot Armuyden in Zeelandt / daer hy Borghemeester af is gheweest / die seer excellent ende ervaeren is in't schilderen van Perspecktiven / Metselerijen / Architecturen ende sulckdanighe wercken / sulckx dat ick niet en mach vergheten mijn best te doen om den selven met de rechtsinnighe ende naeckte waerhept ende naer de maetlijckhept inde Const te verheffen ende naer sijn verdiensten te prijsen. En by aldien ick my ergheńs naer iemants oordeel (soo in't verheffen van desen uytstekenden Gheest als het loven van meer andere Const-hanteerders) verloope ende niet en blijve inde spore vande matichept door te grooten overvloedt van eer ende lof die ick elck in't besonder toeschrijf: dat sal my vergheven moeten worden ende niemandt als mijn goede gunst / cleen kennisse der vrienden / ende groote liefde die ick hen draghe / moeten verweten worden / verhopende dat mijn verheffende pen niemandt onredelijck ende boven maten opstijghen en sal / ter wijlen de minste Const Oeffenaers van soo edelen Ampt meer verdienen als ick hun can toeschrijven. Aenghesien oock hun eer ontsterffelijck is ende noyt en can vergaen. De drij rasende Furien Tisiphone, Phano en Alecto, die ghelogheert zijn by den stinckenden Stix als sijnde ghelijck een Achter-camer des herten / en sullen vanden magheren ende hert-knaghenden schralen Nijt soo seer niet opghestockt comen worden om inden poel der vergheetenthept de Faem der Constenaers te dolven / die Beulen moghen ghenoempt worden der quader ghedachten / en die veel listen en bedroch inde Const-haetende menschen uyt wercken / daer veele menschen mede beseten zijn / want Tisis is te segghen naer de Griexe-tael Wraeck, Phanos moort / Megera benijden / dat is benijden de Const / vermoorden den Loff ende wraeck te nemen over die door hun Pictura al te seer by hoochmoghende Personagien / Coninghen en Princen / verheven ende opghetoghen worden / ghelijck al dickwils gheschiet / hopende dat al de ghene die den inhouden mijns schrijven sullen lesen vande voorsz. haetelijcke ende vervloeckte ghebreken sullen verbrempt sijn ende met my oock helpen prijsen de edel Const die Philippus Wouwerman Schilder van Haerlem daeghelijckx voor den dach brenght ende tot groot vermaeck van alle Const-kenders is uytwerckende in peerdekens refresseringhe oft peysteringhe van Soldaten / batalien en sulckdanighe wercken / soo aenghenaem net en naer het leven datter inden Natuer gheen meerder volmaeckthept in't leven en can bethoont oft bewesen worde / oft t'is daer in door d'eelhept van sijn Pinceel al te sien. Hy heeft gheleert by Franchois Hals oock Philippus Wouwerman. Franch. Hals.

oock noch in't leven ende tot Haerlem woonachtich is die wonder uytsteckt in't schilderen van Pourtretten oft Contersfeyten / staet seer rou en cloeck / vlijtigh ghetoetst en wel ghestelt / plaisant en gheestich om van veer aen te sien daer niet als het leven en schijnt in te ontbreken / oock soo heeft de voorsz. Const-baerende Stadt van Haerlem oock voortghebrocht eenen vermaerden en seer uytnemenden Schilder by naeme C. van Berchom seer wonder ende excellent in het schilderen van beesten soo geyten / lammeren / koyen / ossen / peerden ende alle andere soorten van vier-voetich ghediert soo fraey ende bisaert dat hy daer in niemant in Nederlandt en moet wijcken om den cloecken welstandt die daer in te sien is seer overvloedich in inventie ghelijckmen aen sijn printen ghenoch sien can daer eenighe van uyt comen / die by hem gheetst zijn / sulckx dat het groot ghewin / t'ghene om de uytnemende Const (die inde schildrijen vande voorverhaelde Meesters te sien is) ende niet groot ghenoch sijnde / hun met sulckenen iever aenwackert ende daeghelijckx meerder volmaecktheyt aenwijst / dat het onmoghelijck is noch 100. jaeren naer hun doodt de eer te verliesen die de Faem altijt ontsterffelijck sal houden ende uytblaesen elck naer sijn verdiensten.

C. van Berchom

Soo lanck de werelt sal door Godts ghenade staen
Soo en sal noot den loff van d'eel *Pictur* vergaen.

FRANCISCO MALTEES

Tapijt-Schilder van Malta.

DEn Roomsen Paus sou gaen een Schilders huys besichten,
En sijnde aen een schoon beschilderde gaeldry,
Wou sijnen Hovelingh een Torckx tapijt oplichten,
Die sich bedroghen vondt midts dat het was schildry.
Soo als oock *Zeuxis* wou gaen schuyven de gordijnen
Die hem *Parasius* soo wesentlijck bewees;
Maer siet den cloecken aert van drappery verschijnen
Uut de Pinceelen die ons thoonen can *Máltees*
Soo schijnt dat haer Natuer niet meer en can verheffen
In wesen oft ghedaent, spijt Wevers eel ghetou,
Om dat sijn Schilder-const schijnt t'leven t'overtreffen:
Wat dienter veel gheseyt oft ick meer segghen wou.

BAR-

BARTHOLOMEUS VANDER ELST

Schilder van Haerlem, Anno 1613.

HOe maeckt de rasse Faem nu soo veel hel gheschreeuw
En roempt op al de Const des Vredens gulden eeuw
Als *Vander Elst* beleeft, die door sijn wetentheyt
De crachten van *Pictuer* door sijnen gheest verbreyt:
Die met sijn levens schijn (soo langh de werelt staet
Schier maecken can door Const dat noyt den mensch vergaet
Uyt t'menschelijck ghedacht, wanneer hy op paneel
In't leven schijnt te sijn door cloeckheyt van Pinceel.
Waermed' dat *Vander Elst* sijn Faem beglori-rijckt
Soo als ghenochsaem aen sijn edel wercken blijckt
Die menich Princen oogh geest vlammich locken can
Soo dat sijn weerdicheyt is kenbaer alle man.

IEAN FRANCISCO DATSENT

Italiaenschen Schilder van Cent.

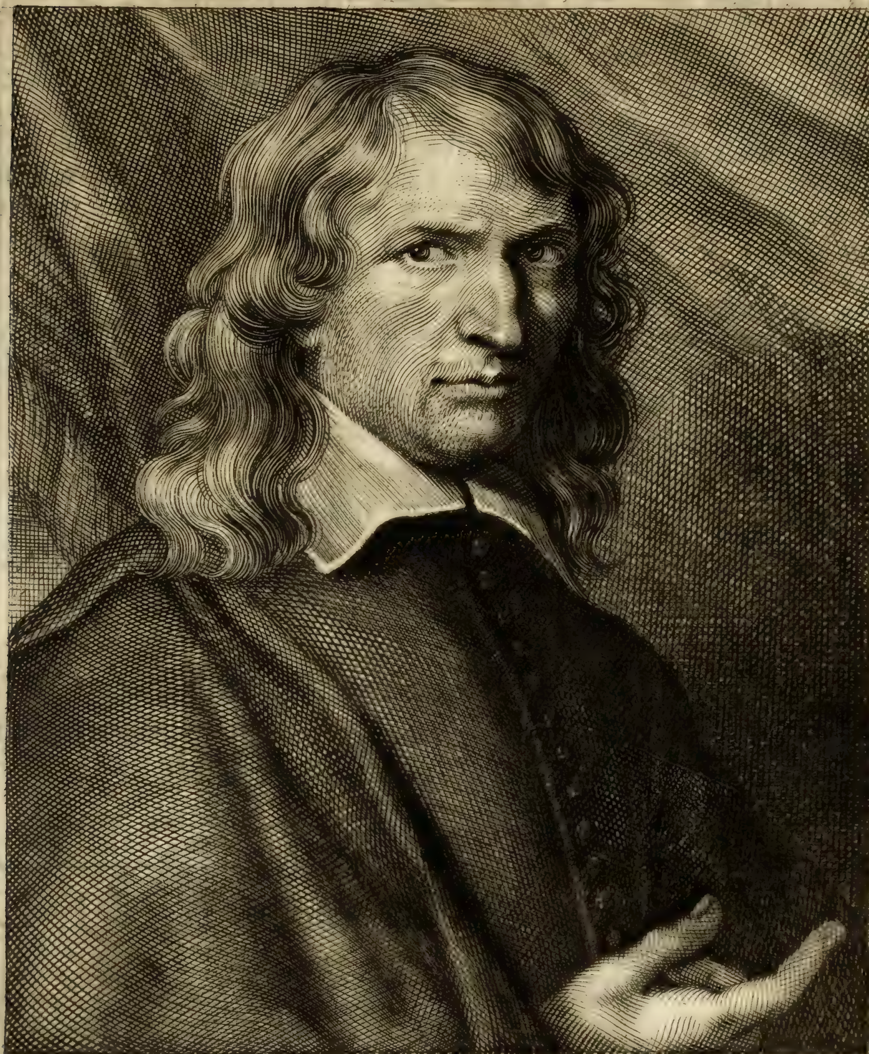
HEt is van oudts bekent dat Schilders sijn vercoren
Van jonckx af uyt den aert en met de Const gheboren,
En niet door Const ghevoedt oft daer van op ghequeckt
Soo geen volmaecktheyt in hun diepe Const ontbreckt:
Besonder als in't werck compt van *Datsent* te blijcken
T'gen' geen Hanteerders van des' suyver Const moet wijcken.
Uyt reden dat de cracht van haer ghesteltenis
Bethoont dat t'leven schier daer in verborghen is:
Niet dat hy t'levens vier gaet uyt de hemels haelen
Om soo daermed' sijn Const ten vollen te bestraelen.
Tot spijt van al de Goôn, ô neen, al wat hy doet
Wort door Pinceel en gheest van hem alleen ghevoet.

ABRAHAM A DIEPENBEECK

Van 's Hertoghen Bosch.

MEn seyt voor een Maxiem, dat die de glasen maecken
Doorluchtich sijn van aert in al hun claere saecken
Om dat hun wercken sijn doorluchtich en seer licht
Die *Titan* daghelijckx doorschijnt met sijn ghesicht.
Dit ampt maeckt menich eel, ghelijck hier wort bevonden
In *Abram Diepenbeeck* schatkist der Schilders gronden.
Die eerst met suyver glas seer groote Const bedreeff
Als hy met sijn Pinceel daer op seer aerdich schreeff
En is daer door gheraeckt op d'eel *Picturas* trappen
Die van haer heeft gheleert de diepste wetenschappen
In't hand'len met Pinceel, en meest met crijt en cool
Al oft hy waer ghevoedt van jonghs in't Schilders school,
Seer gheestich, soet en net staen alle sijne dinghen
Soo datmen over al van hem hoort loffanck singhen.
In de jnventien van teeck'nen aldermeest
Wort hy in Nederlant ghenoempt den cloeckften gheest:
Heel mals in't schilderen, seer los en poeselachtich,
Al t'gene dat hy maeckt, het staet al even crachtich
Sijn Meester *Rubbens* was daer hy heeft by gheleert
Waer by hy met dees Const ten hoochsten wert vereert.
De oeffeningh daer van hem daeghlijckx compt verwecken
Om meerder wetenschap met jever te ontdecken
Ghelijckmen speuren can aen al sijn edel werck
Waer med' dat hy verciert soo menich huys en Kerck.
De Gheesten die op plaet seer aerdich connen snijden
Die moeten altemael, en wel met recht belijden
Dat *Diepenbeeck* alleen den jersten is van t'Landt
In d'edel Teecken-const, door sijn sin rijck verstandt.

Ghelijck

ABRAHAM VAN DIEPENBEKE

Est né a Boisleducq, ayant cy devant exercé pour quelque temps l'art de peindre sur les vitres, en quoy il surpasse tous ceux de son temps, mais a present s'est addonné a peindre toute sorte de peincture mesmes aux desseins tres curieusement, ayant eu pour maistre Pierre Paul Rubbens, tient sa residence a Anvers.

Abr. a diepenbek pinxit. Paul. Pontius sculpsit. Io. Meyssens excudit.

Ghelijck alle dinghen (uyt een cleyn begin voortcomende) ten lesten sulcken volmaecktheyt aenneemt dat de Faem noyt vermoyt en wordt om t'selve tot verwonderinghe van alle menschen met lof ende eer te vercieren. Soo ist dat de edel Const van Pictura oock allenskens met een cleyn begin door de ghedurighe oeffeninghe ende aenghedreven gheest compt tot den hoochsten roem van glorie die ontsterffelijck blijft en noyt en sal vergaen / ghelijck de wetenschap van glas schrijven den voorghenoemden Abraham van Diepenbeeck oock ghebrocht heeft tot den hoochsten trap vande volmaecktheyt die in Picturas verholen Consten te vinden zijn waer door de eer hem altijdt is volghende ende haer soo rijckelijck en opghepronckt van alle secreten wetenschappen der Consten aende Faem is verthoonende dat nimmermeer (emmers soo lanck daer Liefhebbers der Consten inde werelt sullen te vinden zijn) den lof van Diepenbeeck en sal vergaen / al ist dat sijnen gheest eens door het scheyden van het lichaem sal verdwijnen door den roem die de Faem nu daeghelijckx daer van is uytblasende ende verheffen sal sonder oyt te sterven. Waerom dat den hoochgheleerden Joos van Vondel uytghemunt Poeët van Hollant sijn penne niet en heeft connen bedwinghen om t'selve ghelijck voorsz. is tot meerder lof van Diepenbeeck te bekennen: sprekende aldus.

Dus teeckende *Abraham* sich selven naer het leven
Wy kennen handt en gheest aen ommetreck en streeck
Sy vloyen even rijck, ghelijck een *Diepenbeeck*
T'wel schicken van Natuer aen weynighen ghegheven
Ist velt waer in hy weydt met sijn begaeft Pinceel
De vondt van 's mans vernuft ontsiet gheen sonne straelen
Noch selff *Apelles* oogh in Kercken en in Saelen
Laet tuyghen print en doeck, en koor-glas en panneel.

FRANCISCO ROMANELLI

Figuer-Schilder tot Roomen.

SPringh-ader vande Const, die soo naer d'eere streeft
Beaesempt doch met jonst des' mijn onrijpe schriften
Op dat tot meerder eer daer in u Faeme leeft
Die niet als gheest daer uyt tot uwen lof sal siften,
Ghemerckt u eel Pinceel soo veel in Const vermach
Dat mijne sneghe pen haer roem wel voorts can bringhen
Door al de seldsaemheyt die sy brenght voor den dach:
Ontfanght het proefstuck dan van *Musas* leerelinghen.

AN-

ANDREAS VACAR

Schilder van Roomen.

PI*ctur* al menichmael beſtrijt t'verſtant van binnen,
Als jemandt haere Conſt met onghetoomde ſinnen
Wilt onderſchoren, en haer edelheyt verſtaen:
Daer hy naer reycken wilt als by de bleecke Maen.
Want de verborghentheyt van al haer wetenſchappen
Heeft ſoo veel ommeganghs en ſmal verheven trappen,
Dat meeſt de menſchen die haer niet en ſijn ghewent,
Oft haer verholen aert in eenich deel bekent.
Noot moghen door hun bot vernuft *Pictura* ſtooren
Om niet als *Midas* eens te crijghen Eſels ooren.
Want die de Conſt wilt ſien die ons *Vacar* uytwerckt
Moet wel een Kender ſijn en met oordeel verſterckt:
Midts al het gen' hy doet met groote cloeckicheden
Is t'leven gans ghelijck vol deughts begaefde ſeden,
In ordonnantien ſeer wonderlijck en vrempt
Sulckx dat ſijn werck door Conſt, de Conſt-behaters tempt.

NICOLAES POSSIN

Schilder van Vranckrijck.

T'Gen' is met ſchoont begaeft wort altijt meeſt gheſocht
En vanden menſch bemint, beſonder d'eel ſchildrijen
Die worden van Pinceel naer t'leven voorts ghebrocht
Al menichmael het hert van Coninghen beſtrijen.
Dit blijckt wel aen *Poßin* die door ſijn edel Conſt
Den *Paus* en *Cardinaels* jae *Princen* can behaeghen
Daer hy al menichmael wort rijck'lijck van bejonſt
Iae oock met volle recht den roem daer op mach draghen.

PEE-

PEETER DANCKERSE DE RY

Schilder van Amsterdam, Anno 1605.

O Wijt befaemde Conſt die menich Rijck doorwandelt
Als ghy u eel Pinceel wel naer het leven handelt
Ghelijck in't Polſche-Hoff heeft menichmael ghedaen
De Ry, daer van ſijn handt veel edel ſtucken ſtaen.
Daer ſijne Majeſteyt was tot ſijn Conſt gheneghen
Om dat ſijn handelingh in d'eel *Pictur* te pleghen
Is aenghenaem en ſoet, jae hem ſoo wel beviel
Dat hy *De Ry* al langh voor ſijnen Schilder hiel.
Ghelijck den Sweedtſchen Vorſt hem groote eer toedraeghde
Om dat ſijn eel Pinceel op t'hoochſt hem oock behaeghde.
Want ſijn begaeft verſtant in Conſte van *Pictuer*
Compt ſeer wel over een met t'leven en Natuer
Daer ick in letter-druck niet veel en moet van ſpreken
Midts dat ſijn eyghen ſtrael compt als een Son uytbreken,
Die heden-daeghs verciert al menich Cabinet
Waer onder eenich werck is van ſijn handt gheſet,
Want al het geen hy doet is als het enckel leven
Beſonder in Pourtret, wiens Conſt moet ſijn verheven
Tot aen het Firmament, al waer *Latonas* Soon
Sijn peerden alle vier te toomen is ghewoon,
Soo lanck de Sonne ſtraelt, en dat het vier ſal barren
Soo lanck den *Sodiac* verciert is met de ſtarren
Soo lanck de bleecke Maen verlichten ſal den nacht
Soo ſal de edel Conſt der *Schilders* ſijn gheacht,
Soo ſal de ſoete pen hun groote eer uyt vueren
Soo lanck ſal d'edel Faem van *Danckers* blijven dueren,
Schoon dat *Aragne* ſpouwt haer ſwadder met veel ſpijt
Op d'edel Schilder-conſt uyt ingheboren Nijdt.

PIERRE DANCKERSE DE RY,
Natifs à Amsterdam l'an 1605. Peintre en pourtraict de Sa Maj.te
Vladislaus IV. du nom Roÿ de Pologne, et Swede, etc.

Petr. Danckerse de Rÿ pinxit. *Ioan Meyssens excud.*

De Gheeſten van des' eeuw die ſullen haer doen leven
En door de Conſt Goddin een helder weerlicht gheven,
Waer in de groote cracht der vry *Picturas* Cunſt
Soo diep is ingheſcherpt in Natuers milde gunſt.
Dat *Momus* noyt en can uyt haet hun ruſt verſtooren
Om dat hy is becroont met *Midas* Eſels ooren
Want die de Conſten haet en daer op ſpouwt fenijn
Die moet met volle recht van Eſels afcomſt ſijn.

RYNBRANT VAN RYN

Schilder tot Amſterdam.

NAtura ſtaet beſchaempt root-vervich in haer weſen
Om dat ſy noyt ſoo wel bekent en was voor deſen
By eenich Conſtenaer, oft Conſt verrijckt verſtant,
(Daer t'vier der wetenſchap ſtaegh inde herſens brant)
Als wel by d'eel Vernuft van *Rynbrant* (die haer ſchoonheyt
Soo gheeſtich met Pinceel ons daeghelijckx ten thoon leyt
Soo aerdich uytghewerckt, ſoo ſuyver, net en reyn
Dat ſijn Pinceel al veer vervrempt is van t'ghemeyn.
Mijn pen ſtaet roereloos, ſoo ick eens gaen beſichten
Sijn ordonnantien, die jeders gheeſt verlichten,
Sijn Conterfeytſels die naer t'leven ſijn ghedaen
En door de vaſte Conſt ghelijck het leven ſtaen,
Iae tot de proeven toe die *Rynbrant* weet te ſchetſen
En op de copre plaet met groot verſtant te etſen
Bewijſen wie hy is, ſoo als het werck bethoont
Daer niet als levens gheeſt van binnen in en woont.

PEE-

PEETER VAN AELST
Schilder van Hollandt.

AL t'gen' Natura can uyt haeren boesem dringhen
(By onse Constenaers ghenoempt stilstaende dinghen)
Waer in een leven schuylt dat gheen ghevoelen heeft
Een leven sonder siel, doch in sijn selven leeft:
Als in d'aerts vruchten is te sien met open ooghen
Dat can een Schilders handt met haer Pinceel verthooghen.
Ist silver oft fijn gout, ist yser ofte stael
En eenich ander stof, van op ghemaeckt metael.
Daer sich de Const in thoont, ghewrocht van menschen handen
Dat maeckt *Van Aelst* bekent, in veer gheleghen Landen
Door Const van sijn Pinceel die t'leven gans ontdeckt
Die sonder leven is en op het leven treckt.

ALBAEN
Schilder van Boloignien.

WAt heeft *Boloignien* niet sedert vijftich jaeren
Al gheesten op ghequickt, die sijn in Const ervaren,
Daer al de wercken van ghelijck mirakels staen
Soo als te sien is in de Conste van *Albaen*:
Die al de eyghentheyt van t'gen seldsaem mach heeten
Weet wonder met Pinceel en door Const af te meten.
Sulckx datter niet en wort in d'eel Natuer ghesien
Oft t'wort seer wesentlijck in sijn *Pictuer* ghesien,
Mals, suyver, net en schoon en wel ghestelt naer t'leven
Al wat de wetenschap can aende menschen gheven.
Hoe can dan oyt vergaen den luyster van Pinceel
Ter wijl haer eelheyt groeyt ghedurich op paneel.

DANIEL VAN HEIL

Schilder van Brussel, Anno 1604.

T'Schijnt *Troyen* wordt noch eens vernielt door gloende tanden
Van t'onghenadich vier, men siet haer torens branden
Verbrijselen t'ghebouw, vergaen in drooghe asch
T'schijnt *Troyen* noch ghevoelt de vlam ghelijck 't eens was.
En aenden and'ren cant sien ick *Gomorra* roocken
En *Sodoma* vergaen, door t'vlammich solpher smoocken
Ghemenght met Godes straf, daer t'vier den mensch versenght
En al wat datter is tot cool en assen brenght.
Soo grouwelijck om sien dat (wie t'aenschouwt) moet beven
T'gen' ons *van Heyl* bethoont en schildert als het leven,
Soo veel ist dat de Const in sijn Pinceel vermach
Dat *Phenix* maer de vlam in sijn schildrijen sach.
Hy sou ghewis daer op sijn lichaem laeten daelen
Om sijne doodt uyt Const (in schijn) van vier te haelen.
Soo wonder haer de Const in plaets van vier ontdeckt
Dat daer in (soo het schijnt) de hitte maer ontbreckt.
Hier leeft sijn eel Pinceel als eenen Salamander
Ghedurich inde vlam, en dan weer op een ander
In't lieffelijck ghewas van t'groen ghelooft gheboompt
T'gen' sy oock door de Const het naest by t'leven compt.
Daer sietmen seldsaem groen, en omghedraeyde weghen
Die schijnen door t'verschiet heel uren veer gheleghen
T'gheberght van achter flauw, den voorgront uyt ghewerckt
Waer in men eene Const van grooten gheest bemerckt,
Daer somtijts *Sephyr* blaest, en maeckt een groene coelte
Somtijts een soete locht die gheeft een somer soelte
Daer somtijts *Phebus* door de swerte wolcken lonckt
En t'onghetempert weer tot natten reghen pronckt.

Soo

DANIEL VAN HEIL

est né de Brusselles lan 1604, est bon peinctre en paisages, travaille bien au vif, de mesme les maisons et villes bruslantes, ce qui se peult cognoistre par beaucoup de tableaux quil a faict.

Iean Bapt. van Heil pinxit. *Fredric Bottats sculpsit.* *Iean Meyssens excudit.*

Soo dat ſijn wercken al ſtaen door de Conſt ſeer crachtich
Somtijts niet als in't bruyn, boſch ende heuvelachtich
En ſomtijts ſuer oft ſoet, licht, leelijck ofte fraey
T'ſy op den morghen-ſtont oft ſavonts doncker ſpaey.
Oft daer de gulde Son (den ſchoonen Dach-verlengher
Verjagher van't gheſtarnt, en heeten Somer-brengher)
Verlicht den *Oriſont* en treckt de dampen op
Die tot een ſpieghel dient van *Ops* bewaſſen Cop.
Soo dat al t'gen men ſiet in't ſomers daghen bloyen
Dat doet *van Heyl* door Conſt in ſijn Pinceelen groyen
Soo datter niet een plaets oft wonder fraey gheſicht
Is buytens huys te ſien oft t'wort ghebrocht in't licht.
Op doecken oft panneel door Conſt ſeer net verheven
Van *Daniel van Heyl*, ghelijck het enckel leven,
Vol rijpe gheeſticheyt is't al het geen hy maeckt
Waer door oock ſijn Pinceel in hooghen naem gheraeckt.

CAVAILLER CALABRES

Italiaenſchen Figuer-Schilder in't groot.

Die ſelfs Natuer braveert ſou vyandt moeten weſen
Van t'gen Natura baert en mildelijcken ſchenckt
Soo reden plaets beſadt; als menichmael voor deſen
In Schilders is gheſien dat t'leven wort ghecrenckt
(Soo t'ſchijnt) door hunne Conſt, en als hier compt te blijcken
In *Calabres*, die op den doeck oft fijn panneel
Naturs volmaecktheyt ſoo doet aen ſijn Conſt ghelijcken,
Dat ſy als een copy ſtaet neven ſijn Pinceel.
Den ſoet en loſſen aert die m' in ſchildry ſiet ſchuylen
Het leven ſchier verdooft, jae weſen en Natuer
Die daer by ſtaen ghelijck verſlenſte blommen tuylen
Soo alſmen can gheſien in *Calabres Pictuer*.

GIAR.

GIARDINO DI FIORI
Alias Mario de Fiori
Blom-Schilder van Roomen.

EEn roeckeloose handt can licht een bloem bederven
Door t'trecken vandẽ struyck die hare schoonheyt draeght :
Een wormken, mol, oft muys die canse oock doen sterven
Als jemant van des' dry eens haeren wortel cnaeght.
Maer hier in teghendeel ist wonder dat de wercken
Die *Mari de Fior* soo fraey te saemen paert,
Den mist, noch kouden vorst en connen oyt ontstercken
Om dat de Const alleen hun crachten staegh bewaert.
Dat sijn de bloemen die hier vloeyen uyt Pinseelen,
Daer een cleyn honingh *Bie* al dickwils teghen sweeft,
En meynt daer uyt haer aes en lacker soet te stelen,
Dan valt bedroghen midts de Const gheen leven heeft.
Iae schoon t'geen leven is t'gen sich verthoont als t'leven
(Dat is de suyver Const die op het leven treckt
En t'leven naest bestaet) soo staet sy daer beneven
Veel meerder als de Const, die t'leven gans ontdeckt.

GASPAR DU QUE
Tapyt-Schilder van Roomen.

HEt leven wordt soo seer van Schilders handt vercracht,
Dat niet op d'aert en schuylt soo schoon om naer te speuren
Oft t'wordt al van *Pictur* naer t'leven voorts ghebracht,
Soo alsmen aen *Du Qué* siet hedensdaeghs ghebeuren.
Die t'levens schijn soo fraey door Const brenght op't Toneel,
Dat ick wel segghen mach den luyster van sijn jaeren
Bestraelt sijn wijs vernuft, en schuylt in sijn Pinceel
Die ons *Picturas* gheest compt daeghlijckx openbaeren.

ANDRE-

ANDREAS SACK
Figuer-Schilder tot Roomen.

PIctuer die wort ghenaempt de ſchoonſte Conſtens bloem
Des Schilders hoochſte eer en hertens glori roem.
Mach wel met d'eelheyts glans en luyſter ſijn beperckt
Midts ſy alleen is de croon-voerſter vande werelt.
Want aenghesien den menſch (gheſchapen naer Godts belt)
Iſt eelſte datter oyt is op de aert gheſtelt,
Soo moet de Mael-conſt van des Schilders ſuyver wercken
Wel ſijn van groote cracht, die t'weſen can bemercken
Van al het gen' den menſch in eenich litmaet heeft
Daer u den Schilder ſtaegh een volle ſchets van gheeft,
En voeght die ſoo by een, en ſamen by malcand'ren
Dat t'leven en des' Conſt by een niet en verand'ren.
T'gen *Sack* tot *Room* bethoont met eenen grooten aert
In ſijne Schilder-conſt, dat ſijn verſtant ons baert.

BIBIANO
Perſpectief-Schilder van Napels.

HEt Rijck van *Napels* dat een voedſter is van Conſt
Heeft *Bibiano* oock met groot verſtant bejonſt:
Want ſchoon dat *Napels* is op't rijckelijckxt verſien
Van trotſe metſelry, en blijfſels van ruien
Al oude wercken, die by naer ſchier ſijn vergaen,
En daer veel ſeldſaemheyt van ſchoon Paleyſen ſtaen.
Soo can ſijn Conſt-pinceel ons brenghen voor den dach,
Al wat oyt menſchen oogh in *Napels* bouwen ſach:
Wat netten Architeckt, Perſpect oft gaeldery
Can worden op ghebouwt, bethoont ons ſijn ſchildry.

MICHIEL ANGELO DE BATAILLI

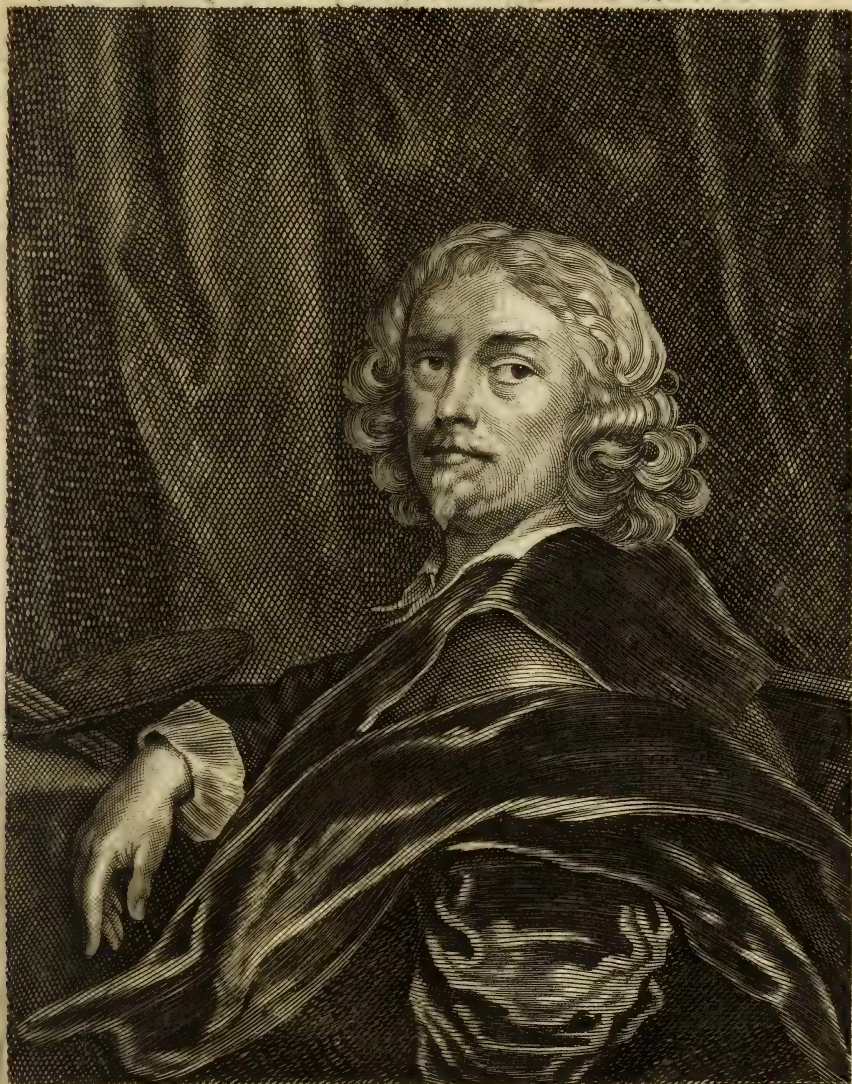
Italiaenschen Schilder.

DIe liever hoort t'verhael van vremde oorlooghs strijen
Als wel de daet te sien des crijghs volckx vechterijen
En moet maer sijn ghesicht op *Angels* stucken slaen
Waer op men siet dat niet als legher tochten staen.
Het gen' den mondt verhaelt oft jemants pen can schrijven
Van Ridders vromicheyt, die inde slaghen blijven
Oft ander ongheval t'gen' inden crijgh gheschiet
Dat wordt ons door t'Pinseel van *Angelo* bediet,
Dat wordt ons door de Const van *Angel* af ghemalen
Dat sietmen sijn *Pictuer* naer t'leven soo verhalen
Dat geene furi oyt haer cracht soo thoonen can
Oft sijne Const-schildry is daer de weergae van.
Siet eens hoe menich Helt met opgheslaghen armen
Bejevert sijnen moet om t'Vaerlandt te beschermen
Daer schijnt dat elck soldaet een *Alexander* is
Beswanghert met gheen vrees oft herts beswarenis.
T'schijnt datter *Etna* scheurt door al het solver smooren
Door al t'ghedommel dat het swaer Canon laet hooren
Daer oock elck peert sich draeght als eenen *Bucephal*
Om dat de wraeck alleen is Meester boven al.
Hoe fraey en vast ghestelt is alles hier te mercken
Door Const van d'eel Pinceel in *Angels* cloecke wercken
Dat jeder segghen sou t'is t'leven en Natuer
Den strijdt die wort bethoont in *Angelos Pictuer.*

CORNELIS IANSSENS

Schilder tot Amſterdam.

NU *Mars Pictura* ſiet op 't ſop van d'glori climmen
En met den glans van eer haer edel Conſt beglimmen
Ontſteckt met jammer clacht al ſijn moort-dorſtich bloet
En dondert met ſijn ſtem uyt een vergramt ghemoet,
Om dat den blijden Peys heeft ſchildt en ſweert ghebroken
En teghen ſijnen danck haer onghelijck ghewroken,
Hoe wel dat al t'gheraes van ſijn wraeckgiricheyt
Hem helpt ghelijck het vier dat in een wonde leyt.
Den Peys laet hem nu voor haer doove deuren cloppen
En al ſijn eyghen ſmert en raſerny op croppen,
Die d'eel *Pictuer* verheft en haer Pinceel ſoo mint
Dat ſy (al die haer Conſt met vlijtich weſen dient)
Sal ſchencken alle jonſt en nimmermeer van wijcken
Soo als hier wel te recht aen *Ianſſens* compt te blijcken
Die oock (al t'gen' ons van Natura wort ontdeckt)
Can thoonen dat haer cracht in ſijn Pinceelen ſteckt.
Seer ordonnanti-rijck in groot en cleyne ſtucken
In't t'conterfeyten meeſt, weet t'leven uyt te drucken
Daer ſijn gheboorte plaets wel vry op roemen mach
Want t'gen ons *Ianſſens* weet te brenghen voor den dach
Is vol van gheeſt en luſt, jae als het eyghen leven
Soo veel als t'leven ſelfs can van haer ſelven gheven,
Als Vranck-rijck, Enghelandt, Italien Nederlant
Ghetuyghen moeten dat ſijn Conſt is vol verſtant.

CORNELIUS IANSSENS

Paintre tres excellent en grandes, et petites ordonances: mais une lustre de põrtraicts avecq un admirable entendement. la ville d'Amstelredam at le bonheur de iouir de sa persone. il a demeure long temps en Angleterre, ou il a faict plusieurs belles et admirábles pieces, pour le Roij et plusieurs autres grandes seigneurs.

Corn. Ianssens pinxit. *Coenr. Waumans sculp.* *Io. Meyssens exc.*

IACQUES D'ARTOIS

Schilder van Bruſſel, in't jaer 1613.

HOe praelt de Schilder-conſt op't puyck van al de ſtucken
Die ons *d'Artois* weet naer het leven uyt te drucken
Daer wel een-Kenders oogh van bijts op loeren mach
Om al de ſeldſaemheyt die hy brenght voor den dach.
T'is reden dat den gheeſt van *Muſa* wordt ghedreven
Om ſulcken Conſtenaer een hoogher lof te gheven
Die wonder fraey bemaelt, de boſſchen, wey, en veldt
Het gen men *Landtſchap* noempt, ſeer aerdich net gheſtelt.
Den eerſten van ons eeuw in wijt ghetackte boomen
Daer niemant hem ſoo naer in't leven can ghecomen,
Die ſijn Pinceelen ſoo bejevert met verſtant
Dat hy den eerſten is in Landtſchap en Warant:
Sijn cloecke handelingh haer nievers en laet belghen
Als ſy haer jeughdich loof van al de ſwacke telghen
Laet glijen naer de aert, en ſwierich climmen op
Iae dringht haer groene cruyn om hoogh naer t'hemels top.
T'aſurich veer verſchiet deyſt ſchier uyt 's menſchen ooghen
Die ſich ſteirſichtich wil naer ſijn ſchildrijen pooghen.
De loſsicheyt die hy oock in't gheboompt ghebruyckt
Is ſwirich ront, en los, om hooch niet toegheluyckt.
Seer wel op ſijnen dach, beſchorſt en fraey ghedommelt
Becnockelt en bemoſt, en lieffelijck door-ſchommelt,
Beplaeſtert en beveylt, ſeer aerdich uyt ghewerckt
Den voorgront hert ghediept, die al de Conſt verſterckt.
En *Phæbus* ſtralen licht is rontom licht en lackich
Een blou-lijvighe locht, de wolcken purperachtich
Die inden vroeghtijt ſchiet uyt ſijnen heeten vaeck
En gunt de ooghen van de menſchen hun vermaeck.

Soo

IACQVES D'ARTHOIS,
Nasquit en Bruxelles l'an 1613. ou il tien ſa reſidence, ſes païſages en grande et petite forme ſont tenuz entre les plus plaiſans de Flandres.

Ioan. Meyſſens pinxit et excud. *Petr. de Iode ſculpſit*

Soo als oock inde Conſt is (van *d'Artois*) te vinden
In ſijn ghelooft gheboompt van eyck oft hooghe linden
  Daer t'helle Sonnen-licht van alle cant op daelt
  En d'ongheboomde vlack, van ſijn *Pictuer* beſtraelt.
Daer *Pan* hem ſpieg'len gaet in *Thetis* water-cruycken
En waer dat *Ceres* oock haer terff ghewas doet ſtuycken.
  De beeckxkens wel beliſt en liefelijck becruyt
  Vol aenghenaemen geur door menich ſomer ſpruyt,
De aert heel bloemen rijck, en fraey in haer verſchieten
Al wat *d'Artois* bemaelt doet groote vreught ghenieten
  D'welck alles ſoo biſaert ghetoetſt wort van Pinceel
  En gheeſtich af-ghebelt op doeck oft plat panneel
Al waer hy op ghevoet in boſſchen oft in canten
Niet beter ſou Natuer daer in het leven planten.
  Want t'weſen en den aert oft naeſte eyghentheyt
  Van t'leven, in ſijn Conſt op t'hoochſt verborghen leyt
Iae alles ſtaet ſoo ſoet oft t'waer het tweede leven
Soo wel gheordonneert en naer de Conſt verdreven,
  Dat hy in't Princen Hoff de grootſte eer ontfanght
  Om dat ſoo menich Heer naer ſijn Pinceel verlanght.
Sijn dreven van gheboompt en crom-draeyende weghen
Daer ſich een Dorp verthoont veer uyt t'gheſicht gheleghen
  Sijn ackers, vruchtbaer velt, landou, en t'dichte bos
  Al wat *d'Artois* ſtets maeckt het werckt al even los
Sijn eſmaraldich groen, ſaphirich, ſoet en deughdich
Beſchaempt ſchier den Natuer, ſoo aenghenaem en jeughdich
  Staet al het gen' hy doet, dat *Momus* noyt vint ſtoff
  Om eens door haet en nijdt te krencken 's Meeſters loff.
Hier ſietmen *Celadon* by ſijn ghewolde ſchapen
Daer ſietmen *Coridon* by *Amarillis* ſlapen
  Hier wort het landt gheploeght ontrent een Boers ghehucht
  Daer maeytmen t'coren aff en alderhande vrucht

Hier

Hier blaeſtmen op de jacht de tromp oft jaghers horen
Daer ſietmen windt en brack t'hert en cónijn naer ſporen
D'een Herderken daer ſit op ſijne fluyt en ſpeelt
Ontrent ſijn geyten koey, daer ſijn Meeſters op queelt
Hier gaet een boerſe Meyt die t'pijps gheruys naer luyſtert
En drijft haer vee naer huys om dat de Son verduyſtert.
Vol ſchoone vindinghen iſt al wat hy bemaelt
Soo dat *d'Artois* daer in de grootſte eer behaelt,
Om al den blijden aert die ſijn Pinceele trecken
Seer gheeſtich weten in de Schilder-conſt t'ontdecken
Die noyt vergaen en ſal uyt t'menſchelijck ghedacht
Soo lanck ſijn vrije Conſt behoudt haer levens cracht
Sulckx dat hy leven ſal naer t'ſterven langhe eeuwen
Om dat de Faem altijt ſal ſijnen loff uyt ſchreeuwen
Leeft dan op dat ghy leeft en u hier naer verheught
Niet door het 's werelts eer maer door een ſuyver deught.

SALVATOR ROSE

Schilder van Florentien in Batalien ende Landtſchap.

SOo ſeer verliefelijckt *Salvators* Lantſchap, als
Sijn crijghs gevecht verſchrickt, t'gen' ſchijnt door Conſt te leven,
Ia niet als ſchroom en vrees can dringhen op den hals
Soo aerdich ſtaet den crijgh in ſijn ſchildry ghedreven.
Die t'nijdich harrenas van *Mars* ſoo blincken doet
In't vechtende ghewoel van ſijne Oorloghen,
Daer jeders korſſelheyt ghethoont wort heel verwoet,
En niet als vlam en vier wort t'alle cant gheſpoghen.
Dit ſietmen altemael als in een ſpieghel-glas
Verſchijnen op den doeck door *Roſas* edel trecken
Hoe't inden crijgh al gaet en hoe't oock eertijts was
Dat weet ſijn cloeck Pinceel ons aerdich te ontdecken.

DE COLONNEN

Ghebroeders in Italien.

EEn ront verheven glas, van cleyn begrijp nochtans
Heeft ſomwijl groote cracht, als jemant ſich wil pooghen
Om eens de vreemde deught van haeren lichten glans
Met een verwonderingh van by te gaen beooghen.
Die ſiet daer in ſijn belt als *Goliats* Poſtuer
Oft dobbel reuſen hooft, ſeer cluchtich t'achterhalen:
T'gen' door ſijn rondicheyt en oorſpronck van natuer
Can boven t'leven veer ſtets alle dinck afmalen.
Maer t'gen' noch vremder ſchijnt in 's menſchen oogh-ghemerck
(Als dickwils door de Conſt ghethoont wordt met Pinceelen)
Dat is een Perſpectiff oft ghepileerde Kerck,
Die ſchijnen uren veer, en t'ſijn al maer panneelen.
Het glas gheeft luyſter door ſijn helle claericheyt,
D'welck niet gemaeckt en wort van eenich menſchen handen:
Pictura die de oogh (als ſchijnt) ſoo veer verleyt
Die wort ons voorts ghebrocht van Schilders fraey verſtanden.
Als *de Colonnen* die in d'eelheyt der ſchildry
In Conſten oft vernuft malcand'ren niet en wijcken,
In Perſpectiven, oft in ander metſelry
Maer doen hun eel *Pictuer* met t'leven wel ghelijcken.
Sulckx datter niet en wort ghebouwen ſoo galant:
Van Hoven, Salen, oft Gaeldrijen, en Palleyſen
Het ſtaet in hunne Conſt als t'leven ſoo plaiſant
Soo g'lijck hy ſien can die eens wilt naer Roomen reyſen.

IAN BENEDETTI CASTILION

Schilder van Genua, soo in Figuren, Landtschap als in Beesten.

DIe tot d'eel Schilder-conſt in ſonder ſijn gheneghen
En willen als in ſchael haer krachten overweghen
Tot voord'ringh van haer deught : en moeten d'oogh maer ſlaen
Op *Caſtilions* ſchildry, ſoo ſy de Conſt verſtaen.
Want al t'gen' *Roomen* can voor ſeld'ſaem ons bethoonen
In haer Conſt-camer (daer *Picturas* Vooghden woonen
(Als voedſter van t'Pinceel, en woonplaets vande Faem)
Waer ſonder luyſter ſoo daer by ontbrack den Naem
Van *Benedetti*, die het leven naer can maelen
En al het levens aert uyt doode verwen haelen,
Die met een grooten luſt, al wat verborghen is
In't weſen van Natuer oft haer gheſteltenis,
Can brenghen aen den dach en met Pinceel bewijſen :
Waer uyt men daeghelijckx Natuer ſchier ſiet verrijſen :
Sijn eer is ſonder eyndt, ontelbaer, onbepaelt,
Door al de groote Faem en lof die hy behaelt.

H O S C O F

Schilder *van Duyts-Landt.*

DIe *Hoſcofs* rijcke Kunſt wilt ſien in ſijn ſchildry
Moet wel met ſcherp vernuft op haere Eelheyt letten,
Een Conſt die uytbelt veel ſtilſtaende ſnaeckery :
Waer op men can den luſt, verſtant en ſinnen wetten.
Midts den Natuer ſchier wort van *Hoſcof* overtreft
Waer op het Duytſe-landt wel roemen mach veel jaeren
Soo langh de oli-verf *Picturas* cracht verheft
En can haer door de Conſt als t'leven openbaeren.

PEETER VAN LINT

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1609.

SOo noch in dese eeuw *Candaules* waer in't leven
Hy sou (dat is ghewis) meer gout gheslaghen gelt
Voor een schildry uyt jonst aen desen Meester gheven
Als hy oyt heeft ghedaen voor t'cloeck *Bularchi* belt.
Het gen' hy teghen t'gout in schalen op ded' weghen
En schonck t'gewicht van t'gout voor t'stuck gelijck het woegh:
Soo was des Coninckx jonst tot Constenaers gheneghen
Dat hy meer liefde tot de Const als rijckdom droegh.
Doch waerom niet, want schoon het gout is dier om crijghen
Noch dierder is de Const om haer verheven cracht
Sy doet den stouten roem der Goudt-vergaders swijghen
Want t'gene gout is weert, wort boven t'gout gheacht.
Des' edel Const en moet op geen Nacht-dieven passen
Midts sy onsichtbaer is by die haer schatten heeft:
Die niemant als de doodt alleen en can verrassen
Soo langh sy inden mensch in volle vrijheyt leeft.
Van *Lindt* die wert bemint in d'jtaliaensche Landen
Daer hy was op den throon van d'eel *Pictuer* gheraeckt
Maer sijne Faem soo t'scheen, die wou noch verder stranden
Op dat de werelt door sijn eer sou sijn volmaeckt.
T'Const-gierich Nederlandt heeft hem van daer ghetrocken
Om met de vruchten van sijn diepe wetentheyt
De gir'ghe Constenaers tot sijn Pinceel te locken
Daer niet (door haere cracht) als t'leven in en leyt.
Die menich Kerck, Autaer oft Hoven can vercieren
Door haere aerdicheyt en wetenschap alleen
Door den verholen gheest en levens fraey manieren
Die in van *Lints* vernuft te saemen sijn by een.

DAVID

PIERRE VAN LINT.

Trauaille en grand et en petit aux pourtraitures, en Histoires tant spirituelles que profanes. Il a serui de Peintre au Cardinal Geuasius, Doÿen, et Euesque d'Ostie, par l'espace de sept ans, comme aussÿ a d'aultres grands Seigneurs. Il peinct a l'huile et a la détrempe, selon qu'il a faict en la Chapelle de Sainte Croix en l'Eglise de la Madona del Popolo a Rome. Il at aussÿ fait trois tables d'autel a Ostie. Il sert a present de ses pieces le Roÿ de Dannemarc. Il naquit l'an 1609. Commençea son stil l'an 1619. en Anuers, lieu de sa naissance, ou il reside a present.

P. Van Lint pinx. P. de Iode sculpsit. Ioannes Meÿssens exc.

DAVID RYCKAERT

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1615.

OP Susters van *Parnas*; laet eens u stemmen klincken
In d'ooren vande Faem en in ons boesems sincken
Tot lof van *Ryckaerts* Const en sijnen rijcken aert,
Die hy ons met Pinceel seer gheestich openbaert,
Op dat sy wort bekent van die hun lusten setten
Op Teecken-const en verf, Pinceelen, en Paletten
En achten voor gheluck te sitten op den trap
Van d'eel *Picturas* jonst en diepe wetenschap.
Die *Ryckaerts* handelingh soo aerdich weet te volghen
Al oft hy uyt Natuer hun cracht had in ghesvvolghen:
Soo vrempt en onghemeyn staet t'werck van sijn Pinceel
Het gen sy ons verthoont op doecken oft panneel.
Vol ordonnantien en vast ghestelde trecken
Die seldsaemheyt ghenoch in sijn schildry ontdecken,
Midts t'rechtsnoer van t'vernuft daer in verborghen is
Door haeren cloecken aert en fraey ghesteltenis.
T'gen' jeders gheest verweckt en can t'verstant verlichten
Als jemant dese Const met smaeck eens gaet besichten
Die oock belijden moet, tot alle Haters spijt:
Dat daer in schuylt den gheest van overvloedicheyt.
Die nimmermeer beswaert t'ghemoet van jemants sinnen
Door al den nieuwen aert die daer stets schuylt van binnen
Want schoon men vyftich jaer des' Const gheploghen had
Soo vintmen daeghelijckx daer in een nieuwen schat.
T'is met des' Const ghestelt als met *Medeas* saecken Ovid.
Oft haere toovery, die *Grysaerts* jonck cost maecken lib. 7.
In haeren pot op t'vier, wast beest oft ouden mensch
Sy stackse af de keel en werden jongh naer wensch.

Soo

DAVID · RYCKAERT

Prit ſà naiſsance en Anūers lan 1613 il at apris cher ſon pere dauid Rÿckaert est grand maiſtre en petites figūres, principalement en eſcūries et ſemblable edifices certes illūſtre aūy ordonances rūſtiquēs, ainſi quē ſon Alteſſe Jmpreriale L'Archidūc Leopold, L'e trouūe ſes pieces dignes de ſon cabinet comme aūſi aūtres Princes mais il eſt ſur touts aūtres excellent en peintūre de la lūmiere de chandelle.

Daūid Rÿckart pinxit. · *Frederick Boūttats ſculpsit.* · *Ie Meÿſsens excūdit.*

Soo gaeghet met *Pictuer* in haere Conſt ſchildrijen
Als met *Medeas* pot en al haer tooverijen,
  Want ſchoon een Schilders hant door ouderdom wort ſtijf
  Soo brenght hem deſe Conſt een jongher hert in't lijf.
Een jongher ſiel (ſoo t'ſchijnt) die wort in hem gheboren
Als hem een nieuwe Conſt met luſten compt te voren,
  Waer uyt hy nieuwen aert van handelingh can ſien
  Soo alſmen menichmael en dickwils ſiet gheſchien.
Soo alſmen in het werck van *Rijckaert* can bemercken
Hoe eel en rijckelijck dat ſtaen ſijn trotſe wercken,
  Waer in te vinden is de Keeſt van alle Conſt
  Die weerdich is met eer en hooghen lof bejonſt.
Siet eens hoe hy Natuer van alderley ghewaſſen
En alle keucken goet op ſijn Pinceel doet paſſen
  En in hun ſtil gheheym des levens aert bethoont
  Sulckx dat den gheeſt is weert met louwer-groen becroont.
Laet roepen eens by een *Pictuers* ghevoeghde ſtemmen
Om den bevroſen gheeſt en ſteeghen wil te temmen
  Van *Momus*, die daer in altijt te vinden ſchijnt
  Tot *Rijckaerts* achterdeel jet dat ſijn roem verclijnt,
Ter wijlen geen Figuer van hem wort afghemalen
Oft ſy en is begaeft met tweede levens ſtraelen,
  Met de volmaecktheyt die Natura gheven can
  Soo als de daet bewijſt en gheeft daer reden van.
Noch een beſonderheyt moet ick in't licht hier brenghen
En met ſijn ander Conſt in des' ghedichten menghen,
  Dat is het vrempt ghewoel van alle ſnaeckery
  Die hy ſeer aerdich weet te thoonen in ſchildry.
Dat is t'wanſchapen ſpoock des afgronts wree gheſichten
T'gen' quelden *Sint Anthoon*, met helſe wederlichten
  Vol furi, vier en vlam, vol vreeſelijck ghedruys
  T'gen ſomwijl ſijne deught ded' vluchten door het Cruys.

Voorts

Voorts ander toovery en vremde aventuren,
Weet ſijne wetenſchap ſoo conſtich uyt te vueren,
  Dat niet van hem en compt, oft t'heeft beſonder deught
  En t'levens crachten in tot leeringh vande jeught.
Die niet en is vernoeght om ſelfs des' Conſt te pleghen
Maer is oock boven al tot d'eel Pinceel gheneghen
  Van ander Meeſters die hy heeft in overvloet,
  Waer op hy ſomtijts ſcherpt ſijn luſten en ghemoet.
Daer hy de ſchatten van ſijn rijck-begaefde ſinnen
Tot cierſel van ſijn Faem, een hooghen naem doet winnen,
  Want noyt en brenght hy in het licht een conſtich belt
  De gaven van den gheeſt die ſijnder ingheſtelt.

MONSIEUR HANS, BERNAR, EN PATEL

Schilders van Parijs.

DE edel ſuyverheyt der wonderbaer ſchildry
  Die *Hans* en *Bernar* door de vry Pinceel bethoonen
Met lijm oft water-verf ghenoempt verlichtery
  En is met t'fijnſte gout oft ſilver niet te loonen
Soo aenghenaem en los doen ſy hun Conſten ſtaen.
  Patel daer by in't groot ſoo Lantſchap als Figuren
Met oli-verf ghemenght, die nimmer uyt en gaen
  En veele eeuwen lanck ſchier onverganck'lijck dueren,
Gheeft aende Faem ſoo veel materi ofte ſtoff
  Om te verbreyden d'eer der France Conſtenaren
Dat ſy met haer trompet can qualijck al den loff
  Der France Schilders hier ghenochſaem openbaren.

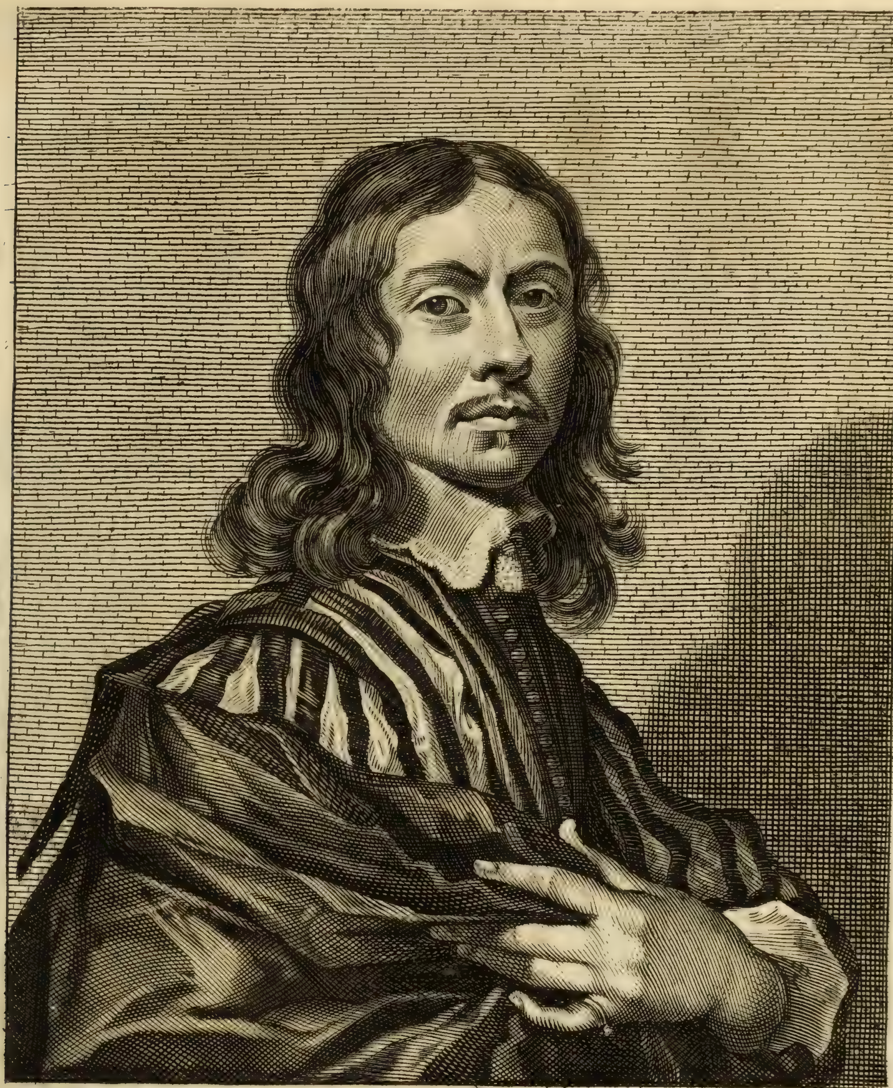
NICO-

NICOLAES DE HELT STOCADE

Schilder van Nieumeghen, gheboren Anno 1614.

SEght *Musa* met wat lof ſal ick de *Helt* begroeten
En met wat rijm-ghedicht wil ick ſijn Conſt verſoeten,
Gheeft my Poëſy pen op dat ick die beſtier
En ſchrijven mach ſijn eer op wit vergult papier.
Ter wijl de ſnelle Faem my compt ghedurich quellen
Om ſijnen weerden Naem naer reën in rijm te ſtellen
Die heeft van jonghs-af-aen met d'eel *Pictuer* verkeert
Die hem het innich mergh der Conſten heeft gheleert.
T'is waer dat *Miereveelt* was inde Conſt ervaren
Pourbus en ander meer van over langhe jaeren,
De *Helt* nochtans in't minſt hun handelingh niet wijckt
Soo als oock inder daet aen al ſijn wercken blijckt.
Italien, Vranckerijck, en noch meer ander Landen
Ghetuyghen dat hy is het licht van veel verſtanden,
Hooghvlieghende van gheeſt en ſchrander van ghemoet
Door al de wercken die ſijn cloecke handt al doet
Seer lieflijck in't Pinceel, heel aenghenaem en crachtich
In ſijn Figuren vaſt ſeer mals en pouſelachtich
Sulckx datter niet ontbreckt als 't leven en den aert
In alle d'eel Schildry die hy door Conſten baert.
Het moet wel edel ſijn, het gen' men ſiet beminnen
Van t'nieuſgirgh Vrouwen-volck, beſonder Coninginnen
Als naementlijck in't Hof van Vranckerijck wel ſchijnt,
Daer ſijne wetenſchap gheacht wort ſonder eynt,
Wat wilt de jonſt al meer aen ſulcken gheeſten ſchencken
Om hun ontſterf'lijckheyt veel jaeren te ghedencken
Soo als de *Helt* begint te crijghen door ſijn Conſt
Die Faem en rijckdom crijght en boven al de jonſt.

CAREL

NICOLAS DE HELT STOCADE

Prit ſa naiſance a Nieumegen en l'an 1614 il a demeure quelque temps a Rome et a Veniſe et de la il est venu prendre ſa reſidence en France ou il a faict des ſi belles œuvres qu'il at esté eſtime digne d'estre receu Peintre de Sa Maieste Tres-chriſtiene

Nicolas de Helt Stocade pinxit. Petr. de Iode ſculpſit. Io. Meyſſens excudit.

CAREL VAN MANDER

Konstich Figuer-Schilder van Hollandt, in't groot en cleyn.

JSt wonder dat het Rijck van t'ſtrijtbaer Denemercken
Vindt groot behaghen in de hooch verheven wercken
Gheſproten uyt t'Pinceel van *Manders* kloeck ghemoedt
Die is van jonghs af in de Konſten op-ghevoedt.
Ter wijl ſijn Vader was de gen' die meeſt de krachten
Heeft van *Pictuer* ghekent en ſchier al de gheſlachten
Van haere afcomſt ſoo beſchreven en verbreyt,
Dat daer door wert ghevat *Picturas* eyghenheyt.
Daer ſijn cloeck *Schilderboeck* af gheeft een waer ghetuyghen
Midts onſe Conſtenaers daer uyt veel leeringh ſuyghen
Die ſoo wel met de pen, des' Konſt heeft onderſocht
Als hy met d'eel Pinceel haer deught ten voorſchijn brocht.
Bekent de wereldt door, ſulckx dat hy naer het ſterven
Liet aende Faem ſijn eer en weerden naem beerven,
Daer niet alleen den boeck en is de proeve van
Maer t'blijckt oock inden Son' die t'ſelve thoonen kan,
Door ſijne wetenſchap en cloeckheyt der Pinſeelen
Waer in men daeghelijckx van *Manders* gheeſt ſiet ſpelen.
Van *Mander* hout den naem van ſijnen Vader ſtaen
N'en naem die door de Konſt oft pen noyt ſal vergaen.
N'en naem die ſoo t'gheſlacht der Schilders can verſtercken
(Om dat de Faem en d'Eer ſijn *Manders* bolle-wercken,)
Dat (ſoo lanck als de Conſt van jemandt wordt bemindt)
Van *Mander* weſen ſal *Picturas* beſten vrindt.
Daer *Denemarck* op roempt, beſonder *Coppenhaghen*
Al waer men noyt en ſiet de oeffeningh vertraghen,
Die *Mander* in het Hof des Coninckx daer hanteert
En wort om ſijne Conſt als eenen Prins gheeert.

Een

Een Conſt die t'leven ſchijnt in haere eel figuren
Te brenghen op panneel, en ſchijnen hun te rueren
Soo vremt gheordonneert en wonder uytghebelt
Staet al het gen is in van *Manders* werck gheſtelt.

DOMINIQUIN

Schilder van Boloignien.

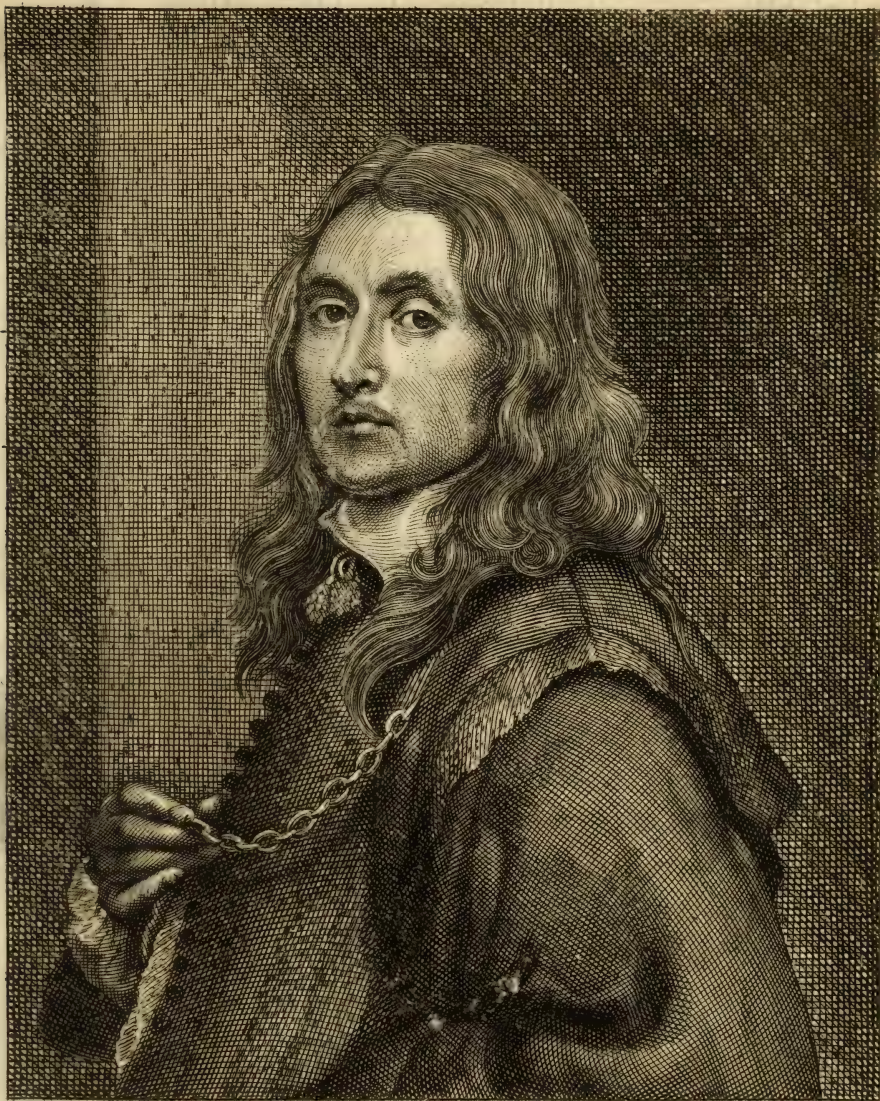
HIer ſien ick weer een gheeſt op Faems vergulden waeghen
Met lauwer groen omringht en daer een croon van dragen,
Jae rent de werelt door tot daer de Son op gaet
Om dat ſchier over al ſijn Conſt verheven ſtaet.
Een Conſt die uyt t'Pinceel met wijsheyt is gheſproten
En wort van d'eeuwicheyt met *Hebes* dau begoten
Die op gheen *Nijdt* en paſt, die haer can doen vergaen
Soo lanck haer compt te hulp de dochter vande Swaen.
Dat is de ſneghe pen (in't ſchrijven wel ervaren)
Die d'eel *Pictura* can doen leven duyſent jaeren
Waer door het comſtich eeuw veel dienſt en vruchtbaerheyt
Sal vinden in het werck t'gen hier de pen verbreyt.
Dat is de Schilder-conſt vol meeſterlijcke trecken
Die ons *Dominiquin* can weſentlijck ontdecken
En maelen aerdich af, vol gheeſt en levens aert,
Net, ſeldſaem, cloeck en mals, als Faem ons openbaert.
Al watter wort ghebouwt het moet al eens verdueren
Hoe ſtercken ſtadt oft veſt, Caſteelen, tor'ns oft mueren
Maer t'gen de eel Pinceel treckt uyt een wijs verſtant
Blijft inder eeuwicheyt in het ghedacht gheplant.

GONZALO COQUES

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1618.

WAt wilt de ruchtbaer Faem ſoo op *Apelles* roemen,
En hem alleen den Prins van alle Schilders noemen,
Die ſijn Benijders had verraden door ſijn Conſt
Jn hun afweſentheyt, en creegh des Keyſers jonſt. Leeſt dit boeck folio 54. en 55.
Jae ſchoon een rouwen doeck coſt Coninghen verlocken
Als die *Protogenes* een weynich had betrocken,
En wert veel meer gheacht als al den rijcken ſchat
Die *Cæſar* in ſijn Hof by een vergadert hadt.
Soo dunckt my dat naer recht en vaſt ghegronde reden
Des oude Schilders roem wordt in des' eeuw vertreden
Door ander handelingh die ons *Gonſael* bethoont
Waer in een nieuw fatſoen van hoogher gheeſten woont.
Laet Enghelandt al vry op haeren *Holbeen* ſtouffen
En Neerlandt op van *Dyck* die t'al ſchijnt t'overpouffen
Soo als t'warachtich is in't groot, maer in het cleen
Daer in behoudt *Gonſael* den hoochſten lof alleen.
Daer al den ſtouten toets van *Dyck* is in te mercken
Jae *Holbeens* ſuyverheyt, en *Rubbens* vaſte wercken
Vol vremde vindinghen en ſchoon gheſteltenis
Soo dat het leven ſchier daer in verborghen is:
D'Aenſchouwer is verbaeſt als hy *Gonſaels* pourtretten
Siet brenghen voor den dach en hem voor ooghen ſetten
Om al de malſicheyt den cloeck en loſſen aert
Die ſijn Pinceel daer in ſoo fraey als t'leven baert.
Den Hertoch *Leopold'*, Don *Ian* en ander Heeren
Die in het Princen Hof met grooten ſtaet verkeeren
Beminnen ſijn ſchildry om haere edelheyt
Vol diep verholen Conſt die daer van binnen leyt.

T'Huys

GONZALO COQVES.

Ne' en Anuers, lan 1618. at apriz ſon Art Ceez le Vieur Dauid Rÿckaert ſon beau Pere, ou il a tellement auancé ſon eſtude que le Roÿ d Angleterre L'at Emploÿe pour auoir de ſes pieces. le duc de Brandenborg ſen delectoit fort et le prince Dorange en faiſoit grand Cas; ſes ordonances ſont excellentes, et ſes pourtraicts en petit, admirables.

gonzalo Coques pinxit. *paulus poatius ſchulpſit* *Ioannes meÿſſens excud*

T'Huys van *Oraignien* heeft dit oock wel gheweten
Als haeren Prins hem ſchonck een dobbel goude keten
Voor al de ſeldſaemheyt van ſijne Conſt-Pinceel
Doen hy t'*Naſſous* gheſlacht ghebrocht had op Paneel.
T'*Hantwerpen* d'Heer *van Eyck*, Aelmoeſenier, en Schepen
Had ſijn verſtant oock ſoo op deſe Conſt gheſlepen,
Dat ſijnen luſt noyt was in volle ruſt gheſtelt
Oft ſijn afcomſt moeſt oock van *Cocq* ſijn afghebelt.
D'Heer *Bax* tot *Bruſſelen* (een van *Picturas* vrinden
Waer by veel edel Conſt is van *Gonſael* te vinden,
Van Converſatien en andere, die hy
Naer t'leven thoonen can in *Cocques* puyck ſchildry.
Wat wil ick verder gaen; om d'eere te verclaren
Van deſen *Phidias*, en oock te openbaren
Den overvloet van ſijn *Picturas* edelheyt
Die Faem aen jeder een onſterffelijck toeſeyt.
Jſt wonder! aengheſien hy met de verf laet blijcken
Hoe menich edel Maeght hy door de Conſt doet g'lijcken,
Die als een leydt-ſter ſtaet in d'ooghen vande mans
En ſchijnt door Conſt te ſijn de ſchoont des ſchoonheyts glans,
Daer ſich in ſpieg'len can den dert'len Minnen-ſtoker
En ſchijnt daer in te ſien ſijn pijlen, boogh, en koker
Daer hy een Minnaerts hert ſomwijlen med' beſtraelt
En uyt ſoo cleyn begrijp al groote luſten haelt,
Door al den ſuyv'ren aert die daer in leyt ghecoffert
En wort door d'eel Pinceel op 't plat panneel gheoffert:
Natu'rs volmaeckte deught gheſien wort in des' Conſt
En wort daerom op 't hoochſt van Coninghen bejonſt.
Dat dan den Meeſter leeft, veel eeuwen naer het ſterven
Die meerder gheeſt vergaert als jemant goet can erven
Die door ſijn Conſt alleen ſich ſoo gheruchtbaer maeckt
Dat wie t'Pinceel bemint naer ſijn Schildrijen haeckt.

En waerom niet; ter wijl hy door ſijn wetentheden
Schijnt te beſielen al ſijn verf met bloet en ſeden,
Die nemen can de ſchets van jeders ſchoon ghelaet
Het gen ſoo weſentlijck ghelijck het leven ſtaet.
Sou dan de Faem hem niet een eeuwich luyſter geven?
Om altijt by den menſch te blijven in het leven?
De deur van ſijn verſtant ſal altijt open ſtaen
Dat is ſijn eel Pinceel die noyt en can vergaen.

CAVAILLER MASSIMO

Schilder van Napels in groote Figuren.

Wie iſſer die ſoo by Natura can vernaed'ren
En al haer crachten ſoo in eenen hoop vergad'ren
Als *Maßimo* die door ſijn ſwangher rijp vernuft
Al menich ſterck ghedacht van Schilders maeckt verſuft:
Om dat ſijn Conſt ſoo veel Lief-hebbers ſtaegh aenprickelt
Die in't aenlockſel van *Pictura* ſijn ghewickelt,
Beſonder als ſy maer hun ooghen eens en ſlaen
Op ſijn Figuren, daer veel Gheeſten ſtom voor ſtaen.

DE BRUYN

Schilder van Parijs.

ROeme-ruchtbaer Voeſterlingh van d'overſchoon *Pictuer*,
Die met u eel Pinceel verr' overtreft Natuer
(Soo t'ſchijnt) wanneer den menſch u Kunſt aenſchouwen mach
Door al de wonderheyt die ghy brenght voor den dach:
Beſonder in Figuer naer t'leven wel gheſtelt,
Want t'gen ons t'leven thoont dat ſietmen in u belt:
U Konſt gheen Konſt en wijckt oft vreeſt de belghſucht niet
Die teghen u opſtaet en wint niet als verdriet.

LUIS PRIMO
Ghenoempt JENTIEL
Schilder van Brussel, gheboren Anno 1606.

Die naer den weerclanck hoort van Famas hel trompetten,
Sal vinden metter daet dat sy het meeste roempt
Op d'eelheyt vande verf, Pinceelen en paletten,
Daer sulcken wonder Const en rijcken schat af coempt:
Die door haer weerdicheyt is t'puyck schier vander eerden
Waer op van over langh soo menich Prins verviel,
Om dat haer groote deught gaet buyten alle weerden,
Als *Primo* ons bethoont, door Const ghenoempt *Ientiel.*
Tot *Roomen* best bekent, daer hy wel dertich jaeren
Ghewoont heeft, en t'Pinceel ghehandelt naer den eys:
Daer sich de wercken van ghenochsaem openbaren
Jn menich edel huys en t'Pauselijck Paleys.
En waerom niet? ter wijl sy vol vernuftheyt steken
En niet ghemeens en sijn, maer over al verbreyt,
Jae moghen wel van bijts beooght sijn en bekeken
Om hunnen levens aert en gheests jentilicheyt.
Soo in het cleyn als groot, besonderlijck Figuren,
Al t'gen' sijn cloeck verstant ons afmaelt in het beldt
Can d'Over-weghers van *Pictuurs* Pinceel berueren
Om dat sy niet en heeft oft t'wort daer in ghemelt.
Oft t'wort daer in ghesien, als U de daet can segghen
En blijcken doet met reën by d'al ghemeyne Faem:
Jn sijn besette verf is niet te wederlegghen,
Sulckx dat de Const sich voeght naer den vercreghen Naem,
Den *Nijdt* moet haeren trots en boosen haet in swelghen
Die uyt een jeversucht des Meesters roem versoyt,
Want sijn *Ientiel* Pinceel haer nievers en laet belghen
Jae daeghelijckx noch meer in haer volmaecktheyt groyt.

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

At ubi multiplicis ſeſe dedit Artis alumnam,
Celſa Triumphatrix ſe ſuper aſtra tulit.

Cluchtighe en Leerſame
Aenmerckinghe
Dienende tot een toemaetjen van deſen handel.

GHelijck den Natuer niet gerne altijt verplicht en blijft aen een en het ſelfde onderwerp / maer liever door veranderinghe haer ſomwijlen eens vermaeckt ende heirvat : ſoo iſt oock gheſtelt met de hanteringhe vande Schilder-conſt/ die ghedurichlijck by den menſch niet en can gheploghen worden / ſonder de ſinnen ondertuſſchen te laeten ſwieren op het voornemen van andere uytwerckinghen der Conſten. Het lichaem ſou walghen / waert dat het ſelve altijdt met eenderley ſpijſe moeſt ghevoedt worden / ſoo en can den menſch (die in eenich ampt van Conſt ervaren is) niet altijt inde ghedachten becommert zijn / ſonder ſijn ſinnen ondertuſſen eens te verweeren en te laeten vallen op eenich ander voorſtel / tot tijdt verdrijf ende vermaeck vanden gheeſt.

Die ſijnen ſtillen gheeſt ſtets met een dinghen voedt,
Bevoordert ſijn bedrijf niet als met ſwaeren moedt,
Ten ſy hy t'hert ghewent te buyghen naer den tijdt:
Dat 's ſomwijl wroet in't werck, en ſomtijts mal met vlijdt.
Met ſomtijts hier en daer eens wandelen te gaen
En naer den eyſch een clucht oft quackjen uyt te ſlaen.

Selden vrolijck is gheſont,
Altijdt vrolijck t'lichaem wondt.

Corte mallicheydt is fraey,
En te veel is dickwils ſchaey.

Aſſcavoir

Les plus courtes foillies, ſont touſiours les meilleurs.

En ghelijck jemandt (die ſich oeffent in eenighe ſtudie / ſonder ſijnen gheeſt ſomtijts eens te vermaecken) lichtelijck de ſinnen ſou krencken / ſoo canmen bevinden dat de ghene die daeghelijckx ſijn ſelven beneerſticht inde vrij Schilder-conſt / en tracht de eyghentheyt van het leven over al door het Pinceel te ontdecken / oock van noode heeft de veranderinghe: dat is het vermaeck ende tijdt verdrijf / die de ghedachten matighen / de begeerten temmen / ende den gheeſt tot alle dinghen bequaem maecken connen.

Die somtijts sijn vermaeck, en tijdt verdtijffs ghenuchten
Vindt inde spreucken van ghenoeghelijcke kluchten,
Versoet den arrebeydt en sterckt verstant en sin:
T'vermaeck de hersens laeft, en dringhter voedtsel in.

Non semper Arcum tendit Apollo.

Aenghesien dan dat de vermaeckelijckheyt somtijts nuttícheyt en profijt baert voor den mensch / soo en hebbe ick gheen moyt oft arbeyt ontsien om by een te vergaderen de inwendighe overlegghinghen der werckende ghedachten ende uytwendighe spreucken / hanteringhen / en manieren / die veele subtijle gheesten der Const-Oeffenaers hebben uytghewerckt: waer in te speuren is eenen volmaeckten aert van wetenschap / voor de ghene die Weet-lievich ende Const-gierich sijn / d'welck niet te verwonderen en is / overmidts de grootste verstanden en diepsinnichste gheesten meer wetens weerdighe dinghen ten voorschijn brenghen als andere ongheoeffende en niet wetende menschen. Ende ter wijlen dat den gheest soo wel te speuren is in boetserijen en aerdighe cluchten te bedrijven/ als in konstighe gheleertheyt oft wetenschap achter te laten / waer in te sien is eenen spieghel van vernuftheyt / en datmen soo wel (met des menschen ghebreken naer te boetsen) de deught can leeren als andersins / want eenen mensch siende sijn eyghen fouten in sulckdanighe manier aen een ander mistaen / sal de selve eer laeten / als sonder spieghel van een ander dierghelijcke ghebreken te beteren / dat oock beter is een ander t'zy cluchts ghewijs oft met straffen moet te berispen als (t'selve niet doende) den Even-naesten daer in te voeden. *Negligere cum poßis perturbare perversos nihil aliud est quam fovere. Caßiod. in Psalmis* 38. Soo wil ick dan eens voor ooghen stellen de vremde hanteringhen die sommighe Schilders tot hen vermaeck (in't berispen van de ghebreken huns naesten) verscheyde reysen hebben uytghewerckt / niet alleenlijck dienende om iemandt tot lagghen te verwecken / maer daer door de feylen (daer den mensch mede besmet is) te beteren. Dus dient voor het eerst hier voorghestelt (tot bewijs dat selden mensch sonder op gheblasen hooverdy ende ydel glorie oft sulckdanich ghebreck) op dese wereldt te vinden is / besonder by die inde wellusten des wereltsche saecken verdroncken sijn / een aerdich deuntjen dat sekeren Schilder spelden / niet met woorden maer met de Pinceelen aen eenen hooveerdighen Jonghman / alswanneer hy van den Schilder vereyste gheschildert te hebben een stuck afbeldende de Justitie, want aenghesien (seyde hy) dat sijn Vader gheweest was het Hooft der Justitie, soo wilde hy de Justitie, op eenen grooten doeck uytghedruckt hebben naer sijn beste goetduncken en t'selve ghedaen sijnde/ hem daer by in Figuer te stellen / tot bewijs dat hy ten respeckt van sijnen Vader oock vande Justitie eenen besonderen vriendt ende Liefhebber was. Den Schilder t'selve aennemende te doen maeckte op den voorseyden doeck (naer het vertreck vanden selven Jonghman) een dobbel galghe / sich inbeldende/ ende twee oft dry dagen daer naer aenden Jonghman segghende dat hy de Justitie op gheen beter en kennelijcker manier en hadde connen afbelden als met dese

dobbel

dobbel galghe / en den selven Jonghman seer tornich wordende / vraeghden den Schilder op wat plaets hy nu gheliefde gheschildert te syn: waer door hy noch veel grammer en vinnigher in thoren uytbarstende / bevondt syn hooverdy ghestraft te wesen. Alsoo daer gheen ander plaets en was op den doeck als ghe-schildert te moeten staen onder de galghe.

De slaghen maecken wijs, en wat den mensch verseert
Met schade oft met schandt, hem goede lessen leert.

Quæ nocent sæpe docent, post mala prudentior.

Wanneer den Esel valt, en sich heeft wee ghedaen
Die sal de tweede reys wat beter leeren gaen.

Te docuit lapsus magis vt vestigia firmes
sic mala non raro causa fuere boni.

Wie hoogher climpt als t'hem betaemt,
Die valt wat leegher als hy raemt.

Een statighe Mevrouw binnen Parijs siende eenen Schilder besich / om te volmaecken een naeckte Venus die hy voor den Coninck van Vranckerijck in't werck hadde / en op alle de litmaeten en ghedaente vande Figuer rijpelijck ghelet hebbende begost daer over naer haer dunckens een oordeel te strijcken / segghende dat het stuck hadde een volcomen schoonheyt / doch dat sy daer in sach een cleyne fout die lichtelijck te verbeteren was / te weten dat den appel van d'een oogh volghens de ander wat te cleyn was / waer op den Meester met een vriendelijck wesen antwoorde en seyde aldus: Mevrouw sal ghelieven te weten waert saecken dat aen Eva de eerste vrouw des werelts den appel soo groot niet en had gheweest: wy en waren in dese slaverny niet ghelijck wy teghenwoordich syn: waer op wel past dese spreuck: *Nihil tam inimicum consilijs quam celeritas.*

Niet worter soo veracht en inden Raedt weerleyt
Als t'gene dat gheschiet met rappe haesticheyt.

Ex vitio alterius Sapiens emendat suum.

Den Wijsen seyt aldus: U selven wel bedenckt
En betert in U eerst, het gen' een ander krenckt.

Welcken Sin niet qualijck en ontlijckt dit ontleent Spaens Spreeck-woordt:
Ante que Cases Mira lo que hazes: Oft, eer ghy begint eerst wel versint,
Eer ghy jet seght eerst overleght. *Noveris quod amare velis.*

Die

Die op een anders feyl met ſcherpe ooghen let
Js met de ſelve feyl al menichmael beſmet.

Ne carpas alia vel ede tua. Id eſt: eyce primo trabem ex oculo tuo.

Die de ghebreken van een ander gaede ſlaet
Moet eerſt ſijn ſelven wel beſien wat hem miſtaet.

Soo oock den aert der Konſten kent
Eer ghy haer ſchoone deughden ſchent;

Straft te voren u eyghen ſelven eer ghy een ander oordeelt (Sirach. 18. 20.)
Waer op Cats wel spreekt:

Woegh jemandt maer ſijn eyghen ſchult,
Hy ſach noyt op ſijn buermans bult.

Op eenen anderen tijdt ſoo hoorden eenen Italiaenſchen Schilder (ſijnde inde Herberghe) ſijn Mede-gheſellen grootelijckx claeghen over den Vaſten / den Eenen ſeyde dat hy den viſch niet wel en coſt verdraeghen / om dat hy van naturen phlematicq was / den Anderen dat den Paus den ſelven moeſt vercorten om dat hy te langh duerde om vleeſch te derven. En ſoo een jeghelijck het ſijn ſeyde om dat ſy s'avonts naer ouder ghewoonte met den op-ghecropten buyck niet en mochten te bedde gaen: gaf den voorſeyden italiaenſchen Schilder hun een aerdighe remedie ſegghende: dat ſy moeſten ſien gelt op wiſſel-brieven te crijghen met ghelofte van de ſelve te Paeſſchen te voldoen als wanneer hun den Vaſten ſoo cort ſou vallen om te moeten hun ghelofte quyten / dat ſy liever hadden dat den Vaſten al langher waer om niet te betaelen / waer over deſe gheeſtighe ſpreucke haeren oorſpronck heeft aldus: *Chi nuol la Quareſima corta, fa debita di pagar a Paſqua*, dat is:

Wie eenen Vaſten ſoeckt die cort van daghen is
En moet van jemandt maer gelt op een wiſſel haelen:
Den vaſten ſal hem noch te cort ſijn, t'is ghewis,
Als hy ſijn ſchult belooft te Paeſſchen te betalen.

Als ſekeren Schilder beſich was om een oude joffvrou te conterfeyten (die haer liet voorſtaen datſe jonck en ſchoon was / en ſoeckende den Schilder te beweghen om van hem in haer afbeldinghe ghefłateert te ſijn) ſeyde dat ſy over thien jaeren van eenen anderen Schilder noch eens uytghetrocken was / maer dat den ſelven als doen haer ſoo gunſtich had ghweeſt van haer af te belden inde ghedaente van Juno die de opperſte Goddin des Hemels is. Waer op den Schilder als doen antwoorde dat hy haer noch gunſtigher wilde weſen en gheloofde haer te ſchilderen / en te doen ghelijcken aende Figuere van Jupiter

die

die den eersten Godt is vanden Hemel. Komende in een vrouwen ghedaente by Pomona, is te bemercken dat Jupiter by Pomona quam inde ghedaente van een oude Coppelersse naer t'schrijven van Ovidius. *Sic ars deluditur arte.*

Die met laetdunckentheyt ten hooghsten sijn beseten
Bevintmen inder daet dat die het minste weten.

SENECA : *Nullum ingenium magnum sine mixtura dementiæ.*

Al maecken d'eerten groot gheraes
Die sijn besloten in een blaes
Soo vintmen niet als enckel windt
Als jemandt maer de blaes ontbindt.
Een ydel vat bompt aldermeest,
Aen t'roemen kentm' een dommen gheest
Die sich hooveerdicht achtmen geck
Want ydel waen is groot ghebreck,
Hoe ouder wiel, hoe meer het tiert
Hoe slimmer wijf, hoe meer gheciert.

Spes est melior de stulto quam de sapiente in oculis suis.

Een schoon maer hooverdighe Joffvrouw wordende gheconterfeyt van eenen Schilder (waer op hy verliefde/ doch te vergheefs/ midts dat sy sijn versoeck ontseyde en haer tot wederliefde niet en wilde voeghen) soo versocht sy vanden selven Schilder dat hy achter haer Conterfeytsel jet soude willen schilderen dat haer talent oft volmaeckte Natuer uytbelde/ ghelijck de Tronie bewees haer schoonheyt: den Schilder (die seer gheestich ende rijp van verstant was) om hem te wreken van sijn afgheslaghen jonst ende liefde schilderde haer tusschen twee Berghen te weten Etna ende den anderen Gaucasus, waer van den eenen gheduerich brandt ende den anderen altijt bevrosen is: segghende dat het een was den Natuer oft Talent van haer ooghen en het ander van haer herte.

Schoon dat de ooghen sijn de Leydtsmans vande min
Soo dringhter somtijts uyt het hert verkeerden sin.
Den lust begint in d'oogh, maer wort in't hert ghevoedt
Soo een van beyden mist, is liefde selden goet.

Ex aspectu nascitur amor, oculi in amore duces.

Aimer sans amour est amer.

Die

Die ſonder weder-liefde mindt
De Min niet als vol gal en vindt.

Cupidos pijlen ſijn elck van beſonder kracht
Waermed' hy menich menſch brenght onder ſijne macht.
Den eenen is ghemenght met luſt en vrolijck mal
Den anderen met vrees, met druck en ongheval,
Den eenen brenght den menſch de min met blijſchap aen,
Den anderen doet weer de liefde ſtrackx vergaen,
Den eenen is vol vreught, den anderen vol wee,
En ſcheyden menichmael des Minnaerts hop' in twee.

Nihil magis amorem incendit quam carendi metus.

De vrees van diemen mint, altijt te moeten derven
Verweckt de meeſte liefd' en t'hert by naer doet ſterven,
Den aengheboden dienſt is onweert, en miſacht:
Sulckx dat de liefde is van vremden aert en cracht.

LA HIERE

Schilder van Parijs, in Figuren en Landtſchap.

HIer blindt-doeckt d'eel *Pictuer* (al die haer Conſt beſtrijen)
Met ſchaem-root, en s'ontdeckt hun botheyt altemael,
Midts ſonder kennis niemandt haeten mach ſchildrijen
Oft t'oordeel datmen gheeft, is vol van leughentael.
Want alſmen ſiet het werck van de *La Hiers* Pinceelen
Soo rijck van Conſt als gheeſt, om haere ſeldſaemheyt,
Soo ſchijnt dat haere kracht een jeders luſt ſal ſteelen
Die gheenen loon verwacht als de ontſterff'lijckheyt.

PEETER

PEETER TYSENS

Schilder van Antwerpen.

MAeckt *Tijsens* man noch mensch, waerom doet hy't soo blijcken?
Men seyt: thoont dat ghy sijt oft sijt ghelijck ghy thoont,
Neen, blijcken sonder daet is dat de Schilders croont.
Dat best Natuer ghelijckt, dat moet schildry ontlijcken,
Schijn sonder sijn (beken ick) heetmen leughen, maer
Als het Pinceel soo lieght, dat seyt het meeste waer.

M. B. Wie ghelijck Godt.

Antwoort vanden Autheur, op den selven trant.

Gaet *Tijsens* inde Son, hy doet sijn schaduw' blijcken,
Een schaduw' die de cracht van't menschen leven thoont
En sijnen naem door Const met lof en eer becroont,
Die t'leven naest bestaet en schijnt Natuer t'ontlijcken
Om dat een ydel schijn is sonder lichaem, maer
De vruchten van Pinceel sijn schijn, en segghen waer.

Als jemants gheest vervalt op't schild'ren van pourtret
Hoort over sijne Const verscheyden oordeel gheven,
Hoe aenghenaem en fraey, hoe suyver, cloeck en net
Dat sy haer wesen draeght en thoont ghelijck het leven,
Soo weetmen noch al jet te segghen op het belt
By die het minst verstaen van haer verholentheden,
Want schoon het op sijn maet en reghel is ghestelt
Noch wort al even wel haer edelheyt bestreden.
Het gen' *Pictuer* weerstaet van *Tijsens* door de cracht
Des levens schoont die schuylt in sijne verf-Pinceelen,
Waer van het bloedich vlees (soo t'schijnt) wort voorts gebracht
Soo gheestich weten sy des levens aert te teelen.

Wat

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

Aſt ubi multiplicis ſeſe dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix ſe ſuper aſtra tulit.

Wat dienter meer ghefeyt, t'is *Tijfens* die bethoont
Dat niemant eenich eer aen fijn Pinceel can weyg'ren
Jn wiens Conft niet als befielde verf en woont
Die haer weet boven cracht van't leven fchier te fteyg'ren,
Sulckx dat hy daeghelijckx d'onfterflijckheyt naer ftreeft
Om in het levens boeck van Fama eens te comen,
Want t'gen' fijn eel Pinceel maer eens ghetoetft en heeft
Schijnt t'leven oft natuer te hebben aenghenomen.

LANFRANCK

Schilder van Parma.

ALs jemandt in fijn tijt can lof en eer vercrijghen
Daer af en fal de Faem oock naer de doodt niet fwijghen,
Befonder vande Conft die jemandt achterlaet
Die alle wetenfchap des ampts te boven gaet.
Soo als daer wordt ghefien in d'edele fchildrijen
Ghefchildert van *Lanfranck*, vol fchoon Poeterijen,
En fraey Hiftorien, feer cloeck en wel gheftelt:
T'gen' menich pen befchrijft thoont hier *Picturas* belt.

Aen-

Aenmerckinghe.

C*Vpiditas vnius oritur ex fine alterius*: dit voortreffelijck spreeck-woordt als te weten: d'een begheerlijckheyt spruyt uyt het eynde van het ander, heeft mijn ghedachten (in't overlegghen en doorsoecken den grondt van Pictura) ghedurich soo becommert/ dat het my onmogheliijck is gheweest met korte woorden oft redenen haeren glans uyt te drucken/ aengehesien ick ondervonden heb dat ick als in eenen oneyndelijcken dool-hof gheraeckt was/ ende dat het eynde van d'een begheerte ghedurich is gheweest het begin van eenen nieuwen lust ende wensch/ dat is: soo menichmael ick meyn de uyterste volmaecktheyt/ edelheyt/ weerdicheyt/ oudtheyt en verscheyden aert van Pictura naer mijn best ghevoelen verbreyt te hebben soo ist dat de overvloedighe verstanden van nieuwe Leere-linghen en Constgirighe Oeffenaers door verscheyde vindinghen my soo aen-locken/ dat het den Leser niet en sal doen verwonderen over de langhe omwe-ghen die ick in mijn beschrijf aenwijs/ hoe wel dat ick my niet bastant en kenne om alles te ontdecken t'ghene de vry Schilder-const inden boesem verborghen draeght. Ick heb hier voor in het eerste en dit teghenwoordich tweede voor-werpsel eenichsins aenghewesen den ouderdom ende edelheyt van Pictura, wij-ders oock hoe menighe Princen en Coninghen/ jae heylighe Mannen de selve ghehanteert ende gheoeffent hebben/ en voorts hoe hooch de Schilder-const in ouden tijdt gheacht is gheweest. Maer om oock eens voor ooghen te stellen wat profijt datter uyt de schildery tot behoudenis vande siel can ghetrocken worden/ soo dient hier een ghedenckweerdich voorval ontdeckt/ gheschiet aen een Florentinsche Dochter/ die de wellusten des werelts en besonder de hooverdy soo ingheśoghen hadde/ dat sy heel daghen overbrocht om haer voor den spieghel te palleren ende op te cieren/ dit eenen sekeren devoten Priester ghemerckt heb-bende heeft haer maer eens verthoont het Beldt van onsen Salich-maecker in de Figure van *Ecce Homo*, d'welck doorwont ende seer beweeghelijck gheschil-dert was/ sulckx dat sy van stonden aen daer door soo is beruert ghewordén/ dat sy als een tweede Magdalena haer selven heeft ghewassen in overvloedighe traenen van leedtwesen/ en die te voren was een Slavin vanden duyvel/ door de sonde/ is ghewordén eenen spieghel vande deught ende een uyt vercoren kindt van Godt/ door het aenschouwen van een schildry. Soo en ist niet te verwon-deren dat de Schilder-const vanden mensch bemint wordt/ aenghemerckt sy sulcken en diergheliijcke bekeeringhen inden mensch heeft voorts ghebracht. Godt selver den Oppersten Salichmaecker heeft dese nutte Const ten hoochsten be-mindt/ en is hem aenghenaem gheweest/ ghelijck ick hier voor breeder hebbe bewesen. En heeft Hy aen Esechiel in sijn vierde Capittel niet belast/ om sijn volck tot bekeeringh te roepen ende van het ongheluck dat boven haer hooft hongh te waerschouwen/ dat hy op een Tichel-steen sou bewerpen de Stadt Jerusalem om alsoo een beleghheringhe teghen haer te maecken en teghen haer stercke te bouwen/ op dat door soo danighe schrickelijcke afteeckeninghe de kinderen van Jsarael bevreest sijnde/ haer tot Godt souden bekeeren/ uyt welcke voorschreven gheschiedenissen te speuren is dat de schildrijen niet alleen en dienen

 om

om Pallepsen en Hupsen mede te verfraepen / maer oock om deughden mede te saepen. Dese Const heeft sulcken kracht dat sy niet alleen nieusgirighe ende Const-lievende Gheesten en verlockt maer wel de grootste Sondaers / en Barbarise herten / jae onruerelijcke en steenrotsighe Tyrannen can beweghen / lichtveerdighe tonghen toomen / eyghen Opinie-volghers beschamen en bloetdorstighe oft wraeckgirighe menschen versoenen. Tot het eerste proefstuck / soo wil ick verhalen hoe dat in't jaer 1527. sekeren Schilder by naem Francisco Mazzoly, binnen de Stadt Roomen seer gherustelijck op den hoeck van een straet sat en schilderde / en sijn invallende ghedachten sonder verbaestheyt uytwerckte ter wijlen dat de Soldaten besich waren met de selve stadt te plunderen / te stroopen / te moorden ende te branden / jae in sulcken furie waren uytghelaten dat qualijck een onnoosel kindt vry was van hun tirannie te proeven / en comende als rasende Tijghers ontrent desen Schilder / en siende de wonder uytwerckinghe van sijn Const / hebben den selven het leven gheschoncken en vande doodt bevrijdt. Daer sachmen de Leeuwen herten veranderen in Schapen sachtmoedicheyt alleen door cracht van onse Pictura. Sekeren Schilder op Zee van Barbarische Roovers overweldight ende tot buydt van dese vyanden gheballen zijnde / is voor een slaeff mede ghenomen / en in alle onghemack / pijn en miserie vele Maenden ghevoyt en uytghehonghert ghesiten hebbende heeft eens den Provost (die hem met meer andere slaven in bewaernis hiel) met een swerte kole op den muer gheconterfeyt en soo naturelijck doen vergelijcken / dat den Barbaer niet anders en meynde oft het was toovery oft onmenschelijck doen / uyt dien datmen aldaer in die Landen van gheen Schilder-const en wist oft en sach: en t'selve aen de Meesters aenghedient sijnde / die t'selve oock ghesien hebbende / noch meer verwondert waeren / en niet sonder reden / *Cum ignorantia sit admirationis Mater*, Aenghesien de onwetentheyt de Moeder is van alle verwonderinghe. Soo ist ghebeurt dat hy door de selve Const sijn vrijheyt heeft ghecreghen naer dat hy veele Barbaren had uyt gheconterfeyt / die meynden dat hy meer eenen Godt als eenen mensch om sijn Conste was. Als den Coninck Demetrius de stadt Rhodes beleghert hadde / om dat de Rhodianen met sijn vyanden in verbonde waren en om meer andere verraders stucken die sy hem bewesen hadden / had voor hem ghenomen de selve stadt te sweert en te vier te doen vernielen / maer alsoo den vyandt van hem versocht (eer hy sijnen thoren op hem sou laeten uyt bersten) dat den Coninck voor den onderganck van Rhodes sou willen eerst uyt de stadt laten voeren en bevrijden een schoon schildry die Protogenes gheschildert en noch niet volmaeckt en hadde / welcke schildry Demetrius ghesien hebbende / wert tot de Const soo seer ontsteken / ende tot sulcken bermhertichheyt beweeght dat hy de Stadt heeft verlaten ende sijn vyanden vrijdom ghegheven. Een mottich en onbelompen man sijnde ghetrouwt met een mismaeckte en leepoogige Vrou-persoon als saus naer het kommeken oft scheel naer het potteken / verweckten samen seer gheestighe en wel besneden jae uytnemende schoon kinderen / sulckx dat al de werelt verwondert was en qualijck en wilden ghelooven dat den man vader van soo aenghenamen en soet wesentlijcke kinderen kost wesen / met opinie ende vast ghevoelen dat de vrouw den man moest horens setten en haer bed laeten schenden van een ander / maer bevindende in hun huys een seer

aenghe-

aenghenaeme Figuer afbeldende een kindeken dat seer konstigh en lieffelijck ghesneden was / daer de vrou daeghelijckx haer ooghen moest op slaen werdt ghelooft (tot toesluytinghe van veel clappende monden en tonghen) dat het wesen van hun schoon kinderen uyt het ghesicht van t'selve Beldt als een merckelijck teecken / haren aert ghenomen hadde. Van welcke gheschiedenis den Edelen Heer Cats in sijn wercken van het houwelijck / op rijm oock mentie maeckt. En voorwaer t'selve en is niet te verwonderen aenghesien al menichmael ghesien wordt dat swanghere vrouwen (hun ooghen maer eens met verschrickinge op misschapen / monstreuse / oft ghestropiceerde onvolmaeckte menschen slaende) dierghelijcke vruchten sullen voorts brenghen. Met welcke voorverhaelde gheschiedenissen is bewesen / dat de Schilder-const van vremden aert en ghesteltenis is / soo wel dienende om deught mede te leeren / als lichtveerdicheydt door te verwecken: waermede ick eens wil veranderen van begeerte / om te beschrijven den lof en weerdt verdiende eer van onsen vernuftighen en verstandighen David Teniers die door sijn Const ende welsprekentheyt niet alleen van die de Const verstaen oft selfs hanteren / om sijnen grooten gheest en wordt verheven maer door de ghemeyne Faem soo vermaert ghemaeckt / dat haer gulden trompet is ghehoort by verscheyde Hertoghen en Princen / die hem hebben ghecosen om te sijn den Schilder van het Hof en boven dien ghegunt te wesen den Kamerdiender van haere Doorluchtighste Hoocheden den Arts-Hertogh Leopoldus, ende Don Juan d'Austria &c. waerom ick niet en heb connen voorby gaen met de volghende Poesie sijnen Naem naer gheleghentheyt en verdienste van sijn verstant breeder te ontdecken.

BORDON

Schilder van Parys.

HEt vonnis vande Const moet daed'lijck t'werck uyt spreken
En t'werck bethoont de daedt van t'gen' men prijsen kan
De daedt schuylt inde proef, de proef can't vonnis breken
Wanneer de waerheyt is ghetuyghenis daer van.
Hier gheeft de waerheyt van de Const oprecht ghetuyghen
Die d'eel Pinseel afmaelt van onsen gheest *Bordon*
Die al de gheesten schier van heel *Parys* doet buyghen
Daer hy de eer af is en't Vaar'landts Glori-son.

TENIERS

DAVID TENIERS

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1610.

JN't Landt *Beotien* (vol Berghen ende Bronnen,
Daer t'Monſter *Python* van *Apollo* werdt verwonnen)
De klaere Water-beeck *Caſtalia* ſtets vloeyt
Dicht aen *Parnaſsi* voet, daer *Pegaſus* op groeyt.
Een Beeck, ſoo wie daer uyt eens drinckt can nimmer ſterven
Maer eenen hooghen Naem ontſtervelijck beerven:
Als jemandt t'ſoete nat heeft van des' bron gheſmaeckt
Al waer hy doodt, ſy hem nochtans weer levend' maeckt.
Een edel Bron waer by de *Muſen* alle neghen,
Op't *Heliconſe* top haer vrije Conſten pleghen,
Als *Clio* die ons leert de mannelijcke deught
Melpom'ne t'treur-ghedicht, *Erato* d'aertſe vreught,
En de *Pieriſche Vrania* t'ghewemel
Van allen het gheſternt, en omloop vanden Hemel,
Polijmni en *Euterp'* de herp en luyts gheclanck
Calliope de reën, en *Thalia* den ſanck.
Daer elck een ſijne keel laet neghen-ſtemmich beven
En aen die Konſt bemint, haer Konſt ten beſten gheven,
Beſonder aen *Teniers*, die hunne woonplaets kent
En als *Apollo* van des' ſuſterlijcke bendt
Gheeert wordt en bemindt door cracht van ſijn Pinceelen,
Die al Naturas ſchoont afhandighen en ſteelen,
Die Landtſchap en Figuer ſeer gheeſtich wel gheſtelt
Verthoonen even net in elck beſonder beldt
Wijens gheeſt heeft dickwils uyt *Caſtali* Beeck ghedroncken
Waer uyt de Faem hem heeft d'onſterſ'lijckheyt gheſchoncken
En ſijn Pinceelen in haer *Nectars* vloedt ghedopt
Die hebben d'eeuwicheyt oock van ſijn eer ontſtopt.

DAVID TENIERS

Un tres excellent peintre en petites figures et paijsages, il a faict des remarquables pieces tant pour le Roy d'Espaigne que pour autres Roys, de mesme pour l'Archi-duc Leopolde Guillaume, l'Evesque de Gand, et le Prince d'Orange Guillame et plusieurs autres Princes, Seigneurs, et Amateurs de l'art ont beaucoup de ses œuvres, il est ne d'Anvers lan. 1610. ayant eu son pere pour maistre.

Dav. Teniers pinxit — *Pet. de Iode sculpsit.* — *Io. Meyssens excudit.*

Om datmen in hun Kunſt en loffelijcke wercken
Sou eenen hooghen naem van eeuwicheyt bemercken,
Soo als *Teniers* bewijſt met een oprecht verſtandt
Jn al de ſtucken die ghemaeckt ſijn van ſijn handt,
Jſt Boerſche keucken goet, oft ander aperijen
Fruyt, Beeſten, oft gheſpoock van helſche raſernijen
Batali oft ghevecht, beſonder in het cleyn
Het werckt al even eel, en't ſtaet al even reyn.
Natuer en brenght niet voort dat aenghenaem mach weſen
Oft t'compt als t'leven uyt *Teniers* Pinceel ghereſen,
Sulckx datmen ſpreken ſal van ſijn ervarentheyt
Soo langh op *Helicon* den *Henxt* ſijn vleughels ſpreyt.
Sijn herdt-ſtelende Konſt can jeders luſt becoren
Om dat het leven ſchijnt in ſijne Konſt heirboren,
Want den volmaeckten gheeſt van d'edele *Pictuer*
Vloeyt als *Caſtali* Beeck in weſen en Natuer.
Die nimmer uyt en drooght, en noot en can verdwijnen
Soo lanck den gheeſt in Konſt ſal op des' aert verſchijnen:
En die haer achterhaelt en vatſe met den haer
Sal leven, ſchoon hy van de doodt doorſchoten waer,
Sal leven naer ſijn doodt op doeck, plaet, en panneelen,
Sal leven door de kracht alleen van ſijn Pinceelen.
De Kunſt is menichmael de oorſaeck vanden lof
Die jemandt crijghen can in eenich Coninckx Hof.
Die dickwils t'Ridderſchap en hoochſten throon van eeren
Beſitten ſal, om ſoo haer krachten te vermeeren
De krachten van *Pictuer* die hebben ſoo veel in
Dat ſy Beſitters ſijn van menich Koninckx ſin
Om ſoo in d'eeuwicheyt van Faem altijt te leven
T'gen' wetenſchap en Kunſt meeſt aende menſchen gheven
Soo als aen *David* blijckt, die om ſijn cloeck verſtant
Gheruchtbaer wordt ghemaeckt door t'heele *Nederlant*.

T'Pinceel

T'Pinceel weet ſijnen gheeſt, ſijn deught, en fraey manieren
Door de eerbiedicheyt ſeer loflijck te beſtieren
Die Camerdiender is van *Leopold'* ghemaeckt
En by *Don Ian* daer naer tot t'ſelve ampt gheraeckt.
Met dien doorluchten ſtaet is hy door s'Hertoghs jonſten
Seer mildelijck begaeft om ſijne deught en Konſten,
Jſt dat de Conſt eens mans ſoo grooten eer behaelt
Soo dient dan op *Pictuer* met open hert ghepraelt.
T'vernuft, Conſt ende deught, die quamen dan berennen
De baene vande Eer, om ſoo *Teniers* te kennen,
Die door welſprekentheyt des Haters tongh verſlijt
En met ſijn Conſt weerſtaet den Anghel vande *Nijdt.*
Sijn groote weerdicheyt ſal Faem al lanck ghedencken
Daer Princen ſelf aen hem den naem en lof af ſchencken,
Sulckx dat ick naer den eyſch my niet bequaem en ken
Om ſijnen lof ghenoch te ſchrijven met de pen,
Hoe wel dat ick het mergh van alle mijn ghedachten
Gheſtort heb op papier om ſijne Conſt te achten,
Om ſijn beroemde deught te brenghen aenden dach
Die ſoo veel in het Hof by Hertoghen vermach.
Het waer een dom verſtandt, een aenſicht ſonder ooghen
Een lichaem ſonder gheeſt die d'eer niet coſt ghedooghen
Die nu *Teniers* beſit die is *Picturas* vrindt
Die door ſijn wonder deught vry meerder eer verdient.
Die leven ſal ſoo lanck men vande Conſt ſal ſpreken
Die Belghſucht noyt en can door haet in ſtucken breken,
Oft gheenen ouderdom van tijt verſlijten can
Om dat de hofſche eer te lief heeft haeren man.
Al wat den Hemel weet van boven af te paelen
Oft t'gen' de Sonne mach beſchijnen met haer ſtraelen
Het moet al eens vergaen, t'is waer oock d'eel ſchildry,
Maer Fama hout den gheeſt van't ſterven altijt vry

Den cloecken gheest alleen in Consten wel ervaren
Js Meester vanden tijdt, en leeft ontelbaer jaeren
Die nimmermeer en wijckt, oft door den tijdt en sterft
Den gheest, daer 't al af compt, de eeuwicheyt beerft.

Hier uyt blijckt hoe lief-talich / en vriendelijck de vry Pictura spelt inde ooghen van Coninghen en Princen / die niet alleen de constighe Meesters oft Pinceel Hanteerders en vercieren met groote eer en onsterffelijcken lof / maer selver met een ghemeynsaeme liefde en toegheneghen vrintschap omhelsen / den gherucht-baren Constenaer Tiziaen werdt in sijn leven ghegunt de hooghe ende edele eer van te wesen Cavailler del Habito door sijn vermaerde wetenschap van schilderen. Desen David Teniers en is niet alleen Camerdiender van haer voorschreven door-luchtighste Hoocheden ghemaeckt / maer is in sulcken aensien by den Coninck van Spanien door sijn vermaerde Const / dat sijne Majesteyt particulierelijck heeft doen maecken in sijn Hof een gaelery waer in hy tot contentement van sijn ghesicht gheen ander Const en bewaert als alleen de schildry van David Teniers, sijne Const is aende Coningin van Sweden soo behaeghelijck gheballen dat sy hem heeft begift met een goude keten ende een goude madalie daer haer Conterfeytsel in staet ghegoten / van ghelijck is hem vereert een goude keten ende madalie van sijne Hoocheyt den Aerts-Hertoch Leopoldus, aenden welcken hy heeft toegheeyghent dien wijt vermaerden boeck / inhoudende over de dry hondert printen / representerende alle de seldsaeme italiaensche stucken die sijn voornoemde Hoocheyt is hebbende in sijn Cabinetten / welcke stucken den voor-schreven David Teniers tot een toe / seer vlijtich ghecopieert heeft ende daer nae de selve tot grooten cost doen snijden ende in't licht ghebrocht / ick laet staen alle andere antieque ende modernige soo Hoochduytse Nederlantsche als Fransche Stucken daer sijne voorsz. Hoocheyt van versien is. Siet wat een toeghene-ghentheyt tot de Const in Hertoghen / en Princen is te vinden / die gheenen cost en sparen om soo danighe wercken van Constenaers op te coopen ende soo wonderbaer te verheffen / den Graeff Fon Soldani heeft desen David Teniers expresselijck ghesonden naer Enghelant om voor hem alle de italiaensche stucken op te coopen die hy sou connen vinden / den welcken hem oock vereert heeft een goude keten / jae sulcken liefde can dese aenlockende Const inde herten van Coninghen en Princen verwecken / dat sijne Hoocheyt Don Juan d'Austria, die in dese Const oock wonder wel ervaren is / hem niet en heeft ontsien selver uyt te trecken den Sone van onsen Constvarenden David Teniers, sulcken vrintschap ende liefde was hy draghende tot de Const-oeffenaers / jae dat meer is heeft al menichmael versocht om van Teniers inde selve Const ghejnstrueert te worden / sulcke en dierghelijcke voorvallen van eer en vrintschap sou connen by brenghen waert dat den Leser niet te lastich en waer om t'selve te overloopen / eynde-lijck machmen van desen weert befaemden Phidias wel segghen dese veersen / de welcke hem toe ghedediceert sijn op het beldt van sijn Conterfeytsel ghe-schildert vanden wijt vermaerden Peeter Tijsens daer hier voor is mentie van ghemaeckt:

Herous

Herous faciles aditus in limina regum
Sanguis habet, faciles fecit oliva tibi,
Artificesque oleo, ducti, fecere Colores
Nec tamen in dubio, stat tua fama loco
Sors metuenda alijs, olea pax gaudet amica
Pax oleo semper gaudeat illa tuo.

IOANNES FYT

Beest-Schilder gheboren tot Antwerpen.

Hier en sietmen niet verschijnen
Als den haes, hondt en conijnen
Als den luypaert, leeuw, en stier
Als den eghel, das en gier,
Als de bracken, snelle winden
Als de herten, reën en hinden
Als de pauw en schoon phesant
Die daer swieren t'alle cant
Niet en vlieghter door de wolcken
Noch en duyckter in d'aerts kolcken
Oft het compt hier al by een
Soo ghelijck't voor Noe verscheen:
T'schijnt men gaet de Arck weer bouwē
Om t'ghediert daer in te stouwen,
T'schijnt men vreest weer tegenspoet
Van des waters overvloet.
Soo naer t'leven staen de dieren
En hier op panneelen swieren:
Die van Fyt ghesch ildert sijn
Jeder thoont een levens schijn.
Niet meer connen ons de stucken
Van Bassan Natuer uyt drucken
Die soo op het leven treckt
Als t'Pinceel van Fyt ontdeckt
Die can spelen met t'Pinseele
Als een Orphevs op sijn veele
Voor het spraeckeloos ghediert
Dat door Const op doecken swiert,
Dat ons Fyt door sijne trecken
Weet als t'leven soo t'ontdecken
Door den onghemeynen aert
Die sijn jever-drift ons baert,
En ons claerlijck stelt voor ooghen
Wat sijn Consten al vermoghen
Dat hy noot en can vergaen
Soo langh als sijn vruchten staen:
Soo langh als de Faem sal leven
En oock door de werelt streven
Sal sijn wijt befaemde Kunst
Worden met veel lof begunst.
Sijnen roem en grooten gheeste
Wort bethoont in stomme beesten
Die van Fyt sijn afghebelt
En in sijn schildry ghestelt.
Sijnen gheest sal noot verslenschen
By de Const-minnende menschen
Door sijn wetenschap, en hier
Altijdt leven op papier.

ROBERT VAN HOECK

Schilder van Antwerpen.

Seldsaem en veel, al even eel
Veel en cleyn, eel en reyn.

ROemdraghende *Pictuer*, nu wordt mijn gheest ontsteken
Om boven mijne macht u deughden uyt te spreken
Ter wijl dat u Pinseel is vol aertsinnicheyt
Die menichmael de oogh schier uyt haer paelen leyt:
Door t'lockaes vande Kunst vol uytghemunte leeringh
En jngheboesent drift van't cloeck verstandts vereeringh,
Die uwe mildtheyt schenckt aen die de kracht bemindt
Van uwe wetenschap, en haer met arbeyt dient.
Daer ons *Van Hoeck* ghenoch ghetuyghen af can gheven
Met een seer cleyne proef, die haer verthoont als t'leven:
Een proef van kleyn begrijp, doch wel van grooten sin
Die schier onsichtbaer is en heeft veel krachten in.
Dat is wanneer t'Pinseel weet aerdich voor te stellen
Een stuck vol krijghs ghewoel, dat qualijck is te tellen
Soo seldsaem, snel, en cleyn, is sijn Const-maelery
Die hy met grooten gheest can thoonen in schildry.
Jst in Batalien, oft ander Legher-tochten
Oft pestery in't velt, al waer cloeck wordt ghevochten,
Daer de Soldaten schier in dusenden bestaen,
En teghen t'Vyants Heir verwoet ten oorlogh gaen,
Met waghens wel versien, vol voor-raet, vrou, en kind'ren
En achter naer t'gheschut om t'vyandts macht te hind'ren
Al t'geen men speuren can in sijn Pinceels verthoogh
Js vrempt ten aensien van't verstants beschouwich oogh.
Midts datter niet en can aen d'ooghen soo behaghen
En t'gen is d'uyterste dat hun ghesicht can draghen,
Als ons *Van Hoeck* door Kunst brengt daeglijckx voor den dach
Soo cleyn en eel als oyt een menschen oogh besach.

ROBERTVS VAN HOECK,

Controleur des fortifications pour le ſeruice de ſa Maj.^te en Flandre etc. peïtre extreordinaire en petites figures, tres-bien eſtimez des amateurs et grands Seig.^rs pour leur rareté né dans la ville d'Anvers.

G. Coques pinxit. *C. Caukercken ſculpſit*

Jae soo ick al sijn werck ten vollen wou beschrijven
Mijn pen sou sonder eyndt verdoolt in't schrijven blijven,
Want hoe ick d'eel *Pictuer* al naerder ondersoeck
Soo vind' ick noyt geen eyndt in d'wercken van *Van Hoeck.*

IAN BABTISTE VAN HEIL

Schilder van Brussel, oudt 52. jaren 1661.

GElijck DE BIE geen honingh maeckt
Oft sy heeft eerst de bloẽ gesmaeckt
Oft sy heeft in haer snelle vlucht
Daer uyt versamelt soete vrucht,
Voor haren wasschen honingh-raet
Die in haer stroyen huysken staet.
Soo ist oock met de Const ghestelt
(Die wordt ghesien in't Schilders belt)
Als met een BIE, die honingh suypt
En uyt en in de bloemen cruypt,
Soo als een BIE is t'Schilders handt
Die honingh suyght uyt het verstant
En uyt den gheest haer voetsel treckt
Hoe wel den gheest blijft onbevleckt,
Ghelijck de bloem blijft in't gheheel
Soo gaget oock met d'eel Pinceel,
Want schoon de bloem wort aengetast
Van biekens sonder overlast.
Sy lijdt daerom in't minst geen schaey
Maer blijft in wesen even fraey
Tot dat den ouderdom van tijdt
Haer schoont en soeten geur verslijt.
Voorwaer wat wonder oogh-gemerck
En schuylter niet in't Schilders werck,
Wat heeft'et niet bedencken in
Vol lessen van verscheyden sin,
Het gen' van HEIL ons tuyghen can
Een constich en verstandich Man
Jn d'eel Pinceel seer mals en net
Jn ordonnanti en pourtret,
Met groote wetenschap verrijckt
Als aen sijn cloecke stucken blijckt,
Die sijn Pinceel brenght voor den dach
Sulckx dat ick aen hem segghen mach:
Begaefden gheest en wijs verstandt
Een ciersel van u Vaderlandt,
Die door u Const vol wonder deught
Al menich Constenaer verheught.
U Broeders, LEO en DANIEL
Oock beyd' ervaren in Pinceel
En wijckt ghy niet door al de Konst
Daer u PICTVER is med' bejonst.
Jae soo veer ken ick haerẽ kracht
Dat my den keus wert toeghebracht
(Soo als aen PARIS werdt ghedaen)
Die voor hem sach dry vrouwen staen
Om uyt te spreken sonder gunst
Wie van u uytsteckt inde Kunst,
Wie van u samen alle dry
Js Meester inde eel Schildry:
Jck weet dat mijne wetenschap
Daer over wesen sou te slap,
Want in u wercken cort ghseyt
Js gheest van overvloedicheyt,
Al even seldsaem, eel en groot,
Hoe can dan licht de schrale doot
Van HEILENS gheesten doen vergaen
Die in dry levens noch bestaen,
Wiens hoogen weert beroemden naem
Sal altijt leven door de Faem.

IAN

IEAN BAPTISTE VAN HEIL

bon peinctre, inventif en ordonancès de devotion, poësie et d'autres, faict bien un pourtraict, ce qu'on peult veoir a Brusselles dont il est né l'an 1609, et frere de Daniel et Leo van Heil, touts trois encor en vie.

Ie. Bapt. van Heil pinxit. fred. Bottats sculpsit. Ie. Meyssens exc.

IAN PHILIP VAN THIELEN

Schilder van Mechelen, oudt 43. jaeren.

Hier tred' ick in een hof vol aenghenaeme bloemen
Daer *Flora* wel met reën ten hoochſten op mach roemen
  Om dat haer jeughdich groen op rijm noch miſt en paſt
  Oft van gheen Roovers handt can lijden overlaſt.
Daer t'ſchendich hof fenijn gheen voetſel uyt can haelen
Dat gheenen vorſt en vreeſt oft heete ſonne-ſtraelen,
  T'gen' nimmermeer en wort ghelaeft van t'hemels vocht
  Dat ſonder wortel groyt en leeft oock ſonder locht.
Jae ſchoon dat jeder bloem op ſijn ſaiſoen moet paſſen
En al ghelijck met een niet ſamen connen waſſen
  Maer houden hunne beurt ghelijckt in't ſmeden gaet
  Daer d'een voor, d'ander naer op't gloeyend' yſer ſlaet,
Soo is dit teer ghewas nochtans van vremder leven
T'gen' can op eenen tijt verſcheyden bloyſel gheven.
  Dat ſijn de bloemen die hier op panneelen ſtaen
  En door *van Thielens* Conſt ons wijſen t'leven aen.
Soo maer een waere bloem gheplucht is, ſal verdwijnen
Des' bloemen ſijn gheplucht, en altijt levent ſchijnen.
  Soo maer een hofſche bloem haer eerſte doodt eens ſterft
  Sy wacht een jaer eer ſy haer weſen weer beerft,
Een Schilders bloem die can uyt doode verf verrijſen
Haer eyghen doodt can ons oock ſtadich t'leven wijſen:
  En die dit niet en vat en ſoeckt een proef daer van
  Moet by *van Thielen* gaen die u dit tuyghen can.
Die u door ſijn Pinceel ſal weſentlijck doen mercken
Wat leven datter ſchuylt in ſijn lof-rijcke wercken
  Hoe by dat hy den aert van *Floras* bloemen compt
  Daer tot in Spanien de raſſe Faem op roempt.

Die

IEAN PHILIPPE VAN THIELEN

Seigneur de Couwenberch, etc. il eſt né a Malines, l'an 1618. a eſté diſciple du tres-fameux peintre F. Daniel Zegers de la Compagnie de Ieſus, aupres lequelle il eſt deuenu peintre tres eſtimé en fleur, dont ſes tablaux en rendét les teſmoinages.

Eraſmus Quellinus pinxit

Richard Collin ſculpsit

Die *Zeghers* ſnellen gheeſt, en ſuyver nette trecken
Wel neven *Zeghers* werck derft in ſijn Conſt ontdecken:
Die t'Hans by *Zeghers* heeft gheoeffent ſijnen gheeſt
En d'eerſte Leerelingh van *Zeghers* is gheweeſt.
Sijn Conſt munt boven Conſt, en groyt hoe lanckx hoe liever
Door de bevoorderingh van ſijnen cloecken jever,
Wat dienter meer gheroempt op ſoo een eel Pinceel
Die ons het leven can verthoonen op panneel:
Midts in *van Thielens* Conſt het leven ſchijnt te ſchuylen,
Trots al de meykens van *Glijceras* blommen tuylen:
Die was een Veldt-Goddin van hooch begaeft vernuft
Daer *Pauſias* al menichmael voor ſtondt verſuft.
Als hy den loſſen aert van haer doorvlochte bloemen
Met ſijn Pinceelen ſocht in't leven by te comen,
T'gen ons *van Thielen* can bethoonen in ſchildry
(Daer *Pauſias* voor wijckt en al de tuylery,
Van deſe Veldt-Goddin) om dat ſijn ſuyver ſtucken
Schier boven t'leven gaen, in't leven uyt te drucken:
Sulckx dat ſijn blom-ghewas can worden noot verdort
Soo langh ſy op den doeck van d'oogh beſichticht wordt,
Die noyt vergaen en ſal om haer groot krachts vermoghen
Soo langh des' Mael-conſt van *van Thielen* wordt gheploghen,
Den gheeſt die door de Conſt in ſijn ſchildrijen leyt,
Voor hem, en ſijn ghemael d'onſterf'lijckheyt bereyt.

MARIA THERESIA, ANNA MARIA ENDE FRANCHOISE CATHARINA VAN THIELEN.

TOt een ghedenckweerdich verhael soo heeft my den iever niet sonder reden aengheloockt om hier oock by te voeghen den onberispelijcken lof die met volle recht verdient de Const-rijcke ende Deughtsaeme Ioffvrouw MARIA THERESIA van Thielen gheboren Anno 1640. op den 17. Meert / door de ervarentheyt ende gheestighe handelingh die sy is hebbende inde oeffeningh van de bloem-rijcke Pictura, ende is daer beneven ten hoochsten te prijsen de cloeckheyt van haere voorschreven twee eyghen Susters / oock niet min uytstekende in dese lofbaer ende eerlijcke Const / ende alsoo alle dry in blomschilderen soo merckelijck aencomende datter niet door den Natuer in alderley schoonheydt van blom-ghewas en wordt ghestort / oft het selve can daer in op panneel door de afmalinghe van hun Consten wesentlijck ghespeurt worden / de voorschreven ANNA MARIA van Thielen is gheboren in't jaer 1641. ende FRANCHOISE CATHARINA van Thielen in't jaer 1645. ende ghelijck den tijdt van ouderdom aen malcanderen niet veel en verschilt / soo verschilt noch min hun Pinceel inde vry Schilder-const aende handelingh soo van d'een als d'ander die sy naer proportie / reden / ende natuer weten te ontdecken. Ten is niet vremt ten opsicht dat den Natuer meest gheneghen is tot het ghene daer den Natuer af voorts compt / want ghelijck den Natuer ons het naest is bestaende ende den gheest oft het verstant stercker dwinghen en trecken can als duysent-derley vremde gheesten / die daer in eenighe nieuwe Const oft wetenschap soecken in te dringhen / soo wort hier seer oogh-merckelijck bewesen dat den Natuer der voorschreven gheest-rijcke jonghe Aencomelinghen ende teere Leerelinghen van Pictura, (die uyt den Natuer behoorden gheneghen te wesen tot vrouwelijck handt-werck / als tot soo een mannelijcke wetenschap) meer treckt tot dese vaderlijcke Const als andersints / overmidts den vernuftighen en wijt befaemden Jean Philips van Thielen hunnen Vader (inde selve Const ende stijl ervaren sijnde) en siende hun gheneghentheyt (meer uyt den ingheboren Natuer / als aenghedronghen onderwijsinghe op wassen) sijn voornoemde Dochters de selve Const met lust ende iever is inplantende / de welcke daer in soo ervaren worden dat men daer van hoopt groote mirakels vande edele Pinceel metter tijdt te sien. Redenen dan sijn dese / dat ick wel mach segghen tot hun meerder eer ende lof: op het spreeck-woordt van den gheleerden Horatius: Fortuna non mutat genus.

Fortuyn is van soo wonder cracht
Dat sy manier, stam oft gheslacht
Noot sal verand'ren hoe het gaet
Maer houdt altijt in eenen staet
Jn eenen en ghelijcken stant
Waer van Natuer houdt d'overhant.

Soo d'Exter huppelt in het groen
Soo sietmen oock haer jonghen doen,
Soo voor soo naer, voeght sich Natuer
Om dat sy is ons naest ghebuer.
Des menschen ingheboren aert
Natuer ghestadich openbaert.

Het eerste wesen blijft altijdt
En wort ghevoestert vanden tijdt.
Dit leert van THIELEN ons seer fraey
Jn een ghecolorierde schaey
Die in haer selven niet en is
Maer wonder van ghesteltenis,
Dat is de Const van d'eel PICTVER
Die t'wesen vat uyt den Natuer:
Midts dat t'Pinceel niet doen en can
Oft sy heeft daer haer voetsel van.
Soo als sijn suyver eel Pinceel
Ons can bethoonen op panneel
Besonder inden blommen aert
Oft hy van Flora waer ghebaert,
Die (schoon de doot hem had ontsielt)
Sijn Const en waer noch niet vernielt
Die daegh'lijckx in sijn kinders wast
En op gheen doots ghedreygh en past,
Midts sy ontsterffelijck sal staen
Al waer sijn heel gheslacht vergaen.
De Faem den Roem altijt bevrijt
Van HAET en NYDTS verganckelijckheyt,
Daer THRESI ons een proef van thoont
Wiens Const is weert met gout beloont.
Haer Susters ANN' en CATHARIEN
Die laeten hunnen gheest oock sien
N'en gheest die wonderlijcken spelt
Jn menich fraey en deftich belt
Dat van hun stets wort afghemaelt
En daer de Faem al ree op praelt
Al even gheestich, cloeck en reyn
Al even net en onghemeyn
Sulckx dat de ras en vlugghe Faem
Oock moet verheffen hunnen Naem.

IOANNES COEPERS

Schilder van Enghelandt.

T'Is even oft ick t'sout en water weer ginck draghen
Naer t'diep der woeste Zee, als ick *Ian Coepers* Kunst
Jn rijm verheffen wil, midts d'eelheyt en behaghen
Van al sijn werck en passen op gheen lof en gunst,
Die jemandt tot sijn eer aen Fama wilt vertellen,
Midts dat de daet bewijst den uyterlijcken lof
Die jemandt van *Pictuer* in dicht oft rijm wilt stellen
Van *Coepers* sonderlingh bekent in't Enghels Hof,
Den soeten weder-galm van Famas hel trompetten
Wort over al ghehoort tot roem van sijn verstandt
Die ick wel op't tonneel van ons' *Pictuer* mach setten
Midts dat gheluck en jonst hem vatten met de handt
En gunnen hem de eer die hem vermaert can maecken
Om t'levens nutticheyt die hy door Konst ontdeckt
Daer jeders oogh seer licht haer voetsel uyt can smaecken
En menich hert tot lust, en vreught, en jever treckt.

FRAN-

FRANCISCUS DE NEVE

Schilder van Antwerpen.

VEranderlijck gheluck, hoe ſpelt ghy met de menſchen;
Die daeghelijckx u jonſt en hoochſte voordeel wenſchen
Op't s'werelts ront toneel, want die u vat, en dient
Niet als een overvloet van weelden by u vindt.
DE NEVE vol van gheeſt en gingh u niet beneven
Als ghy hem hebt ghewinckt om hem u handt te gheven,
Maer namſe vlijtich aen van in ſijn groene jeught
Midts ſy de Leydt-ſterr' was van neerſticheyt en deught.
Midts ſy was d'jerſte die gingh ſijn Fortuyn bereyen
En vanden ondeughts pad wou naer de deughden leyen:
Soo als oock is gheſchiet, want t'vleughel-rijck ghedacht
Van ſijnen jonghen gheeſt heeft hem ſoo veer ghebracht,
Door d'oeffeningh der Conſt in d'eel Pinceel te pleghen,
Dat wie haer wercken ſiet wort tot de Conſt gheneghen.
Om al den wond'ren aert, van fraey gheſteltenis
Die met aendachticheyt daer in verborghen is,
Die al de luſten van een Kenders oogh verovert
Jae de begheerlijckheyt der Conſten ſoo betovert,
Dat ROOMEN ſelf ghetuyght, in lanck verloopen tijt
En waſſer niemant die met neerſticheyt en vlijt
Soo naer quam den Natuer in't t'leven af te malen
Daer m' heel Jtalien hoort hedendaeghs van pralen.
T'is wonderlijck om ſien op d'Heer van LEYENS hoff
Wat Conſt hy achter liet, tot ſijnen weerden loff,
Eer NEV' naer Roomen trock, in ſijn onrijpe jaeren
En eer hy noch oprecht was inde Conſt ervaeren,
Soo alſmen waerelijck can teghenwoordich ſien,
Waer in dat ſchuylt een gheeſt van RVBBENS en URBIEN,
Sijn werck de daet bethoont, ſchoon MOMVS dit benede
En uyt een jeverſucht dit rijm.gheſchrift beſtrede
Waer van de ſnelle Faem noyt worden can verdort
Oft ſijnen hooghen lof in't minſte deel vercort.

PEETER MEERT

Schilder van Bruſſel, oudt 42. jaren.

GHelijck de Conſtenaers verplicht ſijn danckbaer te weſen hunnen Heer ende Godt over de gratie ende gheluck dat hy hun (tot verwonderinghe van de wereldt) heeft ingheſtort / ſoo behoorden wy oock hun Schuldenaers te ſijn om de ſelve te eeren en naer reden te achten / ſiende de ſeldſaeme en nutte wercken die ſy ten voorſchijn brenghen / en daermede de wereldt vercieren: niet alleen de wereldt / maer oock Godts Kercken / om (ten aenſien vande ſelve) alle deught ende godtvruchtichheyt te verwecken. Sy worden meer als gheluckich gheacht die vanden Natuer door de gabe Godts tot ſoo uytnemende Konſt gheleyt worden / welcke Conſt d'eenighe oorſaeck is datſe over al gheſien en bemindt ſijn / jae van de treffelijckſte en roemruchtichſte Schrijvers en Poeten des werelts onſterffelijck ghemaeckt en ſoo danich dat hun eyghen wercken (ſchoon de ſelve noch ſoo voorſichtigh van ongheluck bevrijdt ende bewaert worden) eer ſullen verſlijten / als de ghedachtenis der menſchen (ſtervende van d'een op d'ander) door d'onverganckelijcke beſchrijf-pen ſal vergaen. Den hooch-gheleerden Poeet Petrarcha heeft ſommighe Schilders over ſoo veel jaeren voor ſijn doodt in ſijn gulde veerſen (als Simon van Siena en meer andere) plaetſe verleent / ende hunnen lof ſoo uyt ghebelt / dat de ſelve emmers hunnen gheeſt tot op den dach van heden tot onſterffelijcke ghedachtenis / daer inne noch worden gheſien / en wilde ſonderlingh den voorſz. Simon van Siena gunſtich weſen om dat hy maer eens ſijn vrindinne Laura gheconterfeyt hadde / ſulckx dat Petrarcha hem door ſijn edel pen meer lof / eer en gunſt bethoonde / dan oft hy den ſelven met de grootſte rijckdommen des wereldts begiſt hadde / die als roock vergaen / en eenen beſchreven lof blijft onverganckelijck. Waerom ick wel mach ſegghen:

Wat baetet 's werelts pracht oft rijckdommen te hebben,
Die niet als bobbels ſijn oft weecke ſpinne webben,
En lichtelijck vergaen, maer eenen Naem die blijft
Soo maer een cloecke pen daer van de deught beſchrijft.

Men leeſt dat ſekeren Leonardo da Vinci (ſijnde een ſeer cloeck Schilder van Florentien) vier jaeren beſich was om een Conterfeytſel van een ſchoon Vrou-perſoon naer t'leven te treffen / en met ſulcken opſicht alle de deelen des lichaems / beſonder inde tronie ende handen ſoo vlijtich had aengheteeckent / ende naer den natuer uyt ghebelt dat het leven ſchier maer een ſchaduwe by deſe ſchildry ſcheen te weſen / en om dat de Vrou-perſoon by naem Mona Liſa niet verdrietich en ſou worden om (ſoo langhen tijdt ghedurende) ſomwijl voor deſen vermaerden Schilder te ſitten / dede hy tot haer vermaeck altijt op verſcheyde inſtrumenten ſpelen en lieffelijcke ſtemmen-hooren / om alſoo ſijn voornemen inde uytwerckinghe van ſoo danich ſtuck ſchildry te volbrenghen / alleen om eenen ontſterffelijcken naem achter te laeten. De edele ende machtighe Stadt van Bruſſel mach oock haeren roem wel draeghen op de weert befaemde Schilder-conſt die daghe-

PETRVS MEERTE
Pictor Brucellensis

C. Caukercken fecit.

lijckx is ten voorschijn brenghende haeren ingheboren Peeter Meert, den welcken niet alleen met ervarentheyt groote en wrerckelijcke ordonnantien door het Pinceel naer t'leven af en maelt / maer besonder in het conterfeyten sulcken cracht ende volmaecktheyt aenwijst / dat sijn veerdicheyt en cloecke handelingh veel meer (als den grooten arbeyt en langhe tijdt-quisterij van onse oude Consteners) te achten is / ende ghelijck seker voortreffelijck juweel-stuck sijnde gheschildert van onsen constighen Phenix Anthonio van Dijck, afbeldende veel Conterfeytsels vande oude Magistraet van Brussel (op de Staten-Camer op het Stadts-Huys tot Brussel teghenwoordigh hanghende) schijnt te wesen een mirakel des werelts door den levens aert en gheestichheyt diemen daer in speuren can. Soo wordt den Const-lievenden en nieusgierighen Schildry-beminder oock aengheweesen al menich memorie-juweel / afbeldende verscheyde Pourtretten oft Contrefetsels die ghedaen ende met groot verstandt uytghewerckt sijn van desen constighen Oeffenaer Peeter Meert, als te sien sijn op verscheyde Gulde ende Ambachts Kamers binnen Brussel, oock in diversche Edel-huysen / en Kercken can ooghschijnelijck ghethoont worden / wat wonderheyt dedele Pinceel in haer wercken ten voorschijn brenght / waerom niet qualijck en past tot sijnen loff ende ontsterffelijcke Faem dit volghende Rijm-schrift.

Die t'wesen en ghedaent, jae schier het eyghen leven
 Van sijnen vrindt wilt sien, en d'edel Kunst daer by
Soo veel als den Natuer aen jemandt self can gheven
 Die moet sijn ooghen maer slaen op een eel schildry
Van *Peeter Meert* ghetoetst, die d'ooghen can versterken
 Besonder oock die van haer crachten kennis draeght,
Om datmen niet en can in sijn lof-rijcke wercken
 Bevinden, t'gen aen d'oogh in eenich deel mishaeght.
Vol vaste teeckeningh, en wel verdeelde verven
 Een losse handelingh, daer by den soeten aert
Van hoochsel ende schaey, die nimmer en versterven
 Jae alles soo ghestelt, en vlijtich uyt ghespaert.
Dat (wie eens compt te sien de vruchten der Pinceelen)
 Die staen op plat panneel, ghewrocht van *Peeter Meert*,
Moet lijden datter gheen aerts-schatten oft juweelen
 Te vinden sijn, oft d'eel *Pictuer* is meerder weert.
Sijn Const heeft sulcken cracht besonder in Pourtretten
 Oft Conterfeytselen, daer t'wesen en Natuer
Behalen d'hoochste eer, naer alle Schilders wetten
 Midts t'levens eyghendom schuylt inde vry *Pictuer*.

LOF-

LOF-SCHRIFT
Op de uytnemende Konſt, achter-ghelaeten by den Deughtminnenden Broeder
ANTHONIUS ROCKA
In ſijn leven Minnebroeder ende Conſtigh Schilder gheſtorven tot Roomen.

ALs Faem leſt overdocht in haere vry ghepeyſen
Den koſtelijcken ſchat en rijckdom der Palleyſen,
Die menich Potentaet en machtich Prins beſit
En daer de Schilder-conſt oock d'eerſte plaets gheniet
Om haere weerdicheydt en ſeldſaem edelheden
Die met de grootſte gift en eer wordt aenghebeden
Jae naulijckx crijghbaer is als met een machtich gelt,
Soo ſtont de Faem terſtont in haer ghemoet verſtelt:
Als ſy eens quam te ſien tot BRVSSEL op d'Altaeren
Jn't Minne-broeders Kerck, en aen de ſy Pillaeren
De wonderlijcke Kunſt die daer ten thoone ſtaet
Jae alle handelingh van Conſt te boven gaet,
Die ROCKA met verſtant heeft weten voorts te brenghen
En ſoo den lof der Conſt veel eeuwen te verlenghen:
Veel eeuwen naer ſijn doodt, die noyt en ſal vergaen
Maer om haer edelheyt ontſterf'lijck groeyen aen,
Soo is ſy metter haeſt de werelt door gaen ſtreven
Om deſe achtbaer Conſt noch meerder roem te gheven,
Te gheven ſulcken eer dat ſy naer duſent jaer
De heele wereldt door mach weſen openbaer:
Waer in de wetenſchap is van VAN DYCK te mercken
Een Konſt die niet en wijckt aen RVBBENS edel wercken,
Soo fraey en gheeſtich is daer alles uyt ghevuert
Jae ſchijnt dat elck Figuer ſich eyghentlijcken ruert.
En had eylaes de doodt den voortganck niet beneden
En ſijnen jever door het ſterven af gheſneden,
Miſſchien had ROOMEN ſelf, (die t'hans wilt d'overhant
Behouden inde Konſt) gheweken voor t'verſtant
Van Rocka die Natuer wiſt ſoo naer by te comen
Dat niet en is van hem uyt d'eel Pinceel ghecomen,
Oft t'ſchijnt dat t'leven is, en ſonder leven leeft,
Het gen' aen ſijne ſiel de deught ghegheven heeft.

IAN PEETERS

Vermaerden Zee-Schilder van Antwerpen, oudt 36. jaeren. Anno 1661.

DEn grijſen *Proteus*, Voorſeggher van *Neptuyn*
En d'*Oceaenſen* Soon' ginck leſt ſijn waghen mennen
Lanckxt t'vlack der woeſte zee verby t'*Carpatze* duyn
Met ſijn Lief *Egemael* en door de golven rennen.
Waer over groote vreught is op gheſtaen in't diep
Des waters, onder de ſoet-ſinghende *Sirenen,*
De wijl dat *Peleus* noch by ſijn *Thetis* ſliep
Die oock op het gheluyt der *Tritons* is verſchenen.
De Zeeſche Stroom-Goddin (ghehult met groene lis
Wert daer van jeder een vereert met maet-gheſanghen
En van haer Maeghden die half menſch ſijn en half vis
Met ſchelpen op gheciert en perlemoer behanghen.
Het Kieck-hornich gheblaes en lieffelijck onthael
Der bly *Nereides* (die d'heele Zee berueren
Het was al op de been met overvloet van prael
Om *Protei* triumph op't cierlijckxt uyt te vueren.
Doen ſachmen t'zee-bancket van oeſters en garnaet
Door *Glaucus* rechten op aen die daer vrolijck waeren
Men brocht ghedrooghden vis in plaets van wilt-ghebraet
Noyt ſachmen ſulcken Heyl op zee veropenbaeren,
En ſoo daer een *Sireën* uyt t'water boven brocht
Een croon vol ſchoon gheſteent verciert met fijn vergulſel
Die ſy ſeer aerdichlijck en gheeſtich had ghewrocht
Van cruyt, lis en corael voor het gheperelt hulſel.
Van d'eel *P'ſamanthea*, ſprack *Proteus* op't leſt
En ſeyd' dat deſen crans wel dienden op ghedraghen
Aen eenich cloeck *Matroos* bekent in't Noordt en Weſt
Die gheenen ſtorm ontſiet van *Eols* winter vlaeghen,

Die

IOANNES PEETERS

Tres-bon Peintre de Mers, calmes et tempestes batailies
sur mer, Galeres, Villes, et Chateaux etc.
fort rares, et bien estimées par tous païs, princepalement
des amateurs et grands Segnieurs. demeurant en Anuers
Ville de sa naisance, né l'an 1624.

Luc. Vorstermans iunior delineauit et sculp.

Die daeghelijckx beſeylt het Landt van *Mexico,*
 Ja compt tot in *Peru* met ſijne Coopmans waeren
Jn't pratte *Mantua*, de *Zond'* en op *del Po*
 Die t'machtich *Aſien* en *China* heeft bevaeren.
Dit vontmen eerſten goet, maer als den Zee-Godt ſweegh
 Quam daer een Meremin uyt *Thetis* ſchoot ghedoken,
En ſoo ſy kennis van des' vremde croone creegh
 Heeft haer ghevoelen oock met ſoetheyt uyt gheſproken:
T'is reden dat hem eer en lof wordt aenghedaen
 Die al den dach becruyſt ons onghebaende weghen
En gheenen *Tartar* vreeſt oft ſwerten *Indiaen*
 Jae tis hem groote vreught den vyandt te verteghen.
En t'leven duyſentmael te ſtellen in ghevaer
 Van al ſijn wacker volck en rappe Oorloghs-gaſten
Men vreeſter gheen ghewelt van ſtormen, wint, oft baer
 Als hy het Torckx-ghebroet eens naer de ſiel mach taſten.
Waer op den Duyckeler van *Glaucus* antwoordt gaff
 En ſcheen door ſijnen raedt d'heel zeeſche *Rey* te ſtooren
Om dat hy ſeffens ſloegh d'eerſte gheſintheydt aff
 En liet ſijn oordeel dus oock op dit voor recht hooren,
Dat niemandt toe en quam des' weert befaemde croon
 Als die op viſſchery moet onderhouden t'leven
En is te vreden voor al ſijnen arbeyts loon
 Met t'voordeel en profijt dat hem de zee wilt gheven.
Hier op begoſt *Neptuyn* te ſprecken met verſtandt
 Wat; ſalmen ſoo een crans gaen aen Matrooſen veylen?
Die op t'bewaetert vlack bekent ſijn t'alle cant
 En daeghelijckx den ſtroom van onſe zee beſeylen;
Met rijcke coopmanſchap, daer t'vyandts oogh op loert
 Het gen' ſy brenghen uyt den Noorden en het Weſten
Waer door den *Oceaen* is menichmael beroert
 Men geeft aen ſulcken volck des' croon ſoo niet ten beſten.

Veel min den Zee-Helt, die ons baeren dickwils ſtoort
  Verdient begift te ſijn met ſulcken prijsbaer looningh
Want ſoo ſijn donderbus wort boven t'diep ghehoort
  Van't ſoute pekel nat verſchrickt ons heele wooningh,
En wat den Viſſcher raeckt die onſe paelen kent
  Jae dammt de waters af met dicht ghebreyde netten
En woont op zee als in ſijn eyghen Element
  Die moetmen oock den lof van deſen crans beletten.
Maer die de Croon verdient, en ſtoorden noot de zee
  Dat is een vrempt verſtant, nochtans cán zee-en baeren,
En die de golven van *Neptuyn* noot ſned' in twee
  Oft zeeſche ſtormen ſach, is inde zee ervaren.
Die al den zeeſchen aert, ghelijck ſy is gheſtelt
  T'ſy ſtilte oft tempeeſt weet gheeſtich te ontdecken
Door ſijn verheven Conſt in een gheſchildert belt
  En door de wonder cracht van ſijn Pinceele trecken.
Wie onſen handel kent en als het leven thoont
  Behoortmen deſen prijs met blijſchap toe te ſtueren
Behoort met dit juweel naer recht te ſijn ghecroont
  Die ſonder zee te ſien in zee ſoeckt aventueren.
T'is *Peeters* tweede lit der zeeſche Conſtenaers
  Midts d'jerſte was ſijn Broer die t'leven is ontweken
Was 't calmt, vloet, ebb' oft ſtorm vol vreeſelijck ghevaers
  Noot beter is de zee als in hun Conſt ghebleken,
Daer d'een verholen klipp' ſchier teghen d'ander woedt
  Daer d'Ooſt ſtrijt tegen t'Weſt, den Noorden tegen t'Suyen
En t'ſchuymende ghehuyl van den verbolghen vloedt
  Vecht teghen het ghedres van al des onweers buyen,
Hier is de Coop-vaerdy met Schip-breuck overláſt
  Dat naer Compas oft Roer noch droef gheſchrey en luyſtert
Den draey-ſtroom treck'et neer door 't breken vanden maſt
  Hier leyt de wackerheyt der Schippers gans verduyſtert,

Een ander Oorloghs-ſchip (daer t'water teghen bruyſt)
Siet *Boreas* met cracht in ſijne ſeylen ſpelen,
Men ſchreeuwt ſoo 't Schip maer eens teghen de clippen ruyſt
D'een pompt en d'ander treckt met cracht de hennep ſeelen,
En watmen woelt oft werckt t'is niet als ongheluck
Soo lanck de ſtormen ſijn in wreetheyt uyt ghelaten
Het leven hanghter in de weeghſchael van veel druck
Gheen karmen oft gheween (als Godts ghenaed') can baten,
En hoeter gaet oft niet iſt ſchoon oft ſtormich weer
Al watter op de zee uyt d'Hemels wort gheſonden
Dat vintmen inde Conſt van *Peeters* tot ſijn eer
Dat wort tot ſijnen lof in d'eel Pinceel ghevonden.
Jſt oorlogh ofte ſtrijdt, die op de zee gheſchiet
Weet *Peeters* door de Conſt te thoonen in ſchildrijen
Sulckx dat hun edelheyt en wijckt het leven niet.
Waer over jeder een begoſt ſich te verblijen,
En gunden hem de Croon met vriendelijck ghelaet,
Die vande Faem ſoo wort de werelt door verheven
En ſal verheven ſijn ſoo lanck ſijn Conſte ſtaet
En door ſijn eel Pinceel ontſterffelijcken leven.
Ter wijl *Neptunus* ſelfs hem winnen doet den crans
En door ſijn cloeck vernuft den Schilder-prijs behalen
Om datter niemant ſoo den ſilv'ren water-glans
Oft woonſted' van *Neptuyn*, als *Peeters* af can maelen.

Op den onſterffelijcken naem vanden voorghemelden Ian Peeters.

Locht, water, vier en aerd, dat ded' *Ian Peeters* leven
En *Peeters* maeckten haer, die hem ſijn voetſel gheven
Want t'water gaf hem ſpijs, aert, vier, en locht den wijn,
Sijn handt die maeckten dan die ſijne Voeſters ſijn,

Maeckt

Maeckt hy ſijn Voeſters ſelfs die ſijne eere ſpijſen
Dat ſijne Faem noyt eyndt, can ick daer door bewijſen
Want die ſtaegh Voeſters maeckt en vande ſelve leeft
Dat is een ronde O die noyt gheen eyndt en heeft.

B. V. M.

Antwoordt des Autheurs.

Verthoont haer *Peeters* Conſt voor het waerachtich leven
Soo moet ſijn eel Pinceel hem niet als water gheven
Want d'oli vyandt is van water ende wijn
Die met ſijn waerde Konſt nochtans ghemenght moet ſijn,
Hy weet de verwen met de oli ſoo te ſpijſen
Dat hy daer in den aert van t'water can bewijſen
Waer in het Element des waters ſchijnt dat leeft
En in ſijn ſelven niet als Conſt en gheeſt en heeft.

Aenſpraeck.

MEn ſeyt ghemeynelijck voor een ſpreeck-woordt: Ex aſpectu naſcitur Amor, dat uyt het gheſicht wordt de Liefde gheboren / ende ghelijck de Liefde vremt van aert is / ſoo is noch veel vremder van Natuer de Schilder-conſt de welcke wel overeen compt met de Liefde / overmidts ſy meeſtendeel haeren oorſpronck heeft uyt het gheſicht / het gheſicht maeckt den gheeſt verheught jae treckt den ſelven tot veel-der-hande luſten ende veranderlijcke ghedachten. Om dit te doen verſtaen ſoo dient hier bewesen dat als wanneer eenen oprechten Kender ſijn ooghen laet dalen op een aerdich beldt wordt terſtont aenghelockt ende inden gheeſt verblijdt dat hy noyt ſijn luſten daer af en ſal trecken oft de ſelve hebben eerſt daer uyt den vollen ſmaeck van contentement ghehadt / niet alleen doorſien hebbende de cloecke handelingh / liefelijck weſen ende vaſte ghe-ſtelteniſſe vande ſchildry: maer oock de hiſtorie oft den ſin die de ſelve ſchildry uyt druckt ende bewijſt; hoortmen van jemant een waerachtighe Hiſtorie oft ghefingheerde Fabel verhaelen / het verſterckt de memorie / ende in een beldt de ſelve uytghewerckt ſiende / crijghtmen niet alleen een verſterckinghe inde me-morie maer oock een volle vermaeck voor het gheſicht. Hoe wel dat jemant (ſchoon hy inde wetenſchap van alle hiſtorien ervaren waer / en daer by ſijnde gheen Kender van Pictura) in een Hiſtori-beldt ſoo grooten behaeghen niet en ſal vinden als eenen oprechten Kender vande Conſt / die (eenichſints den ſin maer en verſtaende van het afbeltſel der ſelver hiſtorie) ſal ſpeuren de werc-kelijcke ghedachten ende naturelijcke eyghenſchappen die den Meeſter daer in

heeft

heeft achterghelaten. Soo dient dan Conſt-lievenden Leſer een goet Schilder te weſen een oprecht Kenniſſe-dragher der hiſtorien om voor te comen de miſverſtanden die anderſints in't uyt belden der hiſtorien connen ghevonden worden/ ende dient boven dien daer by de ſelve hiſtorien ſoo vaſt in ſijn memorie te hebben ende d'Effecten daer van te verſtaen / dat hy niet alleen met Pinceel uyt en druckt de ghedaente maer oock het eyghen leven / ick ſegghe het eyghen leven / om reden dat niet alleen ghenoch en is door het Pinceel te doen verſtaen de gheleghentheyt en leven vande hiſtorie / maer oock het weſen van blijſchap oft droefheyt die daer in naer den ſin der ſelver te ſien is : ghelijck by exempel de uytbeldinghe vande Fabel van Pſiches een Coninckx Dochter / waer op de Goddinne Venus, om haer uytnemende ſchoonheyt ſeer jeloers was / ende niet connende onderſteunen haer gramſchap heeft den dertelen Cupido haeren Sone opgheſtockt ende bevolen dat hy den armſten ende catijvichſten Menſch des werelts tot liefde met deſe ſchoon Pſiches ſoude vereenighen door de behaeghelijcke hitte van ſijn pijlen. Welcken ſin den Conſtighen Raphael d'Urbien ſoo uytnemende gheeſtich heeft afghebelt datmen daer in can ſien de gramſchap en droefheyt die Venus in't bidden van haeren Soon heeft ghehadt (ſchoon jemant den ſelven ſin oft hiſtorie niet en verſtondt) ſoo groote cracht heeft de Schilder-conſt. Voorts wederom daermen den Vader van Pſiches ſiet overpeyſen den raedt der Goden teghen ſijne Dochter / gaende naer de ſtadt Milet om d'Orakel van Apollo te beſoecken / eenſamentlijck de droefheyt ende onghenucht die Pſiches hadde / midts haer ſchoonheyt van Coninghen oft Princen niet gheacht en werde / allen het welck den voorſeyden Raphael niet alleen in ſchildry te kennen gheeft naer de manieren ende leven / maer eyghentlijck daer in uyt druckt de inwendighe droefheyt ende ghevoelen vande werckende ghedachten des voorſeyden Coninckx ende ſijn Dochter. Wijders is oock te ſien in een wonder fraey beldt vanden edelen Heer Petrus Paulus Rubbens daer Pſiches als een druckelijcke Bruydt gheleyt wordt naer de Rots van eenen hooghen bergh / daer ſy alleen verlaten ſijnde van haer ouders en alle vrienden / verwachtende haeren Bruydegom (dat eenen draeck ende wreeden Tyran ſoude weſen) ſoo d'Orakel voorſeyt hadde om daer van verſlonden te worden. Deſe droefheyt ende lijdende allendt die in Pſiches te ſien waren / worden inde Conſt ſoo ontdeckt dat niet in't leven ſelfs en can ſoo weſentlijck uyt ghewerckt worden t'ghene aen deſe Conſt ſou overtreffen. Dalende voorts tot de waerachtighe hiſtorien / ſoo dient neerſtich opſicht ghenomen op een aerdich beldt waer in den Schilder te kennen gheeft de groote drooghte / ſchraelen tijdt / ende onvruchtbaer aert / die eertijts gheſien coſten worden ten tijde van Elias, die gheſeyt hadde : Soo waerachtich als de Heere de Godt van Iſrael leeft voor wiens aenſicht ick ſtaen, ſoo en ſalt binnen deſen jaren noch dau noch reghen ſijn, het welck alſoo gheſchiede : leeſt maer de Schriftuer in't 3. Boeck der Coninghen in't 17. Capittel. Soo dat Elias vluchte door 't bevel Godts naer de beke Carith, de welcke afcompt van't gheberghte Ephraims tot inde Jordaen, om aldaer vande Raven gheſpijſt ende vande beke ghelaeft te worden / in deſe Conſt ſietmen den ſchraelen tijdt / oock den benouwden dorſt en hongher des menſchen uyt ghedruckt / dat ſchoon jemant gheen kennis der hiſtorie en hadde ſou altijdt connen

ſien

sien watter gheslaghen waer. Jemandt die oock sijn ghesicht slaet op een Samsons bruyloft die uyt ghebelt heeft dien grooten Meester by naem Rembrant van Rijn, ghelijck ghelesen can worden by Judicum in't 14. Cap. waer in te mercken is den wonderen geest ende cloecke ghedachten vanden mensch die desen Schilder eyghentlijck naer den sin ende uytlegghen der historie blijtich heeft waergheenomen / want om onderscheyt te maecken tusschen dese ende andere bruylosten soo had hy Samson op de voorgrondt ghestelt met lanck hair tot bewijs datter noyt scheer-mes op sijn hooft gheweest en hadde / ten anderen was Samson voorworpende aende Gasten eenighe raetsels d'welck men sien conde aen sijn handen midts dien dat hy met den rechten duym en middelste vingher den slincken middel-vingher vast hiel / met sulcken naturelijcke actie datmen can speuren watmen aen jemandt met reden wil voorstellen / en ghelijck alle de Gasten des bruylofts tot dese raetsels te hooren niet gheneghen en waeren / soo sachmen den eenen sitten discoreren / den anderen met glas om hooch oft hy een ghesontheyt in stelde / en soo voorts een jeder dede sijn natuerelijcke actie / waer uyt te sien is de gheoorloofde vrijheyt ende kennis der historien / die groote Constenaers soo wesentlijck uyt wercken. Wederom in een stuck van van Dijck afghebelt / alwaer hy uyt druckt de verwonderingh van sekeren Keyser van Roomen die de Goden had offerhande ghedaen ende hem door het Orakel voorseyt wert den aenstaenden slach teghen sijn vyanden te winnen maer selver te blijven / d'welck hy daer naer aen sijn crijghs Overste te kennen gheeft / doende aen de selve een oratie / om hun tot meerder couragie ende vroomheyt te verwecken / oock een stuck van eenen Jan van Eyck uytbeldende een Cecilia spelende op de Orghel / waer op van een party Enghelen wordt een musyck ghehouden / alles soo uytnemende fraey ende wonderlijck ghedaen / dat uyt de actien ende manieren van singhen aen elcken Enghel by goede Musicanten can inde schildry ghespeurt worden wie den Bas / Tenor Altus en Superius in't selve accort is houdende / ende uyt menichvuldighe dierghelijcke Historien ende afbeldtselen connen de actituden ende werckelijcke manieren / t'sy blijdtschap oft droefheydt / wreetheydt oft gramschap / sachtmoedicheydt ende tiranny ghesien worden. Met soo grooten deught ende verholen wetenschap is onse edel Pictura opgheproncht / waer mede ick (om een eyndt in mijn beschrijf te vinden) wil vervolghen de groote Consten die de naerbeschreven Gheesten uyt wercken / tot meerder roem van Pictura.

Want niet en worter van een Schilder voorts ghebracht
Oft elck thoont even cloeck sijn werckelijcke cracht.

PEETER BOEL

Beest-Schilder van Antwerpen, oudt 36. jaren Anno 1661.

T'Ghediert compt hier den Naem van *Peeter Boel* verconden
T'wijst spraeckeloos den gheest, die in hem wort ghevonden,
Dat soo hy maer en roert sijn aerdighe Pinseel
Die deel is van t'ghediert, maeckt hy t'ghedierte heel:
Maeckt hy van t'deel een heel wat naem sou hem dan passen
Die vruchten, bloem en cruyt en watter is doet wassen
T'gout, silver, porseleyn, en alderhande stof
Die gheven sijnen naem onsterffelijcken lof.
Leeuw Beir en Tygher stil, haelt duyfkens; lauwerieren
Ghevoghelt swiert en singht, verheught u alle dieren
U Meester gheeft ons oogh een Paradijs ghevoel
Dat *Adam* ons verloor, heircrijghen wy door *Boel*.

B. V. M.

VVaer op den Aucteur aldus spreeckt op den selven trant.

SOo wie de cracht oft deught wilt aende Faem verconden,
Die inde eelheyt vande Consten wordt ghevonden,
En moet niet veerder gaen als tot pen, oft Pinseel
Want t'gen' daer aen ghebreckt, dat maecken sy gheheel,
Ten eersten soo de pen begint eens op te passen
En maelt de wercken af die inde hersens wassen,
Dat is wanneer de Const haer gheeft soo rijcken stof
Om te beschrijven al den weert befaemden lof
Van d'eel *Pictuer* (die weert becroont is met laurieren)
Soo vintmen dat sy is een deel der vlugghe dieren,
Ghelijck de Const-pinseel van eenderley ghevoel
Daer ons de daedt af thoont de Const van *Peeter Boel*.

Anders

PETRVS BOEL,

Paintre tres-bien estimé en animaux, fleurs fruicts etc. nasquit Anuers.

E. Quellinus pinxit. *Conr. Lauwers sculpsit.*

Anders: op de Conſt van Peeter Boel.

DE Conſt baert hooghen roem door cracht van d'eel Pinceelen
En t'gen aen d'eer ontbreckt dat can de pen licht heelen
De eer die volght de Conſt altijt blijhertich naer
En maecktſe door de pen ontſterf'lijck menich jaer;
T'Pinſeel is ſpraeckeloos en thoont nochtans het leven
Seer weſentlijck en fraey, t'gen oock de pen can gheven,
Dat is wanneer men eens beſiet met rijp verſtandt
Wat wonderheyt ghemaeckt wordt van een Schilders handt,
Soo als ons Boel bewijſt in't ſchild'ren vande dieren
Die als in't Paradijs door Conſt op doecken ſwieren
Seer aenghenaem om ſien daer aen niet en onbreckt
Want t'ſchijnt dat in des' Conſt een tweede leven ſteckt.
Siet t'grijnſen vanden Beir en t'Luypaerts knarſſe tanden
T'vier ſpouwen vanden Draeck en t'Tighers ooghen branden,
Het huylen vanden Wolf, het loeyen vanden Stier,
En t'briſſen van het Peert, het ſchijnt dat elleck dier
Hier op ſchildry bewijſt ſijn werckelijcke crachten
Soo hooch is d'eel Pinceel van Peeter Boel te achten,
Om dat hy weet door gheeſt te wijſen hunnen aert
En als het leven ſelf in Konſten openbaert.
Hert, Haes, Ree en Wildt-ſwijn, en oock de rappe Winden
Barack, Dogh en Spilioen, die alle wildt verſlinden,
Daer by het pluym-ghediert dat door de wolcken ſweeft
Het ſchijnt dat ſijne Konſt Natuer en leven heeft:
Soo wel in bloem als fruyt, oft edel ſilver wercken
Al t'gen hy ons verthoont, daer in is niet te mercken
Als overvloet van gheeſt, aendachtich voort ghebrocht,
Die d'heele wereldt door bemindt wordt en gheſocht.
De groote Stadt van Room en by gheleghen Steden
Heeft hy al menich jaer doorreyſt en wel betreden,
En alle ſeldſaemheyt van dieren bloem en fruyt
Met neerſticheyt en cloeck verſtandt gheſchildert uyt.
D'eer crijghelheyt wou hem met meerder lof bejonſten
Om die in Nederlandt te vinden inde Conſten
T'gen daeghelijckx gheſchiet, en groyt noch meer en meer
Jae boven t'groot ghewin, ſoo volght hem lof en eer.

IOANNES VANDEN HECKE

Paintre tres-renommez en grandes et petites figures fleurs, fruicts, animauz et aultres ordonnances bien Estimez pour leur rarité, quil à demeuré plusieurs ans en Italie et, a esté paintre de Ducq: de Bracciaen etc.ª demeurant en Anvers.

I. vanden Hecke pinxit. Coenr. Woumans sculpsit.

IOANNES VAN HECK

Gheboren tot Quaremonde buyten Audenaerde.

DE vruchtbaer *Ceres* (die in haeren groenen waeghen
Twee rappe ſlanghen voert, tot teecken datmen moet
Met groote neerſticheyt, en wijsheyt toeſicht draeghen
Op dat de Landtbou wordt gheoeffent en ghevoet)
Sach eens met jeverſucht *Picturas* hals om vatten
Van *Iaſion* haer Lief, maer als ſy naerder quam,
Soo was't een overvloet van vrucht en horen ſchatten
Gheſchildert op paneel daer hy vermaeck in nam:
Hier over ſtont ſy ſeer verſtelt (midts ſy te voren
Had voor hem eene wraeck en grauſaam moort bedacht)
Ter wijl dat des' *Pictuer* was uyt t'Pinſeel gheboren
En door de edel Conſt ſeer gheeſtich voorts ghebracht.
Die t'rechtelijck beduydt van deſen ſin wilt weten,
Sal vinden dat *Pictuer* ghelijck de Landt-bou is,
Oft *Ceres*, die haer voedt naer t'ſchrijven der Poëten,
Seer vrempt en wonder in haer eel gheſteltenis.
En g'lijck voorſichticheyt wordt uyt ghebelt met ſlanghen
Die alle Schilder-jeught met cloeckheyt volghen moet,
Dat is de neerſticheyt en jever aen te vanghen
Want ſonder deſe twee haer Conſt is ſelden goet.
Soo ſal des' wetenſchap den Schilder ſoo veer leyden
Dat m' al (het gen' van ſijn Pinſeelen wordt ghebaert)
Sal qualijck connen uyt het leven onderſcheyden:
Van ſulcken grooten deught en wonderlijcken aert
Js onſe vry *Pictuer*, ſoo als wel is te mercken
Aen het verſtandt *van Heck* die ſulcken cracht bethoont
Met d'edel Conſt-pinceel in al ſijn vrome wercken
Daer niet als levens cracht en grooten gheeſt in woont.

Jst Landtschap oft Figuer, ghediert, bloem, ende fruyten
Jst silver goudt, christael oft effen porseleyn
Al wat de wereldt mach in haer begrijp besluyten
Sijn handelingh is in het schild'ren soo ghemeyn,
Dat niet van haer en compt oft tis ghelijck het leven,
Seer gheestich uyt ghewerckt en trots gheordonneert
Soo veel als den natuer der Consten can ghegheven
Tot *Roomen* wel bekent daer hy lanck heeft verkeert.

GASPAR VAN EYCK

Zee-Schilder van Antwerpen.

DEn loop der woeste zee is ebben en weer vloeyen
Js stilte en tempeest die door de winden groeyen
Ghesmeten herrewaerts en derrewaerts, tot schrick
Van die op zee vergaen op eenen ooghenblick.
Al waermen niet en siet als water locht en wolcken
En somtijts Schepen wel versien van Torckse volcken
Daer menich crijghs Helt is verballast met veel pijn
Soo maer de winden tot sijns vyandts voordeel sijn.
Hier sietmen een ghewoel van Torreckscher galleyen
Met wapens opgheroest, en kraken tusschen beyen
Seer vreeselijck om sien als't op een vechten gaet
Het gen' soo aerdich van *van Eyck* gheschidert staet
Dat uyt sijn Const alleen is menichmael te speuren
Den handel die m' in zee somwijlen siet ghebeuren.
Seer gheestich uytghewerckt naer reden en Natuer
Want t'gen in zee gheschiet dat wijst ons sijn *Pictuer.*
Siet wat t'Pinceel vermach die veel en langhe eeuwen
Door Konst ghedencken doet den aert van diepe seeuwen,
Want die bevreest is om te sien haer fel tempeest
En d'onghestadicheyt van haere baeren vreest.

Die moet t'perijckel van ſijn doodt daer niet gaen ſoecken
En ſich voor boots-gheſel naer t'weſt-quartier vercloecken,
Maer ſtil ſijn ooghen ſlaen op d'eelheydt van Pinſeel
Ghehandelt van *van Eyck*, die thoont ons dat gheheel
Die wijſt ons *Eſter* aen veel wonderbaer gheſichten
Daer t'ſtorm en onweer is vol blicxems wederlichten
Met ſtraffen windt ghemenght, en ſomtijts calmt en ſtilt
De Kunſt bewijſt altijt het gen' ſy ſegghen wilt.
Met vremde aerdicheyt, iſt oorlogh ofte ſtrijen
Jſt d'afcomſt vande vloot vol rijcke coopvaerdijen,
Sijn 't Viſſchers by de ſtrandt oft ander handelingh
Van Eyck bethoont daer in ſulck een verwonderingh,
Dat *Nereus* Dochters al, den lof wel moghen ſinghen
Van ſijn ervaeren Conſt, en op den waghen bringhen
Van *Daulphin* die met vreught door *Thetis* golven vaert
Waer op *Portunus* ſit met ſijnen groenen baert
Die m' in ſijn armen ſiet *Salacia* ontfanghen
Wiens boeſem is met vis en ſchellepen behanghen,
En thoont de zee ſchildry die voor hun wordt ghevoert
Waer door de Conſt alleen de heele zee beroert.

I A N M E E L

Figuer-Schilder vanden Hertoch van Savoyen, gheboren in Vlaenderen.

MEEL thoont ons hier eē ware daet
Daer rijp'lijck op te letten ſtaet
Door al den gheeſt van ſijn PICTVER
Jnde volmaecktheyt van Natuer
Die hy door Conſt bewijſen can
En thoont een volle proef daer van
Waer af den hoochſten roem en lof
Behouwt het eel Savoyſche Hof
Alwaer de vruchten van 't Pinceel
Gheſproten uyt t'verſtant van MEEL
Verheffen hun ſoo aenghenaem
Dat noyt de ruchtbaer ſnelle Faem
Sal laeten ſlijten uyt t'ghedacht
Al t'gen' van hem wort voorts gebracht
Soo gheeſtich, mals en wel gheſtelt
Jſt t'gen' van MEEL wort uyt ghebelt.

CORNELIS DE HEEM

Schilder van Antwerpen.

GHy die den vremden aert van d'Heems Pinceele trecken
Siet op een effen doeck oft plat panneel ontdecken,
En van hun wonder cracht en weet de reden niet
Hoe by nochtans dat g'haer verholentheden siet,
Hoort wattet onder schuylt, t'dient wel te sijn beschreven
Ten is niet als de Konst die haer verthoont als t'leven,
Ten is niet als de Konst ghesproten uyt den gheest
Die over t'gen ghy siet draeght haren roem het meest.
Waer in dat maer onbreckt een tastelijck ghevoelen
Met eenen vollen smaeck, om lusten te vercoelen,
Want t'gen' de gheesticheyt ons inde Konst bewijst
De appetijten van 't ghesicht ten vollen spijst.
Soo als de Heem bethoont in alderhande fruyten
Die t'weede leven in haer eyghen selfs besluyten,
Jst oock in silverwerck, christal, bloem, porseleyn,
En sijde drappery, het staet al even reyn,
En wonder uytghewerckt, t'gen' hy weet af te maelen
Daer selden Constenaer hem weet in t'achterhaelen,
Als hy maer eens en loert op al de schoont en puyck
Van jeders eyghendom, en nempt tot sijn ghebruyck
Om door sijn wetenschap te schild'ren naer het leven
Die t'leven afronteert, als t'leven staet beneven
Sijn gheestighe schildry, soo aenghenaem en soet
Staet sijne handelingh in't ghene dat hy doet.
Seer los en lieffelijck, in al sijn edel wercken
Besonder soomen eens de rijpheyt gaet bemercken
Der malsche muscadels, en suyverheyt daer by
Die ons de Heem bethoont in sijne puyck schildry:
Dan sietmen wat Pictver can uyt Pinceelen dringhen
Die niet als gheest en Const in verf ten voorschijn bringhen.
De verf het lichaem is, den gheest de ziel alleen
Waer daer 't ghevoelen, soo waer Const en leven een.

IOANNES DE DUYTS

Schilder van Antwerpen, oudt 33. jaeren.

MEt de voorschreven soete ende rijpsinnighe bedenckingh is ten hooghsten begaeft den Const-barenden ende Weet-lustighen Joannes de Duyts vermaert Schilder der wijt-befaemde Stadt Antwerpen, den welcken door zijn oversoete ende lieffelijcke Const-Pinceel voortbrenght veel en menichvuldighe ordonnantien soo Goddelijcke als Poëtische ende Heydensche historien / blijckende aen verschepde Altaer-stucken / Tafereelen als andere cloecke Belden die van hem in Nederlandt op verschepde plaetsen te sien sijn ende notoirelijck veele aerdighe Poëterijen, uyt druckende somwijl een naeckte Diana haer wassende in een Fonteyn-badt oft slapende Venus met naeckte kinderkens / ende sulckdanighe voorvallen daermen de volmaeckthept vanden Natuer in't s'menschen leden can speuren. Waer in sijn Pinceel soo groote gratie ende soete eelheydt naerlaet / dat niemandt (vande konst kennis draghende) daer in eenighe hertichept can sien als alleen een groote welstandt van t'ghene de vrp Pictura is leerende / vol sekere en vaste teeckeningh vloeyende van gheest / aerdighe bedenckinghe / ende rijckelijckhept / vol welschickinghe der daghen en schaduwen/ daer by een cloecke waerneminghe der natuerelijcke eyghenschappen / een wel gheoeffent verstandt inde Perspectiven / en boven al seer ervaren in't kennen der Historien / vergheselschapt met verre ende eyghentlijcke naer-ghedachten / spruytende uyt een stercke memorie die hem gheeft een goet ende licht begrijp der oude gheschiedenissen: waerom dat Musa wel singhen mach tot sijnen ontsterffelijcken lof dese volghende veersen.

De pen en Const-pinceel de schrale doodt voorcomen
Schoon dat het leven van den mensch is wegh ghenomen
 Schoon segh ick dat de doodt baert de verghetentheyt
 Soo wort des Schilders roem noch naer de doodt verbreyt.
Pictura noyt en wilt, verghetentheydt ghehenghen,
Noch die met haere eer en hooghe eelheyt menghen;
 Om dat de pen haer al te heilsaem voedtsel gheeft
 Waer door de Schilder-const te grooten voordeel heeft.
Des' suyver Const en laet soo licht haer niet verleyden
Van die niet anders als verganck'lijckheyt verbeyden,
 Maer liever van de gheen die haeren lof beschrijft
 Die lanck naer t'Schilders doodt inde ghedachten blijft.

Wat

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

Ast ubi multiplicis sese dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.

Wat baetet in sijn tijdt veel lof en eer te crijghen,
Als naer de doodt de Faem de daden sal verswijghen,
En dat oock selden mensch eens naer den naeme vraeght
Jn teecken dat den roem daer van gheen luyster draeght.
Wat heeftmen niet bedocht van over veele jaeren
Om te behouden al den roem van die ervaren
Gheweest sijn in't Pinseel, oft ander groote Konst
Op dat tot hunnen lof den naem sou sijn bejonst.
Met de ontsterf'lijckheyt, alleen door d'edel pennen
Die alderbest den roem lanck naer de doodt doen kennen.
Eerst schreefmen op het houdt, op bladers, stof oft sy
Om te ghedencken al de Konsten der schildry,
T'gen' men nu op papier oft parquement siet vloeyen
En daeghlijckx meer en meer tot s'Schilders eere groeyen,
Besonder vande *Duyts* om sijn hooch gheesticheyt
Door wiens eel Pinceel schier t'leven wordt bereyt.
Door wiens cloeck vernuft en treffelijcke gaven
De Const-beminders naer sijn eel schildrijen draeven,
Om dat de malsicheyt van t'leven daer in steckt
En al wat t'leven gheeft daer in niet en ontbreckt:
Sulckx dat sijn hooghen naem van *Pallas* is verheven
En vande Faem oock in d'ontsterf'lijck-boeck ghéschreven,
Tot ciersel van t'gheslacht, dat ons *Pictura* dient
En die de handelingh van onsen *Duyts* bemindt.

IAN SIBRECHTS

Schilder van Antwerpen.

VAn *Berchom* houtmen in des Hollants leegh gheweſten
Beneffens *du Iardin* wel d'jerſt, en voor den beſten
Jn d'edel Schilder-conſt, ſoo veel als raeckt den ſtiel
Daer over langh den aert van ſijn Pinſeel in viel,
En weet die in Figuer en beeſtjens uyt te wercken
Soo aerdich alſmen oyt coſt inde Conſt bemercken
Die jemandt brocht in't licht, ghelijck oock *Sibrechts* doet
En volcht *van Berchoms* ſtijl met gheeſt in overvloet.
Daer ſietmen in ſchildry ghewoel van cleyn Figuren
Oft beeſtjens die door Conſt hun ſchijnen te verrueren
Soo fraey en wel gheſtelt, dat ſijne handelingh
Al om ghetrocken wordt, door de bevoorderingh
Van Konſt die uyt den gheeſt van *Sibrechts* compt te ſpruyten
Daer ſijn ſchildrijen ons het vonnis ſtaegh van uyten
En thoonen oock de daedt van t'gen' hier *Muſa* ſeyt
Waer over Faem hem ſchenckt d'eer van ontſterf'lijckheyt.

IORIS VAN SCHOOTEN

Schilder in Hollandt.

SOo wy rijpelijck inſien de dierbaer weerdicheyt van Pictura, en hoe de ſelve van meeſt alle de voornaemſte Princen des werelts is beloont gheworden ende noch beloont wordt / ſoo dient hier verhaelt de achtbare Schilder-conſt die den vermaerden Joris van Schooten daeghelijckx is hanterende in Hollandt die door de overvloedicheyt van ſijnen gheeſt in rijcke ordonnantien en wel gheſtelde ſoo groot als cleyn Hiſtorien / Conterfeytſels en ſtilſtaende dinghen ghenoch bekent is / en gheeſtimeert wordt. Waerom dat Muſa wel mach ſegghen:

Jnt s'wereldts wonder van de hooch gheachte Kunſt
Van Schooten vindt alleen de grootſte eer en gunſt.

LUCAS

LUCAS FRANCHOIS

Schilder van Mechelen, oudt 45. jaren.

DIe wetenſchap en Conſt beſit, ſal altijdt leven
En trotſt den Haet en Nijdt door d'aengheboden eer
Die de bevoorderingh van hunne deught hem gheven
Jae hoe 't de afgunſt ſpijt, ſy groeyen meer en meer,
Dit ſietmen waerelijck als in een ſpieghel blijcken
Aen veele Oeffenaers van d'edel Konſt ſchildry,
Dat die *Fortuna* ſal met eer en goedt verrijcken
Als de uytnementheyt van gheeſt oock is daer by.
Om t'ſelve aende Faem met waerheyt te bewijſen
Wordt hier ghedachvaert den roemruchtighen *Franchois*
Van *Muſa*, die ſijn eer doet uyt de Konſt verrijſen
En ſijn ervaerentheyt ſinght met een ſtille vois.
Die tot in Vranckrijck ghehoordt wordt met ghenuchten
Jn't Coninckx machtich Hof daer menich Prins beooght
De eelheyt van ſijn mals *Pictuers* volmaeckte vruchten
Seer wel ghecoloriert, ghediept en uyt-ghehooght,
Soo als het Huys *Condé* in overvloedt can thoonen
Beſonder d'eel Princers die hy gheſchildert heeft
En veele Cavaillers die by den Prince woonen
Waer aen men ſpeuren can dat jeder-een ſchier leeft,
Noch wijder ſtelt ſijn Kunſt haer leerſaem Schilder-paelen
Om te doen kennen wat ſijn Verf-pinceel vermach
Die al haer maelſel ſchijnt met leven te beſtraelen
Soo aenghenaem, weet ſy te brenghen voor den dach.
Naturas eyghendom, in ſchijn van enckel leven
Door den beſielden gheeſt die ſweeft op berdt en doeck,
Daer ons *Franchois* een proef can waerelijck af gheven
Door ſijn ervaerentheyt in't neerſtich onderſoeck.

Van

LVCAS FRANÇHOYS

Peintre tres expert et rénommé en grandes ordonnances, et pourtraicts, née a Malines.

Lucas Françhoys pinxit.

Coenr. Waumans sculp.

Van t'ghene can beſtaen inde begaefde ſeden
Die eenich menſch beſit, daer ons in Nederlandt
Den overvloedt van Conſt af thoont de rechte reden
Jn *Lucas* eelen gheeſt en hooch begaeft verſtandt.
Soo alſmen eens beooght de rijcke Cabinetten
Van menich edel Heer, in Nederlandt gheſtaen,
Die ons verthoonen veel ſchildrijen en Pourtretten
Die wonder naer de Conſt van *Lucas* ſijn ghedaen,
Daer ſietmen al het gen' de Conſt-pinſeel can maelen
Naer t'leven uyt ghewerckt met uyt gheleſen gheeſt:
Daer ſietmen t'levens aert van *Lucas* achterhaelen
Wiens Meeſter langhen tijdt d'Heer *Rubbens* is gheweeſt,
Het gen' hy oock ghenoch doet blijcken in ſchildrijen,
Die van hem met verſtandt ſtaen cloeck gheordonneert
Soo in devotie als in Poëterijen:
Daer menich Kerck en Hof is mede gheſtoffeert.
De ordonnantien van veele Kerck-altaeren
En cloecke deſticheyt van menich Taefereel
En vaſte Teeckeningh, ghenochſaem openbaeren
De groote vloeyentheyt van ſijn ſeer eel Pinſeel,
Daer ſietmen in Figuer een tweede lèven ſwieren
Een loſſe drappery fraey op haer maet gheſtelt
De verven wel ghemenght, vol aerdighe manieren
Wat dienter meer te ſijn in eenich Schilders beldt
Soo als *Franchois* bethoont, die (om den toom te gheven)
Aen ſijne neerſticheyt, en eenſaeme practijck
Vindt vreught, om buyten Echt in vryicheyt te leven
Wiens naem oock is bekent in menich Coninckrijck.

CAROLUS

CAROLUS DU IARDIN

Schilder, woonende tot Amsterdam.

DIe d'edel Schilder-conſt (om haer ſeer hoogh vermoghen)
Hanteert, en ſtaegh beſchermpt als d'appels van ſijn ooghen,
Den roem van d'eeuwicheyt door ſijn Pinceelen ſaeyt
Daer, naer des Meeſters doodt den tijdt de vrucht af maeyt.
Jae ſchoon den krijghs Godt MARS verwoeſt had al de landen
Van ruſt en luſt ontrooft des Konſtenaers verſtanden
En dat de arremoy oft een onvruchtbaer jaer
De menſchen had ghebrocht in't uyterſte ghevaer,
Soo ſou noch evenwel PICTVRAS eer ontwolcken
Van haet en teghenſpoet door veel Konſt-gierghe volcken,
Die d'eer Ophouders ſijn van haere edelheyt
Vermaerde wetenſchap, en vremde gheeſticheyt.
Daer DV JARDIN met recht wel vlijtich op mach praelen
Door al de Konſt die hy weet wonder aff te maelen
Daer gheene netticheyt oft gheeſt in en ontbreckt
Midts dat daer in (ſoo t'ſchijnt) den aert van t'leven ſteckt,
Beſonder als hy thoont in't werck van ſijn Pinceelen
Een ſcherpe ſuyverheyt (daer d'ooghen langh op ſpeelen)
Eer ſy ten vollen de volmaeckthey van't ghediert
Beſpeuren konnen, dat in't cleyn op plaeten ſwiert
Op doecken oft panneel, en naer-venant Figueren
Landtſchappen, bloem, en vrucht ſchier boven de Nature,
Soo wonder aenghenaem iſt t'ghene dat hy maeckt
Die d'uyterſt' eyghentheyt van t'leven naeſt gheraeckt.
Jae niemandt in des' eeuw in ſijn lof-rijcke wercken
Can eenich miſverſtandt oft onvolmaeckthey mercken,
Die ſijn beriſpers licht can houden in bedwangh
Wiens Konſt is oorſaeck van veel Haeters onderganck.
Daer heel Jtalien en Hollandt ſtets op roemen
En houden DV JARDIN een vande luyſter bloemen
Der vrije Schilder-conſt, bekent van ſtadt tot ſtadt,
Wiens loff de Faem beſpeurt en onvermoeyt beſpadt.

CAREL VAN SAVOYEN

Schilder van Antwerpen, Anno 1619.

DIe sijn oogh-merck laet daelen op de nutticheyt die ten dienst van onse Pictura oft vry Schilder-const en voortplantinghe van des selfs eer / ghedurich voorts compt / sal vinden inde uytnemende Const-pinceel van Carel van Savoyen eenen soo grooten lust en behaeghen dat hy niet anders en sal wenschen als om de selve te moghen te weerderen ende te achten boven alle Const. Want Iemandt die oprechte kennis draeght van Pictura, en sijnde versterckt met een ghesondt oordeel / en can in sijn handelingh niet anders vinden als de uyterste volmaecktheyt van het leven / besonder voor hebbende een wel gheteeckent ende volverwich stuck / dat afbeldt eenighe naeckte lidtmaeten / die soo soetelijck van hem uyt ghewerckt ende aerdigh voltrocken worden dat ick niet anders van den selven Carel van Savoyen en magh segghen als t'naervolghende in corten sin aldus.

Groot-achtbaer Constenaer die met u eel Pinceelen
Uyt weynich asch oft stof cont brenghen op panneelen
T'gen' t'leven soo ghelijckt al oft in't leven waer
Al dat ghy uyt den gheest seer vlijtich schildert naer.
Cunt ghy het leven doen aen uwe Const ghelijcken
Soo moeter in U gheest jet Goddelijckx dan blijcken
Want die iet levens can voortbrenghen uyt dood' asch
Waer in te voren noyt een schijn van leven was,
Moet boven menschen cracht, een godd'lijck Schepsel wesen
T'gen nimmer als van Godt, oyt is ghesien voor desen.
O neen weet-lieve jeught; soo daer t'ghepeys op spelt
Denckt dat t'alsoo is met de Schilder-const ghestelt,
Die U voor t'leven can al menich mael bedrieghen
Jae t'levens schijn bethoont, in Consten (sonder lieghen)
Want leughen wort ghetast soo blijckt het teghendeel,
Van t'ghene wort verhaelt, maer hier wijst het Pinseel.
Seer onveranderlijck, het gen ghelijckt het leven,
Jae oft het leven waer aen haere Const ghegheven,
Dat is de Gaeve-Godts ghestort in eenen mensch
Die maelen can door Const, al t'gen is sijnen wensch.

Die

CAROLVS VAN SAVOYEN,

Paintre extraordinaire en petites figures principalement en nues grandement estimez Nasquit dans la Ville d'Anvers demeurant en Hollande.

C. van Savoyen fecit aqua forti.

Die inde Conſt bethoont veel aenghenaeme dinghen
Soo als *Savoyen* weet met gheeſt in't licht te brenghen,
Dat jeder tuyghen ſou (die ſien can ſijn ſchildry)
Ten is gheen Conſt alleen, maer t'leven iſſer by.

PEETER VAN BREDAEL

Schilder van Antwerpen, oudt 32. jaren.

HOort hoe de ſnelle Faem met overvloedt van prael
Roempt op de Schilder-cunſt van *Peeter van Bredael*,
Door al de vindinghen die hy in't ordonneren
Brenght daeghelijckx voor den dach met Landtſchap te ſtofferen
Seer aenghenaem aen d'oogh van die de Konſt bemint
Om al de wonderheyt die m' in ſijn ſtucken vindt.
De vremde handelingh (die hy weet voor te ſtellen)
Gheeft ſtof en reên ghenoch om d'eere uyt te bellen
Die ſijn Pinſeel verdient, door d'aerdicheyt, die ſy
Thoont weſentlijck en fraey in jeder Konſt-ſchildry.
Voor eerſt alſmen den aert van Landtſchap oft landtdouwen
Prieel, Hof, en Ruwien, en oud' Romeynſche bouwen
Van hem ſiet afghemaelt ſoo vindtmen den Natuer
En t'levens weſen in *Bredaels* verrijckt *Pictuer*.
Het leven in't gheboompt, en al de eyghentheden
Jn cleyne Beeſtjens met verſtandt en waere reden
Soo uyterlijck ghevat dat niet ſoo wel can ſtaen
Jn alle Kenders oogh, die met de Conſt om gaen,
Als t'gen' ons *van Bredael* weet gheeſtich aen te wijſen
Jn d'edel wercken die uyt ſijn Pinſeelen rijſen.
Daer de gheſteltenis oock van des menſchen aert
Staet inde Kunſt vercleynt en van Pinſeel ghebaert:
Soo eel, net, ſuyver, en volmaeckt ghelijck het leven
Dat ſelver den Natuer gheen gaven meer can gheven
Oft t'wordt daer in gheſien in overvloedicheyt
Het werck bethoont de daet, wat dienter meer gheſeyt.

HENRICK

PETRVS VAN BREDAEL, Né dans la ville d'Anvers en l'an 1630. Paintre fort plaiſant et rare, il at demeure quelque temps en Eſpaigne, et aultres provinces.

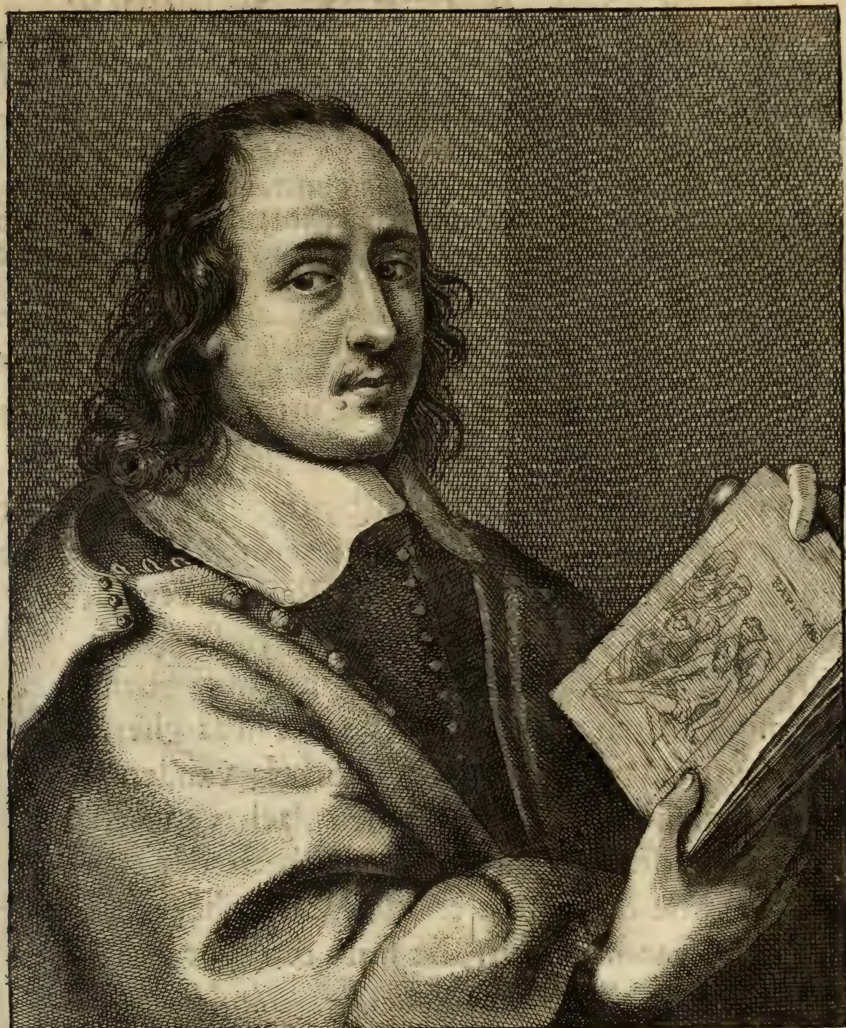
Abbé delineavit. Coenr. Lauwers ſculpsit.

HENRICK VANDER BORGHT

Schilder van Franckendael.

HIer ſietmen wederom als met herſchapen ooghen
Een nieuw verborghen Conſt van grooten gheeſts vermoghen
Van ſulcken vremden cracht en vaſt gheſtelden aert
Als oyt PICTVRA heeft uyt haeren ſchoot ghebaert.
Soo ghy maer t'kleedt-cieraet ontdeckt van d'eel ſchildrijen
Die VANDER BORGHT afmaelt en U can doen belijen
Dat van Natura noyt can worden jet gheteelt
Uytwendich, oft het ſchuylt in ſijn ontſterf'lijck beelt,
De reden tot bewijs is nood'loos t'openbaeren
Ter wijl dat ſijnen gheeſt ſoo is in Conſt ervaeren,
Dat t'werck tot ons vermaeck ghenochſaem tuyghen can
Wat rijck begaefdt vernuft ſchuylt inden weerden Man
Daer t'hooghe Duytſche-Landt met recht wel op mach pralen
Om al de ſuyver Conſt die hy daer heeft ghemalen:
T'rijck FRANCKFORT, FRANCKENDAEL en d'Jtaliaenſche landt
Beminnen ſijne Konſt en kennen ſijn verſtandt.
Den Graef van ARONDEL, een van PICTVRAS vooghden
Soo haeſt hy eens t'Pinceel van VANDER BORGHT beooghden
Had ſulcken wonderheyt van deught daer in bemerckt
Om t'leven t'gen' daer in was gheeſtich uyt ghewerckt,
Dat hy hem met veel gunſt en rijckelijcke winſten
Begaeft heeft naer den eyſch en naer Pinceels verdienſten,
Om dat ſijn edel Konſt niet als met deughr verkeert
Om datmen uyt ſijn Konſt niet als de deught en leert,
Die door lichtveerdicheyt gheen ſiel en ſal ontruſten
Oft door onkuyſchen aert beſtrijden met vuyl luſten,
Midts dat ſijn ſuyver werck niet als op deughden treckt
Op t'lijden vanden Heer t'gen' niet als deught verweckt.
Godt die de Kunſten gheeft en wordt oock niet verghetén
By VANDER BORGHT die ſtets Godts leven af can meten
Door wetenſchap en gheeſt die in ſijn herſens leyt
Jn't cort hy baent den wegh van veel godtvruchticheyt.

PEETER

HENRY VAN DER BORCHT PEINCTRE,

Né à Franckendael au Palatinat, et a cause de la Guerre venu a Franckfort, eu l'an 1636 passant le Comte d'Arondell Voyagant vers l'Empereur l'emmena et de la l'enuoya en Italie Cher M.r Peti le quel amassa l'Art Pour le dit Comte, de la Passant auec l'art en Angleterre il l'a garde Jusques au deces du Comte il est Seruiteur du Prince de Galles,

Iohann: Meyssens pinxit et excudit, *W. Hollar fecit, 1648.*

PEETER TENTENIER, CASTELEYN, ende GYSBRECHT DE HONDECOTEN.

DE aerdich vercierende rijckelijckheyt van Pictura brenght de Kunst sulcken lupster ende glans aen dat het onmoghelijck is den selven te verliesen als wanneer den Schilder niet en laet vertraghen sijnen yver ende lust om de selve te hanteren ende daer door eenen eeuwighen naem achter te laeten. Daerom wort de neerstichept ende blijtighen jever nootsaeckelijck in een goet aencomende Schilder vereyst om daer door de gheneghentheyt van een gheestighe Natuer in het ghemoedt wacker te maecken ende soo alleenskens de voorbelden van het verstandt uyt te wercken ghelijck sekeren Peeter Tentenier, Casteleyn ende Gijsbrecht Hondecoten Constighe Oeffenaers van Pictura over al in hun Const doen blijcken / daer de Faem met alle recht en reden wel op roemen mach.

Faem mach op *Tentenier* vry haeren roem wel bouwen
Die sijnen cloecken gheest in Konst noyt laet verflouwen,
  Maer brenght ons daghelijckx seer aerdich voor den dach
  Al wat in groot oft cleyn *Picturs* Pinceel vermach,
En *Casteleyn* daer by en dient oock niet versweghen
Die soo van jonghs-af-aen was tot de Const gheneghen
  Door jngheboren gheest dat hy noyt was gherust
  Oft hy en had volbrocht het voorbelt vanden lust
Die hem al menich mael tot op den dach van heden
Met groote neersticheyt en jever heeft bestreden,
  Om d'uyterste der Konst te vatten in't ghemoedt
  Tot ciersel vanden naem die sijne eere voedt.
Soo als oock uyt t'verstandt van *Gijsbrecht Hondecoten*
Ghespeurt can worden wat gheest-rijcken Const besloten
  Jn sijne hersens leyt, met grooten gheest ghemenght,
  Die *Gijsbrecht* op 't Toneel van lof en eere brenght.
En waerom sou sy niet, want sijne oli verven
Sijn d'oorsaeck dat sijn Faem oft Naem noyt sullen sterven:
  Dat heeft *Pictura* in, hoe dat het gaet oft niet
  Sy heeft door haere cracht de Faem in haer ghebiet.

LILLY alias LELIO

Schilder van Londen in Enghelandt.

HEt gherucht wilt qualijck laeten verswijghen den Constighen Lilly oft Lelio Schilder van Enghelandt / den welcken in't groot jae boven het eyghen leven door sijn vaste en veerdighe manieren van teeckenen ende schilderen egheen Nederlanders en hoeft te wijcken / jae mach met volle recht den tweeden Rubbens inde losse Pinceel ende cloecke inventien gheheeten worden / daer de Faem meer lof van spreeckt als ick hier can beschrijven/ ende om corthеyt wil ghenoodtsaeckt ben achter te laeten / als ghenoch sijnde/ dat ick vanden selven mentie maecke hopende ende vast betrouwende dat sijn wercken hun selven meer befaempt maecken als ick met mijn flouwe pen can bewijsen sluytende alleenlijck tot sijnen roem ende ghedachtenis met te segghen aldus.

Soo als een *Lelie*, die onder doorens bloeyt
Can haer de eel *Pictuer* oock onghehindert draghen
Jn oproer en crakeel, die in haer Consten groeyt
En vreest geen onghemack in spijt van d'oorloghs plaghen.

CORNELIS VAN BERCHOM

Konstich Schilder van Haerlem.

HEeft Hollandt niet met recht op *Berrechom* te stouffen,
Die weet door Konst en deught, t'ondeughdich t'overpouffen
Jn eene handelingh vrempt van ghesteltenis
Daer t'mergh van ons *Pictuer* vast in ghesloten is.
Jae schoon den droeven Nijdt dit gheensints can verdraghen
Die d'eyghen hert daerom schijnt stadich op te cnaghen
Soo moet sy selver (als t'ondeughdich) tuyghen dat
Noot beter den Natuer is met t'Pinseel ghevat.
Als *Berchom* ons verthoont, soo in stilstaende dinghen
Als Landtschap, Beestjens en Figuerkens voort te bringhen
Daer t'puyck der wetenschap niet hoogher vlieghen can
Om te verheffen al de deughdt van eenich Man.

IOANNES MEYSENS

Schilder van Brussel.

DE erbarentheyt inde kennis van Picturas Konsten (daer den voorschreven Meysens mede begaeft is) en heeft niet ghedooght om den selven hier te vergheten / die gheboren is tot Brussel in't jaer 1612. op den 17. Mey / ende de edel Schilder-const gheleert heeft by den vermaerden Anthonio van Opstal, mede oock by sekeren Nicolaes vander Horst, daer by hy sijnen tijdt soo jeverich heeft waerghenomen dat hy voor sijn Excellentie Graeff Hendrick van Nassau verscheyde fraey stucken heeft gheschildert eensamentlijck den selven met de Gravinne / verscheyde reysen naer t'leven heeft gheconterfeyt / boven dien oock de Gravinne van Strom, den Grave van Bentom, diversche Colonels voor den Commandeur Lichtenbergh, als oock den selven Commandeur sijn Huysvrou ende alle hunne Kinderen / daer niet anders als het leven in en ghebreckt / met sulcken goede en vaste opmerckinghe is alles door den voornoemden Meysens daer in met het Pinceel uyt ghevoert / ghelijck oock compt te blijcken binnen Antwerpen (daer hy teghenwoordich is woonende) aen veele ende menichvuldighe Conterfeytsels die hy daer ghemaeckt heeft / oock met eenen blijtighen jever naer d'Originelen van van Dijck ghecopieert / dat de selve menighmael voor Originelen oft Principalen worden aenghesien / soo veel vermoghen heeft hem de wetenschap van Pictura inghestort datmen boven t'ghene voorschreven staet wel mach segghen:

> Den jever wordt altijt ghehandthaeft vande jonst
> Die d'eel *Pictuer* besit door haer verheven Const,
> En lockt de neersticheyt om de seldsaemste dinghen
> Die jemant uyt den gheest, door Const in't licht can bringhen,
> Soo als ons *Meysens* weet te thoonen met Pinseel
> Vol levens aert en cracht op doecken en panneel.

Teghenwoordigh is de eenighe exercitie ende negotie vanden voorschreven Meysens, de handelingh van alle seldsaeme Printen soo van anticque als moderníghe Meesters uyt ghegaen ende by de cloeckste Plaetsnijders ghesneden / soo ende ghelijck by hem te vinden sijn ontallijcke raere drucken van Lucas van Leyen, Alborduer, jtaliaensche ordonnantien ende veel wonderbaere Printen ghesneden van Sadeler, Nantuel, ende andere fameuse Plaetsnijders die hy door sijn groote kennis ende erbarentheyt can doen blijcken ende ten voorschijn brenghen. Wiens Sone by naem Cornelis Meysens oock is een fraey aencomende Meester in't plaetsnijden ghelijck aen verscheyde Pourtretten en de Tijtel-plaet van desen Boeck te sien is. Oudt 21. jaren.

Uyt

IEAN MEYSSENS,

Peinctre natif de Bruxelles l'an 1612. le 17. de May, tient a present sa residence en la ville d'Anvers, ou pardessus l'exercice du pinceau particulier en pourtraits, il fait profession de vendre des printes, en la cognoissance desquetes il est singulierẽtverse.

Ioan. Meyssens pinxit. *Cornelis Meyssens sculp.*

Uyt ſwert beinckte Print ghedruckt op wit papier
Wordt Konſt en gheeſt ghekent, ſoo wel als in ſchildry
Al waer de Teeckeningh is Meeſter van 't beſtier
Die d'eel volmaecktheyt van de wetenſchap hout vry.

NICOLAES VAN EYCK

Schilder van Antwerpen.

JSt wonder dat de Eer heeft ſelden connen ruſten
Voor dat ſy ſach ghepaeyt den wenſch van haere luſten
En had *Niclaes van Eyck* met volle recht ghebracht
Tot d'Ampt van Capiteyn der Borgherlijcke wacht,
Om ſijnen cloecken aert en gheeſtighe manieren
Die door de hulp van deught ſijn heel gheſlacht vercieren
Om ſijn trouherticheyt en jever tot Godts wett'
En ander deughden meer, daer d'Eere meeſt op lett'
Om jemandt tot t'gheluck van haren ſtaet te brenghen
En Faem, en Naem, en Stam daermede te verlenghen,
Soo als is uyt ghewerckt door liefde buyten gunſt
Om dat compt over een dit Ampt met ſijne Kunſt,
Om dat (ſegh ick noch eens) ſijn aerdighe Pinſeelen
Niet anders als t'ghebruyck van krijghs handel en teelen
Ghelijck Batalien, en dierghelijcken ſtaedt,
Optreckingh, peſtery, ſoo 't in den Legher gaet.
Weet ons van *Eyck* door gheeſt als t'leven te vertooghen
En als het leven ſelf te ſtellen voor de ooghen
Van die de Konſt verſtaen, midts den volmaeckten aert
Het leven en Natuer daer in veropenbaert.

PH.

PHILIPPVS FRUYTIERS

Schilder van Antwerpen.

DE vrome ſterckheyt baert prijs, lof, en groote eer
En t'Schilders oeffeningh verheft haer cracht noch meer,
T'gen' veel weet-lievende Vernuften overweghen
Door al de ſeldſaemheyt die daer in is gheleghen,
De Cloeckaerts ſtaen verbaeſt, verwondert en verſtompt
De Wijſe twijfelen oft t'leven daer in compt:
Om dat des' handelingh ſoo grooten deught can teelen
Als ſy het leven thoont in't werck van d'eel Pinſeelen
Vol vruchtbaer wetenſchap, die over al den prijs
Behalen, door hun cracht en levendich bewijs:
Daer ons *Fruytiers* van thoont een proef ghelijck het leven
Die dient in't licht ghebracht en om haer Konſt beſchreven,
Om dat ſijn handelingh werckt ſoo veel deughden uyt
Dat ſijne vry *Pictuer* in haer niet en beſluyt.
Als d'uyterſte dat in de eelheyt der Natueren
Can worden naer ghemaeckt, beſonder in Figueren,
Seer vaſt gheteeckent en naer t'leven wel gheſtelt
Vol vremde vindinghen, heel gheeſtich uyt ghebelt.
En boven dat en hoeft hy niemandt oock te mijen
Jn eene oeffeningh die voortbrenght ſchoon ſchildrijen
By onſe Conſtenaers verlichtery ghedoopt:
Die oock van levens aert en gheeſt is overhoopt,
Daer wonder netticheyt en Konſt is in te ſpeuren
Door al de ſuyverheyt van haere ſchoon coleuren,
Daer niemant als *Fruytiers* den hoochſten naem van draeght,
En metter daedt bewijſt, t'gen Kenders oogh behaeght.

ANTHO-

ANTONIUS GOEBOUVV

Schilder van Antwerpen.

HEt is een vrempt ghewoel, dat meeſtendeel de menſchen
Soo naer de aertſche vreught, en eer, en rijckdom wenſchen,
Sijn beſich dach en nacht om t'lichaem op te voen
Jn ydel ydelheydt, en ſelden goedt te doen.
Daer ſy in ſcheppen al hun welluſt en behaghen
Schoon dat ſy op het leſt veel min als niet bejaghen,
Want iſmen cloeck van gheeſt en geene vruchten baert
Jn uyt te wercken t'gen' den ingheboren aert,
Door wetenſchap beſit, ſoo ſijn't maer s'werelts ſlaven
Niet weerdich datſe ſijn verciert met hemels gaven.
Maer die ſijn wetenſchap doet blijcken t'alle kant
Wordt als een Landt-juweel bemint om ſijn verſtandt.
Wordt over al gheeerdt om dedele manieren
Die ſijnen weerden naem en leven ſtaegh vercieren,
Daer de memori van den menſch langh af onthouwt
En daer de Faem met roem haer woonplaets ſtaegh op bouwt.
Wie leeft in rijcken ſtaet, wordt licht beancxt met ſorghen
Verlieſt ſijn vryicheyt, en heeft veel vrees verborghen
Jn't hert, om s'werelts goedt dat hem hier geeft wat vreught
Met luſt en ruſt ghemenght, maer geen oprechte deught.
De deught nochtans die is het cierſel vande menſchen
Die uytſteckt boven al t'gen' jemandt hier can wenſchen,
Het loot en waterpas daer jeder een op ruſt
Die d'achterdencken van't onſalich ſterven bluſt,
Hoe menich dertel quant en ſietmen daer niet woelen
Jn d'aertſche gaeven om de luſten te verkoelen
En wroeten al den dach in't s'werelts dreck en ſlijck
En niet eens dencken op de deught oft hemel-rijck.

Dit

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:
Ast ubi multiplicis ſeſe dedit Artis alumnam,
Celſa Triumphatrix ſe ſuper aſtra tulit.

Dit heeft van jonghs-af-aen *Goebou* al gaen bemercken
Als hem den ſeghen Godts quam met verſtandt verſtercken,
Als hy eens overdocht dat eenen goeden naem
Meer wordt ghepreſen by de al ghemeyne Faem
Als wellust, ſtaet, oft pracht, die lichtelijck verdwijnen
Schoon datſe wonderlijck in jemandts ooghen ſchijnen.
Goebou ſach boven dien dat ons de wereldt niet
En geeft als cleyne vreught vol naerſmaeck van verdriet
De reden dat hy in te gaen ſocht ander weghen
Daer niet als lof en deught en vreught is in gheleghen,
Het gen' de ſnelle Faem noch naer de doodt verbreyt
En teeckent inden boeck van haere eeuwigheyt.
Den lof can noyt vergaen van die hun ſelf vercloecken
Jn Conſten door de deught met jever t'onderſoecken
Om dat de vruchten (die voorts comen vande Kunſt)
Tot vreught der Konſtenaers met eer worden begunſt.
Soo als de neerſtigheyt quam aen *Goebouw* vereeren
Eer dat hy noch ginck in Jtalien verkeeren
En t'gen' daer aen ghebrack, op heden wordt volmaeckt
Door al ſijn groote Kunſt daer menigh geeſt naer haeckt.
Men hoort niet vande Faem als lofsangh van hem ſinghen
Tot vreught van ſijn geſlacht, door de ſeldſame dinghen,
Die ſijn Pinſeel bewijſt, die in haer ſelven leeft
Om dat ſy den natuer (ſoo t'ſchijnt) verborgen heeft
Jn al haer wercken, die *Goebou* weet af te belden
Die niemandt om haer kracht ghenoch en can verghelden.
T'Handtwerpen inde Kerck vande Societeyt
Staet ſijnen naem ghenoch in d'eel *Pictuer* verbreyt:
Jn Hollandt, Vranckerijck, en noch meer ander rijcken
Daer compt de edelheyt van ſijne Conſt te blijcken,
Soo dat onnoodigh is meer lof te brenghen uyt
Die ſijne daet ghenoch in d'eel *Pictuer* beſluyt.

PEETER

PEETER DE VVIT

Landtſchap-Schilder van Antwerpen.

SOo maer des winters daeghs t'ghevoghelt ſach de ſtucken
Gheſchildert van *de VVit* die het gheboompt uyt drucken
De Konſt ſou hunnen aert ontſteken met jolijt
Soo als in't midden van den heeten Somers-tijt.
Den ſoeten Nachtegael ſou nieu ghenuchten ſcheppen
Den Oyevaer waer oock terſtont weer aen het cleppen
De Lijſter aen t'gheſluyt en t'Quackeltjen aen t'ſlaen
De Muſch aen t'neſtelen, en t'Krekeltjen aen t'gaen,
Soo levendich door Konſt can ons *de VVit* doen blijcken
De groene boomen die het leven niet en wijcken
Soo aenghenaem thoont hy de ooghen hun vermaeck
Dat hy die licht verweckt uyt eenen ſwaeren vaeck.
Als maer ſijn cloecke handt een Landtſchap gaet bereyen
Dat menich Kenders oogh door luſten can verleyen
Soo liefelijck verſchiet t'aſurich achter-werck
Tot welſtandt vande Conſt, ſoo crachtich cloeck en ſterck
Den voorgront uyt ghehaelt, dat gheen boſch oft waranden
Gheen weghen wel beplant ſchoon ende vruchtbaer landen
En ſijn in't leven ſoo plaiſant naer d'oogh gheſtelt
Oft worden door *de VVit* verthoont en afghebelt.

GASPAR DE VVIT

Landtſchap-Schilder van Antwerpen.

ALs compt de gulde Son TELLVRIS ſchoot beſchijnen
Soo ſietmen dat den Vorſt allenskens ſal verdwijnen
Die t'groen tapijtich cleedt van FLORA had berooft
Des menſchen luſt verflauwt, en al t'ghewas ontlooft.
MATVTA melckt haer borſt en door haer dauws beſproeyſel
Beſapt ſy al het hout en brenght tot geurich groeyſel:
Soo dat al watter leeft ghelijck verreſen is
Soo haeſt de werme Lent in haer oudt weſen is.
Dit ſien ick inde Conſt ſoo danich oock gheſchieden
Daer MOMVS en den NYDT (als vande peſt) af vlieden
Schoon dat door hunnen haet de Conſt al dickwils lijt
Noyt wordt ſy evenwel haer glans en luyſter quijt,
Jae ſchoon haer edelheyt wordt ſomtijts eens beſtreden
En van niet wetende Laet-dunckenaers vertreden:
Haer krachten ſijn ſoo groot dat ſy daer op noyt paſt
En acht den Nijdt niet meer als eenen hondt die baſt.
Dit wordt ons door DE WIT oogh-ſchijnelijck beweſen
Die inde Schilder-conſt ten hoochſten wordt ghepreſen,
Daer hy ſijn cloeck verſtandt in't Landtſchap blijcken doet
Dat menichmael verlicht den gheeſt en ſwaren moet.
Als hy de gulde Son, en aenghenaemen reghen
Van ſijnen gheeſt door hulp van Godes milden ſeghen
Laet daelen op panneel, op doeck oft copre plaet
Waer op hy t'Landtſchap maelt, dat als het leven ſtaet.
Hier ſietmen t'loof-rijck groen, aen alle canten waſſen
Den malſen dons en lis weerſchijnen inde plaſſen
De ſtruyckxkens veil bemoſt als t'leven en Natuer,
Ghedommelt met Pinſeel in d'eelheyt van PICTVER.
Jae dat den Satir PAN SIRINGH ſaegh uyt ghetrocken
Jn't Landtſchap vande WIT, ſy ſou hem weer verlocken.
Hy wert (dat is ghewis) weer op haer ſchoont verhit
Jae ſaegh voor t'leven aen, het Landtſchap vande WIT

Betrach-

GASPAR DE WITTE,
Peintre extreordinaire en grand et petit paysages et ruynes, tant en huyle, comme en detrempe, grandement estimé pour leur rareté, aupre des grands Seig.rs et Amateurs de l'arte, il ast demeuré long-temps en Italie et France, etc. resident en Anvers ville de sa naisance.

A. Goebou pinxit. Bbb 2 *Richard Collin sculpsit 1662.*

Betrachtinghe.

DAtter vremde bedenckinghen / eyghenschappen / middelen en inbeldinghen / jae werckende lusten inde liefde verborghen sijn (ghelijck de daeghelijcxse ervarentheyt ghenoch leert) can hier oock in't beschrijven vande Const-rijcke Pictura ghenoch bewesen worden / de welcke met de liefde wel over een compt en het naest aende liefde schijnt te bestaen / ghelijck ick hier voren noch wijder heb gheschreven. Het selve blijckt claer ghenoch aende overschoone Stratonica, de welcke de volmaeckste en cierelijckste Maeght was diemen in heel Corinthen eertijdts cost vinden / waer op sekeren Coninck (haer maer eens ghesien hebbende) soo verlieft was / dat hy sijnen Schilder Apelles daer over had van Athenen ghesonden naer Corinthen om de selve aldaer te conterfeyten / ghelijck hy oock op't versoeck vanden Coninck inden Tempel van Diana heeft ghedaen / en wederkeerende over zee met het volmaeckt stuck / ist ghebeurt / dat Apelles met alle de Pilooten door het stormich weer en onstuymich tempeest meynden te verdrincken / worpende alle de packen en coopmanschappen over boordt om hen te verlichten vanden swaren last : en Apelles vreesende dat hy sijn opgherolde schildry (daer het afbeldtsel van Stratonica op stondt) oock sou hebben moeten over boordt werpen / heeft t'selve ontrolt ende aende Gasten ghethoont segghende : dattet de Goddinne Diana was / ghelijck oock ghelooft werdt door de schoonheydt en levenden aert die een jeder daer in voor het waerachtich leven quam te sien / jae t'is soo veer ghecomen datmen het beldt voor de Goddin Diana aenbadt en het tempeest door hun vast betrouwen oock ghestilt is. Apelles met het beldt ghecomen sijnde tot Athenen ende t'selve aenden Coninck ghelevert hebbende werdt hem daer voor vereert over de hondert talenten goudt / alsoo dit was een van sijn uytnemenste / besonderste en seldsaemste wercken die hy oyt ghemaeckt hadde / het welck niet te verwonderen en is / naedemael dat Apelles niemandt ghelijck en hadde om de eyghentschap van het leven inde Const naerder uyt te belden : jae dat meer is / den gheleerden Schrijver Apion ghetuyght : dat de Waerseggers / oft Gheluck-gheraders uyt de volmaecktheyt van sijn gheschilderde tronien costen oordeelen de voorleden en toecomende gheschiedenissen die den mensch ghebeurt waren en noch ghebeuren souden. Des voorschreven Coninckx Sone (die rijp van jaren was) het gheschildert beldt vande voornoemde Stratonica oock ghesien hebbende / werdt daer op soo seer verlieft als sijnen Vader / niet teghenstaende dat hy nochtans het leven noyt (ghelijck sijnen Vader) ghesien en hadde / de welcke op het beldt soo wonder volmaeckt verscheen ghelijck het leven. Middeler tijdt heeft den Coninck door eenen Ambassadeur Stratonicam ten houwelijck doen versoecken voor sijn Coningin / de welcke hy oock becomen heeft ende daermede ghetrouwt zijnde / is de liefde vanden Sone soo aenghegreyt / dat hy noch dach noch nacht en cost rusten / te meer / alsoo hy wel wist dat het onmoghelijck was met sijn Stief-moeder te comen tot sijn begheerte. Sijn liefde had haeren oorspronck uyt de schildry door het ghesicht vande Const / en bemerckende dat de Const met het leven soo over een quam / meynde van liefde te sterven / midts de selve meer een Goddin was ghelijckende als eenen mensch / midts dien oock dat de schildry in het

ghe-

ghesicht aen het leven niet en weeck / welck leven alleen het beroerelijck ghevoelen meer hadde als de Const. Den Sone dan sich berooft vindende van sijn hope en troost / is ghevallen in een sware sieckte / de welcke soo aennaem dat hy van gheen Medecijnen en cost gheholpen worden : segghende teghen den Coninck rondt uyt / dat sijnen Sone moest sterven / ten waer hy gheholpen werdt van Stratonica, die de eenighe oorsaeck was van sijn sieckte. Den Coninck met verwonderingh / ende niet sonder teghenstrijdt van sijn eyghen liefde ende minnen lust t'selve overlegghende / boven dien gheenen naerderen erfghenaem als sijnen verliefden Sone hebbende / heeft sijn eyghen lusten ghebroken ende Stratonicam aen sijnen Sone voor een Princersse ghesschoncken / de welcke oock de oorsaeck was van sijn subite ghesondtheydt ghelijck sy te voren had ghweest den oorspronck van sijn quaelen. Wie isser die (den inhouden van dese heydensche Historie aenmerckende) niet en sal verwondert staen / dat uyt het ghesicht van een gheschildert beldt Coninghen en Princen beweeght en verlieft connen worden tot den persoon die t'selve beldt uyt druckt. De vraegh is / wie hier meerder kracht heeft ? oft het leven / oft de Const / de Const was hier de oorsaeck ende eerste fondament / dat des Coninckx Sone tot liefde werdt ghedreven tot het leven dat hy noyt ghesien hadde / en schoon den Vader maer eens het ghesicht van't leven ghehadt en hadde / waer door hy de volmaeckte schoonheyt van Stratonica in haer afwesentheyt inde Const noch meerder trachte te sien / sonder gheneghentheyt om daer mede te trouwen / ghelijck hy door het ghesicht vande Konst daer naer is willich ghewecst en gheschiet is / soo compt hier te blijcken dat de Konst alleen is gheweest den eersten oorspronck van liefde en trou ; dat de Konst alleen (door het valsch gheloof der Heydenen) de zee heeft ghestilt / ende den Coninck tot liefde verweckt en wederom van liefde berooft om meerder liefde daer door in sijnen Sone te voeden. T'is wel waer dat de liefde een vier is wiens vlamme langh can verholen blijven / eer de selve haer openbaert / haer eyghenschappen en sijn niet sonder merckelijcke teeckenen oft uytwendighe werckinghen die een Minnaer in sijn vrijagie langhen tijdt door de versterckinghe van een goede hope can verdraghen / maer hier blijckt dat de Const den lust van eenen Coningh ende Prince niet en heeft connen in balans houden / sonder den wil ende wensch (van t'ghene de liefde baert) volbracht te sien / sulcken vremden cracht ende deught can de Const inde ghedachten van Minnaeren uyt wercken. Wie en sou dan gheen stantvastighe volherdinghe bethoonen om het wit van soo danighe wetenschap te gheraken als desen Apelles (Prince van alle Schilders) in sijn leven heeft ghedaen / om sulcken goeden ende oprechte Pinceel-vruchten voorts te brenghen oft met een openhertighe gheneghentheyt te leeren ; en ghelijck de liefde op gheen verdiensten en siet maer wel op ghetrouwe wederliefde / door de welcke de liefde moet voldaen worden / soo en siet ons Pictura niet op de weerderingh van haer wetenschap / maer wel op den iever en gheest door de welcke sy moet voorts comen. Dit blijckt opentlijck in onsen tweeden Apelles Gonsalo Cocques, daer hier voor breeder van verhaelt is / den welcken in sijn Schilder-const sulckenen gheest en wetenschap laet blijcken dat ick twijffel / oft eenighe Coninghen en Princen (siende de volmaeckte schoonheyt van een gheschilderde Brabantsche Nimph in Gonzalo Cocques

sijn

sijn beldt uyt ghewerckt) daer op niet en soude verlieven / en lust crijghen om het leven te sien van soo danich uytdrucksel / sulcken vermoghen heeft sijn cloecke handelingh in't hanteren van het Pinceel. Hier van gheven ghetuyghenisse verscheyde Pourtretten en aenghename ordonnantien die hy gheschildert heeft voor veele Princen en Edelieden / daer alle de eyghenschappen ende volmaecktheden van het leven in verborghen sijn / daermen in can sien de suyverheyt van Holbeen en Joost van Cleeff ghenoempt Sotten Cleeff, de vleeschachtighe manier en levenden toets van van Dijck, de losse ghesteltenis van den edelen Petrus Paulus Rubbens, de malsigheyt van Titiaen, ende de liefelijckheyt van Raphael d'Urbien. Ghelijck onder andere van sijn wercken ghesien can worden in een uytnemende fraey Conversatie die hy gheschildert heeft op copere plaet voor den Vromen en seer Const-lievenden Sr. Jacob le Merchier Coopman binnen de Rijcke-stadt van Antwerpen, afbeldende sijn eyghen Figuer met sijn Huysvrouwe ende alle de kinderen / waer by Gonsael sijn selven aen een tafel sittende heeft ghecontersfeyt van ter zijden oft in porphiel als koutende met den voorsz. Sr. Le Merchier, sijnde van ghelijcken in een discourerende actie / alles soo uyt ghebeldt elck verthoonende sijn werckelijck leven van volmaecktheyt datter niet meerder inde Const en can ghevonden worden dat dese schildry sou connen overtreffen: want oock merckelijck gheconsidereert dat jemandt sijn selven uytbeldende / daer toe noodigh heeft eenen spieghel uyt welcken spieghel men sijn selven maer en can sien van veer / en niet van ter sijden om uyt te trecken sijn eyghen wesen / oft het sou moeten ghedaen worden door een ander remedie / de welcke onsen befaemden Gonsael soo heeft weten te vinden dat beneffens de ander Pourtretten van des voorsz. Le Merchier ende zijn Familie niet levender oft ghelijckformigher en can uyt ghewerckt worden als t'ghene Gonsael in sijn eyghen Pourtret van ter sijden oft in porphiel sittende op't voorsz. stuck heeft ghethoont. Als mede oock te sien is in een Conversatie die hy ghemaeckt heeft voor den Heer Nassoingni woonende binnen Brussel, afbeldende dessels Familie d'welck soo aenghenaem en crachtich is uyt ghevoert / dat den voornoempden Gonsael selver belijdt t'voorsz. stuck te wesen een van sijn beste puyck-schilderijen die hy oyt ghemaeckt heeft. Daer sietmen alle de lessen en regulen in gheobserveert en aenghewesen / die verscheyde Schrijvers van Pictura hebben gheleert / om te comen tot de uyterste perfectie: niet alleen Schrijvers en Poëten, die gheen Schilders en sijn / maer Schilders selver die verscheyde boecken op de reghels ende fondamenten van Pictura hebben gheschreven / ghelijck oock niemandt beter daer van en can schrijven als perfecte ende ervaren Schilders / die de selve fondamenten in hun eyghen wercken laeten blijcken / ghelijck sy met de pen connen leeren. Als namentlijck den wonderen Albert Durer, Carel van Mander, Georgio Vassari, Leo Babtista, Alberti, ende meer andere modernighe Schrijvers van d'edel Schilder-const / ghelijck oock Seneca, Plinius, Quintilianus, Jsidorus, Proclus, Tullius, S. Grisostimus, Socrates, Plato, Columella, Fulgentius, Strabo, Homerus Philostratus, Cassiodorus, Livius, Cicero, Ovidius, Varro, Epitetus, Dionisius, Longinus, Lucianus, Vitruvius, Plutarchus, Horatius, Tertulianus, Statius, S. Basilius, Nazarius, Boetius, Gallenus, Zeno, ende menighe andere antique en doorluchtighe gheleerde Mannen. Want naer t'schrijven van sommighe der voornoemde

Schrij-

Schrijvers / ſoo ſchijnt de volmaecktheyt van Pictura te beſtaen in acht puncten/
dat is den inhoudt der hiſtorien: ghelijck maticheyt / het colorieт / het leven/
d'ordonnantie / de gratie / d'inwoudicheyt / de ghedachten / de ſeeghbaerheyt ende
gheſteltenis / uyt welcke ſamen-voeginghe volght de ſchoonheydt / edelheydt/
grootſicheyt ende deughdelijckheyt : als hebbende hunnen oorſpronck uyt de
Perſpectief / Architectuer / Geometrie en Aritmetica ; ghelijck hier voor ten
deele is aenghewesen ende bethoont. En alſoo de ſchildry oock het meeſt beſtaet
inde actituden / ordonnantien ende afbeldſel der eyghenſchappen diemen kan
beſpeuren inde ruerende ende onruerende dinghen / daer een levende oogh haer
vollen behaghen ende contentement in can vinden / ſoo beſtaet de uytwerckinghe
der ſelver inden gheeſt ghelijck ons voor ooghen ſtelt ende met ſijn Conſt doet
blijcken Franciſcus du Chatel Schilder van Bruſſel, die op de manier vanden voorſz. du Cha-
Gonſael ten deele ſijn Schilder-conſt uytbeldt in cleyn Converſatien en Conter- tel
feytſels met grooten gheeſt en verſtandt waerghenomen. Oock ſietmen in andere
ordonnantien afbeldende Boere-kerremiſſen / Wacht-huyſen en ſoo danighe op
de manier van Adriaen Brouwer, en andere hier voor verhaelt / allen het welck
met een goedt oordeel ende manier ſonder confuſie van overhoopt werck / en
ſonder achterdeel van luttel werck can in ſijn ſchildry worden gheſpeurt midts
dien de ſelve is overloopende van gratie ende lieffelijcke ghedachten. Wijders
ſoo heeft de Faem niet toeghelaten om te vergheten dien uytnemenden Meeſter
Egidius van Tilborgh Schilder van Bruſſel, door de wondere fraey actien ende Tilborch
werckelijcke manieren die hy in Boere-kerremiſſen / Wacht-huyſen en andere
Converſatien als den voorſeyden Franciſcus du Chatel is voortbrenghende met het
Pinceel van ſijn verſtant daer niet anders in te ſien en is als de naervolghende
handelingh van Brouwers, en ſulckdanighe meer andere fameuſe Meeſters. Weer-
dich is oock ghenoteert de treffelijcke Conſt van Franciſcus vander Meulen oock Franciſ-
Schilder van Bruſſel, den welcken gheleerdt heeft by den vermaerden Peeter cus van-
Snayers, den welcken een ervaren Conſtenaer is in Batalien / Peſteringhen/ derMeu-
optreckende Leghers / en ſoo danighe meer andere daer den Natuer en leven len
ſchijnen in te ſchuylen. Wederom eenen Lucas Achtſchellinckx Schilder van Acht-
Bruſſel, is een uytnemende Landtſchap-Schilder op de manier van Lowis de ſchel-
Vadder, die ſijnen Meeſter heeft gheweeſt / en is door ſijn veerdighe en loſſe linckx
handelingh een vande eerſte Meeſters van het Landt : beſonder in voorgronden
berghen / bewaſſen / en afghecalmde canten / veer verſchieten / en cloecke voor-
gronden / daer hy niemandt in deſe eeuw in en hoeft te wijcken : ghelijck over
al by de Conſt-Liefhebbers te ſien is. En ghelijck de Poëſi is een ſprekende
leeringhe / ende de Schilder-conſt een ſtomme leeringh / die in veele dinghen
met malcanderen over een comen : ſoo vintmen oock dat veele Diſcipels met de
handelingh in't Pinceel over een comen ende oock ghelijck ſijn in manieren aen
hun Meeſters / ghelijck Craſbeeck inde Conſt over een compt met de handelingh
van Brouwers, quam oock over een inde manieren van leven daer veel levende
hiſtorien by de Faem van verhaelt worden. Selden Diſcipel oft hy voeght hem
aende manieren vanden Meeſter / ſoo compt deſen weert befaemden Achtſchel-
linckx oock over een inde Conſt met de handelingh van Vadder, en hoe danich
in manieren van leven is my onbekent. Raeckende de Poëſi die een werckende
leeringh

leeringh is / de selve compt dickwils en meestendeel over een met de Schilder-const; Leonardo da Vinci quam over een met de manieren vanden Poeet Homerus. Polidoor beweest in sijn Const de grootsichept van Virgilius, Michiel Angel de diepsinnichept van Dantes, Raphael Vrbien de gratieuselijckheyt van Petrarcha Andreas Mantegna met de wijsheyt van Samazaro, ende Titiaen de veranderinge van Ariosta. Ist dan datmen uyt de veranderlijcke ende werckende ghedachten (diemen inde Schilder-const als in eenen spieghel sien can) bemerckt dat de natuer ende over-een-cominghe van het wesen / leven / en manier soo van d'een als d'ander / soo worden inde uytbeldinghe der historien oft andere ordonnantien oock ghespeurt de passie / liefde / begheerijckheyt / vreught / devotie / ghetrouwigheyt / rechtveerdicheyt / mildtheyt / wreeckheyt / lijdtsaemheyt / oodtmoedicheyt / ghehoorsaemheyt / eelheyt / en bermherticheyt / sterckte / stoutigheyt / furie / gramschap / wreetheyt / giericheyt / beschaemtheydt / smert / en droefheyt / nijdicheyt / vreese / traegheyt / en wackerheyt / becomeringhe / rust/ achterdencken en dierghelijcke meer andere die den mensch in zijn ghemoedt be-

Iacob Sandraet

sloten heeft / ghelijck Jacobus Sandraet Schilder van Amsterdam, in sijn ordonnantien weet uyt te belden / besonder in sijn vermaerde Conterfeytselen / daer niet als de natuerelijckheyt van het leven in ghesien en worden / door de volmaecktheyt die daer in verborghen leydt / de welcke opentlijck in haer selven leert dat de uytbeldinghe sonder de Kunst egheen volmaecktheyt en can scheppen midts de volmaecktheyt in sijn Kunst haer soo opdraeght dat niemandt naerder volmaecktheyt in het leven aen en can wijsen / door den grooten gheest die met de Const hier over-een compt / uyt reden dat de ghelijckenis van het leven in wesen en ghedaente in sijn Const naer den natuer over een compt mals en vleesachtich/ wel ghecoloreert en hooch uyt ghevoert daer niet tot naedeel van sijn Const in't minst op te segghen en valt. Wie en sou dan niet begheerich sijn om sulcken Const te leeren en te beminnen / wie en sou dan in dese begheerte niet nemen de grootste ghenucht en liefde / welcke ghenucht en liefde alle melanckolijcke gheesten doen blijtich leven ende volherden om de Const te beminnen / dan sal de wetenschap voortbrenghen het ghene datmen in het ghedacht bepeyst / dan salmen het beste kiesen datmen ghevonden heeft om uyt te wercken / waer toe een rijp oordeel noodigh is ghelijck den voorschreven Jacob Sandraet ghedaen heeft / die Schilder

Peeter van Bredael

is gheweest vanden Hertogh van Beyeren. Ende ghelijck den vermaerden Peeter van Bredael oock bewijst in de edel Schilder-const daer de overvloedighe ordonnantien die hy met een diepsinnich bedencken en vaste ghesteltenis uyt beldt/ d'welck te sien is in het ghewoel van overvloedighe Figuren / die hy in zijn wercken voortbrenght / seer verscheyden van cleedingh en ghesteltenis vol werckende actien en manieren naer gheleghentheyt vande plaetsen die de selve bewijsen / den welcken door gheenen aenghepoorden gheest oft bedwonghen inclinatie / maer alleen door de cracht der liefde tot de hoochste volmaecktheyt van dese uytstekende Const gheraeckt is. Want ter wijlen sijn liefde meer kracht hadde als alle belghsuchtighe Benijders ende haedt-draghende Vyanden die hem waren benijdende door sijn eerste onervarentheyt inde Const / welcke liefde hem tot sulcken jever-lusten heeft aenghedreven dat (niet teghenstaende sijnen bandt van houwelijck ghebonden was) hem heeft begheven naer Spaignien / alwaer

hy

hy op den tijdt van een jaer sulcken neersticheyt heeft gheploghen dat hy (wederom comende) sijn selven bequaem vondt sijn Const te stellen op het Tonneel van alle overtreffende Geesten des Landts / daer sijn handelingh in't minst niemandt en moet wijcken / waer door de voorighe vyanden en sijn benijders / hunnen haet vertreden vonden vanden roem daer de Const van Peeter van Bredael mede begaeft is. Beneffens den selven en wilt de veerdighe en losse handelingh inde Schilder-const van Joannes van Heck niet toe laeten / om t'ghene hier voor in sijn leven tot sijnen ontsterffelijcken lof vergeten is / noch te verhaelen en te vueghen hoe seer sijn schildery verscheyde Princen en Edelieden tot liefde door het aensien van de selve verweckt heeft / als namentlijck in Italien den Hertoch Bractiaen, den Marquis Angelelle, en den Marquis Pepel. Boven dien in Vrancrijck den Marquis van S. Schaumon, den Marquis de Sordi; ende in Duytslandt den Graef van Lijninghen, van alle de welcke hy Schilder en meestendeel Domesticq is gheweest om het groot behaghen dat de selve in sijn wercken waren vindende. Beneffens den selven en mach oock niet vergeten worden den uytnmuntenden ende Const-rijcken Peeter van Halen een groot Meester in versiringhen / vindinghen oft ordonnantien in't kleyn / verfraeyt met aenghenaeme Landtschappen / en ghestoffeert met vremde Historien en Poeterijen / daer niet volmaeckter neven en can comen als desen vernuftighen en welsprekenden Constenaer uyt wercket / den welcken om sijn cloeck Pinceel de heel wereldt door ghenoch bekent is. Gheboren binnen Antwerpen daer hy teghenwoordich noch is woonende. Daer by en dient niet verswegen maer wel met alle reden in't licht ghebrocht den ervaren Jan Thielens in sijn leven Landtschap-Schilder van Antwerpen, den welcken om sijn groote manier en stouten toets in gheloofde boomen en stercke gronden / ten uytersten werdt ghepresen en bemindt vanden voornoemden Heere Anthonius van Dijck, die hem oock gheconterfeyt heeft / en sou wel moghen segghen van dessels Const die hy heeft achterghelaeten tot sijn ontsterffelijcke eer dese corte veersen:

Ioannes vanden Heck.

Peeter van Haelen

Ian Thielens.

De deughtsaemheyt van Kunst compt over al te blijcken,
In vast te stellen, en oprecht te doen ghelijcken,
Het gen' men met t'Pinseel wilt vlijtich boetsen uyt,
Want t'heeft geen goet begin oft eyndelijck besluyt
Soo eenich misverstant compt inde Const t'ontbreken:
T'gen' *Thielens* oock wel wist, en heeft altijt gheweken
T'ghebreck dat aende oogh der Kenders mocht mistaen,
Om in sijn Landtschap noyt verkeerden wegh te gaen.

IORIS VAN SON

Schilder van Antwerpen, oudt 39. jaer.

V*An Son* en Aerde compt (dat moeten wy belijden)
Al t'ghene ons hier can ghenoeghen oft verblijden.
Van Son ghelijckt de Son en ſijn Conſt-rijcke handt
Een Acker wel ghebouwt, en vet ghemergelt landt
Waer in een rijsken bloeyt, welck om ſijn naem te gheven
Segh dat een ſy-ſcheut is van dien boom des leven,
Die m'inden luſt-hof vol van bloem en vruchten vindt
Dat is den ſtock waer aen als griffi ſtaet ghejnt
Sijn Pinceel, hier door is ſijn handt en Konſt ſoo vruchtbaer
Dat maeckt ſijn roem ſoo ruym, en ſijnen naem ſoo ruchtbaer,
Als al t'gheboomt ſtaet dor, en vrucht en bladeloos
Dan pronckt noch dit Pinceel met abricock en roos
En can een lecker tongh dit rijpe oiſt niet ſmaecken
T'can oock in buyck oft maegh geen worm, oft krimſel maken:
En ſoo het door geen ſapp' hongher, noch dorſt verſaet
In ſpijt van vorſt oft maey oock altijdt jeughdich ſtaet.
Sijn vruchten wecken luſt in jongh-bevruchte vrouwen
Die veel van weeck ghewas, en ſnoeperijkens houwen:
Want inde oogh iſt aerdt, maer inde handt bedroch
En ſchoon dat ſy vat mis, ſoo watermondt ſy noch
En jeucktant te vergheefs, die Schilders t'naeſt bevlieghen
De Son van eyghendom, die oogh en handt bedrieghen.
Van Son is Soon *Van Son*, ſijn Moeder ſelf den aert
Hy als hun Erfgenaem, haer naem en eer bewaert.

Wie ghelijck Godt?

VVaer op den Autheur.

B Edrieght ſomwijl de Konſt des menſchen oogh en handt,
Die ſelfs nochtans wordt van de handen voorts ghebracht:

Soo

GEORGIVS VAN SON

Peintre Excellent en Fruicts, Fleurs &c. qu'il demeure à Anuers ou fut nè en l'an 1622.

E. Quellinus pinxit. *Coenraerd. Lauwers sculpsit.*

Soo ſpruyt den miſlach uyt het menſchelijck verſtandt,
Waer door de handt vercrijght haer werckelijcke kracht;
T'gheſicht bedrieght de handt, jae menichmael t'vernuft,
Als maer een aerdich beldt door Konſt het fruyt ontdeckt
Gheſchildert met Pinceel, die d'ooghen maeckt verſuft:
Om dat de Konſt ſoo op Natuers volmaecktheyt treckt:
Daer ons *Van Son* een proef af thoont in ſijn ſchildry,
Soo jemandt maer beooght de vruchten die hy maelt,
Daer t'leven dickwils ſtaet ghelijck een ſchaduw by:
Als die *Van Son* maer heeft met ſijnen gheeſt beſtraelt.
Gheen vruchten ſonder Son en hebben goeden aert,
Soo oock niet ſonder Konſt de edel vry *Pictuer*,
Die ons *Van Son* door gheeſt uyt ſijn Pinſeelen baert:
Die t'hans maer ſchaduw, is, en overtreft Natuer.

FRANCISCUS MIERIS

Schilder van Leyden.

WAt eyſt ons *Mieris* Kunſt goudt, ſilver oft juweelen?
(Die ſoo natuer braveert, en trotſt den grijſen tijdt)
Niet als een Schilder-croon van d'edelſte Pinſeelen,
Die d'eeuwicheyt beduydt, tot ſpijt van haet en *Nijdt*.
Om al de ſuyverheyt en nette cloecke trecken
Die *Mieris* uyt den gheeſt in Landtſchap en Figuer
Weet aerdich met Pinſeel als t'leven te ontdecken
Waer in niet anders ſchuylt als t'voorbeldt van Natuer.
Die weynich is met ſorgh becommert oft verleghen
Om twee Figueren die van hem gheſchildert ſijn
(Geen heel handt-ſpanne groot) noch meerder te doen weghen
Als duyſent gulden gelts, midts t'leven inden ſchijn
Van t'leven ſich ſoo hooch door Kunſt weet op te draghen
Dat jemandt, wie het ſiet, voor t'werck van *Dau* beooght

Om dat haer krachten aen de Kenders ſeer behaghen
Die weert ſijn om haer deught met meerder lof verhooght.
Het werckende ghedacht van *Mieris* als een mier is
Dat inde Kunſten woelt om t'levens eyghentheyt
Te vatten inden gheeſt, als t'blijckt, want niet ſoo dier is
Om krijghen, als de Kunſt die s'Meeſters eer verbreyt.
Dus mach de ſnelle Faem wel op Pinſeelen roemen
Ter wijl dat daer van compt n'en naem die eeuwich leeft,
N'en naem die vande doodt niet worden can benomen
Om dat noch naer de doodt des' Kunſt het leven gheeft.

FRANCISCUS VERVVILT

Schilder van Rotterdam.

DEn gheeſt van *Poulenborgh* is in *Verwilt* ghedaelt
Door al de ſeldſaemheyt die ſijn Pinſeel bemaelt,
Want t'gen ons *Poulenborgh* in Conſt heeft naerghelaten
En daermen over al de Faem ſoo hoort van praten.
Dat ſietmen als in glas van treck tot treck gheſtelt
Jn de Figuren die *Verwilt* heeft af ghebelt,
Waer uyt te ſpeuren is dat hy heeft waerghenomen
Sijn Meeſters leeringh om ſoo hooch in Conſt te comen.
Daer niet in is te ſien als een volmaeckt verſtandt
Vereenicht met natuer aen gheeſt en Conſt verpandt.
Dit tuyght ons *Rotterdam* en meer Hollantſe ſteden
Die t'loffelijck Pinſeel, manier, Konſt ende ſeden
Beooghen daghelijckx van hunnen gheeſt *Verwilt*
Die door ſijn wetenſchap (ſoo t'ſchijnt) *Pictuer* beſielt,
En met het leven menght den ſin van ſijn ſchildrijen
Die Princen, Coninghen, en Hertoghen verleyen,
Pictura is ſoo eel, ſoo aenghenaem en ſchoon
Dat ſy op weghen can, jae ſchepter ende croon.

IAN

IAN BABTIST VAN DEYNUM

Schilder in verlichtery van Antwerpen.

DIe boven eer en pracht van s'werelts dommen ſtaet
De ſuyver deught bemint (die t'al te boven gaet)
Wordt vanden wijſen Man gheacht en hooch gepreſen
Midts datter noyt en was, oft is gheweeſt voor deſen
T'gen' wordt bevonden in den menſch te ſijn volmaeckt
Als dat d'oprechte deught en haere gaven raeckt.
Want jemandt die de eer wilt boven deughden voeghen
Vindt niet als naer-berouw vol onruſt en miſnoeghen,
Als hy eens rijpelijck aenmerckt het groot verſchil
Dat ick hier tuſſchen deught en eer bepaelen wil.
De eerſucht is ghemenght met ramp en onghelucken
Die menichmael de ſiel ten leſten neder drucken
Door hulpe van de ſond' die uyt de eerſucht ſpruyt
Want ſy noyt goedts en gheeft maer brenght vuyl weghen uyt.
En ſchoon dat jemandt had veel eeuwen ligghen droomen
Jn't uyterlijck ghewoel van eer en ſtaet, ſal ſchroomen
Als hy op d'eynde van het leven eens gheraeckt
Wanneer men niet als gal uyt s'werelts welluſt ſmaeckt.
Die niemandt achterlaet een Faem om op te roemen
Maer haeſtigher verdwijnt als d'alderweeckſte bloemen,
Den rijckdom blijft op d'aerd' en die t'beſit wort ſtof
Dat haeſt verdwenen is, daer gheene eer oft lof
Van in memori blijft, als ſlechts dat men hoort praten:
Hy was ſeer rijck en heeft veel ſchatten naer ghelaeten,
Waer van dat lanck ghedenckt den naeſten Erfghenaem
Maer haeſt vergeten is by d'al ghemeyne Faem.
En t'gen' in teghendeel de Faem langh doet onthouwen
Dat is de waere deught die ſy noot laet verouwen

Maer

IEAN BAPTISTE VAN DEYNVM,

Est nè d'Anuers, en l'an 1620. fait extremement bien des petites pourtraits, paisages et autres figures en miniature, et Capitain d'vne Compagnie des bourgeois dans la ville d'Anvers, en l'an 1651.

I. B. van Deynum pinxit. Coënr. Waumans fecul.

Maer daegh'lijckx meer en meer vernieuwt in het ghemoet
Om dat haer krachten ſijn lofweerdich, eel, en goet.
Soo danich vindtmen dat de Conſtenaers oock leven
Lanck (naer dat hun de ſiel heeft door de doodt begheven)
Jnde ghedachten van den menſch, die eens beooght,
Hun Conſt vol gheeſticheyt die t'leven gans vertooght,
Soo als *van Deynum* oock can met t'Pinſeel ontdecken
Vol nette aerdicheydt en vaſt gheſtelde trecken
Jn ſuyver Water-verff oft eel Verlichtery
Daer ſietmen ſijn vernuſt ſoo leven in Schildry,
Dat niet ſoo aenghenaem in't s'Menſchen oogh can ſpeelen
Als t'gen' ſijn Conſt bethoont met cool, pen en pinſeelen
Op effen Parcquement, papier oft wit ſatijn
Vol ordonnantien die als het leven ſijn.
Jae ſijne neerſticheydt heeft hem ſoo veer ghetrocken
En wiſt den luſt ſoo met den jever te verlocken
Dat het behaghen van ſijn lieffelijcke Kunſt
Vertreden heeft de pracht van t'werelts eer en gunſt.
Om buyten alle ſorgh de eenicheyt te kieſen,
En door de vrijheyt noot den jever te verlieſen,
Dat is wanneer hy van de Borgherlijcke wacht
Was Capiteyn ghemaeckt, doch heeft des' eer veracht
Om met ſoo danich ampt ſich ſtaegh niet te becomm'ren
En altijdt ſijn ghemoet met ſorghen te belomm'ren;
Maer liever ſijn vermaeck by d'eel *Pictura* vindt
Als met ſoo grooten eer en lof te ſijn ghedient,
Nu ſpelt den gheeſt in ruſt en ſtille eenicheden
Nu can het vry ghepeys de ſinnen gaen beſteden
Om jet beſonders door t'Pinſeel te brenghen voort
Dat Coninghen verlockt en hunnen gheeſt becoort.
Soo als ons Vranckerijck en Spanien can bewijſen
Al waermen ſijne Conſt ſeer hoochelijck ſiet prijſen,

Jae in het Cabinet des Coninckx-hof ghestelt
Beneffens ander werck van menich aerdich belt,
Sulckx dat den naeme van *van Deynum* lanck sal leven
Door sijn Pinceelen die hem grooten luyster gheven
Iae hoe hy s'werelts eer en onrust meerder staeckt
Hoe dat de Schilder-const hem meer gheruchtbaer maeckt,
En daghelijckx vernieuwt haer kracht in sijne sinnen
Om dat hy naer de doodt een eeuwich eer sou winnen,
Een eer die noyt verslijt, oft uyt t'ghedacht en gaet
Soo lanck des' edel Const noch in haer wesen staet,
Gheen eersucht is soo sterck die Konstenaers can dwinghen
En uyt hun vry ghepeys de schilder-lusten dringhen
Soo als hier claerlijck aen *van Deynum* stadich blijckt
Die met de vruchten van *Pictura* is verrijckt
Door d'eelheyt van sijn Kunst in schoon verlichterijen
Die net en suyver sijn, daer ons sijn eel schildrijen
De proef van thoonen met een wonder gheesticheyt
Soo als de daet vereyst, wat dienter meer gheseyt.

IOANNES VAN KESSEL

Schilder van Antwerpen, oudt 35. jaeren.

WIst *Breugel* soo bisaert, en gheestich af te meten
Natuers volmaeckte deught, door onghemeyn secreten,
Daer menich cloeck vernuft op slaet sijn oogh-ghemerck
Om al de edelheyt en suyverheyt van t'werck,
Die uyt de Schilder-const door hem is voorts ghecomen
Besonder in de cleyn figuren, fruyt, en bloemen:
Van Kessel volght hem naer soo suyver, net en eel
Soo scherp, en los in't cleyn door t' toetsen van Pinseel,

Dat d'ooghen verder niet haer crachten connen draghen
Als t'gen sy in dit werck aenschouwen met behaghen.
Waer van de Konst en gheest behouden d'overhandt
En wijsen uyt de kracht *van Kessels* groot verstandt:
Den weerschijn van sijn verf can opentlijck bethoonen
Wat wetenschappen dat in desen Meester woonen,
Soo jemandt het ghesicht maer op sijn belden slaet
Waer in den blommen aert van hem gheschildert staet,
Die t'leven en Natuer soo weten uyt te drucken
(Ten waer dat Const bedrieght) men sou hun willen plucken,
Soo gheestich, soet en mals staet elcke bloem by bloem
Coleurich uyt ghevoert en draeght *van Kessels* roem.
Het costelijck ghenoegh dat daer in wordt ghevonden
Heeft aen my soo veel stof en reden toe ghesonden,
Dat ick my niet bequaem en ken, om d'edelheyt
Te schrijven van t'Pinseel, die Faem ghenoch verbreyt.
Kipt alle Konsten uyt die van *Pictuer* oyt quamen
De snelheyt in het cleyn sou t'leven schier beschamen
Die ons *van Kessel* weet te brenghen voor den dach
Soo eel als jemandt oyt in Konst-schildrijen sach.
In beesten sonderlingh als onghepluymde dieren
Ghevoghelt cleyn en groot die by de wolcken swieren
Gheschelpte zee-ghedroch dat onder t'water glijdt
En t'voeteloos ghecruyp dat t'drooghe sandt door snijdt
Wanschapen Schepsels en verscheyden vremde dinghen
Weet ons *van Kessel* als het leven voorts te bringhen,
Daer niet (hoe cleyn dat is) in't minsten in en blijckt
Oft door sijn Konst alleen aen't leven heel ghelijckt.

IOANNES VAN KESSEL

Né dans la Ville d'Anvers en l'an 1626. paintre très-renommé en fleurs, petites animaux etc. lesquelles sont fort estimez pour leur Curieusité.

E. Quellinus pinxit. Alex. Voet iunior sculpsit.

GYSBRECHT THYS

Schilder van Antwerpen.

DEn lieffelijcken aert die Gijsbrecht Thijs in sijn Schilder-const voortsbrenght besonder in het naeckt / verdient met ontsterffelijcken lof begaeft te zijn/ den welcken soo in devotie als Poeterijen / mede oock in Landtschap seer vermaert is / om de plaisantie en gheestighe manieren die inde Konst verborghen zijn / seer los en gheestich afgheboordert sonder veel tijdt - quisterp daer in te connen vinden / welcke Kunst van veers eenen grooten welstandt inde ooghen doet blijcken daer alle Liefhebbers seer toe gheneghen sijn / want naerdemael de wetenschap van Pictura niet alleen gheleghen en is in een suyver nettichept/ maer oock in een rouwichept / die welcke dickwils de meeste cracht en sterckte baert / soo ende ghelijck uyt de Pinceelen van den voornoemden Thijs te speuren is woonende teghenwoordich tot Antwerpen. Wijders soo brenght sekeren grooten
Hadde-man Meester en ervaren Schilder by naem Haddeman neven de handelingh van Thijs een groote veranderingh van Const voor den dach / de welcke door haer overgroote kracht het leven schier overtreft / welcke kracht bestaet in het Contersepten naer het leven die het leven over al ghelijck het leven self is uytbeldende sulcken welstandt en grootsichept is daer in te sien daer menichvuldighe Contersepytsels soo in Enghelandt / Hollandt als in Brabandt ghenochsaem ghetuyghen af gheven / die veel voor van Dijck worden aenghesien / woonende teghenwoordigh inden Haeghe in Hollandt / die te voren oock langhen tijdt in Enghelandt ghewoont heeft. Beneffens den selven Haddeman, mach Hollant
Daniel Mijtens wel roemen op Daniel Mijtens haeren jnghebooren Patriot niet min ervaren in contersepten als den selven Haddeman den welcken soo vleesachtighen handelingh inde Const voortbrenght dat hy egeenen tijdt en behoeft te versuymen in ander exercitie als daeghelijckx te contersepten en op doecken en panneelen te doen sien verschepde groote Personagien de welcke inde Const langh naer hunne doodt
Cornelis Saftleven connen ghekent worden. Voorts soo en can den roem van Cornelis Saftleven Schilder van Rotterdam niet ghedooghen dat de Faem niet en sou op het wereldts Tonneel gheruchtbaer maecken sijn lieffelijcke ende wel ghemanierde handelingh in stilstaende dinghen als keucken-goet / beestjens / fruydt / en alderhande spoockerijen op de manier van Herman Saftleven die sijnen Broeder was daer alle Const-lievende Kenders en Lief-hebbers seer toegheneghen sijn om den grooten welstandt en levens schijn die daer in te sien is. Daer teghen sou haer
Theodor van Lonius. te belghen hebben de over-al vlieghende Faem van onsen uytnemenden Theodor van Loon, daer ick in het eerste deel eenighe kennisse van heb ghegheven / dogh eer ick selver soo veel kennisse had van zijn hoogh gheachte ervarenthept als ick naemaels wel heb connen ondervinden / ende aen sijn handelingh ghespeurt heb daer niemandt in ons eeuw sich over ghebelght mach houden hoorende tot sijnen lof en eer desen volghenden rijm in't cort aldus:

Heeft oyt *van Loon* door Konst Jtalien doen verwond'ren
Soo mach ons Nederlandt sich gheven wel ten ond'ren

Jn't

Jn't overweghen van de edel vry *Pictuer*
Midts niemant (ſoo het ſchijnt) en heeft ſoo nauw Natuer
Van alle kant doorſien als *Roomen* en *Florenſen*
Beſonder inde Kunſt, tot aenlock vande menſchen,
Wijns paelen *Theodoor* al lanck betreden heeft
Daer ons ſijn wonder Kunſt een waere proef van gheeft,
Om dat daer in den aert van d'Jtaliaenſche trecken
Weet groote kracht van gheeſt naer t'leven te ontdecken,
Soo als te ſien is aen van *Lonius* cloeck werck
Waer med' dat is verciert verſcheyde Neerlandts Kerck.

T'is wonder dat meeſtendeel de jngheboren wetenſchap der Schilder-Konſt verſterft van d'een Lidt op het ander ghelijck blijckt aen David Rijckaert den ouden en David ſijnen Sone / boven dieu aen Marten Rijckaert ſijnen Oom des voorſchz. Davidts Broeder / de welcke alle drij wonder inde Conſt uytſteken. Marten Rijckaert.
Deſen Marten Rijckaert was over een comende met de handelingh van Joos de Momper als te weten ſeer vermaert in Landtſchap en Ruinen / ghebergthen/ water-vallen / veer verſchieten en plaſante valeyen en ſulckdanighe meer andere te lanck om te verhalen. Boven den ſelven is oock een groot Meeſter inde Schilder-conſt Aertus Wolffaert Schilder van Antwerpen, ſoo ſeer te prijſen in de handelingh van devotie als Poeterije / fraey in ordonnantien en cloecke ghe-ſteltenis tot welſtandt vande Conſt. Artus Wolffart.
Eenſamentlijck ben oock aenghelockt om hier voor te ſetten den gheruchtbarenden Geeraert van Hoochſtadt Schilder van Bruſſel ſeer uytnemende fraey in conterfeyten doch daer naer meer gheneghent-heyt krijghende om te ordonneren eenighe fraey Miſterien ſoo vande Paſſie oft leven van ons Heer / en voorts van verſcheyde Heylighen / is vanden ſtijl der conterfeyten gheweken ende heeft verſcheyde Altaer-ſtucken ghemaeckt die vande Lief-hebbers ſeer gheacht worden om den goeden welſtandt diemen daer in ſien can / ſoo binnen als buyten de Stadt van Bruſſel. Geeraert van Hoochſtadt.
Midtſgaders blijckt inde Conſt van Guiliam de Vos oock ghenochſaem wat vremde vindinghen en aerdighe gheſtelteniſſen hy met de Pinſeel uyt den gheeſt laet blijcken ſoo in figuren als anderſints woonende binnen de Stadt Antwerpen plaetſe van ſijn gheboorte. Guiliam de Vos.
En raeckende de edel handelingh van Marten Pepijn, daer van en heb ick niet meer connen achterhalen als dat hy den natuer en wetenſchap van Pictura ſoo veer onderſocht hadde / dat hy eenen Over-vliegher was van alle de Meeſters oft Conſtenaers die in ſijnen tijdt in Jtalien coſten ghevonden worden / ende was den eenighen Conſtenaer daer Petrus Paulus Rubbens voor vreeſde dat hy hem ſou hebben overtroffen / afcomende naer Nederlandt/ dan tot ſijn groote vreught hoorende dat hy vroegh ghehoudt was / ſeyde deſe oft diergheliјcke woorden : nu Pepijn ghehoudt is / en vreeſe ick niemandt in deſe eeuw om voor hun te wijcken inde Schilder-conſt : waer mede claer ghenoch Marten Pepijn.

te

te verstaen wordt ghegheven dat Pepijn wel een groot Oeffenaer van Pictura moest wesen ghelijck aen veele van sijn stucken compt te blijcken / die over al ghenoch te sien sijn en van de ghene (die de Konst verstaen) seer gheestimeert worden.

HENRICK BERCKMANS

Schilder van den Clunder by VVillem-Stadt.

IS seer fraey ende vermaert in't Conterfeyten / gheboren in't jaer 1629. die eerst gheleert heeft by Philippus Wouwerman Batalie-Schilder tot Haerlem, ende daer naer by Thomas Willeborts ende Jacques Jordaens tot Antwerpen. Is den Schilder gheweest van sijn Excellentie Graef Henrick van Nassau Gouverneur van Hulst, ende heeft naer de doodt vanden selven Graeff Henrick zijn woonplaets ghenomen tot Middelborgh in Zeelandt alwaer hy ghetrouwt ende noch teghenwoordich residerende is. Sijn edel stucken die hy met Pinceel ten voorschijn brenght gheven een waer ghetuyghen met wat lof ende eer dat desen Const-rijcken Meester behoorde befaempt te worden/ want siende binnen Vlissinghen op het Handt-boogh doel verscheyde schildrijen oock tot Middelborgh op de Handt-boogh ende Bus-doelen veel seldsaeme Conterfeytsels ende voorders veel Pourtretten afbeldende verscheyde Heeren-Staeten van Hollandt / soo sullen alle Const-Kenders moeten toestaen / dat den Natuer gheen meerder eyghenschappen oft volmaecktheden en can bewijsen als desen Berckmans met sijn Pinceelen uyt druckt / schoon dat jemandt door jelosy oft belghsucht de selve trachte te benijden / het Conterfeytsel vanden Admirael de Ruyter, Jan Evertsen, en van meer andere ghequalificeerde Persoonen / gheven in Hollandt een oprecht oordeel dat ick vry met meerderen Lof ende verdiende Eer den selven Henrick Berckmans schuldich blijf te vercieren als dese naervolghende veersen in't kort hier sijn ghestelt:

Can *Berckmans* met de verf af belden d'eyghen leven
  Jae t'wesen vanden mensch soo stellen op panneel
  Dat wy voor t'leven sien de trecken van Pinceel
Soo moet sijn eel *Pictuer* veel meer als Conste gheven
  Midts sy al menichmael voor t'leven wordt bemerckt
  Maer neen, het is den gheest die al de Konst versterckt.

Men-

HENRY BERCKMANS

Naquit en la Villette de Clunder située proche de Willemstat. Il fut disciple de Philippe Wouerman Peintre extraordinaire en Batailles en la ville de Harlem. Puis apres il fit son apprentissage en Postures ou Figures chez Thomas Willeborts et Iacques Iordaens en Anuers. Ses Pieces sont fort estimées, particulierement ses Pourtraits. Il tient sa residence a Middelbourg en Zelande.

H. Berckmans pinxit. *C. Waumans sculp.* *I. Meyssens excudit.*

Mengelrije.

SOo ghelijck men d'hoffche bloemen
Selden over een ſiet comen
Met malcand'ren in coleur
Jn het weſen reuck oft geur,
D'een is root oft purperachtich
D'een ſtaet bleeck en d'ander crachtich
D'een is wit en d'ander grauw
D'een is geel, en d'ander blauw,
Sulckx bevintmen in een Schilder
Die veel rijcker ende milder
Als den and'ren is in Conſt
Daer Fortuyn hem med' bejonſt:
D'een in fraey ſtilſtaende dinghen,
D'ander weet oock voort te bringhen
Beeſten Landtſchap oft Figuer
Daer maer in ghebreckt Natuer.
D'een in't groot jae boven t'leven
Can door Conſt veel wonders gheven
D'ander in het cleyn bethoont
Al wat op de werelt woont.
D'een is mals in al ſijn wercken
Die den welſtant meeſt verſtercken,
D'ander gau en wonder cloeck
In het levens onderſoeck.
Wie weet beter af te maelen
Beeſten Landtſchap als van HAELEN
En SASTLEVEN, daer den aert
Van het leven wort ghebaert.
THYS in't naeckt, in cleeding SNELLINX
En in Lantſchap oock ACHTSCHELLINX
MYTENS, HADDEMAN, CHATEL
Conterfeyten wonder wel.
MERTEN RYCKAERTS ſoete berghen
Connen licht de luſten terghen,
En in Boeren kerremis
TILBORGH een groot Meeſter is.
JACOB SANDRAETS wonder vindingh
En van HOOCHSTADTS onder windingh
Jn het hand'len van Pinceel
Draeght haer oock ſeer vrempt en eel.
Sulckx dat Neerlant wel mach draghen
Haeren roem, door het behaghen
Dat ſy in haer Gheeſten vint
Die de Faem het meeſt bemint.

AEN-SPRAECK.

Omnia diligentiæ ſubjciuntur:

Al watter vanden menſch in Conſt wordt uyt ghewerckt
Moet met de neerſticheyt en jever ſijn verſterckt.

Diligence paſſe ſcience.

Want

De Conſt en crijght gheen gheeſticheyt
Soo haer ontbreckt de neerſtigheyt.

DJe dan ſijnen nutten en koſtelijcken tijdt wilt beſteden om de vry Schilder-conſt te hanteren / en de ſchilderdeughden in te ſwelghen / moet eerſt en voor al de neerſticheyt ende den jever in ſijn ghedachten hechten ende noyt ver- traghen

traghen om daer van te wijcken / andersints is alle sijnen handel te vergheefs/ die noyt oprechte en rijpe vruchten en sal voortbrenghen / daerom dienden alle Schilders dit treffelijck spreeck-woordt inde memorie te inten:

Dat noyt een dach voor by mach gaen
Oft daer wordt eenen treck ghedaen.

Als jemandt soeckt te achterhaelen de uyterste volmaecktheyt van Pictura, die moet hebben een oprecht goet verstandt ende oordeel / eenen vloyenden gheest/ met een scherp bedencken der aenghenaeme wercken die hy voor heeft/ eensamentlijck is hem nut de Teecken-const met een ervaeren kennis van Historien en Poeterijen / dienende soo tot versieringhe van rijcke ordonnantien als aenwijsinghe van oude gheschiedenissen. Hy behoorden oock eenichsints te wesen ervaeren inde Const van Mathematica ende verstaen de Anatomy, seer dienstigh tot de Perspecktiven / de schaduwen / de daghen en nachten / het licht en het bruyn daer den Natuer meest mede aenghewesen can worden. Want die inde voorschreven deughden niet ghemeestereert en is / can qualijck iet volmaeckt uyt wercken / uyt reden dat d'een aen het ander vast is / en sonder malcanderen in eenighe manier moeten scheef gaen. Eenen vloeyenden gheest en is noyt beswaert om een ordonnantie oft samenschickinghe rijckelijck uyt te belden / aenghesien eenen vruchtbaren gheest dusent-der-ley goede bedenckinghen en veranderlijcke ghedachten can in spannen om wat fraeyts en seldsaems te maecken/ die den bevallijckste luyster aende Kunst gheven. D'ervarentheyt in Historien en het wel schicken vande verven / verdeylen der schaduwen ende het stellen der Perspecktiven / sijn de sonderlijckste en kraghtighste hooft-banden van onse Pictura, die den welstandt aende Konst connen gheven: sulckx dat de voorseyde deughden zijn de principaelste lessen van dit vry ende loffelijck ampt / als een vast gheschakelde keten oft dicht ghebreyt net / d'welck soo daer een van te niet gaet / het ander strackx volght / en sonder malcanderen niet en konnen blijven dueren. Met welcke voorseyde gaben de Constenaers (die ick in dese voorgaende deelen beschreven heb) ten hoochsten sijn begrasit / en met volle recht de Eere-croon door mijn Musa hun toeghewesen moet worden. Want het sijn gaven die niemandt als de doodt hun can benemen / daerom mach de Konst wel boven alle rijckdom des werelts ghestelt worden / midts datmen de rijckdommen can verliesen ende nimmermeer de Konst als door de doodt.

De Kunst die is alleen van sulcken deught en kracht
Dat sy wordt boven t'goudt en rijckste schat gheacht

Den wijsen Cats spreeckt hier op oock seer gheleerdelijck en seyt in een van sijn Boecken ghenoempt den Trou-rinck aldus:

Kunst is een schoon juweel, en boven alle schatten
Daer windt en vier, en zee niet op en connen vatten

Dat is:

Soo wanneer een rijck Coopman / op zee / oft door brandt / sterfte van vee/ banckeroeten en soo danighe ongheluckeh verliest sijn rijckdommen / can licht comen tot de uyterste armoede / en jemandt die begaeft is met een besondere Konst ghelijck van Pictura, en can de selve niet verliesen als door de doodt. Schoon hy verloor alle sijn middelen van verstorven oft vercreghen goederen/ soo lanck hy sijn Konst door t'leven mach behouden / soo blijft hem altijdt by den besten schat / daer hy alle schatten mede can winnen / eyndende hier mede/ om te komen tot de achtbaere oeffeningh van Beldt-snijders / Architecten/ Plaet-snijders / en sulckdanighe Hanteerders die inden eersten graed sijn bestaende ons by Pictura vande vaderlijcke sijde / dat is de Teecken-const die met de voorsz. handelingh ghemenght moet sijn als het principael grontstuck van sulcken wercken. Soo wil ick my voor het lest noch eens ontschuldighen en te bidden niet qualijck te nemen datter veele ervaren en uytnemende Constenaers oft Schilders in dit werck vergheten sijn die ick hope inden tweeden druck tot hun ontsterffelijcke eer te sien floreren / schoon ick de selve (midts dat sy tot noch toe aen my onbekent sijn) hebbe voor by ghegaen; hopende alsoo dat alles in danck en ten besten sal opghenomen worden / siende mijn onervarentheyt van verstant en blijvende evenwel als vore seer Goetwillighen Leser

V. E. Dienst-willighen Dienaer.
CORNELIS DE BIE.

VVaerheydt baert Nijdt.

EYNDE
Van het tvveede Deel.

HET

HET DERDE DEEL.

Inhoudende den weert befaemden Lof der uytnemenste ende wijt-vermaerste

ARCHITECTEN, BELTHOUVVERS ENDE PLAETSNYDERS,

Van dese Eeuw soo doodt als in't leven zijnde.

MIDTS-GADERS

Eenighe Ghedenck-waerdighe Voorbeelden op den Natuer der selver Consten.

GHEMENGHT

Met Vermaeckelijcke en Ghestichtighe Veersen, dienende tot vermaeck van alle Rijm-lievende Poëten en Leer-girighe Jeught.

DOOR

CORNELIS DE BIE
Notaris tot Lyer.

VVaerheydt baert Nijdt.

OP HET
SCHILDER-BOECK
VAN Mr.
CORNELIS DE BIE.

V*An Mander* in ſijn Naem, ontſterv'lijck door Penſeel
Was niet vernoeght, ſijn drift wou noch veel hoogher raecken
Sijn cloecke pen had luſt op s'werelts groot Tonneel
De Konſtenaers met hem ontſterfvelijck te maecken.

Nu leeft hy in ſijn Naem ſchoon t'leven is voorby
Met die, die naer de doodt hy heeft met hem doen leven
Hier wordt des' deught ghevolght, een ander *Honingh-Bye*
Js op de eelſte bloem des Schilder-conſt aen't ſweven,

Sy ſuyght gheen honingh van verganckltijckheyt, ô neen,
Wat aerts is licht vergaet, wat gheeſtich is blijft dueren,
Des grooten *Zegers* bloem blijft, ſchoon de bloem verdween
Men ſiet gheen Hemel-dauw van *d'Heemens* druyf vervueren,

Verſlindt de doodt het Beldt van't ſtervelijck gheſlacht
Natuer met Conſt verſelt behoedent voor t'verderven,
Want wie des' *Bie* hier-ſaem ſoo jevrich heeft ghebracht
Sijn door Penſeel en pen ontſtervelijck naer t'ſterven,

Soo is des' Corf vervult, niet voor de graege ſmaeck
Maer tot een ſpieghel van de gir'ghe Conſtenaeren,
Den honingh is hier *gal, dats een verkeerde ſaeck, *inck
Leeft wond're *Bye* die gheeſt voor honingh cont vergaeren.

I. B. Lemmens.

LOF-

LOF-DICHT
Ter eeren vanden Soet-vloyenden Poeët
CORNELIS DE BIE
Op het ùyt-gheven van dit Conſt-rijck SCHILDER-BOECK.

COnſt-minnende gheſlacht; wat ſult ghy gaen bedencken?
Om aen (die U heirbaert) jet coſtelijckx te ſchencken?
Al roept ghy tot behulp den rijcken *Indiaen*
Al hadt ghy uyt gheviſt, het dieptſt van *Oceaen*
Wat daer door ſchipbreuck bleef, al gaeft ghy Magneet clippen
Die ons de Noordt poel baert, al waer u grondt en tippen
Van al het goudt gheberght, en dat ghy 't aen hem ſchonckt
Jae dat ghy aen ſijn Lauwer-croon de perels honght
Die oyt *Neptunus* gaff, al d'Ambers en Momien
Die t'Rijck *Egypten* gheeft, wat waert al te bedien
Gheeft wat ghy gheven wilt, ten is gheen gift voor die,
Maer gheeft u eyghen ſelfs, gheeft Schilders aen de *Bie*
En denckt wy ſijn een bloem, doch juyſt geen tulp oft rooſe
Hy ſuyghter honingh uyt, hy ſal U heel doen blooſen,
Daer is niet eene bloem hoe ſlecht van wat ghewas
D'ees ſoete *Honingh-Bie* brenght alles wel te pas,
Jae tot de ſlechte bloem die ick mijn ſelfs mach noemen
Daer weedt ons ſoete *Bie* oock al jets van te roemen
Den honich barſter uyt al wou hijdt ſelver niet
Het wordt hem over tuyght van die dit werck beſiet.
Jck eyndt dan ſonder eyndt, want om een eyndt te maecken
Van dat hy weerdich is, wie ſou tot eyndt gheraecken
Al ſchreef ick eeuwen lanck, noydt en ghebrack my ſtof
Te ſchrijven Boecken vol van u, de *Bie*, ons lof.

JAN PEETERS.
Wy leven om te ſterven,
En wy ſterven om te leven.

Aenden

Aenden VVijt-vermaerden Poëet
M^R. CORNELIO DE BIE
Auctheur van desen Const-rijcken
SCHILDER-BOECK.

SEer hooch-gheleerden vrint de BIE
Jck staen verwondert als ick sie
Dat uwe sneghe penne
De Schilders soo wel kenne.
Ja niet alleen en kent by Naem
Maer oock hun wel verdiende Faem
Soo aerdigh weet te treffen,
En heerelijck verheffen.
Al had ghy t'aller tijdt gheweest
Den gheest van jders Schilder gheest,
En hun verstandt ghemeten
Niet beter mocht ghy 't weten.
Ghy schrijft met sulck bequame stoff
Van s'Schilders noyt volpresen loff
Van jeder in't bysonder
Dat jeder seyt t'is wonder.
Ghy schrijft van hunne Schildery
Met sulcken schoon Poëtery,
Dat U Poëterijen
My schijnen Schilderijen.
U rijm is schildery die spreckt,
Waer uyt een jder t'leven treckt,
Van al t'gheschildert wesen
Gheschildert langh voor desen.
Ghy thoont te sijn een groot Poëet
Die oock wel van het schild'ren weet,
Want noyt en sagh ick milder
Poëet en t'samen Schilder.
Ghy hebt ghetroffen t'rechte wit,
Van t'hooch vermaerde Schilders pit,
Met klarelijck te thoonen
Waer dat de Konsten woonen.

Ken meyn niet dat in s'werelts perck
Oyt jemant maeckte sulcken werck,
Dat by het u magh rieken,
Spijt ROOM ÆTHEEN en GRIEKEN.
Want k' lees van eenen Cardinael
Ghenoemt FERNEES in Roomscher tael,
Dat hy ontboot een Schrijver
Van onverdroten yver.
Y goeden vrint (soo sprack FERNEES)
Jck wou dat uwe pen eens wêes
De Schilders al te saemen
Van seer doorluchte naemen.
Dat ghy dry eeuwen door en door
Doorliept en brocht my eens te voor
Hoe veel daer moghen wesen
Die waerdigh sijn ghepresen.
Eerst van MABEVS tot op van DYCK,
Wie daer-en-tusschen konstich-rijck
Gheweest sijn van de meeste
En uytghelesen Gheesten.
Jck soud' u loonen met den loon
Van diamanten eene Croon
Gheciert en fraey beperelt
De schoonste van de werelt.
Men Heer, sprack hy, weet dat ick ben
Bereyt, maer dat ick niet en ken
Van alle schildereyen
De verwen t' onderscheyen.
PICTVER en gaf my noyt die jonst,
Om alle deelen van haer Const
Soo soetkens te vergaeren
En haeren lof te klaeren.

Al

Al is de Konste wonder eel
Jck mocht te luttel oft te veel
By brenghen tot haer voordeel,
En sekers met kleyn oordeel.
Maer jemant die de Const verstaet
Die hout oprechte middel-maet,
Die weet met goy manieren
Sijn penne te bestieren.
Met sulck en dierghelijck beschêet
Heeft sich ontschuldicht den Poëet,
En t'Cardinaels eel lusten
Die moesten daer berusten.
Maer ongheluckigh was voorwaer
Men Heer FERNEES dat voor oft naer
Niet eenen op en stonde,
Die t'stoute werck begonde.
Dat nu den Cardinael FERNEES
Eens weder van de doot verrees
Om s'Schilders boeck te lesen
Hy sou verwondert wesen.

Want ghy de BIE hebt desen boeck
Met sulcken neerstigh onder-soeck
Gheschreven en ghehandelt
Soo dat ghy schijnt ghewandelt
Te hebben met U eel verstant
Door heel het gansche Grieken-lant
Door ROOMEN en ATHENEN
Door al de Landen henen
En dat ghy daer een jders keest
Van het verstant door uwen gheest
Ghesien hebt in't aenmercken
Der groote Schilders wercken.
Jck bie DE BIE dan veel gheluck
Van weghen dit hooch roembaer stuck
K'ben bly dat eens volbrocht is
Het gen' soo langh ghesocht is.

F. GODIN

God dienen is regeren.

VIER-

Vier-tallich Iaer-teecken.

1. aenDen VLoeII-Ighen rIICk-gheeſtIghen Meeſter
2. CorneLIVs De bIe
hIer Met sIIne poësIe (3.) VIIt-beLDenDe
DIe ConſtIghe treſoIren In
4. pICtVras gVLDe kaMer.

WEl aen ſchoon BELGICA; — Com ſinght een ander liken;
T'is langh-genoech geweent Om MAVORS ſtrenghe roe:
Jck ſpeur een wonder ſaeck —— Rechts als het HONICH-BIKEN
Dat van HIMETTVS quam — Naer PLATOS' lippen toe: *
Ter-wijl' het wapen-tuygh —— En haken en kanonnen,
(Door VENVS loos bedrijf) —— Leydt ſeſſens neer-ghebluſt,
Heeft ſoetelijck DE BIE —— In het kasket begonnen
Te ſtorten honich-raet —— (Voor PALLAS toe-gheruſt)
Het gene dat ick mêen, —— Siet hier (ten is gheen loghen)
En heeft dit CABINET —— DE BIE niet overlaên
Met honich-vloyich dicht, —— En is ſoo verr' ghetoghen
Dat ſonder hem PICTVR' —— Bleef noch beſtoven ſtaen:
Diês hy den Lauwer-tack —— In PLATOS wiegh' ſal erven,
Wie dat de Conſt op-weckt —— En laet de FAEM noyt ſterven.

Omnia in Deo.
DOOR NICoLAVs OMASVR.

* *Vide Valerium Max. lib. 1. cap. 6. de mirabilibus.*

Den Auctheur
Tot alle haet-draghende Momisten
ENDE
Belgh-suchtighe Benijders.

EEn Reden *Momus*; moet ick voor het lest u vraeghen;
Te weten, wat u mach in mijn ghedicht mishaeghen,
Dat altijdt uwe tongh soo dapper daer op schampt
En stadich op den spot van mijne fouten vlampt:
Waer bouwt ghy t'clappen op? als op de lasteringhen
Die bersten uyt u maegh om leughens voorts te bringhen
T'is altijt veel te lanck, te cort oft veel te breet
Te leelijck oft te schorft, te kout oft veel te heet,
Het gen' een ander doet in jemandts lof te schrijven
Daer moet by u een veir van hunne pluymen blijven
Van die de Poésy verbreyden naer de rêen
Hoe dat het gaet oft niet sy wordt van u vertrêen,
De Poësy nochtans (om haer soet taeligheden)
Js t'wilcomst by *Iupijn*, al wordt sy soo vertreden
Van u afgunsticheyt, en houdt daermed' den sot
Om te verdooven d'eer met schimp en plompen spot.
Fy onbeschoften Uyl; die teghen stroom wilt seylen
En meyndt hier wederom te braecken uyt u feylen
Soo als een vuyle padd' die niet als gift en spouwt
Die niet als quaet en denckt, en niet als gal en knouwt
Meynt ghy mijn pen vol roem met u gheclap te terghen?
En aen de snelle Faem het mondt-sluyten te verghen?
Treckt vry u horens in als een besouten sleck,
Want u ghekakel wordt veel min gheacht als dreck,

Schoon

Schoon dat de jelosy u weer meyndt op te stoken
Jck sien van nu af aen u opset al ghebroken
Soo ick maer en bedenck, dat niemandt van verstandt
De Kunst benijden sal, oft achten die voor schandt,
Maer Botteringhen wel, die hunnen tijdt besteden
Jn spot en sotterny, en onghetoomde reden,
Die somtijts voeghen als een tangh op't morsich swijn
En stadich uyt de Konst niet suyghen als fenijn.
Jck weet van buytens wel, ghy sult mijn dicht niet prijsen
Maer eer met schimp en spot belagghen en begrijsen,
Om dat de Schilder-const hier wordt bekent ghemaeckt
En elcken Konstenaer op *Famas* Throon gheraeckt,
Vol lof en waerde Eer, om eeuwelijck te leven
Die ick hun schuldich ben naer mijn verstandt te gheven:
En soo maer hier oft daer mijn pen een mistred' doet
Dan dunckt my dat ick sitt' in *Momus* hooch ghemoet,
Die daer op schreeuwen sal al oft hy waer beseten
Als maer (segh ick) mijn pen in't minst iet heeft vergheten.
Doch want ick van ghebreck alleen niet vry en ben
En tot soo grooten werck my niet bequaem en ken
Soo wil ick even-wel den Spijt ghewillich draeghen,
En die tot mijnen spot het aurechts bladt omslaeghen
Beminnen, op dat sy verbeteren de fout,
Die eenichsints den sin van mijnen rijm verflout.
Ey *Momus*; stilt u wat; en wilt gheen gal meer spouwen,
Oft t'gen' dat ghy hier leest, niet slicken sonder knouwen
Houdt uwe tongh ghetoompt en spijckert wat den muyl
Op dat ghy op het lest niet en behaelt de vuyl,
Want seker uwe tongh brenght voorts soo giftich broedtsel
Die in ghebreken van een ander vindt haer voedtsel,
Het is soo vuylen naem, te sijn den Moordenaer
Van de eendrachticheyt en tweedrachts Maeckelaer.

T'sijn

T'sijn Schenders vande Eer, Tongh-schrabbers, Faem-beroovers
Op-stokers, Guyghelaers, Twist-maeckers, Naem-verdoovers
Die met den achterclap van *Momus* houden aen
Jae sonder eere sijn, waer datse gaen oft staen,
Die scheppen hun ghenucht in spot, crakeel, en kijven
Soo als de onbeleefde groen en Appel-wijven.
Seght *Momus* dan voor t'lest, seght valschen waerheyts dief
Seght lichten Kramer die sijt alle loghens lief
Mothouwer, Hoeren Son', Pluymstrijcker sonder kennis
Van d'edel Poësy, wat dwinght U tot de schennis
Van haere weerdicheyt, wat d'winght U noch daer-by
Te schelden ons *Pictuer*, oft d'eel Beldt-snijery.
Bedaert *Momus* Bedaert, ghebruyckt rêen tussen beyen
En schreeuwt soo niet ghelijck de vuyle Straet-clappeyen,
K'en vraegh de reden maer wat dat in mijn ghedicht
Mach in U oogh mistaen, te swaer valt oft te licht,
Jst denck ick om dat hier den eenen wordt verheven
Meer als den anderen, oft dat ick heb gheschreven
Jet vrempts oft ongherijms dat gheenen sin en is?
Oft daer d'uyt-heymsche spraeck gheen duytsche tael en is?
Oft t'ghene teghen d'eer van jemants Faem sou strecken
Dat somwijl bellegh-sucht oft ergh-waen mocht verwecken.
Waer teghen tot besluyt ick des' ontschuldingh stel
Oft jemandt over-viel mijn dicht met naer-ghequel,
Dat (raeckende t'beschrijf) van dese Konstenaeren
Ghelijck mijn swacke pen heeft willen openbaeren,
Soo daer noch iet ontbreckt tot lof van jemandts naem
Jck t'self ghelaeten heb voor d'alghemeyne Faem,
De welcke noyt vermoeyt en wordt om t'achterhaelen
Een jeders deught en gheest en die oock te vertaelen,
T'ghen' de gheleghentheyt my niet en heeft ghejondt
Op dat een jeders lof te vollen waer vercondt.

De

De reden oock dat ick niet en heb connen laeten
T'ontleenen ander tael het gen' de Rijmers haeten
  En was niet om dat *t'Duyts* niet rijck ghenoch en is
  Om te beschrijven d'eel *Pictuers* ghesteltenis,
Maer aenghesien de Konst van haer Pinseel-Hanteerders
(Die den Natuer verstaen) Beschermers en Regheerders
  Gheen ander eyghentheyt van woorden brenghen voort,
  Als die den Leser hier somwijlen heeft ghehoort.
Te weten soomen seydt, *Proporti*, *Retoqueren*
Inventi, *Drappery*, *Bisaert*, en *inventeren*
  En veele ander meer, die m' hier en daer vindt staen
  Het welck onmoghelijck is om voor by te gaen:
Midts dat de eyghentheyt van dierghelijcke woorden
Door jngheboren drift noyt duytse tael en stoorden
  Om dat oock inde Const ghemeyne spreucken sijn
  Van Schilders, als in't recht, is d'Advocaets latijn.
Wat wilt hier *Momus* dan noch soo veel Nijdt-sucht swelghen
Om met den schimp en spot mijn schriften te verdelghen
  Want gaen ick jevers scheef, het welck gheschieden can
  T'is een ghebreck daer selden mensch is onvry van
Ey laet my dan in rust, in peys en vrede leven
En wilt soo herten knip niet op mijn seeren gheven.
  „*T'is beter datmen t'feyl al swijghende bedeckt*
  „*Als datmen jemandts eer al lieghende bevleckt.*
Ick ken mijn penne vry van spott' oft schimp te schrijven
En daerom mocht sy wel vry van U schimpen blijven;
  Jst dat U wetenschap wat hoogher vlieghen wil
  Bethoonet metter daedt en hout u tonghsken stil
En wilt mijn pen soo niet met al u clappen ket'len
Oft sy sou U misschien op't lesten oock soo net'len
  Dat ghy u rechte saus sout hebben voor u tongh
  Soo *Musa* eens de wijs van al U lempen songh,

Jck weet ghy ſout licht uyt een broeck dry cleeren ſnijen
Twee mantels uyt een teſch, jae ſoudt een ſtadt beſtrijen
U wetentheyt (ſoo t'ſchijnt) in alles is volmaeckt,
Doch alſmen t'nauw beſiet, noch tuyn noch ſtaeck en raeckt.
Wat wil ick veerder gaen, en loopen uyt mijn paelen
K' laet *Momus* doen ſijn beſt om my te achterhaelen
Ten is gheen Rechts-banck hier al waermen dinght oft pleyt
T'is reden dat mijn pen uyt des' verwarringh ſcheyt.
Want t'is den Moor gheſchuert met *Momus* veel te ſpreken
Al oft ick teghen een ſteen-rotſe wou gaen preken
Ick laet ſijn feylen daer en wenſch hem alles goet
Soo blijf ick ongheſtoort in ſinnen en ghemoet.
K'en mach in dit gheſchil ſoo ſeer niet blijven hanghen
En vals onganckbaer ghelt voor goede munt ontfanghen
Heeft jemant tot mijn ſchimp ſijn tongh in gal ghedopt
Mijn rechte oor is doof, de ſlincke is gheſtopt
Jck wil met ſpoet en vlijdt hun laſteringh ontloopen
En gheene leughenen voor goede waeren coopen.
T'is tijdt dan dat ick eynd' op dat den LESER niet
Jn't overleſen crijght vermoeytheyt oft verdriet,
Tot mijn onſchuldingh wil ick maer een reden voeghen
Die aenden LESER in het minſt niet can miſnoeghen.
Tot eyndelijck beſluyt, te weten om dat my
Van overlangh beſpronghen heeft de jeloſy
Door enckel haet en nijdt, doch ſonder rëen te gheven
Wie haer tot vyantſchap heeft teghen my ghedreven,
In't drucken van dit werck, t'gen' ick heb voor ghehadt
Hoe wel dat (naer mijn dunck) de reden is ghevat
En aen den LESER ſtaet hier voor ghenoch te leſen
Soo niet ſal even-wel in als verduldich weſen,
En ſegghen dat ick blijf den vrindt van jeder een
Soo wel van die my mint oft tredt op mijnen teen.

VVaerheydt baert Nijdt.

VOOR-

VOOR-REDEN.

INdien den Mensch (die naer Godts eyghen beldt gheschapen ende met een ontsterffelijcke ziele begaeft is) sijnen Schepper hadde ghehoorsaem gebleven, hy soude buyten twijffel met meerder Eer en luyster sonder te sterven op dese wereldt gheleeft hebben: maer om dat hy met sijnen eyghen vrijen wil de valscheyt des duyvels gheloofde, en het Ghebodt Godts overtredde, is hy terstont alle droefheden, quellinghen ende smerten onderworpen gheworden, ende die te voren kennisse ende wetenschap van alle dinghen des wereldts hadde door de jnstortinghe van sijnen Heer ende Schepper, moet de selve nu met aerbeyt door sijn verstant gaen soecken, uyt dien dat het verstandt door de sonde van ADAM oock al verdooft en ontluystert is. De sonde alleen is gheweest de oorsaeck vande doot, daerom seyt SENECA seer wel: *Omne peccatum actio est & omnis actio voluntaria, tam turpis quam honesta: Ergo omne peccatum est voluntarium.* Dat is: Het ghene sonde is, is een werck, ende alle wercken gheschieden met den wil, *Ergo* alle sonden gheschieden met vrijen wil, want niemant en sondicht teghen danck, het werck soo eerlijck als oneerelijck gheschiet metten wil, *Ergo* soo gheschiet de sonde oft uyt onachsaemheyt oft quaedt voornemen. Waer uyt compt anders de sonde als uyt een quaede begheerte, de welcke is den moordtpriem ende bedeckten dootslach voor de siel, een schendinghe sijns naesten, en een overtredinghe van Godts Ghebodt: daerom gheeft den Almoghenden Godt aenden mensch sijnen vrijen wil, om sijn selven niet te ontschuldighen als hy (den Wil misbruyckt hebbende) de straffe van sijn misdaet moet onderstaen. Den Mensch dan is gheschapen om Godts Wetten van sijn eerste jaeren tot den uytganck sijns levens te onderhouden, hem is ghegheven verstandt om het quaet en het goet te onder-

scheyden

ſcheyden t'ſamen om te kennen de cracht van ſijnen Schepper ende te leeren een ampt daer hy ſijnen coſt can mede winnen, gaet jemandt ſijnen gheeſt oeffenen om aen te vatten eenighe ſeldtſaeme ende prijs-weerde Konſten, ſijn verſtant (het welck als het landt moet doorploeght worden) ſal hem ten hooghſten dienſtich weſen, jae is het eerſte Fondament om de ſelve Conſten uyt te wercken, maer niet ſonder aerbeydt en groote neerſtigheyt te ghebruycken waer door alle Konſten en Wetenſchappen gheleerdt worden. Daer en is niet een Menſch inde wereldt oft elck in't beſonder wort tot een verſcheyde welluſt ghetrocken ghelijck ghenoch blijckt: wantmen bevint dat een jeder menſch luſt ende ghenegentheyt heeft om d'een oft d'ander te weten en te leeren, tot t'gene daer ſijnen gheeſt en aert toegheneghen ſijn. Den eenen heeft vermaeck in uytnemende dinghen die de Natuer ſchijnen te overtreffen, den anderen in gheleertheyt oft wetenſchappen te onderſoecken, de welcke boven ſijn verſtandt gaen, ter wijlen het verſtandt door de ſonde en kranckheydt der Natueren verdooft is, allen het welck de menſchen nochtans met verwonderingh en ghenucht aenmercken, om de verghelijckinghe van hunnen gheeſt in weerden te houden, ende daer door te vercrijghen een ontſterffelijcke eer, de welcke is de Voeſter-vrouw van alle wetenſchappen. De Hiſtorien ghetuyghen dat de kloeckſte Perſoonen hun met de grootſte neerſticheyt ende aerbeydt oeffenden, om het wit der diepſte wetenſchap te raken, wel wetende dat de grootſte Eer hun als dan ſoude volghen, jae dat ſy daer door de rijckſte ſchatten des wereldts koſten becomen. Daerom en iſt niet te verwonderen dat eertijts de wetenſchap ſoo hooch geacht wirdt (daer wy op veelderley manieren de vruchten noch af ghenieten, ghelijck de ſoete locht de boomen vruchtbaer maeckt, ſoo groeyen oock de gheeſten inde Conſt door het minnelijck onthael vande Eer. Wie iſſer dan die ſich niet ghewillich aenden

arbeyt begheeft als hy ſoo grooten eer door de uytwerckinghe van ſijn wetenſchap ontfanght. Den Poeët CLAVDIANVS ſeydt hem te verwonderen over de mildtheydt van ſommighe Coninghen en Princen die ſy aende Gheleerde ende Conſtighe Gheeſten bethoonden, naementlijck van ALEXANDER den Grooten die aen APELLES voor ſijn Pourtret (dat hy gheſchildert hadde) gaf 80. duyſent goude Croonen, hier dient wel te pas ghebracht het ghedenck-weerdich opſchrift dat ghevonden is op eenen Marmer-ſteen, den welcken uyt d'aerde ghegraven werdt ontrent eenen Thoren dicht by de merckt van *Traianus* ghelijck MARLIANVS vande oude Romeynen verhaelt. *Potentiſſima dos in Principe liberalitas & clementia*, dat is: de mildtheyt en ſachtmoedigheyt ſijn de crachtighſte gaven en vercierſels van eenen Prins. En waer uyt ſpruyt anders de mildtheyt als door de aenlockinghe van eenighe ſeldtſame Conſt oft gheleertheyt, daer een Princen hert mede wordt overwonnen. Om t'ſelve breeder te bewijſen ſoo hebbe goet ghevonden door het onderſoeck van ſommighe cloecke en ſin-rijcke verſtanden (die ervaren ſijn in Plaetſnijery, Beldthouwen, als Architectur en anderſints) in dit Boeck ten voorſchijn te brenghen de groote eer die de ſelve door hun verſtandt hebben ghenoten en alſoo eenen ontſterffelijcken Naem achter ghelaten.

Jnden eerſten ſoo wil ick eens openen het Schat-coffer van onſe voorſchreven *Pictura*, waer in niet alleen den grondt der Schilder-conſt maer oock de wetenſchap van Beltſnijden, Etſen, en Plaetſnijden gheſloten leyt waer over den Menſch ſijn ſelven meer ſal verwonderen als over de Conſte der ſchilderijen, want ſiende uyt eenen rouwen en plompen ſteen ten leſten voordts comen een volmaeckte Figuer daer maer enckelijck het leven in en ſchijnt te ontbreken, ſal meynen dat t'ſelve ongheloofelijck is d'welck nochtans de handt van een gheeſt-rijck vernuft daer uyt ſal voorts doen comen: men leeſt in het eerſte Boeck van

OVIDIVS hoe datter voor de Scheppinghe des wereldts was eenen wanſchapen *Clomp* oft *Chaos* daer de vier Elementen den wint *Æurus* ten Ooſten, *Sephirus* ten Weſten, *Boreas* ten Noort, en *Euſter* ten Suyden, den Nacht, den Dach, Somer en Winter, en d'andere deelen des Wereldts in een verweert laghen. De welcke JVPITER ſeer conſtich en voorſichtelijck wiſt van een te ſcheyden ende elck op ſijn plaets te ſtellen. Soo canmen mercken aen het verhouwen van eenen plompen en groven ſteen dat de edel Schilder oft Teecken-conſt moet van groote cracht weſen, naedemael datmen daer uyt ſiet voorts comen een menſchen ſtatue ſoo ſoet, lieffelijck en ſuyver van lidtmaten oft eenighe andere Figuren datmen de ſelve niet anders en ſou aenſien als voor het leven : ghelijck *Zeuxis* een *Penelope* ſchilderde, ſoo volmaeckt en naturelijck dat hy hem ſelfs daer mede ghenoechde en ſchreef daer by een versken. *Het ſal de ghene (die dit ſien) veel lichter ſijn te benijden als naer te maken.*

Jck leſe dat tot *Macedonien* ten tijde van ALEXANDER op de merckt ſtont een ſtatue-gheſneden van witten marmerſteen afbeldende een naeckte Vrou-perſoon waer op ſekeren Borgher ſoo verlieft was dat hy nacht noch dach en coſt ruſten ſonder daer by ghedurich te weſen om ſijn vervloeckte ſinnelijckheyt van het gheſicht voedtſel te gheven, en om dat hem op lijfſtraffinghe verboden werdt daer by te gaen om meerder quaet van ſonden te behoeden, heeft hem verhanghen. Soo aenghenaem en levendigh ſpeelden de Conſt vande voorſchreven Figuer inde ooghen der menſchen. Leeſt het leven van eenen *Michiel Angelo de Bonerotti*, van eenen uytnemenden *Phidias*, *Franciſco Quinoy* ende meer andere antique modernighe Meeſters en Conſtenaers inde Beldtſnijery daer ſuldy vinden wat wonder wercken de ſelve hebben achterghelaten die de weerde van alle coſtelijcke juweelen des wereldts te boven gaen. En heeft den Menſch ſijnen Heer en Schepper dan niet ten uyterſten te beloven

loven en te dancken over ſulckdanighe weldaden van weten-ſchap en wijsheyt daer hy ſich mede begaeft vindt, waer door hy can comen tot den hoochſten trap vande onſterffelijcke eer, en rijckdom, want de oprechte wijsheyt compt alleen van Godt en niet vande aertſe dinghen.

VVijsheydt rijckdom ſtaet en eer
Compt altemael van Godt den Heer.

Godt heeft den Menſch ghegheven een ſiele de welcke heeft dry werckelijcke crachten te weten : memorie , wil , en verſtandt, om recht te oordeelen, wel te raden, en ghetrouw te handelen, om oock de teghenwoordighe te verſtaen , de toecomende te voorſien en de voorleden dinghen te ghedencken , den menſch en heeft van ſijn ſelven niet als ghebreck, maer daer ſijnen gheeſt mede verciert en begraſit wordt, comt vanden Heer alleen : het ghene hy aen den menſch gheeft can hy nemen het ghene den menſch in Conſt afbeldt en ſchijnt een mirakel te weſen aen-den menſch dat is voorts ghebrocht uyt het verſtandt vanden menſch , welck verſtandt Godt alleen hem heeft ghegheven, want gaet hy jedt beginnen uyt te wercken , hy moet den wil daer toe bereet vinden , de memorie helpt om te bedencken de fondamenten die hem de wetenſchap gheleert hebben , en hy leerdt verſtaen t'ghene hy voornempt met voorſichtighe wijſ-heyt : de welcke inde herſens gheboren is , ghelijck *Euripides* ghe-tuyght waer op wel over een comen deſe veerſen :

Om ſijnen cloecken gheeſt te cieren naer de reden
Met meerder glans van eer en loffelijcker ſeden
  Soo compt hier wel te pas de Fabel van *Vulcaen*
  Als hy met ſijne byl het voorhooft op ded' gaen
Van *Iupiter* den Godt, die met een vuyſt te ſlaghen
Uyt gramſchap op ſijn hoodt , van ſtonden aen bleef draghen.

Sijn herſens ginghen groot en hebben oock ghebaert
Minerva ſonder Moer, nochtans van vrouwen aert,
Ghewapent als *Bellon*, met ſpeer en ſchildt in handen
Den helm oock op het hooft tot ſchrick van veele landen:
En daerom werdt haer wel den oorlogh toeghewijt
Midts ſy ter wereldt quam ghelijckmen gaet ten ſtrijt.
Maer alſmen naerder ginck des' dinghen overlegghen
Soo vontmen dat des' vrucht de wijsheyt was te ſegghen:
Om dat de wijsheydt in het menſchen herſens leydt
Die niemandt licht en crijght ſonder veel arrebeydt.
Het blinckende helmet dat ſchijndt ons te verconden
Dat inde wijsheydt wordt een hellen glans ghevonden,
Scherpſinnicheyt des gheeſt oock inde pieck beſtaet,
Den ſchilt beteeckent ons den rechten wijſen raet.
Voorwaer als jemandt gaet dit rijpelijck bemercken
Sal vinden eenen ſmaeck in al ſijn cloecke wercken,
Soo maer de neerſticheyt hem heeft ſoo veer ghepoort
Dat hy naer groote moeyt wijs en verſtandich wort.
Soo can hy al de cracht der Conſten afghemalen,
Die uyt de Gaeve-Godts haer eerſte crachten halen:
Den gheeſt en wordt door raet des menſchen niet vervuert
Maer al wat datter is wordt door den Heer beſtuert.

Men vindt nochtans veele Menſchen, die ſoo ondanckbaer leven datſe door opgheblaſen hooverdy over hun wetenſchap den Almoghenden Heer (daer het al van compt) vergheten te dienen en te bedancken vande gaven die hy hun ghegheven en mildelijck gheſchoncken heeft, niet eens aenmerckende dat hun de ſelve gaven niet aengheboren en ſijn vanden Natuer, maer door beſondere gratie van Godt de ſelve ontfanghen hebben, worter ſomtijts eenen uytſtekenden gheeſt en verſtant gevonden onder duyſent arm catijvige Menſchen die door ſijn wetenſchap

van alle de wereldt gheeert ende gheestimeert wordt, levende weeldich, rijck ende naer sijnen herten wensch, die sal somtijts door sijn ondanckbaerheyt den meesten vyandt van Godt sijn, schoon dat hy wordt aenghesien voor den grootsten vrindt van de Fortuyn, die niet eens bedenckt door sijn wellusten en overvloedigh leven van waer dat hem alle de weldaden comen: hem meer betrouwende op de wereldt als op Godt, en niet eens en overpeyst de waerachtighe sententie van SENECA *Fortuna nimium quem fovit stultum facit, & vitrea est quæ (dum splendit) frangit.* Dat is: de Fortuyn maeckt sot den ghenen die sy te seer voyt, en is van glas, de welcke (als sy blinckt) licht breckt. Hoe menighen gheest vol verstandt en vintmen niet, die sijn selven al te veel (voor laetende staen) hem op't lest bedroeghen vindt als Godt hem de wetenschap door de doot benempt, de welcke niet eer op Godt en denckt voor dat hy wordt ghestraft, ghelijck meestendeel de menschen door hun cranckheyt van conditie sijn, de welcke sijnde inde weelde op Godt niet en dencken ende gheen danckbaerheyt en bethoonen over de gratie die sy van Godt ontfanghen hebben, en niet eens bemercken dat de ondanckbaerheyt het grootste teecken van ondeught is, ghelijck QUINTILIANUS seyt: den mensch die ondanckbaer is vergeet sijnen Godt, daerom moeten wy leven naer het schrijven van HESIODUS, ghelijck de Ackers die meer uyt gheven als sy ontfangen, want wat isser inde werelt schroomelijcker monster voor den Heer als eenen ondanckbaeren Mensch, ghelijck den Poët seyt: *Ingrato homine nihil peius terra creat*: de aerdt en brenght gheen booser vrucht voort als eenen ondanckbaeren Mensch. De Rechts-gheleerden seggen dat de ondanckbaerheyt de snoodste grouwel is vande wereldt, om datter gheen sonde is die den mensch meer schade doet aende siel als de ondanckbaerheyt ghelijck SENECA *in libris de beneficijs* ghenoch bewijst. Ten is niet te verwonderen dat sekeren THIMON (die door sijn

ſijn groote wijsheyt was Borghemeeſter van *Athenen*) ſijnde ghecomen tot de uyterſte armoede om dat hy al te liberael hadde gheweeſt ten tijde dat hy ſat op den hooghſten trap van alle welluſt des wereldts, heeft ſulckenen haedt ghecreghen teghen het menſchelijck gheſlacht dat hy gheen menſchen meer en mocht ſien oft daer van hooren ſpreken, jae dat meer is hy was verblijdt alſſer eenen menſch was om hals ghebrocht oft ſijn ſelven hadde verhanghen aen eenen boom die buyten *Athenen* ſtondt, daer veel Menſchen hun ſelven uyt eenighe deſperatie hadden omghebroght, hy droegh (ſegh ick) op de menſchen ſulcken vyandtſchap dat (als wanneer deſen boom ſoude afgecapt worden) hy inde Stadt van *Athenen* dede uytroepen ofter jemandt van ſin was ſijn ſelven aenden voorſchreven boom te comen verhangen dat ſy hun moeſten haeſten uyt dien hy moeſt ghevelt worden, welcken haedt (die THIMON op het menſchelijck gheſlacht droegh) alleenlijcken was ontſtaen door de ondanckbaerheyt die de Menſchen aen hem beweſen de wijl hy in ſijn uyterſte miſerie ende armoede was ſittende, gheconſidereert dat hy (ſijnde in ſijn weelde ende begaeft met den hoochſten rijckdom des werelts) open taefel hiel en liet ſoo arm als rijck daeghelijckx de vruchten van ſijnen rijckdom ghenieten, jae was ſoo liberael dat hy alle ſijn goederen gemeyn maeckte ende een jeder daer af mede deelde, oorſaeck dat hy quam tot groote armoede, en bevindende dat hy in zijn miſerie by niemant trooſt en vondt oft geen danckbaerheyt vande menſchen aen hem beweſen wert, heeft het menſchelijck geſlacht gelijck voorſz. is, vermaledijt ende vervloeckt. Men ſiet ſulck danige proeven ende exempelen noch daegelijckx onder de Menſchen die in hunne weelde ende rijcken ſtaet taefel vrienden genoch crijghen die ſy (gecomen ſijnde tot armoede) verlieſen en geen vrientſchap af en genieten. Die dan begaeft is vanden Almogenden Heer met particuliere gratie van eenige wetenſchap oft

Conste en daer by ondanckbaer die is eenen rechten Schender van Godts eer, want ter wijlen den mensch van sijn selven niet en heeft maer van Godt ; en dat hy hem noch ondanckbaer thoont teghen Godt die en is Godt geen gratie schuldigh aenghesien Godt de gaven die hy geeft aenden Mensch hem niet schuldich en is , maer geeft de selve aen eenen onder duysent uytvercoren die sulcken gaven niet en hebben *Ergo* soo volght dat hy de selve gaven onrechtveerdich besit waer over hem toecompt de grootste straffe des wereldts. OVIDIVS beschrijft van eenen PROMOTHEVS Sone des ouden JAPETVS den welcken vande Goden soo begaeft was dat hy tot verwonderinghe van veele Menschen wist naer het leven te maecken en te boetsen soo aerdige Figuren uyt steen oft pot-aerde datse voor het leven werden aengesien, en niet tegenstaende dat hy vande Goden dese wetenschap en besondere gratie vercreghen hadde, dorst hem noch verstouten het vier des Hemels dieffelijck te stelen om daer mede sijn statuen te besielen en te doen leven. Jae den ouden Grixen Poeët NICANDER seyt: de Menschen (die van sulcken gheest en verstandt niet en waren) hebben over de voorsz. dievery PROMOTHEVS verraden om alsoo *Iupiter* te behagen. Ende om dat PROMOTHEVS den oppersten Godt daer naer noch eens had bedrogen met twee koyen huyden de een met vleesch en d'ander met been gevult en *Iupiter* de keus hebbende had gecosen de huyt met het been, dede hem tot sijn eeuwige straf binden aenden Caucasus-bergh daer sijn lever des daeghs van eenen vreeselijcken Arent opghepickt werdt die des nachts wederom aenwies om alsoo geduerich met den dach herpickt te worden. Waer mede ooghschijnelijck bewesen wordt dat Godt altijt straft die sijn gheboden verachten, hem bedrieghen en teghen hem ondanckbaer leven willen. De straffe Godts is drij-der-ley te weten : *Innerlyck*, *NaeVolghende*, ende *VytWendich*. *Innerlyck* die het hert en het ghemoedt raeckt

ende

ende in het lichaem blijft, dat is benautheyt, berouw, vrees, ende cnaginghe der conſcientie. *Naevolghende* die het ghemoet ende den gheeſt raeckt als de ſelve vry, ende van het lichaem gheſcheyden ſijn dat is de ſtraffe, die naer de doot de ſiele raeckt. De *Vytwendighe* die de lichaemen raeckt: dat is droefheyt, ballinckſchap, aermoede, ſieckte, ende ſterfte aldus proeft Godt de ſijne in veel verſcheyde teeckenen om te ſien oft hun ghemoet niet eens en ſal beweeght worden, want iſt ſaken datmen ghevallen is men behoort op te ſtaen want den wille Godts is de opperſte rechtverdicheyt naer het ſegghen van SALVIANUS. Meynt jemandt de Hemelſche vieren te ghenaeken hy ſal verſmelten. Meynt jemandt de Stadt der Opperſte voorſichticheyt te beclimmen hy ſal vallen ghelijck de motten die ſavonts naer de kerſſe vlieghen tot dat ſy verbranden. LANGIUS ſeyt ſeer wel dat de oorſaeck van alle oorſaecken den wille Godts is en die een ander ſoeckt die en kendt de kracht der Goddelijcker Natuer niet.

Godt, die het blixems vier can in ſijn handen draghen
Daer hy op ſijnen tijdt de menſchen med' can plaghen
Wanneer hy ſijn gheboôn verſuymt en niet en acht
Godts onverſiende ſtraf des doodts hun licht vercracht,
Godt laet niet ongeloont den goeden can verblijden
Den droeven hy vertrooſt den quaden ſal caſtijden.
Al ſwijght Godt tot het eynt, het eynt het droevich eynt
Leydt dan den ſwaerſten laſt, het eynt wordt ſijn allent:
Maer die de hooverdy door oytmoet wilt verdrijven
En danckbaer ſijn aen Godt die ſal Godts dienaer blijven.
Hy rijck op d'aerde leeft die hooverdy veracht
En hy het meeſte heeft die naer het minſte tracht.

Om dan op den wegh te comen van ons voorgenomen grontſtuck raeckende de kracht der Conſte van Beldtſnijery die door arbeyt

arbeyt en kracht des verſtandts moet gheleert worden, ſoo en ontlijckt de voorſchreven Fabel en haer uytlegginghe niet qualijck de gheeſten der ſelver Conſten alſmen overleyt en bedenckt dat des Menſchen gheeſt en leden vanden arbeyt des daeghs vermoeyt, des nachts door de ruſt ververſt en gheſterckt worden, ghelijck ons wordt bethoont van het op eten en groeyen van PROMOTHEVS lever, de lever is te ghelijcken by het verſtant. Laet ons dan eens beginnen te overlegghen het leven vanden Conſt-vloyenden ende uytnemenden Belt-ſnijer *Franciſco Quenoy* het welck ghemenght was met ſoo hooghe en diepe Conſt door aerdich boetſeren in Pot-aerdt, en ſnijden in jvoor, Marmer en anderen ſteen, dat alle ſijn wercken op deſe wereldt ſchijnen te weſen Mirakels, beſonderlijck alſmen aenſchouwt de wonderlijcke wercken die hy ghemaeckt heeft binnen de Stadt van *Roomen* en op andere plaetſen van Jtalien die de wercken van *Michiel Angelo* niet en moeten wijcken.

FRANCISCUS DE QUESNOY

Vytnemenden Beldt-snijer van Brussel, ghestorven binnen Livornen.

DAt den vlijtighen iver in het verstant vanden Mensch meerder kracht verweckt om alle wetenschap te begrijpen als wel de aengheporde neerstigheydt / canmen claerlijck bewijsen in het leven van den Weert-befaemden en Roem-ruchtighen Franiscus Quesnoy ghebooren tot Brussel in't jaer 1592. oft daer ontrent / wiens Vader was oock een fray Beldt-snijder ende redelijck inde Const ervaren. Ende alsoo sijnen voorsz. Sone (vroech verliesende sijn Moeder) dickwils door den stueren en scherpen aert van sijn Stief-moeder belet wert naer sijnen apetijt ende in-ghebooren ghenegentheydt dese groote Const van Teeckenen / Boetseren / en Belt-snijden te oeffenen / vondt een loose remedie om by nachten rust te moghen hebben in't hanteren van sijn handt-werck / wist sijn keersen oft lampe (daer de voorghenoemde Stief-moeder seer scherp op was) verborghen te laeten branden in eenen aerden pot die hy daer toe gheprattiseert ende ghemaeckt hadde sulckx dat hy savonts slaepen zijnde / van sijn Moeder dickwils werdt besocht om te sien oft hy sijn licht uyt ghedaen hadde / ende het heel Huysghesin in rust zijnde / broght hy heel nachten over om met de stille eenigheyt de hersenen van zijn verstandt te laeten uyt wercken de voorbelden van sijn gheyeysen.

Den jever siet niet aen noch onghemack noch moeyt
Die inden arrebeyt en quellingh stadich groeyt.

Noch heel jonck zijnde maeckte hy de kinderkens die op de Facciate * zijn vande Kercke der Jesuiten binnen Brussel, hy maeckten oock eenen Sebastiaen van yvoor voor den Arts-Hertoch Albertus, het welck aenden Hertogh soo behaeghde dat hy Quesnoy dede versien van reysgheldt en andere noodicheden om naer Roomen te trecken ende aldaer naer de antieque oft al oude wercken te studeren/ ghelijck hy oock heeft ghedaen : want sijnde tot Roomen heeft meest alle de aerdichste en seldsaemste Antiequen naer gheboetseert / ende met sulcken opmerckinghe van gheest zijnen tijdt soo neerstigh waergenomen dat hy oock eenighe fraey dinghen maeckte in yvoor / ende onder andere eenen Christus hanghende aen sijn Cruys, groot onderhalven voet / het welck aenden Paus Vrbanus gheschoncken wierdt / om de nette ghesteltenis en levenden aerdt die daer in te sien is / oock heeft hy sommighe ghedenckweerdighe Historien ghemaeckt ende uytghebelt in *Basse relieve*, dat is te segghen : Half rondt ghesneden, soo van naeckte kinderkens als andere Figuren soo cleyn als groot ghelijck hy ontallijcke sulckdanighe uytwerckinghen heeft volbrocht soo in marber als anderen steen ghesneden daer den Natuer van t'leven niet naerder (behalven het beruerlijck leven) comen en can. Ghelijck veele Marbere ende steene Statuwen van Conterfeytsels uytbeldende eenighe Cardinalen / Bisschoppen / Prelaten ende andere Edel-Heeren connen ghetuyghen die tot Roomen en andere plaetsen daer ontrent in overvloedt te sien zijn naementlijck (een vande seldsaemste

* *Facciate* is den Ghevel oft voorste vande bouw.

saemste) het Conterfeytsel vanden Doorluchtighen Cardinael van Savoyen en meer andere. Hy heeft oock ghemaeckt ende ghesneden van Marber twee seer achtbaere Epitaphia oft Graef-Tomben inde Kercke vande *Madona dell' Anima* vande Nederlandtsche ende Hoochduytsche Natie tot Roomen, aen welcke Tomben oft Epitaphia sijn elck in't besonder twee Kinderkens die eenen doeck houden seer vremt en aenghenaem om sien/ boven dien dient oock verhaeldt een aerdich Kindt van Marber dat hy ghemaeckt heeft met een doots-hooft daer by/ het welck bewaert wordt inde Kercke van *Campo Sancti* de welcke ghesticht is van S. Helena. Wijders is oock weerdigh in't licht ghebroght seker Marberen Beeldt verthoonende de Figuer van Sinte Andries, te sien inde Kercke van S. Peeter en Pauwels tot Roomen, welck Beldt oft Statue schijnt te wesen een Mirakel vanden Natuer upt dien dat het alle ander Beldtsnijerp te boven gaet diemen inde selve Kerck can vinden/ die nochtans verrijckt is met het mergh der Consten. Jae is van sulcken ghesteltenis ende ghedaente dat ick met recht beneffens de snelle Faem mach schrijven datter gheen Antiquitepten oft vremde handelingh van wercken binnen Roomen en sijn te vinden / die t'selve voorgheroerde Beldt moet wijcken. Iemandt sou moghen vraghen in maniere van berispinghe / oft ick t'selve oock hadde ghesien om dat ick daer op soo stoutelijck derf roemen / dan ter wijlen my eenighe wercken hier in Nederlandt met verwonderingh zijn aenghewesen die Quesnoy ghesneden ende gheboetseert heeft / de welcke (naer mijn verstandt ende voor soo veer als de vleughels van mijn kennisse ende wetenschap strecken) niet te verbeteren en zijn; dat oock alle Const-Kenders (die de selve Statue ghesien hebben) aende Faem soo veel stof en materie schencken van hunnen roem/ dat mijn slappe pen het thiende deel van sijn verdiende eer niet en beschrijft ghelijck sy vereyst.

Als eertijts van *Apel*: werdt maer een treck ghegheven
Waer in men sach den aert der Konsten naer het leven,
Soo wistmen claer ghenoch te speuren dat t'begin
Van een seer cleyne daet, had meerder deughden in:
Een litmaet can ghenoch een heel volmaecktheyt wijsen
Schoon datmen niet en siet het gen' men meer hoort prijsen.

Ende tot vastichept van't voorverhaelde soo en mach ick oock niet vergheten de wijtvermaerde Kercke van onse Lieve Vrouwe van Loretten tot Roomen, waer in te sien is een Statue afbeldende de Heylighe Susanna Martelersse/ soo groot als het leven/ de welcke soo lieffelijck ende konstich ghehandelt is/ dat alle de Italiaenen (die in sulckdanighe Const willen de Over-vlieghers van alle Meesters sijn) moeten bekennen dat eenen Nederlander in dese onse eeuw ten voorschijn heeft ghebrocht de volmaeckste manier en wetenschap die oyt eenige Italiaenen oft in voorleden tijden de Griecken hebben doen blijcken daer de wercken over al de ooghschijnelijcke ghetuygheniffen ende waerachtighe teeckenen af zijn. Den Coninck van Vranckrijck hoorende over al soo grooten

lof

lof segghen van desen roemruchtighen Quesnoy, is in sijn ghemoet soo tot de Const aengheloct ghewozden dat hy (om den selven tot sijnen Beeldt-snijer te crijghen) hem heeft toe ghesonden twelf hondert goude Croonen om zijn reyse daermede van Roomen naer Vranckerijck te doen / ende Quesnoy de selve Croonen oock ontfanghen hebbende / hadde een Figuere gheboetseert groot vyf voeten wesende een Maeghdeken Martelersse / die hy den Coninck oversichickte met meyninghe om te volghen / ghelijck hy dede / hem tot dien eynde beghevende op zee half sieck sijnde ende comende te Livornen is ghestozven ende aldaer begraven in't Minnebzoeders Clooster.

Soo jemandt wenſcht te ſien mirakels der Naturen
En pooght ſijn gretich oogh te paeyen naer den luſt
Die moet niet verder gaen als tot *Quesnoys* Figuren
Waer in het uyterſte vande volmaecktheyt ruſt.
Gheen edele party in s'menſchen naeckte leden
Van muskels, aders, en ſoo danich ander meer
Sy ſtaen als t'leven in jvoor oft ſteen gheſneden
Daer niet als Conſt en Gheeſt af erven d'hoochſte eer.
Jtalien is ſelfs verballaſt van belgh-ſuchten
Als *Roomen* maer des' Conſt ontdeckt voor die haer kent
Jae d'Jtaliaenſche Faem doet *Angels* roemen vluchten
Soo daer de handelingh compt van *Queſnoy* ontrent.
De ſuyver netticheyt en is niet af te maelen
Oft te begrijpen, die in marber oft jvoor
Queſnoy met groot verſtandt heeft weten t'achterhaelen
En te verbreyden over al de wereldt door.
Jae ſchoon den booſen Nijdt des' Conſt ſcheen te benijden
En ſocht haer edelheyt te brenghen heel te niet
De handt weeck voor de doodt, die gheeſtich was in't ſnijden
Maer t'werck in't leven bleef, dat m'eeuwich leven ſiet.

CAVAIL-

CAVAILLER BERNIN

Italiaenschen Architect, Beldt-snijder ende Schilder vanden Paus.

T'Dry Constich-rijck verstandt van *Bernin* gans ontdeckt
Den Roomschen hoochsten roem in wetenschap besloten
Om dat hy Schilder is, Beldt-houder, Architect
Dry Consten die te saem in *Bernin* sijn ghegoten,
Volmaeckt in alle dry (soo datmen segghen mach)
Wie cost oyt aenden Paus een grooter gheest behaeghen
Als hy (die d'eelste van de Const brenght voor den dach)
Die weerdich is den naem van *Cavailler* te draeghen.
Een *Daphne* met *Apol* tot *Room* op seker Hof
Van eenen Cardinael, die gheven rechte reden
Dat *Bernin* desen naem verdient tot sijnen lof
Midts dien sy door Const soo levent sijn ghesneden.
En voor een wonderheyt des wereldts wordt beooght
Daer Faem noyt van en swijght in haere tongh te rueren
Om dat de schoonheyt van Natuer schier selver booght
Voor des' volcomen twee seer eel en fraey Figuren.
D'Architectuer daer by in menich rijck Paleys
Gheeft oock ghetuyghen om van *Bernins* lof te melden
Want sy en thoont niet als volmaecktheyt naer den eys
En daer by sietmen oock den gheest in sijne Beelden.

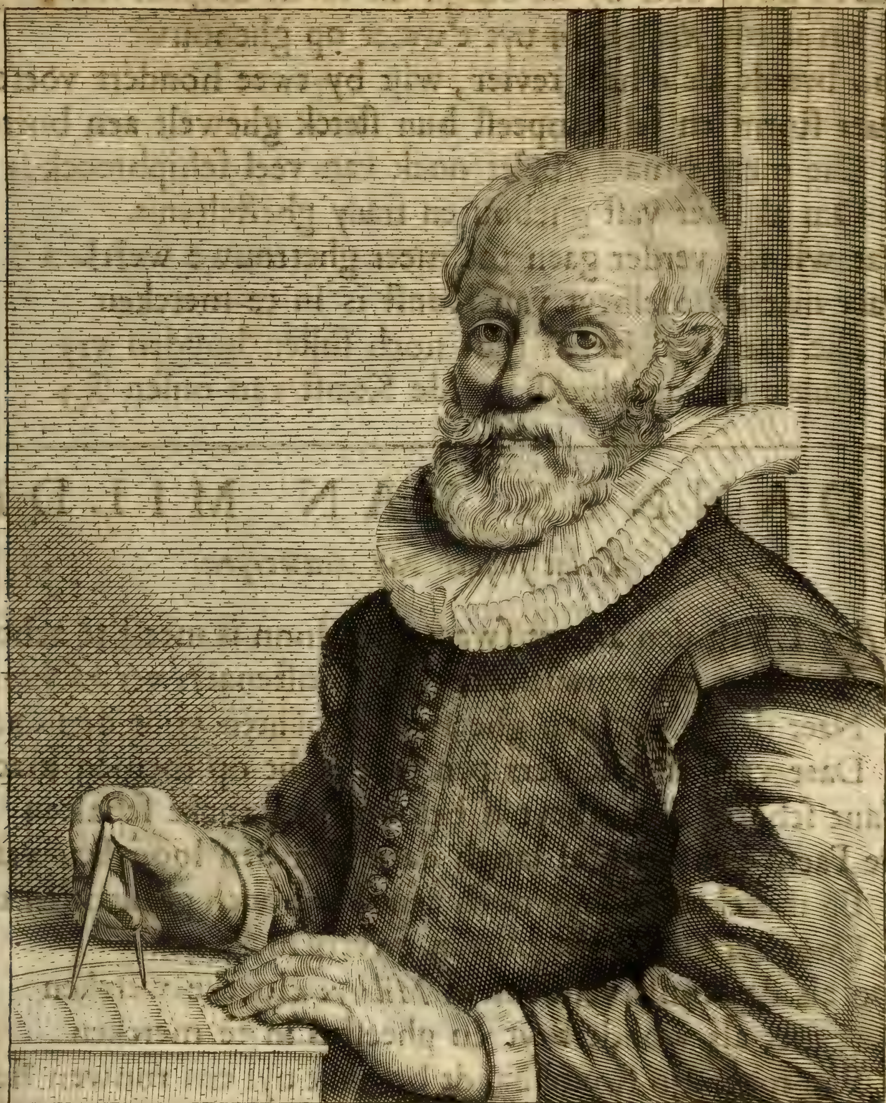
CORNE-

CORNELIS DANCKERTS DE RY

Constich Architect van Amsterdam, ghestorven Anno 1634.

WIe was oyt soo vermaert in bouw en metselry,
Jn cloecken Architect, ghelijck *Danckerts de Ry*,
Die binnen *Amsterdam* ghemaeckt heeft wonder wercken,
Te *Haerlem* fraey ghebouw van huysen ende kercken:
Door sijne vindinghen seer ordonnanti-rijck
Naer reden uyt ghevuert gans onberispelijck.
Daer de verciersels van heel *Haerlem* af ghetuyghen
Die voor gheen Steden in *Europa* moeten buyghen
In cloecke metselry, oft aenghenaem ghebouw,
Wel op sijn maet ghestelt, en in sijn loot ghetrouw:
Schier onverganckelijck, door dicke fondamenten
En vast ghebondentheyt in ghevels, en in tenten,
Net in sijn basement, uytspronckels, capiteel
Daer gheen veranderingh den bouw thoont ongheheel
Hier sietmen t'man'lijck werck tot inde locht verheven
T'gen' leeft in jeders oogh, en t'hans is sonder leven
Daer sietmen t'stout vermeët van een volleert ghedacht
Als d'ordonnanti van het werck is gansch volbracht,
Ghelijck *de Ry* naer wensch aen Faem heeft naer-ghelaten
Om eeu'w'lijck van sijn Kunst hier op des' aert te praten,
Soo als d' Haerlemse *Bors* oock tot ghetuyghen dient
Al waer men daeghelijckx veel rijcke Coopluy vindt,
Veel brugghen die op gheen ghetijd' van water passen
(Op springh-vloet, ofte stroom in't afgaen oft heirwassen)
Sijn tot ghedachtenis van *Danckerts* rijck verstandt
Om hunne Const ghenoch vermaert door t'heele Landt
Wat dienter naerder proef van sijne Konst ghepresen
Oft wonderlijcker werck van Meesters aenghewesen

Als

CORNEILLE DANCKERTS DE RY

Fut ne a Amſterdam l'an 1561. mourut 1634. agé de 73 ans, a eſte environ 40 ans maiſtre macon et Architecte de ceste tant renommée Ville, il vient en la place du feu ſon Pere du mesme nom, qui avoit en ſon vivant servi la Ville dans ceste meſme charge, il a faict une grande nombre de grands et ſignales bastiments (parce que l'aggrandissement de la Ville ſe fit en ſon temps, il a baſti la novelle porte de Haerlem, les trois nouvelles Egliſes, la Bourſe de marchants, et innummerables ouvrages apartenants à l'ornement de ceste Ville, il trouva par grande experience l'invencion de baſtir des ponts de pierre ſans reſtraindre le cours de l'eau ſur des grandes Rivieres comme il en fit la preuve l'an 1632 par deſſus la Riviere d'Amſtel large de 200 pieds ayant 7. arcqs.

Pet. Danckert de Rey delin. Pet. de Iode sculpsit. Io. Meyſſens excudit

Als noch daer by de brugh die ſeven boghen hout
En is tot *Amſterdam* uyt t'water op ghebouwt
Soo breedt als d'heel revier, wijt by twee hondert voeten
Daer ſtorm en fel tempeeſt hun ſterck ghewelt aen boeten,
Die menichmael t'belet oock van veel ſchipbreuck is
Om al haer vaſt ghebou en fraey gheſteltenis.
Wat wil ick verder gaen tot meer ghetrouwe wercken
Daer niet als edelheyt van Konſt is in te mercken
Die naer veel jaeren tijdt noch ſullen houden vry
Vande verganckliijckheyt, de Konſt van onſen *Ry*.

IOANNES VAN MILDER

Beldt-ſnijder van Antwerpen.

AL valt den arbeyt ſwaer, den loon is meeſt te achten
Dat is een eeuwich eer, die Konſtenaers verwachten
Naer dat ſy uyt den gheeſt jet brochten voor den dach
Daer vry een Dichters pen met recht op roemen mach.
Want ſchoon den arbeyt is beloont met rijcke ſchatten
De Faem kan noch al langh daer naer den loon heir vatten
En maecken t'werck noch eens ſoo hooch gheacht en rijck
Door eer en lof die blijven onverganckelijck.
Soo als de Konſt verdient in *Milders* cloecke wercken
Daer niet als wonderheyt en gheeſt is in tē mercken
Soo maer ſijn ſtoute handt brenght uyt een rouwen ſteen
Een Menſchen ſtatuw' voort, die heel compt over een
Met leven en Natuer, daer niet in ſchijnt te weſen
Als den beſielden gheeſt, die compt uyt Konſt ghereſen,
Om dat den gheeſt daer in door Kunſt als t'leven leeft
En ſonder leven is, waer *Milder* d'eer van heeft.

HUYBRECHT VANDEN EYNDEN

Beldt snijder van Antwerpen.

AEnghesien de uytnemende Gheesten altijdt willen Naer-volghers wesen vanden Natuer / ende sijn seer weet-gierich om het vermoghen te doen blijcken / dat door de toegheneghentheyt der Planeten in hun sinnen ende humeuren ghestort ende jngheboren is / dat is : als wanneer sy hun ghedachten gheduerich becommeren om naer te boetsen de edelheyt van het Menschen leven / welcke wetenschap eerst ghevonden is inde Teecken-const / ghelijck hier door breeder staet te lesen / soo ist dat de Beldt-snijders (inde selve Teecken-const ten hoochsten ervaeren sijnde) het wesen en ghedaente van den Mensch ten vollen soo uytbelden dat de selve dickwils door het waerachtich leven wordt aenghesien / welcke ghedaente niet alleen van voor / maer oock van alle partijen des lichaems can ghesien en ghevoelt worden. Sulckx dat den Beldt-snijder niet vernoeght en te vreden en mach wesen in het bewijs der volmaecktheyt des Menschen ghedaente van voor / maer oock van alle sijden waer in de proportie van het waerachtich leven te vinden is. Ghelijck Huybrecht vanden Eynden menichmael heeft bethoont met een groot verstandt en opmerckinghe van Const. Sijn ervarentheyt can t'selve ghetuyghen in verscheyde Apostelen die hy van steen veer boven het leven ghesneden heeft / daermen een vaste ghesteltenis en cloecken standt in mercken can / daer men oock eenen vloyenden gheest in siet van cleedingh / seer naturelijck gheploeyt ende ghevouwen / daer niet anders in en schuylt als de uyterste perfectie van het leven en Natuer. Eensamentlijck is oock te verwonderen door sijn soete handelingh in naeckte Kinderkens / en naeckte Posturen / soo ghesneden in Marber en yvoor / als gheboetseert in Pot-aerde / dat de wetenschap van Beldtsnijery niet veerder en can comen. De netticheyt van Marbele Cornissen / Basimenten / Pilaeren / Phries / Architraeff en sulck danighe partijen / die in dese Const worden uytghewerckt / connen met een groot behaghen van alle Kenders ooghen ghesien worden in verscheyde Marbere-Altaren die hy ghemaeckt heeft. Ende om kortheyt wille sluytende / soo is Musa schuldigh tot sijnen lof te singhen aldus :

Het leven oft een siel en compt hier maer t'ontbreken
Jn Beelden van wit steen, sy souden anders spreken
Want t'marber schijnt hier vel en recht vol-adert vlees
Soo wonder levendich als oyt Natuer bewees.

CORNELIS CORT.

Constich Plaedt-snijder van Horne in Hollandt, gheboren in't jaer 1536. ende ghestorven Anno 1578.

DEsen Cornelis Cort is gheweest een fraey Plaedt-snijder gheboren tot Horne in Hollandt / den welcken langhe jaeren ghewoont heeft in Italien / ende om den lossen en cloecken aerdt die hy met het Graveer-yser op copere en houte Platen wist uyt te drucken / is dickwils gheemployeert gheweest van Raphael Urbien waer voor dat hy menichvuldighe Platen ghesneden heeft / oock voor den vermaerden en hooch-gheachten Titiaen, en meer ander de welcke by alle Lief-hebbers van Papiere-const in groote weerden worden ghehouden. Is binnen Roomen ghestorven in't jaer ghelijck voorsz. is. Reden dan dat ick niet en heb connen laeten boven t'ghene voorschreven is te segghen:

De vaste Teecken-const *Picturas* Voester is
Het eenich fondament van haer ghesteltenis,
Want schoon *Pictura* leeft door alderhande verven
Die door de Teecken-const, de tweede eer beerven.
Waermed' dat sy schildry seer wesentlijck verschoont
En door de ware Kunst schier d'eyghen leven thoont,
Nochtans moet jeder een belijden naer de reden,
Dat al hun malsicheyt en wonder losicheden
Bestaen in Teeckeningh die ziel is van *Pictuer*
Den grondt-steen vanden gheest, oft af-beldt van Natuer,
Soo als *Cornelis Cort* heeft menichmael bewesen
Aen *Raphael d'Vrbien* en *Titiaen* voor desen,
Daer hy soo menich plaedt heeft aerdich voor gheetst
Ghesneden en ghestipt, naer t'gen' eerst was gheschetst
Oft van hun cloecke handt gheteeckent naer het leven
Waer voor men heden-daeghs siet grooten rijckdom gheven:
Want schoon den omtreck van het levens schijn haer draeght
Ghelijck een swerte schaey, nochtans haer Const behaeght.

CORNEILLE CORT

Engraveur admirable natif de Hornes en Hollande en l'an 1536. il a demeuré long temps en Italie faisant beaucoup de ses œuvres pour Raphaël d'Vrbin Titian et plusieurs autres. il mourut a Rome. en l'an 1578.

franc. vande steen sculpsit. *I Meyssens. excudit.*

THEODORUS GALLE

Constich Plaedt-snijder van Antwerpen.

DE soetheyt vande Kunst wordt hier van *Gall'* ghebaert
  Uyt eenen staelen schoot op herte cop're plaeten,
Jae schoon de soetigheyt is van soo vremden aert
  Dat sy het bitter en het herdt behoordt te haeten,
Men siet ooghschijnelijck de daedt hier gaen verkeert
  Dat is de wetenschap van wel ghestelde trecken
Die aende Schilder-jeught niet als volmaecktheyt leert
  Soo als ons *Theodor* weet in sijn Kunst t'ontdecken:
Een Konst vol soeten gheest, nochtans met *Gal* ghemenght
  Als vyandt van het soet, doch die het wilt bemercken
Sal vinden dat den naem van *Gall'* den lof verlenght
  Soo die gheteeckent staet op de verheven wercken
Van *Theodorus Gall'* ghelijckmen tot zijn eer
  Can speuren aende vast en cloeck ghetrocken belden
Die hy ghesneden heeft seer soet, eel, net en teer
  Jn overvloedicheyt, daer Faem wel op mach melden.
Om dat het yser schier gheen cracht meer thoonen can
  Als t'gen' ons *Theodor* heeft weten voorts te bringhen
Waer op wel roemen mach de Konste van *Stradan*:
  Midts *Gall'* ghesneden heeft meest naer sijn teeckeninghen.
En naer veel ander meer sulckx dat zijn weerdigheyt
  Op plaet bekent sal staen noch veel en langhe eeuwen
Door d'edel Kunst van *Gall'* vol soete soetigheyt
  Daer Faem met reden op de wereldt door mach schreeuwen.

LUCAS

LUCAS VORSTERMANS DEN OUDEN

Constich Plaedt-snyder van Antwerpen.

DE Voedtster van *Pictuer* is d'edel Teecken-const
Die sonder haere kracht wordt selden wel begonst,
Daer ons de daedt van t'werck bethoont de reden van
Besonder met den gheest van *Lucas Vorsterman.*
Die d'eerste plaets besit in d'hooch *Picturas* school
Als hy met pen en inck, graef-yser, kryt en kool,
Bewijsen mach den aerdt, van sijn volleert verstandt
Die inde Teecken-const den *Phenix* is van t'Landt,
Jae sulck' verwonderingh in jeder een verweckt
Dat m'over al van hem niet als lof-rijm en spreckt.
Om sijn ervarentheyt in't snijden op de plaet,
Daer niet als levens schijn door gheest en Const in staet,
Waer op ons vreedsaem eeuw mach roemen al den dach
Door al de wetentheyt die sijn vernuft vermach.
Singht dan eenstemmelijck ghy Heliconsche rey
Den lof van Neerlandts roem op Teeck'ningh en schildry
Daer *Vorsterman* van draeght den lauwer eeren-crans
Om dat in sijne Kunst schuylt sulck'nen glori-glans,
Die het ghesicht verblindt van *Soil* en den Nijdt
Ter wijlen dat U faem is Meester vanden tijdt,
Ter wijlen dat de Faem U Konste soo verbreydt
Die niet als eeuwicheyt voor haeren loon verbeydt
Sulckx dat gheen Lof-trompet voor U van nood' en is
Om uyt te belden U *Picturs* ghesteltenis.

THEODORUS CORENHERT

Plaedt-snijder van Amstelredam, *gheboren Anno* 1522. *ende ghestorven Anno* 1590.

HOe aenghenaem en fraey en is niet om t'aenschouwen
De nette Teeckeningh vol meesterlijcke douwen
En schoon ghesteltenis die *Corenhert* bewijst
Met eenen lossen aerdt, daer t'leven uyt verrijst
Soo t'schijnt, als jemandt gaet haer eelheyt overweghen
Waer in de meeste kracht van t'leven is gheleghen.
Want t'ghene datmen siet in een volmaeckte plaet
Waer op d'afbeldsel van een waer Histori staet
Heeft sijnen oorspronck uyt een wel ghestelde treckingh
De welcke is alleen des levens naeckt ontdeckingh,
Daer thoont een stoute handt met t'yser watse can
En niemandt als den gheest en draeght den roem daer van.
Ter wijlen gheenen treck mach loopen uyt sijn palen
Om dat een Kenders oogh die licht can achterhalen
Die niet alleenelijck de cop're plaedt bederft
Maer elck afdrucksel oock dit misverstandt beerft,
T'ghen' *Corenhert* naer wensch door sijne wetentheden
En vaste handelingh ghenochsaem heeft ghemeden,
Die niet en heeft ghemaeckt oft t'is soo wel ghestelt
Dat t'minste niet en compt t'ontbreken in het beldt.
Sulckx dat de Faem hem wel met lauwer mach becroonen
En met d'onsterflijckheyt voor sijnen loon beloonen
Want soo langh als de Konst sal op sijn plaeten staen
Soo en sal noyt den roem van sijnen gheest vergaen.

ANDRE-

THEODOR CORENHERT

A. eté un tresexcellent graveur:il a mis en lumiere plusieurs œuvres de Martin Hemskercq, et plusieurs aultres. il etoit fort bon poëte, natif d'Am: stelredam l'an 1522: et mourut à Dergoude. en l'an 1590.

Fr. vande steen sculpsit. Hen Goltzius delin. I. Meyssens excudit.

ANDREAS COLYNS DE NOLE

Beldt-ſnijder.

NIemandt in PICTVRAS ſchole
Soo de Conſt ter herten nam
Als ANDRIES COLYNS DE NOLE
Soo hy die eerſt leeren quam
Altijdt neerſtich in het teeck'nen
Om te ſtellen naer de maet
En de leſſen op te rek'nen
Soo t'al met des' Conſte gaet
Waert naer printen oft ſchildrijen
Oft naer t'leven ſoo het was
Oft naer eel boetſeerderijen
Hy brocht alles ſoo te pas
Dat in alle ſijn Figueren
Niet en bleeck van jonghs-af-aen
Als het uyterſt' der Natueren
Voor die d'edel Conſt verſtaen.
Dit compt nu noch meer te blijcken
Jn ſijn wercken wel gheſtelt
Die ſchier voor gheen leven wijcken
Soo vrempt ſtaen ſy af-ghebeldt.
Jn volmaeckt en teere leden
Jn volſlaghen drappery
Elck is om ter netſt gheſneden
Cloeck van veers en eel van by,
Soo in marber als jvoore
Pot-aerdt, houdt en ander ſteen
Die de Faem de wereldt doore
Maeckt vermaert en ſoo ghemeen
Datmen van ſijn Conſt ſal mellen
Soo langh alſer Kenders ſijn
Die de Konſt met eer vergellen
Door haer ſoeten levens ſchijn.
Jſt dan wonder Konſt-beminders;
Datmen Konſtenaers verheft
Die de naeſt en eerſte Vinders
Sijn, van t'gen naer t'leven treft.
En het leven tuſſchen beyden
Jn hun Kunſt ſoo volghen naer
Dat is qualijck t'onderſcheyden
Oft het Kunſt oft leven waer.

CAROLUS DE MALLERI

Plaedt-ſnijder in't cleyn.

DEn ſnellen omme-treck van Konſt in't cleyn begrepen
Bethoont hier hoe t'verſtant, oft gheeſt moeſt ſijn gheſlepen
Van *Carel Malleri* met ſulcken aerdigheydt
Te brenghen voor den dach, in overvloedigheydt,
Vol nette ſuyverheyt en wondere ardtſeringh
Waer uyt gheſoghen wordt veel nieuw en vremde leeringh
Om dat al even reyn en vol volmaecktheyt ſteckt
Daer gheene Konſt oft gheeſt in't minſten in ontbreckt.

Den

Den ed'len Heer *Calot*, heeft ſulcken Konſt doen blijcken
Dat niemant op de plaet en is by hem te g'lijcken,
Door al de cleynicheyt, t'gen, wijckt ſchier uyt t'gheſicht,
Dat hy ſeer wonder wiſt te brenghen in het licht,
Gheetſt in taeyen waſch en daer naer door ghebeten
Van ſtercke wateren, die haeſtich ſijn verſleten,
Maer hier in teghendeel thoont *Malleri* de kracht
Van't yſer, dat op plaedt ſijn Konſt maeckt hooch gheacht.

ROBERTUS VAN VOORS

Plaedt-ſnijder van Londen.

MEn hoeft aen een ſchildry gheen fijn vergulde lijſt
Te ſtellen, als de Konſt haer eyghen kracht bewijſt
Soo oock aen gheene print oft ander Kunſt-juweel
Te voeghen het coleur der verven door Pinſeel
De wijl haer eelheydt in de Teeckeningh beſtaet
Die t'menghen vande verf ſtets veer te boven gaet:
Dit heeft de wetenſchap *van Voorſt* al langh ghethoont
Wiens Konſt is weerdt met lof en hooghe gunſt beloont,
Want aengheſien ſijn ſuyver loſſe handelingh
Bethoonen can den aerdt van cloecke Teeckeningh
Seer vaſt en net ghevoeght ghehooght en uyt ghediept
Gheploeyt en wel gheſchaeyt en ſachtelijck gheſtipt
Daer veel afdruckſelen van Printen tuyghen van
Wat *Robert* was voor een ſeer groot ervaren man,
Die al de Muſen van *Parnas* ſoo heeft verplicht
Dat ſy ghenoodtſaeckt ſijn te ſtellen in het dicht
Den Plaedt-roem die *van Voorſt* tot *Londen* leven doet
Waer door al menich gheeſt in Konſt wordt opghevoet
Om naer ſijn handelingh het leer-jaerich begin
Van d'edele *Pictuer* te vatten inden ſin.

HENRICK DE KEYSER

Architect van Amsterdam, ghestorven Anno 1621.

De wonder toe-rustinghe van Perspectiven/ Theaters/ Schenen/ Palleysen en andere cloecke Bouwen / gheeft aenden gheest ende aende oogh sulcken volcomen voedtsel / dat het onmoghelijck is door een Man van discretie en verstandt de achtbaere Konst van Architectuer niet te waerderen en te prijsen. Want aenghemerckt op een cleyn beneyen plaets door de Konstige uytwerckingh van Timmeragie / Perspectiven als andersints / in Palleysen / Tempels oft ander Huysinghen can ghesien en ghemaeckt worden het ghene datmen niet schoonder en sou connen bepeysen oft bedencken van materiale dinghen in een ruyme en woeste plaets / soo is notoirelijck te oordeelen dat dese Konst van grooten naem en vremden aert moet wesen. Hier van gheeft claer ghetuyghenis den Weert-befaemden en Roem-ruchtighen Henrick de Keyser, den welcken in sijnen tijdt tot Amsterdam veel wonder uytwerckinghen van Architecture heeft in't licht ghebracht / soo van Arcken Triumphael / Calumnen / Piramiden/ Obelisquen als andere Bouwen / verciert met ontallijcke lichten / de welcke de principaelste deelen sijn van sulckdanighe binnen wercken / ende van buyten de samen voeginghe der groote oft middelbare ghesteenten / ghelijck Diamanten in hun quadraedt / Robynen / Bas Relief / Saphirich / Smaragdich / Hiacintich en op soo danighe manieren / als wesende het principaelste oppronckxsel van edel bouwen. Want ghelijck de toebereydinghe der Comedien bestaet in drij deelen / als te weten in Comica, Tragica, en Satirica, soo bestaen oock de wercken van Architectuer in drij deelen te weten inde lichticheyt / netticheyt en vast ghebondentheyt. Rakende de Comedien : soo noemptmen Comica, een Comedie die jemandt door haer cluchtighe aventuren oft uytbeldingh tot lagghen verweckt / Tragica, de welcke uyt-beldt vreede oft amoreuse gheschiedenissen/ Satirica, die uyt-beldt eenighe Herders clachten oft eensaeme vrijagien onder de Buyten-lieden die verbrempt sijn van Hoffse complimenten. Soo oock de lichticheyt / diemen van binnen in eenich ghebou can speuren is het principaelste hooft-stuck / van het welck de nederste deelen moeten afhanghen / welcke lichticheyt alderbest ghebonden wordt in't alderhoochste deel des wercks / om haer verspreydingh op alle plaetsen die daer van ghelicht connen worden / dit licht verweckt vreught ende gheneucht aenden mensch / en is de uyterste volmaecktheyt vanden bouw. Siet in eenen Tempel tot Roomen ghenoempt Onse Lieve Vrouwe de Ronde / oft de volmaeckte Ronde (die den Vinder oft Architect van desen Tempel / daer in heeft uyt ghewerckt) niet en is door haer licht het principaelste deel der verwonderingh want van binnen is soo veel hooghde als vreede / de ses Capellen die binnen de dickte des muers daer in staen/ hebben elck haer volcomen licht door het toebrenghen van sommighe treckende vensters boven de ghenoemde Capelle / die hun tot het 2. licht beghevcn/ welcke lichten haeren oorspronck hebben van het bovenste gat soo datter niet soo cleynen dinck en is oft het heeft sijn deel van het bovenste licht. Van welcken Tempel Fondateur was Marcus Agrippa om te volbrengen den wil van Cesar Augustus.

De

HENRI DE KEYSER

Architecte dela ville d'Amſtelredam, il etoit un de mellieurs ſculpteurs d'Hollande, qu'on peult voire per le tombeau du prince d'Oraigne, qu'il a faict a Delft, et le maiſon de la ville. le iour de ſa naiſance fut en l'an 1565. le 15 de may, dans la ville d'Vtrecht; et il mourut a Amſteſredam lan 1621. le 15 de maij.

I. Meyſſens fecit excudit.

De nettichept bestaet inde schockiringhe en samen voeginghe van het ghesteent soo in't welfsel als plavepsel naer de oorden van Composita en de vast ghebondenthept inde fondamenten naer de oorden van Tuscana, om haer sterckhepdt en vaste ghesteltenisse van welcke deelen hier naer noch breeder ghetrackteert wordt / soo dat de nettichept over een compt met de wonderhept der Tragise Comedien en de vaste ghesteltenis der bouwen met de Satirisse Comedien die wat vaster in haren handel sijn / als Tragisse gheschiedenissen. Reden dan sijn dese dat Poësis tot lof vanden groot achtbaren Henrick de Keyser om sijn vernufthept en ervaren wetenschap in de Architectuer sou moghen segghen dese veersen aldus:

Roempt *Amstel* vry met reën op al de wonder wercken
Die in het trots ghebouw van Huys, Paleys en Kercken
Te sien sijn, met vermaeck, vol aenghenaeme schoont
Die elck *Architectuer* in haer volmaecktheyt thoont.
Als U *de Keyser* heeft door Konste naerghelaeten
Daer noch al menich jaer U *Musa* van sal praten
Besonder op't Stadt-huys van *Delft*, en ander meer
Waer aen *de Keyser* heeft bethoont sijn hoochste eer
Een eer die door de Faem noch lanck sal blijven dueren
Soo langh jet overblijft van d'opghemetste mueren
Daer desen Architect den Jnventeur van is
En Vinder van't ghebouw vol eel ghesteltenis.
Van eel Beldthouwery ghesneden naer het leven
Die aen het werck de oogh en meest verciersel gheven.
Dat sijn Figuren die ghelijck het leven staen
En schijnen jeder een door gheest te spreken aen,
T'sy heel oft bas relief, viercanten en ovaelen
Uytspronckfels, parcquement in't welfsel vande saelen
En ander aerdicheyt van marmor, houdt, oft steen
Die vande *Keyser* oock seer wonder sijn ghesneen
En connen vande pen soo grooten lof niet krijghen
Soo als het werck verdient, daer *Soil'* voor moet swijghen
Die berst wanneer hy hoort verheffen t'*Keysers* Naem
Daer meerder als mijn pen van roempt d'Hollantsche Faem.

CORNE-

CORNELIS VISSCHER

Plaedt-snijder

DIe uyt de leeringh van *Cornelis Visscher* vist
De wetenschap der Konst, en gheest, noyt faelt oft mist
Om (als de *Visscher* heeft ghedaen) een eer te krijghen
Daer noyt het *Faems* Trompet door glori van sal swijghen,
Maer altijdt roepen uyt den lof van d'edel Const
Daer soo een Konstenaer is konstich med' bejonst.
O wat verduldigheyt moet niet een *Visscher* lijden
Als hy half hopeloos een nooptjen gaet verbeyden
En wacht heel daghen lanck met stil en droef vermaeck,
Te krijghen eenich visch aen sijnen scherpen haeck.
Soo oock behoort de jeught de hersenen te breken
En met veel arrebeyt naer wetenschap te steken
Als *Visscher* heeft ghedaen, die in sijn printen leert
Hoe datmen in des' Const can worden eens volleert:
Hoe datmen stadichlijck moet visschen naer een naem
Die door de Const alleen verbreydt wordt vande Faem,
Het *Visschers* teecken is (waer in de eere leyt)
Daer eenich man aen t'water sit en vist altijdt.
Dit teecken leert ons al en gheeft ghenoch te kennen
Van wie des' wercken sijn, jae sonder schrift der pennen
Bewijst, dat *Visscher* overvloedigh is gheweest
In't ordonneren van het Landtschap aldermeest:
Daer sietmen wonderheyt van aerdighe ghesichten
Perspecten, boom-ghewas, en schoone Sonnen lichten,
Gheberghten steyl en hoogh soo dat Natuer niet meer
Kan storten in't verstandt tot *Visschers* hoochste eer.

IAN SADELER

Plaedt-snijder van Brussel, gheboren Anno 1550. *ende ghestorven Anno* 1600.

SOo wanneer jemandt vande Const-minnende Gheesten nieuwlustich is om te hooren het begin ende uytganck vande ingeboren Conste daer desen hooghvlieghenden Jan Sadeler in sijn leven mede begaeft was / die en moet sijn selven maer een weynich ontledighen om met een rijp verstandt dessselfs leven hier een weynich te aenmercken. Jae by soo verre dat den Leser eenighe kennis draeght vande plaetsnijdery / die den selven Sadeler met groot opsicht heeft achtergelaten/ en daer by eenichsints de selve ghesien hebbende / en sal niet alleen dit mijn beschrijf gheloof gheven maer verwondert staen dat ick met geen meerder neerstichheyt daer van gheschreven heb als hy is meriterende: doch alsoo ick mijn onervaren pen niet ghenochsaem oft bestandt en kenne om t'selve naer volcomen eysch uyt te wercken soo hebbe evenwel niet willen naer laeten om daer van te schrijven soo veel als my de Faem heeft ingheblasen.

Desen Jan Sadeler is gheboren binnen de Stadt Brussel van eerelijcke Ouders wiens Vader daer naer met sijn heel Huysghesin is comen woonen tot Antwerpen hem gheneirende met Damasquineren in yser als andersints daer den voorsz. Sone in zijn groene jaeren oock seer ervaren in was / maer alsoo hy meer gheneghen werdt om in coper te snijden als het voorschreven Ampt te volbrenghen is t'selve van sijnen Vader belet / den welcken meer om het proffijt van dese oeffeningh te ghenieten als de welvaert van zijnen Soon te soecken hem t'selve was belettende / sulckx dat hy (staende onder de ghehoorsaemheyt van zijne Ouders) ghenootsaeckt was het voorverhaelt Damasquineren te volvueren tot ontrent het jaer 1573. alswanneer desen Jan Sadeler binnen Antwerpen is ghetrout. Sijnde nu sijnen eyghen Vooght ende Meester / heeft sijnen lust / jever/ en ingheboren gheneghentheyt tot het Plaedt-snijden in't coper den vollen thoom ghegheven met sulcke neerstichheyt dat hy (sonder te weten by wie hy oyt gheleerdt heeft) van stonden aen het Graver-yser heeft aenghevat ende naer de Teeckeninghe van Marten de Vos en andere Meesters veel placten ghesneden ende soo ghevoordert tot contentement vande Teeckenaers / dat een jeghelijck daer in groot behaghen heeft ghevonden. Hy was een Man groot van Postuer bruyn van tronie / swert van hair ende cloeck in't arbeyden / boven dien seer veerdich van handelingh / sijne wercken al spelende met seer weynich becomeringhe afleggende: soo dat de Schilders oft Teeckenaers hem qualijck naer zijn contentement met ghenochsaeme teeckeninghe costen gherieven. Hy kregh door sijne neerstichheyt op corten tijdt menichvuldighe schoone soorteringhe van printen daer hy grooten aftreck in hadde. Sijn Huys-vrouwe was van den morghen tot den avondt onledich om de Voor-coopers ofte Kramers van sijn printen te gherieven: onder andere vintmen eenighe printen die van hem ghesneden zijn de welcke afbelden verscheyde Musieck stuckens / niet alleen daer mede te kennen ghevende de ervarentheyt van sijn Kunst maer om dat hy een

IEAN SADELER

Tres excellent engraveur, natif de Bruſſelles en Brabant l'an 1550. il at eſte premierement damaſquineur en fer, mais aijant l'eſprit plus eleve, il ſ'at addonne a la gravure, ou l'art luj a tribue la plus grande douceur et ſubtilite du burin: la quelle il at acquiſe par ſoij meſme par ſa grande diligence, teſmoigne les pieces qu'il a faict pour Martin de Vos, et pluſieurs autres. l'an 1588. il eſt alle demeurer a Francfort, et de la a Munichen en Baviere, ou le Duc luj a faict preſent d'une cheſne d'or avec une madaille, et en l'an 1595. il eſt alle prendre ſa demeure a Veniſe ou il mourut de la chaude fiebre l'an 1600. Io. Meyſſens exc.

een groot Lief-hebber en vast Meester was van Musijck soo heeft hem den jever aengelockt niet alleen metter daedt van sanck maer inde selve Kunst sijn experientie upt te belden. Ten lesten sijn selven gheheel vindende gheneghen om Italien te sien ter oorsaecken sijn wercken aldaer grooten treck hadden is met sijn heel Huysghesin in't jaer 1587. van Antwerpen ghetrocken naer Keulen ende alsoo op Francktfoort alwaer hy eenighen tijt heeft ghewoondt en is van daer vertrocken in Beyerlandt alwaer hy by den Hertoghe van Beyere seer willecom was / die hem om sijn Const begift heeft met een goude keten en Medalie. Hier woonde Jan Sadeler tot ontrent Augusti van het jaer 1595. en trock alsoo naer Verona in Italien, alwaer hy een volcomen jaer tot verwonderingh van alle Const-kennende Heeren ende Lief-hebbers sijn handelingh kenbaer heeft ghemaeckt / eyndelijck neergheslaghen sijnde tot Venetien met sijn heel Familie en aldaer vier jaer ghewoondt hebbende / is in't jaer 1600. alleen met Justus sijnen Sone naer Roomen ghetrocken om de seldsaemheyt van Landouwen ende Anticquiteyten aldaer te sien ende meest om aen sijn Heylicheyt iet van zijn Kunst te presenteren / ghelijck hy heeft ghedaen doch met weynighe operatie van vergheldingh daer voor te crijgen het welck hem grootelijcx heeft misnoeght. Ende naer dat hy met sijnen Sone aldaer eenighe daeghen de Stadt / de Kunst / het Landtschap ende Ruynen besien hadde / prees meer de Landouwen van sijn Vaderlandt dan Roomen met alle de paleysen van Italien, reden dat hy wederom heeft ghekeert naer Venetien alwaer hy in't selve jaer 1600. inden Somer van een heete cortst overleden is maeckende over sijnen voorschreven Sone ende dry Dochters voor Momboir ende Toesiender sijnen Broeder Raphael Sadeler. Een van sijne voorsz. Dochters is ghetrout tot Verona ende d'andere twee sijn gheestelijck ghewoorden in een Clooster tot Venetien. Justus oft Joos Sadeler bleef sitten in sijn Vaders winckel tot Venetien, alwaer hy oock ghe- trout is die in't jaer 1620. inde maendt van October opbreeckende is metten Ambassadeur van Venetien by occasie afghecomen naer Amsterdam om met de Winckeliers kennis te maecken / ende vertreckende van daer op Leyden, is corts daer naer van een stercke korts overvallen ende daer van overleden den welcken tot Leyden begraven is inde Choor vande Hooch - landtsche Kerck. De wercken die Jan Sadeler door de Const heeft achterghelaeten (ghelijck aen menichvuldighe van sijn printen te sien is) gheven hier in Nederlandt en andere vremde plaetsen ghenochsaem ghetuyghenis wat een uptsteckende Meester den selven in sijn leven is gheweest.

RAPHAEL SADELER

Plaedt-snijder van Brussel gheboren Anno 1555.

DEsen Raphael was den Broeder vanden voornoemden Jan Sadeler by den welcken Raphael gheleert heeft dese wondere Const van plaetsnijden / en naer dat hy langhen tijdt daer in gheoeffent hadde in't licht brenghende seer aenghenaeme printen die op zijn uptnemende fraey plaeten ghedruckt waren / soo heeft hy eenich letsel aen het ghesicht ghecreghen d'welck d'oorsaeck was dat hy hem voor eenighen tijdt heeft begheven tot het schilderen daer hy oock een

RAPHAEL SADELER

Excellent engraveur natif de Brusselles en Brabant, lan 1555. il a esté premierement damasquineur en fer, et aprez il s'at addonné aussi a la gravure suivant l'exemple de son frer Iean, en la quelle il a si bien profité quil est parvenu a la plus haute degré de la delicatesse, come on peut voire en ses œuvres, principalement les saincts de Baviere et quelque livres de Heremits qu'il a faict avec son frer Iean, avec qui il est venu demeurer a Munichen en Baviere, et de la a Venise ou il mourut. il at été pour quelqs temps peintre

Coenr. Waumans sculp. Io. Meyssens excudit.

een erbaren Meester in sou ghewozden hebben hadde hem den lust tot plaet-snijden t'selve niet belet / sulckx dat hy (het ghesicht verbetert ende wederom versterckt vindende) heeft het plaedtsnijden wederom aenghevanghen / ende veel wondere dinghen voor den dach ghebracht / daer menichvuldighe wercken van zijn printen en teeckeninghen ghetuyghenis van gheven. Hy heeft oock langhen tijdt ghewoont in Beyerlandt / te Venetien en andere Coninckli̇jcke plaetsen daer hy dese Const met groot opsicht gheploghen heeft ghelijck oock sonderlinghe te sien is aen verscheyde Boecken / soo van Eremijten als levens van Heylighen etc. Hy hadde eenen Neve daer hy Oom van was / te weten Gilis Sadeler die den Sone was van zijnen ende des voorsz. Jans overleden Broeder / aen welcken Gilis Sadeler den voorsz. Raphael ende Jan Sadeler (om hem voorts te helpen) dese Const met grooten iever gheleert hebben / ende wat voortganck den selven Gilis Sadeler daer in ghedaen heeft sal den Leser in desselfs leven hier naer breeder verthoont worden. Desen Raphael is tot Venetien ghestorven ende aldaer begraven niet connende segghen in wat jaer dat hy van dese wereldt ghescheyden is.

LYCK-DICHT
Op de Doodt ende Konst van
IAN en RAPHAEL SADELER.

NAer dat de *Sadelers* den lesten adem gaven
En dat den gheest verliet het huys van hun ghebeent
Soo heeft terstont de Faem op *Sadelers* twee graven
Elck een besonder Croon van eeuwicheyt verleent.
Jae schoon de schrale doodt hun krachten quam berooven
En sned' den webben-draet van't leven haestich af
Den glans van hunne Const en cost sy niet verdooven
Om dat d'onsterf'lijckheyt gheplandt staet op het graf.
Die d'heele wereldt door verspreyde haere tacken,
Als t'af-ghestorven deel ter aerden was bestelt,
Toen scheen oock eerst den roem naer d'eeuwicheyt te snacken
Ter wijlen dat den gheest bleef leven in het beldt.
Dat oyt van *Sadeler* seer constich is ghesneden
En aerdich uytghewerckt naer t'leven op de plaet,
Jae leeft noch over al tot op den dach van heden,
Daer niet als Konst en gheest in uyt-ghedruckt en staet.

Ghe-

Ghefchil tuffchen PICTURA ende SCULPTURA Over de Edelheyt van hunne Conften.

By manier van famen-fpraeck.

PICTURA:

SOo als de Son elckx luften treckt,
En jeder een tot vreught verweckt,
Soo wordt eenparelijck mijn Kunft
Begunfticht met een jeders gunft,
Soo word' ick vlijtich belauwriert
Doorlucht' ghemaeckt en opgheciert,
Niet van ghemeyne Ambachts-lien
Die felden feldfaem fraeyheyt fien,
Maer meeft de Princen in het Hoff
My fchencken d'eelfte eer en loff:
Die jemandt door fijn deught verdient,
Soo wordt mijn wetenfchap bemindt.
Die door de ftraelen vande Son
Op defe wereldt eerft begon,
Waer uyt dat blijckt de claricheyt
Die my van jonghs is toe-ghefeyt.
Waer door gheen gifts ghedopte flits
Mijn roem can klieven overmidts,
Om dat mijn Kunft in fchijn beftaet
Die t'leven fchier te boven gaet.
Den fchijn en lijdt gheen hindernis
Om datter gheen ghevoelen is,
Ghelijck een heete Sonne-ftrael
Geen Nijdt-fuchts tegenfpoet oft quael,
Gheen vuylen damp oft water-plas,
Gheen dreck-got' ofte wack moras
En vreeft, dat haer becruyfen can
Sy thoont dat fy daer huyfen can,
En fonder letfel ofte fchaey
Blijft haeren luyfter even fraey.
Dit leer ick in mijn vry PICTVER
Als t'rechte voorbelt van Natuer
Die vande Son gheboren ben
En als een Son de Aerdt door ren:
En waer ick ben oft waer ick koem
Een jeder draeght op my fijn roem,
Om dat mijn fchoonheyt heeft dē crans
Van alle fchoone fchoonheyts glans,
Daer PALLAS felver eens voor weeck
Wanneer fy haere Konft gheleeck
By d'eelheyt van mijn eel fchildry
Die by my ftont ghelijck copy.
Haer Konfte die als t'leven fcheen
Ghefneden in wit marber-fteen
Soo feer noch niet gheprefen werdt
Als dat ghefchildert ftont op bert:
Daer U hier voor het eerfte Boeck
Van gheeft een breeder onderfoeck
En daer den Blinden t'vonnis wijft
Die boven al PICTVRAM prijft,
En PALLAS wel ghetroffen belt
Beneffens mijnen Efel ftelt.

SCULPTURA:

TE langh ghefwegen dickwils rout
En t'onghelijck de plaets behout,
Ey bout niet inde locht fchoon Maeght
Wie ift die U naer t'roemen vraeght?
Waer door ick jnnerlijck ghewoel
Van teghen-ftrijdt in't herte voel
Vol jelofy, die dit ghefchil
Eens tot U fpijt heir-vatten wil,

En thoonen dat mijn waerde eer
Verduyſtr'en can U hooghe leer,
Schoon dat gy noch ſoo veel vermeught
By Prins en Coningh door u deught,
En ſtouft ſoo op een blinden taſt
De vraegh en is daer-aen niet vaſt.
Wie van ons twee meer crachten heeft
Oft weſentlijcker leven gheeft,
Ghelijck u ſeyd' den blinden Man
Wijns botheyt had geen weet daer van:
En daerom wordt de botticheyt
Beſchermpt vande onwetentheyt.
Dus waer dit beter niet beſtaen
Als ſulckx ſoo onbedacht ghedaen.
Want ſchoon gy roempt op uwe ſchaey
Js daerom uwe Konſt ſoo fraey?
Die niet als inde ooghen leeft
En taſten noch ghevoelen heeft,
Maer mijne Kunſt leeft inde oogh
En in't ghevoelen oock ſoo hooch,
En haer beginſel laet ick daer
Want over twee-mael-duyſent jaer,
Eer oyt PICTVER op d'aert-rijck quam
Oft vande Son haer voetſel nam,
Oft eermen wiſt van ſchildery,
Soo ſachmen mijn beldtſnijery,
Soo ſachmen naer den vollen eys
Mijn Kunſt op menich rijck Paleys.
K'en ſoeck hier geenen blinden man
Die rechts ghevoelt en taſten can,
Maer een onnooſel kindt dat ſiet
En rechts can ſpreken anders niet
Sal ſien en taſten wat het is
Ons edel rijck gheſteltenis.
En laet dan keeren de ſchildry,
Oock mijne ſwaer beldtſnijery
Laet ſien wat datet ſegghen ſal
Op ſoo een vraegh en vrempt gheval,
Het antwoort d'een is doeck oft plact
Daer t'minſt niet op te ſien en ſtaet
Jn d'omghekeert gheſneden belt
Daer ſietet noch wat in-gheſtelt,
Daer ſietet voor en achter been
Met t'lichaem comen over een
Daer voeltet met ſijn teere handt
Volcomen leden t'alle kandt
Daer ſlaetet op den naeckten bil
En wijſt wat datet ſegghen wil.
Wat dient u dan PICTVER voor wit
Daer ghy ſoo neerſtichlijck naer ſchiet
Niet als een weſen plat van veur
En achter ſchijnet maer een leur.
Soo dat den Beirtel noch ſoo eel
Js als U hooch beroempt Pinſeel.
Jn arbeyt, wetenſchap en ſin
Want daer ſchuylt de volmaecktheyt in.

PICTURA:

BEgaefde NYMPHEY ſtilt U wat
Eer ghy my in mijn woorden vat
Eer ghy mijn eelheyt wilt vertreën
Hoort noch een weynich naer mijn reën
En houdt wat koelder middelmaet
Ter wijl dat hier om d'eere gaet.
Schoon dat ghy kunt van alle kant
Jn Konſt doen blijcken U verſtandt
Als ghy in Marber oft jvoor
Bewijſt van achter en van voor
Al de volmaeckte leden van
Een teere Vrou oft naeckte Man,
T'ſy in profiel oft bas relief
Naer uwen wenſch en herts gherief
T'gen' oock niet ſonder wetentheyt
En wordt als t'leven toe-bereyt.
Doch want ghy ſelver lijden moet
Soo ghy U ooghen open doet
Dat al het gen' ghy oyt bedacht
Oock van t'Pinſeel wort voors gebracht

Jſt in Perſpect oft Metſelry
Mijn effen doeck ghenoempt Schildry
Verthoont ons ſulckē vrempt verſchiet
Dat d'oogh daer uren veer in ſiet
En menſchen ſoo volmaeckt ghedaen
Die ſchijnen vanden doeck te ſtaen
Daer ſoo het voor als achterdeel
(Soo t'ſchijnt) verthoont ſich in Pinſeel.

SCULPTURA:

DAt is maer ſchijn ghelijck ghy lijdt
En ſonder ſijn, t'gen tot U ſpijt
Te ſamen in mijn belden ſteckt
Waer in het leven maer ontbreckt.
Den ſchijn van t'leven niet alleen
Kompt met de Konſt hier over een.
Maer het ghevoelen thoon'et ſijn
Want t'gen' men taſt en is geen ſchijn
Ghelijck den ſchijn daer ghy op bouwt
En meer van ſchijn als t'weſen houwt.
Jae ſchoon dat meer als hondert jaer
Mijn Konſt in d'aerdt begraven waer
Noch ſou haer weſen gheeſtich ſijn
En over-treffen uwen ſchijn.
Die voor mijn edel Konſten buyght
Soo als ons ROOM ghenoch ghetuyght
Jn mijn al oudt verheven werck
Te ſien in menich Hof en Kerck,
T'gen' boven alle ſchatten kijckt
En verder als PICTVRA reyckt,
T'gen' ſpreken can al is het ſtom
Jn d'ooghen vanden Edeldom
Mijn Beelden ſien al ſijn ſy blindt
En daerom ſijn ſy oock bemindt
Mits daer in wort de ſchoont bethoont
En wort met d'hoochſten loon beloont
Wiens oudtheyt nimmermeer verſlijt
Maer ſchakelt eeu by eeu altijt.
D'Accademi van heel EUROOP
En heeft van niemandt ſoo een loop
Die ſeldſaem Kunſt beooghen wil
Als maer alleen om mijnen t'wil.
Wie iſſer die naer ROOMEN gaet
En niet op my ſijn ooghen ſlaet
Eer hy Schildrijen ſal beſien
Van MICHIEL ANGEL oft d'URBIEN.
Men ſpreckt ſoo ſeer niet van Schildry
Als van mijn Beelden, en daer by
Van t'hooch ghebou, ſoo Kerck als Sael
Theaters, Arcken, Triumphael,
En dierghelijcke wercken meer
Die daer te ſien ſijn tot mijn eer.
Hier med' dunckt my ghenoch gheſeyt
Wat dienter meerder thoon gheleyt.

PICTURA:

WAt ſlaet ghy vremde reden uyt
En redeloos U reden ſluyt
T'is wonder van gheſteltenis
T'gen inder daedt ſoo niet en is
Ghelijck de Konſte ſich verheft
Die dickwils t'leven overtreft.
Maer t'gene is ghelijck t'ghelijckt
En heel ghelijck is, ſoo het blijckt
En wort voor wonder niet beſien
By alle Konſt-kennende Lien.
Siet mijne ſtomme Poëſy
Verthoonen ſich in d'eel Schildry
Daer ſietmen t'leven en Natuer
Sich roeren in mijn eel Figuer.
Oft is het boſch oft groen warandt
Een hooch gheberght, ſeer dicht beplant
Het is al oft-mer in ſou gaen
Soo wel doen ick mijn boomen ſtaen
Jſt eel ghewas van voedtſaem cruyt
Pers, Abricock en ander fruyt
Hun rijpheyt geeft ſulck een vermaeck
Dat jeders mont tracht naer den ſmaeck

Het

Het lief gheblompt vol schoon coleur
(T'hans sonder leven, reuck oft geur
T'gen staet als t'leven op Paneel
Gheschildert vande eel Pinseel
Jn Princen sulcken liefd' verweckt
En soo hun hert tot lusten treckt
Dat niet by hun en is soo weert
Oft t'wort noch voor mijnConst vereert
Dit blijckt aen SEGERS (die door Konst)
Vercreegh soo menich Princen jonst
Ghelijck U desen Boeck bewijst
Die sonderlingh sijn wercken prijst.
Doch want noch te bedencken staet
Dat alle gunst te boven gaet
Die eenich Schilder crijghen can
Js wel ghebleken in DON JAN
Die ZEGERS een Madali schonck
Die vol van Diamanten blonck,
Voorwaer een wonder grooten schat
Want soo veel jaren als hy hadt
Soo veel ghesteenten sachmen daer
Tot loon van onsen Konstenaer.
Noch aenghenamer gunst en sorgh
Droeg voor de Kunst dẽ BRANDENBORG
Als hy voor ZEGERS rijck Pinseel
Schonck d'alderweerdichste juweel
Dat op de wereldt wesen mach
Oft als oyt menschen ooghe sach
Dat boven alle weerde gaet
Midts t'self in heylicheyt bestaet.
T'gen d hoochste gaef is voor dẽ mensch
Dat is den duym van S. LAURENS.
En voorsten vingher noch daer by
Siet wat can doen een Blom-schildry.
Jae dierghelijck Exempels meer
Can ick hier voeghen tot mijn eer.
Waer door ghenoch te blijcken compt
Dat ghy U te vergheefs beroempt.

SCULPTURA:

SOo ghy op de belooningh praelt
En stets met mijn triumph bepaelt
U eer, soo schiet ghy veer te cort
Midts niet soo seer beloont en wort
Als t'gen ick in mijn Konst bewijs
Die over al behaelt den prijs
Soo dat tot een besluyt claer blijckt
Dat mijne Kunst meer is verrijckt
Soo wel in wesen als Natuer
Als al den handel van PICTVER
Want t'gen een Blinden tasten moet
En wordt hier niet alleen ghevoedt
Van d'oogh ghelijck oock de Schildry
Maer het ghevoelen isser by.

Corte Aenmerckinghe.

HOe wel datet my niet gheoorloft en is tot decisie oft nederlegginghh der voorgheroerde questie oft gheschil eenich oordeel te gheven / om egheene belgh-sucht tusschen dese twee excellente Consten wacker te maecken / soo wil evenwel met den rijpsinnighen Beldt-houwer aenhouwen ende bekennen dat (ten aensien van zijn rijcke Konst) zijn wetenschap wat meer sins en aenmerckingh in heeft/ als wel de Konst van Pictura, schoon dat Pictura inder daet meer is te verwonderẽ als d'edel Statuaria, maer alsoo de verwonderingh meer bedriegelijck is als waerachtich / soo moeten wy met volle recht aen de Beldt-houwers de eer gheven om dat sy van alle zijden in het snijden van Figuren meer moeten letten als eenen Schilder / den welcken van voor het leven verthoont en ooghschijnelijck als het leven is / tot verwonderingh van het ghesicht / doch vals naer het ghevoelen / hier over sal met reden eenen Schilder hem beclaeghen en my

my willen impugneren segghende dat in dese verwonderinghe de Const gheleghen is en door dese verwonderingh den Mensch overwonnen wordt te moeten ghelooven dat de Schildery constigher is als het Beeldthouwen / want t'ghene den mensch van alle canten siet / tast / en ghevoelt / soo seer niet en doet verwonderen oft ghelooven als t'ghene hy siet en meynt te sijn d'welck soo niet en is/ maer alsoo dit argument bestaet in enckel schijn/ welcken schijn baert een gheloof aenden mensch welck gheloof ten opsicht van een volmaeckt ghesneden Beldt onnoodich is / door dien niemant en moet ghelooven dat hy can sien en inder daedt tast en ghevoelt.

Qui videt & sentit quod credit esse non jndiget fide.
Die met de handen voelt t'gen hy voor ooghen siet
Besonderlijck *Sculptuer* die en ghelooft haer niet
Maer die voor hem siet staen *Pictuers* ghesteltenis
Ghelooft t'gen inder daedt (als't blijckt) soo niet en is.

Den fraey versierenden Poeët OVIDIVS en maeckt in gheen van alle sijn Fabel-boecken kenbaer dat opt eenighe schildery besielt is met het leven ghelijck hy wel waer maeckt volghens sijn schrijven/ vande schoone Pandora die Vulcanus door het ghebodt van Jupiter den oppersten Godt des Hemels ghemaeckt hadde van rouwe pot-aerde. Redenen sijn dese dat Pictura zijnde in haer selven niet meer als een schaduwe ende ongheyoelijck / niet en can besielt worden ghelijck een ghesneden Statuwe die van alle kanten haer ghevoelen heeft. Dese pot-aerde Pandora viel inde ooghen van alle de Goden soo aenghenaem dat sy besielt ende met alle gaven van deught en ondeught verciert werdt / en werdt ghenoempt Pandora d'welck te segghen is Gaef van alle Goden. Pictura sal hier teghen misschien willen argueren en segghen dat dese Pandora oft Goden gaeff door haer onghehoorsaemheyt de wereldt brocht in d'uyterste quellingh en benauwtheyt als sy de doos (waer in deughden en ondeughden besloten waren) teghen het verbodt van Jupiter gheopent hadde / sulckx datter niet meer in en bleef als de hope / concluderende oft besluytende de voorsz. Pictura hier mede dat Pictura noyt in soo quaden reputatie ende haetelijcken naem by de Goden is gheweest als Sculptura die besloten was in Pandora, waer op jemandt sou moghen antwoorden dat om dit ghebreck de volmaecktheyt vande Konst niet te verlegghen en is (waer over hier maer ghedisputeert en wordt) want Eva ons eerste Moeder heeft noyt jemandt haers ghelijck ghehadt in schoonheydt en volmaecktheyt / die nochtans teghen de ghehoorsaemheyt en boven Godts ghebodt door t'appel buyten alle menschen heeft ghebrocht in alle miserien / die niet eyndighen en sullen voor dat wy ons levens eyndt hebben af-ghesponnen anders niet behoudende als een goede hope van zalich te worden / soo wanneer wy Godts gheboden onderhouden / ons wachtende van sonden ende naer de leeringh vande Heylighe Roomsche Catholicque Kercke ghelooven. Waer mede my dunckt ghenochsaem ghesept te hebben / het restant om cortheyt wille achterlatende / dus wil ick wederom eens daelen op den Lof die de naervolghende Plaedt-snijders door haer Konst verdienen ende in het Boeck vande onsterffelijcke Faem ghefchreven worden.

IACOBUS

IACOBUS DE BREUCK

Beldt-ſnijder ende Architect van S. Omer.

WIlt jemandt over Conſt een billick vonnis ſtrijcken
Beſonder die *de Breuck* laet van ſijn handen blijcken,
Soo in Beldthouwery, als kloecken Architect
Die menich Minnaer vande Konſt tot luſt verweckt:
Moet eens naer *Berghen* gaen en daer d'Hooch-ſael beooghen
Jn Sint *Odoris* Kerck, wat wonder groot vermoghen
Dat U bewijſt den bouw vaſt in ſijn loot gheſtelt
Verciert met edelheyt van menich ſchoone beldt.
Daer ſal een Kender van de waerd' Architecture
Bevinden wat can doen een menſchelijck Nature,
Daer ſal een wijs verſtandt ſchier blijven ſuf by ſtaen
En ſegghen open uyt dat niet can hoogher gaen
Jn ſuyver netticheyt, gheſteltenis, en voegingh
Om dat den Menſch daer in vindt d'uyterſte vernoegingh
Het ſchijnt dat elck Figuer ſal ſpreken, ſoo biſaert
Jſt al naer t'leven uyt ghevoert met cloecken aert.
De Stadt Sint *Thomas* can oock daeghelijckx bewijſen
Hoe ſeer *de Breuck* noch is in ſijne Konſt te prijſen
Als jemandt eens beſiet de fraey Verrijſenis
Van ſteen gheſneden die daer oock te vinden is,
Vaſt teghen de Hooch-ſael der hooghe Kerck van binnen
Waer op dat dickwils oock veel Konſt-lievende ſinnen
Gaen ſpelen om den aert der lieffelijcke handt
Van *Breuck* vol gheeſticheyt te vatten in't verſtandt.
Daer t'Hof van *Bincxt* oock wel met reden op mach roemen
En *Breuck* een vande eerſt des wereldts Meeſters noemen
In't ſnijden op den ſteen, en daer by Architect
In wiens wercken maer het leven en ghebreckt.

IAN VVITDOECK

Plaedt snijder van Antwerpen.

C*Ornelis Schut* (die was een cloeck en aerdich Schilder)
Bemerckende dat sijn Discipel *VVitdoeck* vondt
Veel aenghenamer lust in't teeckenen, jae milder
Met pen was als Pinseel soo liet hy hem terstont
Naer d'ordonnantien van *Rubbens* plaeten snijen
Oock naer sijn eyghen werck met sulcken aerdicheyt
Dat jeder wie het sach begost des' Konst te vrijen
En hebben *VVitdoeckx* Faem soo over al verbreyt
Dat *VVitdoecks* wetenschap noch eeuwen sal verslijten
Soo langh den naem sal op sijn edel Plaeten staen
Seer meesterlijck ghesneeën, oft door t'sterck water byten
Jn't taeye was gheetst, die niet licht uyt en gaen.

NICOLAES LAUVVERS

Plaedt-snijder van Antwerpen.

W Ie en sou *Lauwers* Konst met lauwer niet belouw'ren
Die noyt en can vergaen oft door den tijdt verouw'ren
Maer stadichlijck vernieuwt den lust van jeder een
Soo maer een lustich oogh sijn plaeten siet ghesneen.
Den *Ecce Homo* en t'dry Coninckx Offerhande
Naer *Rubbens* werck ghemaeckt, vol vruchten van verstande
Van *Lauwers* cloecke handt, die gheven stof ghenoegh
Te schrijven naer de Konst, hoe gheestich hy hem droegh.
Eer dat de bleecke doodt sijn lichaem trock in't duyster
En roofden sijnen gheest, sulckx dat bleef sonder luyster
Den lust, die *Lauwers* dreef ghedurich tot de Konst
Maer naer dit leven creegh de ziel des Hemels jonst.

IACOBUS MATHAM

Plaedt-snijder van Haerlem gheboren Anno 1631.

O *Haerlem!* vredsaem Stadt die sonder luyster waert
Van d'eel Plaedt-snijders Const vol aenghenaemen aert
Als M*atham* d'ooghen sloot, en had den gheest verlaeten
Daer men U *Musa* noch soo vlijtich hoort van praeten.
Treurt *Phœbe* treurt met recht nu t'weerlicht is vergaen
Van uwen hooghen roem, die noyt meer op sal staen
Hy leydt in't duffe graff, de Konste blijft in't leven
En can noch aenden mensch vermaeck en lusten gheven
Voor al die kennis draeght van Printen net ghesneën
Gheteeckent en ghestipt daer Hollandt wel naer reën
Op roemen mach met vlijt, midts *Mathams* suyver dinghen
Hun oorspronck hebben uyt de nette Teeckeninghen
Van *Henrick Goltzius* die sijn Schoon-vader was
Op wiens handelingh hy brocht sijn Konst te pas.
Vol lieffelijcke kracht, ghelijck wel is te mercken
Aen al de proeven van sijn loffelijcke wercken.
Roempt *Haerlem* vry met recht op soo een gheestich gheest
Die vry een Ciersel med' is van u Stadt gheweest,
Die soo veel Konstenaers van jonckx hebt op-ghekoestert
En met de borsten van U wetenschap ghevoestert,
'T jaer vierthien hondert vier en sestich noch daer by
Ghevonden werdt by U de edel druckery,
Al wast dat *Mars* met vrees U Borghery bevanghde
Ghy waert die stets U jonst de Konstenaers toe-langhde
Ghy stondt d'eel Konste voor, ghy hielt met *Mars* den aep
En achte sijn ghedreygh min als een haese-slaep,
Sulckx dat ghy sijt de bend' van seer veel Konste-vinders
De baeck en eerste haef van alle Konst-beminders,
Daer *Matham* een van is U ingheboren kindt
Die om sijn edel Konst van Faem noch wordt bemindt.

IACOBUS MATHAM.

Beau fils de Henri Goltz. fut né a Hærlem l'an 1571. le 15 d'Octob. mourut 1631. le 20. Ianuier.

Ant. vander Does sculp. *P. Soutman pinx.* *I. Meyssens excud.*

BOETIUS ADAMS BOLSVVERT

Plaedt-ſnijder van Antwerpen, uyt Hollandt gheboren.

DEn gheeſt van *Bolſwert* leeft en ſal veel eeuwen leven
Soo langh de Copre-plaet ſal haer afdruckſel gheven
Soo langh den ſwerten jnck bewijſen ſal den Naem
Van *Bolſwert* by het werck waer op de raſſe Faem
Gheſtadich roempt door al de Meeſter trecken
Die hy naer *Rubbens* Conſt heeft weten te ontdecken,
Daer niet een ommetreck is by miſſlach ontſtelt
Maer die ſijn platen ſiet, die ſiet d'Heer *Rubbens* beldt.
Jae ſchoon de aerde can ſijn lichaem heel verſlijten
Soo can hier t'weeck papier noch ziel noch gheeſt door-byten
Waer op de Konſt des gheeſts blijft onghehindert ſtaen
En wijſt met ſwerten jnck, den gheeſt van *Bolſwert* aen.
Het ſwert brenght droefheyt med' gheſcheyden van coleuren
Die t'ſwert draeght is vol druck, het ſwert weckt tot het treuren
Maer t'ſwert van *Bolſwert* hier den menſch tot luſt becoort
Om dat t'ſwert door de plaet brenght *Bolſwerts* Conſten voort.

SCHELTE ADAMS BOLSVVERT

Conſtich Plaedt-ſnijder van Antwerpen, gheboren tot Bolſwert in Hollandt.

VErſcheyden Paſſie-ſtucken en andere Ordonnantiën die deſen Schelten Adams Bolſwert Broeder vanden voorſeyden Boetius, gheſneden heeft naer de teeckeningh van Petrus Paulus Rubbens gheven ghetuyghen wat een groote Konſt hy met het Graeffeer-yſer heeft uyt-ghewerckt. Als namentlijck de Triumf vande H. Kercke, S. Peeters Viſſinghe, Paulus Bekeeringh, Leeuwe jacht, ende twee differente Hemelvaerden van Maria en meer andere.

Oock is weert te noteren ſeker printen van Jordaens, als het Cruys Christi, den Argos, Geytmelxter, De oude ſonghen ſoo pepen de jonghen en meer andere/ oock het Cruys, ende den Enghelen dans met Mari-belden, die hy gheſneden heeft op copere plaet naer de Conſt-rijcke ordonnantie van d'Heer Anthonius van Dijck en meer ander te langh om hier te verhaelen. Wie ſou dan connen loochenen dat

dat het Menschen verstandt ofte ghedacht (d'welck eenichsints becommert is met aerdicheyt van Const-lust) door een stienelijck beworp van een afghedruckte plaet / soo gheopent wordt / dat uyt de selve afdrucksels connen ghespeurt worden de verholen concepten van Konstenaers / jae dat meer is / soo can een oprecht Kender van Pictura uyt de verscheyde ardtseringh oft stippingh in een printdt oft plaedt oordeelen wat coleuren daer door in drapperye oft cleedingh der Figueren versocht worden / soo wanneer jemandt gheneghen is om een Stuck-schildery nae een ongheco lorieerde swerte printdt te copieren. Daer Schelte Adams Bolswert sonderlinghe proeven van heeft naer-ghelaten aen die ervaren zijn sulck danighe Graveer-const te kennen.

De wonder handelingh van *Schelten* (weert te achten)
Brocht voort soo eelen werck vol gheests verholen krachten
Dat *Rubbens* in sijn tijdt en vondt gheen meer vermaeck
Als in dit yser (om dat t'leven maer ghebraeck)
Jn *Bolswerts* snijery vol soet en lichte schaeyen
Die in een copre plaedt de wetenschap verfraeyen,
Soo als te vinden is in overvloedigheyt
Jn *Bolswerts* printen die sijn over al verbreyt
Besonder by de ghen' die sijn Snij-yser kennen
Dat vry de wereldt door by Konst-minders mach rennen
Want soo hem t'self verthoont van jeder wordt bemindt
Dat om sijn kloeckicheyt vry meerder lof verdint,
Wat dienter meer gheseyt laet *Soil* vry al raesen
Noyt sien ick noch vermoeyt de Faem, om uyt te blaesen
Den weert beroemden lof die naer-volght sijnen gheest
En thoont een jeghelijck wie *Schelten* is gheweest.

IOANNES BAPTISTA BARBE

Plaedt-snijder in't cleyn.

IN't cleyn thoont ons *Barbé* wat d'yser can bemaelen :
Door Konst op kop're plaet, om d'eer oock te behaelen
Die Fama stadich schenckt aen alle Constenaers
Waer van den lof en eer sijn rechte Schuldenaers.

Die met de eeuwicheyt hun cloecke wercken croonen
En langh noch naer de doodt des Meesters roem beloonen
Met eenen hooghen naem, als aen *Barbé* stets blijckt
Om dat sijn handelingh is met den gheest verrijckt,
Daer Prindt en Teecken-const ghetuyghenis van gheven
Die in haer cleyn begrijp haer draghen als het leven,
Waer in te speuren is een stom afbeldtsel, dat
Soo wel als in een boeck door t'lesen wordt ghevat.

IACQUES FRANCQUAERT

Architect en Schilder van Brussel.

DEn gheleerden Virgilius seyt seer wel dat een jeder is gheneghen tot sijn eyghen wellust / het welck ghenoch compt te blijcken in dien vermaerden en verstandighen Francquaert, die in zijn leven tot Brussel heeft ghewoondt en is door zijn groote wetenschap gheweest Architect van zijne Doorluchtighe Hoocheyt den Ardts-hertoch Albertus, ende ordinaris jnseigneur van de voorsz. Stadt Brussel, ten dienst van zijne Coninckliјcke Majesteyt. Men bevindt dat jeder mensch door zijnen ingheboren lust ende gheneghentheyt beneffens behoeffelijcke dinghen ergens soetelijck toe-ghedreven wordt / te weten tot sulckx als sijnen geest vereyst. Die van suyveren en vernuften geest sijn hebben hun vermaeck in uytnemende dinghen als in sonderheyt in Constighe wercken daer onsen Jacques Francquaert eenen van is gheweest ghelijck uyt d'eer (by den voornoemden Hertoch aen hem bewesen) ghenoch compt te blijcken / den welcken door zijn ervaren wetenschap is gheraeckt op den hoochsten trap van eer en onsterffelijcke Faem. Sijn volcomen kennis van Perspectiven / Geometrie / Architectuer / Poetery en soo danighe ontallijcke gaven was d'eenige oorsaeck dat hy in't Hoff bemindt was die den wegh heeft ghebaent om noch hondert en hondert jaren naer zijn overlijden van sijn verstandt te roemen / daer de wercken van verscheyde fortificatien / en andere bouwen (die desen weerdt befaemden Francquaert gheinventeert ende doen uytvoeren had) tot op den dach van heden noch ghetuyghenis van gheven. Waerom ist anders dat Coninghen en Princen hun kinderen van jonghs af hen doen oeffenen inde Teecken-const (de oorspronck van alle Consten) als om altijdt kennis te hebben van alle dinghen besonder om inden Oorloghs-handel ervaren te worden dienende samen om alle sterckten teghen hun vyanden te connen bouwen: ghelijck onsen voorsz. Francquaert met groot verstandt ghedaen heeft.

Noch leeft hier FRANCQVAERTS gheest in hooch verheven bouwen
Jn Marber en Albast tot menich stadts cieraet
Seer wonder aenghenaem voor Coninghen t'aenschouwen
Om datter niet als Kunst in uyt-ghewerckt en staet.

COR-

IACQVE VRANCQVART.

Atenus ſa reſidence a Bruxelles et en ſon temps fut Archetecte du Sereniſsime Archiduc Albert d'Austrice et Ingenieur ordinaire de Bruxelles pour le ſeruice de ſa Majesté.

Ioan. Meyſsens exc.

CORNELIS GALLE Den Ouden

Plaedt-snijder van Antwerpen.

MEn acht op dese Aerdt gheen wereldtsche juweelen
Soo seer als Konstenaers, Paletten en Pinseelen,
Graef-yser, pen en kol', om al hun vremde kracht
Die door een konstich handt van elck wordt voort ghebracht.
Daer *Gall'* een proef van is door de ghesneden belden
Die sijnen weerden naem de wereldt door vermelden
Om datmen daer in siet sulck een besielden gheest
Als in Papiere-Konst is oyt te sien gheweest,
Voor wiens vroom ghemoedt al menich gheest moet buyghen
Soo als de wercken van sijn handt ghenoch ghetuyghen
Te sien de wereldt door by Kenders vande Kunst
Wat dienter meer gheseyt, de Cunst en soeckt gheen gunst.

CORNELIS GALLE Den Ionghen

Plaedt-snijder van Antwerpen.

HOe gheestich heeft den Soon op d'aenbeldt vanden raedt
Des Vaders, sijn verstandt ghesmeedt, om t'achterhalen
De wetenschap die in het plaedtsnijden bestaedt
Waer op men heden-daeghs oock sijnen roem siet praelen:
De rechte weer-gae van zijn Vaders kloecken aerdt
Ghelijckheyt inden gheest, manier en soete seden
Die worden vanden Soon oock op de plaedt ghebaert
En van sijn rappe handt naer t'leven soo ghesneden
Dat niet als t'leven selfs aen zijne Konst ghelijckt
Wat canmen meerder lof van jemandts werck beschrijven
Want t'ghen' dat over al ghenoch in printen blijckt
En mach by onse Faem oock niet vergheten blijven

IEREMIAS

IEREMIAS VALCK

Plaedt-snijder gheboren in Polen ende woonachtich tot Dansick.

HIer jaeght de *Valck* het wilt van wetenschap, en vanght
Daer niemandt stets soo seer naer sulcken jacht verlanght
Als Vrinden die verstaen en kennen d'edel weghen
Waer in den handel vanden Jaegher is gheleghen
Die neerstich in't verschiet met open ooghen siet
Om te verkrijghen daer den kloecken gheest naer schiet,
De *Valck* vlieght recht om hooch en slingert sijn tay veeren
Jn spijt des Reyghers beck die hy licht af can weeren,
Schoon hy de maegh verlicht, en t'hooft voeght inden neck
De *Valck* weet door de Cunst te mijden zijnen beck,
Dat is den Haedt oft Nijdt die teghen recht en reden
De Cunst altijdt bestrijdt door zijn onwetentheden,
Want de vry wetenschap van *Valck* (te sien op plaet)
Is vol volmaeckte Cunst die t'al te boven gaet.

GLAVDE MELAN

Plaedt-snijder en Schilder van Parijs.

NU laght den ouden tijdt dat schettert
Om dat hy siet den Nijdt verplettert,
Als eenen Reygher vande *Valck*
Die hem is over al te schalck:
Want dat de *Valck* sulckx niet ghedaen hadt
Hy had noch even-wel ontfaen g'hadt
Door hulpe van *Melan* sijn doodt
Want sijnen haedt die was te groot.
Nu leydt hy onder de Pinseelen
Pallet, Graef-yser, en Paneelen
Begraeven, van *Glaude Melan*
Dat hy niet meer op-staen en can

Om

Om ons *Pictura* te verdooven
En oock *Sculptura* te berooven
Van hunne eel ghesteltenis
Waer van *Melan* vry Meester is.

EGIDIUS SADELER

Constich Plaedt-snijder van Antwerpen.

DE uytnemende ende weert befaemde Konst (die aen alle Menschen verwonderlijck is) en magh om haer hooghe gheestigheydt niet verborghen blijven om naer recht en reden voor te houden aenden nieu-lustighen Leser, te weten de Konst die onsen vernuften en hooch-beroemden Egidius Sadeler in't licht heeft ghebracht op de copere Plaedt ghelijck aen veele en menichvuldighe printen (die van hem ghesneden sijn) te sien is. Hy heeft dese Konst gheleert by Jan ende Raphael Sadeler sijne Ooms/ waer by hy dese oeffeningh met groote neerstichheydt soo waer ghenomen heeft dat hy (bevindende sijn selven eenichsints bequaem om daer mede door de wereldt te gheraecken) is het Landt in ghereyst ende gheraeckt tot Praegh daer hy langhe jaeren ghewoont heeft/ ende is ghweest den Plaedt-snijder van dry Keysers om dat hy alle andere Meesters in't plaedtsnijden overtrefte/ te weten vanden Keyser Rudolphus, Mathias ende Ferdinandus den II. van dien naem/ vande welcke elck in't besonder aen hem vereert is ghewerst een goude keten met een goude magdalie tot belooningh van sijn gheestighe uytwerckinghe der Consten/ soo datmen magh segghen dat hy ghewerst is een van de eerste Plaedt-snijders des wereldts in zijnen tijdt. Aen verscheyde Conterfeytselen (die hy ghesneden heeft/ als namentlijck van Gasper Kaplero, Christoffel Guarinonius, Arnoldus de Reygher ende meer ander by de Konst-kenders ghenoch bekent) is overvloedichlijck te sien met wat eenen gheest desen Egidius Sadeler begaeft is ghewerst/ hy plach dickwils te segghen tot sijn Discipelen dat sijnen Oom Jan Sadeler een groot Meester in't plaedtsnijden was/ maer wy (denoterende sijn selven en sijn Discipelen) en sijn maer Hoeteleers by hem te voeghen prijsende altijdt de groote veerdicheyt en onbecommertheyt in sijn wercken/ hoe wel dat de Fortuyn en gheluck door Godts jnghestorte gaven hem soo gunstich sijn ghewerst van op hoogheren trap van eer door dieper Kunst te gheraecken als sijn voorghemelde twee Ooms/ ghelijck Musa aenden Leser met de volghende veersen sal uyt legghen. Hy is ghestorven tot Praegh in Bohemen Anno 1629.

Die luystert naer de Kunst (beschreven in dit Eer-dicht)
Sal vinden eenen schijn verschijnen als een weer-licht
Van *Gilis Sadeler*, die wel te kennen gheeft
Den gheest die hy op plaedt ons naer-ghelaeten heeft,

Die

ÆGIDIVS SADELER

Un de premiers engraveurs de toute le monde, il est ne en Anvers l'an 1570, il at apris son art chez ses oncles Ian, et Raphaël sadeler, mais il les at surmonte tant, ainsi qu'il fut repute digne d'estre tenu engraveur de trois Empereurs d'Allemagne de suite, a sçavoir Rudolphe, Matthias, et Ferdinande le deuxiesme de cette nom. car si l'art de la gravure a tribue quelque faveur au des autres elle a relevee cettuj si per dessus toutes les autres le trouvant capable non seulement a la plus haute grandesse du burin, mais a la plus grande subtilite et delicatesse aus ordonances, et pourtraitts les quelles il a si bien faitt qu'il ast impossible de les assequer avec son entendement: les quelles il a le plus souvent peint et desseignees au naturel devant les engraver, il demeuroit a Prage en Boheme ou il mourut. l'an. 1629.

Ægidius sadeler pinxit. Pet. de Iode sculpsit. Io. Meyssens excudit.

Die noyt en ſal vergaen oft door den tijdt verſterven
Soo langh de printen haer afdruckſels noch beerven,
Die door hun wonderheyt uyt-beelden s'Meeſters loff
Tot roem en glori van het Keyſerlijcke Hoff
Daer *Sadeler* de kracht der Conſten ſoo liet blijcken
Dat al (wie in zijn eeu t'Graef-yſer pleegh) moeſt wijcken
Voor d'edel netticheyt en ſuyverheyt daer by
Die m' in ſijn printen ſiet ſoo kloeck als in ſchildry,
Daer d'ongheſlepen jeught can haer verſtandt op wetten
Om ſoo een wonder Conſt aen Princen voor te ſetten
Vol edelheyt van gheeſt, ſoo ſy de ſtappen maer
Van onſen *Sadeler* wilt jevrich volghen naer:
Soo ſal de Faem haer oock met lof en eer begaeven
En met de eeuwicheyt beſprinckelen hun graeven
Ghelijck oock naer de doodt bewieroockt werdt het graf
Van *Sadeler* als hy zijn leſten aedem gaf.
De Sangh-goddin met haer ſoet ſnaren-ſpel, en pijpen
Sal noch al menich eeuw ſijn groote Kunſt doen rijpen
En houden inden fleur, midts ſy als t'leven gloyt
En is ghelijck een Roos met Hemels dau beſproyt,
Sijn uytvaerdt, graf en doodt, den Naem ghenoch verheffen
Door al de Conſt en gheeſt die t'ſterven overtreffen
En vreeſen gheene doodt oft levens ondergangh
Om dat hun Faeme duert ontelbaer eeuwen langh.
Hoe wel dat grooten druck was by den Duytſen Adel
Als ſy dees' Conſte ſach verſtooten uyt de Sadel
Van haeren hoochſten roem, daer ſelfs Natuer voor weeck
Midts dien dat de Konſt van *Sadeler* gheleeck
Het levens eyghentheyt, want niet en is te mercken
Jn't leven, oftet ſchuylt oock in ſijn roembaer wercken,
Sulckx dat een jeder door ſijn Conſt in twijfel hingh
Oft hy oock ſterflijck was, eer hy in ſtof vergingh.

COR-

CORNELIS BLOMMAERT

Vytnemenden Plaedt-snijder van Vytrecht.

HIer dient maer tot een proef van *Blommaerts* wonderheyt
Die m' in sijn plaeten siet, het Mari-beldt verbreyt
Ghesneden naer *Carats* (bekent by Prindt-Beminders)
Daer niemandt, van die sijn t'Graef-ysers Onder-winders
Al verder comen kan, soo net en wonder eel
Verthoont sich dese print, al oft sy van t'Pinseel
Ghehoocht waer en ghediept, wat can ick meerder segghen
De weerdicheyt der Const en is niet uyt te legghen,
Room sijne woonplaets gheeft meer vast ghegronder reën
Wat printen *Blommaert* heeft seer geestich-rijck ghesneën
Als namentlijck het Cruys vol Meesterlijcke trecken
Het Beldt van *Sint Margriet*, die sulcken lust verwecken
Ten insicht vande Const dat Hollandt niemandt meer
Aenwijsen can die in't plaedtsnijden crijght des' eer.

MATHEUS MEREAEN

Plaedt-snijder van Francfort ende aldaer ghestorven.

WAt lust is uyt de Konst van *Mereaen* te raepen
Daer veel Konst-kenders hun licht souden aen vergaepen
Soo sy den Const-boeck van sijn printen open doen
Die door hun rijcken gheest ghedacht en sinnen voen
T'vermaeck'lijck tijdt verdrijf (van veel bedruckte blaaren
Te sien) en can gheen gheest bedroeven oft beswaaren
Maer wel in teghendeel verlichten hert en sin
Als blijckt door *Mereaen* daer steken hersens in.

HENRI-

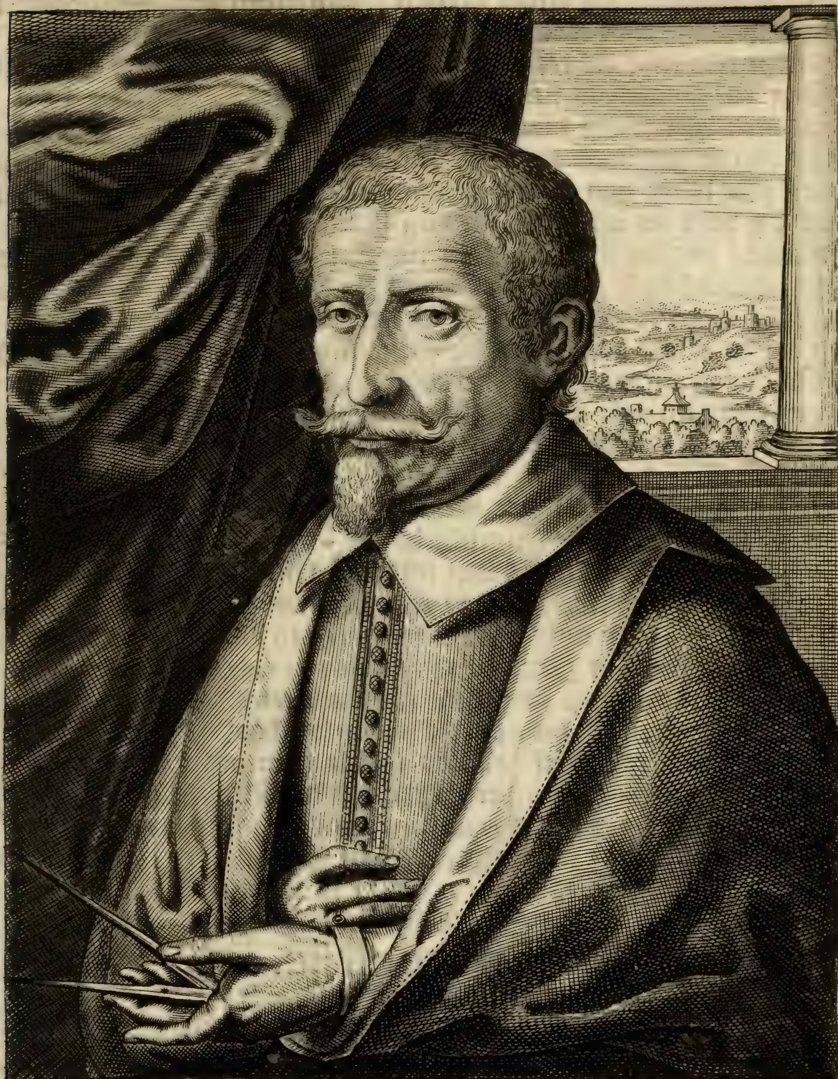
HENRICUS HONDIUS

Plaedt-snijder gheboren tot Duffel in Brabandt.

IN't jaer 1573. op den 9. Junij is gheboren den vermaerden en hooch-gheachten Henricus Hondius, wiens Vader was Guiliam Hondius, een seer gheleert Man in talen en eel van afcomst. Hy is naer Mechelen gaen woonen als de wreede en tirannighe Oorlogh begost in haer furie te komen / al waer desen Henrick Hondius seer werdt op ghetrocken om zijnen kloecken en gheestighen aerdt van leven / die hy in zijn jonckheyt was hebbende / boven dien in zijn teere jaeren seer toenemende in te leeren lesen en schrijven / die altijt den eersten vande Schole was / door de volmaeckte letter die sijn penne voort brocht / en comende door t'verlies van zijnen voornoemden Vader met zijn Moeder binnen Antwerpen woonen / heeft zijn selven met grooten yever en vlijt altijt gheoeffent in wel te leeren / menghende zijn schriften onder tusschen met cleyne mannekens ende peerdekens te maecken / ghelijck meest de jeughd daer toe inde Scholen altijdt gheneghen is door speculatie vanden gheest sulckx dat in Henrick Hondius van zijn onbejaertheyt af altijdt te sien was een drift en gheneghentheyt tot de Schilder ofte Plaedt-snijders Konst. 'Tis dan gebeurt dat zijn Moeder was heirhoutwelijckt met eenen Borgher van Antwerpen, ende is Hondius ten lesten besteedt om te leeren conterfeyten / eyndelijck comende daer naer by den Goudt-smidt vanden Hertoch van Parma tot Brussel, by den welcken hy eenighen tijdt het goudtsmeden heeft gheleerdt / doch ghedurich door nieuwen lust tot volmaeckter wetenschap aen gheprickelt zijnde werdt van den selven Goudtsmidt (by naem Godefroy van Gelder een treffelijck Man) bestedt by Joannes Wirickx daer hy de Teecken-const by leerde / de welcke hy in corten tijdt soo vatte door de aenporrende neersticheyt die hy hadde dat hy soo in't goudtsmeden als teeckenen boven andere ghepresen werdt : maer de sinnen altijdt vallende op het plaedtsnijden en heeft gheen rust ghehadt voor hy en quaem tot zijn begheerte om t'selve te leeren ende daer in sulckenen voortganck crijghende dat hy van zijn 24. jaren in't s'Graven-Haghe is ghetrouwt met een seer eerlijcke ende deughtsaeme Dochter / gheboortich van Breda van over treffelijck ende eerelijck gheslacht / daer hy seer curieus van is om den lof ende eerelijcke afcomst en zijn voorsaten te kennen. Hy heeft boven zijn ervarentheyt in't plaedtsnijden en teeckenen by goede gheleghentheyt hem seer beneerssticht inde Konst van Mathematica, Geometrie, Perspective, Architecture, ende Fortificatien te leeren / hebbende tot zijn Meesters inde Perspective den ouden Jan Vredeman Vriese, oock in de selve ende andere Konsten den uytnemenden Samuel Marolois daer hy alles seer grondelijck by gheleert heeft / soo dat verscheyde Boecken van die materie by hem ghemaeckt ende in druck uyt ghegaen zijn.

De Druck-pers gheeft de stof aen letters, om te croonen
Met de onsterflijckheyt de Schrijvers, die bethoonen
De vruchten van den tijdt met wetenschap verrijckt
Waer in dat naer de doodt hun Const aen jeder blijckt.

Nu

HENRICVS HONDIVS

Engraueur, et tres bon Deſeÿniateur Natif de Duffel en Brabant l'an 15 – 3. de Noble Origine il at apris a deſeÿnier chez Ioannes Wierx, il excercoit auſſi en Orpherie, mais il fut tout iour plus incliné à la gravure, il at auſſi apris la Mathematique, la Geometrie, Perſpectiue. Architecture. et Fortification. chez le Vieux Iean Vredeman Vriſe, et aupres Samuel Marelois homme ſans pareil, ou il a tout bien experimentez monstrant per les œutres, q'on voit de luÿ en estampes, maintenant il demeure en la Haÿe.

Henricus Hondius delineauit. Fredricus Boutats fecit. Ioan. Meyssens excud.

Nu alsoo Henrick Hondius naer dese voorverhaelde wercken sich wederom aen t'teeckenen had begheven snijdende ondertusschen seer nette ende curieuse Landtschappen en andere sin-rijcke beelden / zijn selven bevindende door de daegheliijckse oeffeningh ende ervarentheyt allenxkens vaster en grondigher te verstaen de Perspective ende andere wetenschappen / is ten lesten by Coninghen groote Princen en Vorsten in sulcken aensien ghecomen / dat hy voor verscheyde Potentaten veel fraey dinghen ghesneden heeft / jae zijn nette teeckeninghen (die hy met de pen heeft ghedaen) en hebben in't minst niet te wijcken aen het Graeff-yser waer van ick den Lender laet zijn eyghen oordeel gheven. Welcke Konst hy noch tot op den dach van heden is met alle vlijdt ende neerstichheyt oeffenende / jae soo subtijl net en aenghenaem als hy oyt voor desen in zijn jeught ghedaen heeft / hy is een groot Lief-hebber ende Vrindt vande neerstichheyt ende eenen Benijder vande luyheyt oft vande ghene die met ontuchtigh leven by de Konst haren tijdt doorbrenghen / segghende dickwils dat de Konst te eel is om in een vuyl vat te herberghen. Raeckende zijn reysen uyt het Landt daer en weet ick niet meer van te schrijven als dat hy in zijn jonckheyt heeft ghewoont tot Keulen by den grooten ende bekenden Lief-hebber Quintijn vander Gracht, die seer veel Konst van schilderijen / printen en teeckeninghen by hem hadde / is van daer wederom tot Antwerpen gaen woonen ende soo voordt in Enghelandt binnen de Coninckliijcke Stadt van Londen. Heeft oock tot Parijs gheweest ende aldaer besocht veel schoon Konst-kamers en Schadt-cabinetten by verscheyde Princen en Heeren / ende besonder de aloude oft anticque beelden inde Loevere daer hy uytnemende vermaeck in hadde sulckx dat de Faem noyt rust en sal hebben om zijnen lof uyt te roepen ende de heel werelt door kenbaer te maecken / waer mede heb goedt ghedacht eens op te rechten een ander spijs in mijn Gulde Schadt-camer der Consten die door Musa wat soeter inde ooren van Rijm-minnende Lief-hebbers sal klincken als het voorverhaelde / want ter wijlen den smaeck van verscheyde spijsen nieuwen lust en vreught verweckt aenden Mensch soo docht my niet qualijck te passen ondertusschen mijn Musa te verlichten met eenich ongherijmt verhael (d'welck men in't Latijn Prosa noemt) tusschen beyden voor te dienen / ghelijck in mijn beschrijf te vinden is.

Menghelrije.

MYn *Musa* wordt schier hees in soo veel lof te singhen
Van d'edele *Pictuer*, en voor den dach te bringhen
Jn overvloedicheyt haer vrome Konstenaers
Die gheenen teghen-strijdt ontsien van ramps ghevaers,
Daer somwijl *Soilus* door ergh-waen med' te dooven
Tracht hunne edelheyt, en oock den roem te rooven.
Haer vleughel-rijck ghedacht dat is soo veer verspreyt
Dat niemandt wie t'oock is haer eenich rust ontseyt,

Haer

Haer ſaet dat groyt ſoo aen dat gheen eyndt is te raecken
Al ſchreefmen eeuwen langh men ſou geen eyndt ghenaecken.
Want ſoo daer jemandt ſterft daer groyter ſeven aen
Daer mijne *Muſa* ſchier blijft in verſlaghen ſtaen:
Jae ſoo ſy heeft den lof van eenen gheeſt gheſonghen
Daer compt een ander uyt *Picturas* ſchoot ghedronghen,
Als *Herc'les* ſtondt verſtelt voor t'ſeven-hoofdich dier
(Dat *Naſo Hydra* noempt) t'gen' op hem niet een ſier
En paſte, ſchoon hy d'een hooft naer het ander kapte
Het Monſter fel en kloeck ſijn wackerheyt ontſnapte,
Soo gaeget met de Konſt die op gheen doodt-pijl paſt
Oft van gheen wreede handt kan worden aen ghetaſt.
Dus dient tot een beſluyt haer edelheyt ghepreſen
Als ons * *Fathorne* heeft al menichmael beweſen
Op plaedt in Enghelandt, daer hy ſoo menich Heer
Verthoont heeft door de Conſt tot ſijn ontſterf'lijck Eer
Als *Farrefax*, *Stanley*, *Horneus*, *Bayjefelde*
Die ſchijnen altemael te leven in hun Beelden
* En *Ian Morin* daer by die naer de teeckeningh
Van *Phlips Champani* ſnijdt tot een verwonderingh.
Van die ſijn plaeten ſiet door al d'omſtandicheden
Die m' in de printen ſpeurt, met aerdicheyt gheſneden
En ſnel ghetrocken, dat haer ſchoon gheſteltenis,
Vol ſins en deſticheyt en beld-rijck weſen is.
Sijn Conſt die is ſoo groot, dat *Muſa* hem moet gheven
Den hoochſten lof en eer, om dat ſy naer het leven
Ghelijck het leven is, en *Carel Audran* med'
Oock blijcken doet ſijn gheeſt door ſulcken ſuyver ſned'
Als oyt een Conſtenaer heeft weten af te malen
T'is *Audran* die daer in haer kracht weet t'achterhalen.
* *Renatus Lochon* en *Regneſſon* wel bekendt
Die ſietmen oock in d'edel Konſtenaeren bendt

Van Prins en Coninck om hun hooch vernuft verheffen
Om dat ſy hunne eer op plaedt oock ſoo betreffen,
Wat dienter meer gheſeyt, my dunckt het is ghenoegh
Want hoe ick langher ſchreef de Conſt al ſwaerder woegh.
Al die ſijn yſer laet aen Fama ſien, en kennen
Die wordt onſterffelijck en raeckt in't ſpor' der pennen
Om eeuwich naer ſijn doodt te leven by de gheen
Die Konſt beminnen, en daer d'ergh-waen voor verdween.

Guiliam * Fathorne, Plaedt-ſnijder van Londen.
Nicolaes Regneſſon.
Carel Audran.
* Renatus Lochon ende Jan * Morin.
Plaedt-ſnijders van Parijs.

EGIDIUS ROUSSELET

Plaedt-ſnijder van Parijs.

HOe wordt de edel Conſt gheaf-godt en gheviert
Bemindt en op gheſet, beloont en rijck verciert
Daer t'jachtich herdt van eenen Konſtenaer naer jaeght
Om dat haer wetenſchap ſoo grooten luyſter draeght,
En wordt ſoo grooten lof en edelheyt vergunt
Om dat haer rijcken aerdt ſoo ſchoon is uyt ghemunt,
En ſtraelt als eene Son in d'oogh van die haer kent
Beſonder van die haer te ſien is onghewent,
Dit can hy ſien die maer ſijn ooghen eens en ſlaet
Op t'wit papier t'gen inde pers heeft d'edel plaet
Van *Rouſſelet* ghetoetſt daer ſietmen t'yſers kracht
Vol cloecke teeckeningh als t'leven voorts ghebracht,
Daer heele Boecken vol ghetuyghenis van zijn
Daer niet in is te ſien oft t'is al even reyn.

ROBERT

ROBERT NANTUEL

Conſtich Plaedt-ſnijder tot Parijs.

KAnder ſoeter yſer weſen
Onder duyſent uyt-gheleſen
Als ROBERT NANTVEL bethoont
Daer niet als de Konſt in woont,
Gheen ſchoon lieffelijcker trecken
Koſt ons SADELER ontdecken
Als NANTVEL wijſt op de plaet
Die het al te boven gaet,
Aenghenamer, fraeyder, helder
Vrindelijcker, cloecker, eelder
Can noyt worden uyt ghedruckt
Voor die ſeldſaem dinghen ſueckt.
Als PARYS in deſe eeuwe
Aenwijſt, daer wel op mach ſchreeuwen
D'over al vlieghende Faem
Die verbreydt NANTVELENS naem.
Siet hoe aenghenaem naer t'leven
Heeft hy t'leven niet ghegheven
Aen de Sweedtſe Coninghin
Op de plaet, vol Konſt en ſin
Gheeſtich, ſuyver en manirich
Levendich en wonder ſwirich
Die in groote achtingh is
Door haer eel gheſteltenis.
Jae meer Princen ende Heeren
Heeft hy ſoo door ſijn graveren
Op papier en plaedt gheſtelt
Datter niet een druck oft beldt
Js te crijghen door de ſchoonheyt
Die door ſeldſaemheyt ten thoon leyt
Jn elck een, daer gheeſt in ſteckt
En op d'eyghen leven treckt.
Roempt den Franſchen Conſt-beminder
Op NANTVEL, die is den Vinder
Vande hoochſte edelheyt
Die in het graveren leyt.
Hoort ſijn lof en eer eens ſinghen
Vande hofſche Hovelinghen
Met een ſoet en ſtille wijs
Tot verwondringh van PARYS,
Tot verwondringh van die achten
T'Schilders Conſt, en ſtadich trachten
Om te ſien het groot beſtier
Van NANTVEL op wit papier
Leeft dan Puyck der Conſtenaren
Naer U doodt noch duyſent jaren
Die ſult nimmermeer vergaen
Soo langh als U Conſt ſal ſtaen.

NICOLAES LOYER Conſtich Schilder.

HEeft *Muſa* hier gheen reën om d'eelheyt te verſtroyen
Van *Loyers* vry *Pictuer* die ſonder weer-gae is
Jck hoor de ſnelle Faem als eenen Stier ſtets *Loyen*
Om dat in't eerſte Boeck de fraey gheſteltenis
Van *Loyers* rijcke Konſt niet ſtaet in rijm beſchreven
Die ſulcken luyſter heeft door haeren kloecken ſwier
Vol nuts en leeringhen, dat ſy thoont als het leven
Den gheeſt leeft in ſchildry en hier op wit papier.

PEETER DE IODE Den Ouden

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

DE Gheeſten die den aerdt der hoochſte Konſten ſoecken
Sijn Schilders oft Poeëts vermaert in veele boecken
Beldt-houwers in Albaſt, in Marber oft in ſteen
En Plaedt-ſnijders die ſaem deylen des' Konſt met een.
Wat dat een Schilder maeckt in gheeſtighe Schildrijen
Sijn ſtom Hiſtorien oft ſchoon Poëterijen,
T'gen' den Plaedt-ſnijder in ſijn werck niet af en maeldt
Met verven oft Pinſeel, dat doet hy met de naeldt
Waer door hy Schilders ſelfs can locken en verwecken
Die deſe wercken dan noch ſoecken naer te trecken,
Om d'ordonnantien en teeckeningh daer by
(Die hunne zielen ſijn) t'ontdecken in ſchildry.
Soo als *De Iode* heeft al menichmael doen blijcken
Jn ſijne wercken die *Picturam* heel verrijcken
Als naer ſijn teeckeningh *Pictuer* gheſchildert heeft
Die aende verven meeſt den grootſten luyſter gheeft
Als naer ſijn teeckeningh in wel gheſneden plaeten
Een Schilder heeft ghemaelt waer af men Faem hoort praten
Om al de nettigheyt, gheſteltenis en ſin
Die door de teeckeningh daer brenghen t'leven in.
Italien alleen can dit veel klaerder ſegghen
En al den handel van de Schilder-conſt uyt legghen
Om dat ſy Voeſter-vrou is van haer wetenſchap
En ſtelt des' weerde Konſt op Famas hoochſten trap
Daer ſy *De Iode* oock tot op den dach van heden
Ontſterflijck heeft ghemaeckt, om dat hy heeft gheſneden
Soo aerdich op de plaedt als jemandt in ſijn tijdt
Daer t'loflijck werck van tuyght, t'gen' nimmermeer verſlijt.

PETRUS DE IODE

A esté tres bon engraveur, et desseigneur tres illustre: il a faict plusieurs chefs des œuvres il a long temps demeuré à Rome, et en l'an 1601. retournoit en Anvers, ville de sa naissance. aijant eu pour maistre Henri Goltz. il mourut l'an 1634. le 9. d'auoust.

M. Ferdinand pinxit — *P de Iode Iunior sculpsit.* — *Io. Meyssens excudit.*

IAN CARDON

Constich Beldt-snijder van Antwerpen.

WAt can d'alscheppende Natuer niet gaven schencken
Aen jemandt, om van haer veel eeuwen te ghedencken
Daer t'hongh'rich hert naer snackt dat d'edel Const bemindt
En niet als edelheyt in haere eelheydt vindt.
Dit heeft van jonghs af in *Cardon* ghenoch ghebleken
Die sijne Const soo aen het leven heeft gheleken,
Dat niet soo aenghenaem in't leven schuylen can
Oft sijne beelden draeghen haeren roem daer van:
Daer de ghesteltenis der teeckeningh van d'eer heeft
En zijne wetenschap aen Const alleen de eer gheeft.
Die noyt en sal vergaen uyt de ghedachtenis
Van Fama, die altijdt de rechte Voedtster is
Van alle Konstenaers, door milde segheninghen
Die sy weet inden gheest met haeren roem te dringhen,
Want als de snelle Faem de Const van jemandt prijst
Soo ist dat neersticheyt door de gelori rijst
Jn't hert der Constenaers, om meerder Const te pleghen
Daer de volmaecktheyt van de Const is in gheleghen.
De nersticheyt moet zijn de spoor om wetenschap
Te vatten in't verstandt, en op *Sculpturas* trap
Te klimmen als *Cardon*, die door sijn Const-secreten
Het herdt van menich Prins heeft met veel lof beseten.
O; datmen zijnen gheest op d'aerdt eens weder saegh
En dat hy eens verrees van t'doodts pijl neder-laegh,
Soo fris en soo vol moedts ghelijck hy was voor t'scheyden
Wat sou hy Princen en Konst-minnaers stets verleyden,
Soo sy den wond'ren aerdt in menich marb'ren beldt
Eens saghen wederom van hem daer in ghestelt.

Wat

Wat ſoumen noch al lof hem ſchencken tot belooningh
Van zijne wetenſchap, die ſchuylt inde verthooningh
Van des' beſielde Cunſt, aen t'leven ſeer ghelijck,
Bekent de wereldt door in jeder Coninck-rijck.
De Conſt (die uyt de ſchaey haer jerſte weſen haelde,
Als by den Herder eens *Apollos* weerſchijn ſtraelde)
Spelt inde wercken van *Cordon* met ſulcken deught
Dat ſy weerſchijnſels zijn van t'leven aende jeught.

Graf-ſchrift.

BEdruppelt met ghetraen het graff van die in beelden
Door ſijn verheven Conſt (ſoo t'ſcheen) het leven ſtelde
Als teghenwoordich noch te ſien is naer ſijn doodt
Sulckx dat niet beter uyt *Sculptuers* Conſt-rijcken ſchoot
Can worden voorts ghebrocht als ons *Cardon* boetſeerde
En met den beirtel in jvoor en Marbel leerde
Groothertich in zijn doen, en mannelijck in't werck,
T'gen' vol volmaecktheyt is in jeders oogh ghemerck.

IEAN LE POTRE
Conſtich Plaedt-ſnijder van Parijs.

D'Architectur' en Metſelry
En can ons in geen Konſt-ſchildry
Soo worden uyt den gheeſt ontdeckt
Als JAN LE POTRES yſer treckt.
Daer niet alleen den BOVWER can
Door worden een ervaren Man,
Om jet te maken wonder fraey
Dat leert hy uyt LE POTRES ſchaey,
Die hy met inck in Conſt bethoont
Daer niet als t'leven in en woont:
Soo net gheetſt en wel ghedaen
Dat niemant oyt voor hem ſach ſtaen
Soo danich vremde teeckeningh
Als hy tot een verwonderingh,
Ons daegelijckx brenght voor den dach
Daer Vranckerijck op roemen mach.
Waer uyt van Drijvers in het gout
Van Snijders in wit ſteen en hout
Van Silver-ſmeden, en noch meer
Gheleert wort ſulcken nieuwe leer
Dat wie het ſiet verſlaghen is
Door d'aerdighe gheſteltenis.

PAU-

PAULUS DU PONT

Plaedt snyder van Antwerpen.

DIe *Voorst* is by Natuer in't plaedtsnijden ghecomen
Was *Paulus Pontius*, om dat hy had ghenomen
By *Vorstermans* t'begin van dese oeffeningh
Want soo den Meester was soo scheen den Leerelingh.
Te weten inder daedt van Konsten te ontdecken
Vol nette suyverheyt en Meesterlijcke trecken
'T was *Lucas Vorstermans* die d'eerst graf-yser gaff
Aen *Pontius* om t'leven soo te drucken aff
Dat t'vleughel-rijck ghedacht boven t'ghemeyn sou vlieghen
En door de teeckeningh het leven te bedrieghen.
Heeft *Gilis Sadeler* niet door sijn rijcken gheest
Den *Phenix* van ons eeu in't plaedtsnijden gheweest?
Daer niemandt heeft soo by ghecomen met t'soet yser
Als *Pontius*, midts *Vorstermans* was sijnen Wijser
En Meester lanck gheweest, soo dat ick segghen mach
Al t'gen' des' Konste leert van jonghs men in hem sach.
Daer *Rubbens* en *Van Dyck* hun hert en sin op stelden
En lieten menichmael van *Pont* hun cloecke belden
Af-trecken op de plaedt tot jeders groot plaisier
Soo als noch is te sien in druck op wit papier.
Veel Ordonnantien gheschildert als het leven
En Conterfeytselen die t'levens schijnsel gheven
Bethoonen claer ghenoch de cloeckheyt van *Du Pont*
Daer de gheruchtbaer Faem hem d'hoochste eer van jont.

IOAN-

PAULUS DU PONT

Graveur admirable en taille douce, natif d'Anvers l'an 1603. il a faict son aprentisage chez Lucas Vostermans, et at demeuré aupres Monsr. Rubens, où il a faict quantité de chefs d'œuvres: aussi pour Monsr. van Dyck, comme on voit par ses œuvres.

I. Livens pinxit. I Meyssens exc. P. de Iode sculpsit.

IOANNES SAENREDAM

Plaedt-snijder van Saerdam.

SAerdam (alwaer hy ghebozen is in't jaer 1565.) is een Dozp by Amsterdam in Hollandt gheleghen: al waer Saenredam syne Ouders van zijn neghen jaren verlooz / die in't Dorp-graght begraven ligghen / ende quam te woonen by zijns Vaders halven Broeder ghenaempt Peeter de Jongh, die in't Dozp van Assendelft by de 44. jaren is Schouth gheweest. Desen Oom bestelden Jan Saenredam eerst om te leeren kozf en manden maecken en daer toe rou Boeren werck te doen / boven dien te leeren lesen en schzijven / en inde oeffeningh van lesen en schzijven eenichsints ervaren zijnde / verdzoot hem het swaer Boeren werck langher te pleghen / doch somwijlen eenighen overschot van tijdt vindende naer dat hy sijn werck voldaen hadde / en heeft noyt vertraeght om zijn harts lusten met teeckenen te versaden / zijnde ghedurich besich om naer te teeckenen eenighe beestjens / ende vogheltjens etc. die hy altijt te pas brocht by sijn schziften ghelijck ghetuyght een Thien Ghebboden verciert met cluchtighe om-wercken vol vogheltjens en andere loofrancken staende noch teghenwoozdich op't huys van Assum vooz dedele Heer van Assendelft ende sulckdanighe andere meer / waer in te sien was een groote hope van wonder Const diemen van desen Saenredam van zijn jonckheyt af ghehadt heeft / hy is dan allenskens op gheclommen om tot den hoochsten trap van eeren te comen dooz zijn ervaren Const die haeren oozspzonck uyt een cleyn begin heeft op ghenomen snijdende eerst eenighe Landt-Caerten / als daer van ghetuyght de Kaert van het Graefschap van Hollant ghesneden in't jaer 1589. de welcke veel tijdts in't Stede-boeck van Guiccardijn ghesten wozdt. Ende aldus in dese oeffeningh continuerende / soo ist ghebeurt dat sekeren Advocaet by naem Spoorwater tot Assendelft dese Const somwijlen quam besien; en oozdeelende datmen desen Jonghman sulcke neerstighe oeffeningh niet en behoozde te beletten om de selve Const wijder te ondersoecken / heeft zijnen voozsz. Oom de Schouteth beweeght dat hy uyt de slaverny van t'Boertigh werck is ghetrocken ende gheraeckte by den wijt-vermaerden Mr. Henrick Goltzius binnen Haerlem, by den welcken hy leerde teeckenen / en sijn selven met grooten iever inde Const soo vervoozderende tot den ouderdom van 24. jaeren heeft desen Saenredam beginnen een groot Meester te wozden / d'welck nochtans hy hem niet en liet voozstaen / segghende teghen sijnen Meester oft hy gheraden vondt daer in te volherden waer op Goltzius antwoozde met een kozsel ghemoedt: dat hy hem met de ander knechts altemael lieber quyt waer als te houden / de reden was om dat hy den selven dach eenichsints dooz ghestoozthept qualijck ghesint was. Hier over desen Saenredam (op zijnen ouderdom peysende) gansch bedzoeft ende verslaghen van gheest was / hoe wel dat hy in zijn selven eenen strijdt vondt tusschen den iever tot de Const ende quaden moedt die hem ghegheven was van zijnen Meester / heeft even-wel den iever de overhandt behouden ende nemende een nieuwe courage nam sijn afscheyt van Goltzius en trock naer Amsteldam, alwaer hy noch twee jaeren sijnen gheest beneerstight heeft en is daer naer wederom ghecomen tot Assendelft daer hy oock ghe-

ghe=

ghetrouwt is / gheduerich by sijn selven dese Const hanterende tot het eynde sijns leven. Sijnen eersten aenvangh was te snijden 12. Apostelen naer de teeckeningh van Carel van Mander. In't jaer 1592. heeft hy ghesneden de doodt en leven uyt-gheveldt door eenen Jonghman met een bloem inde handt voor het leven ende met de gheraempte van eenen Mensch daer neven voor de doodt naer de teec-keningh van Goltzius die het selve wel aenstondt ende hem naer dien tijdt veel heeft laten snijden / beclaghende Goltzius sijn selven al menichmael dat hy Saen-redam van in't begin sijnder aencomst soo had laeten gaen / door de wonderheyt die hy vanden selven sach voorts brenghen. Hy heeft veel wercken ghesneden naer Abraham Blommaert, Cornelis Haerlemensis, Polidoor en sijn eyghen inventie ghelijckmen sien can aen de vyf Stucken vande Historie der wijse en dwaese Maeghden / en meer andere / sulckx dat alle sijn ghesneden plaeten comen te bedraghen het ghetal van over de 170. Stucken soo groot als cleyn / daer van de laetste volsneden plaedt is de Historie van Diana en Calisto, gheinventeerdt by Paulo Moreels in't jaer 1606. ghesneden: ende naer dien in handen nemende een groot Stuck van twee plaeten naer de inventie van Spranger, zijnde een Revier-Godt vanden Tijbur die hy meest heeft ghesneden / en is nae-der-handt van Jacob Matham voltrocken. Hy heeft verscheyde Discipelen ghehadt / eyn-delijck zijnde ghevallen in een swaer uytnemende sieckte ghenoemt Phthisis, is daer van ghestorven den 6. April in't jaer 1607. oudt zijnde 42. jaren / ach-terlaetende eenen Sone by naeme Peeter Saenredam, ende is in't selve Dorp van Assendelft op't Choor inde Kercke aldaer begraven in zijn voorsz. Ooms Graff-stede alwaer sijnen naem op den Serck noch bekent staet aldus:

Ioannis Saenredam Sculptoris celeberrimi.

L A N F A N

Plaedt-snijder van Parys.

L*Anfan* sou hem naer recht en reden moghen belghen
Soo jemandt (die den treck der teeckeningh verstaet)
Uyt afgunstighen nijdt zijn Konsten wou verdelghen
Daer Fama over al de wereldt door van praet.
Iae schoon dat *Momus* selfs dit yser wou verlegghen
En brenghen heel te niet, wat sou het wesen toch
Hy soude moeten lof van *Lanfans* wercken segghen
Soo niet, de Faeme selfs die overtoogh hem noch.

LUCAS FAYDARBE

Constich Beldt-snijder van Mechelen.

* Lib. I. Mitholo-gæ.

DEn gheleerden Fulgentius * seyt seer fraey in desen oft dierghelijcken sin dat eertijdts noyt eenighe Poëten iedt aenvanghden om naer Konst te beschrijven oft te dichten sonder eerst aen te roepen de hulpe vande neghen Musen, daer den gheleerden Heer Franciscus Junius in zijn Schilder-const oock van roert ende t'selve waermaeckt. Dese aenroepinghe der neghen Musen was alleen om dat hun voor-ghenomen werck ghemackelijck sou uyt vallen ende aen alle Konst-lievende Vrienden behaghen / ghevende den voorseyden Fulgentius oock te kennen in't uyt legghen vande neghen Musen, datmen als een Clio (sijnde te segghen een goede Naem ende Faem) sou trachten naer de leeringh der Konsten om een goede Faem te becomen / datmen als Euterpe (de welcke beteeckent het vermaeck) inde oeffeningh der Konsten moet lust scheppen / datmen oock als Melpomene (dwelck te segghen is aendachtighe drift oft aenporringe) ernstelijck moet bejaghen t'gen men lief heeft / datmen mede als Thalia (die het begrijp beteeckent) moet letten om alles wel te begrijpen en te verstaen. Datmen eensamentlijck als Polimnia (dat is onthoudinghe) niet en vergeedt watmen alreede verstaen en begrepen heeft. Midtsgaders datmen als Erato (die de versieringhe te segghen is) moet ordonneren en versieren t'gen met het begrijp over een compt. Datmen oock als Terpsichore (d'overpeysen beteeckenende) met goedt oordeel moet overlegghen en uyt wercken t'gen men versint. Datmen als Vrania (de welcke te segghen is hemels) het alderbequaemst moet verkiesen t'ghene uyt een goedt oordeel ghesift is / streckende tot profijt vande ziel / eyndelijck datmen als een Calliope (die beteeckent volmaeckte uytdruckinghe) volcomentlijck sal uytdrucken dwelck in't ghedacht voorghenomen is.

Dese voorseyde Konst regulen hebben onsen Weerdt-beroemden en Natuerbarenden Lucas Faijdarbe van jonghs af soo aengheleydt en toe-ghewinckt dat hy nimmer sijn selven inde oeffeningh van teeckenen / boetseren en beldtsnijden en heeft laeten vertraghen om te comen op den hooghsten trap van een ontsterffelijcke Faem / want aenghemerckt hy altijdt met het grootste vermaeck ende lust des wereldts door neerstichheyt en gaven des verstandts heeft begrepen de volmaecktheyt vanden Natuer / ende de selve door ervaren Konst uyt ghewerckt / boven dien door zijn ordonnanti-rijcke versiringhen / en wesentlijcke uytdruckinghe van het leven / in een materie (die doot en sonder leven is) de uyterste perfectie van't leven heeft bewesen gelijck hy noch dagelijckx is doende / soo en moet den Leser niet verwondert staen dat ick hier aenwijs met mijn Poesie den lof die Lucas Faijdarbe by de Faem verdient daer veel en menighvuldighe Figuren soo tot Gendt, Mechelen, Brussel, Loven, Antwerpen en andere soo binnen als uytlandtsche Steden ghetuyghenis van gheven.

D'aenschouwen vande Konst in *Lucas* marb'ren beeldt
Heeft in my sulck een drift van rijm-ghesschrijf gheteelt

Dat

LVCAS FAYDHERBE

Statuaire, et Architect tres-renommé pour son grand: esprit, il at esté disciplé du Noble paintre Pier Paul. Rubens, demeurant à Malines Ville, de sa Naisance .

G. Coques pinxit . Pet. de Iode sculpsit .

Dat ick verſuft blijf ſtaen, en voel my onbequaem
Om naer den vollen eyſch *Faydherbes* eer en faem
Te ſtellen op papier, waer uyt men ſpeuren kan
Hoe hooghelijck de Kunſt draeght haeren roem daer van,
Pygmalion en ſach noyt ſulcken wonderheyt
Jn Menſchen en Ghediert (die hy had toe-bereyt
En werden noch beſielt om hunnen levens aert)
Als Konſt-bekenders ſien in't gen' *Faydherbe* baert,
Want in ſijn Statuen ſchuylt gheeſt in overvloet
Waer in dat maer ontbreckt een ſiel die leven doet,
Daer over hondert jaer de wiecken vande Swaen
Af ſchrijven ſullen en de proeven wijſen aen
Soo in *d'Architectuer* vol koſtelijck verthoogh
Als d'edele *Sculptuer*, ſeer aenghenaem aen d'oogh,
Door hem ghejnventeert met overvloet van prael
Waer van ghetuyghen ſal de Kerck van *Lelidael* *
En Andere, die hy heeft in hun loot gheſtelt
Gans onberiſpelijck, t'gen' niemandts oordeel quelt.
Jſt wonder! naerdemael ſijn Vader (die hem gaf
Het weſen vanden gheeſt, en druckte t'leven af)
Was Schilder en Poeët, die had *Parnaſſ'* bewoont
Soo als hy in ſijn Rijm-ghedichten heeft ghethoont
Jn menich deftich Veers, Sonnet, Gheſangh, Blaſoen
Ghesloten inde *Schat-kiſt* vande eel *Peoen*,
Tot *Mechelen* bekent, het *Landt-juweel* ghenaempt
Daer vele Konſtenaers ſijn inde Konſt verſaempt,
Daer *Henderick Faydherb'* bethoont heeft grooten luſt
Tot d'edel *Poeſy*, die hem gaff *Selden Ruſt*
Soo als hy ſelfs ghetuyght, want onder al ſijn werck
Schreef altijt *Selden Ruſt* met een rijp oogh-ghemerck,
Des' *Selden Ruſt* ſweeft oock in *Lucas* ſijnen Soon
Tot voorderingh der Konſt, die hy ons brenght ten thoon.

*Lelien-dael tot Mechelen.

Henric Faydherbe gheſtorven den 30. April 1629.

Dat *Musa* mijne pen noyt onghequelt en laet
Voor dat sijn hooghe Faem hier oock beschreven staet,
Daer *Rubbens* self van roempt, en gheeft ghetuyghenis
Met d'onderschreven schrift wat Meester dat hy is,
Die door haer wonderheyt verdient vry meerder gunst.
Waer van den luyster draeght sijn hoogh gheachte Kunst.

Copije.

I*ck onderschreven verclaere ende attestere midts desen waerachtich te wesen dat Monsieur* Lucas Faijdarbe *over de dry jaeren by my ghewoont heeft, ende mijnen Discipel ghe-weest is, ende door de ghemeynschap die onse Consten van Schildry en Beldthouwery t'samen hebben met mijne instructien ende sijne neerstticheyt ende goeden gheest, seer veel gheprofiteert heeft in sijne Conste ende voor my ghemaeckt heeft diversche wercken van jvoor, seer loffe-lijck ende seer wel uyt ghevuert, ghelijck blijckt by de stucken, en boven al is considerabel de Figure van onse Lieve Vrouwe voor de Begijne Kerck tot* Mechelen *de welcke hy alleen tot mijnen huyse (sonder datter jemandt anders sijne handt heeft aenghesteken) soo uytne-mende fraey heeft uyt ghewerckt dat ick niet meyne, datse door eenich Beldt-houwer in het gheheele Landt soude connen verbetert worden soo dat my dunckt dat alle Heeren ende Magistraten van Steden hem behooren te favoriseren ende te animeren, met eere, vrijdom ende privilegien om sijn Domicilium by haer te nemen ende sijne wooningh met zijn werc-ken te vercieren. Dit hebbe ick ter goeder trouwen met mijn eyghen handt gheschreven ende onderteeckent tot* Antwerpen *den* 5 *April* 1640. *ende was onderteeckent* Pietro Paulo Rubens. *Collata cum Originali concordat quod attestor, ende was onderteeckent* C. De Bie *Notarius Publicus.*

Heeft Fama nu gheen reën te op'nen haer gordijnen
En laeten d'edel Const aen alle Man verschijnen
Die ons *Faijdarbe* maelt soo gheestich ende kloeck
Dat ick bedwelmpt blijf staen in't neerstich ondersoeck
Van sijnen grooten gheest die (als de eyghentheden,
Van t'rechte leven) staet in marber steen ghesneden:
Noch verder loopt t'verstandt schier boven den Natuer
Als oock volcomentlijck blijckt in d'Architectuer
Die sijn vernuften gheest soo diep heeft in ghesoghen
Dat sonder hem des'Const bleef buyten krachts vermoghen,
Soo als tot *Loven* in de nieuw *Iesuiten* Kerck
Ghebleken heeft door t'swaer en hooch verheven werck.

Dat

Dat door een misverstandt was schier uyt t'loot gheweken
Met vrees van alle stondt te vallen oft te breken,
  Daer gheenen *Architect* voor wist te vinden raedt
  Als *Lucas* maer alleen door wie de Kerck noch staet,
Door wiens kloeck verstandt het werck noch is ghebleven
In sijnen ouden stant, wat dienter meer gheschreven,
  Wat dienter meer gheseyt, de wonderheyt daer van
  Ghetuyghen moet wat dat *Faijdarb'* is voor een man.
Soo in *d'Architectuer* als t'snijden wel ervaren
Twee Konsten die hem sullen leven dusent jaren,
  Want schoon de bleecke doot sijn crachten brenght tot val
  De Konst behoedt den naem, die noyt vergaen en sal.

MICHIEL LANE

Plaedt-snijder van Parys.

DIe een plaedt van *Michiel Lane*
  Heeft voor sijne ooghen staen,
Die siet weer een nieuwe baene
  Die de jeught wel in mach gaen,
Door de wondere secreten
  Diemen speurt in sijn eel werck,
Wie dan tracht dees' Konst te weten
  Nempt daer op vry oogh-ghemerck.
Iongh' en teere Leere-linghen
  Vande plaedt en etser Konst
Teeckent vry naer *Lane's* dinghen
  Want zy zijn met loff bejonst.

ALEXANDER DEL GARDE

Beldt-houwer van Bolognien.

De Konst van Beldthouwen is een stilswijghende werck / verthoonende altijdt den selven schijn tot dat een stoute handt t'selve breckt oft door een accidentael ongheluck vergaet. Dit stilswijghende werck oft schijn van leven dringht soo diep inde beweginghe van het Menschen ghemoedt dat sy de cracht des verstands sch ijnt te boven te gaen / ick segghe de cracht des verstandts om dat het verstandt al menichmael versuft staet/ aenmerckende den levenden aerdt en naturelijck wesen die de Konst in een steenen beldt can verthoonen/ d'welck menichmael het leven bedrieght / om dat het sijn selven als het leven draeght. En ghelijck de welsprekentheyt is een deught van onverganckelijcke volmaecktheyt / die het naeste bestaet aende wetenschap ende den luyster en vercierfel is vande spraeck / soo can ick bewijsen dat de Konst van beldthouwen soo de welsprekentheyt als een diepsinnich verstandt excelleert oft te boven gaet/ schoon dat de welsprekentheyt aen het verstandt vast is / want aenghesien dat een ghesneden beldt is een verghelijckinge der sienelijcke dinghen naer het segghen vanden gheleerden Socrates, ende dat de ghelijckenis is een gheschilderde reden oft sprekende beldt / t'ghene nochtans niet en spreckt maer schijnt te spreken en te leven / d'welck den levenden mensch bedrieghen can door de wonder uytwerckinghe van Konst die daer in ghespeurt wordt / soo is waerschijnelijck dat dit stom ende doodt werck (die de Konst en gheest levent maecken) door het sienelijck wesen en aerdt van leven / alle Konsten passeert en door haer onverganckelijcke volmaecktheyt de wetenschap vande gheleerde versuft maeckt/ die selden begrijpt de wonder perfectie van dese lof-rijcke Konst daer den hoochgheachten Alexander del Garde ghetuyghenis af gheeft om de aerdicheyt/ suyverheyt en volmaecktheyt die in sijn beelden te sien sijn.

Bolognien en had noyt ſulck een gheeſt ghebaert
Die hoogher vlieghen coſt in wetenſchap van ſnijden
Als *Alexander*, die (door jngheboren aerdt
Van gheeſt en Konſt) het eyghen leven ſelfs beſijden
Sijn edel Conſt doet ſtaen, t'gen' niet ghenoch en is,
Midts dat ſijn hooghen gheeſt loopt verder als het leven
T'gen' ſtaet als een Copy by ſijn ghelijckenis,
Van t'leven en Natuer, wat dienter meer gheſchreven.

AERTUS

AERTUS QUELLINUS

Constich Beldt-snijder van Antwerpen.

WIe wordt naer sijne doodt begraven inde blaaren
Als rechte Constenaers, die t'leven drucken uyt
In houdt, jvoor oft steen, wijns gheest can grijse haaren
Verjonghen op papier, schoon t'graf hun kracht besluyt.
Den ouderdom en can gheen Konstenaers doen sterven
Iae schoon dat hun gebeent door-knaeght is van't ghewormt
Den gheest die blijft altijdt d'onsterv'lijckheyt beerven,
Om dat de snelle Faem stets hunnen roem heirvormt,
Soo dickwils als hy laet den levens aerdt aenschouwen
Die men ghe schildert siet, oft staet in houdt oft steen
Seer gheestich naer de Konst als t'leven selfs ghehouwen,
En compt met den Natuer van t'leven over een.
De Faem wort noyt vermoyt om Const'naers te verheffen
En te verhalen d'eer en luyster van hun Cunst,
Die noch een Dichters pen in wesen overtreffen
Iae steken hoogher uyt als Famas lof en gunst.
Dit gheeft *Quellinus* ons tot *Amsteldam* te kennen
Op't nieu ghebout Stadt-huys vol van sijn Const en geest
Als eenen *Phidias* (ghelijck hem *Vondels* penne
Met recht en reden noempt, mits niemand' is gheweest
Iae selden in ons eeu wordt eenen gheest ghevonden
Die naerder d'eyghentheyt van den Natuere kompt,
Soo in het *Bas relief*, porphiel, vercort, en ronde
Daer mijn cleyn wetenschap voor staet ghelijck verstompt.
Om den verdienden lof van soo een Man te prijsen
Die nimmer sterven can, schoon dat de doot self wou
Ter wijlen datmen siet in overvloedt verrijsen
Veel gheesten van een naem *, waer van den minsten sou

Beletten

* Aertus Quellinus, Erasmus, Franciscus en Aertus junior Quellinus.

ARTUS QUELLINUS,
Natif d'Anvers Statuaire de la ville d'Amsterdam, etc.

Erasmus Quellinus pinxit.

Richardus Collin sculpsit 1662.

Beletten connen dat de doodt niet can berooven
  D'onsterffelijcke eer die door hun Consten leeft
Die *Iever-sucht*, noch *Nydt*, noch haet en connen dooven
  Schoon dat den *Nydt* daer op wat d'weers ghecakelt heeft.
Gaet in het Cabinet van al de Const juweelen
  En siet wie dat daer wordt belauwert vande Faem,
Soo om de wetenschap van snijden, en Pinseelen
  Oft niet het meest en is *Quellini* weerden Naem.
Quellinus wiens Const in Sweden, Denemercken
  En in Italien bekent is t'alle kant,
Om al de suyverheyt, die schuylt in sijne wercken
  Vol wesentlijcken aerdt door een volmaeckt verstandt.
Heeft Hollandt boven al sijn uyterste belooningh
  (Die hy haer heeft gheeyst) niet om *Quellinus* hals
Een keten fijn van gout ghehanghen, tot betooningh
  Dat Hollandt Consten lieft, en acht die meerder als
Al de verganckelijckheyt van ghelt en rijcke schatten?
  Daer een Const-minnend' hert gheen lusten in en vindt
Maer liever sou naer een schildry als borsse vatten
  Die t'hans een girich mensch oft vleyend' tafel-vrindt
Soo niet beminnen sal, jae liever haer verpletten,
  Dat is t'ghebreck dat inde wereldt is ghesaeyt
T'gen' d'een veracht dat sal den and'ren boven setten
  Ist niet de rechte spil daer s'wereldts macht op draeyt?
Leeft dan *Quellinus* leeft veel eeuwen naer het scheyden
  Uyt dit droef tranen dal, U werck gheeft soo veel stof
Aen Faem, dat sy een Croon met vleughels moet bereyden
  Om daer med' U vernuft te kroonen tot U lof.

MICHIEL NATALIS

Plaedt-snijder van Luyck.

ALs jemandt net en vast is in zijn werck te stellen
Die sietmen altijdt met den hoochsten loon verghellen,
Besonder als de Const aen t'leven wel ghelijckt
En de ghelijckenis van t'leven niet en wijckt.
Hier dient *Natalis* Const voor een oprechte proeve
Iae niet als een Pourtret des Keysers ick behoeve,
Om eens te thoonen oft de Const gheen leven is
Soo veer haer kracht verschilt aen haer ghelijckenis.
Den Keyser *Leopold'* staet soo op plaedt ghesneden,
Dat daer in zijn te sien den aerdt, manier en seden
Die schuylen in Natuer en thoonen hunne kracht
Soo gheestich wordt ons van *Natalis* voorts ghebracht
Al t'ghen' de oogh verheught in't menschelijck beschouwen
Natalis Const can gheest en lusten teghen-houwen:
Soo jemandt gretich is om eens de edelheyt
Te sien, van d'yser daer het mergh der Const in leyt.
Den lust beroert het herdt, en lockt de teer ghemoeden
Iae can door het ghesicht oock veel ghedachten voeden
Soo als de soetigheyt van eene Prindt-schildry
Can doen, wanneer *Natalis* gheest oock is daer by.

BERTHOLET FLEMAEL

Schilder van Luyck.

THien reghels connen licht de achtbaerheyt bevesten
Van *Bertholet* die is bekent in veel ghewesten,
En sonderlijck tot *Luyck* daer hy gheboren is:
Want t'werck geeft thienmael meer daer van ghetuyghenis,

Hoe grooten Teeckenaer en Ordonnanti-Vinder
Dat desen Meester is, daer ick den Konst-Beminder
Van t'vonnis gheven laet, want niet naer mijnen sin
Can de volmaecktheyt meer daer dieper storten in.
Ten waer de Const besielt werdt met het eyghen leven
Noch sou sijn eel Pinseel al helder glans-licht gheven
Aen die de vromicheyt van haeren treck verstaet
Het schijnt dat sy het leven noch te boven gaet.
Mijn pen beswanghert was met veel-der-hande lusten
Om zijn veroude Faem van nieuws weer op te rusten,
Maer als het groot begin wou sien eens naer het eyndt
Soo werdt haer teere macht soo teghen danck vercleynt,
Dat sy bleef sonder hop' om uyt de Const te raecken
En haere weerdicheyt naer wensch vermaert te maecken,
Om dat sy soo veel stof sach in een edel beldt
Als oyt *Pictuer* te voor aen haer had voor-ghestelt,
Dus liet sy t'rijmen daer en peysde dat de stucken
Bewijsen grooter lof als sy cost uyt ghedrucken,
Waer op den Leser vry eerst mach sijn ooghen slaen
Die U van mijn gheschrijf de waerheyt wijsen aen.

ABRAHAM BOSSE

Plaedt-snijder ende Ordonnanti Etser.

DE driften vanden gheest oft menschelijcke sinnen
Bethoonen sulcken kracht in elck besonder werck,
Dat wie het wesen siet haer Consten moet beminnen
Als jemandt daer op slaet sijn edel oogh-ghemerck;
Daer *Bosse* d'eer van heeft, om t'ysers edelheden
Die met de teeckeningh wel comen over een
Soo jemandt plaeten siet van sijne handt ghesneden
Die seldsaem sijn, en veer vervrempt van het ghemeen.

PERELLE

PERELLE

Landtschap Etser van Parijs.

SOmerſe tapijt ciraeten
Die de grijſe winters haeten,
Dat is t'geurich ſchoon gheblompt
T'ghene inde Lenten compt,
Groene Hoven, Luſt-prieelen
Daer de Nachtegaels in quelen
Gaelderijen heel plaiſant
By een groen beboomt warant.
Veer gheleghen fraey gheſichten
Die den gheeſt in't ſien verlichten
Boſch, Ruien en ſchoon valley
Oft een gras bewaſſen wey,
Daer de Lammeren en Schapen
Gaen hun voetſaem coſtjen rapen
Oft daer water-vyvers ſtaen
En daer Herders viſſchen gaen
En meer dierghelijcke ſaecken
Daer men Landtſchap af can maecken
Etſt PERELLE op de plaet
T'gen' ghelijck het leven ſtaet.
Soo biſaert, eel net en ſwirich
Suyver, krachtich en manirich
Datmen meynt het is ſchildry
En daer ſijn gheen verven by.
Al de ſwerte omme-trecken
Op't papier hun ſoo ontdecken
Dat niet in Natuer en leeft
Oft ſijn Konſt daer deel van heeft.
Een verkeert verſchil can baren
Sulckx dat onder Konſtenaren
PEREL ghelijck een Perel is
Door ſijne Konſts gheſteltenis.

GERARD' VAN OPSTAL

Beldt-houwer.

HEt ſekerſte van al dat inde ſinnen woelt
Js t'ghene dat den Menſch met ſijne handen voelt,
En dedelſte daer by dat is het claer gheſicht
T'gen herdt, ſin en ghemoedt door t'weſen heel verlicht.
T'gheſicht mint de ſchildry, oock d'edele *Sculptuer*
Maer het ghevoelen is als vyandt van *Pictuer.*
Als het gheſicht de Konſt *Van Opſtal* eens beooght
(Die haer als t'leven ſelfs aen jeder een verthooght)
Soo gheeft ſy aen het herdt van binnen groot vermaeck
Maer het ghevoelen vindt daer in noch meerder ſmaeck
Om dat haer levens aerdt (die d'oogh ſiet t'alle cant)
T'ghevoelen naer den wenſch can taſten met haer handt.

PEETER

PEETER DE IODE Den Ionghen

Plaedt-snijder van Antwerpen.

ALs t'menschen cloecken gheest wordt jvrich aen-ghedreven
Om sich tot t'fondament der Consten te begheven,
Soo dient hem een ghemoedt vol rijpe raedtsaemheyt
Waer in het jnnich mergh van alle reden leyt.
De wetenschap die in't verstandt dan leyt verborghen
Die wordt gheopent door de neersticheyt en sorghen,
En slijpen soo den gheest dat al het gheen hy maelt
Besonder inde Const, het leven achterhaelt.
Hier van gheeft ons een proef den aerdt der teeckeninghen
Die *Peeter Iode* op de plaet weet voorts te bringhen,
Daer niemandt in ons eeu hem naerder comen can
Want t'ghen' des' Const vereyst daer heeft hy wete van,
Besonder in Figuer vol schoon omstandigheden
Want al dat t'leven gheeft, dat staet daer in ghesneden,
Die sijnen Vader soo volght in het yser naer
Dat jeder vraghen sou, oft vanden Vader waer,
Soo men sijn printen siet seer net en dommelachtich,
Soo rijckelijck gheciert, soo levendich en krachtich
Staet al het gen' hy maeckt vol cloecke aerdicheyt
Die menich Gheest verlockt en Kenders oogh verleyt.
Den Naeme vanden Soon oft vanden eyghen Vader
Sijn soo by Faem bekent, om dat hun niemandt nader
By de volmaecktheyt compt in dese eeu en tijdt
Den Naem is een, en thoont wie dat het beste snijdt.

SEBA-

PETRUS DE IODE

Le ieuſne, natif d'Anvers en lan 1606, le 22me de novembre: il at apris chez ſon pere, et il est devenu un graveur fort delicat. il at eſté avec ſon pere quelque temps á Paris, pour engraver quelques pieces pour Monſ^r Bon enfant, et S.^r L'Imago. on trouve pluſieurs de ſes eſtampes en lumiere. il ſe tient en Anvers.

Tho. Willeborts pinxit. *Petr. de Iode ſculpſit.* *Io. Meyſſens excudit.*

SEBASTIAEN DE NEVE

Beldt-snijder van Antwerpen.

TOt *Brussel* is op't Hof ghetuyghenis te haelen
Soo ick beschuldich word' in desen lof te faelen
Dat *Neve* niet en sou een Over-vliegher sijn
In't eel beldtsnijery, daer sulcken aerdt en schijn
Van't eyghen leven, in te sien is dat k' mach schrijven:
Sijn Naem sal door de Const by Faem onsterv'lijck blijven.
Veel marbre Belden en Figuren van jvoor
Verbreyden sijn verstandt de heele wereldt door,
In menich Hof en Kerck daer sietmen vremde wercken
Daer niet als Const en Gheest is merck'lijck in te mercken,
Daer *Neve* d'eer van heeft om dat sijn rijp ghedacht
Met hulpe van't verstandt d'eel Const heeft voort ghebracht.

M. KOESEL

Plaedt-snijder in Duydts-Landt.

DUyts-landt heeft vry wel te roemen
Op den hooch en weerden Naem
Die Konst-kenders *Koesel* noemen
Waer van daegh'lijckx spreckt de Faem,
Om allen de wonderheden
Vande suyver netticheyt,
Als in plaeten staet ghesneden
Vol van cloecke aerdigheyt.
Die wilt *Koesel* overvlieghen
Can licht eenen misslach slaen
En zijn selven wel bedrieghen
Want niet verder canmen gaen.

AENMERCKINGH
Op de Konst van Beldtsnijden ende Architectuer.

DE Rijcklijckheyt van het werck der Architecture bestaet inde schoonheyt der dicht-ghevoeghde steenen / inde netticheyt van het plaveysel / de rondicheyt van het welffel en de fraeyheyt van Diametre naer de orden van Composita. Want dit woordt Composita is soo veel te segghen als een samen-settingh oft te gader-voegingh van andere deelen des Architects. Dese Compositie oft samen-vergaderingh wordt ghedeylt in derthien deelen waer af dat de Stijlobate dry deelen hoochde heeft ende wordt ghedeelt in thien deelen / soo compt een deel te wesen de Cornice van boven / en van beneden de Basis, ende de Hellicht vande resterende deelen moet wesen de breede der Stijlobate. Dese aenwijsinghe can ghesien en ghevonden worden in een Pilaer oft Columme diemen Composita noempt / en om dat in eenen Tempel Palleys oft ander schoon Huysingh allen dese deelen connen samen ghespeurt worden soo inde Phrisen, Cornisen, Pillaeren, Basimenten ende andersints (schoon datse aldaer ghesepareert zijn / en in een Pillaer te samen connen ghevonden worden) soo wordt sulckdanighen bouw ghenoemt Composita waer op wel past dit veers:

De-saem-vergaderingh van veel verscheyde stucken
Can lichtelijck door Kunst volmaeckt ghebou uyt-drucken.

De Columnen in't generael bestaen in vyf manieren naer t'schrijven van veel Architecten en Bouw-meesters die met malcanderen over een comen / te weten: Tuscana, Dorica, Jonica, Corinthia ende Composita.

Soo wie wel vast verstaet dit vyf-tallich secreet
Can tot verwonderingh uyt-wercken groot vermeet.

Tuscana heeft haeren Naem van eenen Reus ghenoempt Tuscana om dat Tuscana seer groot grof en lanck is / en wordt om haer sterckte-wil gheheeten Tuscana naer het schrijven van Plinius.

Jn't fondament bestaet de vasticheyt der bouwen
Die al de mueren stijft, en t'werck *Tuscaen* doet houwen.

Dorica heeft haeren Oorspronck van een Landts-heer ghenoempt Dorus die inde Stadt van Argos eenen Tempel ghebouwt hadde / welcke manier van bouwen daer uyt haren eersten oorspronck heeft: te weten Dorica. Als die van Athenen oorlogh voerden in Asia ende tot eenen Capiteyn hadden Jonem den Sone van Ruthus, soo hebben sy t'Landt van Caria jnghenomen ende het selve Landt gheheeten Jonica naer den Naem van hunnen Hooft-man Jon, in welck Landt sy begosten Tempels te bouwen ter eeren van hun Afgoden. Ende om dat dese Columne haren Naem heeft naer Dorus soo wordt sy aldus ghenoempt midts dien oock dat de selve Columne heeft de dickte en lenghde van eenen Mans-Persoon.

Soo als een wacker Man can draghen grooten last
Soo is aen *Dorica* des Tempels sterckte vast.

De Columne diemen noempt Jonica heeft haren Naem ghelijck voorseyt is naer den Hooft-man Jon, doch heeft haer dickte ende lenghde naer een Vrouwen statue by naer soo lanck als eenen Man ende naer-advenant haer dickte. Corinthia wordt ghemaeckt naer de ghelijckenis van een Maeghdelijcke statue/ om dat een Maeght van naturen teer / jonck en ranck is / en meest bequaem tot fraeyicheyt en aenghenaem ciraet / welcke Columne is eerst ghevonden in Corinthen, ende is van ghedaente net / fraey en rijckelijck gheciteert. Ende Composita, wesende de vyfde ende leste manier van Columnen / wordt ghecomponeert uyt de andere ghelijck hier voor breeder verhaelt is.

Een op-ghecierde Maeght seer eersaem in manieren
Can haeren handel door een vaste deught vercieren,
Soo oock een teer Pilaer die op haer wesen treckt,
Die niet als netticheyt aen groot ghebouw verweckt.

Den Eyghendom oft Proprieteyt van elck een der voor-verhaelde Columnen is wonder aen te mercken voor alle leer-lustighe Aencomelinghen de welcke beghinnen aen te vatten de diepsinnighe Const van Architectura oft Statuaria, want naer dat ick bevonden hebbe soo in het beschrijf van Plinius ende andere gheest-rijcke Aucteuren, soo bevinde dat de Columne Tuscana, die grof lanck en sterck is / wordt verdeylt in neghen deelen / waer aff dat de twee deelen maecken de Stijlobate ende de heel Base, welcke twee deelen wederom in ses deelen ghedeylt sijnde; soo wordt het een deel den Oppersten Cimatio ghegheven ende het ander den Ondersten Cimatio: ende de vier resterende describeren het quadraet oft volmaeckt viercant de welcke twee Diameters cruys-wijs deylen. Cimatium wordt oock Basis gheheeten. Ende om te doen verstaen waer uyt een oprechte Pilaer oft Columne ghecomponeert en ghemaeckt wordt / is te weten uyt het Capiteel, Architrabe, Cornice, Phrise oft Base ende Peeter-stale, dit zijn de besonderste wetenschappen van een goet Architect als de principaelste fondamenten daer alle bouwinghen uyt spruyten waerom dat ick wel segghen mach aldus:

Jn *d'Architraeb*, *Cornies*, *Phries*, *Baes* en *Peeter-stael*
En *t'Capiteel* daer by, bestaet'et altemael.

De hoochde vande Columne Dorica wordt ghedeylt in acht deelen / waer af de twee deelen zijn de hooghde der Stijlobate, welcke twee deelen wederom ghedeylt worden in drij ander deelen / waer af d'een deel sal wesen de dickte van de Schacht oft Corpus / en seven deelen sullen wesen de hoochde met haer Cimatium ende Capiteel, zijnde aldus de Schacht met haer Stijlobate samen hooch thien deelen. De vierde Columne Corinthia is de voorgaende seer ghelijck uytghenomen de Stijlobate, maer schijnt veel vromer en stercker te wesen: de hoochde van dese Columne wordt ghedeylt in neghen deelen / en alsoo behoudt de Stijlobate

bate twee deelen / en dese wederom ghedeylt in neghen deelen soo is een deel de Basis, d'ander deel de Cornice vande Stijlobate, en het ander deel wordt ghedeylt in vyf deelen / waer af de Stijlobate drij deelen inde breede heeft ende soo voorts. Jonica wesende de derde manier wordt ghedeylt in seven deelen / waer af dat een deel wordt ghedeylt in 22. deelen en dat is de heel breede vanden Plijnthus, blijvende op elcke zijde drij deelen staen om te maken de dickte van het Cimathium beneden. De resterende 16. deelen maecken de dickte der Columne; is oock te noteren dat de Stijlobate vande Columne Tuscana op de een sijde egheenen Cimathium en heeft om dat sy grof en sterck is en meestendeel wordt gheset in groote Edificien oft Bouwen / als Bolwercken / Artellerie Huysen etc. Want den Cimathium sou te veel plaets benemen.

1. Tuscana.

DEn grooten Reus *Tuscaen* (crijghs-girich door sijn sterckte)
En vondt gheen vaster rust als in het wapen-huys
Van *Martis* wree *Bellon'* t'ghen' *d'Architect* bemerckte,
Die daerom sijn Calumn' *Tuscaen* noempt, om t'ghedruys
Van donder, blixem, en het storms ghewelt te weeren,
Als hy die heeft ghestelt in't Oorloghs Maghesijn,
Daer selden om haer kracht can eenich quaet aen deeren
Van Bom, Garnaet, Canon, oft ondergraven Mijn.

2. Dorica.

IN Tempels daermen plach Schaep, Bock, en Stier te branden
Ten offer vande Goön (als *Dorus* heeft ghedaen)
Te *Argos* en in veel meer Steden ende Landen
Daer vondtmen niet als *Doricas* Pillaeren staen:
Sulckx dat den *Architect* gheraden vondt te stellen
Jn't sterck en hooch ghebouw de langhe *Dorica*,
Midts door haer vasticheyt de Tempels selden hellen
En maeckt een man'lijck werck ghelijck *Composita*.

3. Ionica.

OM dat de Eel Columnn' van *Ionica* is teerder
Als *Doric'* en *Tuscaen*, (soo als een Vrou-persoon
Jn wesen is ghestelt) heeft *d'Architect* veel eerder
Bedacht het gen' hy stelt in bouwery ten thoon,

Van lichter handelingh doch al veel aenghenamer
  (Tot voordeel vande bors) als d'ander twee Pilaers
Schoon dat ſy tot grof werck ſijn nutter en bequamer:
  Siet waer in dat beſtaer de weedt der Konſtenaers.

4. Corinthia.

DE teere edelheyt van lieffelijcke Maeghden
  Die ſchoon ſijn opgheciert, net, weſentlijck en ranck,
Aen *d'ArchiteCten* in *Corinthen* ſoo behaeghden
  Dat de Columnen (die ſy vonden niet te lanck
Te rouw oft niet te dick) by hun zijn vergheleken
  By Maeghden ſtatuen, om haer gheſteltenis
Van teere netticheyt, doch lichter om te breken,
  Om dat haer maeckſel van gheen ſwaer materi is.

5. Compoſita.

HIer ſietmen ſaem by een al watter wordt ghevonden
  In *Doric* en *Tuſcaen*, oft d'edel *Ionica*,
De plompheyt wordt hier met de netticheyt ghebonden
  De ſtercke grootheyt met de teer *Corinthia*.
Hier ſietmen in't gheheel veel groot en cleyne deelen
  Het gen' maer een en maeckt door Conſt van *d'ArchiteCt*:
De ſamen-voeghingh van veel deelen can hy heelen
  Waer in de wetenſchap van Tempels bouwen ſteckt.
Daer vintmen d'een Column' op d'ander ſtadich ruſten
  Naer eyſch van't metſel-werck, dat conſtich is ghebouwt
Daer d'ooghen met vermaeck in ſcheppen hunne luſten
  Om dat d'een deel ſoo wonder d'ander teghen-houwt.

De wetenſchap vande Columnen d'een op d'ander te ſetten is gheleghen in de manieren der ſelver te connen onderſcheyden / want ſoo men de ſwaer en dicke wilt ſtellen op de lichte en teer Columnen / ſoo moet het maecken een onvolmaeckt ende verbrodt werck / en daerom wordt hier eenichſints aen ghewesen het onderſchept der ſelver : daerom ſegh ick wordt hier bethoont waer in d'een en d'ander manier van Columnen oft Pilaeren beſtaet / ſoo moet een goedt Architect de Columne Dorica ſtellen op de Columne oft Pilaer Tuſcana, ende de

de Jonica op de Dorica, de Corinthia op de Jonica, ende de Composita op de Corinthia, redenen zijn dese om dat de Tuscana grober / dicker / en swaerder is als de Dorica, oock de Dorica stercker als de Jonica, want Dorica is manneliicker en van meerder ghewicht als Jonica, de Ionica is grooter als de Corinthia, eyndelijck de Composita minder als de Corinthia. Hoe wel dat de Composita nochtans ghefoꝛmeert ende ghemaeckt woꝛdt uyt alle de vooꝛgaende manieren / zijnde in haer selven (bestaende maer in een Pilaer) veel lichter als de ander / en bestaende in veel deelen die van malcanderen ghescheyden (nochtans in een werck begrepen zijn) als by exempel eenen heelen Tempel / sy is de swaerste van alle / want allen de Vasen / Perpendiklen / Circkels / Welfsels / Trianghels / Ovale Foꝛmen / Kuyten / Centers / Quadꝛaten oft vierkanten onder-half viercanten oft sex-qui-altera (die de Tempels oft andere Bouwen uyt wijsen) met de Geometrique redenen en linien (die de Quadꝛangels bethoonen) den Center die dooꝛ twee Diagonen oft twee hoecken (om een oogh oft ronde venster te maecken) ghebonden woꝛt / zijn altemael begrepen in Composita, en ter wijlen dat mijn werck niet en is t'selve naerder te ontdecken / daer oock mijn wetenschap dooꝛ onervarentheyt te slap en te teer toe is / soo sal den Nieu-Instighen Leser hem hier mede ghelieven te contenteren ende hem met dese 2. veersen vernoeght te houden.

Den welstant van't ghebou hanght aenden *Architect*
Die maecken can dat daer in't minst niet aen ontbreckt.

GUILIAM GABRON

Schilder van Antwerpen.

T'Gout, t'Silver, t'Porseleyn, t'geblompt, t'Gediert en fruyten
Die connen beter het waerachtich vonnis uyten
En segghen wat *Gabron* voor eenen Meester is
Als mijn *Poësi* pen, door de ghelijckenis
Van't leven, die hy weet t'ontdecken met Pinseelen,
En 'tis maer schijn daer van, die haer op de Panneelen
Als t'leven selver draeght, ist Beest, Mensch oft Figuer
Die hy in verf bethoont, met sulcken eel Natuer,
Elck heeft besonder kracht in zijn verscheyden vindingh
Sulckx dat *Gabrons* vernuft om zijn Consts onderwindingh
Is over al bekent, daer *Roomen* noch op peyst
Al waer hy heeft ghewoont, en haer heel Landt door-reyst.

CAREL

CAREL EMANUEL BISET

Schilder van Mechelen, oudt 27. jaren.

DIe met vermaeck en luſt t'ghewoel van Mans en Vrouwen
(Soo als *Biſet* bemaelt) is beſich aen te ſchouwen,
Mach vry wel voorder gaen, en ſien van ſoo naer by
Als hem den luſt verleydt, de ſuyver eel Schildry,
Die over-loopt van gheeſt en thoont van veers haer krachten
Van by haer netticheyt, die weerdigh is te achten:
Vol vindingh ſoet van aerdt in't gretich oogh-ghemerck
Om d'overvloedigheyt van't wel gheſtelde werck.
Daer ſietmen opſe Frans een groot ghetal Figuren
Oft opſe Nederlandts, die ſchijnen hun te rueren,
Soo wonder werckelijck verthoont ſich op Panneel
Al t'gen' *Biſet* verbeldt op doeck met zijn Pinſeel.
De ſeker teeckeningh en ander aerdigheden
Die gheven tot vermaeck daer van de beſte reden,
Hoe los en aenghenaem en wel ghecoloriert
Elck ſtuck haer weſen draeght met overvloet verciert
Van alle Actien, die den Natuer ontdecken
Der Schilders vry ghedacht, in verf en cloecke trecken:
Beſonder in het cleyn net van gheſteltenis
Waer in al t'gen' men ſiet om t'beſt en aerdichſt is.
Daer Vranckerijck van can een waer ghetuyghen gheven
En acht *Biſets Pictuer* de weer-gae van het leven,
Daer hy ſoo langhen tijdt gheoeffent heeft den gheeſt
En is in't Hof altijdt in groote eer gheweeſt.
Soo als hy ſtadich noch ſal blijven, om de krachten
Die ſijn Pinſeel bethoont in Konſt-minnaers ghedachten:
Jae hier in Nederlandt en ſal oock noyt de Faem
Vergheten om met lof te cieren zijnen Naem.

IOAN-

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

Aſt ubi multiplicis ſeſe dedit Artis alumnam,
Celſa Triumphatrix ſe ſuper aſtra tulit.

IOANNES, IERONIMUS en ANTHONIUS VVIERX

Ghebroeders, ende Constighe Plaedt-snijders van Antwerpen.

DE Faem heeft stof ghenoch om vande Konst te raesen
Die *VVierícx* op de plaedt eel, net en suyver thoont,
Al oft elck een Figuer waer van claer glas gheblaesen
Oft gheboetseert in wasch, soo wonder sich verschoont
Elck druckſel dat daer van ghecreghen heeft sijn wesen:
'Tis oft ghewassen waer met t'Schilders sacht Pinceel
Daer gheen Artseersel in en blijckt, soo uyt ghelesen
Staet hunne Konst oft sy ghemaelt waer op Panneel.
T'Graef-yser can sich noyt in netter Konst verheffen
Als dat te blijcken compt in *VVierix* handelingh,
Noch kol', noch loot, noch pen en connen naerder treffen
Het leven en Natuer als *VVierix* teeckeningh.

CHARLES ERPARD

Schilder.

R*Ethorica* die mach oock vry met volle monden
Den lof en groote eer van *Erpard* doen verconden
Ter wijlen sijn Pinseel vol levens aerdicheyt
Soo menich lust en gheest om hare Konst verleyt,
Daer niet in is te sien als t'gen' *Pictuer* can schencken
Aen Schilders, die altijdt des levens kracht bedencken,
Om te verthoonen op den doeck oft plat Panneel
Soo als *Erpard* oock doet met sijn volmaeckt Pinseel.

FRAN.

FRANCHOIS en NICOLAES POLLY

Ghebroeders ende Plaedt-ſnijders van Parijs.

SOo de ſoete aenghenaemheyt in een print eenich vermaeck gheeft aen een Lief-hebbers gheſicht / die en moet ſijn ſelven maer ontledighen om te ſien de ſuyver en nette wercken van Franchois en Nicolaes Polly, daer ſulcken cracht en ſeldſaemen aerdt van leven in te binden is / dat ick niet en meyn dat jemandt naerder het volmaeckt leven in de Conſt ſou connen ontdecken / ſoo wonder teer en volſlaghen zijn hun aerdtſeerſels uyt ghevuert in't diepen / verhooghen / ſchaduwen en verlichten / dat (ſegh ick noch eens) den Natuer van't leven oft de aenghenaemheyt van gheſchilderde Poëſie niet hoogher inde Konſt en connen reycken / oft hun ſelven levender verthoonen / als de dinghen van deſe twee Ghebroeders gheſneden ſtaen. *Non plus vltra*, niet verder en can de Faem haer roem-paelen ſtellen / als de wetenſchap van ſoet plaedtſnijden haer yſer is verheffende. *Soo ende ghelijck den vermaerden Willem Delffius in't plaedtſnijden ervaren is / ghelijckmen in overvloedt aen veel van zijn gheetſte en gheſneden printen ſpeuren kan / daer de Print-lief-hebbers meerder lof van ſouden connen aenwijſen als ick hier weet te verhaelen. Waerom en hebbe niet connen naerlaeten tot hunnen lof te ſegghen:

*Willem Delffius, Plaet-ſnijder.

Franchois Polly en can noyt uyt t'ghedacht verdwijnen
Van Fama, ſchoon de doodt hem had ghebrocht in't graff
Want ſoo lanck als ſijn Conſt ſal op de plaet verſchijnen
En ſijnen kloecken gheeſt als t'leven drucken aff,
Soo ſalmen over al in Coninckliicke Steden
Belauweren den Naem van deſen Conſtenaer,
Die veele printen heeft gheteeckent en gheſneden
Waer van de minſte is oft ſy gheſchildert waer.
Hoe can dan deſen Naem naer duſent jaren ſterven;
Die onderteeckent heeft ſoo menich edel prindt,
Daer niemandt als *Niclaes* de ſchatten af ſal erven
Om dat hy neffens hem gheen meerder gheeſt en vindt.
O wat een wonderheyt wordt oock door Godes ſeghen
Van *VVillem Delffius* niet daegh'lijckx af ghebelt:
Sijn Conſt kan jeder een tot groote vreught beweghen
Daer niet als levens ſchijn en gheeſt is in gheſtelt.

S ſſ IAC-

IACQUES CALLOT

Edel Plaedt-ſnijder van Nancy in Vrancke-rijck.

MEn ſchrijſt dat jemandt eens ſoo cleen
Wiſt op een witten criecken ſteen
Te ſnijden hondert becke-neelen,
En aerdich oock daer op te teelen
T'gherijmpt des doots met bogh en pijl
Jae boven dat noch ſoo ſubtijl,
Daer by te ſtellen vyf Figuren
Schier buyten t'mogh'lijck der Naturen :
Soo men met reden ſegghen ſou
T'gen' was gheſneden van een vrou.
Doch want dit moeſt de Conſt ſeer hind'ren
En de volmaecktheyt gans vermind'ren,
Te maelen op ſoo cleynen ſtof
Vyf menſchen met een kercken-hof.
Dus wil van vremder dingen praten
Die ons CALOT heeft naer ghelaten,
En brenght in printen voor den dach
Soo cleyn als oyt een oogh beſach
Soo cleyn, net, eel en uyt gheleſen
Als jet can in ſijn ſelven weſen,
Waer van elck print een wereldt is
Om haer ſeer ſchoon gheſteltenis.
Jae die haer cracht wil onderſoecken
Moet met verſtandt in alle hoecken
Bemercken d'edel aerdigheyt
Van ſijne overvloedigheyt:
Die niemant en can achterhalen
Oft al de actien bepalen
Als elck beſonder plaedt bethoont
Die d'eere van CALOT verſchoont,
En doet de Faem ghedurich raſen
Met ſijn vernuftheyt uyt te blaſen.
Waer van ſy wijſt de waerheyt aen
T'gen niemant oyt ſoo heeft gedaen.
Siet de wanſchapen ſpookerijen
En ander ſchotſe aperijen
In een vol-werckich wonder beldt
Daer Sint ANTHONI wort ghequelt,
De merct der ſchoone ſtadt FLORENCEN
Daer alle Coopmanſchap der menſchen
Ghehandelt wordt, en ander meer
Elck is al even reyn en teer,
Noch heeft hy t'krijghs miſerien
En veel andere Miſterien,
Naer t'uytlegh van het Fabel-boeck
Van NASO, met ſulck onderſoeck
Op plaet gheetſt, dat ick moet blijven
Schier heel verſtelt in al mijn ſchrijven,
De overvloedicheyt van't werck
Soect ſulcken rappen oogh-gemerck
Dat ick my voor laet ſtaen te falen
Soo ick de cracht meyn t'achterhalen,
Ick laet dã Vranckerijck met vreught
Naer reden roemen op ſijn deught
Want in het teeckenen en etſen
Geen Conſtenaer hem nae can ſchetſen
Op doeck oft plaet en glad Panneel
Met d'alderſcherrepſte Pinceel,
Iae ſchoon CALOT geen handelinghen
Had, om met verven voort te bringhen
Figuren, die als t'leven ſtaen,
Dat heeft hy met de naeld' ghedaen

Bemerc-

IACQ CALLOT

Gentilhome lorainoꝭil fut né en la ville de Nanci, en l'an 1594. de ſon commencement estoit graveur, mais voijant qu il ne ſcauroit faire promptement cette ſcience, il ſadonnoit a travailler a l eau fort, en quelle il ſa rendu ſi extreme, qu'il eſt un merveille de le voir. on cognoit ſon grand eſprit per ſes œuvres, cõme la grande marché de Florence, les miſeres de la guerre, et quantité des autres. il mourut en la ville de ſa naiſance, l'an 1635, le 27me de mars. Maſne delin. A. oemans ſculpſit. I Meyſſens excudit.

Bemerckinghe.

Ovidius Lib. 1. amorum.

OVIDIVS seydt met claere woorden aldus: Dat de kleederen vanden mensch verslijten, goudt, silver ende andere juweelen vergaen maer de Faem die eenen Poët vercrijght door sijn ervaeren Poësije sal eeuwigh dueren, want de memorie vande deught wordt door de Poësije verlenght / de Goden selver vande Poësije ghemaeckt / aenghesien de valsche Goden maer versiert en sijn. De vry Schilder-const bestaet de Poësije inden jersten graedt: want het ghene door de Poësije met woorden wordt uyt ghedruckt / wordt van een Teeckenaer met kole oft penne op papier / van eenen Beldt-houwer metten beitel in houdt oft steen / ende van een Schilder met het Pinceel op doeck oft placdt afghebeldt / waer op Franciscus Junius in't jerste Boeck van zijn Schilder-const antwoordt ende seydt: dat de Schilder-const soo wel als de Poësije steunt op een sekere kraght der Phantasije. Plutarchus seydt dat de Poësije en Pictura maer en verschillen inde materie en manier van imitatie / want sy hebben alle beyde t'selve ooghghemerck. Het ghene eenen Schrijver met de penne beschrijft wordt ons in manier met de teeckeningh voor ghedraeghen / want soo jemandt gaet vertellen eenighe Tragedische Historien / die schromelijck oft vremdt om hooren sijn / oft dat de selve naer den heysch der Natuer beschreven oft in een levende Comedie ghespelt worden / alles can een oprecht ervaren Teeckenaer / Beldt-houwer oft Schilder soo wesentlijck uyt drucken alsmen door de Poësije can beschrijven / verschillende alleenelijcken inde manier ende materie / doch over een komende met de gheschiedenisse. Den Mensch heeft door sijn menschelijck bedrijf van Konst sulcken kracht / dat hy de eyghenschappen van alle dinghen soo grondtleerich weet voor te stellen datmen daer uyt de actituden vande representatien der beelden waerschijnelijck can bemercken. Dat is de blijschap oft droefheyt / voorspoet oft teghenspoet / vrees oft rust en sulckdanighe andere die daer in te sien zijn / waer van claerder kennis gheven de uytnemende printen die ghesneden ende gheinventeert zijn van * Willem Swanenborgh, Cornelis van Daelen, ende Cornelis de Visscher waer in compt te blijcken sulcken opmerckinghe van gheest in elck besonder afbeldtsel dat de Natuer selver niet voorder en can comen. De effecten oft ken-teeckenen van eenighe afghebelde soo droeve als blijde Historien bestaen inde weeldighe vrolickheydt der banketten / de aerbeydt saeme / vermakelijckheyt der jacht / de bloedighe grouwelijckheyt der Oorloghen / den onvermijdelijcken anxt van schipbreuck / de bleecke vrees vande doodt / de verlanghende hop' van verlossinghe en sulckdanighe andere / welcke effecten elck besonder Lief-hebber (sijn ooghen slaende op de Konst der voorseyde Placdt-snijders) daer in sal connen sien. * Den Leser sal mijne fault (die ick door onwetentheyt in dit Boeck heb laeten sluppen) ghelieven te verbeteren die hy hier voor Folio 461. sal vinden / alwaer dat staet Cornelis de Visscher ende moet ghelesen worden Jan Claessen de Visscher alsoo den selven is een cloeck Placdt-snijder in Landtschap ghelijck aldaer vermelt is / ende desen voorsz. Cornelis de Visscher Placdt-snijder in Figueren de welcke hy selver ordonneert / teeckent ende snijt / daer veel wonderheyt in te sien is / zijnde niet min inde selve Konst ervaeren dessels Broeder Jan Visscher: Ende wat aengaet * Israel Silvester, Bolanger,

Franciscus Iunius Lib. 1.

Plutarchus.

* Willem Swanenborgh. Cornelis van Daelen. Cornelis ende Jan Visscher. Plaedt-snijders van Hollandt.

* Nota.

* Israel Silvester.

Bolanger, Huret, Daret ende Danoit, de selve zijn seer ervaren in het snijden van Figuren ende andere Ordonnantien / ende sonderlingh in het etsen van Landtschap / Architectuer, Ghesichten / Bouwen / Gallerijen / vlacke velden Lustbaere Valeyen en Bemden / Hoven becleet met haer Somersche tapijt ghewaedt / Springh-fonteynen en Prieel-wercken / Wilt-jachten / Wijn-pluckinghen / opene wandel-plaetsen / Zee-haven / Ruinen ende andere plaisantien allen het welck van hun soo lieffelijck en net ghedaen is / dat het selve eenen jver / lust ende smaeck den Aenschouwer verweckt. Ende om niet in een materie te blijven doolen / soo heeft mijn penne niet willen vergheten de uytnemende Konst van Architectuer die d'Heer Iacob van Campen Heere van Randebroeck, ons voorstelt binnen de Stadt Amsterdam, aen het wijt vermaert en befaempt Stadts-huys d'welck hy selver gheordonneert heeft / dat voor een wereldts wonder mach ghestelt worden in het Boeck der wonderheden om al de aenghename en cloecke wercken die daer in te sien zijn. Hy is oock gheweest den Vinder oft jnventeur van het costelijck Epitaphium oft Graff-tombe vanden Admirael Tromp tot Delft. Huret. Daret en Danoit. Plaedt-snijders vā parijs. D'Heer Iacob vā Campen Archi-tect.

Ten is niet dan te seker dat de beste Meesters (die ervaren zijn inde Rijckgheestighe Konst van Architectuer ofte oock in verscheyde manieren van bou-oeffeningh) uyt de edel Schilder-const eenighe grondt-leeringhen trecken / om hun wercken naer de fondamenten der selver op te richten; niet alleen om den omtreck van haer ghesteltenis in Figuren naer te volghen/ maer om de Lichten/ Balusters / Leysten / Boghen en andere nette omwercken hun ghesteltenis te gheven. Dit heeft met een onsterffelijcke eer laten blijcken den grooten Architect die de wijt-befaemde Collegiale Kercke van S. Gommaer binnen de Stadt Lyer heeft gheordonneert ende ghebouwt / wiens naem uyt de memorie van alle Menschen verdwenen is / doch ter wijlen dat het loffelijck werck aen alle Boumeesters en Architecten (die desen schoonen Tempel aenschouwen) sulcken verwonderingh baert om haer nette proportie / lichticheyt ende wel ghevueghde hooghde en breede / verciert met de uyterste volmaecktheyt die in een Kerck te sien is / soo ben aenghelockt gheweest tot lof vanden onbekenden Architect mijn Musa te laten singhen aldus: De Prochie kerc van S. Gomaer tot Lyer.

Laet vry heel *Belgica* op al haer Tempels stouffen
　Die van wit marber sijn, verciert met costlijckheyt
Gheen die de Prochi-kerck van *Lier* kan overpouffen
　Soo t'Kerck ghebou bestaet in't licht en netticheyt.
Den schoonen Omme-ganck vol invallende claerheyt
　Den Diameter en het binnen bouws ciraet
Bewijsen van haer Faem alleen de rechte waerheyt
　En t'ghene tot haer eer hier voor beschreven staet.

LEO VAN HEIL

Constich Architect van Brussel.

ALs de natureelijcke werck-lustighe verstanden door een stille toe-ghenegentheyt tot de Konst van Architectuer aengheleydt worden / soo en can het anders niet ghescheiden oft het werck moet hun ghemackelijck vallen / want eenen goeden Architect oft Boumeester siende de vermaeckelijckheyt van zijn werck / dwelck cirich en rijckelijck inde ooghen spelt vanden Aenschouwer / en sal nimmermeer rusten sonder den grondt vande uyterste volmaecktheyt en netticheyt der Bou-kunst te achterhaelen / ghelijck onsen diep-gheestighen Leo van Heil gheboren tot Brussel, daeghelijckx daer in bethoont / den welcken om sijn ervaren wetenschap ghecosen is gheweest den Architect van het Hoff ende Inseigneur der Stadt van Brussel. Hier van can ghetuyghen den Arts-hertoch Leopoldus voor den welcken hy verscheyde wercken gheinventeert ende namentlijck een Steenen-poort voor het Hof doen bouwen heeft naer sijn versieringh ende ordonnantie die den voornoemden Ardts-hertoch soo aenghenaem beviel / dat hy Leo van Heil tot zijnen ontsterffelijcken roem naer gaf te wesen soo danighen Meester: dat hy twijffelden ofter noch in dese Nederlanden zijns ghelijck soude ghevonden worden. Den lof diemen van eenen Prins des Landts krijght vlieght soo hooch / en luydt inde ooren van alle Lief-hebbers soo prijselijck en aenghenaem : dat de Faem met reden sou jalours moghen wesen soo sy de eer en weerdt verdienden loff van Leo van Heil in dit werck vergheten vondt / niet alleen aen hem toecomende den hoochsten roem om sijn Meesterlijcke en Mannelijcke wetenschap van Architectuer, maer oock om den soeten aerdt die hy met het Pinceel uytwerckt naer het leven / in verlichterije van bloemen / beestjens en cleyn ghewormpte soo eel / net en scherpsinnich als het eyghen leven.

Wanneer *d'Architectuer* met d'eel *Pictuer* verkeert,
En huysen beyd' te saem in een volmaeckt verstandt
Soo wordt uyt hunne Const twee dobbel deught gheleert
Waer van men niet en weet wie hout de overhandt.

LEO VAN HEIL

faict bien en illuminature des fleurs et mouches et autres petites animaux au naturel, ſ'entend fort bien en l'Architecture et batiments de maiſons et en perſpectives, est ne a Bruſſelles l'an 1605.

Io Bapt van Heil pinxit . *Fred Bottats ſculpſit* *Io. Meyſſens excudit .*

LENAERT VAN ORLEY
Constich Schilder.

ISidorus Pelustota (seydt in zijn derde Boeck) inden 161. Brief met gheleerden sin: dat de Schilders die d'onlichaemelijcke dinghen door eenighe lichaemelijcke ghelijckenissen af-belden, plachten het hooft der Coninghen door een handt uyt de wolcken veel tijdts te croonen, om daer mede te verstaen te gheven dat hun opperste Vooghdije vanden Hemel ghegheven wordt. Ghelijck waerachtich is / want al het ghene den Mensch uyt-werckt dat gheestich en aenghenaem is compt door de gaeve van Godt / ter wijlen dat den Mensch niet en heeft van zijn selven als ghebreck. De wonder fraey ordonnantien ende Inventien / die Lenaert van Orley met de Pinceel des verstandts op den doeck en Pinceel heeft voorts ghebracht / gheven daer van hen teeckenen ghenoch dat de Emblemata en andere rijcke Sinne-beelden particuliere gaven moeten sijn vanden Oppersten Al-ghever onsen Heer ende Salichmaker. Soo ende ghelijck Dammori Schilder van Luyck van ghelijcken aen verscheyde fraey stucken van Taefereelen en ander Ordonnantien heeft bewesen / daer niet in te sien en is als een schole vol leersaem ghedachten en werckende actien / waer uyt te mercken is dat den Natuer wel met de Materie mach vergheleken worden / even als de Konst met de Leeringh / want de Konst en vermach sonder de Materie niet. Uyt de schildery (de welcke is een deel ghemenghde en gheschockierde verven die op doeck oft plaedt seer natuerlijck verdeylt zijn) can een jeghelijck oordeelen den sin en voornemen d'welck uyt een levent en natuerlijck verstant is voorts ghebracht d'welck door de Konst daer in ghesloten is / soo volght dat de Konst sonder de Materie weynich can doen. Besonder de Schilder-const de welcke de voorverhaelde Gheesten aende Faem hebben naerghelaten om eeuwich daer van te roemen ende de memorie daer van verstant te verversschen.

Dammo-ri.

THEODOR MATHAM
Constich Plaedt-snijder van Haerlem.

T'Is claer dat een goedt Plaedt-snijder behoort verciert en begaeft te sijn met de scherpsinnicheydt in't bedencken wat hy op de copere plaedt sal uytwercken / oock met de overvloedigheyt in't uytdrucken en versieren t'ghene hy voor heeft soo ende ghelijck Theodor Matham ten hoochsten daer mede begaeft is / ghelijck blijckt aen verscheyde printen die hy heeft laten uytgaen die seer by de Const-lievende Gheesten bemindt sijn. Hy heeft dese Const gheleert by Jacobus Matham die sijnen Vader was / soo dat niet te verwonderen en is dat hy dessels voedtstappen daer in naer volght.

Als *Iacob Matham* had sijn leste ur' ghenoten
En weeck het leven af, soo werdt de deur ontsloten
Van *Theodors* verstandt, die door sijns Vaders leer
Beerfden vande Konst de wetenschap en eer.

PEETER

PEETER VANDER VVILLIGHE

Schilder van Berghen op Zoom.

DE ſtucken (die ons *vander VVillighe* bethoont)
Sijn met veel aenghenaem bedenckinghen verſchoont,
Die aende menſchen al een waerheyts ſpieghel gheven
Om daer in het begin en d'eyndt te ſien van t'leven.
Men ſeydt dat de ſchildry een valſche waerheyt is
Om dat als t'leven ſtaet haer eel ghelijckenis,
Om dat al menichmael haer afghebelde leeringh
Den menſch van ſonden treckt, en brencht tot t'deuchts bekeeringh.
Daer *vander VVillighen* een naerder blijck van gheeft
Die af-belt met t'Pinceel hoe datmen ſterft, en leeft.
Een ſtuck vol ydelheyt van Rijckdom, Conſt, en Schatten,
Oft daer t'onnooſel kindt wilt naer een bobbel vatten
En op een doodts-hooft ſteunt, dat wijſt ons efter aen
Hoe alle dinghen eens moet metten tijdt vergaen.
Soo danich edel werck weet hy op doeck te voeghen
T'gen achterduchten baert, van ſterven, en vernoeghen
In't levens ydelheyt, dat de ghedachten ſterckt
Soo jemandt eens de Konſt van ſijn ſchildry bemerckt,
Daer niet als gheeſt in ſweeft, vol voorſmaeck om te ſterven
Bewegingh aende ziel om d'eeuwich ruſt te erven.
Als t'leven en de doodt ſijn ſaem met een ghemenght
Van t'Conſtich-rijck Pinceel, d'Aenſchouwer ſtets bedenckt
Wat dat het leven is, en hoe't weer moet verdwijnen
Als ſtof voor windt gheſtelt, oft ſchaey in Sonne-ſchijnen:
Het eel ſtilſtaende werck (dat *vander VVillghe* maelt)
Daer van den rechten kas ghenochſaem achterhaelt.
Als jemandt alle ſoort des wereldts ydel dinghen
Van hem ſeer aerdich ſiet op doeck ten voorſchijn bringhen
Heel ſin-rijck, t'gen men uyt de Konſt begrijpen can
Daer jeder ſijn verſtant met vreught op ſlijpen can.

PEETER VERBRUGGEN

Beldt-houwer van Antwerpen.

EEn gauwsichtighe oogh weet haestich af te paelen
Waer de volmaecktheyt van de Konst is uyt te haelen,
Waer in den luyster steckt daer Faem op brallen mach
Soo haest als sy maer eens *Verbrugghens* wercken sach.
Want de volmaecktheyt van Natuer en eyghen leven
Kan eenen Kender sien in sijne beelden sweven,
Soo van wit marber-steen, pot-aerdt, jvoor en houdt
Waer in sijn handt haer soo vervoordert en verstout,
Dat niet ghevonden wordt van meer volcomenthedeu
(T'gen' draeght sich naer de Konst) oft t'is van hem ghesneden,
Soo levendich en kloeck als jemandt snijden can
Daer gheen schrijf-letters, maer de daeden roemen van
Jae waert dat *Musa* selfs ghevleughelt had mijn dichten
Noch moesten sy te saem voor dese Consten swichten:
Die hoogher vlieghen als ick tot hun lof beschrijf
Om haer vermaerden Naem daer ick in hanghen blijf,
En sit ghelijck verstelt in't sporr' van mijne rijmen
Die aen sijn lauwer-lof door jonst en jever lijmen.
Als ick *t'Hantwerpen* gaen in d'een en d'ander kerck,
Daer men de wonderheyt siet van *Verbruggens* werck,
In houdt en witten steen, als Tuynen en Altaaren
Schoon Orghels, Statuwen aen Tomben en Pilaaren
En ander edelheyt die ons sijn Konste baert
Iae gheeft aen alle dinck haer cracht en eyghen aert,
Verbruggen ist die met sijn Beirtels en Siseelen
Het leven thoonen can g'lijck Schilders op Panneelen,
Sijn't naeckte kinderkens van hout oft marber-steen
Al t'ghen' hy snijdt het compt met t'leven over een.

Sijn't

PETRVS VERBRVGGHEN

Sculpteur d'images tres-renomé demeurant en Anuers ville de sa naisance.

E. Quellinus pinxit. *Coenr: Lauwers sculpsit.*

Sijn't groote Statuen die boven t'leven kijcken
Becleedt en onbecleedt, hy doet ſijn Conſt ſoo blijcken
Als t'leven t'gen' hy compt van alle kant ſoo naer
Dat jeder ſegghen ſou t'leeft ſoo daer ſpraeck in waer.

NICOLAES ende IACOBUS PITAU Ghebroeders.

Plaedt-ſnijders van Antwerpen.

DIe d'yſers wonderheyt op platen wilt bemercken
En moet ſijn oogh maer ſlaen op d'uytnemende wercken
Die ons *Pitau* ontdeckt in printen ſoo volmaeckt
Dat jeder naer hun Conſt met groot verlanghen haeckt.
Soo in het poeſel naeckt als wel gheployde vouwen
In ſijde laeckenen, vol meeſterlijcke douwen
Soo veel de wetenſchap van t'ſnijden leeren can
Daer *Iacob* en *Niclaes Pitau* ſijn Meeſters van.

DEN EERW. PATER IOANNES VANDER BORGHT

Mennebroeder, Conſtich Teeckenaer ende Plaetſnijder.

DE deught en belght haer niet de Conſten te verteghen
Midts haren luyſter oock is in haer kracht gheleghen:
T'is aen Godt aengenaem den overſchot van tijdt
Te oeffenen in Konſt, die hert en gheeſt verblijdt
Dit blijckt in *vander Borght* die veele aerdigheden
Gheteeckent heeft met kol', en op de Plaet gheſneden
Soo kloeck en wel ghedaen dat Muſa noyt en ſal
Vermoyt ſijn van ſijn Conſt te roemen over al.

VILLA-

VILLAMENA

Plaedt-snijder van Roomen.

STaet op Const-minnich hert, waerom soo langh gheswegen?
Waerom soo langhen tijdt in dweers ghepeys gheleghen?
Al wijst ons *Roomen* aen soo menich deftich gheest
Daer sy van ouder eeuw is af versien gheweest:
Noch sou *d'Accademi* haer hebben aen te draghen,
Soo Fama *Villamen'* hier niet en quam te daeghen
En riep in corten sin, de wonderheden uyt
Die hy met d'yser door de Const op plaedt besluyt.
Soo als sy daeghelijckx gaet over al verconden,
Wat edelheyt dat wordt oock inde print ghevonden
Die *Snijderhoef* op plaedt seer wesentlijck ontdeckt
Daer elck eens Kenders oogh veel lust, en sin uyt treckt. Ian Snijder Hoef.
Om d'ordonnantien van Landtschap en Figuren
Die *Snijderhoef* weet met veel jever uyt te vuren,
Soo net als *Holsteyn* doet in Hollandt best bekent Peeter Holsteyn
Daer Fama op sijn Cunst sal roemen sonder endt,
Daer Fama noyt en sal zijn lof en eer verlaten
Soo langh noch eenich print ghedruckt wort op sijn platen:
D'eer is onsterffelijck die naer ghelaten wordt
Van vrome Constenaers wijns naeme noyt verdort.
Dit blijckt in *vande Pas* wat lof de Musen singhen Chrispiaē vande Pas.
Jn't dal van *Pegasus*, van al de vremde dinghen,
Die hy oyt voor den dach ghebrocht heeft met de naelt
Jn't etsen op de plaedt, daer *Belgica* op praelt:
Soo gheestich uyt ghevuert, ghestipt en kloeck ghesneden
Ghelijckmen noch can sien tot op den dach van heden,
De proef bewijst de daet van't werck tot s'Meesters eer
Jae schoon de handt vergaet, den gheest sterft nimmermeer.

Aen-

Aenmerckinghe op verſcheyde Pharſen oft Tijtsghenuchten die de Conſtenaers menighmael hebben uyt ghewerckt. Dienende tot leeringh vande ghene die met eenighe ghebreken vanden quaden Natuer gheplaeght zijn. Om de ſelve daer door te beteren.

DJe in't Oordeel vande Alderwijſte / Edelſte ende Eerweerdichſte Mannen groote weerdicheyt verdienen om hun Konſt oft ander wetenſchap / dat ſijn de ghene die hun werck van een ander laeten ſchatten en ſteunen op deſſelfs oordeel. Tunc enim laudabilis Fama nutrit artes : Want als dan ſoo voedt de lofweerdighe Faem de Kunſt. Maer al iſt dat meeſtendeel de Menſchen het beſte ghevoelen hebben van hun eyghen werck / en hun uytnemende fraey en aenghenaem ſchijnt te zijn dat ſy ſelver beſtuert ende ghemaeckt hebben / als willende volghen het ghemeyn ſpreeck-woordt : Amor incipit a ſe ipſo , de liefde begint van haer eyghen ſelven / ſoo is ter contrarien belagghelijck / dat ſekeren Schilder gheen het minſte vermaeck oft ghenucht en vondt in zijn eyghen werck / d'welck nochtans gheeſtich en ſeldſaem (om de Conſt) in aenſien was. Jae hy en was niet alleen vyandt van een eerſuchtich ghemoedt en te vreden met het oordeel dat jemandt anders van zijn wercken gaf / maer verfoeyde zijn Conſt en ſtack de wraeck van t'ghene hy ſelver met t'Pinceel voortsbrocht / hy en coſt niet ghedooghen oft verdraghen dat jemandt ſijn wercken prees oft verhefte / want die in de ooghen van een ander volmaeckt en ſonder weergae ſchenen achte hy min weerdt te ſijn als de doecken oft panneelen daer de Conſt ſigh in verthoonde. 'Tis dan ghebeurt dat ſekeren Edelman hem had doen maken een ordonnantie / die hy oock ſeer gheeſtich had uyt ghewerckt. En den Edelman vraghende naer de weerde van het Stuck / andtwoorde den voorſeyden Schilder t'ſelve niet min te willen gheven als viertich guldens / den Edelman peyſende dat hy hem wat overgaepte / begoſt t'ſtuck te bedinghen en aen te bieden meer als de helft / den Schilder blijvende op zijn woordt ſegghende dat hy't niet een mijt min en wilde laten als hy t'ſelve ghelooft hadde / heeft den Edelman hem ghepreſenteert ſeſ-en-dertigh guldens / vueghende daer by deſe oft dierghelijcke woorden : dat'et daer voor wel mocht paſſeren / waer op den Schilder hem vraeghde waerom hy ſoo dom oft ſot was te bieden 36. guldens aengheſien het ſtuck ſoo veel niet weerdt en was / ende den Edelman gheantwoordt hebbende waerom dat hy hem t'ſelve als dan niet toe en ſloegh / ſeyde daer op den ſelven Schilder : dat hy hopte een grooter beeſt en eenen anderen ſoo danighen ſotten Coopman te crijghen die noch meer ſou gheven. Jn dierghelijcker vueghen hiel deſen Schilder den aep met ſijn eyghen werck / d'welck hem docht gheen geldt weerdt te weſen / en datſe ſot waren die daer voor eenich geldt preſenteerden.

Cicero.

De gaeve (die den mensch van Godt is inghestort,
Wordt menichmael misbruyckt en met den voet ghetreden
By die ondanckbaer is, jae doet sijn eer te kort
En leeft heel sorgheloos veer buyten goede seden.

Die gheenen goeden naem en acht
En sijn ghemack voor d'eere stelt
Naer geen oprechte deught en tracht
Jae mint de traegheyt meer als gelt

Die sich onder den draf menght
Wordt vande swijnen gheten.
Qui despicit se ipsum
Non laudabitur per alium.

Eenen Schilder op sekeren Somerschen tijdt buyten Stadt in een open veldt besich zijnde om eenighe ghesichten gheberghte en gheboomte te teeckenen / en dickwils om hooch siende naer het wolckdrijven des lochts / is by hem ghecomen eenen ghemeynen Huys-man die hem vraeghde oft hy eenen Steir-kijcker oft Waer-segghere was / waer op den Schilder (siende zijn onnooselheydt) antwoordende dat jae / vraeghde den selven Huysman oft hy wel sou connen segghen hoe veel Horen-beesten (daer mede verstaende koyen) zijn Vrouwe daeghelijckx hadde te bestellen / waer op den Schilder antwoorde : Ses jonghe sonder de oude. Den Boer desen dobbelen sin niet begrijpende / en niet en wist dat'et op sijnen thoren ghevepaert was / seyde dat het waerachtigh was dat hy dat met den eersten slach wel ghetreft hadde / ende gheloofde dat hy van gheenen anderen Meester als van desen Schilder (die hy niet en kende) en sou zijn Almanacken coopen / wel versekert zijnde dat hy eenen goeden Oost sou hebben / als hy hem dat voorseydt hadde. Hier quaem te blijcken dat de onnooselheydt vande archeydt (nochtans sonder schade oft hinder) overmeestert werdt / om dat elck in zijn ghemoedt vrij van gheyeysen bleef / d'een in archlistichept en d'ander in onnooselheyt want t'ghene dat eenen mensch niet en can sien dat is het ghemoedt van een ander / Homo non potest videre animum alterius. En daerom can den eenen den anderen in sijn voornemen oft redenen achterhalen / vatten / en berispen / aenghesien den eenen mensch nimmermeer den grondt der gheyeysen van een ander en can voelen ten waer die metter daedt verthoont ende gheopent werdt. Ende om dat de archeyt vanden Schilder hier niet en werdt ontdeckt aenden voorseyden Boer soo bleef hy in zijn onnoosel gheloof / die andersints misschien tot gramschap sou verweckt gheweest hebben.

Ignorantia non parit fastidium Naturæ.

D'onwetentheyt can licht een mensch van quaet bevrijden
Maer brenght oock menich mensch in druck en bitter lijden,
En d'achterdencken van bedroch (vol vuylen aert)
Veel wallegingh en sorgh inde ghepeysen baert.

Qui ambulat innocenter
Ambulat confidenter.

Die in sijn doen onnoosel wandelt
Ghemeynelijck trouhertich handelt.

Simpli-

Simplicitas digna favore fuit. Ovid. epist. 2.
Nil scire, vita tutissima est.

'Tis seker dat eenen Mensch (den welcken sonder weet van bedrogh met sijnen vrindt handelt) gheen achterdencken en sal hebben van bedroghen te worden/ om dat hy het ghemoedt oft intentie vanden anderen niet en can sien oft kennen sonder d'effecten vande selve te proeven. Soo ist oock aenmerckens waerd' hoe dat sekeren Schilder met naem Snaphaen, zijnde op zee/ en die om sijn uyttercnde sieckte het leven ontseydt was/ versocht aenden Barbier van het Schip dat hy hem naer sijn doodt sou willen open snijden/ segghende dat hy curieus was/ om naer zijn doodt te weten waer af dat hy ghestorven mocht wesen. 'Tis oock ghebeurt dat Snaphaen quam te sterven / en den Barbier hem open-ghesneden hebbende / bevondt dat zijn lever begost te bederven/ doch om naerder wetenschap daer van te hebben heeft de lever ghesoden: om beter te connen sien den grondt der verderdinghe / en boven op het schip ghestelt hebbende om te vercoelen werdt vande Boedts ghesellen onwetende op gheten / men mach peysen hoe de selve daer naer ghestelt waren als sy quamen te weten dat het een menschen lever gheweest was die sy soo gretich en met sulckenen smaeck hadden op-ghepeuselt.

Cibus jgnotus dat naugea Naturæ.

Den hondt die gheren een ghestolen brocxken eet
Crijght licht wat op den neus eer dat hy t'selver weet.

Een Snoepers handt
Valt haest in schandt,

De katt' die stelt
Wordt licht ghevelt.

Men walght van gheene spijs die op is en verteert
Voor datmen kent haer vuyl, die dan licht weder keert.

Qui vin ne boit apres salade
Est en danger d'estre malade.

Die op't salaet dringht gheenen wijn
Die sietmen dickwils qualijck sijn.

En gaet in sulcken water niet
Daer ghy den gront niet claer en siet.

Sekeren Schilder tot Roomen in't ghefelschap van eenen Hoop Bendt Voghels sittende / crijght eenen vande heel Compaignie sonder reden op den hals/ die desen Schilder daeghde om te vechten / jae was in sulcken furie upt ghelaten dat hy hem in't volle ghelach wilden aenvallen. Den Schilder / die gheen Lief-hebber van vechten en was / eensdeels om de cleyn oorsaeck / en anderdeels om dat hy uyttterde en gheen bloedt ghenoch hadde om de broomheydt oft moedtwillicheyt vanden anderen te wederstaen / die nochtans soo aendrongh en den Schilder niet willende verlaten / begost hem tot den slach te bereyden/ dan versocht te vechten met wapenen die hy sou verkiesen / den anderen opsnijder

en

en vaillant niet anders wenschende gaf aenden Schilder den keus / die t'selve waer nemende / spoogh hem soo dapper d'een fluym voor en d'ander naer op den boesem / in't aensicht en het heel lichaem door / dat den anderen sijn selven niet en wist waer berghen / segghende dat hy t'selve soo niet ghemeynt hadde / en hoe hy langher protesteerde en op een ander manier socht te vechten / hoe den Schilder sijnen vyandt met fluymen (daer hy wel van versien was) dapper bordverde / en van het heel gheselschap uyt ghespot zijnde / vondt zijn gramschap ghekoelt ende sach gheen beter middel als om peys en vrede te maken.

In audaces non est audacia tuta. Ovid. 10. Meth.

Het schorffste Schaep bleyt aldermeest
Aen t'roemen kent m'een blooden gheest,
En die het leelijckxt is besnot
Wordt vande wereldt eerst bespot.

De gramschap heeft gheen redens cracht
En daerom wordt sy sot gheacht.

Iratus sensu cum ratione caret.

'Tis beter met sijn vrindt in goedt accoort te staen
Als sonder hop' van eer een quaden sprongh ghedaen.

Die oeffent sijn ghedult, en rust en vrede mindt
Sijn grootsten vyandt (die hy selver is) verwindt.

Qui vincit se ipsum hostem superat maximum.

Eenen Hollandtschen Edelman seer hooveerdich van ghemoedt versocht naer de Roomsche manier inde Schilder-bende ghedoopt te zijn / en alsoo hy selden iet anders praette als vande Hollandtsche waghens daer sijn Vader in Hollandt wel van versien was en daeghelijckx mede ginck plaisieren / noemden en doopten sy hem den Wagheman, waer over uytermaten seer verstoort zijnde / en hem latende voorstaen dat hy met desen naem onteert was / begost groot krakeel te maecken / doch siende dat sijn raserny en furie te vergheefs was / gheloofde eyndelijck het heel ghelach te betaelen datmen hem sou heirdoopen ende eenen anderen naem gheven die van meerder reputatie was als den Wagheman, dwelck aenghenomen werdt te doen / en als den Oversten vande Bende (diemen aldaer den Senaet noempt) desen Wagheman sou gaen heirdoopen / seyde naer veel Sermonyen en Solemniteyten / diemen daer tot tijdts ghenucht ghewoon is te ghebruycken / in dese oft dierghelijcke woorden: aenghesien de mildtheyt van onsen Mede-broeder soo groot is om tot eenen ontsterffelijcken naem te comen die van grooter aensien is als den Wagheman soo salmen den Wagheman twee wielen uyt de poort trecken / en noemen hem den Keirman, waer over het heel

ghefelschap riep viva viva den Keirman, dan met kleyn contentement vanden Wagheman, den welcken peysende dat den Keirman van minder qualiteyt was als den Wagheman: hier sachmen de hooverdy schandelijck uyt jocken en cluchtich ghestraft tot spieghel van veel hooverdighe menschen.

Gheen meerder vyandt heeft de dwafe hooverdy
Als datmen haren aert berifpt met fpotterny.

De hooverdy is het begin alles verderf. Tob. 4. 14.

Die met de hooverdy verkeert
T'begin van alle boofcheyt leert.

Luciferum pepulit de ſæde ſuperbia Cæli.

Die by de Kreup'len woont leert manck-gaen fonder kruck
En die de hooverdy bemindt gheraeckt in druck.

Hooghen moet, vallen doet.

Cum fex cumque fumus cum res turpiſſima ſimus
Vnde ſuperbimus, neſcimus quando perimus.

Eenen Beldt-houwer op zijn reys naer Roomen vande Roovers gans berooft zijnde / vondt gheen middel om aen geldt te raecken / en hoorende datter eenen Cardinael tot Roomen woonende / die een groot Lief-hebber was van schoon peerden en sonderlingh van schildery / beldthouwery en alderhande Const / heeft met hope van aen geldt te comen hem verstouwt by den selven Cardinael te gaen segghende: dat hy uyt Nederlandt ghebrocht hadde het alderclockste / schoonste en volmaeckste peerdt datmen opt ter werelt ghesien hadde / om aen sijn Hoogheyt te schencken / maer dat het op den wegh tot Ferara in het gheberght ghestorven was / en oversulckx hem als desperaet gheveynsende / seyde dat hy gheen middel en wist om by te leven / waer op den Cardinael antwoorde / dat hy daer over niet en moest bedroeft sijn / want waert saecken dat het selve peerdt hadde blijven leven / hy t'selve maer aen hem had connen schencken / maer nu cost hy het peert in sulckdanighe manier aen alle de werelt presenteren / sulckx dat den Beldt-houwer (meynende den Cardinael te bedrieghen) werdt selfs bedroghen.

Die jemandt foeckt in flaep te wieghen
Met foet ghevley, en te bedrieghen
Tracht fijnen alderbeften vrindt
Sich menichmael bedroghen vindt.

De Muys die inde val voor haer het aes fiet hanghen
Die vat'et, maer wordt felfs bedroghen en ghevanghen.

Fit

Fit spolians spolium.

Die pluckt de roosen met ghewelt
Wordt van haer dorens haest ghequelt.

Wanneer den valschen Vosch de Craene noot te gast
Soo is't ghemeynelijck dat een van beyden vast.

Sekeren Schilder by een vergadert hebbende een goede somme geldts / en t'selve in sijn eyghen schapraey niet betrouwende / heeft het inden hof (sonder jemandts wete, begraven inde aerde / peysende dat'et daer niet en sou ghesocht oft ghevonden worden / doch steunende op de ghetrouwicheyt van een van sijn Discipels gaf hem t'selve te kennen / den Discipel aenghelockt zijnde door een geldt-girighe begheerte / ende verghetende sijn rechtveerdighe ghetrouwigheydt / heeft met den nacht het geldt ontgraven ende wegh ghenomen / ondertusschen den Schilder (wiens hert meer by den pot van zijn geldt was als op Godt oft andere affairen) heeft by gheval het gelt begost te misschen / jae t'selve hem ontstolen vindende / dacht dat niemandt anders als sijnen voorschreven Discipel t'selve moest ghestolen hebben / doch gheensints gheraden vindende den selven Discipel sonder volcomen preuve daer over te beschuldighen / heeft eenen loosen vondt ghepracktiseert / hy is by den Discipel sonder samblant te maecken van zijn geldt verloren te hebben / ghegaen en heeft gheseyt dat hy noch hondert ducaten ontfanghen hadde met intentie de selve den toecomenden nacht op de voorsz. plaets inden hof by zijn ander geldt te verberghen. Den Discipel peysende dat den Meester sijn dievery alsoo sou ghewaer worden / en van sonderlinghe gierichevt beseten zijnde / heeft het voorsz. ghestolen geldt op de voor-ghemelde plaets inden hof wederom gaen graven met hope dat hy daer by thien dobbelen interest sou profiteren als de 100. ducaten daer souden by zijn om met de rest te ontrooven / maer vondt sijn selven ten hoochsten bedroghen / want den Schilder (die gheen geldt meer en hadde) heeft den nest ontrooft en noyt eenich geldt meer ghegraven / waer door de giricheyt vanden Discipel ghestraft was / *Fide sed cui vide.*

Aurum probatur igne, Amicus tempore.

Stil swijghen is de Kunst om schatten te vergaren
En t'gen' ghewonnen is met wijsheyt te bewaren.
Want de Fortuyn altijt den mensch geen tweemael dient
Dus nempt d'occasi waer als ghy haer open vindt.

Veel betrouwt
Licht berouwt.

Die sijn secreet aen jemandt melt
Js stets in sorgh en anxt ghestelt

Te goet, te mildt en te ghetrouw
Brenght menich mensch tot naeberouw

Hoe datmen t'gelt en liefde ſluyt
Het wil, het ſal, het moeter uyt
Hoe beter vrindt hoe grooter ſpijt
Als eens de liefde keert in nijdt

De liefde ſelden keert in haet
Als meeſt om jemandts eyghen baet
Die geldt heeft inde bors dat blinckt
Moet maken dat'et niet en klinckt.

Amores , dolores , y dineros
Non pueden eſtar ſecredos.

Pecunia non ſatiat, ſed jrritat. Seneca.

Sekeren Coninck van Vranck-rijck / verſtaen hebbende datter eenen Nederlandtſchen Schilder tot Parijs was die hem ſoo natureliick in weſen en ghedaente gheleeck / datter veel Edelieden (hem te ghemoedt comende) door bedroghen vielen om dat ſy deſen Schilder dickwils voor hunnen eyghen Coninck aenſaghen / heeft deſen Schilder willen ſien en by hem ghecomen ſijnde / vraeghde hem den Coninck oft ſijn Moeder dickwils in't Hof ghewееſt was / waer op den Schilder antwoorde dat ſijn Moeder de Stadt van Parijs noch het Hof noyt ghesien en hadde maer dat zijn Vader in't Hof dickwils placht te verkeeren.

Die met de katten ſpelt, oft dreyght haer eens te ſmijten
Moet neerſtich toeſien, want ſy crabben oft ſy bijten;
Soo oock die gheenen ſpot oft jock en can verſtaen
Mach nimmermeer met ſpot oft jocken omme-gaen.

Heeft jemandt ſeer op t'hooft hy mach den kam niet vreeſen
Soo can het een ghebreck het ander oock gheneſen.

Die jemandt in ſijn ſpraeck oft woorden achterhaelt
Wordt met de ſelve munt al menichmael betaelt.

De Aepen ſijn wel gauw, noch gauwer dieſe vat,
Die naer den water-back tournoyt wordt ſelver nat.

Die met Voſſen heeft te doen
Moet wel letten op ſijn hoen.

Ne carpas alia vel ede tua.
Mucho ſabe la mona
Mais mas el que la toma.

Sekeren groot machtighen Cavailler van Vrancke-rijck verſtaen hebbende datter binnen Parijs eenen Schilder woonde die ſeer gheeſtich was in cluchtighe quinck-ſlaghen uyt te wercken / jae ſoo gauw om jemant op alle voor-worpſelen

van propoosten te achterhalen en op elcke vraegh te antwoorden als wetende in manier van spreken tot elcke naelde eenen draet te vinden; dat alle de werelt trachte om in sijn gheselschap te zijn. Soo ist gheschiet dat desen Franschen Cavailler (die eenen grooten Lief-hebber van Hoeren was) oock seer nieuwsgirich werdt om desen Schilder te sien en te hooren spreken / ghelijck ghebeurt is / den Schilder ontboden zijnde / ende in't Hof komende op desen curieusen Edelman staende in de sael aen een taeffel vraeght hem den selven Edelman in dese woorden: *Que difference est entre vn Gailiard & vn Pailiard*, wat onderscheyt datter was tusschen eenen Boffon ende eenen Hoer-jagher: antwoorde den Schilder *Rien d'aultre chose que la table* segghende: niet anders als de taeffel, alsoo tusschen den Schilder ende den Cavailler niet anders en stondt als een taeffel.

Die de ghebreken in een anders ooghen siet
Heeft dickwils meer ghebreck al en bekent hy't niet.

Vah tibi tu nigre dicebat cacabus ollæ.
Foy vuylen sot seyd' de ketel teghen den pot.

Op al te haesten vraegh een traghe antwoordt dient
Waer in den vragher selfs sijn eyghen fouten vindt.

Nimia familiaritas contemptum parit.

Al veel te vry
Is sotterny
Allemans vrint
Oock niet en dient
Want dit ghebreck
Maeckt menich geck.

De archlistighe Spreucken en subtijle Antwoorden de welcke duydelijck en stichtelijck bestraffen des Menschen ghebreken / sijn dickwils nut om de selve daer door te beteren. *Melior est manifesta correptio quam amor absconditus*, een openbaere onderwijsinghe oft berispinghe is beter als een verborghen liefde. * Want het ghebreck groyt en bloyt soo langh als het bedeckt wordt. Jemandt die zijn ghebreck verholen wilt houden / moet hem wachten met een ander te spotten oft daer teghen vyandtschap te verwecken / want door sulckdanighe occasien worden de verholen ghebreken ontdeckt. Proverb. 27. * Virgilius.

Soo jemandt compt tot staet en hoogh verheven eer
Sijn vyandt brengh'et uyt heeft hy het minste seer.
Dus schouwt d'eergiricheyt, soo in U jet mistaet
De minste pleck van t'kleedt den man altijdt verraedt.

Dus heb voorghenomen met corte woorden de leeringhen (diemen uyt de voor-verhaelde tijdts ghenuchten en rappe antwoorden sou connen treckcn) hier noch eens te heirvatten / want tot ondersoeck van het eerste punct / raeckende den mensch die zijn eyghen werck veracht en niet en can verdraghen dat t'selve van een ander gheprefen wordt / strijdende teghens de naturelijcke reden / overmidts dattet met den natuer soo gaet / dat jeder een sijn eyghen wercken als eenen Aep sijn jonghen / met een sonderlinghe liefde omhelst en bemindt / soo bevinde dat dit ghebreck bestaet inde ondanckbaerheydt / ter wijlen dat den mensch behoorde aen Godt danckbaer te wesen over de gaven die hy aenden mensch verleent. *Nihil enim sine gratia Dei homo possidet.* Want den mensch en besit niet sonder de gratie van Godt / tot beternisse van welck ghebreck wel dient ghenoteert.

De minste grati die den Heer stort inde menschen
Is weerder als het gen' d'aerdt, locht en zee besluyt
Wie isser die hier meer sou op de wereldt wenschen
Dan daer den overvloedt van alle goedt uyt spruyt.

Het tweede punct bestaet in een waen-wijse sotterny om jemandt met eenen dobbel hertighen sin te willen beschuldighen daer hy onschuldich in is / ghelijck den Boer die uyt de paelen vande reden niet en liep in't vraghen aenden Schilder oft hy eenen Waer-segghcr was / ter wijlen den selven was Locht en Aerde uyt treckende op de manier ghelijck de Astrologanten oft Steir-kijckers hun meeste studie onder den blouwen Hemel zijn uyt werckende / op soo danighen manier sou den verstandighsten des wereldts connen een spell' op de mouw ghesteken worden. Met sulckdanighe coopmanschappen wordt hedendaeghs meer ghehandelt als met deughdelijcke leeringhen daermen de ghebreken van zijnen even mensch door behoorde te bestraffen.

Die sotterny voor eer verkiest
Sijn goeden Naem en Faem verliest.

Laudabilis Fama nutrit artes.

Een eersuchtich ghemoedt is vyandt van veel spot
Want die den spot bemint wordt licht gheacht voor sot.

Het derde punct bevinde ick te bestaen in eenen gulsighen overdaet ghelijck in het eten van Snaphaens lever ghespeurt wordt / jemandt sou moghen segghen dat den hongerighen appetijt vande Boedts-ghesellen daer toe ghepordt werde/ en oversulckx door gheen ghebreck mach gherekent worden / d'welck mijn werck niet en is om t'selve te ondersoecken dan om het Compas van mijn grondt-reden daer op te stellen / soo wordt al menichmael bevonden dat den Mensch door jngheboren aerdt soo tot de gulsicheyt gheneghen is / dat hy ghevoelende sijn over-laeden maegh gans onlustigh en onbequaem om daer ander spijs in te crop-

croppen / de selve eer sal ydelen als te ontgaen eenighe gheleghentheyt van meerder spijs te connen ghenieten: luttel denckende dat t'selve de ziel en natuer can krencken.

Corporis atque animi mors est impletio ventris
Liberat a morbis sobrietas varijs.

Petrarcha.

T'gen ziel en lichaem krenckt dat is den overdaet
Die Moeder is van sond' en Voedtster van veel quaet.

Het vierde punct can ghetrocken worden op de gramschap die niet beter en can ghedempt worden als met spotterny ter wylen dat eenen grammen mensch gheenen den minsten spot oft ghenucht en can verdraghen / besonderlijck als jemandt sijn eyghen ghevoelen wilt voorstaen / en een anders gheboelen niet en wilt aennemen oft bekennen: in sulckdanighe arguatien / daer twee persoonen van contrarie opinie sijn / en disputerende elck tracht boven te spannen / wordt een rasende gramschap verweckt / als wanneer een spotwijse reden daer tusschen dringht / die niet beter en can ghevlucht worden als sijn passien te breken en spot te connen verdraghen sonder gram worden.

Homo iratus differt ab insano solo tempore
Ira enim est furor brævis, insaniæ initium
& irrationabilis impetus.

Horatius.

Leert spot, spijt, schimp en geck altijdt verduldich lijden
Soo sult ghy lichtelijck de sond' van gramschap mijden.

Leert t'onrecht drijven uyt den sin
En smaedt verdraghen met ghedult,
De gramschap heeft gheen reden in
Sy can ontdecken d'eyghen schult.

Het vyfde punct neempt sijn opmerckinghe inde hooverdy / die niet beter en can eenen afkeer crijghen van haer eyghen selven dan als wanneer haere dwase op gheblasen laetdunckentheyt wordt uyt ghejockt en bespot. Die hooverdigh is / is meer sotheyt onderworpen als wijsheyt: want een wijs voorsightigh en verstandich Man sal oodtmoedich wesen en vyandt sijn vande hooverdy / niet wetende botterickken sullen hun veel hooverdiger thoonen als wijse menschen / en daerom worden sy vande wijse versopt. Seneca seyt seer wel: Daer souender veel tot de wijsheyt gheraecken, waert datse hun niet en lieten voorstaen wijs te sijn. Een koren aer die vol graen is sal naer de aerde omleegh hanghen / en een ydel Aer daer niet in en is sal haer hooft meer om hoogh steken als een die vol is. Die meynt dat hy jet is als hy niet en is die verleydt sijn selven. Galat. 6.

Rijckdom en eelen ſtaet den menſch hooverdich maecken
Die niet eens overdenckt dat t'ſijn maer ydel ſaecken.

Nobilitas vera eſt virtus.

Den waeren Edeldom is de oodtmoedigheyt
Waer in het cierſel en de eer der deughden leyt.

Eenen vande oude Vaders ſeght: allen aerbeydt ſonder oodtmoedigheyt is ydel / want d'ootmoedicheyt is den voor-looper vande liefde / ende de volmaecktheyt vanden menſch / die hooverdigh is en can gheen liefde hebben want den hooverdighen menſch niemandt als ſijn ſelven bemindt en verheft / benijdende dat een ander verheven wordt.

Het ſesde punct compt over een met de giricheyt die ghebetert can worden met bedrogh / want alſmen eenen girighen bedrieght op de manier ghelijck den Meeſter zijnen Diſcipel wiſt te bedrieghen en zijn giericheyt te ſtraffen / ſoo ſal haer de giricheyt wachten van haeren eyghen ſinnelijcken en girighen aert meer te betrouwen / waer door zy ten leſten compt te ſien dat haeren handel haetelijck is om dat hy ſoo het lichaem als de ziel can krencken / de ziel om de ſonde die doodelijck is / en het lichaem om de ſorghe daer t'ſelve door gheperſt wordt / overmidts dat eenen Girigaert ſelden ruſt heeft.

Die t'altemael vercrijght daer t'girich hert naer haeckt
Voor t'lichaem en de ziel ſijn eyghen doodt-kiſt maeckt.

Eyndelijck ſoo is te bemercken dat uyt cluchtighe quinck-ſlaghen veel leeringhen connen ghetrocken worden.

Cato. *Multorum diſce exemplo, quæ facta ſequaris*
Quæ fugias: nobis vita eſt aliena magiſtra.

D'exempel vande deught behoortmen naer te trachten
En t'gen gheen goedt en leert, ghedurich te verachten.

Uyt wijs en geck, uyt goedt en quaet
Daer canmen leeren wat miſtaet.

Aenghesien dan dat het onnoodich is hier in te blijven hanghen want ſoomen de ghebreken vande menſchen nauſiftichlijck wilde onderſoecken (daer ick ſelver niet vry van en ben) ſoo ſoumen ſtof en materie ghenoch vinden om daer van boecken vol te ſchrijven / d'welck hier niet te pas en compt dan alleenelijck ten deele wordt gheappliceert oft ghevoeght tot over-een-cominghe van ſommighe Pharſen oft kluchtighe Quinck-ſlaghen die veel Conſt-baerende Gheeſten hebben weten voort te brenghen om ſomwijlen niet alleen den menſch tot lagghen te verwecken / maer leeringhen uyt te connen ſiften om de ghebreken die een ander miſtaen / te verbeteren.

Want

Want soo veel sanden alser inde Zee vergad'ren
En alser aen t'gheboompt te sien sijn groene blad'ren.

Soo veel sonden zijnder te vinden in ons leven / soo veel tochten in ons ghemoedt en soo veel versuymenissen in ons plicht/ naer t'segghen vanden gheleerden Plutarchus. Den mensch sal van jonghs af altijt meer gheneghen zijn tot quaet als tot goedt / den ouden Adam can selden uyt het hert ghedronghen worden / dit quaedt compt voort uyt nijdt / jelosy / breckheydt / gramschap ofte wel sulckdanighe andere / de welcke altemael niet voorts en brenghen als boose sonden/ die het licht des verstandts verduysteren en de ziel inde eeuwighe duysternissen sijn brenghende / het menschen ghemoet (dat altijt met dese ghebreken becommert en bevochten wordt) is de deur die alle boosheden in laet / en ten zy dat de selve daer uyt ghedreven worden met een gheduerighe oeffeningh van de wetenschappen daer den Almoghenden Heer den mensch mede begaeft / ende datmen de gheleghentheyt van sulcke gaven niet en versuymt / door een quade gheneghentheyt tot de luyheyt / traegheyt / eersucht / en sulckdanighe aenlockende ghebreken (die den mensch overvallen) soo en heeft hy naermaels gheen reden van sich selven te ontschuldighen / als hy het eeuwich leven compt te verliesen/ *Quid prodest homini bene vivere , cui non datur in æternum vivere :* Wat baetet hier wel te leven alsmen het eeuwich leven hier naer verliest. Daerom mach eenen Constenaer die de gaven van een goede memorie wetenschap en verstant besit/ de deught wel beminnen / de neerstichheyt lief hebben / de traegheyt haeten en de sonden verfoyen / soo sal hy hier crijghen gheluck / voorspoet / eer / en rijckdom en naermaels den oneyndighen loon van salighheyt.

S. Augustinus.

De neerstigheyt vercrijght een eeuwigh Eeren-croon
En d'arremoede is alleen des Luyaerts loon.

HIer mede van daelende op mijn voorghenomen werck in't vervolgh vanden lof der vermaerde Beldt-snijders / Architecten / en Placdt-snijders / soo ben aenghelockt aenden Leser voor ooghen te stellen de hoogh verheven Faem die gheduerich als een schaduwe op de hielen volght vanden weert beroemden Simon Bosboom uytnemenden Beldt-snijder van Emden, niet anders gheduerich verspreydende als de wonderheyt die hy in Const van beldthouwen is verthoonende daer den Hertoch van Brandenborch/ het Princelijck Hof van Oraignien/ ende heel Hollandt van connen ghetuyghenis gheven / waerom datmen wel segghen mach tot sijn onsterffelijcken lof ende eer.

Jet seldsaems niet en baert als veel verwonderingh
T'gen' aenden Meester gheeft een Consts bevoorderingh.
Die soo veer reycken sal in't houwen vanden steen
Tot dat het leven en de Const compt over een.

SIMON BOSBOOM

Beldt-ſnijder, gheboren van Emden Anno 1614.

GHelijck de grootſte kracht der beeldt-rijcke imaginatie vande ſchilderijen beſtaet inde cierelijcke inventie / ſoo is oock de uyterſte volmaecktheydt vande edel Sculptura gheleghen inde naerboetſinghe der eyghenſchappen diemen in't roerelijck leven vernempt ende beſpeurt / want een ſteenen ſtatue die de cracht van eenich ernſtich bedrijf in haer uyterlijcx ghebaer bewijſt / wordt gheſeyt een goede actie te hebben die de rechte ziel der Conſt is / jae al iſt dat de Conſt gheen roerich oft ghevoelijck leven en heeft ghelijck alle levende dinghen verthoonen / ſoo wordt daer in by een Conſt-kennende oogh ſoo veel gheſien als in het eyghen leven : men beſpeurt daer in veel-derley beweginghen des ghemoets/ t'zy een lieffelijcke toelagginghe / een ſtatelijcke ſtuericheyt / een aenghename vrolijckheyt / een ſtercke gheſetheyt en ſulckdanighe andere actien / daer den Aenſchouwer ſich by naer toe verluſt oft beweeght vindt. Daer den grooten Conſt-barenden Gheeſt Simon Bosboom een groote ghetuyghen van gheeft als te ſien is aen alle zijn Beelden die van hem gheſneden ende aen het nieuw Stadts-huys van Amſterdam te vinden zijn / waer in uyt gheſtort is allen de aengenaeme en uyterſte volmaecktheydt die een Beldt-ſnijder in houdt oft ſteen can voort brenghen / den Edelen Heer Jacobus van Campen Heere van Randebroeck &c. ende groot Architect (die t'ſelve Stadts huys gheordonneert heeft ghelijck hier voor breeder compt te blijcken) can hier van rechte grondt-reden gheven / met wat een cloecke neerſticheyt deſen Bosboom den overvloedt van ſijn wetenſchap in de weert befaemde ende hoogh beroemde wercken heeft laeten dalen / daer ick alle Conſt-minnende Kenders laet van oordeelen die t'ſelve ſullen comen te ſien t'is waer dat Simon Bosboom niet alleen de eer en mach toe-gheſchreven worden / van allen de Steenen-beelden / Parcquementen / Ovale Formen / Loof-wercken / Phiſtonen / Baluſters / Pillaren en ſulck danighe ontallijcke by-wercken (die daer te ſien ſijn) ghemaeckt te hebben / daer den voorghemelden Aertus Quellinus met zijne Neven oock den lof en roem van draghen / alſoo aen elck-anders handelingh can gheoordeelt worden dat de Hooch-moghende Heeren Staten van Hollandt niet anders in hun Stadt-huys voor een eeuwigh wereldts Mirakel en wilden uyt ghewerckt hebben / als van de alderbeſte en voornaemſte Meeſters die in deſe eeuw ter wereldt te vinden waren / daer Muſa wel mach van ſegghen aldus :

Wat wonder wonderheyt en iſſer niet te ſien
Aen *d'Amſtels* ſchoon Stadt-huys, daer *Bosboom* en *Quellien*
De hoochſte edelheyt van t'leven en Natuer
Beweſen hebben naer de Konſt, door hun *Sculptuer*
In witten marber-ſteen, waer in niet en onbreckt
Als dat elck Beldt den ſin van Conſt, niet uyt en ſpreckt,
Die jeder een bewijſt, waer door het altemael
(Soo elleck leven had) ſchijnt eene Goden ſael.
Wat coſt Natura ſelf aen *Bosboom* gheven meer
Als de onſterflijckheyt van d'hoochſte lof en eer
Die *Fama* ſchencken can aen jemandt van verſtandt
En maeckt den Gheeſt en Konſt vermaert door t'heele Landt.

PEETER

SIMON BOSBOOM
Natif d'Emden en l'an 1614 fut bon Architect et tailleur de pierre
il at este employé au seruice du tresillustre Prince Electeur de Brandenburch

Niclaes de Helt Stocade pinxit. Petrus de Iode sculp. Ioan. Meyssens excudit.

PEETER VAN SCHUPPEN

Plaedt-snijder van Antwerpen.

DIe om de liefde vande Conſt hun ſoo vercloecken
Dat ſy het Vader-landt verlaten, en beſoecken
Een ander pael, ghelijck *van Schuppen* heeft ghedaen
Die ſietmen haeſt op d'hoochſten trap van eeren ſtaen.
Die ſietmen in het Hof van Coninghen beminnen
En eenen waerden Naem by alle Heeren winnen,
Als hun den gheeſt bevalt in d'ooghen aenghenaem
En dat hy daer by wordt vervoordert vande Faem.
Van Schuppen, die eerſt luſt vondt inde Franſche wercken
(Betredende *Parijs* en al haer hofſche percken)
Begaf hem by *Nantuel* dijn weerdt-befaemden gheeſt
Die altijdt Meeſter van t'graef-yſer is gheweeſt,
Soo als hy heden noch in Vranckrijck wordt verheven
En in't plaedtſnijden is de eerſte plaets ghegheven,
Daer heeft *van Schuppen* ſoo ſijn cloeck vernuft ghewett'
Dat hy nu vande Faem wordt boven al gheſett',
Dat hy in deſe eeuw heeft niemand' meer te wijcken
Als daeghelijckx compt aen ſijn Conſt ghenoch te blijcken
Want in het yſer ſteckt het mergh van ſijne deught
Daer Nederlandt op roempt met een volcomen vreught.
Is't in het teeckenen op wit francijne blaeders
Met kol', ſpaens-loot, oft penn', daer bortelt uyt de aders
Van zijne wetenſchap ſoo grooten edelheyt
Dat ick (in corten ſin) bevind' ghenoch gheſeyt,
Dat niemandt hem en can in Conſten achterhaelen
Noch aenghenamer zijne wercken af ſal maelen.
Sijn Conſt vliedt gheenen Nijdt, die daer op ſpouwen can
De trecken op de plaedt ſijn daer ghetuyghen van.

Vranck-

Vranckrijck en moet alleen op gheen plaedt-drucken ſchreeuwen
En die beſaemen voor het wonderſt' van des' eeuwen,
Antwerpen ſtaet noch in het herdt van Nederlandt
Dat voort brenght menich gheeſt ervaren in verſtandt:
Daer ons *van Schuppen* vry een proefken af can thoonen
Waer uyt te ſien is wat vernuften datter woonen
Waer uyt te ſien is dat hy al de Franſche kracht
Ontweldight heeft en naer ſijn Vaderlandt ghebracht.

FRANCISCO FANELLI

Gheboren tot Florencen, Beldt-ſnijder vanden Coninck van Enghelandt.

P*Ygmalion* en vondt noyt ſulcken groot behaghen
In het ſchoon Vrouwen beldt, dat hy ſelfs had gheſneeën
Van wit jvoor, ſoo eel als Menſchen ooghen ſaghen
Om dat het leven en de Conſt maer ſchenen een.
Ghelijck nu Enghelandt vindt in *Fanelli* wercken
Gheſneden uyt albaſt oft eenich ander ſtof
Daer niet als gheeſt en Conſt is claerlijck in te mereken
Die al veel meer (als ick) beſaemen s'Meeſters lof.
Die al veel meerder eer en jonſt wordt toe gheſchreven
De heele wereldt door, als het voorſchreven beldt
T'gen had *Pygmalion* ghemaeckt, en ſcheen te leven Ovid. Lib. 10.
Jae was om haere Conſt als t'leven ſelf gheſtelt.
Fanellis werck en ſoeckt omhelſingh, gunſt noch ſtreelen
Veel min vercierſel van juweelen oft ghewaet
Sijn beelden connen door de Conſt de herten ſtelen
Om dat de naeckte Conſt ſoo als het leven ſtaet.

WENCE-

WENCESLAUS HOLLAR

Edel Plaedt-snijder van Praegh, gheboren Anno 1607.

Leent U ooren noch een weynich
Leser ; vol nieuwsgiricheyt
En siet eens hoe wonder veylich
Dat HOLLARS graef-yser snijdt,
Daer niet in en schuylt als voordeel
Voor de teere Schilder-jeught
Om te leeren met goedt oordeel
De volmaecktheyt vande deught.
PRAEGH heeft dit al langh ghewetcn
Daer des' leeringh is begonst
En wat hooch beroempt vermeten
Jn d'uytwerckingh vande Const
HOLLAR op de plaet doet blijcken,
Niet alleen in't Duytsche-landt
Maer oock in veel Coninck-rijcken
Js bekent sijn cloeck verstandt.
Hoe seer hem den Nijdt belaeght heeft
Om sijn diepe wetenschap
Die niet eens daer naer gevraeght heeft
En bleef sitten op d'en trap
Van d'onsterffelijcke loonen
(Dat is lof, en weerdigheyt)
Die de Konsten eeuwich croonen
En beminnen gheestigheyt.
Daer den HAET heel bellegh-suchtich
Stadichlijck voor vreest en beeft
En is stets voor d'eere vluchtigh
Diemen aen Const-maelders gheeft.
HOLLAR heeft den NYDT vertreden
Vast ghemuyl-bandt en vercracht
Die soo teghen recht en reden
Altijdt jeder een veracht.
HOLLAR heeft nu in ghedroncken
Eenen dranck van eeuwich lof
Die hem Fama heeft gheschoncken
Uyt CASTALI beeck, by t'Hof
Daer de neghen MVSEN singhen
En daer PHÆBVS roert sijn luyt,
Daer men PEGASVS siet springhen
En daer t'levens water spruyt.
Fama die en acht soo seer niet
Eeldom, Rijckdom ende Staet
Oft oock noyt op sulcken eer siet
Die in gheene deught bestaet:
Daer men niet en can door crijghen
Eyndeloose zaligheyt
Deught en Konst doen vroomheyt swijghen
Die gheoeffent wordt in strijdt.
D'oogh-wit vande Konst en vlamt maer
Op den lof die sy verdient
En d'onsterflijckheyt besaempt haer
Die een Constenaer verwint.
Ydel glori op rijckdommen
Js den wegh van hooverdy
Die vergaet ghelijck de blommen
En is enckel sotterny:
Beter ist dit quaet te delven
En te steunen op de Konst,
T'zijn maer Slaven van hun selven
Die betrouwen jemandts jonst,
Om officien te krijghen
Daer men ledigh op magh gaen,
Const doet jeders gunste swijghen
Noch treckt jemandts voordeel aen.
Die den gheest en weete hebben
Van de deught die Konste baert
Achten min als spinne-webben
Rijckdom, die den gheest beswaert.

WENCESLAUS HOLLAR

Gentilhomme ne a Prage l'an 1607. a esté de nature fort inclin pr l'art de meniature principalement pour esclaircir, mais beaucoup retardé par son pere, l'an 1627, il est party de Prage aijant demeure en divers lieux en Allemaigne, il c est addonne pour peu de temps a esclaircir et aplicquer l'eau forte, estant party de Coloigne avec le Comte d'Arondel vers Vienne et dillec par Prage vers l'Angleterre, ou aijant esté serviteur domesticque du Duc de Iorck, il s'est retiré de la a cause de la guerre a Anvers ou il reside encores.

Io. Meyssens pinxit et excudit.

FRANCISCUS VANDER STEEN

Plaedt-snijder van sijne Keyserlijcke Majesteyt.

NAtuer verweckt in't hert veranderlijcke dinghen
De welcke den Mensch tot veel ghelucken bringhen,
Als een gheleerde vloet van wetenschap en Konst
Dringht uyt het eel verstandt, die stets den naem bejonst
Met groote weerdigheyt, jae naer de doodt can gheven
N'en Naem die altijdt in der eeuwigheyt sal leven.
Daer *vander Steen* naer wacht, en hem is toe gheseyt,
Voor wie in't huys van eer van Fama wordt bereyt
Den groenen Lauwer-crans die zijnen Naem sal croonen
En langh noch naer sijn doodt aen jeghelijck bethoonen.
Dat hy om sijn verstant, vry wetenschap, en gheest
Des Keysers Domesticq veel jaeren is gheweest,
Om al de wonderheyt der vol Constighe plaeten
Die hy ghesneden heeft, en die t'gheluck der staeten
Verwinnen meer en meer, en maecken groot gheacht
De gen' van wie de Const wordt stadich voorts ghebracht.
Niet valt soo aenghenaem in edel Princen ooghen
Als daer de kennis van verstant wordt uyt ghesooghen,
Als daer men door can sien wat inden boesem steckt
Van die den aert der Const op wit papier ontdeckt.
Veel teeckeninghen en fraey Conincklijcke beelden
Van *vander Steen* ghedaen, de eer noch breeder melden
Jn't hooghe Duytsche-landt besonder in het Hoff
Des Keysers, daer de Konst bewijst sijn weerden loff.
Waer dat Const-Minnaers sijn wordt alle Konst verheven
T'gen' Oeffenaers der Konst in groote vreught doet leven,
Jae weckt tot neerstigheyt en jever jeder een
Waer van ghetuyghen gheeft *Franciscus vander Steen.*

LUCAS VORSTERMANS Den Ionghen

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

T'Pinſeel bewijſt den aert en cracht van alle verven
Op doeck en glad panneel, t'graef-yſer en de ſtift
Bethoonen op de plaedt den lof die Meeſters erven
Uyt wiens kloeck verſtandt wordt niet als Conſt gheſift.
Dit blijckt in *Vorſtermans*, alleen niet in't graveren
En t'teeckenen daer by, maer oock in d'eel *Pictuer*
(By hem t'hans noyt gheleert) die op den throon van eeren
Brenght Conſtenaers, om dat ſy t'weſen en Natuer
Van alle dinghen ſtets ſoo weten af te paelen
En over tuyghen ons dat Conſt haer ſoo verheft,
(Die t'leven aerdich weet ſoo levendich te maelen)
Dat niet ſoo eel en is als *Vorſtermans* betreft.
Daer veel gheſneden, en ſeer net gheetſte plaeten
Sijn waere proeven van, en thoonen wat'et is
In Conſt volleert te ſijn, die niet als lof naer-laeten
Om hunne edelheyt en ſchoon gheſteltenis.

IACQUES NEEFS

Plaedt ſnijder van Antwerpen.

VEel printen (die den gheeſt van *Iacques Neefs* bewijſen)
Ghetuyghen zijn wat aert in ſijn graef-yſer ſteckt
Wijns vaerdigheyt men hoort van jeder een ſoo prijſen
Dat *Muſa* oock met recht hun edel Conſt ontdeckt,
En ſeydt met corten ſin, al t'gen' het Stift can draghen
En thoonen op de plaedt, wordt conſtich af ghemaelt
Van *Neefs*, daer niemandt in can vinden ſijn behaghen
Als die de Conſt verſtaet en daer verſtandt uyt haelt.

AERTUS QUELLINUS Den Ionghen

Constich Beldt-snijder van S. Truyen.

T'Schijnt dat een Hemels vier brandt in *Quellini* wercken
Uyt kley en steen ghemaeckt, daer niet is in te mercken
Als eene Goden kracht die houdt en steen besielt
En aende Menschen meer als Const verthoonen wilt.
De waerheyt gheeft hier licht aen die den gheest beschouwen
Die over al is in wit Marmer-steen ghehouwen,
In pot-aert gheboetseert, oft in jvoor ghesneën
Daer t'leven niet en schilt aen Konst in hout en steen.
Vulcaen den Godt des viers en brocht noyt eelder seden
In zijne schoon *Pandor'* soo alsmen siet ghesneden
In beelden van *Quellien* waer in dat maer ontbreckt
Een levendighe tongh die hun tot spraeck verweckt.
Promotheus en heeft noyt sulcken vier ghenomen
Tot *Iovis* bitter spijt uyt d'Hemels, om te comen
Jn zijne statuen, die hun het leven schonck
Dat een van al *Quellien* in Const te boven gonck.
Want al het gen' hem roert, sijn Goddelijcke dinghen
Daer niemandt als den Heer het leven in can bringhen
Maer t'gen ghemaeckt wordt van een menschelijcke handt
En sich als t'leven thoont, behoeft gheen vier oft brandt
T'waer anders Goddelijck, en buyten t's'mensch bedencken
Dat hy sou boven Const aen Const het leven schencken,
De wetenschap nochtans schroompt voor *Quellini* gheest
Om dat sy selden is soo nauw besien gheweest
Van jemandt dan van hem, als blijckt aen al de wercken
Tot *Amsterdam*, en oock *t'Antwerpen* in veel kercken
Daer sy den Naem ghenoch verheffen door de kracht
Die van *Quellinus* in de Const is voorts ghebracht.

Mijn

AERTVS QVELLINVS IVNIOR

Natiff de St. Trude en paijs de Liege Architect et tailleur de Piere, Bois etc.a tres-bien estimé et renomé pour son gran esprit Demeurantt et Anvers.

J. de Duijts pinxit. Coenr. Lauwers sculpsit.

Mijn pen ſtaet roereloos, jae can niet meerder ſchrijven
De Faem ſeydt haer ſoo veel dat ſy verſuft ſou blijven,
 Soo ick wou voorder gaen, en ſegghen wat *Quellien*
 Noch meerder heeft bemaelt, als blijckt aen die het ſien.

FRANCISCVS DU SART ghenoempt VVALONI

Beldt-ſnijder uyt Henegouw, gheſtorven tot Londen Anno 1661.

Hier heerſt Naturas kracht oock in *Du Sart'ens* beldt
Dat menich oogh en luſt in't aenſien can verleyen,
 Soo t'ſelf ontrent het hert en inde ſinnen ſpelt
Daer t'leven uyt den ſteen is qualijck t'onderſcheyen.

 Als t'Conincklijcke oogh van Enghelandt beſach
Een proef van deſe Kunſt in Marremor gheſneden
 Bevontmen datter niet als levens gheeſt in lach
Waer door t'verwonderen *Du Sart* heeft aenghebeden.

 Te comen in het Hof, ſoo als oock is gheſchiet
Om ſtets te ſnijden en in pot-aert te boetſeren
 Al waermen t'weſen van *Stuarts* gheſlacht in ſiet:
Niet beter als de Konſt Palleyſen can ſtofferen.

WEERT.

WEERT-BEFAEMDEN ROEM
Van verſcheyde Nederlantſche JOFVROVWEN Haer ſelven oeffenende inde ſeer edele SCHILDER-CONST.

HIer overt noch een woordt daer al wat ſins in ſteckt
T'gen' oock bedenckingh en verwonderingh verweckt
Aen de weet-lievende Conſt-Minnaers die dit leſen
En hoorende dat: die in Maeghden vrijheyt weſen
(Jn plaets van met de naeld' te volghen haeren naedt
Te vouwen eenen doeck, oft ſpinnen eenen draet)
Stets oeffenen t'verſtandt in Mannelijcke wercken
En daeghelijckx de Kunſt ſijn beſich aen te mercken.
Het leven en Natuer te comen ſeer nae by
Soo alſmen ſpeuren can in d'eelheyt der ſchildry,
Die t'Neerlandts Vrouwen volck weet aerdich af te malen
Waer in ſy weſentlijck *Apelles* achterhaelen,
En thoonen claerlijck dat in't Maeghdelijck verſtandt
Huyſt wetenſchap en gheeſt, waer van ghetuyght de handt.
Cupid' den minnen Godt (die dringht ſijn liefdens ſchichten
Jn al dat aedem voelt) die Coninghen doet ſwichten
Door zijnen brandt en onverbiddelijcke kracht,
Wordt hier ghebannen uyt *Picturas* vry ghedacht,
Daer *Anna Schuermans* med' verkeert en tracht te weten
De diep verholentheyt van haer Pinſeels ſecreten.
Daer ſy ghenucht en luſt, en vreught en ſmaeck in ſchept
Waer door ſy t'minnen mall' uyt haere ſinnen rept.
Als Faem ghenoch verbreydt, niet ſonder vaſte reden
Midts uyt haer vloyt de bron van alle wetentheden.
Die den gheleerden *Cats* oock in ſijn wercken noempt
En ſonderlingh aldus op deſe Jonck-vrouw roempt:

„VVie

„VVie oynt dit aerdich beldt ſult comen aen te ſchouwen
„Hout vaſt dat ghy hier ſiet een roem voor alle vrouwen
„Van dat de wereldt ſtont tot heden op den dach
„Niet een die haer gheleeck, oft nu bereycken mach.
D'eer van dit Maeghden puyck wordt Hollandt toe gheſchreven
Daer ſy gheboren is, en heeft haer t'licht ghegheven
Van alle wetenſchap in Taelen en in Cunſt
Sulckx dat ſy meer verdient als des' mijn cleyne gunſt.
In Brabandt roemt de Faem oock op de fraey verſtanden
Van't teere Vrouwen volck die haeren gheeſt verpanden
Aen d'aenghenaem Pinſeel, daer S'in ervaren ſijn
Als ons de Konſt thoont van de Dochter van *Pepijn*,
Van *d'Egmont*, en van *Dijck*, ſoo ſwirich, cloeck en crachtich
Volvervich wel gheſtelt, en wonder Meeſterachtich.
Als oock van *Vden* doet in't ſchild'ren van Pourtret
Joufvrouw *Vergouwen* in het copieren net
Die haer niet en ontſiet groot ordonnanti ſtucken
Van *Rubbens* en van *Dijck* als t'leven af te drucken
Te volghen naer den eyſch als t'recht Origineel
Soo wonder krachten baert haer hooch beroempt Pinſeel.
Cath'rina Peeters, (die door gheeſt van wel te trecken
Can alle Aerdts ghewas van fruyt op doeck ontdecken)
Uyt een ſeer hooghe drift gheen ander liefde draeght
Als tot de wetenſchap der Konſt die haer behaeght.
Eliſabeth Neael uyt Enghelandt gheſproten
Is oock ten uyterſten met jever overgoten,
Om de volmaecktheyt van den ſchoonen blommen aert
Te maelen met Pinſeel, ſoo als ſy openbaert,
En oeffent haer ſoo cloeck dat groot'lijckx is te hopen
Oft *Zeghers* gheeſt compt noch in haer verſtant gheſlopen.
Daer ons het blom-ghewas dat op panneelen ſtaet,
En van haer is gheteelt, van wijſen ſal de daet.

Wat lof verdienen niet ſulckdanigh jonghe Vrouwen
Die meer van wetenſchap en Konſt als traegheyt houwen,
Als daeghelijckx lanckx ſtraet wat wandelen te gaen
Oft uren langh in huys voor t'ſpieghel-glas te ſtaen,
Als wel op jemandts ſcheef gaen, letſel ofte rampen
Te ſpouwen clapperny en daer med' ſtets te ſchampen,
Als inde Mane-ſchijn te loopen ſavonts laet
Sy weten dat een eerbaer Maeght dit al miſtaet
Die meer naer d'oeffeningh van t'Schilders ſtudi trachten
Als naer ghelooften van de vrijery te wachten
Sy weten wat in't hert de beſte ſeden prent
En waer in dat t'vernuft wordt van een Maeght ghekent.
Sy weten wat de eer can voeden, en vercorten
En wat in eenen menſch can de volmaecktheyt ſtorten,
Wie veel by menſchen compt, die vinter ſpot oft ſpijt
Die ſieter veel ghebreck, die worter licht benijdt,
Daer haeſtelijck een pleck is in ſijn cleedt te haelen
En daermen luſt, noch gheeſt, noch vreught en can bepaelen
Daer trots, en eyghen ſin, verwijt en hooverdy
En de niet-wetentheyt beſitten d'heerſchappy.
T'huys eenen boeck in handt, oft d'eſel aen te ſpreken
Sijn Leydtſmans vande deught, en plaeſters voor ghebreken,
Die gheen ghebreken ſoeckt, te krijghen oft te ſien,
Moet onbekenden aert van quaet gheſelſchap vlien,
Beſonder t'Vrouwen volck, die teer ſijn om te kroken
Die lichtelijck miſdoen, en ſchimp wordt naer gheſproken,
Daer vry van ſijn die t'huys hun eenich tijdts ghenucht
Bevinden in't Pinſeel, en ſoo haer edel vrucht
Stets weten uyt den gheeſt te koken en te pleghen
Dat jeder wieſe ſiet, wordt tot haer kracht gheneghen
Daer d'over-vlugghe Faem een ſoete ſaus op maeckt
Van lof en waerde eer, die al de wereldt ſmaeckt.

Wel

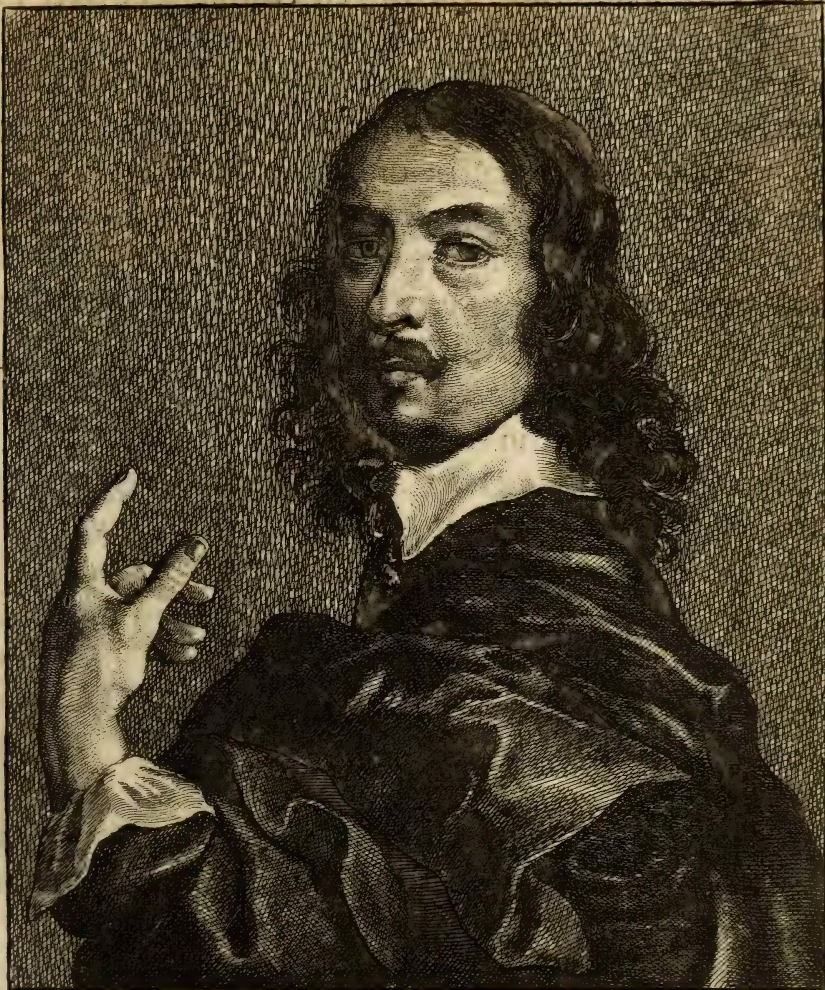
Wel aen dan waerdigh puyck der Nederlandtsche Maeghden
Ter wijl U anders niet als ons *Pictuer* behaeghden,
Daer soo veel weet in schuylt voor die haer Const verstaen
Soo wensch ick anders niet dat noyt en mach vergaen
D'onsterffelijcke Faem van uw' Pinseel hanteringh
Die altijdt leven sal en blijven in vereeringh,
Jae veel te meer om dat de wonder seldsaemheyt
Van U manhaftich werck, een Manlijck eer verbeydt.

STEPHANVS DE LA BELLE

Schilder en Plaedt-snyder van Florencen.

Soo ende ghelijck mijn voorgaende beschrijf den Leser eenichsints aenwijst ende volcomentlijck bericht dat het schijnsel vanden Schilder oft teecken-aert altijdt een seker vermenginghe des Perspectiefs ende licht vereyst / waer door d'Aenschouwer den grondt en kracht van het werck compt te bespeuren / soo hebben wy noch voorder te letten op het ghene ons Plinius voorhouwt / dat niet alleen de lichten en perspecten / maer oock de schaduwen (die tusschen beyden loopen) de volmaecktheydt van alle Consten ontdecken. Waer van ons een claerder blijck gheeft den wonderen Inventeur en versirenden Constenaer Stephanus de la Belle, den welcken in alle zijn gheetste Landtschappen / Palleysen / Ghesichten / Ruinen / en sulckdanighe Ordonnantien / sulcken wonderheyt van inventie / en ghesteltenis des levens eyghentheydt bethoont / dat de selve voor het tweede leven worden aenghesien / jae zijn teeckeninghen / printen ende schildrijen verwecken de Menschen tot lust en tot vreught die de selve beschouwen / om dat sy met eenen sonderlinghen luyster van Const overgoten zijn ende de volmaecktheyt van alle deughden in sich verthoonen / welck de oorsaeck is / dat onse sinnen door een soet en aenghenaem ghewelt daer toe ghetrocken worden. D'welck voor een Lief-hebber en Kennis-dragher van Pictura niet te verwonderen en is / ter wijlen datmen uyt een wel ghetrocken linie oft omtreck (die Meesterlijcke douwen en volmaeckte ghesteltenis heeft) sal connen sien een levendich roersel van t'Menschelijck bedrijf / datmen oock een sachten adem tocht in copere oft steene Beelden schijnt te vernemen / wijders in wel ghesneden oft gheetste placten (die eenich Landtschap verthoonen) eenen diepen inganck / wijdt verschiet / roerende loof / singhende voghels / springende fonteynen en loopende rivieren oft water-vallen / met een aenghenaem verheugingh sal connen sien / die den lust vanden Mensch soo veer verleyden dat hy dickwils wenscht op sulcken plaetsen zijn vermaeck te moghen nemen / daer de afbeldinghen van La Belle vol van zijn die thien-mael meer lof meriteert als Musa den Leser hier verthoont ende om cortheyt wille is segghende aldus:

Den

Steffano de la Belle, natif de Florence en Italie, en l'an 1614 tres bon painctre en petit, aussi faict merueilles, en l'eau fort d'vn grand esprit tres abondant en inuentions, a faict son comencement aupres Iaecques Callot. on voit quantite de ses estampes par tout;

Stocade pinxit, Wholler fecit, Ioannes Meyssens excudit.

Den Naem des Conſtenaers, *La Bell'*, is weert t'aenmercken,
Om dat hy ſchoonheyt duydt, en compt wel over een
Met d'eel gheſteltenis van de verheven wercken
Die van hem ſijn gheetſt, gheſchildert oft gheſneën.
Want niet ſoo wonder fraey, volmaeckt en hoogh verheven
Can worden nau beſien beſonder op de plaet,
Het gen' ſoo over een compt met het eyghen leven
Als dat ſijn Conſt bethoont waer op t'aenſchouwen ſtaet,
Een aenghenaem gheſicht, van Landtſchap, Metſelrijen,
Palleyſen, Hoven en Ruienen, oft Figuer
Soo ſuyver als t'Pinſeel met verf thoont in Schildrijen
Daer d'eyghenſchap in ſchuylt van t'leven en Natuer.
Leeft dan *La Belle* leeft, leeft altijdt ſonder ſterven
Want die ſoo ed'len Conſt op deſe wereldt ſaeyt
Sal naer het ſterven ſonder ſterven t'leven erven
Dat is een eeuwich eer, daer Faem den Naem med' fraeyt.

COENRARD' LAVVVERS

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

WAt heeft de Stadt *Parijs* niet Gheeſten op ghequeckt
Op eenen cleynen tijdt die haer woonplaets beſochten
Als *Coenraerd' Lauwers*, wiens Conſt dat leeft en ſpreckt,
(Soo t'ſchijnt) die ſy met vreught van daer naer Neerlant brochten.
Robert Nantuel, *Pollij* en noch veel ander meer
En hebben noyt ſoo vroom jet aerdighs af ghemaelen
Hoe ſuyver uyt ghedruckt hoe gheeſtich, net en teer,
Den ed'len Franſchen aerdt van Conſt is t'achterhaelen
In *Lauwers* druckery, die op zijn plaeten compt,
Als blijckt aen d'handelingh vol krachtighe manieren,
Soo in het groot als cleyn, daer Faem ghenoch op roempt
Die noyt en is vermoyt met lof ſijn Konſt te cieren.

LOF

LOF VAN ALLE DE PLAET-SNYDERS

De welcke met hun Const dit tegenwoordich CABINET verciert hebben.

ALs mijne *Musa* van den Avondt tot den Morghen
Werdt jeverich ghequelt van veel-der-hande sorghen
Om d'eelheyt van *Pictuer* te brenghen in het licht
En haere wetenschap te stellen in het dicht.
Soo sach sy voor haer staen veel Nijdtsuchts valse laeghen
Waer mede dat den Haet haer naermaels soude plaeghen
T'gen' eerst een af-keer gaf, sulckx dat sy langh ghenoegh
T'ghewicht van desen last te vooren overwoegh,
Eer haeren jever werdt tot dit beschrijf gheneghen
Oft eer s'een doorganck heeft in dit swaer werck ghecreghen,
Want siende dat *Pictuer* haer luyster leenen quam
Aen *Musas* Rijmery, en haer vereenen quam
Met t'uytlegh vande Const, begost sy moedt te crijghen
En dacht: wou d'edel pen, *Pictuer* en sou niet swijghen,
Om te bethoonen door haer wonder gheesticheyt
Hoe menich gheestich Man haer Eelheyt heeft verbreyt.
Daer ons dit Schilder-boeck van thoont veel vaste proeven
Naer t'leven af-ghebeldt, die weynich inck behoeven
Om waer te maecken wat een Eer elck een verdient
Door al de vremde Const die m' in hun wercken vindt.
Niet beter als het werck ghetuyghenis can gheven
Wat dat den Meester is, waer in de gaeven sweven
Die Godt den Mensch verleent, daer *Musa* hier van spreckt
En niet alleen de Const, maer t'wesen selfs ontdeckt.

Van die het Wesen en Natuer van alle dinghen
Als d'eyghen leven in schildry ten voorschijn bringhen.
De vry en eel *Pictuer* verthoont haer op de plaet
En beldt hier t'leven af, dat als het leven staet,
Tot ciersel van t'beschrijf der vrome Constenaeren
Die met het Yser en Pinseel veropenbaeren,
Den schijn van t'leven, op doeck, plaet, panneel en steen
Die in dit *Cabinet* vergadert zijn by een.
Daer de aenlocksels van de fraey ghesneden beelden
Soo wel de wercken als t'ghesicht van t'leven melden
Daer d'overvlugghe Faem noch lanck op brallen sal
En hoeden *Musas* pen van ramp en ongheval.
De Faem der Constenaers haer soo veel stof quam schencken
Dat t'was onmoghelijck om op haer niet te dencken,
Die haere liefd' altijdt ghehandt-haeft heeft met jonst
Om staegh te tasten naer de paelen vande Konst.
Soo als sy heeft ghedaen, doch soeckt van niemandt voordeel
Elck een is altijdt vry in sijn ghepeys en oordeel
Van t'gen' beschreven is te segghen wat hem lust
Den Schrijver soeckt gheen lof, maer wel ghewenste rust.
Hoe schelms en onbeleeft de Nijdt knerst op haer tanden
Om *t'Gulden Cabinet* te brenghen heel in schanden,
En daer med' t'aesen haer vuyl slingher-slangich hooft
Wijns tongh by volck van eer is altijdt onghelooft,
Daer wordt niet op ghepast, men acht gheen spotternijen
Ter wijlen swangher gaet de Nijdt van guyterijen,
En knaeght haer eyghen herdt in't onder-aertse poel
Daer grouwelijcken krielt t'wanschepsels hels ghewoel.
Wat rest my dan noch meer tot jemandts lof te segghen
De Faem (die Taelman is van roemen uyt te legghen)
Heeft hondert-mael meer stof ghesoghen uyt t'verstandt
Der Gheesten, om hun eer te melden door het Landt.

Doch

Doch aenghesien de gunst van d'Edel Constenaeren
(Die in het snijden op de plaeten zijn ervaeren)
Mijn werck soo heeft begift met veel verscheyden aert
Der Konst, die d'oorsaeck van mijn schrijven openbaert,
Soo docht my goedt te sijn daer van in't cort te mellen
En hun verdiende Eer, den *Leser* voor te stellen,
Te segghen wat een kracht in HOLLARS plaeten steckt
Die t'wesen van *La Bell'* en van *van Es* ontdeckt.
Elshamer, *vander Borght*, *Boon' Peeters* en *van Baelen*
En die daer by *van Venn'* heeft gheestich af-ghemaelen.
EGIDIVS RVCHEL, *Octavio*, *van Veen*
De Cort en *VVillarts* van FRANCISCVS VANDER STEEN.
DE JODE, die daer by compt dit beschrijf verstercken
Met veele aerdigheyt, daer gheest is in te mercken
Als t'wesen van *Iordaens*, *Niclaes de Helt*, *Teniers*,
Van *Seghers*, *VVouters* en *Du Pont*, *van Lint*, *Cossiers*.
Bosboom, *Honthorst*, *d'Artois*, *Cnupfer*, *Danckers de Rye*
En *Gilis Sadeler*, soo schoon als in Schildrije.
Door LOEMANS *Iaecq. Callot*, *van Leyen* van COLIN
De VVitt' van Thielen en den Beldt-snijder *Quellin*.
Van Dyck, *Cocq*, *Diepenbeeck* van PAVLVS PONTIVS
Van BOTTATS, *Ryckaert* en van *Heil* met *Hondius*,
Door MEYSENS *Nieuwelandt*, de *Keyser*, *Saveri*
Van LVCAS VORSTERMANS, *Thys*, *Peeters* en *De Bie*,
Van WOVMANS *Poulenborgh*, *Ian Both*, twee *Sadeleren*
Van *Vytrecht* en noch meer die oock dit Boeck vereeren,
Siet *David Beck* die is ghesneden van COYET
Van LAVWERS *Boel*, *van Son*, *Verbrugghen* en *Biset*.
En voorts wat grooten gheest is wesentlijck te mercken
Jn SNYERS edel Const, en d'hooch-beroemde wercken
Van BAILLIV, VANDER DOES, COVKERCKEN, SOVTEMAN
En *Iacob Neefs*, daer gheest een claer ghetuyghen van

D'af-beldtsel van noch meer vernufte Const-handtteerders
(Die de Pronck-perels sijn, Gland-luysters en Vereerders,
Van t'GULDEN CABINET) bewijst de goede jonst
Waer med' beademt wordt mijn *Musas* rijme Const,
Bewijst hoe dat *Pictuer* compt jeverich vereenen
Met d'edel Poësi, en haer omtrecken leenen,
Waer uyt te speuren is den wesentlijcken aert
Van t'gen mijn *Musa* hier in rijm veropenbaert.

GRAF-SCHRIFT

Over de doodt vanden Godtvruchtighen Broeder *Daniel Zegers* der Societeyt JESV, *Ioannes Fyt*, ende *David Ryckaert*, in hun leven constige Schilders, die in't drucken van dit GVLDEN CABINET uyt dese wereldt ghescheyden sijn.

Mille modis morimur mortales, nascimur vno
Sunt hominum morbi mille sed vna salus.

NOynt sach ick d'eel ghelaet van ons *Pictura* droever
Als toen Broer *Zegers* door de doot t'Pinseel begaff,
De tranen bigghelden oock van haer ooghens oever
Wanneer sy *Fyt* en *Ryckaert* sincken sach in't graff.
T'was al in rouw becleedt, Pinseelen en Paletten
Om dat *Picturas* roem verslenscht werdt en verdort
De doodt en siet niet aen, jae kent gheen Konst oft Wetten
Als t'haer door Godes wil alsoo bevolen wordt.
Soo *Zegers* d'ooghen floot en liet het soet becommer
Der vrije Schilder-const stondt *Flora* heel verstelt
Om dat den aert des bloms door gheest, in Son en lommer
Soo niet meer schijnen sal ghelijck in *Zegers* beldt.
Want nu den wortel van haer leven is bedorven
(T'gen was sijn cloecke handt, die t'leven quam heel by)

Is

Is oock de Conſt met hem begraven en gheſtorven
Hoe wel dat ſijnen gheeſt blijſt leven in ſchildry.

Wat rijcken ſchat verloor *Pictuer* oock niet in't krencken
Van *Rijckaerts* eel verſtandt, die t'al gheſchildert heeft
Wat m'in ſtilſtaende werck coſt peyſen oft bedencken
Jae tot Figuren toe elck een ſchijnt dat'et leeft.

Diaen de Iacht-Goddin is mede heel verſlaeghen
Midts den Beeſt-Schilder *Fyt* is als den roock vergaen,
Want als ſy moe en mat was vanden Herdt te jaeghen
Soo ſach ſy met vermaeck ſijn jacht-ſchildrijen aen.

Nu ligghen ſy te ſaem in d'Aerdt om ſtof te worden
Wijns gheeſt d'onſterf'lijckheyt ſal in *Faems* gordel gorden.

Beſluyt van t'Werck.

OM met deſe voor-verhaelde ende naer-volghende corte bedenckinghen tot het eynde van mijn werck te comen / ſoo en heb ick niet onghenoegelijck ghevonden het eenich ken-teecken vande grootſte volmaecktheyt ende aerdicheyt der vry konſten noch eens en voor het leſt te herhatten en (daer mede ſluytende) te ſegghen: dat de teeckeningh (daer ick in het eerſte Boeck breeder van heb gheſchreven) het eenich fondament is daer de edelſte Conſten haeren oorſpronck van hebben. Ick ſegghe de edelſte Conſten in't Generael om datter twee-der-ley Conſten zijn / die malcanderen verſchillen inde qualiteyt ghelijck eenen Boer aen een Edelman. De een Conſt die van Natuer en Ghedaente eel is beſtaet inde reden: ende de andere ſteunt op den lichaemelijcken arbeyt. De eerſte / die inde reden en volmaecktheyt beſtaet blijft ons by tot het eynde des levens / dat is gheleertheyt en wetenſchap van Schilder-conſt / Beldthouwen en andere hier voor ghemelt / ende de tweede konſt die van grover ghedaente is / valt ons inden ouderdom af dat zijn ſlavende Ambachten de welcke (ſchoon de wetenſchap daer van in ghedachten blijft) inden ouden dach niet meer en can gheploghen worden / om dat de lichaemelijcke krachten met den ouderdom vergaen en verſlijten. De verborghen ſchatten van vermaeckelijckheydt en vernoeghen (die jemandt vande Lief-hebbers inde konſte ſiet / en waer door datmen zijnen on-verſaedelijcken

appetijt af meten can) spruyten uyt de teeckeningh. Gheen Architecten, Beeldt-houwers / Plaedt-snijders / Borduerders / Astrologanten / Schrijf-meesters / Medecijnen oft Kruydt-kenders / Musicanten / Crijghs-oversten / Landt-meters / Goudt oft Silver-smeden en soo danighe meer andere moeten inde Teecken-const ervaren zijn / om de hoedanicheyt van hun voor-ghenomen wercken door een af-gheschilderde Schetse oft teeckeningh ghevoeghelijcker voor te stellen

* Greg. Nicenus. ende te fatsoeneren. * D'Architecten sullen eerst hun beworp van groote en machtighe bouwen in een kleyn klompjen pot-aert voorbelden / eer sy hunnen bou in't groot sullen beginnen want de proportie die in't cleyn ghespeurt wordt behoudt de volle kracht in't groot. * Sy behelpen haer met een wasschen oft pot-

* Vitruvius Lib. 1. Cap. 1. aerden Model daer sy hun werck in sullen bevormen eer de fondamenten vande bouwinge ghelept worden. (a) Het voorbeldt vanden Tempel dien GODT wilde

(a) Chro. 28. dat Salomon hem te Jerusalem sou bouwen naer t'voorschrift oft teeckeningh d'welck hy met zijn eyghen handt ghemaeckt en aen David overghelevert hadde/

(b) Num. 21. (b) Wijders het metalen Serpent dat achter volghens Godts bevel ghegoten wierdt. (c) Den Patroon van het gansch werck der Arcke des verbondts / die

(c) Exod. 25. Godt selver op den Bergh Sinai aen Moyses verthoont heeft. Eyndelijck de af teeckeningh van Jerusalem op een Tichel-steen tot schrick der Israeliten, en sulckdanighe meer ander wijsen ons inde H. Schrifture aen dat aen Godt dese Const behaeght heeft en dat sonder voorgaende afteeckeningh selden goet werck can voorts ghebrocht worden. Sulckx dat gheene Architecten, Plaedt-snijders / oft Borduerders hun wercken sullen beginnen sonder eerst de selve in pot-aert te boetseren / op papier te teeckenen oft met de naelde te patrooneren. Oock gheen Chrijghs-Overste en sullen hun vyanden bespringhen / onder-mijnen oft daer teghen bolwercken sonder eerst de gheleghentheyt der plaetsen af gheteeckent te hebben / ghelijck oock de Beeldt-houwers gheen groote wercken van Kerckciraet / Statuen / oft ander Figuren en sullen beginnen sonder eerst de selve naer een teeckeningh te beproeven. Jae de volmaecktheydt van dese Const is soo groot datter al menichmael veel goede deught tot baet der zielen / en in teghendeel veel boose sonden tot verderbinghe der zielen wordt ghesoghen uyt steene Statuen / die om hun volmaeckte schoonheydt naer gheleghentheyt der selver de Menschen oft tot goet oft tot quaet connen verleyden / waer van de materie het lichaem ende de teeckeningh de siel is. Datter menichmael uyt het ghesicht van steenen Beelden groot overspel en Afgoderijen zijn opghestaen om den lieffelijcken aerdt ende aenghename schoonheydt die veel ongheloovighe en Godt verghetene Menschen daer in saghen / can bewesen worden inden Co-

Francis. Iunius uyt Isidorus pelusiota lib. 4. epist. 207. ninck Ptolemeus, den welcken eens van verscheyde Konstenaers in't verborghen had doen maecken een Steenen-beldt van Diana, sigh ghelatende al oft hy aende Konstenaers eenen rijcken loon en groote eer voor hunnen aerbeydt soude gheven / want als het werck volmaeckt was / heeft den voorseyden Coninck doen bereyden een heerelijcke maeltijdt voor dese Constenaers in een besonder Banck-het-huys / dat van te voren seer bedrieghelijck onder-mijnt was / al waer dese Constenaers door het invallen vanden vloer altemael den hals braecken / waer naer den Coninck aen alle zijn volck wijs maeckte dat dit Beeldt uyt den Hemel quam om hun alsoo te beter tot de verdoemde en duyvelse Afgoderije

te

te connen verwillighen / denckende dat niemandt alsoo en cost dit bedroch uyt brenghen. Wederom plachten die van Carthago te aenbidden de copere Statue van Saturnus, ende de Romeynen ten tijde vanden Keyser Julianus de Beelden van Iupiter, Mars en Mercurius. (d) Dedalus had een houte koe ghemaeckt om de beestelijcke en verbloeckte lusten vande rasende Pasiphae door die middel te boeten. (d) Als Medea socht dat Pelias sou ondergaen soo heeft sy daer toe een hol coperen beeldt ghebruyckt. Ontrent de Merckt van Constantinopelen placht te staen een coperen Ossen beeldt d'welck den oven gheweest is daer ten tijde des Keysers Theodosij veel menschen levendich in verbrandt zijn; hoe wel dat d'Exempelen van sulckdanighe onmenschelijcke tirannijen niet en dienen ghevueght te worden onder dese edele Consten / want de middel die (tot vervoordering van onse Pictura ende Sculptura in mijn beschrijf aenghewesen wordt) en bestaet gheensints in soo danighe Exempelen / maer uyt reden dat de nootsaeckelijckheyt deser volmaeckte Consten meer helt nae de deught om Godt te behaghen als de wereldt / soo en wordt hier maer door ooghen ghestelt het quaet en het goedt dat daer uyt can ghevat worden / ghelijck een Bie en een Spin uyt een en de selve blomme connen honingh en fenijn suyghen soo can eenen Mensch inde Const verdriet / qualijck-vaert / en sonde / vermaeck / profijt en deught vinden. Men sal uyt een devoot ghesneden oft gheschildert beeldt dickwils meer leeren als t'ghene eenen Predicant jemandt met woorden sal connen onderwijsen. Wederom uyt een onkuysch beeldt oock meer quaet suyghen / als uyt het eyghen leven. Ende ghelijck de Consten van beldthouwen oft schildrijen (die de ghelijckenissen van het menschen leven af drucken) seer selden worden ghesien oft daer can deught oft ondeught / misnoeghen oft behaeghen in ghevonden worden / soo wil ick dan eens bethoonen dat hunne volcomentheden en gratien oock bestaen soo inde leelijckheydt als de schoonheyt: te weten dat de volmaecktheyt der Konst soo wel ghesien wordt in wanschapen en afsichtighe als in fraey en aenghename dinghen. Godt die de eenighe springh-ader en den opperst Leer-meester is van alle Consten heeft Adam gheschapen / die de eerste bezielde Statue van slijm en aerde is gheweest / waer naer alle Beldt-houwers hun Const moeten volmaeckt maecken: dit Beldt is den eersten oorspronck daer alle Beldt-snijders in d'Accademien naer teeckenen / en uyt de teeckeningh hun wercken voleynden. Dese Konst heeft dickwils menich Mensch door bekeeringh van een quaet leven tot een goedt eyndt ghebrocht / oock door de naturelijcke volmaecktheyt bedroghen. * Cicero seyt dat de schoonheyt des lichaems de ooghen vanden Mensch beweeght door de bequaeme samenschickinghe der leden en dat alle de deelen door een aenghenaeme lieffelijckheyt met malcanderen over een comen. De constighe naerboetsinghe deser schoonheyt heeft dickwils meerder kracht als het leven / want de Const (strijdende met den Natuer) can den Mensch door haer aenschouwinghe meer verlocken als het eyghen leven / om door beweginghe der selver meer in lust te vallen en te sondighen als met het leven. Om voorders waer te maecken dat de Konst oock haeren roem en luyster draeght op de leelijckheyt als de selve volmaeckt is; niet teghenstaende dat leelijcke dinghen schroomich en af-sichtigh zijn / en nochtans soo grooten vermaeck in haer perfectie der Konst connen gheven als lieffelijcke en aenghenaeme

Diod. Siculus lib. 15.

(d) Higinus Fabula. 40.

* Cicero lib. 1. de officijs.

naeme dinghen. Het ſelve can ick bewijſen inde voorſtellinghe van gheſneden oft gheſchilderde Tyghers / Leeuwen / Draecken / Serpenten / Slanghen en Padden die ſchroomich en leelijck zijn / waerom de Konſt haeren glans vande volmaecktheyt niet en compt te verlieſen / jae haer aenſien gheeft in teghendeel aenden Menſch groot behaghen vermaeck en gheneucht / en dat meer om de ghelijckenis als om de ſchoonheyt. Ende wat nochtans van het Pinceel / Beitel/ Graef-yſer en andere inſtrumenten door de gheleertſte / en overvlieghende verſtanden wort voor-gheſtelt / alles beſtaet inde ervaren teeckeningh die het weſen/ Natuer / perfectie / ghelijckenis / edelheyt en levenden aerdt aen alle de conſtichſte wercken moet gheven / daer niemandt als Conſt-gheleerde ooghen de proeven en volmaecktheden in en ſien door goede kenniſſe en oprecht oordeel/ maer Bottericken (die van oordeel berooft ſijn en gheen oordeel en hebben) daer in niet meer en ſien als vlieghende Nacht-uylen ſonder bril. Sulckx dat de Teecken-conſt is de Voeſter en eerſte Moeder van alle edel handt-werck die dienſtich is ſoo voor den oorlogh als vrede. * En heeft Eneas de belegeringh der Troyaenſche Stadt op het verſoeck vande verliefde Calypſo met een rijsken in het ſandt des Oevers niet afghebeldt ? de Medecijnen leeren de kruyden kennen ſiende de ghedaente der ſelver in verſcheyde boecken af-gheteeckent. De Geographiſe wetenſchap en can qualijck beſtaen ſonder teeckeningh : de Steirkijckers en Landt-meters en connen gheen Caerten oft gheſternde Firmamenten met hun Planeten en Ken-teeckenen des Hemels ſonder vaſte teeckeningh afbelden / de Teeckeningh is de bron die den eerſten en lieffelijckſten ſmaeck van volmaecktheyt gheeft aen alle dinghen / uyt wiens weſen alle dinghen ghekent wordt. Uyt de Teeckeningh die op de Helm-toppen der Krijghs-lieden van Roomen placht te ſtaen met de grijnſende Hoofden van eenighe verbaerelijcke Monſters in coper oft yſer gheſneden / voorts uyt de af-teeckeningh van andere ſchroomelijckheden oft victorieuſe daeden die inde Bannieren / Standaerden/ Harnaſſen en Schilden te ſien waeren / coſtmen eertijden ſpeuren de gheleghentheyt van tijde in den handel van oorlogh oft victorie der cloecke Crijghs-helden.

* Ovidius lib. II. de arte Amandi.

(a) De waghens vanden Coninck Darius waren ſeer vrempt toe-gheruſt ten aenſien vande wonder ciraeten van goude oft ſilvere Beelden der Goden / die aen beyde ſijden des waghens op gheſet waren / eenighe fraey Coninckelijcke drinckvaten (die Plinius Delphines noempt) plachten naer de ghedaente van Dolphijnen met aerdighe beduydinghen door curieuſe teeckeningh ghedreven ende gheſneden te zijn. Oock coſtelijcke Triumgh-waghens / Lampades oft ſeldſame tortſen verciert met ſilvere Belden die de jonghelinghen voor de Af-goden droeghen. *Oppidorum Captorum Imagines* , dat ſijn af-beldtſelen van veroverde en ghewonnen Steden/ *Sceptra eburnea* oft yvoore Schepters en meer andere ſulckdanighe vreught teeckenen gaven eertijts een kennelijck bewijs van peys en vrede / die tuſſchen d'een en d'ander ghemaeckt was oft de overhandt / die de Heydenen in hun bloedighe Batalien vercreghen hadden ; ſoo en is't niet te verwonderen dat de aenghenaeme / edele en vrye Schilders en Beldt-houwers Conſt bemindt en gheſocht wordt / ter wijlen ſoo claer als den dach blijckt dat van over ſoo veel hondert jaeren de ſelve in oude tijden gheploghen is. Hebbe dan niet ſonder merckelijcke reden aenghelockt gheweeſt met de Teecken-conſt dit mijn werck te be-

(a) Q. Curtius Lib. III Cap. 3.

Homerus.

Ovidius de ponto eleg. 1.

Caius Suetonius.

te beginnen ende daer mede te eynden / naedemael ſy den eenighen Steun-ſtock en Pilaer is daer alle de voorſchreven ſoo levende als overledene Conſtenaeren hun wercken den alder-tierelijckſten luyſter mede ghegheven hebben en noch daeghelijckx door ghegheven wordt. Wat overt my dan meer te ſegghen als den Almoghenden Heer mijnen Godt te bedancken dat ick met gheſontheydt tot zijn Eer en meerder Glorie dit werck heb ten eynde ghebracht / hopende dat den goedt-willighen / oft nauſiftighen Leſer daer uyt gheen ondeught / ſpot/ ſchimp oft fenijn en ſal ſuyghen overpeyſende dat t'ſelve uyt een botte en onervaren pen ghedronghen is / waer van my gheen de minſte eer toe en compt maer wel den Al-ghever onſen Heer ende Schepper des wereldts. Want de wetenſchap oft Kunſt die eenen Menſch is ingheſtort en compt niet vanden Menſch maer van Godt / het menſchelijck werck is ydelheyt behalven Godt te behaghen / lief te hebben en te beminnen. De menſchelijcke reden nempt haren oorſpronck uyt de goddelijcke reden. * Ghelijck de vlamme altijdt om hoogh treckt ſonder om leegh ghedruckt te connen worden ſoo is het menſchen ghemoedt in d'een oft d'ander altijdt levendich, en beſich om opwaerts te peyſen, van waer alle gaven moeten comen en door den milden Heer ons toe-gheſonden worden. De gaven die hy ons gheeft can hy wederom nemen / alle de menſchelijcke ſchoonheyt / gheleertheydt / welſpreckentheydt / conſtighe wetenſchap / kloeckheyt en wackerheyt zijn verganckelijcke dinghen en worden ons vande doodt ontrooft/ die ſoo aen gheeſtelijck als werelijck / een recht Erfdeel is en een ſpore waer door wy ons ſelven behoorden te oeffenen inde deught om te becomen den oneyndighen wegh der opperſte zaligheyt. Want Seneca ſeyt ſeer wel : Dat niemandt Godt ſoo en can behaghen dat hy verſeker ſy morghen te leven. De doodt gheeft den Menſch al menichmael achterdencken om wel te leven / tis eenen wegh (ſeydt Salomon) die de Menſchen rechtveerdigh maeckt / eenen ſpieghel om daer in te vinden den wegh ende paſſagie naer de eeuwigheyt / den Heylighen Jeronimus ſeyt : Men can vande weelde tot de blijſchap niet gheraecken ende hier altijdt het lichaem vullen met ydelheyt en hier naer de ziel met ſalicheyt. Siet dan aen goedt-jonſtighen en nieu-luſtighen Leſer mijnen iever ende liefde tot de Konſt die ick niet en heb beſchreven om mijn ſelven oft iemandt anders daer door tot eenighe ydel glorie te verwecken / maer om te thoonen dat ick de ledighe uren van mijnen tijdts overſchot heb ſoecken waer te nemen in't onderſoecken der verholentheyt der menſchelijcke wetenſchappen inde weert-befaemde Schilder-conſt tot leeringh der iverighe jeught om t'goet en quaet te onderſcheyden/ tot vermaeckelijckheyt der Conſt-minnende Gheeſten / om de kracht der Konſt te kennen / ende eyndelijck tot meerder eer ende glorie vanden opperſten Heere Godt Almachtich ende ſijne heylighe ghebenedijde Moeder MARIA om aen my op deſe bedroefde wereldt gratie te verleenen ende naermaels d'eeuwighe ſalicheyt / Amen.

*Seneca epiſt. 39.

Seneca.

Salomon.

Ieronimus.

E Y N D E.

VVaerheydt baert Nijdt.

GHEBEDT.

DRij-eenich eeuwich Godt; fonteyn der ſoetigheden
Hert-Kender, Hemels licht, ontfanght mijn cleyn ghebeden
Die ons ghedachten weet, jae vanden Hemel ſiet
Den handel vanden Menſch en wat op d'Aert gheſchiet,
Soo in mijn ſlap beſchrijf wordt ydelheyt ghevonden
En rekent dat ô Heer! my naermaels voor gheen ſonden,
Jck ken dat in my niet als booſe kranckheyt is
Die voor U neder-knielt en bidt vergiffenis.
Ach! als ick overdenck de wercken van mijn daghen
Waer in ick my ſoo ſlecht heb tot de deught ghedraghen,
Soo berſt het tranen nat met ſuchten uyt mijn oogh
En ſien met droef berou naer U ô Godt om hoogh.
Dat U bermhertigheyt my wilt ghenadigh weſen
En door U bitter doodt mijn quaelen eens gheneſen,
Op dat mijn arme ziel in dijen leſten dach
(Als ſy uyt t'lichaem ſcheydt) U eens aenſchouwen mach.
O eenich Sondaers trooſt, ô Goddelijcke waerheyt
Die alle duyſterheyt verdrijft door Uwe claerheyt,
Door wie de gulde Son het Aerdterijck beſtraelt
Gheeft JESV dat in my U grati neder-daelt,
Dan heb ick al veel meer als jemandt vande Menſchen
Op d'Aerd' beſitten can oft wat ſy connen wenſchen.
Vervremt ô Godt! mijn hert van ydel ſotte waen
Dat ick door vrees van U gheen valſcheyt toe en ſtaen,
Oft laet gheen ſondich quaet in mijn ghedachten dringhen
Die eeuwich mijne ſiel in't duyſter mochten bringhen,
Jck eynd' dan inden Naem van U Almoghend' Heer
Al t'gen' ick heb ghedaen dat is tot Uwer Eer.

U noyt

U noyt volpresen Loff zy eeuwighlijck ghesonghen
Met soo veel Hemelsche en Werelijcke tonghen,
Als daer sijn druppelen en zanden inde Zee
Oft Voghels inde Locht, en alder-hande Vee,
En bladers op t'gheboompt, en granen inde velden
Want schoon men t'altemael by een te samen stelden
Jae noch soo veel daer by, ten waer al niet een sier
Want voor den Naem van Godt booght Hemel Aert en vier.
Die onse uren telt en d'eyndt weet van ons leven
Die t'sterf'lijck leven nempt en t'leven weer can gheven,
Versterckt my in't gheloof door Uwe segheningh
En laet haer kracht stets sijn mijn siels verteghenîngh.
Op dat ick niet en mach als uwen *Naem* bedencken
Wanneer de bleecke doodt mijn leven eens sal krencken
Dat mijn benouwde siel met kennis en verstandt
Den uyt-ganck wachten mach en valt in Uwe handt.
Want t'is soo soeten doodt in uwen Naem te sterven
En soeter noch de hop' van t'Hemel-rijck te erven,
VVaer mede tot besluyt ick Heer op U betrouw,
En wasch mijn sonden aff met tranen van berouw.

E Y N D E.

Fine Coronato Nobilitatur Opus.

Ad Maiorem Dei, Deiparæque Gloriam.

Fert odia verum.

C. DE BIE.

Op

Op t'Gulden Cabinet

VAN Mr. CORNELIS DE BIE Aucteur.

C*omt Vader van Apell', Regeerder van de Son:*
O*nthaelt dees groote Zee, van d'Aganipsche bron.*
R*eyckt hem u lauwer-krans, omheymt met schittrend goudt.*
N*eyght neer u gulde strael, die nijdigheyt verdout.*
E*n weest niet meer betreurt, om't waerdigh hoogh gheslaght.*
L*aet nu u droeven glans, het is weer voort-ghebracht,*
I*n dese onse Eeuw, alst leven van de Konst,*
V*ernieuwt wordt, en weer bloeyt door sijne goede gonst.*
S*oo datmen nu t'Pinceel, tot aen de sterren draeght.*
D*en Stierder van sijn steert, aen jder een behaeght:*
E*n prijst sijn levend' breyn, dat staegh Natuer trotseert:*
B*edrieght der menschen oogh: en s'Meesters eer vermeert.*
I*s hy dan niet den gheen, die Phæbi glans verlight?*
E*n roemt sijn ouden stam, die eeuwigh blijft verplight.*

THEODORVS VAN KESSEL
M. D.
Nil nobis proprium
quam velle & intelligere.

Tot

Tot Lof vanden ſelven Auctеur.

WIe iſſer, die de Konſt bemindt
Die van *Apelles* was beſindt:
Die niet en traght, te ſien den ſtaet
Van ſijn gheſlaght en haer ghelaet.
Maer nu ter wijl ons levens tijdt
Seer haeſt, en ſnel ten eynde glijdt:
Soo is dien luſt noch noeyt voldaen,
Noch oock ghebluſt, noch oock vergaen;
Voor dat de *Bie* des Neerlandts eer,
Volded' het Europeeſch begeer:
En toonden, in het open veldt
Haer daden, ſin, en eyghen beldt.
Hy is dan waert, te ſijn ghekroont:
Met *Daphnes* loof, die ons verthoont
Het bloeyſel, t'gheen *Apelles* ſtam,
Voor deſen ded', eert hier toe quam.

DOor *Circes* wet, *De Bie*, uyt *Floras* ſchoot te ſuyghen
Een voetſel, naer wiens ſmaeck, de dieren al ſchier buyghen:
Maer hier, *De Bie* voortbrenght een *Flora*, op wiens glans
Europa ſigh beroemt: en torſt den lauwer-krans.
Apollo ſtaet verbaeſt: *Minerva* ſchijnt te ſwichten,
Den wijſen *Eſtylus*, door ſchaemt verberght ſijn dichten
Als hy dees blom beſchout, in wiens ſoet ghelaet,
Apelles ſtaet gheprent, met ſijn gheſlaght en ſtaet.

Theod. van Keſſel.

DER

DER NEETSCHE BIE EER-GALM
RVGHTIGH VERTHOONT
IN T'LOF-SAEM, DEFTIGH VVERCK VAN MEESTER CORNELIVS DE BIE,
INVVOONDER DER COOP-STEDE LIER.

NOit *Bie* heeft gragher Honingh-douw ghegheven
Als ons de *Neet* werpt uyt haer golven op,
De *Lierſche* ſtrant die doet de Faem her-leven
Door *Helden-conſt* ghebroeyt in Honingh-drop.
Apolſche VVal ô Lier ghy toetſt de ſnaeren
Die op de *Lier* van *Pæan* ſtaen ghereckt,
Wat wonder iſt dat gh'uyt u ſilv're baeren
Het Peerlemoer van Conſt hebt op-gheweckt;
Wie cond' de Conſt doch beter lof beſaemen
Als *Lyra* d'eenich ſpel van Poëſiê?
Die op haer kuſt *Apol' Apel'* te ſaemen
Jn *Blonten tijdt* brocht door een ſtercke *Bie*:
O ſchraend're *Bie* van ſchraend're gheeſt gheſproten!
U cloeckheyt glimt daer Wijsheyts-Moeder woont,
U leden zijn vol gheeſt'ghe Conſt ghegoten,
Soo jeder deel des lichaems ons bethoont;
U *Vleug'len* zijn *t'Pallet* met verf bevreven,
U *Pooten* zijn *Pinceelen* van *Pictur'*
Waer door ghy treft de *Conſtenaers* naer t'leven
Van over langh gheleeft tot deſer ur',
Uw' *Angel* duyt de *Stift* van't eel Graveren
Die vaeck in Plaet van Coper oft Netael
De roembaer Conſt van Snijen ons heeft geren
Gheopent in u *Cabinets* ovael;

U *Hooft*

U *Hooft*, het hardſt' van all' uw' ledemaeten,
Beduyt *Schulptur'*, die uyt een harden ſteên
(Ghelijck Pigmaêl') ſchept wondere ghelaeten
Van Menſch, en Dier, met haer volmaeckte leên.
O wond're *Bie!* ghy doet mijn ooren dreunen,
Jck miſch' in ſangh, mijn ſtem wordt heeſch en grof,
Wie ſal mijn pen met lof-ſangh onder-ſteunen?
Dewijl' mijn gheeſt verſwackt in uwen lof!
Noit heeft het *Iliaens-ghebergbt* ghedraeghen
Soo cloeck gheſwerm van ſwang're honingh-graet,
Als ghy *Ambivarit'* in print doet waeghen,
Door u Homeêrſche pen in *Bie-ghewaet*:
Gheen *Onder-aertſche Roomen* comt ghy roemen,
Ghemorſelt, en ghebriſſelt ſtuck op ſtuck,
Een beter ſap uyt *Nederlandtſche bloemen*
Gheſoghen, gheeft gh' *Advatica* in druck;
O ſwang're *Bie!* vol ſwang're gheeſt gheregent,
Ghy vracht een werck, waer door u ſtaelen Naem
(Door Goden-gunſt onſterfelijck gheſegent)
Blijft rollen op de wiecken vande *Faem*.

Menghel-Veerſch

OP

t'Voorſchreven Schilder-boeck.

Nu de der her-leeft ſoo roem lof re
ſchil ij vol en ge gent
Js t'ver der ſren Mars oock com lijck ſe

Leeft in vrede.

GERARDVS WOLSSCHATIVS.

TAFEL OFT REGISTER VAN DIT GULDEN CABINET.

Verdeylt in dry Hooft-ſtucken oft Deelen, waer in volghens de ondergheteeckende Bladt-wijſers te vinden ſijn veel ſchoone Aenmerckinghen ende jnvallende ghedachten van onſe ſeer Edele ende Lof-rijcke

Pictura, Sculptura ende Architectura.

EENSAMENTLYCK

De Naemen van alle de ervaren *Schilders*, *Beldt-houwers*, *Plaedt-ſnijders* ende *Architecten* van onſe eeuw, hier in begrepen.

A.

Folia.

AEnmerckinge op den oorſpronck van Pictura en andere Conſten. 23
Aenmerckingh op de doodt en Cupido. 36
Aenmerckingh op de verſcheyde ghedachten der Schilders. 53
Abraham Blommaert. 43
Abraham Ianſſens. 65
Abraham Matthijs. 110
Abraham Willarts. 247
Abraham a Diepenbeeck. 284
Aenmerckingh op de doodt. 122
Adam van Oort. 38
Adam Elshamer. 50
Adam Willarts. 112
Adriaen Brouwer. 91
Adriaen van Uytrecht. 106

Folia.

Adriaen Nieuwelandt. 146
Anthoni van Dijck. 74
Auguſtijn Brun. 145
Andries van Artvelt. 105
Anthoni Salart. 163
Aenmerckinghe op den Peys. 202
Aenwijſinghe vande Excellentie ende deughtſaemheyt van Pictura. 268
Aenmerckinghe op de liefde die veel Heylighen tot de Kunſt hebben ghedraghen. 274
Adriaen Stalbempt. 228
Adriaen de Bie. 230
Adriaen vanden Venne. 234
Aertus Wolſart. 413
Albaen. 291
Anthoni van Leyen Mecenas van dit Gulden Cabinet. 193
Alexander Adriaenſen. 273

Aen-

Aenſpraeck op de Actituden der Schilder-conſt. 359
Andreas Vacar. 287
Andreas Sack. 296
Anna van Thielen. 347
Anthonius Rocka. 353
Aenmerckinge op de kracht van Pictura. 331
Anthoni Goebouw. 390
Aenſpraeck waer in de Konſt beſtaet eyndende met het tweede deel. 416
Aertus Quellinus den ouden. 504
Andreas Colijns de Nole. 456
Aenmerckinghe tuſſchen het gheſchil van Pictura en Sculptura. 467
Alexander del Garde. 503
Abraham Boſſe. 508
Aenmerckingh op de Conſt van Beldtſnijden en Architectur. 513
Aenmerckingh op verſcheyde pharſen oft Quinckſlaghen. 534
Aertus Quellinus den jonghen. 554
Anna Maria Schuermans. 557

B.

Betrachtingh op de verſcheyde manieren van ſchilderen. 65
Bedenckingh voor de jonghe jeught om de Neerſtigheydt te minnen, en de Traegheyt en Laetdunckentheyt te te ſchouwen. 67 tot 73
Bedenckingh op de vrindtſchap. 86
Bonaventura peeters. 170
By-voeghſel op den ſin vande doodt ſluytende met het eerſte deel. 177
Balthazar Gerbier. 248
Bedenckingh op den naturelijcken aert der Schilder-conſt. 217
Betrachtingh op t'bewijs dat de ſchildry nut is ten dienſt van Godt ende profijtich voor ſijn ſelven. 272
Bartholomeus vander Elſt. 283
Bibiano. 296
Bernar. 311
Bordon. 333
Betrachtingh op t'bewijs dat de Conſt van Pictura het Natuerelijck leven overtreft. 396
Boëtius Adams Bolſwert. 476
Bertholet Flemael. 507
Beſluyt van t'werck. 567

C.

Cornelis Schut. 103
Cornelis de Vos. 104
Chriſtoffel Iacob vander Lanen. 159
Cornelis de Wael. 229
Carolus Creten. 251
Cornelis poulenborgh. 256
Cavailler Calabres. 294
Cornelis Ianſſens. 298
Carel van Mander. 314
Cavailler Maſſimo. 319
Cornelis de Heem. 369
Carolus du Iardin. 377
Carel van Savoyen. 378
Caſteleyn. 384
Cornelis van Berchom. 385
Cluchtighe aenmerckinge op verſcheyde Quinck-ſlaghen. 322
Cornelis Saſtleven. 412
Cavailler Bernin. 445
Cornelis Danckers de Rije. 446
Cornelis Cort. 450
Cornelis Blommaert. 485
Carel Andran. 490

Carolus de Mallery. 456
Cornelis Galle. 480
Carel Emanuel Biſet. 517
Charles Erpard. 520
Chriſpiaen vande Pas. 533
Catharina Peeters. 558
Coenraerd Lauwers. 562

D.

DE Raſernije van Mars op de uytleggingh vande Tijtel-plaet. 3
Droom vande Bie. 7
David Rijckaert d'oude. 100
Deodatus del Mont. 134
David Teniers d'oude. 140
David de Haen. 142
David Beck. 160
Daniel van Alſloot. 168
Daniel Zeghers. 212
David Bally. 270
Dirick van Delen. 281
Daniel van Heil. 292
De Colonnen. 304
David Rijckaert den jonghen. 308
Dominiquin. 315
De Bruyn. 319
David Teniers den jonghen. 334
Daniel Mijtens. 412
Den Aucteur tot alle haedt-draghende Momiſten. 426
Daret. 525
Danoit. idem
Der Neetſche Bie Eer-galm. 576

E.

ERaſmus Quellinus. 260
Egidius van Tilborgh. 399
Egidius Sadeler. 482
Egidius Roſelet. 490
Eliſabeth Neael. 558

F.

FRanchois Snijers. 60
Franchois Perreer. 143
Frederick Brentel. 145
Franchois Padoanino. 150
Franchois Wouters. 174
Franchois Eyckens. 255
Franciſco Maltees. 282
Franciſco Romanelli. 286
Franchoiſe Catharina van Thielen. 347
Franciſcus de Neve. 349
Franciſcus Eruytiers. 389
Franciſcus du Chatel. 399
Franciſcus vander Meulen. idem
Franciſcus Miris. 404
Franciſcus Verwilt. 405
Franciſcus de Queſnoy. 442
Franchois Polly. 521
Franciſcus vander Steen. 552
Franciſco Fanelli. 549
Franciſcus du Sart, genoemt Waloni. 556

G.

GUido Rhrenus. 52
Guiliam Nieuwelant. 64
Gilis Moſtaert. 79
Geeraert Seghers. 96
Gaſpar Raveſteyn. 102
Gabriel Francq. 101
Guiliam en Gilis Bacquereel. 108
Gilis Peeters. 146
Geeraert Honthorſt. 164
Guiliam Mahue. 168
Graf-ſchrift op de doodt van Adriaen Brouwer. 95

Graf-schrift op de doodt van Bonaventura Peeters. 172
Gaspar de Craijer. 244
Glaude Lorijn. 265
Geeraert Dau. 277
Goovaert Flinck. 280
Giardino de Fiori. 295
Gaspar du Què. jdem
Gonsalo Coques. 316
Gaspar van Eyck. 367
Gijsbrecht de Hondecoten. 384
Gaspar de Witte. 394
Gijsbrecht Thijs. 412
Geeraerd van Hoochstadt. 413
Guiliam de Vosch. jdem
Glaude Melan. 481
Guiliam Fathorne. 490
Geeraerd van Opstal. 509
Guiliam Gabron. 517
Graf-schrift over de doodt van Daniel Zegers, Joannes Fijt en David Rijckaert. 566

H.

Henrick van Baelen. 100
Horatio Gentilesco. 105
Henrick vander Borght d'oude. 128
Henrick Verbrugghen. 132
Hans Holsman. 145
Hesselien. jdem
Henrick de Clerck. 163
Henrick Andriesens. 176
Herman Swaenevelt. 259
Hans Haringh. jdem
Hoscof. 305
Henrick vander Borght den jongen 382
Haddeman. 412
Henrick Berckmans. 414
Huybrecht vanden Eynden. 449
Henrick de Keyser. 458
Henricus Hondius. 486
Huret. 525

I.

Inleydinghe. 21
Jan Breughel. 89
Joos de Momper. 90
Joannes Snellincx. 104
Jsack Mijtens. 100
Jan Baptista Francq. 101
Jan de Wael. 108
Joos van Craesbeeck. 109
Jan Guiliam Bouwer. 114
Jan Bijlert, 118
Jan van Baelen. 120
Joannes Parcelis. 126
Joannes Wildens. jdem
Jacob de Backer. 130
Jacob Blanchar. 139
Jan van Hoeck. 143
Jacob vander Heyden. 145
Joseph Ribera alias Spaniolet, jdem
Jan Both. 156
Jacques Focquier. 168
Joannes de Heem. 216
Jacob van Es. 226
Jacques Jordaens. 238
Justus Sustermans. 242
Joannes Livens. 243
Jan Thomas. 247
Justus d'Egmont. 251
Jan van Bockhorst. 254
Ian Eyckens. 255
Ioannes Cossiers. 266
Iacob Sandraet, 276
Ian Weenincx, 277

Ian van Bronckhorſt. 278
Ian Franciſco Datſent. 283
Iacques d'Artois, 300
Ian Benedetti Caſtilion. 305
Ioannes Fijt. 339
Ian Baptiſta van Heil. 342
Ian Philip van Thielen. 344
Ioannes Coepers. 348
Ian Peeters. 354
Ioannes van Heck. 366
Ian Meel, 368
Ioannes de Duyts, 370
Ian Sibrechts, 373
Ioris van Schooten, jdem
Ioannes Meyſens, 386
Ian Thielens, 401
Ioris van Son, 402
Ian Baptiſta van Deynum, 406
Ioannes van Keſſel, 409
Ioannes van Milder, 448
Ian Claeſen Viſſcher, in plaets van Cornelis Viſſcher. 461
Ian Sadeler, 462
Iacobus de Breuck, 472
Ian Witdoeck, 473
Iacobus Matham, 474
Ioannes Baptiſta Barbé, 477
Iacques Francquaert, 478
Ieremias Valck, 481
Ian Morin, 490
Ian Cardon, 494
Ian le potre, 495
Ioannes Saenredam, 498
Ioannes en Ieronimus Wircx. 520
Iacques Calot, 522
Ian de Viſſcher, 524
Iacob van Campen, 525
Iacob Pitau, 532
Iſarael Silveſter, 524
Ian Snijderhoef, 533
Ioannes vander Borght Minne-broeder 532.
Iacques Neefs, 553
Ioanna Vergouwen. 558

L.

Lof-dichten ter eeren vanden Auctheur in't eerſte deel, folio 15.
Lof der vry Schilder-conſt, 30
Luis de Vadder, 98
Lucas Franchois d'oude, 152
Lijck-ſangh over de doodt van B. Peeters, 173
Lijck-dicht over de doodt van Franchois Wouters, 176
Lof der Stadt Antwerpen, 180
Lof-dichten ter eeren vanden Auctheur in't 2. deel folio 186 188 189 tot 191
Lucas de Wael, 229
Lucas van Uden, 240
Luis Primo, 320
Leonard Bramer, 252
Lucas Franchois den jonghen, 152, 374
Lillij alias Lelio, 385
Lucas Achtſchellincx, 399
Lof-dichten ter eeren vanden Auctheur in't derde deel, folio 421
Lucas Vorſterman d'oude, 453
Lan Fan, 499
Lucas Faijdarbe, 500
Leo van Heil, 526
Lenaert van Orley, 528
Lijck-dicht op de doot ende Konſt van Jan en Raphael Sadeler, 466

Lucas Vorstermans den jonghen, 553
Lof van alle de Plaedt-snijders die dit Kabinet met hun Konst verciert hebben, 563

M.

Michiel Mierevelt, 103
Mathias Kager, 162
Mengelrije op de verscheydentheyt der Schilder-const, 200
Michiel Angelo de Batailly, 297
Monsieur Hans, Bernar en Patel, 311
Maria Thresia van Thielen, 347
Marten Risckaert, 413
Marten Pepijn, idem
Matheus Mereaen, 485
Mengelrije van verscheyde Plaedt-snijders, 489
Michiel Lane, 502
Michiel Natalis, 507
M. Koesel, 512
Maria van Uden, 558

N.

Nicolaes Knupfer, 116
Nicolaes vander Horst, 162
Nicolaes possin, 287
Nicolaes de Helt Stocade, 312
Nicolaes van Eyck, 388
Nicolaes Lauwers, 473
Nicolaes Regnesson, 490
Nicolaes Loyer, 491
Nicolaes Pollij, 521
Nicolaes Pitau. 532

O.

Ontschuldingh vandẽ Auteur, 10
Op de spreuck des Auteurs, idem
Op-dracht aende Heer van Leyen, 11
Op de Teecken-const, 26
Octavio van Veen, 40
Op dẽ natuer en kracht der verven 208
Ostadi, 258
Op het Gulden Cabinet van Mr. Cornelis de Bie, 574

P.

Petrus Paulus Rubbens, 56
Peeter Breughel, 89
Peeter van Avont, 100
Palamedes Palamedesen, 102
Pauwels Moreelse, 131
Peeter vande Plas, 139
Peeter Meulenaer, 145
Peeter van Loon, 149
Peeter Franchois, 152
Peeter Soutemans, 154
Peeter Neefs, 155
Petrus Testa, 158
Peeter van Laer genoemt Ban Boets 169
Peeter Snaijers, 220
Paulus de Vosch, 236
Peeter Saenredam, 246
Peeter vander Borght, 255
Philippus Champani, 273
Petro de Kortono, 280
Peeter Danckers de Rije, 288
Peeter van Aelst, 291
Peeter van Lint, 306
Peeter Tijsens alias Thijs, 328
Peeter Meert, 350
Peeter Boel, 362
Peeter van Bredael, 380
Peeter Tentenier, 384
Peeter de Witte, 393
Peeter van Halen, 401

Peeter de Jode den ouden. 492
Paulus du Pont. 496
Perelle. 509
Peeter de Iode den jonghen. 510
Peeter Verbrugghen. 530
Peeter vander Willighen. 529
Peeter van Schuppen. 548
Peeter Holſteyn. 533

R.

ROelandt Saverij, 126
Raphael Coxi, 145
Rijnbrant van Rijn, 290
Robert van Hoeck, 340
Robertus van Voorſt, 457
Raphael Sadeler, 464
Renatus Lochon, 489
Robert Nantuel, 491

S.

SEbaſtiaen Francq. 100
Sijmon de Voſch. 237
Sijmon Vovet. 243
Salomon Coningh. 250
Salvator Roſe, 303
Schelten Adams Bolſwert, 476
Sebaſtiaen de Neve, 512
Sijmon Bosboom, 546
Stephanus de la Belle. 560

T.

TOt de neghen Muſen, 14
Tot den ſnellen Beriſper, 20
Tobias Verhaeght, 48
Theodor Babur, 155
Theodor Rombouts. 163
Thomas Willeborts Boſſaert, 166
Theodor van Thulden, 242
Theodor van Loon, 412
Theodorus Galle, 452
Theodorus Corenhert, 454
Theodor Matham. 528

V.

VOor-reden tot den Leſer in het eerſte deel 13
Vincent Malò, 143
Voor-reden tot den Leſer in het tweede deel, 183
Voor-reden tot den Leſer in het derde deel, 431
Villamena. 533

W.

WEnſlaus Coeberger, 101
Willem Delffius, 551
Willem Swanenborgh, 524
Wenceſlaus Hollar, 550
Weert-beſaemden roem van verſcheyde Nederlandtſche Joſvrouwen haer ſelven oeffenende inde vry Schilder-conſt. 557

EYNDE.

ERRATA OFT DRUCK-FEYLEN

In dit teghenwoordich *Schilder-Boeck* by misverstandt begrepen, de welcke den *Leser* sal ghelieven te verbeteren, ende aldus te lesen met de aenwijsinghe vande gheteeckende Folia oft Bladers, soo ende ghelijck hier volght.

Folio 58. staet hy was van edel stam, leest hy was een Edelman.
Folio 69. staet Fenenum, leest Venenũ.
Folio 72. staet extimavitque, leest extimuitque.
Folio 79. staet effectien, leest effecten.
Folio 80. staet voor sijn huys, leest voor hun huys.
Folio 94. staet regula 4. eenen, leest eenich.
Folio 106. staet ghenoeght, leest ghevoeght.
Folio 109. staet Abram Brouwer, leest Adriaen Brouwer.
Folio 112. staet inden 19. reghel haere deught te weten, leest haer af te meten.
Folio 118. staet die noyt vergaen en sal, leest die noyt vergaen sal.
Folio 122. staet ist edel oft onedel, leest ist edel oft oneel.
Folio 123. staet nachts vermoghen, leest crachts vermoghen.
Folio 126. staet ghecrulde baeren, leest hairen.
Folio 146. staet: op den derden regel het leven ghelijckt, leest het leven wel ghelijckt.
Folio 169. staet van Boets, leest Banboets.
Folio 188. staet: Nobile pando decus rei, leest Nobile pando rei decus an bene livor inique.
Folio 189. staet: wiens penne groeyt als t'cruyt levend' water crois, leest oft levend' water crois.
Folio 190. staet: ronnen, leest ramp.
Folio 193. staet Dedalus, leest Jcarus.
Folio 212. staet Harsouwen, leest Carsauwen.
Folio 295. staet Gasper du Que Tapijt-Schilder, leest Landtschap-Schilder.
Folio 427. staet: op den vijfden regel Botteringhen, leest Bottericken.
Folio 461. staet Cornelis Visser, leest Jan Claessen Visser.
Folio 532. staet Mennebroeder, leest Minnebroeder.

F I N I S.

APPROBATIE.

DEsen Boeck (gheintituleert het GULDEN CABINET vande edel vry Schilder-const, inhoudende den lof vande Schilders, Architecten, Beldt-houwers ende Plaedt-snijders van dese eeuw, door den beroemden ende Reden-rijcken Poët CORNELIS DE BIE Notaris tot Lyer) sal tot luyster van allen Const-barende verstanden, tot liefde van allen Const-minnende Gheesten, tot verweckinge ende profijt der jeverighe Schilder-jeught moghen ghedruckt, ende in't licht ghebrocht worden. Jn Antwerpen den 18. Februarij 1662.

GUILLELMVS VAN HAMME *Presbiter, Licentiaet in beyde de Rechten, Protonotaris Apostolijck Canoninck ende Scholaster der Cathedrale Kercke binnen Antwerpen.*

GHEDRUCKT T'ANTWERPEN,
By Juliaen van Montfort, Boeck-drucker / ende Boeck-vercooper / woonende inde Hoogh-straet / teghen over de Hayze-straet / inden Wolsack.
ANNO 1662.

1965

145 **Bie** (C. de) Het Gulden Cabinet vande edele vry Schilder-Const . . ., 4to, *engr. frontis.*, 585 pp., 1 f., 5 *allegorical plates* (*repeated*), 96+1 *ports.*, cont. calf, gilt back (hinges repaired), Antwerp, J. van Montfort, 1662 £95
Chamberlin 1990; Schlosser-Magnino, p. 488. Old signatures on title and fly-leaves. *Scarce.*

155 **Blaue Reiter.** Die zweite Ausstellung der Redaktion, Der Blaue Reiter schwarz-weiss, 16mo, 16 pp., 20 *plates*, wrappers, Munich, 1912
£15

156 [**Blore** (E.)] Lacunar Strevelinense, A Collection of Heads, etched and engraved after the carved work, which formerly decorated the Roof of the King's Room in Stirling Castle, 4to, title, 17 pp., 40 *engr. plates*, full vellum gilt with arms on the covers, by Bell of Richmond, Edinburgh, 1817
£12 10s.

Autograph Presentation Copy.

159 **Berlin.** Katalog der Ornamentstich-Sammlung der Staatlichen Kunstbibliothek Berlin, 2 vols., large 8vo, xvi+782 pp., 77 *illus.*, orig. cloth, New York, [1959], *Anastatic Reprint of the second and best edition* £13 10s.
Chamberlin 10. Indispensable reference work, with full collations.

160 **Berlin.** Posse (H.) ed. Die Gemäldegalerie des Kaiser-Friedrich-Museums, vollständiger ... sämtlicher Gemälde, 2 vols., sm. 4to, 1,310 *illus.*,

167 **Bie** (C. de) Het Gulden Cabinet vande edele vry Schilder-Const . . ., 4to, *engr. frontis.*, 585 pp., 1 f., 5 *allegorical plates* (*repeated*), 96+1 *ports.*, cont. calf, gilt back (hinges repaired), Antwerp, J. van Montfort, 1662 £95
Chamberlin 1990; Schlosser-Magnino, p. 488. Old signatures on title and fly-leaves. *Scarce.*

168 **Bing** (S.) Artistic Japan, Illustrations and Essays, 6 vols. ...

vées sur acier. Cartonnage usé. On y joint : *J.J. GRANDVILLE. Les Fleurs animées.* Texte par Alph. Karr, Taxile Delord et le Cte Fœlix. Paris, Martinon et de Gonet, s.d.; 2 tomes en un vol. gr. in-8°, rel. ép., dos de chagrin brun, orné, plats de percal. brune, tr. dor. Nombr. planches coloriées, avec titre et encadrement dorés. Rousseurs sporadiques. N.c.

690. **BAUDELAIRE (Charles). Les Dessins de Daumier.** P., G. Crès (collection Ars Graphica) 1924; in-4° br. 50 planches. — **R. ESCHOLIER.** La Vie et l'Art Romantiques. **Daumier,** peintre et lithographe. P., H. Floury, 1923; pet. in-4° br. Très nombr. reprod. dans le texte et hors texte, dont plusieurs en couleurs. Ens. 2 vol.

700. BIE (Corn. de). **Het Gulden Cabinet** vande Edele Vrij Schilder Const, waerinne begrepen is den ontsterffelijken loff van de vermaerste Constminnende geesten ende schilders... Meest naer het leven af-gebeldt. Antwerpen, gedr. bij Jan Meyssens (1662); in-4°, rel. anc., veau moucheté, dos à cinq nerfs, compart. de fil. et d'une dent-de-rat dor., rinceaux et fleur. dor., tr. mouchet.

Funck 278. Ouvrage réputé pour sa précieuse iconographie, formée de près de 100 portraits gravés sur cuivre. Comprend en outre un titre-frontispice gravé et cinq épr. d'une pl. allégorique avec vue générale de Rome. Très bon ex. Petites fentes aux mors.

6 **Bie,** Cornelis de. Het gulden Cabinet van de edel vry Schilder Const inhovdende den lof vande vermarste Schilders, Architecte, Bildthowers, ende Plaetsnyders, van dese eeuw. 3 parts in 1, 586 pp. lives of Flemish, Dutch, French and Spanish artists, in verse and prose, 98 engr. portrait pl. Cont. vell. 4to. Antwerp (Juliaen van Montfort) 1661.
$200.00

ORIGINAL EDITION of this rarest of all Flemish source works. (Amsterdam catalogue p. 328)

avec le Même. 2 vols., 961 pp. letters, introduction, notes, index. Wrpps. 8vo. Paris (Imprimerie Nationale) 1877. $25.00

Father Paciaudi had, as a leading antiquarian and connoisseur, a continued correspondence with such French amateurs as Caylus, Barthelemy and Mariette, on art, literature and every other matter of interest to men of letters of his time.

19 **Celano,** Carlo. Notizie del Bello, dell'Antico e del Curioso della Città di Napoli, ed. by Giovanni Battista Chiarini. 5 vols., 381, 859, 953, 848, 858 pp. text of the de-

Christiane L. Joost-Gaugier

The Early Beginnings of the Nation of "Uomini Famosi" and the "De Viris Illustribus" in Greco-Roman Literary Tradition,

artibus et historiae,

no. 6,

1451

[illegible] C. de Bie

No portraits

Abr. Janssens (p. 65)

Gilis Mostaert (p 79 ff.)

Peeter Breughel (p. 89)
(after v. Mander)

Adriaen Brouwer (p. 91)

Lowis de Vadder (98)

Wenslaus Coeberger 101

(pp. 99-101:
Large number of artists
with "one-liners")

pp. 102 ; Short poems :
Ravesteyn, Palamedes,
Mierevelt, C. Schut (!)
Snellinckx, Corn de Vos,
Horatio Gentilesco.
Andries van Artvelt

De Bie

p. 557: Women artists

Anna Schuermans

Daughter of Pepijn
" of Egmont
" van Dyck
" van Uden
} ?

Vergouwen (~~prints~~ (copies) after PPR & V.D.)?
(in Würzburg)

Cathrina Peeters

Elisabeth Neael (England)

but moralising end
(better is painting than spent time before mirror, with talk, or thoughts about marrying.)

Incomplete

De Bie (1662) Portrait Prints

	Anthoine van Leyen	E Quellinus	Richard Collin 1662
17.	Cornelius de Bie	E.Quellinus	(I.Meyssens excudit)
37	Adam van Noort	Iacobus Iordaens	"
39	Octavio van Veen	Gert van Veen	Aegidius Ruchel
45	Abraham Bloemaert	Her.Bloemaert	Hen Snyers
47	Tobie Verhaecht	Octavie Venus	C. van Caukercken
49	Adam Elsheimer	I.Meysens	W.Hollar
51	Guido Rhenus	Guido Rhenus	I Meyssens
57	Petrus Paulus Rubens		(I.Meyssens)
61	Francois Snyders	Ant, Van Dyck	(Io.Meyssens)
63	Guillaume de Nieulant		(Iean Meyssens)
75	Anthoine Van Dyck	Ant. van Dyck	(Ie. Meyssens)
97	Gerard Segers	Ger.Segers	(Ie.Meyssens)
b			